D. FRANCISCI

TOLETI,

SOCIETATIS IESV,

COMMENTARIA

vnà cum Quæſtionibus

IN DVOS LIBROS ARISTOTELIS DE GENERATIONE, ET CORRVPTIONE,

Nunc denuò in lucem ædita, ac diligentius emendata.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, Apud Iuntas.

M D LXXXIII.

55.11.A.7.

LOCVPLETISSIMVS
RERVM OMNIVM,
QVAE IN DOCTISSIMIS HISCE commentarijs continentur, nuper confectus, & alphabetico ordine diſtributus.

ACCIDENS ratione ſubiecti, iuxta Aegidiū, dupliciier ſuſcipit magis, & minus pagi. 14

Accidens omne per ſe eſt immobile, & tantummodo cū ſubiecto mouei 38

Accidens duplex, noīale atq; uerbale. 65

Accidens idem ſpecie uarios operatur effectus ſecundarios, prout à uarijs ac differentibus mouetur formis. 75

Accidentia educunt̃ de potētia ſubiecti. 10

Accidentia per additionem gradus in eſſe & eſſentia ſua, intenduntur; & per ablationem remittuntur in ſubiecto. 14

Accidentia, ut inſtrumenta, requiruntur ad ſubſtantiæ productionem. 18

Accidentia alia cōmunia, alia propria. 18

Accidentia propria ſpeciei corrumpuntur, nec manent in genito ac communia & generica, dummodo contrarium non habeant in genito, in mutatione immediata & prima, eadem numero poſſunt remanere. 18

Accidentia nulla eadem numero in genito corrupioque remanere, probabiliter defundi ſuſtinerique poieſt. 19

Accidentia non migrant de ſubiecto in ſubiectum. 38

Accidentia in eodem ſubiecto miſceri nimime poſſunt. 53

Accidentium duplex productio, uel per ſe a ſimili uel per accidens a diſſimili, atque contrario. 19

Accidentium quadruplex corruptio: uel à contrario, uel ad corruptionem ſubiecti, uel ad corruptionem termini, uel ad defectum cauſæ. 19

in Accidentibus non eſt eſt uniuerſaliter vera hæc propoſitio, Generationem unius eſſe alterius corruptionem, & contra: quinimò tripliciter deficit. 11

in Accidentibus quoque, ſi inuicem inter ſe conferantur, non ſecus ac in ſubſtantijs generatio ſimpliciter & ſecundum quid penes eorum perfectionem atque imperfectionenr diſtinguuntur. 13

ad Actionem & paſſionem efficiendā non ſolū principiorum contrarietas, uerum etiā commune requiritur ſubiectum 31

Actio & paſſio immediatè & primo cadunt ſupra corpus. 32

Actio & paſſio fit inter contraria, 33

Actio & paſſio fit nec inter omnino ſimilia, nec iuter omnino diuerſa; ſed partim inter ſimilia, nempe genere & ſubiecto, parıim inter diſſimilia, uidelicet ſpecie ac forma. 33.34

Actio a proportione minori inæqualitatis, & qualitatis q̃nque prouenit. 36

Actio proximè & immediate fit inter quatuor primas qualitates. 37

Actio a proportione maioris inæqualitatis ꝓuenit, uel intenſiuè, uel extenſiuè. 37

Actionem à proportione maioris inæqualitatis ſemper prouenire, non autem à proportione minoris ſeu ęqualis: intelligi debet penes potentias ac uirtutes, non penes qualitates uel gradus. 37

in Actione principaliter attendi debet diſſimilitudo potentiarum, & uirtutum. 37

Actio cur ſupra agentis potentiam aſcendere nequit. 37

Actio noua non inter quæcunque contraria, ſed inter immediata habentia contrarietatem uerſatur. 37

Actio aliqualem patientis reſiſtentiam ſemper requiritur. 37

Actionis ſiue Agendi complura ſignificata. 38
Actio duplex, perfectiua, & corruptiua adhuc duplex, directa, atque reflexa. 38
Actione perfectiua, qualis eſt motio localis ſecundum Neotericos aliquid agit in ſe & non primò, ſed per accidens, & per aliud cui ſententiæ auctor quoque aſſentitur. 38
Actione perfectiua immanēte aliquid agit in ſe primo & per ſe, ſecundum Neotericos quod ab Auctore & ſi nō ſimpliciter tamen aliqua ex parte reprehenditur. 38
Actione corruptiua directa nihil in ſe agit per ſe, niſi per accidens, ſecundum Neotericorum opinionem quod ab Auctore reijcitur. 38
Actione corruptiua reflexa, ſecundum Neotericos, aliquod per antiperiſtaſim in ſeagit quod ab Auctore ut falſiſſimum improbatur. 38
Actio uehemētior unius in alterum duplex uel propter propinquitatem, uel propter maiorem diſpoſitionem. 39
Actio quid. 40
Actio, & reactio uel ſecundum diuerſas, uel ſecundum unam eandemque cōtrarietatem intelligi poteſt. 40
Actionem atque reactionem ſecūdum eandem contrarietatem, at non ſecundum eandem, ſed diuerſas partes in agentibus ac patiētibus difformibus fieri in uniformibus uero nullam reactionem prorſus effici, Calculator exiſtimauit. 41
Actionem atq; reactionem tam in difformibus, quam uniformibus ſecūdum eandem contrarietatem fieri, & Actionem a toto agente in totum patiens reactionē autem a toto patiente in partem agentis prouenire. Hentisberus atque Marchianus cenſuerunt. 41
Actionem atque reactionē inter agentia at patientia ſecundum ſe tota, & ſecundum ſingulas eorum partes fieri: at non in eadem contrarietate per ſe, ſed in diuerſo per ſe, & in eadem per accidens alij: uoluerunt. 43
Actio, & iuxta Marſil. Alb. Saxo. Pau. Venet. & Caieta. Thienen. prouenit ex uictorai virtutis actiuę alicuius ſupra alterius reſiſtentiam 42.44
Actio & reactio, iuxta Marſil. Alb. Saxo. Pau. Venet. & Caieta. Thienen. eſt per ſe in eadem contrarietate, & ſecūdum idem totum. 42
Actio & reactio a proportione maioris inęqualitatis, nempe ex exceſſu actiuitatis vnius in reſiſtentiam alterius, ſemper eueniunt. 42.44
Actionem a proportione maioris inæqualitatis ſemper fieri, nec a proportione minoris inæqualitatis prouenire ab ijs, qui æqualem primarum qualitatum ordinē in actitate ac reſiſtentia tueatur, quomodo exponitur. 45
Actio & paſſio a Parmenide tolluntur. 46
Actionis paſſionisq; modus ſecūdum Leucippum atque Democritum. 46.47
Actio iuxta Ariſtotelem fit inquantū agentia ſunt actu, & per tactum, uel immediatum uel mediatum. 48.50
Actio & paſſio non fit inter continua, nec inter omnino ſibi ſimilia. 50
in Actione totum ſuppoſitum agens eſt agens principale, forma eius ſubſtantialis eſt principale inſtrumentum, qualitas demum eſt inſtrumentum ſecundarium. 65
Actiua paſſiua quę inuicem ſunt contrariæ. 33
Actiuitas maior vel minor nō ſemper à maiori, uel minori formæ intentione: ſed aliquādo a maiori quoque, uel minori multitudine formæ quę eſt ſecundum plures vel pauciores partes materiæ, & ſubiecti, proficiſcitur. 35
Actiuitas maior pluralitatem gradum formæ circa paſſum congregatorum, ſiue intenſiue, nec extenſiuè, cōſequi ſolet. 35
Actiuitatis ſphæra eſt totum ſpatium, in qđ agere poteſt agens. 40
Actiuitatis ſphæra modo maior modo minor, pro maiori minori ve agentis virtute. 40
Actiuitatis duplex comparatio, uel abſolute & in communi, vel reſpectiuè & in particulari. 55
Actiuitatis ſphæra qūo ſit difformis, 53
Actiuitatis ſphæra quomodo vniformiter difformis exiſtat. 53
Actiuitatis intenſio in ſphæra incipit a ſummo gradu intrinſecè, & uerſus finem terminatur uſque ad non gradum extrinſecè. 53
Actiuitas maior non ſemper gradualem ſequitur intentionem. 71

Actiuum duplex, uel ſubiectiue, uel terminatiue. 67
Actus materiæ & compoſiti differunt. 16
in Actu tripliciter aliquid eſſe dicitur, nempe uel formali, uel eminenti, uel uirtuali. 40
Adamas ab igne inconſumptibilis. 44
Aegidii de ſubiecto præſentis operis ſententia, & ſuorum ſequacium. 2
Aegidius, ſi generatio eſſet impoſſibilis, alteratioſnē quoque, uerā nempe & realē, quæ fit inter contraria, impoſſibilem fore, exponit, idque tripliciter probat, tum ex parte formæ, tū ex parte materiæ, tum ex parte motus 4
Aequale in gradu poteſt agere in ęquale in gradu ſibi cōtrarium, cōtra Auerroē. 87
Aequalē dari, ubi datur maius & minus, uerificatur in ſimplicibus, nō in mixtis: & ſecundum influxam, nō ſecundum innatam complexionem. 87
Aequalitas in quantitate. 82
Aequalitas in gradu non facit ęqualitatem in potentia, & in actiuitate. 87
Aer, propter ſubtilitatem ac raritatem ſuā quodammodo inſenſibilis 15
Aer omnium elementorum humidiſſimus intēſiue, quamuis ob raritatem materię minus, quam aqua humectet. 71
Aer, medium ſenſuum actionū, atq; paſſionum. 71
Aer, propter excellentem humiditatem, facillimæ receptionis. 71
Aer, ob tenuitatem ac raritatem, facile paſſibilis ab extrinſecis. 72
Aeris media regio frigida per accidens. 72
Aetates quinque animantis, adoleſcentia, iuuentus, uiriditas, ſenectus, decrepitudo. 86
Aetatis adoleſcentiæ quatuor gradus, infantia, pueritia, pubertas, & adoleſcentia proprie dicta. 86
Aetatum uarię in diuerſis amātibus periodi. 86
Aeterna non ſolum ſpecie, ſed numero quoque eadem reuertuntur. 93
Agēs naturale non agit, niſi per motum. 9
Agens naturale nō agit immediate, ſed mediis accidentibus. 9
Agens corporeum nō agit in corpus diſtās, niſi prius in proximum mediatumq; corpus agat. 33
Agens in agendo aſſimilat ſibi paſſum. 34
Agens materiale cum paſſo in materia eiuſdem rationis communicans, in agendo repatitur. 34
Agens quāto propinquius, tāto in paſſum fortius operatur. 35
Agens ad hoc ut in agendo repatiatur, debet tum in materia cū paſſo conuenire, tum intra ſphęram actuitatis ipſius paſſi collocari. 40
Agens uel omnino immateriale, uel habēs materiā diuerſæ rationis, uel extra ſphæram actuitatis paſſi collocatum, in agendo repati minime poteſt. 40
Agens in agendo repati, de quo agente, & à quo patiente, & ſecundum quam actionis paſſionisque ſpeciem, nec non ſecundum quam contrarietatem, & ſecūdum quem ſitum, intelligi debeat. 40
Agens duplex, uniforme, atque difforme. 41
Agens in actu non poteſt applicari paſſo, quin agat. 43
Agens communicās in materia cum paſſo, dummodo ſit intra ſphærā actuitatis ipſius, quamuis paſſum fuerit multò minoris uirtutis & reſiſtentiæ quam agēs, Auctor contra Marſilium. Alb. Saxo. Paul. Vene & Caieta. Thienen, demonſtr. 43
Agens communicans in materia, ab immediato paſſo ſemper repatitur. 44
Agens quanto minorem habet extenſionē, tanto minus remote agit. 91
Agens quanto magis extenſum, tanto in diſtantias agit & quanto magis intenſum, tanto ad eandem diſtantiam fortius operatur: ex Alberti ſententia. 51
Agentis actionem diſtantiorem extēſione, uehementiorem autem intenſione, malè determinauit Albertus. 52
Agens agere in remotius, bifariam intelligitur uel ſecundùm eandem lineam, uel ſecundum lineas diuerſas. 52
Agens naturale agit per ſphęram à ſummo gradu uſque ad nō gradum uniformiter difformiter, & quomodo intelligenda ſit hæc propoſitio. 52.53
Agens elementares qualitates inducens, elementi quoque, cuius qualitates illæ ſunt propriæ, formam inducit. 76
Agere in aliquo ut in ſubiecto, & ī aliquod ut in obiectum, in actionibus immanentibus quantum maxime differt. 38
Agentia particularia in alterando alterantur. 12

Agentia naturalia non impedita, vndique ac circulariter agunt. 53
Alberti de ſubiecto p̄ſentis operis opinio. 5
Alimenti duplex ſemita,venę,& pori. 28
Alimentum:vide Nutrimentum.
Alterans duplex,quod alterando alteratur, & quod alterando non alteratur. 21
Alterans aliquod non alterat, niſi prius ab alterabili alteretur. 22
Alterantis primi cum primo mouente conuenientia ac differentia duplex. 34
Alterare idem ſemetipſum totum,impoſſibile à Peripateticis exiſtimatur, quod tamen probabiliter potius quàm demonſtratiuè dici,Auctor aſſeuerat. 39
Alterare aliquod ſeipſam ſecundum partē contingit.
Alterare aliquid ſeſe,quamuis non admodum propriè, ſecundùm antiperiſtaſim, ideſt conuerſionem reflexionemq; poteſt. 39
Alterare idem ſeipſum per accidens pōt. 39
in Alteratione neceſſariò requiritur vnitas ſubiecti contraria ſucceſſiuè recipientis. 3
Alteratio vtrū poſſet eſſe, ſi generatio nō eſſet poſſibilis. 4
Alteratio duplex,vna inter contrarias qualitates,altera minimè. 4
Alteratio inter contraria,duplex,prima, atque ſecunda. 4
in Alteratione,quæ fit ſine contrario, aliqd eſſe alterabile, & ſimul eſſe ingenerabile & incorruptibile optimè poteſt. 4
ad Alterationem ſecundam non ſequitur ꝑ ſe corruptio rei. 4
Alteratio prima per ſe tendit in corruptionem vnius,& in generationē alterius,niſi impediatur. 4
Alteratio ſecundum contraria eſſentialiter ordinatur cum generatione. 5
Alteratio a generatione diſtincta. 15
Alteratio,ſecundum qualitates ſeu paſſiones tranſmutatio. 15
Alteratio duplex,extenſiua,& intenſiua. 16
Alterationem quoad intenſionem eſſe continuam,quoad extenſionem vero diſcontinuam & interruptam exiſtere, voluit Aegidius. 16
Alterationem tum quoad intenſionem, tū quoad extenſionem diſcontinuam ac interruptam eſſe, quidam Thomiſtæ perperam Beatum Thomam intelligentes voluerunt. 16
Alterationem tum quoad intenſionem, tū quoad extenſionem continuã exiſtere, tenet communis ſchola Peripateticorum cui ſententiæ Auctor quoq; adhæret. 16
Alteratio quoad extenſionem,& quoad intenſionem eſt ſæpe continua. 16
in Alteratione datur primus gradus acquiſitu, & prima pars ſecundum ſubiectū alterata. 17
in Alteratione non datur primum mutatū eſſe. 17
in Alteratione primus quidē gradus & primum minimum mutatione inſtantanea producuntur,ſed poſt ipſa non inducitur qualitas,nec quoad intēſionem,nec quo ad extenſionē,niſi ſucceſſiuè cōtinuè. 17
in Alteratione ſucceſſio quantitatiua partium corporis alterat,nō ſemper verificatur de partibus latitudinis & longitudinis,ſed de partibus profunditatis. 17
in Alteratione non paſſio, ſed ſubiectum alteratur. 21
Alteratio propriiſſimè dicta, ſit ſecundum quatuor tantummodo paſſibiles qualitates. 34
Alteratiua virtus duplex,remota, & propinqua. 23
Alteratiua virtus actuam in ipſorūmet alterato exiſtit. 22
Amicitia & lis motus nequaquam ſufficientes cauſæ,contra Empedoclem. 83
Anima rationalis in morte hominis, quamuis non ſimpliciter, tū ſecundum quid corrumpitur. 11
Animæ plantarum & imperfectiorum animantium,oēs in materia ſunt proculdubio diuiſibiles atque coextenſibiles. 26
Animas omnes brutorum in materia diuiſibiles eſſe,Auctor aſſeuerat. 26
Anima per ſe corpus,per accidens autem ſe ipſam mouet. 38
Animalia ſeipſa per partem,nempe per animam mouere dicuntur. 39
Animalia terreſtria aquatilibus longe calidiora. 71
in Animali partes in aliqua excedentes qualitate,in alias ſecundum exceſſum ſuum operantur. 86
Animalia quantum ad primam innatamq; complexionem terreſtria, ſicca videlicet ac frigida exiſtunt. 87
Animal,quoad oēs ſuas partes mixtas,in ę qualitate pōderis cōſiſtere minimè pt. 88

Anima-

Animalis partes & inæqualis temperamenti, tam innati, quam influxi, vtique exiſtunt. 87
Animal s totum aggregatiue, ſtãte inæquali partium temperie, mixtum ad æqualitatem ponderis eſſe poſſe, Auctor concedit. 87
Antiperſtaſis duplex, vel impropria & reflexiua, vel propria & conuerſiua. 39.40
Antiquorum ſententiæ, circa generationis & alterationis diſtinctionem. 2
Antiquorum multa ponentium principia, variæ opiniones. 2
Antiqui ponentes vnum rerum principiũ, generationem ab alteratione diſtinguere minime poſſunt. 3
Antiqui plura rerum principia conſtituentes generationem ab alteratione diſtinxiſſe quidem videntur, non tamen vnũ ab altera re vera ſecernere valent. 3
Antiqui non cognouerunt aliqui de nouo poſſe produci. 9
Antiquorum de actione & paſſione duplex ſententia. 33
Antiqui de actione & paſſione ſubcontrarij. 33
Antiquorum de actione & paſſione cõcordia atque concilium. 34
Antiqui corpus ex magnitudinibus indiuiſibilibus componentes, ad contradictionem rediguntur. 50
Antiquorum ſententia poros & indiuiſibilia corpuſcula ad actionem neceſſaria cõſtituens, impugnatur. 50
Antiquorum ſententia ponẽtium vnũ ſenſibile corpus ſeparatum, ex quo quatuor fiunt elementa, ab eiſque diſtinctum, ab Ariſtotele confutatur. 62
Antiqui materiam ab efficiente cauſa non diſtinxerunt, quarum opinio ab Ariſtotele improbatur. 88
Aqua ex calore ad frigiditatem nõ a ſe, ſed ab alio reducitur. 38
Aquæ puteales ac ſubterraneæ, æſtate quã hyeme propter antiperiſtaſim frigidiores. 40
Aqua cur citius calefit quàm exiccatur, licet ſecundũ aliquos maior ſit frigiditatis quàm humiditatis reſiſtentia. 45
Aquam in medio mari puram reperiri, Auctor deridet. 70
Aqua intenſiuè ſummè frigida. 71
Aqua quãuis minus humida quàm aer intenſiue, tamen ob denſitatem materiæ magis humectat. 71
Aquam frigidiſſimã eſſe virtuali frigiditate at nõ actuali, Alb. Saxo. ꝓnunciauit. 71
Aqua calefacta citius quàm frigida congelatur. 72
Aqua pura elementaris, quamuis frigidiſſima, congelari minime poſſet. 72
Aqua extinguitur ignem per ſuffocationẽ non humiditatis, ſed craſſitiei rõne. 74
Aqua, ſecundum Philoponum, minor terra. 83
Aridum ad ſiccum redigitur. 64
Artium triplex differentia, vel penes ſolam materiam, vel penes ſolam formam, vel penes vtramque. 20
Aſperum ac durum, & per conſequens ad ſiccum reducitur. 64
Atomi à Democrito introducti, quatuor habebant conditiones. 5
ex Atomis non poteſt fieri vnum per ſe, ſed ſolùm per accidens, contra Democritum atque Leucippum. 47
Auctoris intentio in his commentarijs. 1
Auctoris de ſubiecto præſentis operis examen, atque ſententia. 1
Auerrois argumentum contra Auicennam de remanentia elementorum in mixto, ſoluitur & confutatur. 58
Augens & nutriens, ſubiecto ſunt idem, ſolaque ratione differunt. 24
Augetur viuens a ſemetipſo ſecundum partem, nempe ſecundum formam & animam. 40
Augmentabile in principio & in fine augmẽti idem numero dẽt remanere. 21. 22
Augmentabile ſecundum quodlibet ſignũ ſenſibile, id eſt ſecundum quamlibet ſuĩ partem minimã naturalem, quę põt per ſe actionem habere debet augeri 21. 22
Augmentabile debet in ſe intrinſecus virtutem augmentatiuam habere, vt talem motum exerceat. 22
Augmẽtabile debet recipere in ſe nutrimẽtum mutatũ, ſibiquemet ipſum vnire. 23
Augmentabile non mutat locum ſecundũ totum, ſed ſecundum ampliorem terminorum extenſionem. 20
Augmentabile manet idem, & ſecundũ omnem ſui partem augetur, ratione formæ non ratione materiæ. 23
Augmentatio fit circa magnitudines. 20
Augmentatio a generatione alterationeq́ differt

differt & penes terminũ ad quem,& penes modum. 20
in Augmentatione vtraque materiam tam alterationis quam compoſitionis eſt corpus actu. 20.21
Augmentationis materia eſt corpus actu, non tamen corpus actu in communi,ſed particulare & ſingulare. 21
in Augmentatione tam id quod augetur, quam id ex quo fit augmentum,debet eſſe partim actu, partim potẽtia ad quantitatem. 21
in Augmentatione animal augetur, & non cibus. 21
Augmentio fit ſecundum formam, non ſecundum materiam. 22
Augmentatio non fit aliquo incorporeo, ſed corpore. 22
Augmentatio in uiuentibus tam partium ſimilarium quam diſſimilarium, fit ratione formæ non ratione materiæ 23
Augmentatio non eſt quanti in uniuerſali, ſed particularis alicuius quanti. 23
Augmentatio & nutritio ſubiecto conueniunt,ratione tantũmodo differũt. 23.24
Augmentatio in communi quadrifariã ſumitur:pro intenſione qualitatis, pro numerorum incremento,pronouæ magnitudinis præxiſtenti magnitudini additione:& pro rareſactione. 24
Augmentatio propriè ſumpta ſolis uiuentibus conuenit. 24
Augmentationem eſſe generationem quãdam,Marſilius exiſtimauit. 24
Augmentationem eſt quoddã ex pluribus motibus aggregatum, nonnulli uoluerunt. 24
Augmentationẽ a generatione eſſe diuerſam, Albertus Saxo. Aegidius, Philoponus, & communiter omnes Peripatetici arbitrantur. 24
Augmentatio eſt motus a minori ad maiorem magnitudinem formaliter, non autem aggeneratio ſubſtantiæ. 28
in Augmentatione quinque reperiũtur mutationis alteratio, corruptio, generatio, incrementum,& noui loci maioris acquiſitio. 24
in Augmentatione alteratio reliquas quatuor mutationes tẽpe præcedit: illæ uero quatuor tempore ſimul exiſtunt, 24
Augmentationis materia proxima eſt corpus actus ſimile ſpecie & accidente ei,qđ augetur. 25
Augmentationis duplex materia,vna alterationis remota, altera compoſitionis proxima. 25
Augmentationis completa perfecta definitio, quatuor cauſarum genera complectens. 25
in Augmentatione animam eandem numero prorſus, ſub maiori mixtorique materia & quantitate manere, multi præclari uiri uoluerunt. 25
in Augmentatione ſemper educi nouã partem formæ,quæ iam in diminutione periit, in omnibus uiuentibus præter hominem,complures famoſi uiri exiſtimarunt. 25
in Augmentatione,anima diuiſibili exiſtente,impoſſibile Auctor exiſtimat non educi nouam partem formæ de nouo ex materiæ nutrimenti potentia, & cũ receſſu partis ſubſtantia deperdi. 25.26
in Augmentatione animam eandem numero remanentem ad materiam maiorem dilatari,probabiliter ſuſtineri poteſt:oppoſita tamẽ opinio tutior atque ſecurior exiſtit. 26
Augmentationem eſſe ſecũdum partes formales,& non ſecundum partes materiales,reiectis falſis expoſitionibus,quomodo intelligendum. 26.27
Augmentationem fieri ſecũdum formam, & non ſecundum materiam, triplici declaratur exemplo; nempe populi, fluuij & ignis. 27
in Augmentatione aliud terminus,aliud ſubiectum. 27
Augmentationis uiuentium & non uiuentium duplex diſcrimen. 27
in Augmentatione ſimul fit porus,& dilatatio partium, & cibi alteratio, & conuerſio. 28
Augmentatio impeditur uel ex naturalis caloris imbecilitate,uel ex pororum obſtructiõne. 28
Augmentationem eſſe cõtinuam, vel interpolatam, ad utramque partem diſputatur. 28.29
Augmentatio quomodo fiat. 29
Augmentationem loci mutatio partim præcedit, partim comitatur ſiue conſequitur. 29
Augmentatio quomodo vna altera uelocior. 30

Augmentum

Augmentum fit aliquo ab extrinſeco adueniente. 21.22
Augmentum partium diſſimilarium in uiuentibus,fit ex ſimilarium partium accretione. 22
Augmentum fit tum ex ſimili,tum ex diſſimili:ex diſſimili in principio ,& ex ſimili in fine mutationis. 23
Augmentum per iuxta poſitionem non ſolum quãtitatiuam,ſed generatiuam quoque & alteratiuam efficitur. 28
Augmentum partium in uiuente ſecũdùm omnem fieri dimenſionem proportionaliter intelligendum. 28
Augmenti continuitas trifariam accipi poteſt. 29
Augmentum eſſe continuum & ſucceſſiuũ ſicut motum localem , Marſilius, Albertus Saxo,& Iandunus exiſtimarunt. 29
Augmentum non eſſe continuum , ſed uariis inſtantibus interpolatum,Auerroes, Albertus Magnus , & Sanctus Thomas arbitrati fuerunt. 29
Augmentum diuerſis inſtantibus fieri ſecũdùm minima,tenet Auerroes. 29
Augmentum non eſt cõtinuum & ſucceſſiuũ proportionaliter ſecundùm tẽpus 29
Augmentum non fieri ſecundum minima, ſed ſecũdùm maiores partes,probabilius Auctori uidetur. 29
Augmentum eſſe cõtinuum & ſucceſſiuum probabiliter,etſi cum aliqua difficultate, ſuſtineri poteſt. 30
Auicennæ ſententia de elementorum remanẽtia in mixto quàm ſentẽtia Auerrois, probabilior atque rationabilior. 58
Aurum ab igne non conſumitur. 44

C

Caeleſtia corpora ſunt alterabilia alteratione,quæ fit ſine contrario. 4
Cæleſtia corpora omnia ad eundem ſitum præciſe & punctualiter reuerti minimè poſſunt. 94
Cæli elementa ad mixtionem tribus mouet inſtrumentis, calore , frigore,& aliquando etiam radiorum refractione. 61
Cæli non ſolum lumine & motu, ſed influẽtijs quoque in hæc agunt inferiora. 66
Cælum in alterando non alteratur. 22
Cælum unum alterum quomodo tãgit. 33
Cælum non eſſe corpus ſimplex , ſed compoſitum ex materia & forma,& Ariſtotelis ipſiuſmet uerbis contra Auerroem oſtendit. 81
Calidus unum altero dupliciter,uel gradualiter,uel potentialiter. 71
Calidum congregat humogenea,& ſeparat etherogenea. 63
Calidum duplex,ſimpliciter abſque ulla cõtrarij permixtione, & ſecundùm quid cũ aliquali admixtione contrarij. 83
Color à ſiccitate acuitur & ab humiditate hebetatur. 45
Calor,ſi per impoſſibile daretur in puncto, adhuc ageret. 52
Calor per ſe calefacit , & per accidens exiccat. 66
Calor quam maximè actiuus. 67
Calor & in eadem diſtantia fortius agit , & ad maiorem diſtantiam actionem ſuam diffundit,quàm ulla cæterarum qualitatum. 67
Calor duplex,elementaris deſtructiuus , & cæli uiuificus. 71
Calor abſolutè nõ eſt propria paſſio ignis , ſed talis calor,puta ſicco coniunctus 75
Calor naturalis & febrilis,ut ſunt paſſiones non differunt ſpecie. 75
Calor naturalis animæ inſtrumentum 75
Calor naturalis in animante tria munera: ſeparare,uiuificare,aſſimilare. 31
Cauſa perpetuæ generationis duplex , una efficiens,altera materialis:& efficiens adhuc duplex,una mouens immota, altera mouens mota. 10
Cauſæ uniuerſales in alterando non alterantur. 22
Cauſæ contrariorum uel contrariæ , uel diuerſæ. 65
Cauſarum quatuor genera. 89
Certa ab incertis ſecernenda. 29
Circulus in generationibus multipliciter demonſtratur. 93
Color,ut color in corpore:ut uiſibilis,in ſuperficie tantummodo reſidet. 52
Complexio ſeu temperies ad mixti formã , tanquam qualitatiua quędam diſpoſitio, neceſſario requiſita. 59
Complexionem in mixto eſſe unicam ſimplicem qualitatem uirtute & eminentia quatuor primas elemẽtorum qualitates continentem , ab ipſis tamen realiter diſtinctam:Scotus, Auicenna, Hugo Senenſis,& Albertus Magnus uoluerunt. 59

Complexionem in mixto eſſe duas ſimplices qualitates medias inter quatuor primas qualitates elementorum,& effectus illarum temperatè ſacientem, ab ipſiſq; realiter diſtincta;Conciliator,& Albe, Saxo crediderunt. 59

Complexionē ī mixto ex ipſiſmet quatuor elementorum qualitatibus ablato exceſſu,in eſſe remiſſo remanentibus,tanquā compoſitum quoddam reſultare, Marſilius,& Feinelius opinantur. 59

Complexionem in mixto ex quatuor refractis qualitatibus à qualitatibus elementorum,quæ in mixtione corrumpuntur, numero diſtinctis, & ſpecie tantummodo continentibus, tanquam compoſitum quoddam conſurgere, quidam Thomiſtę exiſtimarunt. 59

Cōplexio in mixto nō eſt vna qualitas ſimplex à primis quatuor qualitatibus per mutuam pugnam & corruptionem relicta, 59

ad Complexionem duo neceſſariò requirūtur. 59

Complexio animalis mutatur ſecundum ætatem. 60

Complexio in mixto eſt tēperies quatuor primarum qualitatum. 60

Complexio naturalis non conſiſtit in indiuibili,ſed latitudinem obtinet, 60

Complexiones quatuor in animali, ex Medicorum nonnullorum ſententia,innata influxa; compoſita ex innata & influxa, atque totalis 85

Complexiones quatuor in genere exiſtūt, cholerica,ſanguinea,flegmatica, melancholica,& in his ſingulis innumerabiles quatuor primarum qualitatum reperiūtur proportiones. 86

Complexio eadem in animantibus non ſolum eiuſdem ſpeciei, verum diuerſarum quoque ſpecierum reperitur,ſed diuerſi modè. 86

Complexio in animalibus duplex, innata ſeu diſpoſitiua,& influxa ſeu conſeruatiua:cuius diuerſitatis duplex ratio aſſignatur. 86

Complexionis ſecundum ætates mutatio, fit ratione influxi, non innati temperamenti 86

in Compoſitis ſubſtantijs verificatur ſemper iſta propoſitio,generationem vnius eſſe corruptionem alterius,& econuerſo. 11

Compoſitum totaliter deſtrui & corrumpi etſi non ſimpliciter,tamen quodammodo dici poteſt. 13

Congelatio prouenit ex aqua cum ſubtili exhalatione terrę a commixtione. 72

Congregatio non eſt generatio, ſed quędā ad generationem diſpoſitio. 8

Congregatio non eſt noua ſubſtantiæ generatio,ſed continui potius auctio & incrementum. 8

Continuum poſſe diuidi ſecundum quamlibet ſui partem,duplicem habet ſenſum diſtributiuum ac verum,& collectiuum ac falſum. 7

Continuum poſſe diuidi ſecundum quamlibet ſui partem,& duplicem potentiam, & duplicem actum duplici illi potentiæ correſpondētem habet, copulatiuum ac falſum,& diſtributiuum ac verum, 7

Contradictoria nullum mediū recipiunt. 58

Contraria inuicem agunt & patiuntur. 38

Contraria ſecundum gradum remiſſum in in eodem ſe compatiuntur ſubiecto. ita tamen vt ſemper tota intenſionis latitudo expleatur. 43

Contraria in eſſe remiſſo ſimul poſſunt cohabitare, 60

Contrarietas duplex, formalis, ac virtualis, 37

Contrario vno exiſtente alterum quoq; exiſtere,verificatur de vere contrarijs,nō de contradictorijs; 87

Contrariorum contrariæ cauſę, 89

Contrarium eſt in potentia ad alterum.84

Cor,ſecundum Ariſtotelem, primum ſanguinis receptaculum, 31

Cor,ſecundum Galenum,ſpirituum vitaliū opifex. 31

Cordis duo vintriculi,dexter nutrimentalis ſanguinis,& ſiniſter ſanguinis arterialis generatiuus, 31

Corpus duplex,ſimplex,& compoſitum. 1

Corporis ſimplicis duplex conſideratio. 1

Corpus ſimplex diuerſimode conſideratur in libris de Cælo, & in libris de Generatione & Corruptione. 1

Corporum compoſitio ex alijs corporibus, vt voluit Democritus, eſt rationabilior, quàm ex ſuperficiebus vt voluit Plato. 6

Corporum compoſitio ex punctis, tripliciter à Democrito confutatur, 6.7

Corpora indiuiſibilia ſi darentur, non poſſent eſſe principia generationis. 8

Corpus

Corpus vniuerſale ſeparatum nō datur. 24
Corpus ſubtile,quo replentur pori,cedit in aduentu nutrimenti. 28
Corporis tangibilis,vtpote cæteris ſenſibilibus vniuerſalioris,principia ab Ariſtotele indagantur. 63
Corpus nullum ſenſibile prius quatuor elementis reperitur. 80
Corrumpere aliquid ſeipſum ſubſtantialiter poteſt ſecundum partem,non tamen ſecundum accidens, neque ſecundum ſe totum. 39
Corrumpere accidens aliquod ſe totum, p accidens poteſt. 39
Corrumpi & item generari aliquid de nouo demonſtrat. 8
Corruptio per accidens a natura intenta. 2.
Corruptio nec eſt natura,nec res naturalis, ſed eſt ens ſecundum naturam. 2
Corruptio,ſecundum Aegidium,tripliciter dicitur naturalis: tū ex parte philoſophi naturalis eam conſiderantis,tum ex parte materiæ,tum ex parte formæ. 2
Corruptio a natura dupliciter intenta, tum ex parte agentis,tum ex parte materiæ. 2
Corruptio non eſt dicenda naturalis ratione formę,contra Aegidium. 2
Corruptio dicitur naturalis,nō vtpote a violento,ſed vtpote ab artificiali,& voluntario diſtincta. 2
Corruptio vnius,generatio alterius,& econtra. 10
Corruptio non abit in nihil, ſed in materia terminatur. 11
Corruptio ex ſubſtantia in non ſubſtantiā permutatio. 15
Corruptio,vide Generationis.
Corruptibilia eadem numero poſt corruptionem redire,ſecundum Ariſtotelem minimè poſſunt;ſed eadem tantummodo ſpecie reuertuntur. 93
Corruptum idem numero poſt corruptionem,abſoluto anno maximo rediturum Plato affirmauit:quę Platonis opinio ab Auctore,tanquam & fidei & rationi naturali repugnans,improbatur. 94
Corruptum ſimpliciter,idem numero poſt corruptionem reuerti minime poſſe, neque de abſoluta Dei potentia, Marſilius exiſtimauit: Quæ opinio ab Auctore refellitur. 94
Corruptū aliquod idem numero naturaliter poſſe reparari,Ricardus & Scotus cenſuerunt: Quæ opinio, etſi non omnino certe veritatis probabiliter tamē poteſt defendi. 94
Corruptum idem numero naturaliter reparari minime poſſe,ſed Deum tātummodo poſſe id efficitere,Auctor vna cū Diuo Thoma,atq; Aegidio determina. 94
Craſſum ad ſiccum redigitur. 63.64
Creatio totius rei abſque mutatione, non eſt naturalis,ſed ſuper naturalis. 9.

D

Definitio rei,naturam & proprietates declarat. 81
Democritus athomorum congregatione atque diſgregatione generationē & corruptionem,ordinis autem & poſitionis eorum variatione alterationem ſaluabat. 5.
Democritus in rebus naturalibus Platone magis expertus. 6
Democriti ac Leucippi de athomis opinio confutatur. 48.49
Denſum magis agit quàm rarum, nō quia intēſius,ſed quia vel citius operatur, vel ſibi ſimili producet. 85
Differentia inter naturam,rem naturalem, & rem ſecundum naturam. 2
Differentia rerum ſecundum Democritū triplex,penes figuram,penes ordinem,& penes ſitum. 8
Differentiæ vltimæ rerum, ſępe nobis occultæ. 65
Diſpoſitio maior ad producendum, quàm ad conſeruandum requiritur. 86
Diſpoſitiones contendentes, ad aduentum formæ non corrūpuntur in inſtanti, nec alię in inſtāti omnino cōſimiles generātur,ſicut nonnulli voluerunt. 18.19
Diuiſio operis,ac diſtributio. 1
Durum reducitur ad ſiccum. 64

E

Effectus intenſio non prouenit ex intenſione cauſæ,ſed ex maiori vel minori diſpoſitione ſubiecti 14
Effectus per acidens vnius cauſæ,eſt per ſe alterius. 06
Efficiens cauſa actionis principium. 34
Efficiēs cauſa perpetuitatis atque diuerſitatis in generationibus & corruptionibus

istis inferioribus, non eſt motus primi mobilis, ſed eſt latio Solis perpetua ſecundum Zodiaci obliquitatem. 89

Elementa quatuor ab Empedocle ſimplicia principia, ab Anaxagora autem compoſita principiata exiſtimata fuerunt. 3

Elementa ſe mutuò corrumpunt non ſecùdum ſe tota, ſed tantummodo ſecundùm partes. 5

Elemẽtum eſt, ex quo fit aliqnid, cum inſit indiuiſibili ſecundum ſpeciem. 55

Elemẽtorũ formæ, ſubſtãtiales iuxta Auerroem, mediæ inter formas ſubſtantiales perfectas, & inter accidentia. 56

Elementorum ſubſtantiales formæ, magis minuſve ſuſcipere minimè queunt contra Auerroem. 57

Elementorum duplex corruptio, ſimpliciter atque ſecundùm quid. 58

Elementorum duplex conſideratio. 62

Elementa in libris de Cœlo, & in libris de Gñatione diuerſimodè cõſiderantur. 62

Elementa ſunt principia gñationis & corruptionis aliorum corporũ ſenſibilium. 62

Elementorum principium, iuxta Ariſtotelẽ, non eſt corpus aliquod actu, ſed eſt ipſa prima materia. 62

Elementa aliorum corporum principia, nõ primo, neque ſecundo, ſed tertio loco. 63

Elementa inter ſe contrariantur, non quatenus ſubſtantiæ, ſed ſuarum qualitatum ratione. 63

Elementorum horum noſtrarium impuritas 67 68

Elementa quatuor duo loca principalia, ſurſum uidelicet, ac deorsũ, ſibi diuiſerũt. 68

Elementorum quatuor, duo duobus contraria. 68

Elementorum quatuor unum quodq; vnũ ſibi primò uendicat qualitatem. 68

Elementi tres præcipuæ conditiones: ut ex eo aliquid fiat: ut inſit in re, quæ fit: ut ſit primum in rei compoſitione, & ultimũ in reſolutione. 68

Elemento ſimplici repugnat quidem reſolutio in partes differentes ſpecie, non tamen ei repugnat diuiſio in partes quantitatiuas. 68

Elementa quatuor non ſunt ſimpliciter elementa, ſed corporum elementa. 68

Elementa duplici uia comperiuntur, reſolutiua, atque compoſitiua. 68

Elementa eſſe plura quàm unum, & itẽ plura quam duo, & plura etiã quàm tria, ſigillatim, rationibus demonſtratur. 68. 69

Elementa quatuor tantummodo, nec plura exiſtere quatuor medijs demonſtratur: ex ſimplicibus motibus localibus, ex qualitatum primarum combinationibus, ex mixtorum reſolutione, & ex ſimilitudine. 69

Elementa quatuor nõ ſimpliciter, ſed generationis atque mixtorum dicenda ſunt elementa. 69

Elementi tum puritas, tum impuritas duplex, in qualitate, & in ſubſtantia. 69

Elementa pura quantum ab ſubſtantiam reperiri, tanquam extra mi‹x›tum ſuam habentia formam ſubſtantialem, auctor aſſentitur. 69

Elemẽtorum quatnor, aerem & aquam impura eſſe quoad ſuas qualitates, & quoad cũ aliena ſubſtantia copulationem: terram autem quoad partes cẽtrales, & ignẽ quoad partes ſupernas utraque ratione pura exiſtere, Auctor determinat. 70

In elemento quocunque degere animalia, ridiculum. 70

Elementa ambas habere qualitates in ſummo gradu, Achillinus & Niphus Auerroem ſequentes aſſeruetnnt. 72

Elementa habere unam qualitatem in ſummo, & alteram remiſſum, abſque contrariæ tamen qualitatis admixtione, Alb. Saxo. unà cum Alexandro aſſeuerauit. 72

Elementa habere unam qualitatem in ſummo, & alteram citra ſummam cum contrariæ qualitatis, a qua aliquantulum remittitur, admixtione: Marſilius, Iacobus Forlini. Buridanns, ac Nominales exiſtimarunt. 72

Elemento cuique Nominales tres applicant qualitates, nam ſummè immenſam, alteram minus intenſam tertiã remiſſam minus intenſam remittentem. 72

ab Elemento quodlibet una qualitas primò immediateque fluit. 73

in Elementis non utramque qualitatem in ſummo manere, ſed unam in ſummo, & alteram minus intenſam, probabilius auctori uidetur, contra Neotericos. 73

in Elementis qualitatem remiſſam non habere admixtionem contrariæ qualitatis probabilius ab auctore iudicatur, contra Nominales. 73

in Elementis qualitates ſymbolas uirtuales ſpecie

ſpecie differre, at actuales eiuſdẽ ſpeciei eſſe Alb.Saxo opinatur. 74
In Elementis,qualitatibus uirtualibus ablatis, qualitates ſymbolas actuales, ſpecie differre, nonnulli dixerunt. 74
In elemẽtis qualitates actuales, uirtualibus ablatis,ſolum modo exiſtere,& ſymbolas eiuſdem ſpeciei eſſe ſolo numero differẽtes,Marſilius pronunciauit. 74
In elementis præter actuales qualitates nõ eſſe alias uirtuales introducẽdas, Auctor contra Alber.Saxo.determinat. 74
In elementis qualitates ſymbolas eiuſdem ſpeciei eſſe, Auctor contra nõnullos Marſilij opinionem ſecutus tuetur. 74
Elementum quodlibet in quodlibet tranſmutatur. 75 80
Elementa ſymbola faciliùs,diſſimbola verò difficiliùs tranſmutantur. 75.80
In elementis circularis mutuaq; reuoluitur tranſmutatio. 75
Ex elementis duobus diſſimbolis per mutuum eorum exceſſum atque defectum unum quãdoque tertium efficitur:ut ex elementis duobus ſymbolis aliud tertium fieri minimè poteſt. 75.79
Elementa mediata non habere immediatũ tranſitum,ſed prius in intermedium elementum tranſmutari, quidam aſſeruerunt. 76
Inter mediata elementa non eſſe immediatum tranſitum,ſed mediatum, non quia conuerſio prius fiat in elementum medium,ſed quia conuerſio fit in intermedium quoddam mixtum imperfectum, alij exiſtimarunt. 76
Elemẽta omnia,tam mediata quàm immediata,tam ſymbola quam diſſymbola,immediatum tranſitum inter ſeſe habere, communis Græcorum,Latinorũ,& Auerrois opinio exiſtit. 76
Elementa non mutantur ad inuicem ſecundum ſe tota,ſed tantummodo ſecundùm eorum partes. 86
Elementum unum alterius qualitates inducens,ipſum non ui propria nec ſua,ſed ui qualitatis admotæ producere optimè poteſt. 76
Elementa ſubſtantialiter, id eſt ſecundùm formas ſuas ſubſtantiales inuicem tranſmutantur, contra antiquorum Philoſophorum ſententiam. 76
Elementum mediatum atque diſſymbolũ in quoddam mixtum imperfectum,antequàm in alterum diſſymbolum mediatumque elementum tranſmutetur, per tranſire, probabilius ab Auctore iudicatur quàm quòd in intermedium pertrãſeat elementum. 77
Elementum mediatum atque diſſymbolũ ad hoc ut in diſſymbolum alterum mediatumque elementum conuertatur,nõ per mixtum aliquod eſſentiale, ſed per accidentale tantummodo pertranſire debet. 77
Ex mediato elemento elementum mediatũ abſque tranſitu per immediatum fieri, probabilius ab Auctore iudicatur. 77
Elementa ſymbola,quę in una qualitate cõueniunt,in altera contrariantur: diſſymbola uerò,quæ in utraq; aduerſantẽ qualitate,dicuntur. 78
De elementorũ ſymbolorũ faciliori quàm diſſymbolorũ permutatione duplex opinio,facilitatem uel ad temporis uelocitatem ac breuitatem, uel ad pauciorum in mutatione deperditionem referendo. 78
De elementorum ſymbolorum quàm diſſymbolorum ueloctori breuiorique tempore permutatione, triplex ratio aſſignatur à Nipho, ab Aegidio,& Beato Doctore. 78
Elementa ſymbola citius ueloctuſque,quã: tũ ad temporis breuitatem, mutantur. quàm diſſymbola,contra Marſilium, & Niphum ſeipſum tractantem. 78
Inter elementa ſymbola, citius ueloctuſquẽ mutantur ſymbola in paſsiuis quam in actiuis qualitatibus. 78
Inter elementa ſymbola, ſiue in actiuis ſiue in paſsiuis qualitatibus, illa mutatio eſt uelocior,quæ eſt ex parte qualitatis actiuioris. 78
Inter elementa diſſymbola illa citius mutãtur,in quibus magis uigent actiuæ qualitates. 78
Ex duobus elementis tertium fieri elementum dupliciter contingit:uel ita,ut illorũ duorum unum agat alterum corrumpatur;uel ita,ut ambo corrumpãtur:& hoc adhuc bifariam, uel per actionem tertij agentis, uel per ipſorum duorum abſque tertij alicuius actione mutuam actionẽ mutuamque paſsionem. 79
Elemẽta quatuor ſunt aliorum corporum principia,nullo alio priori corpore eorũ

principio

principio ſeu materia exiſtente, nec ipſorum uno uel duobus reſpectu cæterorũ principij rationem obtinentibus, contra Antiquos. 79.80
Elementa extrema non poſſunt eſſe medio rum principia, nec media extremorũ. 80
Elemẽtum medium ſi in extrema mutatur extrema quoque elementa inter ſeſe neceſſario mutabuntur. 80
in Elemento uno ſi infinitæ multiplicarentur qualitates, quænam inde inconuenientia prouenirent. 81
Elementorum æqualitatis triplex comparatio: uel in quantitate, uel in diuerſæ, eiuſdem ve ſpeciei qualitate. 81
Elementorum equalitas dupliciter intelligi poteſt, uel localiter, vel potentialiter. 82
Elementorum mutua tranſmutatio communem eorum materiam ſupponit. 82
Empedoclem, & ſibi, & rebus notis, & apparentibus contradicere. 3
Empedoclis ſententia paſſionem per ſuſceptionem agentis intra potos patientis cõſtituens, improbatur. 49
Empedoclis opinio de elementorum intrãſmutabilitate, ab Ariſt. multipliciter cõfutatur. 81.82.83.
Empedoclis opinio de lite & amicitia, ab Ariſtotele impugnatur. 82
Empedoclis opinio de mixtione, ac Ariſtotele reijcitur. 83.
Ens eſſe unum immobile, ac infinitum, voluit Parmenides. 47
Ens aliud actu, aliud potentia. 49
Ens duplex, neceſſarium, atque poſſibile. 88
Entia uel permanentia, uel ſucceſſiua. 11
Eſſentia duplex, uel natura, vel entitas ac integritas rei. 14
Excrementorum in animantibus quinque genera, primum in inteſtinis, duo in iecore, quartum in urina poſtremum in cæteris partibus. 31
Exhalationem mixtum quoddam non ſubſtantiale, ſed accidentale, habens tantummodo formã terræ, exiſtere, Auctor tuetur. 77
Extremum ad extremũ haud aliter quàm per medium tranſire, ueritatem uniuerſaliter habet in motu locali, non autem in cæteris mutationibus. 77
in Extremis non eſt proceſſus in infinitum neque uerſus ſurſum, neque uerſus deorſum. 81

F

Faciens duplex, primum, & proximũ. 34
Faciens primum in alterando non alteratur. Vltimum autem, dum alterat, alteratur. 34
Finalis cauſa perpetuitatis generationum rerum iſtarũ inferiorum, eſt conſeruatio ſublunarium in eſſe ſpecifico atque generico. 89
Finis non propriè, ſed metaphoricè mouet. 34
Flatus duplici de cauſa inſtigidat. 96
Forma non producitur nec fit, ſed potius comproducitur & confit. 9
Formæ duæ ultimæ & ſpecificæ nõ poſſunt in eodem ſubiecto reſidere. 11
in Formis, ſemper quidem corruptio vnius inducit generationem alterius nõ tamẽ e contra ſemper productio unius inducit corruptionem alterius. 14
Fõrma ſubſtantiales elemẽtorum magis, & minus ſuſcipere, exiſtimauit Auerroes. 13
Formas ſubſtantiales omnes, præter animã rationalem, magis & minus recipere Scotus exiſtimauit. 13
Formam nullam ſubſtantialẽ magis & minus recipere, nec intẽdi aut remitti, tenet Auctor cũ Beato Thoma atq; Aegidio, contra Auerroem & Scotum. 13.14.65
Formæ ſubſtantiales in duplici differentia, aliæ per ſe intentæ à natura, aliæ minimè. 14
Forma æque intenſa plus in ſubiecto denſo quam rato duplici ex cauſa agere perſpicitur. 34
Forma eſt, qua primò ablata, auferẽ res. 65
Formã ſubſtantialem, quamuis non ſit immediatè operatiua nec actiua in aliud extra ſe; tamen operatione immanente in ſeipſam per ſeſe agere, & ſeipſam per ſeſe ad naturalem ſuã diſpoſitionem reducere, non utique inconuenit. 78.79
Forma omnis ſpecifica in productione & conſeruatione certam latitudinem diſpoſitionum requirit. 86
Forma eſt rei ſubſtantia & natura, quæ res, in ſpecie & certa quidditate conſtituitur & à qua rei ſaluatur definitio. 88
Forma ab efficiente diſtinguitur, cõtra Platonem. 88
Frigiditas per ſe frigefacit, & per accidens humectat. 66
Frigiditas in aqua, quamuis ſumma, tamen

ratione humiditatis coniunctæ in operādo retunditur. 71
Frigiditas animantium uitę quam maximè inimica, 71
Frigiditas duplex ſecundum Aegidium,elementaris,atque celeſtis, 71
Frigiditas in elementis uel nō eſt cauſa grauitatis denſitatisque eorum,ut in mixtis uel non eſt cauſa totalis. 72
Frigidum congregat tam homogenea,quā etherogenea. 63
Frigidum duplex,ſimpliciter, & ſecundum quid. 83

G

Generare aliquid ſeipſum ſubſtantialiter poteſt ſecundum partem, non tamen ſecundum accidens,neque ſecūdum ſe totum. 39
Generari, & item corrumpi aliquid de nouo demonſtrat. 9
Generatio uel ſimpliciter,ut ſubſtantiæ;uel ſecundum quid ut accidentis. 2.12
Generatio ſubſtantiæ naturalis, alterationem præcedentem efflagitat. 4
Generatio eſſentialiter cum alteratione ordinatur. 5
Generatio ſimpliciter dicta,i. ſubſtantialis, fit ex ente & ex non ente ſimpliciter,i.fit ex materia, quæ eſt ens in potentia, non ens autem in actu. 8
Generatio ex ente in actu fit,non quatenus in actu,ſed quatenus in potentia. 10
Generatio unius,corruptio alterius & ecōtra. 10
Generationē unius eſſe alterius corruptionem,& e cōtra,quomodo intelligēdū. 11
Generationem unius eſſe corruptionem alterius, & e contra,non uerificatur in ſenſu formali,ſed tantummodo per uiam ſequelæ. 11
Generatio ab alteratione diuerſa. 15
Generatio, mutatio ex non ſubſtantia in ſubſtantiam. 15
Generatio,ab alteratione ſex modis diſtinguitur ex parte terminorum ad quos,ex parte terminorum à quibus,ex parte ſubiecti ex parte ſucceſſionis motus,ex parte diſpoſitionum præcedentium,& ex parte exdulſionis alterius formæ. 15.16
In Generatione terminus à quo, eſt corpus act.i. non potentia corpus. 20
Generatione mater ia alterationis eſt corpus actu, materia autem compoſitionis minimè. 19.21
Generatio nō eſt corporis in communi,ſed corporum particularium. 23
Generationis corruptionisque modus ſecūdum Leucippum, 47
Generatio naturalis tum ex materiæ perpetuitate,tum etiam ex perpetuo Solis motu ſuam nanciſcitur perpetuitatem. 89
Generationis & corruptionis ſecūdum Ariſtotelem perpetuitas, nō in particulari ſiue in ſingulari, ſed in communi uniuerſalique eſt intelligenda. 91
Generationum aliæ neceſſario,aliæ contingenter eueniunt. 92
Generatio neceſſaria in ſpecie,& contingēs in indiuiduis, 92
Generatio nō poteſt in infinitum recto tramite proficiſci, ſed in circuli morem reuoluitur atque recurrit. 93
Generatio aliqua ſi futura eſt neceſſaria,circularem oportet eſſe generationem. 93
Grauitas non eſt actiua neque paſſiua 61
Grauitas terra & aquæ ſpecie differt, cōtra nonnullorum ſententiam. 75

H

Habitibus i,formis uel finibus præſentibus in materia,ceſſat actio, 34
Homogenea,ſecundum Anaxagoram,in duplici differentia;uel uera,uel tātum modo apparentia. 4
Humiditas & ſiccitas dicuntur paſſiuæ non quidem ſimpliciter, ſed reſpectu ſubſtantiæ ipſius mixti.
Humiditas, caloris & frigoris actiuitatem repandit. 71
Humiditas aerea fouet ignem, & aqua extinguit, 74
Humidus unum altero dupliciter,uel intenſiue,uel effectiuè. 71
Humidum ſuapte natura interminabile, facilè alieno termino terminatur. 63
Humidum duplex, uel cedēs & circunſtans ſimul uel cedens quidem,ſed non circunſtans. 64
Humidum triplex,uel u dum,uel irrigatum uel propria ac uere humidum, 64
Humidum duplex,ſimpliciter,& ſecundum quid, 83

I

IDem numero tripliciter dicit, propriiſſime,proprie,& large. 22
Idem eſſe actu & potentia tale,nō uſque inconuenit. 40

Iecur,

Iecur ſecundùm Galenum,ſanguinis officina. 31
Ignis elementaris neceſſariò cōcedēdus. 70
Ignis elementaris ob nimiam raritatem lucere minimè poteſt. 70
Ignis calidus in ſummo intenſiuè. 71
Ignis apud nos exiſtens non eſt elementū purum,ſed mixtas habet qualitates. 74
Ignis propria paſsio non eſt calor, ſed eſſe calefactiuum in ſummo. 75
Ignis inter elementa quam maximè nutritur, nutritione tamen non proprie, ſed impropriè inmpra. 84
Ignoratio propriæ uocis, quidnam ſignificet. 2
Imperfectius in uirtute perfecti agentis perfectius ſeſe ꝑducere,haud incōuenit. 65
Indiuiſibile duplex,mathematicum,& phyſicum, 5
Indiuiſibile duplex, uel abſoluti uel reſpectiuè. 48
Indiuiſibilia corpora dari,ſubtili admodum ratione a Democrito probabatur. 6
Indiuiſibilia habentia poſitionem per ſe alterari minimè poſſe,ſed bene per accidēs Paulus Venetus exiſtimauit. 50
Indiuiſibilia poſitionem habentia, qualia ſunt puncta, nullo modo alterari poſſe, nec per ſe,nec per accidens, Albertus Saxo.& Marſilius opinati fuerunt. 51
Indiuiſibilia,qualia ſunt puncta, lineæ, ſuperficies,ſi per ſe eſſent, alterari minimè poſſe:at ut in corpore ſunt,alterari ꝑ accidens,Auctor determinat. 51.52
Indiuiſibilia,qualia ſunt puncta,lineæ,ſuperficies,non ſunt a corpore continuo realiter diſtincta,ſeu ſolùm per intellectū. 51
Indiuiſibilia,ut puncta,lineæ,ſuperficies, recipiunt qualitatem in continuo corpore non tamen per ſe reciperent, ſi eſſent ſeparata. 52
Infinitum non datur actu, ſed potentia tantummodo atque diuiſione. 10
pro Influentijs cœleſtibus ſubtile Auctoris argumentum. 66
Inſcriptio operis. 1
Inſtrumentum ſine cauſa principali neceſſe,nec operari ubique poteſt. 88
Intenſum & remiſſum aliquo modo formaliter opponuntur. 37

L

LEne ad durum, & per cōſequens ad ſiccum redigitur. 64
Leucippi ac Democriti de atomis ſententia refellitur. 48.49
Leuitas nec actiua neque paſsiua exiſtit 63
Leuitas aeris & ignis ſpecie differt, contra quorundam opinionem. 75
Lignum non eſſe æquale ad pondus ſecundùm grauitatē & leuitatem, ſed grauius quam leuius exiſtere, Auctori uidetur 87
in Linea ubique eſſe pūctum,& ubique diuiſionem fieri poſſe,quomodo eſt uerū, & quomodo falſum, 7
Linea nec ex punctis componi, nec in puncta immediatè diuidi poteſt. 8
Lis & amicitia,motus idoneæ cauſæ minimè exiſtunt,contra Empedoclem. 83
Locus debetur primò rei ab ſuam quātitatem;Locus aut naturalis ob qualitatē. 32
Locus ut locus & ut ambiēs,corpori ut quātus:ut autē talis eſt, corpori ut tali ac naturali debetur. 32
Lubricum reducitur ad humidum. 64
Lubricum eſt humidum commixtum cum ſubtili terreo. 64
Lutum frigiditate non formaliter, ſed uirtualiter contrariatur. 37
Lumen & aliæ qualitates naturaliter loquēdo,non procedunt ab agente per radios lineates,ut Mathematici imaginātur. 52
Lumē per ſe nō infrigidat,ſeu calefacit. 66
Lumen immediatè & ſeipſo,non ſecus ac calor,calorem inducit. 66

M

MAgnitudo omnis diuiſibilis. 16
Maius in gradu poteſt agere in minus in gradu,& è contra 36
Materia eſt potentia contradictionis. 2.18
Materia quomodo una; & quomodo multiplex. 5
ex Materia quamuis finita, poteſt generatio perpetua,perpetuaque corruptio ſuſtineri. 16
Materia utriuſq; contrarij geniti,& corrupti,quodāmodo eſt eadem,nempe ſecundùm ſubſtantiam,& quodammodo non eadem,nempe ſecūdùm diſpoſitiones. 13
Materia ſine forma reperiri neutiquam poteſt. 11. 3
Materia reipſa eſt inſeparabilis a compoſito rationeq; duntaxat ab eo diſtinguitur. 20
Materia duplex,alterationis,atque compoſitionis. 20
Materia a quātitate omnino īſeparabilis. 23
Materia principium paſsionis. 34

Materia

Materia eiuſdem generis quænam uocatur. 37
Materia eiuſdem rationis, eſt paſſionis ipſius repaſſionisque radix. 43
Materia ordine receptionis tam immediatè reſpicit formas elementorum quam mixtorum at ordine productionis prius reſpicit illas quam iſtas. 59
Materia à formis & qualitatibus contrarijs inſeparabilis. 62
Materia eſt à contrarijs diſtincta, eiſque ſubijcitur, & eſt potentia ſenſibile corpus, elementorumque principium. 62
Materia communis, mutuam elemētorum tranſmutationem conuincit. 83
Materia cæleſtium & elementarium corporum, iuxta Ariſtotelis ſentētiam, genere eadem, ſolaque ratione diuerſa. 88
Materia ab efficiente q̃ maxime diuerſa. 88
Materiæ duplex conſideratio. 5
Materiæ proprius & primus actus eſt actus corporis.
Materiæ non eſt mouere aut agere, ſed moueri & pati. 88
Medici iuxta ſenſum & actiones accidentia menſurant. 71
Menſura duplex, realis, atque rationis, 87
Minimum datur in natura cum in ſubſtantiarum, tum in accidentium productione. 29
Minimum ignis conuertitur quidem in minimo minimo terræ, nō tamen exiſtēs per ſe, ſed continuum cum ipſa terra. 77
Minus in gradu in maius in gradu quomodo agere poteſt. 36
Miſcibilia in mixto non actu, ſed potētia remanent: idque dupliciter exponitur. 53
Miſcibilia in materia cōmunicare, & in forma differre, mutuoq; eſſe actiua, paſſiuaque debent. 54
Miſcibilia debent eſſe facilè diuiſibila, facileque terminabilia. 54
Miſcibilia non multum ſeſe excedere, ſed eſſe fere æqualia & par a potentia atq; uirtutibus debent. 64
Miſcibilia propter mutuam actionem mutuamque paſſionem, debent eſſe contraria. 54
Miſcibilia ſuomet actu & ſuapte actione ad minima ſeu paruas partes diuiduntur. 91
de Mixtione quinque tractanda proponuntur. 53
Mixtio à generatione, corruptione nutritione, augmētatione, & alteratione quomodo differt. 53
Mixtio, eſt ſubſtantiarum, nō accidentiū. 53
Mixtio utrum detur ad ſenſum, an ſecundū rationem. 54
Mixtio, quò miſcibilia fuerint plura atque minora, eò facilior euadit. 54-55
Mixtio quando redditur difficilior. 55
Mixtio eſt miſcibilium alteratorum unio. 53.
ad Mixtionē quinque neceſſariò requiſita, mouens, efficiens, modus, locus, ipſaque miſcibilia. 60
ad Mixtionem elementorum, orbes cęleſtes tanquam primi mouentes ſeu primi motores concurrunt. 61
de Mixtionis modo tres recenſentur ſentētiæ: Auerrois, Auicēnæ, atque Beati Thomæ. 61
in Mitione non ſemper requiritur diuiſio uſque ad minima, ſed uſq: ad paruas partes 61
Mixtionis locus aliquando aer, aliquando aqua, frequentius terra. 61
Mixtio, quantum ad elementa, fortaſſe uiolenta; quantum tamen ad mixti productionem, naturalis exiſtit. 61
Mixtio duplex, prima, atque ſecunda. 61
ad Mixtionem primam omnia elemēta uirtualiter, non ſemper tamē omnia formaliter, ad ſecundam autem nullum prorſus elementum formaliter, omnia tamē uirtualiter concurrunt. 61
Mixtionis tres conditiones. 61
Mixtio apud Empedoclem nil aliud, quam quædam compoſitio. 83
in Mixtione æqualitas quędam elemētorū cum mutua eorum actione atque paſſione requiritur. 84
Mixtionis medium nō prorſus indiuiſibile nec Mathematicum, ſed quā maximam inter extrema obtinet latitudinem. 84
Mixtum ex ſimplicibus componitur elemētis. 55
in Mixto elementa formaliter. i. ſecundum proprias eorum formas ſubſtantiales remanere, Auerroes, Auicena, Philoponus, Albertus Magnus, & Iandunus aſſeruerunt. 55
Mixto elementorum formas ſubſtantiales nullatenus remanere, ſed ipſorū tantummodo materias, Sanctus Thomas, Scotus, Capreolus, Gregorius, Heruęus, Conciliator, Marſilius, Albertus Saxo. & Aegidius uoluerunt. 56

in Mixto elemēta formaliter remanere qui dixerunt, in quatuor ſententias diuiduntur, Auicennæ Auerrois, Aureoli, & aliorum quorundam. 56
in Mixto elementa non manet ſecundùm quaſdam entitates, ex quibus formæ ſubſtantiales elementorum integrari fingūtur, contra Aureolum. 57
in Mixto vnica forma ſimplex reſidet, ab elementorum formis diſtincta, contra nonnullos. 57
in Mixto nō manent elementa ſecundùm formas ſuas ſubſtantiale remiſſas, contra Auerroem. 57
in Mixto formæ ſubſtantiales elementorū non manent in eſſe perfecto, contra Auicennam. 57.58.
in Mixto nil ex ſubſtantia elementorū, niſi ſolam materiam, remanere, Auctor latinorū opinioni aſſentiens, determinat. 58
in Mixto elementorum ſeparatio quomodo intelligenda. 58
Mixti ſubſtantia quomodo cōpoſitior ſubſtantia elementi, & quomodo non. 58
in Mixto elementum dominari dicitur nō formaliter, ſed virtualiter. 59
in Mixto ſunt quædam qualitates ſecundę, à primis tanquam effectus à cauſis diſtitutæ, quæ tamen complexiones neuti quam ſunt dicendæ. 59
in Mixto qualitatum complexionalium firmitas atque conſtantia. 60
in Mixto qualitates cōplexionales ſunt eædem prorſus, quæ erant in elementis, refractæ tamen ac temperatæ. 60
in Mixto elementa non manere actu ſecundùm proprias formas ſubſtātiales, ſed ſecundùm materias tantummodo, virtuteſque temperatas, & loco formarū elemētariū, ſuccedere formam mixti, virtutes illas eminenter complectentem: Auctor determinat atque concludit. 60
in Mixto elementa non verè, ſed Metaphoricè reperiri, nonnulli perperam exiſtimarunt. 61
Mixtum nullum, etſi in eo ſint elemēta immediatè fieri ex elemētis, ſed ex alio mixto ſemper prouenire, quidam aſſeuerūt: quorum ſententia, tanquam non ſimpliciter uera, ab Auctore impugnatur. 61
Mixta uel animata, vel inanimata. 61
ad Mixtorum tam animatorum, quàm inanimatorum productionē, neceſſariò virtus & calor cęleſtis, pręſentiaque Solis, ut pote efficiens cauſa, concurrit. 62
Mixtum aliquod inanimatum ſola elementorum uirtute, abſque Cælorum concurſu, quandoque fieri poſſe, non omnino improbabile, Auctori uidetur. 61
Mixtum aliquando fit ex vno elemento. 61
Mixtum duplex, eſſentiale, atque accidentale. 77
in Mixto cōtraria manent nō prorſus actu nec prorſus potentia, ſed retracta in ſuis excellentijs & ad medium redacta. 83
Mixtoru diuerſitas ac multitudo ex diuerſa multiplicique exceſſus defectuſq; quatuor primarum qualitatum proportione contingit. 84
Mixta cōſtant ex elementis in qualitatibus ſuis refractis. 84
in Mixtis perfectis omnia quatuor ineſſe, contineriqúe elementa (potentialiter tamen atque uirtute,) ab Ariſt. ſigillatim oſtenditur. 84
in Mixto duplex cōſideratur æqualitas, uel quoad pondus, uel quoad iuſtitiam. 84
Mixtum æquale ad pondus dari, tactu humano uidelicet in optima ſua diſpoſitione exiſtente, arbitratur Galenus. 85
Mixtū æquale ad pondus dari minimè poſſe, Auicenna, Auerroes, omneſq; Arabes aſſeuerunt. 85
Mixtum æquale ad pondus in complexione innata & influxa minimè dari, ſed in compoſita atq; totali dati optimè poſſe, Medici nōnulli recētiores exiſtimarūt 85
Mixtum ęquale ad pondus in omnibus qualitatibus, nempe alteratiuis ac motiuis ſimul dari minimè poſſe, ut in ſolis alteratiuis ſeorſum, & pariter ſeorſum in ſolis motiuis dari optimè poſſe: Marſilius, Alb. Saxo. & Nominales uoluerunt. 85
Mixtum æquale ad pondus quāmuis in alteratiuis qualitatibus, daretur tamen adhuc eſſet corruptibile tum abextrinſeco, tum ab intrinſeco. 85
Mixti forma eadem ſpecie producitur cum aliqualiter diuerſa primarū quatuor qualitatum diſpoſitione, dummodo eadē virtus productiua extiterit. 85
Mixta indiuidualia eiuſdem ſpecie, nō omnia idem prorſus temperamētū aſſequūtur, certa tamen diuerſitatis huiuſce latitudine intra ſtatutos limites ſpeciei exiſtente. 86
in Mixto forma quandoque inducitur cum diſpoſitione, ſub qua non poteſt diutius conſer-

cōſeruari, niſi alia acceſſerit diſpoſitio. 89
Mixtum ſecundùm complexionem innatā æquale ad pondus minimè reperiri, ſed ſecundùm complexionem influxam æquale ad pondus quandoq; exiſtere: Auctor determinat. 86.87
Mixta aut perfecta aut imperfecta. 86
Mixtum non poſſe ad qualitatū motiuarū æqualitatē peruenire, Auctor opinat. 87
Mixtum ad pondus, eſt menſura non quidē rei, ſed conſiderationis atq; doctrinæ 87
Mixtorum omnium tam animatorū quàm inanimatorum, duratio finita terminataque exiſtit. 90.91
Mixtorum terminatæ diuerſæque durationis duplex cauſa, una ex parte ipſorum, altera ex parte Cœli: quæ tamen duæ cauſæ omnimodam neceſſitatē minimè inducunt. 91
Mixtorum inanimatorum duratio, ut plurimum, longior animantium & uiuentiū duratione, triplici de cauſa. 91
Molle ad humidum reducitur. 64
Molle eſt, quod in ſeipſum cedit, neque obſiſtit. 64
Motor primus unus tantūmodo exiſtit, nec plures primi motores poſsūt reperiri. 90
Motus ferri ad magnetē, cibi ad partes nutriendas, elementorum ad loca naturalia & proiectorum per ipſum medium, tum ab intrinſeco tū ab extrinſeco ꝓuenit 39
Motus non per ſe neque immediatè, ſed diſpoſitiuè eſt cauſa caloris. 66
Motus in animalibus, per ſpiritnū calidorū excitationem calorem inducit. 66
Motus eſt cauſa frigiditatis per accidens: 66
Motus ſimplices locales, in genere tres, in ſpecie quinque. 69
Motus Solis, cauſa efficiens generationis uniuerſalis. 88
Motus localis, iuxta Ariſtotelē, ꝑpetuus. 89
Motus localis motuum, mutationumq; omnium primus. 89
Motus circularis circulari, nequaquam contrarius. 89
Motus circularis perpetuę rerū generationis cauſa. 89
Motus continuitas ex temporis continuitate à poſteriore colligitur. 90
Motus à ſubiecto tanquàm a priori continuitatem ſuam ſortitur. 90
Motus Cęli eſt cauſa uniuerſalis, ſiue potius uniuerſalis quædam conditio cauſæ mutationum omnium inferiorum. 90
Motus Cœli eſt cauſa elementorum dupliciter, tum trāſmutatiua, tū copulatiua. 90
Motus Cœli eſt cauſa mixtorum inanimatorum dupliciter, tum elementa congregans, tum uirtutem productiuam mixti infundens. 90
Motus Cœli eſt cauſa uiuentium tripliciter, modò congregans atque infundens, modò imprimens, modò coadiuuans. 90
Mouens duplex, unum mouens motum alterum mouens immobile. 32
Mouens, & faciens. 32
Mouens reſpectu moti, uel omnino immateriale, uel alterius materiæ, uel materiæ eiuſdem. 33
Mouens omnino immobile, uel alterius materiæ, tangit, neque à tacto contangitur. Mouens autem eiuſdem materiæ tangit, ac tangitur ſimul. 33
Mouens duplex, primum & proximum. 34
Mouens primum non eſt neceſſe in mouendo moueri: ſed proximum ſemper in mouendo mouetur. 34
Mouens primum cum primo alterante in duobus cōuenit, & in duobus diſsidet. 34
Mouere ac moueri aliquid tripliciter pōt: ſecundùm accidens, ſecundùm partem, & ſecundùm ſe totum ſeu primò. 38
aliquid ſeipſum Mouere, trifariam intelligi poteſt: ſecundùm accidens. ſecūdùm partem, & ſecundùm ſe totum, 38
idem Mouere ſeipſum ſecundùm ſe totum, quanquam Ariſtoteli aduerſetur, nō omnino tū impoſsibile Auctor exiſtimat 39
Mutatio omnis, ſubiecti unitatem poſtulare uidetur. 1

N

NAtura media inter artem & Deum. 9
Naturale, nō omne illud, quod in naturali philoſophia conſideratur. 2
Naturalia per artificioſa inueſtiganda. 88
Neceſsitas alia ſimpliciter, alia ex ſuppoſitione. 91
Nomina ſignificant rem modò ratione formæ, modò ratione materiæ, modò totū ipſum compoſitum. 22
Nutriens & augens ſunt idem ſubiecta differunt ratione. 24
Nutrimentum debet eſſe potentia uiuās, & potētia id qđ nutriri augeriq; debet. 23
Nutrimentum nequaquam per ſe manere, ſed nutrito & aucto debet uniri. 23
Nutrimentum non in forma ſubſtātiali ſolū, ſed in qualitatibus quoq; parti nutri-

 bili

bili & augmentabili aſſimilatur, 25
Nutrimentum ab exterioribus prius, quàm ab interioribus partibus attrahitur, atque ſuſcipitur. 28
Nutrimentũ añ eius cõuerſionẽ in ſubſtantia nutriri nõ eſt cõtinuũ, ſed contiguum ſolum, & iuxta poſitũ parti nutribili 26
Nutrimentum debet eſſe cum viuente nutribili proportionatum. 30
Nutrimentum debet eſſe mixtum, 30
Nutrimentum debet eſſe tale mixtum, vt ſit proximum viuentis temperamento, vel ſaltem ad viuentis temperamentum ab ipſomet viuente reducibile. 30
Nutrimentum nõ eſſe viuẽti nutribili proportionatũ, triplici ex cauſa ꝓuenit. 30
Nutrimenta diuerſa à diuerſis viuentibus, pro ipſorum varijs temperamentis, appetuntur. 30
Nutrimentum in tribus animantis partibus principalibus perficitur ac præparatur, ſtomaco, iecore, & corde 50
Nutrimentũ vltimũ animantiũ, ſanguis. 30
Nutrimenti quinque alterationes, antequã conuertatur in ſubſtantiam animalis, in ore, in vẽtriculo, in iecore, in corde, & in ſingulis partibus nutriendis. 30
Nutrimentum ſimile in animantis corpore non eſt ſanguis, ſed eſt ipſamet pars viuẽtis, vt ſubſtantiam deperditam reparat 31
Nutrimentum nutrito aſſimilatur, 84
in Nutritione neceſſariò fit tum corruptio, tum generatio quędam. 23
Nutritio augmentationem præcedit, 23
Nutritio & augmentatio conueniunt ſubiecto, & diſtinguuntur ratione. 23
Nutritio in plus ſe extendit, quàm augmentatio. 23 25
Nutritio partes ſubſtantiæ & materiæ in viuente deperditas reparat. 24
Nutritio & augmentatio realiter diſtinguũtur 24
Nutritur viuens a ſemetipſo ſecundùm partem, nẽpe formæ, animæq; beneficio, 40

O

Obiectum horum librorum de generatione, & corruptione, eſt mutatio ſecundum formam. 1
Ocularia vitrea cur ſpecies viſibiles reddunt maiores, perelegans ratio. 33
Oleum non eſſe æquale ad põdus ſecundùm grauitatem & leuitatem, ſed grauius quã leuius exiſtere, Auctor opinatur. 87
Ordo horum librorũ de ortu & interitu ad alios libros philoſophiæ naturalis. 1

P

Parmenides duo accidentia actiua, nempe calidum & frigidum, vnà cum materia tamquã principia generationis poſuit, q̃ opinio ab Ariſtotele reijcitur. 88
Parmenidis de principijs rerum duplex opinio, vulgaris, & propria. 67
Partes in viuentibus & animantibus duplices, ſimilares, atque diſſimilares. 22
Partes diſſimilares in viuentibus, ex ſimilaribus conſtant. 22
Partes ſimilares aliquãdo pro forma, aliquãdo pro materia accipiuntur. 22
Partium diſſimilarium forma eſt nobis notior quàm ſimularium. 23
Partium ſpermaticarum & nutrimentalium differentia. 28
Paſſio, quid. 40
Paſſio, iuxta Ariſtotelem, fit inquantum patientia ſunt in potentia, & per tactum vel immediatum vel mediatum. 49.50
Paſſio ſubiectum conſequitur. 55
Paſſio, vide Actio.
Paſſiuum duplex, vel ſubiectiuè, vel terminatiuè. 67
Patiens, duplex, vniforme, atque difforme. 41
Penetratio corporum minime admittenda. 22 28
Permanentia rerũ diuerſa, ex propinquitate vel diſtantia ipſarũ à Deo prouenit 89
Perpetuitas rerum circularis quodam modo exiſtit, & in circuli more progreditur. 89
Plato in ſermone ſuo de generatione, in tribus deficit. 5
Plato in rebus abſtractis magis, quàm in naturalibus occupatus. 6
Platonis ſententia ſuperficies corporũ principia conſtituentis, de medio tollitur 48
Platonis ſententia de quatuor elemẽtorum materia, quadrifariam ab Ariſtotele reprehenditur, 62
Plato formam ab efficiente non diſtinxit, q̃ opinio ab Ariſtotele impugnatur. 88
Pori nõ augẽtur, ſed augmẽto deſeruiunt. 28
Pori nunquam vacui, ſed ſemper aliquo corpore repleti. 28.47
Pori noſtri corporis partes nequaquam exiſtimandi. 28
Pori in iuuenibus, quàm in ſenibus ampliores. 28.31
Pori ad facilitatem potius actionis atque paſſionis, quàm ad neceſſitatem reperti. 50
Pororum in quolibet minimo naturali corporis

poris viuentis multitudo ab Auerroe introducta, reijcitur. 27.28
Pororum ſententia, iuxta mentem Auctoris 28
Pororum duplex cauſa, efficiens, naturalis. ſ. calor, & finalis, & finalis adhuc duplex, tũ extremẽtorum expulſio, tum alimenti ſuſceptio. 28
Pororum inæqualitas. 28
Poroſas partes augeri, & à Marſilio & Alberto perperam dicitur. 28
Poſſibile medium inter neceſſarium & impoſſibile. 88
Potentia tale exiſtens, ſecundum ſe totum aptum natum eſt pati. 49.50
in Prędicamentis omnibus generatio ſimpliciter & ſecũdum quid, penes formauè vel ſubſtantialium vel accidentalium prętantiã ignobilitatem ve attenduntur. 13
Principium vnum meteriale, aliter ab antiq́s aliter ab Ariſtotile introductum. 3
Principia corruptibilium incorruptibiliumque corporum ſunt & totidem numero, & genere eadem, nempe materia, forma & efficiens. 88
Productio de nouo fit ratione formæ, non ratione materæ. 9
Productio omnis naturalis, fit cum mutatione. 9
Prolegomena præmittenda. 1
Proportio omnis in indiuiſibile conſiſtit. 59
Puncta duo actu in linea, immediate per diuiſionem eſſe minime poſſunt 7
Punctorum pluralitas in linea eſt potentia, non actu. 7
Punctum puncto immediatum eſſe non poteſt 8
Puncta & lineæ, corporum non materia, ſed termini potius exiſtunt. 10
Puncta actu à continuo non diſtinguuntur ſed potentia, 52

Q

QValitas dupliciter diuiſibilis, extenſiuè, & intenſiue. 16
Qualitas nulla daſ infinite remiſſa. 51
Qualitas totius alicuius magnitudinis ad partes trãslata, proportionaliter ſemper ĩtenditur atque augetur. 41
Qualitas vnaquaque ſicut intenſionis, ita corpulentię & extenſionis gradum requirit. 51
Qualitas vnaquaq; certum ſibi determinat intenſionis gradum in materia, quem naturaliter tranſcendere nequit. 70
Qualitas non omnis abſolute ſuſcepit magis & minus ex contrarij admixtione 73
Qualitas non omnis, etſi habuerit contrarium, ex contrarij admixtione remittitur. 73
Qualitas in elemento bifariam ſuſcipit magis & minus, vt in ſubiecto, & vt a principio. 73
Qualitates primæ formam introducendam antecedunt, ſecundæ vero conſequũtur. 4
Qualitates ſecundæ non per ſe, ſed per accidens tantummodo corruptionem inducunt. 4
Qualitates primas tantum actiuitatis, quantum reſiſtentiæ obtenere, Calculator & Hentisberus opinantur. 41
Qualitates primæ iuxta Marſilium, Alb. Saxo. Pau. Venet. & Caietanum Thienen. oppoſito ordine ſeſe habent in actiuitate & reſiſtentia. 42
Qualitates non eſſe æqualis actiuitatis ac reſiſtentiæ, quo pacto nonnulli demonſtrant. 44
Qualitates primæ, quæ corporum ſenſibiliũ principia exiſtunt, quatuor tantummodo eſſe probantur, calidum, frigidum, humidum, & ſiccum. 63
Qualitates primę non primaria, ſed ſecundaria corporum principia. 63
Qualitates trangibiles ſecundę, ad quatuor primas reducuntur 63
Qualitates primas eſſe formas elementorum ſubſtantiales, videtur Alexander ſenſiſſe. 64
Qualitates primas non eſſe formas elementorum ſubſtãtiales, ſed eſſe virtutes & paſſiones ſubſtantialibus eorum formis ſuperadditas, Auctor vna cum Auerroe cõtra Alexandrum determinat. 65
Qualitates primæ vocãtur elementorũ principia, non quidem eſſentialia, ſed diſpoſitiua tantummodo & productiua 65
Qualitates elementorum alteratiuæ ſunt eorum dũe, non quidem primæ neq; ſubſtãtiales, ſed ſecundæ & accidentales, primarũ tñ nobis occultarũ manifeſtatiuę, 65
Qualitates primæ, quàm artificiosè ab Ariſtotele exploratæ atque adiuuentæ. 65
Qualitates actiuæ, non omnes primæ dicendæ. 66
Qualitates vere alteratiuæ alteratione corruptiua, non omnes primæ appelladæ. 66
præter Qualitates quatuor elemẽtares danſ ſimplices aliæ qualitates verè alteratiuæ,

eisquæ

eiſque priores, quæ tamen non agunt cũ contrarietate. 66
præter Qualitates alteratiua, quæ in mixtis ſunt, à primis elementaribus prouenientes, alias quoque ex uirtute Cęlorum influxas reperiri, Auctor aſſeuerat. 66
Qualitates quatuor elementares dicuntur primæ nõ abſolutæ pfectionis æqualiſve pręſtantię merito, ſed cauſalitatis & inde pendentiæ ratione. 66
Qualitates quatuor elemẽtares, omnes ſunt primò actiuæ. 67
Qualitates in triplici gradu, primæ, ſecundæ, ac tertiæ. 67
Qualitates quatuor primæ elementares inter ſe differunt, nec inuicem ſunt reducibiles. 67
Qualitates actiuæ, nempe calor & frigus, maiorem habent actiuitatem cum ſiccitate quàm cum humiditate conſociatæ. 71
Qualitates quatuor elementares, ſecundum Albertum Saxonem, in duplici differentia, actuales, & uirtuales. 71.74
Qualitates uirtuales, præter actuales, in elementis ab Alb. Saxo. introductæ. 71.74
Qualitates uirtuales ab Auctore bene in mixtis cõceduntur, at in elementis minimè, contra Alb. Saxo. 71 72 74
Qualitates primæ in elementis à Cœlo nõ imprimuntur, ſed proprias eorũ formas atque naturas conſequuntur. 72
Qualitates primæ non faciunt in elemẽtis eoſdem effectus, quos faciũt ĩ mixtis. 72
Qualitates quatuor primæ, uelut elementorum ſemina. 76.79
Qualitates ſymbolæ, in quibus duo conueniunt elementa, appellantur: diſſymbolæ uerò in quibus contrariantur. 74 78
Qualitates quatuor elementares in mixtione conuenientes, non ſunt ſufficiens cauſa cuiuſque forma mixti. 85
Qualitates quatuor elemẽtares ſunt potius diſpoſitiones, quam uirtutes productiuę formarum ipſorum mixtorum. 85
Qualitates, uide Elementa.
in Qualitatibus quatuor primis duplex æqualitas, gradualis ſeu ponderis, & proportionalis ſiue iuſtitiæ. 84
Qualitatis intenſio, longitudini lineæ per ſimilis. 52
Qualitatum primarum duplex corruptio, per ſe, & per accidens. 42
Qualitatum primarum duæ actiuæ, nempe calidum & frigidum: duæque paſſiuæ, népe humidum, & ſiccum: ſicut ex earum deſcriptionibus patet. 63
Qualitatum primarum ſingulas haſce trãſmutationes ſenſibiles efficientium, quatuor conditiones: uniuerſalitas, ſimplicitas, actio alteratiua & corruptiua, mutua actio mutuaque paſſi 65
Qualitatum quatuor primarum elementarium, calor in actiuitate princeps. 67
in Quantitate non eſt perfecta contrarietas ſed diminuta. 30

R

Raritas eſt effectus caloris. 27
Raritas non eſt actiua. 17
Raritas ad calorem diſponit. 66
Reactio quid. 40
contra Reactionem quinque fortiſſima argumenta. 41
Reactio ſecundùm Marſil. Alb. Saxo. Paul. Venet. & Caieta. Thienen. non eſt, niſi cũ maior eſt actiuitas paſſi, quàm ſit reſiſtẽtia agentis. 42.44
Reactionem, Repaſſionemque dari, & auctoritate, & experientia, & ratione ab Auctore comprobatur. 42
Reactionem, Repaſſionemque & ſecundum eandem contrarietatem, & ſecũdũ idem eandemque partem, & per ſe exiſtere: tũ auctoritate, tum experiẽtia, tum ratione ab Auctoritate conuincitur. 42.43
Reactio atque Repaſſio, non aliter quàm actio, & paſſio: ex eo quòd res ſunt partim in actu partimque in potentia, tanquàm ex radice oriuntur. 43
Reactio, uide actio.
Reflexio radiorum ſolariũ, quàm maximè calefacit. 72
Remiſſi intenſique oppoſitio aliquo modo formalis. 57
Remota piſcis nauem in curſu retinet. 44
Repaſſio quid. 40
Reſiſtentia quænam dicitur, & quomodo trifariam contingit. 44
Reſiſtentiæ quinque colliguntur cauſę. 44
Reſiſtentia in alteratione eſt actiua, non tamen eſt actiua in motu locali. 46
Reſolutionem fieri uſque in materiam primam, ita ut nullum accidens idem numero maneat in genito & in corrupto, aliqui uoluerunt. 17
Reſolutionem non ſemper uſque in materiam primam deſinere, ſed aliqua accidentia eadem numero manere in genito & in corrupto, alij aſſeruerunt. 18

Reſolutio fit uſque in materiam primã mediatè,& poſt multas corruptiones. 18
Reſolutio aliquando immediatè ex prima mutatione ſit uſque in materiã primã 18
Reſolutionem non ſemper immediatè uſq; in materiam primam fieri, Auctor determinat. 18

S

Sanitas maximè cõſiſtit ĩ ęquali primarum qualitatum temperamento. 87
Segregatio non eſt corruptio, ſed præuia ad corruptionem diſpoſitio. 8
in Senibus augmentum cur ceſſat, non autem nutritio. 31
Senſum ipſum negare, extremæ dementiæ ſignum. 47
Siccitas & humiditas paſſiuæ dicuntur non ſimpliciter, ſed reſpectu ſubſtantiæ ipſius mixti. 67
Siccitas inter quatuor primas qualitates minimè actiua. 71
Siccitas actiuarum qualitatum, nempe caloris & frigoris, lima. 71
Siccitas nõ eſt cauſa diſcontinuitatis in elementis, ſed tantummodo in mixtis. 72
Siccum ſuo termino facilè, alieno difficilè terminatur. 63
Siccum triplex, uel udo, uel irrigato, uel propriè uereque humido oppoſitum. 64
Siccum duplex, ſimpliciter, & ſecundum quid. 83
Simile in ſimile bene poteſt agere per accidens non tamen per ſe. 34
Simile duplex, in qualitate, & in gradu. 35
Simile tantummodo in qualitate in ſuum ſimile agere poſſe, in qualitate uerò ſimul & in gradu neutiquam, Paulus Venetus, Albertus Saxo. aliique complures aſſeruerunt. 35
Simile in gradu poſſe agere in ſibi ſimile in gradu, Marſilius tenet. 35
Simile unum alteri poteſt eſſe in qualitate, & in gradu, nec tamen in potentia ſeu actiuitate. 35
Simile in gradu poteſt agere in ſimile in gradu, cõtra Paulum Venetum, & Albertum de Saxonia. 35.36.
Simile in potentia & in actiuitate non poteſt agere in ſibi ſimile in potentia & in actiuitate. 37
Similitudo triplex, in qualitate, in gradu, & in potentia. 35
Similitudo in qualitate. 82
Simpliciter aliquid fieri, duos habet ſenſus, ſupernaturalem, ac naturalem. 6
Sol, uniuerſalis & præcipua cauſa mutationum inferiorum. 91
Sol, pręcipua & uniuerſalis cauſa periodi ac durationis uiuentium. 91
in Sole, propter rerum productionem atque cõſeruationem, motus annuus cum diurno ſimul eſt coniungendus 92
Sol non eodem modo generationis corruptionisque cauſa, ſed generationis poſitiua, & corruptionis priuatiua. 92
Species intentionalis accidens reale producere minimè poteſt. 18
Subiectum rei, & Subiectum ſcientiæ differunt. 1.
Subiectum accidentis duplex, inhęſionis, ut materia prima: & denominationis, ut cõpoſitum. 18
Subiectum alterationis & augmentationis re eſt idẽ, ratio duntaxat diuerſum. 21
à Subſtantia accidens, etſi non quantum ad eſſentiam, quantum tamen ad exiſtentiã dependet. 5
Subſtãtia tota de nouo, naturaliter fieri minimè poteſt. 9
Subſtãtia aliquo modo tota generatur. 9.
in Subſtantijs generatio ſimpliciter & ſecũdũm quid tripliciter differũt: tum ex parte terminorum, tum ex parte qualitatũ materialium, tum ex communi hominũ opinione. 11
Subſtantia una altera perfectior uel minus perfecta, quadrupliciter. 13.14
Subſtantia magis una quàm altera, quadrifariam. 14
Subſtantia uni, alteri accidens eſſe minimè poteſt. 65
Subſtantia non per ſe, ſed per accidens ſentitur. 65
Subſtantia non immediatè operatur, ſed interuentu qualitatis. 65
Superficies corporum principia à Platone conſtitutæ 47
Superficiei duplex conſideratio, uel ut ſuperficies, uel ut terminus corporis. 52
Suſcipere magis & minus aliquid, biſariam intelligitur, uel intẽſiuè, uel perfectiuè. 13

T

Tactus multipliciter & analogicè dicitur. 32
Tactus triplex, mathematicus, naturalis, & ut ita dicam, naturaliſſimus. 32
Tactus mathematice tres cõditiones, ut ſe ſe tãgentia ſint corpora, & diſcõtinua, & ſimul

ſimul habeant ultima. 32
Tactus naturalis quatuor requiſita, vt ſeſe tangentia, ſint corpora, diſcontinua, ſimulque habeant ultima, ſintque inuicem motiua. atque mobilia. 32
Tactus naturaliſſimi quinque attributa, vt ſeſe tangentia ſint corpora,& diſcõtinua ſimulque habeant ultima,atque inuicem motiua,& mobilia,nec nõ mutuo actiua paſſiuaque exiſtant. 32
Tactus magis proprie & principaliter de tactu mathematico quam de phyſico dicitur,contra Philoponum. 32
Tactus phyſicus a mathematico pendet,nõ e contra. 32
Tactus mathematicus ſimplicior, phyſicus autem magis compoſitus. 32
Tactus ad actionẽ neceſſario requiſitus. 32
Tactus immediate cadit ſupra ſuperficiẽ 32
Tactus duplex,uirtualis,& quãtitatiuus 33
Tactus phyſicus duplex,mutuus, atque nõ mutuus. 33
Tactus uel mediatus uel immediatus, in actione & paſſiõe neceſſario efflagitat. 50
Tactus nõ ſuperficiebus. ſed corporibus ſuperficierum interuentu aſſignandus 52
Tactus cæteris ſenſibus uniuerſalitate communitateque prior. 63
Tactus ſeptem contrarietatũ iudex, quarũ duæ tantummodo primæ. 63
Tactus in qualitatum quatuor primarum ponderali æqualitate quam maxime uiget. 87
Tangens ut plurimum a tacto tangitur,aliquando autem à tacto non contangitur. 32
Temperamentum,uide Complexio.
Tẽpora generationum & corruptionũ in hiſce inferioribus eſſe æqualia. & ratione demonſtratur, & experientia confirmatur. 89
Tempus à motu ut a priori ſuam nanciſcitur continuitatem. 90
Tempus generationis eſt equale tẽpori corruptionis ſecundum temperiem ſpecificã,& ſeruato naturæ curſu, proportionaliter tamen in qualibet ſpecie. 91
Tenue ad humidum reducitur. 63 64
Tenue eſt ſubtilium minimarumque partium. 64
Terminus a quo diuerſus in creatione,atq; in generatione. 9
Terra elementorum maxime ſicca. 70
Terram eſſe primo & quam maxime ſiccã, Scripturæ teſtimonio confirmatur. 71
Terrã frigidiſſimam eſſe frigiditate actuali,at nõ uirtuali, Alb.Saxo exiſtimauit 71
Terra,ſecundum Philippũ,maior aqua. 82
diui Thomæ, de ſubiecto pſentis operis, opinio. 1
Triangulus omnium prima figurarum. 6

V

Vacuum a natura reiicitur. 22
Vaporem non eſſe mixtum ſubſtãtiale ſed accidentale,habẽs ſolummodo formam aquæ, Auctor ſuſtinet. 77
Venarum multiplex ratificatio. 28
Venena quam plurima frigidę naturę. 71
Virtus productiua participans aliquid uirtutis creatiuæ,non eſt neganda in cauſis particularibus. 10
Virtus unita,fortior diſperſa. 35
Virtutes quatuor in ſingulis partibus animantis alimẽto deſeruientes,attractiua, retentiua,digeſtiua,& expulſiua. 31
Viſibile tangibili quomodo magis: & quo modo minus uniuerſale. 63
Viſus cęteris ſenſibus nobilitate prior. 63
Viuens quõ idem numero permaneat. 27
in Viuente partes ſpermaticę manent toto uitę tempore, quamuis decrementum patiantur. 27
Viuentis cuiuſque, & animalis pręſertim, periodus duplex alter generationis,alter corruptionis. 91
Viuentium triplex ſtatus:augmenti,conſiſtentię, & decrementi. 24
Viuentium partes duplices,ſpermaticæ atq; nutrimentales. 26
Vniuerſalium doctrina, doctrinę particularium pręmittenda. 83
Vni unum tantummodo oponitur. 74
ab Vno ut exiſtente uno,immediate & primario plura procedere nequeunt. 73.89.

FINIS

IN LIBRVM PRIMVM

Ariſtotelis, de Generat ione, & Corruptione.

COMMENTARIA VNA CVM QVAESTIONibus Doctoris Franciſci Toleti, Societatis Ieſu.

De Prolegomenis horum librorum.

Libros de Generatione, & Corruptione, Deo duce interpretari aggredimur, & queſtiones, ac difficultates, quę in hac parte exagitari ſolent, pro viribus elucidare. Non erit igitur inutile pro ipſorum introductione, quatuor prius pertractare, ſubiectum, inſcriptionem, ordinem, ac diuiſionem: reliqua enim, quæ præmitti ſolent, ex iſtis nota fient.

De ſubiecto horũ librorũ ſententia Alber.

Circa ſubiectum inuenio diuerſitatẽ aliquam inter auctores. Prima enim ſententia Alber. Mag. hic in principio eſt ſubiectum eſſe corpus ſimplex mobile ſecundum formam.

Duplex eſt corpꝰ ſimplex, & compoſitum.

Pro declaratione aduerte, quod duplex eſt corpus, alterum ſimplex, alterum compoſitum. Simplex eſt, quod non ex aliis corporibus componitur, ſed immediate ex ipſa materia, & forma, qualia ſunt elementa. Compoſitum eſt, quod ex aliis componitur corporibus, ſicut mixta omnia, tam animata, quàm inanimata.

Dupliciter conſideratur corpus ſimplex.

Aduerte ulterius, quod hoc corpus ſimplex dupliciter poteſt conſiderari, aut ut habet ordinem ad locum, & ſitum, & mobile localiter eſt: aut vt ordinem habet, & potentiam ad formam ſubſtantialem, & generabile eſt. l. corruptibile.

Explicatur ſententia Albe.

Dicit ergo Alber. quòd hic tractatur de corpore ſimplici ſecundum potentiã ad formam generationis: nam de tali corpore: puta elemento traditur in libris de Cęlo ut potentiam habet ad locum, & mobile eſt tali motu. Hic autem de eodem tractar in ordine ad generationem: & hoc eſt, quod dicit, corpus ſimplex mobile ad formam eſſe materiam horum librorum. Notat tamen totum primum librum ordinari ad ſecundum: in ſecundo enim de tali ſimplici corpore agitur: in primo verò quid generatio, & corruptio ſit, præmittitur, & ut generatio ab augmentatione, & alteratione diſtinguatur: ob id de his conſequenter tractatur. ſecundum igitur Alber de Generatione, & corruptione ſimplicium corporum hic tractatur.

Reiicitur ſententia Alber.

Sed profectò non video, quare hi auctores negent in communi tradi hic quamcunque generationem, cũ generatio hoc in loco definita conueniat uniuerſaliter, aliis omnibus. Præterea cum communia debent prius tractari, & in aliis libris de peculiaribus generationibus corporum tractetur, oportuit hic prius de generatione in communi tractari.

2. ſententia Aegidii & aliorum.

Altera ſententia eſt Aegidii, qui ait, ſubiectũ huius libri eſſe corpus mobile ſecundum formam in ſe, ſiue ſubſtantialẽ, ſiue accidentalem. Hæc opinio differt à priore in duobus, nam prior ſolú loquebatur de ſimplici corpore, iſta uero de quocunque in communi. Pręterea, prior ſolum de generatione, & corruptione, de aliis uero per accidens hic tradi exiſtimabat: ãt vero iſta tam de generatione, quã de aliis per ſe. Dicit tamen unum iſta opinio, ꝙ quamuis in cõmuni tractetur de mutabili ſecundum formam, tamẽ ſimul deſcẽditur ad unam particularem mutabilis ſpeciem, puta ad elemẽta, & hoc in

ſecundo lib. Hanc ſentẽtiã ſequitur Pau. Venetus, & Marſilius. q. 1.

3. ſententia D. Th.

Tertia ſententia eſt aliorum aſſerentium, generationem, & corruptionẽ eſſe ſubiectum huius libri, & huius ſentẽtiæ uidetur S. Tho. hic, ubi dicit in libro hoc, uniuerſaliter tractari de generatione, & corruptione, & ipſarũ cauſis. Dicit autẽ duo alterũ eſt, quod hic non traditur de augmentatione, & alteratione per ſe, niſi quatenus alteratio à generatione diſtinguitur: & quatenus augmentatio coniũcta eſt cũ nutritione, quæ generatio quędam eſt. Alterum eſt, quod hic tradit̃ de elementis, quatenus cauſæ, & principia sũt generationis, & corruptionis omniũ aliorum corporum.

4. ſenten. autoris.

In hac quęſtione dicam, quod mihi ꝓbabilius uidetur.

Prima ꝓpoſitio.

Dico igitur primo, generationem, & corruptionem, quæ in hoc libro traditur nõ eſſe propriam elementorum, ſed vniuerſaliter oĩbus generabilibus ineſſe, & mihi placet in hac parte ſententia S. Th. & Aegidii: & me mouent rationes, quas feci cõtra Alb. præſertim, cum non ſit ulla ratio pro ipſo.

2. Propõ.

Dico ſecundo, quod hic de augmẽtatione, & alteratione per ſe agitur, & non conſequenter, & per accidens: & recipio in hoc opinionem Marſil. & Pau. Primo, quia Ariſt. tex. 4. abſolute dicit, ſe de ſimplicibus his motibus tractaturũ, & numerat hos omnes: ſimiliter hoc etiã in hoc textu idem proponit. Et quamuis dixerit ſe dicturum, an alteratio, & generatio diſtinguantur tamen hoc nil impedit, præſertim cum de augmentatione hoc non dicat non ego propter generationẽ de his eſt ſermo. Præterea, q̃a nullibi de alteratione ipſa in communi tractat̃ ꝑ ſe, niſi hic. Vnde Auer. 2. de Anima cõmen. 50 non male dicit, ꝙ tradere de augmentatione ad multas partes philoſophiæ ſpectat ut motus quidam eſt, ad libros, inq̃t de generatione.

Probatus

3. Propõ. Obiectũ hu:⁹ libri eſt mutatio ſecundum formam.

Dico tertio, quãtũ exiſtimo libri obiectum eſt mutatio ſecundum formam, ut comprehendit generationẽ, alterationẽ, & augmentationem. Probatur, quia libri obiectũ, eſt cuius cauſæ, & principia traduntur: at generationis, & aliarum cauſæ tradunt̃ in præſenti, ut Ariſto. dicit ſimiliter, & ipſum paſſiones.

Præterea quia nullibi dicit̃ de corpore mobili ſecundum formam, nec quid ſit, oſtendit̃, nec paſſio de eo demonſtratur, nec ulla ipſius cauſa.

Nota. Nõ quicquid eſt ſubiectũ rei eſſe ſubiectum ſcientiæ

Aduerte autẽ, quod non quicquid eſt ſubiectum rei, eſt ſubiectum ſcientiæ corpus quidem eſt ſubiectum generationis, ſed non eſt huius ſcientiæ ſubiectum, cũ nec quid ipſum ſit, nec quæ proprietates demõſtret. Sicut animal ſubiectũ eſt ſomni, & vigiliæ: ſed non ob id eſt ſubiectum & materia libri illius de Somno. ſimiliter in libro de iuuentute, & aliis huiuſmodi. Ita etiam in præſenti, de mutationib. his diſputatio eſt. Et hoc circa ſubiectum.

De inſcriptione.

Inſcriptio uero eſt de Generatione, & corruptione, ſeu de ortu, & interitu. Nec mireris, quare non fiat inſcriptio de aliis mutationibus, id enim factum eſt forſan breuitatis cauſa. l. quia præcipua eſt mutatio ſecundum ſubſtantiam, quę generatio & corruptio eſt.

De ordine.

Circa ordinem uero ſcito, hunc librum eſſe tertiũ inter naturales primus enim eſt Phyſicorum liber, ſecũdus de Cœlo, tertius de generatione, & interitu: nam in libris Phyſicorum communia tradita ſunt reb. naturalibus, puta, materia, forma motus, locus, & tempus. Poſt hæc tradit Ariſtote. corpora ipſa & quia prius eſt ſimplex, quam compoſitũ, præmiſit libros de Cœlo, in quibus de ſimplici corpore, & de ipſius motu, puta, loca ſi differunt. Poſt hæc debuit corpora compoſita aggredi, at quia his quoddã commune inerat, puta, mutatio ſecundum formam, de hac prius in præſenti differit.

De diuiſione.

Diuiditur autem hæc doctrina in libros duos, in priori de generatione, & corruptione, augmentatione, ac alteratione differit: ac de quibuſdam alterationem concernentibus, ut de tactu, de actione, & aliis. In poſteriori de communibus cauſis, & principiis generationis, & alterationis aliorum omnium corporum, puta de elementis. Et hæc ſufficiant pro introductione libri.

Ad textum accedamus.

De

CAP. PRIMVM.

De Generatione autem,& Corruptione. Tex. I.

Intentio Ariſt.

SVam primo intentionem proponit, quæ in duobus conſiſtit. Alterũ eſt, ꝙ inſtituit cauſas,& rationes,generationis,& corruptionis rerũ,quę natura cõſtant:Alterum eſt, quod ſimul de augmentatione, alteratione que dicit, quid utaq; ſit:& de alteratione particulariter, an ſit diſtincta a generatione re,ſicut eſt diſtincta nomine;an non, ſed ſolo nomine diſtinguatur.

Nota cõiũctionẽ horum librorũ & cohærentiã cũ libris de cęlo.

Aduerte aliquot uerba textus, Primo illud,Autem, eſt dictio continuans librũ hũc cum uerbis ultimis librorũ de Cęlo.

Nota 2 q̃ excludũtur à tractatione de generatione.

Aduerte ulterius illud,Natura generãtur. dicit Philop. & S. Tho quod id dicĩ ad excludenda ea,quę arte fiunt,ut cathedra,ſcamnum,& ſimilia, nõ enim de horum generatione diſſeritur:ſimiliter alia quæ electione fiunt,ut amicitiæ, diſcordiæ,bella,nec de huiuſmodi generatione tractatur, ſed de his, quæ natura conſtant.

Nota 3. q d intelligat. Ariſtote. per cães ,& rationes

Aduerte ulterius cauſas , & rationes. Aegidius, dicit, ꝙ una dictio eſt explicatiua alterius,ratio enim explicat cauſam. Dicit ſecundo, quod per rationes intelligit cauſas uniuerſales: ita, ut totum hoc Cauſas & Rationes, ſignificet cauſas uniuerſales.Philopo.per rationes uidetur intelligere modos,q̃bus cauſas efficiat : ut ſi detur ſolem eſſe cauſam alicuius,& petatur, quare ſit,id uocatur ratio. Poſſumus etiam dicere forſan melius,quod ꝑ rationes generationis,& corruptionis,intelligat ipſarũ definitiones,ita ut definitiones ipſarum , & cauſæ hic tradantur, cauſa enim , extrinſeca principia, definitio ĩtrinſeca ſignificat.Atq; ita Ariſt.ſuã proponit intentionem.

Dubium. An corruptio ſit res naturalis.

1 Arg.

Dubitatur,an corruptio ſit res naturalis uidetur enim quod non. Primo, quia ut habetur 2. Phyſ. natura præcipua eſt forma, & cętera per formam natura dicuntur, ut habetur.5. Metaph. at corruptio eſt oppoſita formæ ergo non uidetur dicenda naturalis.

2.argu.

Præterea quia naturale eſt intentum à natura at corruptio, cũ priuatio ſit, & non ens,non uidetur intenta eſſe à natura ergo non eſt naturalis.

3.argu.

Præterea.5. Phyſ.tex.17. dicĩ aliquas eſſe corruptiones uiolentas ergo ſaltem non omnis corruptio eſt naturalis opponitur enim uiolentum naturali.

Aegidiĩ ſentẽtia. Corruptio tripliciter dici poteſt naturalis.

Ad hoc reſpondet Aegidius,quod corruptio tripliciter dici põt naturalis. Primo, quia à naturali Philoſopho cõſideratur. Non enim eſt ſcientia ſpeculatiua ſi cut practica. hæc enim unum per ſe facit, puta conſtruere ad deſtruere non eſt per ſe artis.At ſpeculatiua utrunque edictum ſpeculatur,& generationem, & diſtinctionem atque ex hac parte dicitur corruptio naturalis,quia de ipſa philoſophus ſpeculatur. Secundo dicitur naturalis,quia eſt effectus materiæ,quæ natura dicitur quæ enim corrumpuntur, quia materiam habent, corrumpuntur. Tertio dicĩ naturalis etiam ratione formæ, quia non fit corruptio alicuius, niſi fit aliqua forma, cum unius corruptio, ſit alterius generatio Dicit tamẽ Aegidius quod non eſt corruptio naturalis, quaſi intenta a natura quia per accidens intenditur.

Solutio Autoris.

Ad hoc dubium reſpondeo primo, quod non quidquid in Phyſica cõſideratur, eſt res naturalis: habemus enim ex Ariſtot.2.Phyſi.quod differunt iſta, Natura, Res naturalis, Res ſecundum naturam. Natura enim eſt ipſum motus principium,ut materia,& forma. Res uerò naturalis, eſt compoſitum ex materia,& forma conſtans.Res autem ſecundum naturam eſt paſſio,& id, quod conſequitur cõpoſita naturalia ratione principiorum. Secundum hæc igitur conſtat,corruptionem nec eſſe naturam,nec rem naturalem ſed eſſe ens ſecũdum naturam,cum conſequatur ipſum compoſitũ ratione unius principij,numpe materiæ.

1.Nota. Nõ quidquid agitur ĩ phyſica,ẽ res naturalis

2.Noota. Corruptio eſt intẽta à natura dupliciter.

Dico ſecũdo,quod corruptio eſt intẽta à natura dupliciter. Primo,ex parte agẽtis quod enim intẽdit finem, intendit etiam per ſe media ordinata in finem at agentia nõ poſſunt abſque corruptione formam ſibi ſimilem introducere,quam

intendunt ergo re uera etiam corruptionem intendunt Preterea, cum per ſe agāt contraria, in intendunt victoriam contrariorum, quæ abſque corruptione illorū non eſt. Secundo etiam eſt intenta à materia. Nota autē quod potentia materiæ eſt in contradictione, tanquam in radice, vt ad hanc formam, & non ad hanc ſicut voluntatis prima differentia eſt uelle, & non uelle: & hinc etiam eſt in potentia contrarietatis ad plures formas: ergo potentia materiæ reſpicit generationem, q̄ habet formam, & corruptionem, quę nō habet: ergo poteſt etiam dici intenta à materia, quamuis non tam intēta, quam generatio. Dico tertio, q̄d corruptio non eſt dicenda naturalis ratione formæ, ut dicit Aegidius: nam corruptio ſolam dicit formæ priuationem: quod uero ponat formam aliquam, id nō eſt corruptionis, ſed generationis, quæ ſimul eſt cum corruptione.

3. Nota. Corruptio nō eſt dicenda naturalis rōne formæ.

Ad arg. Ad argumentū primū dico, quod quāuis corruptio aduerſetur vni formæ, nō tamen alteri aduerſatur, puta ei, quæ per talem corruptionem mediā introducit.

Ad ſecundum patet reſpōſio ex dictis.

Ad tertium dico, quod corruptio dicitur naturalis, non vt naturale diſtinguit contra uiolentum, ſed contra artificiale, & uoluntarium eſt enim duplex naturale, ut diximus alibi.

11.

Antiquorum igitur hi quidem vocatam.

Proponūtur antiquorum ſniæ circa generationis, & alterationis diſtinctionem.

Intenſione propoſita incipit circa generationis, & alterationis diſtinctionem antiquorū ſententias indagare, vt percipiatur differentia ſpecifica generationis, ſecundum quam debet definiri. Proponit igitur antiquos diuiſos in duas partes: quidam enim alterationē non diſtinguebant à generatione: quidam vero diſtinguebant. Qui autem hi ſint, explicat. Qui enim unum principium ponebant, ut q̄ ponebant aquam, aut ignem, aut quid aliud, hos neceſſarium erat dicere, generationē eſſe alterationem, & quod generatur, alterari: at qui ponebant plura, ut Empedoc. & Anaxag. neceſſe erat, hos alterationē diſtinguere à genenatione. In quo reprehenditur Anaxag. qui cū poſuiſſet plura principia, dixit, quod generari, & corrumpi idē eſt, ac alterari; & in hoc propriam uocem, dicitur ignoraſſe.

Dubium 1. Dubitatur, quid eſt uocem, propriam ignorare, Reſpondet D. Thomas, quod is dicitur propriam uocē ignorare, quę ſuis fundamentis non correſpondet: cum autem Anaxag. poſuiſſet fundamentū, ex quo poſſet diſtinguere generationē ab alteratione, & non diſtinxerit, dictus eſt propriam uocem ignorare. ita etiā exponit Auerroes. Solutio. D. Tho.

At Philop. aliter videtur dicere, cur dictus eſt vocem ignorare: q̄a quā debuit vocare generationem, dixit alterationē, puta congregationem illorum principiorum ſeparationem nūcupauit: hęc enim potius generatio dicenda eſt, cum res p̄ eam conſiſtat. Solutio Philoponi.

Aduerte hic ex Philop. quod ſimplex generatio uocatur in præſenti ea, quę eſt ſubſtantiæ: ea enim, qua fit accidens, ut ex non albo album eſt, ſecundum q̄d, & etiā iſta ſimplex poſtea dicitur p̄pria: in ſequētibus verbis, cum dicit proprie fit. Nota. 1.

Aduerte, quod dicit, Qui unum dicūt uniuerſum, & omnia ex uno generant quod poſterius eſt explicatio prioris nā vt dicit Philo idem eſt eſſe uniuerſum, & omnia unū, & quod ſint ex uno, puta ex aqua, igne, aut, alio quouis, ut iſti philoſophi dicebant. Nota. 2.

Empedocles enim corpora quidem quatuor.

Cum dixiſſet, Anaxagorā poſuiſſe multa principia, ſicut alios, qui generationē diſtinguunt ab alteratione modo exponit ſententias aliorum, inter quos q̄dam plura, & finita ponebāt principia, ut Empe. qui quatuor materialia poſuit, pura elementa, & duo efficiētia, & ita erāt ſex. Quidam infinita ponebant vt Anaxag. & Leucippus, ac Democr. Erat tamen inter hos diſcrimen nam Anaxag. poſuit infinitas partes induiſibiles ſimilares cuiuſlibet rei, ut oſſis, carnis, & aliorum & hęc dicebat eſſe principia rerum. Antiquorum opi. multa ponentium p̄ncipia.

At Democr. addebat nō ſolū has multitudine infinit, as ſed formis, & figuris Quo modo res la

erant

rũt ſe differunt ſecundum Democritum.

erant quædam triangulares.aliæ orbiculares:aliæ cuiuſuis alterius figuræ.

Atq; ipſa compoſita dicebat tripliciter differre inter ſe.Prima differẽtia erat ex his athomis, puta cum hoc ex triangularibus, illud ex orbicularibus componebatur. Secunda differentia non ex his, ſed ex horum poſitione ſumebatur: nã cum ordo mutabatur,ut poſteriora priora fierent,& è contra, tunc mutabatur res: ut accidit in dictionibus, literis conuerſis, ut ſi dicas, Mus conuerſa fit,Sum.Tertia differentia penes poſitionem, & ſitum: hic enim inducebat etiam variationem, ut accidit in literis his z. ſi conuertatur & mutetur ſitus fit N. & ſic ponebat variationem ipſorum compoſitorum,& ut inferius dicetur, priorem mutationem vocabat generationem,reliquas duas alterationem, quia ſeruabatur res eadem, non variatis athomis,ita dicebat Democrit.& differebat ab Anaxagora.

Nota.

Nota literam,vbi dicitur,(Ipſa autem à ſe ipſis) ſignificat ipſa compoſita inter ſe differebant,his, id eſt, aut per diuerſas athomas,aut ordine,& poſitione ipſarũ, in quibus denominantur tres dictæ differentiæ: ut exponit Philop.

Contrariè autem uidentur dicere.

Differentia inter Anaxagorã, & Empedoclẽ.

Differentiam conſtituit inter Anaxag. & Emped.circa elementa quatuor: nam Emped.principia ponebat, ex quibus, & caro, & os, & reliqua componebantur, ipſa vero non ex aliis.At Anaxag.elemẽta putabat compoſita ex illis particulis, imo maxime compoſita, cum videret ex elementis confici ferre omnia, ob id in elementis maxime latere has particulas: vnde elementa vocabat omni ſeminaria omnium aliorum, quaſi continentia materias aliorum.

Iis igitur, qui ex uno omnia conſtituunt.

Quomodo unũ ponẽtes principiũ non poſſunt di-

Dixerat ſuperius, qui vnum principiũ ponunt,non poſſe diſtinguere generationẽ ab alteratione, ſicut illi, qui plura ponunt: & explicuit opiniones eorum, qui plura ponunt.Modo explicat, quomodo qui unum ponunt principium,non poſſint diſtinguere: qui vero plura poſſint. Explicat primo de his, qui unum ponũt. Iſti enim componant vnum principium, ſemper tale principium manere idem in mutatione,debent fateri aliter non eſſet principium. Cum igitur unum, & idem principium in mutatione manet.illa mutatio non generatio,ſed alteratio eſt:hoc enim eſt,eſſe alterationem, quod vnum prorſus maneat ſubiectum.

ſtinguerẽ inter generationẽ & alterationẽ.

Dubium.

Solutio

Obijcies,Non ne poſſet eſſe augmentatio? Reſpon.non: nam ibi iam videtur acquiri ſubſtantia ab extrinſeco: non ergo diſtinguunt generationem iſta ab alteratione.

Quo mõ qui plura principia ponunt põt diſtinguere inter generationẽ, & alterationem.

Illi vero,qui plura ponunt,diſtinguũt, nam cõgregationem,& diſgregationem illorum principiorum poſſunt generationem,& corruptionem dicere, & confertur ex Empedocle, qui naturam rerũ in illa mixtione,& compoſitione cõſiſtere dicebat,vt ipſius verba indicant. Vnde cõcludit,quod ita loqui,eſt proprius ſermo poſitioni horum, id eſt ſecundũ ipſorum dicta,hanc oportet vocare generationem,& corruptionem: & etiam quia ipſi ita dicunt,ut diximus ex Empedocle. Quam autem alterationem vocauerit, ſuperius explicuimus.

Dubium ex Philopo.

Dubitat Philop.nam videtur,quod nec Secundum Ariſt.oporteat ponere vnam aliam mutationem eſſe alterationẽ a generatione: nam etiam ipſe ponit vnum ſubiectum puta materiam primam, quæ eadem manet in mutatione:ergo pariter dicetur alteratio generatio.

Solutio.

Reſpon. & bene, quod aliter illi ponebant vnum principium, alter Ariſto. Illi enim ponebant vnum ens actu determinatum,puta ignem, aquam aut quid ſimile:at Ariſtot. unum ens potentia, & indeterminatum: Alteratio autem non eſt, cum vnicum manet ſubiectũ in mutatione, ſed cum illud ſubiectum eſt ens actu completo,& determinato. Conſtat autem, quod non ſic poſuit Ariſtot. principium, & ſubiectum unum in ipſa generatione.

Neceſſe autem eſt & his dicere.

Non poſ-

Cum eos, qui plura ponunt principia gene-

generationem ab alteratione debere diſtinguere docuiſſet. Nunc cõtra ipſos cõuertitur dicens, quod impoſſibile eſt ſecundum eorum ſententiam, veram generationem, aut alterationem cõſtituere, & hoc oſtendere, dicit eſſe facile.

& diſtinguere illos verã generationẽ ab alteratione.

Ad probationem ſumit hoc, quod in alteratione debet ſubiectum eſſe unum, quod contrariorum ſit ſuſceptiuum, & modo hoc modo illud recipiat: at hoc non poteſt poni iuxta dicta horum: ergo vera alteratio nõ eſt apud hos. Maiorem oſtẽdit exemplo augmentationis in qua manet eadem ſubſtantia, puta animal, & modo maius, modo fit minus.

In alteratione debet ſubiectũ eſſe unum.

Minorem probat ex Empedocle: hic enim ponebat qualitates differentias elementorum: faciebat enim ignem album calidum, & reliqua aliis ſubiecta qualitatibus inſeparabilibus: & dicebat, quod elementa nõ mutantur inuicem inter ſe. Si ergo fieri non poteſt, ut ex igne fiat aqua, nec ex vno aliud, nec fieri poterit, quod unum acquirat alterius qualitatẽ, & ita non erit unum ſubiectum alterationis: ſed quodq; cũ ſuis manebit qualitatibus. Hoc idem dici poterit de aliis, vt dicit Philop. qui figura, & accidentia ſemper inſeparabilia ab athomis ponebant: vnde nunquam apud eos unum dabatur ſubiectum contrariorum.

An & manifeſtum, quod ſemper unam.

Cum dixiſſet, unum ſubiectum eſſe in alteratione: hoc principium uniuerſalius ponit, dicens ſimpliciter in omni mutatione, quæ fit ex contrariis, eſſe ſupponẽdum unum ſubiectum: vt ſi mutatur ex loco in locum, debet eſſe unum ſubiectũ ſimiliter ſi augetur, & diminuitur: ſimiliter ſi alteratur, & deniq; omnium inuicem tranſmutabilium vna debet eſſe materia: quod ſi talis ſit, tunc alteratio poteſt eſſe.

In omni mutatione oportet ſubiectũ eſſe unum.

Nota, quod dicit, omniũ inuicem mutabilium unam eſſe materiam q.a vt aduertit Philop. hinc non neceſſario colligitur cœlum habere materiám eiuſdem rationis cum his inferioribus, cum ſit intranſmutabile.

Nota.

Empedocles igitur ipſe uidetur. Tex. 2.

Reprehendit Empedoclem dupliciter. Primo quia ſibi, & rebus notis, & apparẽtibus contradicit. Rebus quidem apparẽtibus: quia aufert alterationem manifeſtam, ut dicit Philop. ſibi ipſi uero, q.a dicit duo repugnantia 1 alterum eſt, quod nullum elementũ fit ex altero, nõ enim ignis fit ex aqua, nec ex aqua fit ignis, ſed ex elementi omnia alia fiunt. Alterũ dicit, quod cum ex elementis fit chaos, omnia illa fiunt unum quid, & confunduntur ita ut ſit una natura, præter litem, & amicitiam, quæ cauſæ efficientes ſunt: & iterum ex chao fiunt omnia iſta, & diſtinguuntur per paſſiones varias, ex vno tamen principio: ut illud fit ignis ratione aliarum paſſionum, id aqua ratione aliarum, & ſic reliqua duo. & his duobus colligitur contradictio: ſi enim iſtæ qualitates elementorum ſunt genitæ ex chao, & factæ, Ergo ſunt auferibiles 1 & ſic poſſunt inuicem elementa mutari, cum iſtæ qualitates auferũtur modo, ſicut in principio in ipſo chao.

Reprehẽſio Empedoclis 1. 2.

Sunt enim ex qbus dicit Empedocles.

Quia poſſet quis dicere, quod non valet conſequentia: ſi poſſunt elementa deſtrui ad chaos, quod etiã modo inter ſe poſſunt: hoc probat, qua illæ qualitates, quę elemẽta diſcernunt, ſunt amiſſibiles ex ſe, & præterea eſt modo lis, & pugna inter iſta, ut apparet.

Quod ſi dicas, Nõ corrumpuntur, cũ fit chaos: ad hoc dicit, quod deſtruuntur, & vnum fiunt; cum enim adhuc ſunt ſub illis formis, nondum unum chaos fit. Aliter exponit hoc Philop. At iſta eſt Latinorum expoſitio, & bona.

Incertum autem & utrum. Tex. 3.

Alterũ in quo errauit Empedocles ponit. Nam nec poteſt dici unum eſſe principium, nec plura, certo & determinare. Nam quatenus ex chao fiũt ipſa elemẽta per productionẽ, uidẽtur unum eſſe principiũ, puta chaos: at quatenus ex ipſis elementis coeuntibus fit chaos, non ſolũ p aggrega-

Altera reprehẽſio Empedoclis.

aggregationem,ſed permutationem, q̃a ex eis una fit natura:uidetur quod plura ſint principia, & iſta, ſint priora natura. At ipſe nihil dixit certũ de hoc:ob id reprehenſione non caret.

QVAESTIO PRIMA.
An ſi generatio non eſſet poſſibilis, alteratio poſſet eſſe, & de alijs circa textum difficultatibus.

Hæc difficultas mouetur ab ea, quæ Ariſt. dixit tex 1. contra Empedoclẽ, puta, ſi ignis non poſſet ex aqua fieri, nec unum elementum ex altero,nõ eſſet poſſibile aliquid alterari: ob id quæſtio iſta proponitur ab aliis, quam etiam nos elucidabimus.

1.arg. Eſt primum argumentum.Prius non dependet à poſteriori: ſubſtãtia eſt prior accidenti,nõ ergo dependet ab eo:poteſt ergo manere ſubſtantia accidenti deſtructo:& ſic poteſt alteratio eſſe, quæ eſt ad accidẽs, ſine generatione & corruptione ſubſtantiæ.

2. Secundo Eorum,quæ non inter ſe eſſentialiter ordinantur, non eſt neceſſe, quod unum non ſit, ſi alterũ nõ eſt poſſibile:at alteratio,& generatio non ordinantur eſſentialiter,cum ſit alteratio,puta dealbatio, abſque generatione: ergo quamuis eſſe nõ poſſet generatio,adhuc alteratio,& generatio nõ ordinantur eſſentialiter,cum ſit alteratio,puta dealbatio, abſq; generatione:ergo quamuis eſſe non poſſet generatio, adhuc alteratio eſſet poſſibilis.

3. Tertio,q̃a aliquid eſt alterabile: quod non eſt generabile:puta,cœlum,& aſtra, quæ lumen a ſole recipiunt, & id concedit. Alex.1. Metheororum comm.17.ergo poteſt eſſe alteratio licet nõ eſſet poſſibilis generatio.Hæc ſunt argumẽta circa titulum quæſtionis.

4 At ut ſimul aliç difficultates textus explicentur eſt argumentum quartum aduerſus id,quod de Democrito dicitur,ꝙ poſuerit corpora indiuiſibilia, uidetur, quod nullus potuerit tale dicere,q̃a corpus omne diuiſibile eſt, ac perinde eſt dicere corpus indiuiſibile, ſicut animal in ſenſibile.

Quintum argumentum eſt contra id, quod ex Anaxagora affertur, qđ poſuerit partes ſimilares eſſe principa, & ex alia parte elementa non eſſe principia:uidetur hoc implicatio, quia elemẽta ſunt maxime ſimilaria,& homogenea:non ergo poſſunt habere principium. 5.

Sextum eſt contra id, quod dicitur, q̃ plura principia ponũt ſaluare generationem:uidetur hoc nõ poſſe fieri, quia iſti non ponunt unum ſubiectum,quod maneat ſub utroq; extremo mutationis: at hoc in generatione, ſicut in alteratione, & quanuis alia mutatione eſt neceſſariũ ergo ſecundum opinionem horũ,nõ poreſt generatio conſiſtere. 6.

Septimum eſt dicitur enim,quod quę inuicem mutantur.habẽt unam materiã uidetur hoc falſum:elementa ſecundum Ariſto. ſunt inuicem mutabilia,at nõ habent unam materiam: ergo illud principium eſt faſum. Probatur antecedens ex lib.4.cœli, tex.37.dicituribi tot eſſe materias,quot ſunt elementa. 7.

Octauum eſt, nam tex.2. Ariſto.argumentatur cõtra Empedoclem, qđ ſi elementa poſſunt mutari in chaos, poſſunt mutari etiam modo, q̃a qualitates amiſſibiles ſunt. Argumentũ hoc nõ uidetur bonum. nam ſecũdum Ariſto. aquę qualitates ſunt amiſſibiles, tamen elementũ aquę nullatenus poteſt deſtrui. Hæc ſunt argumenta quæ circa textum Ariſto.maiorem uidentur habere difficultatem. 8.

Circa quæſtionem igitur eſt ſententia Aegidij in prę ſenti,& Marſilii.q 4.& Alberti Saxo.q.3.qđ illa propoſitio ſimpliciter eſt uera,Si generatio eſt impoſſibilis, etiam alteratio impoſſibilis eſt, dum modo de alteratione uera & reali intelligatur,puta quæ fit inter contraria. 1. ſenten Alb. Aegidii,&c.

Probat Aegidius tripliciter hoc. Primo ex parte formæ ſic: Quæuis forma habet ſuas certas diſpoſitiones,& qualitates,quibus remotis,ipſa remouet at alteratio remouet diſpoſitionẽ formæ: ergo tẽdit in ipſius corruptionẽ,& ſic in generationẽ alterius,quanuis aliquãdo impediatur,puta,cum non continuatur alteratio. 1 ratio Aegid. ex parte formæ.

Secundo ex parte materiæ ſic omnis materia habet certam diſpoſitionem ſecundum quã recipit formam,& ſuſtentat cã 2. ex parte materiæ.

ſed alteratio inducit nouam diſpoſitionē in materiam: quia nunquam expellitur vnum, niſi introducatur oppoſitu ergo alteratio: de ſe inclinat materiam ad aliā formam: ergo ſi non poſſet eſſe generatio, nec ſimiliter eſſet alteratio.

3. ex parte mot. Tertiò ex parte ipſius motus: nam generatio eſt finis alterationis: ſed ſi nō eſt finis poſſibilis, nec erit medium: ergo ſi non eſſet generatio, non eſſet poſſibilis alteratio.

Soluit argu Aegi. Hoc argumentum videtur petere principium: nō debet probari, quod omnis alteratio habeat pro fine ipſam generationem, tunc enim melius cōcluderet. Præterea non videtur adhuc probare multū, quia generatio non eſt terminus intrinſecus, & ſpecificus alterationis, ſed eſt cōiuncta cum fine ſpecifico.

1. fundamētum. Nō ē generatio naturalis niſi p uia alteratione. Hoc tamen eſt certum, & notandum, quod non fit ulla generatio ſubſtātiæ naturaliter, niſi alteratio præcedat: & ſic Ariſto. 8. Phyſi. tex. 1 Impoſſibile, inquit, eſt generationem eſſe, niſi motus, id eſt, alteratione ſaltem præcedente. Et merito id fit: nam non fit generatio, niſi fit diſpoſitio aliqua in materia, quæ ſine alteratione non ſit.

2. Præterea, quia non fit generatio ſine actione aliqua inter cōtraria, q a ſemper in materia præcedit oppoſita forma: præuia igitur eſt alteratio generationi.

No quā uim habeant rōnes Aegidii. Has rationes Aegidij debes intelligere, vigorem habere ſuppoſita philoſophia Ariſto. nam contra Antiquos non concludunt.

At pro reſolutione horum, dico aliqua.

2 funda. Duplex ē alterā, altera liter cōtraria, altera nō &c. Oportet tamen primo ſupponere eſſe duplicem alterationem: alterā, quæ non fit inter contraria, vt illuminatio, receptio ſpecierū in intellectu, & ſenſu: huiuſmodi enim qualitates, puta lumē, ſpecies, & ſimiles non habent proprie contrarium: Alteram, quæ fit ſecundū qualitates habentes cōtrarium: & hæc eſt duplex: Aut enim qualitates ſunt contrariæ immediate quæ in ſe ipſis agunt, & patiuntur, ut ſunt illæ quatuor primæ, puto, calor, frigiditas, ſiccitas, & humiditas: & ſecundū has fit alteratio prima. Aut qualitates non ſunt immediatè cōtraria, nec in ſe agunt, ſecūdum ſe: huiuſmodi ſunt colores, ſapores, odores, quæ non agūt inter ſe, niſi ratione primarum qualitatum: & ſecundum has dicitur alteratio ſecunda.

Dico primo, quòd poteſt aliquid eſſe alterabile alteratione, quæ fit ſine contrario, & ſimul eſſe ingenerabile, & incorruptibile: & de hoc patet de cęlo, & aſtris, nec de hoc eſt controuerſia. 1. Concl.

2. Dico ſecundo, quod alteratione ſecunda poteſt aliquid ita alterari, vt per ſe nō ſequatur corruptio rei id eſt, poteſt dealbari: nec dealbatio tēdit in rei corruptionem per ſe, vnde completur dealbatio, nec res corrumpitur nec alia generatur.

3. Dico tertiò, quod alteratio prima per ſe tendit in corruptionem vnius, & in alterius generationē, niſi impediat. Quod eſt dicere, Calefactio ſi ad ſuum perfectū terminum peruenire ſinatur, ignis corrūpit & alium generat. Et ratio diſcriminis harum qualitatum & ſecundarū eſt, quia qualitates primæ ſunt diſpoſitiones antecedentes formam introducendam, ſecundæ vero non, ſed conſequentes: vnde albedo, ſapor, odor, licet intendantur, per ſe non inducunt aliam formam: calor uero, & ſimiles inducunt. Præterea, quia intenſio primarum qualitatum non compatitur quancunque formam, reliquarum vero ſic.

4. Dico quartò, quod quatenus reliquæ qualitates ſecundæ non conſtent ſine primis, hac ex parte inducunt corruptionē, ſed nō per ſe. Vnde colligitur, quod quicquid eſt alterabile ſecundum alterationē tam primam, quam ſecundam, eſt corruptibile, vnde ſi non eſſet poſſibilis generatio, nec eſſet corruptio, ac conſequenter nec talis alteratio poſſibilis, & ſic patet difficultatis determinatio

Nota explicationem tex. Ariſto. Aduerte tamen, quod ſi tu conſideres verba Ariſt. & contextum, non indigebamus hac quæſtione, quā mouent Moderni: nam Ariſt. procedit contra Empedoclem ex ſuppoſitis ab ipſo: dicebat enim duo. Primo quod qualitates ſunt inſeparabiles differentiæ elemētorum, ut calor eſt ſolius ignis, frigiditas ſolius aquæ.

Dicebat ſecundo, quòd ex aqua nō poteſt fieri ignis, ex his procedit Ariſt. Si nō eſt calor, niſi in igne: ergo nō poterit aqua fieri calida, niſi conuertatur in ignē. Sed non eſt ſecundū Empedoclē talis mutatio

tatio: ergo nihil fiet ex frigido calidum, & ſic non eſt alteratio. Idem dicendum eſt de aliis qualitatibus.

Ad primum. Reſpondeamus ergo ad argumenta. Ad primum dico, quod quanuis ſubſtantia ſecundū eſſentiam & naturam ſuam non dependeat ab accidenti, tamen quātum ad exiſtentiam dependet, quia formæ phyſicæ non exiſtunt in materia niſi certis accidentibus diſpoſita, ob id mutatio accidentium poteſt inducere ſubſtantię mutationem.

Ad ſecundum. 1. Solutio. Ad ſecūdū dico primò, quod generatio eſt ordinata eſſentialiter cū alteratione. Diximus enim nō poſſe naturaliter dari generationē abſque pcedēte alteratione: non tamen è contra, alteratio quæuis eſt ordinata cum generatione de facto, cum ſit alteratio, licet nō ſequatur generatio.

2. Solutio. Dico ſecundò, quod de poſſibili loquēdo, alteratio ſecundum contraria ordinatur eſſentialiter cum generatione: ita, ut ſi vna non eſſet poſſibilis, nec altera, quia hæc eſt natura alterationis ſecundū contraria, generationem & corruptionem ex ſe inducere, ut explicuimus.

Ad 3. Ad tertium patet ſolutio ex dictis: non enim eſt ſermo de illa alteratione, quæ non fit ſecundum contraria proptie.

Ad 4. Ad quartum reſpondeo, quod dupliciter aliquid eſt indiuiſibile. Vno modo, quia nullā habet extenſionem, ſicut punctū, quod dicitur indiuiſibile mathematicè. Altero modo, quia habet quidē extēſionem, tamen ſub minori non poteſt cōſiſtere, quod dicitur indiuiſibile phyſicè, & minimum naturale, de quo locuti ſumus 1. Phyſi. Hoc aūt indiuiſibile non repugnat eſſe corpus, & hmōi erāt corpora indiuiſibilia quæ ponebat Democr.

Nota circa ſententiam Democr. Aduerte autem, quòd de his indiuiſibilibus, quatuor dicebat Democ. Primo eſſe corpora. quia cū ex ipſis continuū cōponatur, & corpus, niſi ipſa eſſent corpora, corpus conficeretur ex non corpore, quod abſurdum & impoſſibile putabat. Secūdo dicebat eſſe indiuiſibilia, ne ſi diuiſibilia eſſent, componerentur ex aliis, & ſic non eſſent ipſa principia. Tertio dicebat eſſe diuerſarum figurarum, ut poſſet ex eis rerum uarietas prouenire. Quarto eſſe infinita, ut innumeræ rerum differētiæ conſiſterent.

Ad quintum not. Aegid. quòd Anax. poſuit homogenea in duplici differētia quędam apparentia tantū, qualia illa, quæ p ſe ſtant, vt lignū, caro, neruus & reliqua: quedā verò, q̄ nō pet ſe ſunt, quales ſunt atomi, ex quibus quæq; tes cōſtat. Modo elemēta exiſtimabat eſſe homogenea, apparentia tamen, non vera, cum cōpoſita ſint: vera aūt ſimilaria erant principia, & ſic ponebat ignē verè homogeneum, puta illas atomos ignis, & ignem apparentem, & hic erat elementum. & ſic de aliis. Ad 5. Nota duplicē homogeneorum differētiā ſecundū Anaxag.

Ad ſextū aduerte, quòd non dicit Ariſt. quòd poterant hi, qui plura principia ponunt, verā generationem ponere, immo nec generationē, nec alterationem ullā propriam eſſe, ſecundum ipſorum ſentētiā probauit: ſed dicit, quod poterant ponere modos aliquos diſtinctos generationis, & alterationis: ſed illa generatio per congregationē nō eſt vera naturalis, potius eſt artificialis. Res enim artificiales ex pluribus actu exiſtentibus cōpoſitæ ſunt: & ſic iſti de rebus naturalibus dicebant: at non ita eſt, vt dicetur inferius. Ad 6.

Ad ſeptimū facilis eſt ſolutio: eſt enim dupliciter materiam conſiderare. Primò ſecundum ſe, ac nudam in ſubſtantia ſua: & ſic vna eſt omnem generalium, ut dicitur in præſenti, & alibi diſputabitur. Secundò poteſt conſiderari cum diſpoſitionibus ad formam, & ſic dicitur multiplex eo, quod variæ ſint diſpoſitiones pro uariis formis: & ſic loquitur Ariſt. 4. de Cœlo: nulla eſt ergo contradictio. Ad 7.

Ad octauum dico, quòd non concludet contra Emped. quod totū elementū deſtruatur, ſed, quòd ſecundū partes ſaltim: hoc enim modo dicit Ariſt. quod elemēta ſe mutuo corrumpunt ſecundum partes, nunquam ſecundum ſe tota. Hęc de quæſtione. Ad 8.

CAPVT SECVNDVM.

Omnino itaq; de generatione. Tex. 4

SEntētijs Philoſophorū diſtinctis, & enarratis, iterū intentionē ſuā repetit, nēpe ſe dictutū de generatione, an ſit, & qūo fiat. i quibus ex cauſis ſit: & ſimiliter de alijs motibus, de augmentatione, & de alteratione, quas vocat ſimplices Intentio Ariſto. de quibus. & rebus ſit acturus.

1. quæſt. An magnitudines ſint indiuiſibiles.

das;prior eſt, an ſint magnitudines idiuiſibiles,ex quibus fiunt generationes,alterationes,& augmentationes, & harũ oppoſita,puta corruptiones, & diminutiones:an non,ſed nulla ſit talis magnitudo indiuiſibilis.Plurimum autem refert hoc ad difficultatem propoſitã : nã ſi probat non eſſe has,tunc opinio horum corruit quod per congregatione fiat generatio.

2.q̃ſtio. An hæc indiuiſibilia ſint corpora. an ſuperficies, ut dicebat Plato.

Poſterior quæſtio eſt,an dato,qđ ſint tales magnitudines indiuiſibilis, ſint, ſit cut ponit Democritus , corpora:an ſicut ponit Plato , ſuperficies : ponebat.n.Plato corpora ex ſuperficiebus indiuiſibilibus componi.

Hoc igitur ipſum, vt & in alijs.

Cõparatio opin. Democriti,& Plat. quod ſit Democr. rationabilior.

Comparat opinionem Platonis,& Democriti,ut ſecundum quæſtionem abſoluat:diciťq; opinionem Platonis eſſe irrationabilem, vt dictũ eſt, & probatum.3. de Cœlo : eſt autem opinio Democriti probabilior:nam rationabilius eſt,corpora eſſe ex corporibus compoſita , quàm ex ſuperficiebus : nõn tamẽ ob id opinio Democriti eſt uera:nam etiam ipſa irrationabilis eſt,tamen minus quam Platonis opinio. Et cauſa huius eſt,q̃ a Democri.reddit aliquam rationem per illa corpora generationis, & alterationis eo modo,qui dictus eſt, puta,per congregationem aut tranſpoſitionem athomorũ diuerſarum figurarum : & ſic Democritus dicebat colores , & reliquas oẽs qualitates non eſſe aliud,quam athomorum,varias diſpoſitiones , quibus mutatis , iſtæ qualitates diuerſæ apparent.At Plato nõ poterat per ſuperficies horũ reddere rationem,quia ex ſuperficiebus non fit niſi ſolidum mathematicum,non autem paſſio,aut affectio vlla phyſica, quemadmodum fit ex corporibus,quæ ponit Democritus.

Cauſa autem, quare minus poſſint.

Cur Plato peius fuerit opinatus q̃ Democr.

Poſſes dubitare, Quare Democritus talem protulit ſententiam,qua poſſet reſpõderi aliquo modo ad omnes has difficultates:non aũt Plato,cum fuerit ſapiẽtiſſimus.Reſpond.& ad hoc Ariſt.q̃ a Democritus fuit magis expertus in his effectibus naturalibus:qui aũt ſunt magis experti , cognoſcunt plures effectus , & ſic poſſunt proferre ſententiam qua omnibus ſatisfiat. At qui ſolis rationibus vniuerſalibus contenti,non conſiderant exiſtentia,id eſt, ſingularia, uno, aut altero oblato,facile proferunt ſententiam. Huiuſmodi autem fuit. Plato:erat enim magis in rebus abſtractis occupatus. In hoc monemur,vt in phyſicis rebus,quoad fieri poſſit , ſenſum conſulamus, & rationẽ cum eo cõniungamus.

Videbit autem quis, & ex his. Tex. 8.

Magis fuit in rebus phyſicis expertus Democr. quã Plato.

NE quis diceret,Vnde cõperitur, Democritum eſſe magis expertũ Platone? Dicit, quod huius probatio non eſt longe petenda , ſed ex ſingulorum rationibus, quas pro ſua opinione quiſque adducit,haberi poteſt:Platonis enim ratio iſta erat. Si nõeſſet magnitudo indiuiſibilis, ſed quælibet eſſet diuiſibilis,ſequeretur, quod triangulus eſſet diuiſibilis : qđ eſt falſum eſt enim prima omnium figura , quæ non ex alijs conſtat,nec in alias diuiditur . Sed iſta ratio n hil omnino facit ad res phyſicas , quæ in materia ſenſibili ſunt eſt enim aliena, cum ſit mathematica . At Democritus ex propriis pocedebat, & phyſica ratione ſuam opinionem probabat,vt patebit.

Ratio qua Plato putabat magnitudinem aliquam eſſe indiuiſibilem.

Nota.

Inutile mihi prorſus uidetur Platonis ſententiam explicare in pręſenti:tum q̃a ad libros de Cœlo hoc pertinet , tum q̃a cum metaphyſicè ſæpe loquat more Pythagoreorum,alium habet forſan ſenſũ quam Ariſto.explicat:ſed parũ hoc refert.

Habet autem dubitationem . Si quis ponat corpus.

Rõ Democr.qua ponebat corpora indiuiſibilia.

Rationem Democriti ponit , qua eſſe corpora indiuiſibilia probabat,ex q̃bus cõponitur corpus phyſic.. Breuiter autẽ ratio. Quæ ex textu deducitur , hæc erat ſumebat enim vnum ex ſentẽtia aduerſariorum.Qui enim dicunt,nõ eſſe magnitudinem indiuiſibilem,dicũt corpus eſſe diuiſibile ſemper potẽtia omni ex parte, ita,vt non ſit ad vllam particulam ita minimam deuenire,quin illa ſit potentia diuiſibilis.

uiſibilis, Ex hoc ſumebat unum quod ſi continuum omni ex parte poteſt diuidi, ponatur in eſſe iſta diuiſio: nam poſſibili poſito in eſſe, nullū debet ſequi impoſſibile. Suppoſita igitur hac diuiſione cōſtruebat argumētum tale:Id, quod facta diuiſione ſupereſt. l.eſt nihil. l.punctum indiuiſibile.l.magnitudo diuiſibilis.l.magnitudo indiuiſibilis:tria prima eſſe non poſſunt:erit ergo quartum : & ita habetur intentum, quod non eſſet nihil. Probabat, quia totum eſſet nihil : ex nihilo enim fit nihil. Quod non eſſet punctum, probabat: quia punctum puncto additū nō facit maius. Quod nō eſſet magnitudo diuiſibilis, etiam probabat:quia tunc non eſſet cōpleta diuiſio, ut ſupponebatur : ſupereſt, quod ſit magnitudo indiuiſibilis. Hoc eſt argumentum Democ. Sed literam particularius exponamus.

Explicat rō Democri.

Proponit igitur Demo. fundamentū dicens, quod ſi quis docebat, corpus undequaq; diuiſibile eſſe, & hoc eſſe poſſibile, uidetur profecto, quod debeat etiā concedere, quod poſſit eſſe in actu totū diuiſum, quanuis non ſimul ſit facta diuiſio, ſed paulatim fiat, & quanuis per medias partes fiat: nam repetendo diuiſiones, tandem ad actum reducetur totū id, quod erat potentia diuiſibile: quod ſi nullus unquam diuidet, ſat eſt quod id ſit poſſibile, & ex tali poſito non ſequaē impoſſibile:ſicut nullus diuidet granum in decem mille partes, tamen id diuiſum eſſe, non eſt impoſſibile:detur ergo.l.intellectu.l.re, quod ſit corpus omni ex parte diuiſum, ſicut erat in potentia : tunc eſt argumentum Democr.

Fūdamētū rōnis.

Quoniam ergo vndequaque eſt tale corpus.

Explicatio rōnis.

Diuiſione admiſſa, id, quod ſupereſt, non erit magnitudo diuiſibilis : quia tūc non eſſet facta diuiſio integra, cum illa ſupereſſet diuidenda; nec ſimiliter erit illud nihil, quia tunc totum ex nihilo fieret: & ex nihilo eſſet compoſitum : & ſic ipſum nihil eſſet uere, niſi ſolum ſecundum apparentium quod eſt impoſſibile. Nec ſimiliter erunt pūcta, quæ ex diuiſione reſultant. Quod probat quia puncta, cum ſint nōn quanta, cūm copulantur, & in unam magnitudinem rediguntur, non facient maius, aut minus, ſicut, & in diuiſione, vno aut pluribus ablatis, non minuitur quātū; ſi ergo in diuiſione non faciunt minus, nec profecto in compoſitione facient quantum.

Sed & ſi quid veluti raſura.

Excludūtur à Democ. ſolutiones quæ dari poterāt.

Excludit Democ. aliqua, quæ poterāt reſponderi. Primo dici poterat, quod ex diuiſione nihil ſupereſt, q a totum abijt in raſuras, id eſt, in eas particulas, quę ex ſectione corporum reſtant. Contra hoc replicabat quia cum illud ſit corpus, adhuc erit diuiſibile, & ſic nō abſoluit difficultas.

Excludit etiā aliud, quod dici poterat puta, quod puncta cōponunt corpus, ratione alicuius qualitatis, quam habēt, & hæc in diuiſione amittitur, & recedit, & ſola manent pūcta, itaq; magnitudo non eſt aliud quam pūcta ſic affecta, id eſt, talem habentia qualitatem. Tunc replicabat quia ex non magnitudinibus componeretur magitudo puncta.n. ſic affecta adhuc quanta non ſunt.

Et nota, quod in his textibus, puncta multa ſortiuntur nomine dicitur enim pūcta, diuiſiones, tractus, ſigna, & indiuiſibilia, quæ omnia idem, quanuis uariis rationibus, ſignificant. Nota.

Amplius autem ubi erunt.

Quia illa pars argumenti, quod ex pūctis ſit compoſitio corporis, erat multorum opinio, inſiſtebat cōtra eam agere Democ. ac tripliciter cōtra ipſam argumentabatur. Primum argumentum continetur in his uerbis, quæ dupliciter poſſunt legi, ut notat Philop. Primo interrogatiue, & tunc argumentum eſt tale: quem locum occupabunt ipſa pūcta? nō enim erunt ſurſum, cum non ſint ignis: nec deorſum, cum non ſint aqua nec alibi cum non ſint corpus naturale. Præterea, non erunt mobila, quia non habent, quo moueātur nec immobilia, quia tūc non conuenirent ad compoſitionem corporis non eſt ergo poſſibile, quod ex his componatur corpus.

Varia lectio.

1. ratio Democr. ad probādum ex punctis non componi corpora.

Poſſunt

Poſſunt legi etiam eadem uerba aſſertiue:& tūc eſt ſenſus,puncta diuiſa occupabunt locum nam aliter eſſet uacuus locus totius diuiſi:ſed cum incorporea ſint non poſſunt occupare locum: ergo non componitur ex his corpus.

2. Ratio.

Alterum argumētum Cum tactio eſt, eſt ibi unus tactus,& duo quæ ſe tangūt quaſi non ſit idem tactus,& punctum, ac ea quæ ſe tangunt: ego præter puncta aliud eſt in corpore. Exiſtimo,ſenſum argumenti eſſe hunc. In continuo eſt unū commune pūctum, ratione cuius duo ſe tangunt, & continuantur: ergo aliud eſt punctum ab his,quæ ſe tāgunt:& ſic præter puncta aliud eſt in continuo, ex quo componitur.ſi enim omnia eſſent pūcta quomodo poſſet vnum commune ſumi vtrique continuato?

Amplius ſi cum diuiſero.

3. Ratio.

Tertium faciebat argumentum.Cum diuiditur aliquid in partes, ex partibus rurſus coniunctis fit æquale at ex pūctis. id non fit : ergo non eſt diuiſio in pūcta, Minorem probat quia à ſi cōtinuo quodcunque punctum auferatur, nō minuit, cū ſit non quantum ergo nec poſtea auget,nec facit æquale, quia æqua eſt ratio diuiſionis,& compoſitionis,

Omniquaq; igiiur diuiſum eſt potētia

Repetitio argumēti principalis cōcludētis corpora componi ex corporibus indiuiſibilibus.

Reſumit argumentum principale,ſi ergo corpus omniquaq; diuiſibile,diuiſum ſit,quid erit reliquū? Si enim eſt aliqua qualitas,ut dictū eſt,quomodo ex qualitate cōponitur corpus,aut quomodo pūcta,& qualitas iſta ſeparātur?ut diximus prius, cætera prætermittit, & concludit, quod corpus componatur ex corporibus indiuiſibilibus.

Hæc eſt ratio Democr.quæ quāuis ſit magis naturalis quam ratio, Platonis. Addit tamē Ariſt. quod adhuc eſt iſta ſententia impoſſibilis, ut probatur 3. de Cœlo.

Sed hæc ſoluere tentandum eſt.

Tex. 9.

Solutio Ariſto ad rationem Democr.

SOLVTIONEM argumēti adhibere intētat in cuius declarationē aduerte, quod iſta propoſitio,Continuum poteſt diuidi ſecundum quamlibet ſui patrem habet duplicem ſenſum. Alter eſt,vt nulla ſit pars, in quam diuidi non poteſt, q. ſenſus dicitur diſtributiuus, Alter eſt, ut diuidi poſſit ſimul in omnem ſuam partem, qui ſenſus eſt copulatus, Eſt exemplum Philop. Homo eſt capax omniū diſciplinarnm, duplicem ſenſum habet. Alter eſt, quod homo, ſit capax cuiuſq; ita vt non ſit ulla,quam non poſſit capere. Alter eſt,qđ omnes ſimul ſcientias collectiue poſſit capere.Ita ſimiliter de diuiſibilitate cōtinui in omnem ſuam partē: prior ſenſus eſt uerus,poſterior falſus,& impoſſibilis: & hunc ſumebat Democr. ob id argumentum procedit ex impoſſibili ſuppoſito.

Nota duplicē ſenſum illius propōnis continuū poteſt diuidi ſecundū quālibet ſui partē.ſ.diſtributiue & collectiue.

Aduerte ulterius quod cū dupliciter poſſit intelligi illa potentia, qua continuum eſt diuiſibile ſm omnē ſuam partem.ut dictum eſt:& ut potētia cadat ſupro omnem partem diſtributiue,& ut cadat copulatim,& collectiue:ſic duplex reſpondet actus.Si enim ſit in potentia, vt ſecundum quamlibet ſui partem diuidatur copulatiue,tunc actus erit,quod diuidatur ſecundum hanc,& ſecundu quamcunque datam:& hoc uerum eſt.At ſi potentia ſumatur collectiue,tunc actus eſt, quod ſit totaliter diuiſum:hoc autem eſt impoſſibile.

Nota,potētię qua cōtinuū.pōt diuidi in omnem ſuā partē duplicem reſpondere actum.ſ. copulatiue & diſtributiue.

Ex quo patet Democ.error non enim ſic eſt continuum omni ex parte diuiſibile,ut poſſit in quālibet copulatim & collectiue ſimul eſſe diuiſum ſed quod nulla ſit pars,in quam non poſſit eſſe diuiſū non tamen omnes ſimul.

Error Democr. ex quo eius ratio ſoluitur.

Ad textum accidamus.Dicit,quod non eſt inconueniens dicere,quod cōtinuum eſt diuiſibile ſecūdum quamlibet ſui partem, & etiam ſimul eſſe indiuiſibile. Tu intellige diuiſibile modo priori,indiuiſibile uero modo poſteriori,puta ſecundū omnem partē copulatiue, & collectiue. Statim ulterius addit,quod eſt in potentia, id eſſe actu, id eſt, unumquodque eſſe reducendum ad eum actum, ad quē erat in potentia, ut declaraui. Et in hoc errauit Democritus, qui reducebat ad actum,ut totaliter ſimul cōtinuum eſſet diuiſum non tamen ſic erat potentia diuiſibile.

Expoſitio textus.

Si

Si enim poſſibile, & ſi fiat, non tamen.

Excludit ſenſũ diuiſionis copulatim.

Excludit ſenſum illius propoſitionis, quem ſumebat Democri. repetendo idẽ argumentum. Dicit ergo quod ſi ita poſſibile eſt diuidi contrarium ſecundũ quãlibet ſui patrem, ut ſit diuiſum totũ omnino, nõ ut aliquo modo ſit diuiſnm, aliquo, non ut dictum eſt, ſed omni ex parte tũc ſequitur argumentũ Democritus Quid enim poſt hanc diuiſionem reliquum erit? aut enim erit nihil, aut puncta, & ſic corpus reſoluetur in non corpus, & componetur ex punctis quod eſt impoſſibile.

Neque itaque ſucceſſiuè diuidenti.

Repetit̃ ratio Democr.

Proſequitur argumentum Democri. ꝙ non erit diuiſio infinita in partes minimas, nec quælibet pars erit, diuiſibilis ſemper erit ergo ſtandum in magnitudine indiuiſibilis. Argumentũ enim eſt. Si non ſtatur ad uihil, nec ad puncta, nec ad infinitas partes ergo oportebit deuenire ad magnitudines indiuiſibiles, & inuiſibiles ob earum paruitatem & harum congregatione generatio, diſgregatione uerò corruptio erit. Sic ratiocinabatur Democri.

Fallax ratio Democrit. oſtendit̃.

Dicit tamen Ariſto. quod eſt latẽs fallacia in ratione nam cum punctum puncto non ſit continuum & immediatum, ipſum compoſitum aliquomodo eſt in omnem partem diuiſibile, aliquo modo nõ eſt quidem, vti diximus, diuiſibile ſecundum quamcunque partem, datã, nõ tamen ſecundum omnem collectiue. ſi enim punctum pũcto eſſet immediatũ, eſſet utique ſecundum quamlibet partẽ ſimul diuiſibile at quia non eſt, non ita fit, ut Democr. ſumebat.

Videtur autem, quando hoc poſitum.

Obiectio de linea quod ex punctis compoſita uideatur.

Dubium proponit cõtra dicta. Dictũ enim eſt, ꝙ diuiſio poteſt ubique & ſecũdum quamlibet partẽ fieri, quamuis nõ ſimul ſecundum omnem uidetur ergo quod linea ex punctis. l. tactibus compoſita ſit. Patet ubique enim diuiſio poteſt fieri, & diuiſio non fit niſi in puncto ſeu ſupra punctum ergo ubique eſt punctum igit̃ tota linea ex pũctis eſt, & magnitudo ex omnino indiuiſibilibus, & ita diuidetur magnitudo l. in puncta, & indiuiſibilia. l. in nihil.

Hoc autem vt ineſt in omni parte, eſt.

Solutio obiectionis.

Dubium ſoluit Ariſto. Pro cuius ſolutione aduerte, quod linea, & magnitudo quęuis eſt unicũ ens, actu, nec debes imaginari in ea eſſe pũcta, ut accidentia realiter diſtincta eſt enim totũ unum actu ens, fit plura per diuiſionem, & ſic ſunt potentia puncta plura. Cum igit̃ ſic ſit, magnitudinem unam actu, unicunq; libuerit, poteris, diuidere, & pũctum ſumere, at cum ſemel diuiſa eſt, ſi iterum uelis diuidere, neceſſario relinquẽs particulam aliquam inter pũctum prius, & quo modo facis. V. g. ſit linea A B, poteris vbique diuiſionẽ facere ſi autẽ facias ſemel in c. nõ poteris aliam diuiſionem facere quin relinquas partem intermediam inter c. & punctum, ſuper quod diuidis puta B, & hoc, quia non licet duo puncta actu. immediata ſumere, per diuiſionem.

Not quomodo ſunt puncta in linea.

A C B B

Habet igitur illa propoſitio, Vbiq; eſt diuiſio. l. Vbiq; eſt punctũ, duplicem ſenſum alterum, quod in linea poſſis quancunque diuiſionem facere, ſiue hãc, ſiue illam, & incipere unde libuerit & iſte eſt ſenſus uerus alterum quod poſt unũ pũctum, & diuiſionem, facias alteram illi immediatam & hoc eſt impoſſibile, quia per priorem diuiſionẽ ſeparaſti actu partes, per ſecũdam impoſſibile eſt, quin diuidas niſi in partes, & ſic una mediabit inter pũctum prius, & quod mediatè eſt ſumptum.

Not. quo ſit uerũ, Vbiq; eſt punctum in linea, & ubiq; diuiſio eſſe poteſt.

Ad textũ accedamus. Dicit ergo, quod hoc, quod eſt, In omni parte eſt diuiſio, ſiue punctum; habet ſenſum hunc, quod vbiq; per totam magnitudinem poteſt fieri una diuiſio ſecundum partem, quã libuerit ſumere uel eſt unũ punctũ, id eſt ubique poteſt ſumi unum punctũ. Similiter, cum dicitur, Eſt omne diuiſibile, intelligitur, quod quacunque ex parte diuiſio fieri põt & hoc ſignificat illud (Sic omne, ut unumquodque) Vel poteſt referri

Expoſitio tex.

ferri

ferri ad punctum: idem enim eſt referre ad diuiſionem.l.ad pūctum : nam diuiſio fit ſupra punctum Si ergo ad punctū referatur,eſt ſenſus,quòd ſic omne punctū ſumi poteſt ad diuiſionē, vt vnum quod que per ſe:& hoc totum verum eſt. Non tamen eſt ſenſus verus,quòd vbique.diui ſio eſt.l punctum.i.quòd diuiſioni factæ alia ſit immediata,ita, vt nō relinquatur magnitudo media : tunc enim punctum puncto eſſet immediatum: quod eſt impoſſibile:ſic igitur eſt diuiſio, & ſimiliter compoſitio.Vt enim ſecundum duo immediata puncta non licet actu diuidere, cùm non ſint, ſed relinquitur intermediū:ita nec ex punctis eſt compoſitio ipſius totius.De hac re diximus lib.6 Phyſ. ob id modò prętermittitur.

Quare eſt & congregatio, & ſegregatio.

Corporū cōgregatio, & ſegregatio admittēda eſt, ſed aliter quàm à Democri

Vnde congregationem,& ſegregationem eſſe non negat,ſed quomodo docebat Democritus. Eſt enim duplex diſcrimen.Primum eſt,quod Democritus ponegat congregationem ex magnitudinibus indiuiſibilibus:at Ariſt.non,quia nō admittit cōtinuum poſſe eſſe diuiſum ſimul ſecundum omnes ſuas partes,ſed ſegregatione partes maiores , & minores, vt per diuiſionem fit,non tamen indiuiſibiles:ſimiliter eſt harum partium cōgregatio,& copulatio,vt notum eſt.

Nota.

Dicit autem,quòd ſi punctum puncto eſſet immediatum, tūc poſſet cōtinuum eſſe diuiſum in omnem ſuam partem, quia cū peruenīretur ad immediata puncta, ceſſaret diuiſio: at quia non ſic ſunt, nec oportet deuenire niſi ad puncta , inter quæ ſemper mediet diuiſibile,non poteſt ſimul eſſe diuiſum.

Sed non ſimplex & perfecta generatio. Tex. 10.

Alterum diſcrimē à Demo. congregatione.

Alterum diſcrimen eſt, quòd illā congregationem vocabat Democritus generationem :cum autem facta congregatione fit mutatio in ipſis atomis,dicebat alterationē.At Ariſt.dicit, quòd in vtroque errat,quia generatio, & alteratio nō fiunt, niſi mutatione vnius in aliud , & non congregatione :vt cum ex aqua fit mutatio in ignem, generatio eſt, nō per congregationem, ſed quia id, quod erat aqua,fit ignis,quam alij exiſtimabant alterationem,ſed non eſt.

In quo differat gñō ab alteratione,& a cōgregatione, & ſegregatione.

Diſtinguit autem generationem ab alteratione, quanuis vtraque ſit mutatio vnius in aliud. Dicit, quòd in compoſito eſt ratio,id eſt forma,eſt materia,& ſunt paſſiones.Cùm fit mutatio in materia ſecundum formas,hæc eſt generatio:cū verò eſt mutatio in compoſito ſecundū ipſas paſſiones,illa eſt alteratio : non tamē eſt generatio cōgregatio,nec ſegregatio corruptio: verū eſt, quòd ſunt diſpoſitiones ad corruptionem.l.generationem:nā quod diuiſum & ſegregatū eſt in minores particulas, expoſitum magis eſt corruptioni:vt cū aqua in minutiſſimas guttulas diuiſa eſt, citius in aerem cōuertit, quàm cùm tota coniuncta eſt:non tamē ob id ſegregatio corruptio eſt. Sed de hoc remittit ſe ad ſequentia:nunc iſta dicta tantum vult,vt contra Democr.explicat congregationem , & ſegregationem non eſſe generationem, nec corruptionem, vt expoſitum eſt.

Dubium Corpora atoma etiā ſi eſſent nō poſſent eſſe principium generationis.

Dubitatur, an ſi eſſent iſta corpora indiuiſibilia,poſſent dici principia generationis rei. Reſpondeo , Nullo modo propter duo, Alterum eſt:quia illa congregatio illorum corporum non eſſet generatio,ſed potius augmentum, quia non fit de nouo ignis,aut ſubſtantia aliqua , ſed potius creſcit,& fit maior, ſi illa corpora actu præcedunt . Vnde ſicut additio plurium partium aquæ,non dicitur generatio, quia præceſſit aqua:ita nec illa congregatio . Verum quidem eſt , quod illa eſſent principia corporis,qua parte quātum eſt,& continuum, ſed non qua parte ſubſtantia.In hoc autem errabant Antiqui: non enim cognoſcebant ſubſtātiæ de nouo productionem,ob id talem generationem præexiſtentium ponebant, quæ non eſt ſubſtantiæ generatio , ſed continui crementum.

2. Ratio.

Alterum etiam,propter quod non eſt generationis principium athomus,&magnitudo hęc quia quęuis pars eſt tā compoſita ſecundum ſubſtantiam,ſicut continuum

tinuum totum: quæuis enim particula ignis, aquæ, & aliorum, eſt adhuc ex materia, & forma compoſita: non ergo principium eſt debet enim principium eſſe ſimplex, & incompoſitum.

Obiectio Quòd ſi obijcias, Antiqui non admitterent hāc compoſitionem materiæ, & formæ, Reſpondeo, licet nō admitterēt, ſaltem faterētur quòd iſta pars, quo ad ſubſtantiam eſt æqua, & tanti actus ſicut eſt compoſita ipſa: quamuis non ſecundum quantitatem: & ſic non poteſt eſſe principium ſubſtantię, ſed quantitatis: vnde nō erat illa congregatio ullo mō generatio. Hæc ſatis de opinionibus Antiquorum. Solutio.

CAPVT TERTIVM.

Determinatis autem his, primò ſpeculandum. Tex. 11.

Qō Ariſt. an aliqd ſimpliciter generetur. Reiectis Antiquorum ſententijs, aggreditur veritatem generationis determinare, & queſtionē circa hoc proponit: an aliquid ſimpliciter generet, id eſt, an fiat de nouo aliqua ſubſtātia, vt exponit Philop. an nō ſic, ſed quod generatur, ſemper accidēs eſt, quod ſubiecto ſuppoſito ex aliquo fit, vt ex ſano ęgrū, ex laborante ſanū, ex magno paruū, & reliqua.

Ratio à parte nega. Ponit Argumētum pro parte negatiua. Si generatur aliquid ſimpliciter, ex non ente ſimpliciter generabit: ergo erit non ens in quibuſdam. Probat à ſimili, cùm enim generatur aliquid albū, generatur ex aliquo, quod ſit non album; & cùm ſanum, generatur ex eo, quod eſt nō ſanū: ergo cum ſimpliciter fit ens, generabitur ex aliquo, quod ſit non ens. Et hoc eſt, ꝙ dicit, (Erit non ens in quibuſdam.) id eſt, erit aliquod ſubiectum, quod recipiat negationem entis, ex quo fiat generatio. Quòd autem hoc non poſſit eſſe, manifeſtius probat in ſequētibus verbis textus.

Ipſum autem ſimpliciter, aut primū.

Cōfirmatur ratio ex dictio. verbi ſimpliciter. Diſtinguit verbū ſimpliciter: aut enim per ſimpliciter ens, intelligitur precipuū ens, ſcilicet ſubſtātia, cum dicitur, fit ſimpliciter ens: aut per Simpliciter intelligitur vniuerſaliter quodcūq; ens & etiam in iſto ſenſu adhuc includitur ſubſtātia. Tunc ſi fit ſubſtātia, ergo ex non ſubſtantia. Sed non ſubſtantia nihil eſt ergo fieret ex Nihilo: q eſt impoſſibile. Maior eſt nota: minor probatur: quia quod nō eſt ſubſtantia, nihil erit aliorum prædicamē torum, quæ non ſunt, niſi in ſubſtantia, erit ergo nihil.

Reſpondet breuiter reſumendo, quæ dicit in phyſicis: Quod generatur ſimpliciter fit ex ente, & ex non ente ſimpliciter: id eſt, ex aliquo ſcilicet materia, quę & eſt ens, & non ens, ſimpliciter, ſed diuerſimode: eſt enim ens potentia, non ens actu, & ſic non fit ex nihilo, quod ſimpliciter fit. Solutio quæſtionis & rationis allatæ.

QVAESTIO SECVNDA.

An quod ſimpliciter generatur, ex nō ente generetur.

Difficultas iſta eſt principalis in hoc textu, propterea ipſam examinandam ſeparatim ſumimus: eſt autem titulus, quęſtionis notus ex textu. Sed eſt argumentum primum: Quod ſimpliciter fit, totū fit: ſed ens quod totum fit nihil ante præfuit: ergo quod ſimpliciter fit, ex nullo fit, & non ex ente. 1. arg.

Attende autem, quod cū dicitur, Quod fit, ex ente fit non dicimus, quod fit ab ente puta cauſa efficiēti: hoc enim in dubium non vertitur. ſed ex ente fit, id eſt, ex aliqua materia mente in re: & circa hoc eſt quæſtio. Nota.

Secundum argumentū eſt: Forma fit, quia ante non erat, & de nouo eſt: at nō ex fit aliquo. Probatur: nam maxime fieret ex materia, at materia nō eſt pars formæ, ergo ex nihilo fit illa forma. 2.

Tertiò. Agens facit formam, quæ eſt maioris entitatis quàm materia, ergo faciet ipſam materiam: ergo tota res poteſt produci. 3.

Quartò, dices forſan, quòd cum forma producitur, tunc educitur de potētia materiæ, & ob id non fit ex nihilo. Cōtra: lumen producitur in aere, ſimiliter ſpecies coloris, & ſenſibiliū in medio, & ſpecies in intellectu, tamen non educūtur de potentia ſubiecti, vt communiter dicitur: ergo tota res produci omnino poteſt. 4.

Quintò cōtra id, quod dicit Ariſt. quòd generatio fit ex ente in potentia: videtur

falſum

falſum experientia. quod enim generatur, ex aliquo ente in actu generatur:ut ex igne fit aer,ex aqua terra.

Præterea ratione probatur.Omnis generatio eſt coniuncta cũ motu antecedẽte, & alteratione: ſed oĩs alterationis ſubiectum eſt ens in actu,& cõpoſitũ:ergo generationis etiã ſubiectũ eſt ens actu.

primum fundm̃ ueteres non cognouerunt aliquid poſſe de nouo produci.

Aduerte primo,quod antiqui Philoſophi non cognouerunt, aliquid poſſe de nouo produci ita,ut ſit id,quod ante nõ erat,ſed ſolum productionem putabant, quod apparent ea, quæ ante non apparebãt,& quod eſſent aliter,quam ante erãt & ſic exiſtimarunt,omnes res actu præcedere,& ſolum mutari ſecundum modũ quendam,puta,congregationem.l.ſegregationem,raritatẽ l.denſitatem Hoc autem affirmabant, quia ſibi perſuaſerant, nihil poſſe fieri ex nihilo: quod ſi res in actũ de nouo emergeret, uidebatur illis eſſe neceſſarium,quod ex nihilo fieret.

Ariſto uero cõſentiens (maxime in rebus omnino phyſicis:nã de cæteris alibi) principio illi, Ex nihilo fieri nihil, & ſimul cõuictus experientijs, quibus aliq̃d de nouo fieri comperiebat,modũ philoſophandi inuenit,quo utrunque coniungeret.Dixit enim quod quęuis ſubſtãtia habet duas partes,ita,ut neutra ꝑ ſe, ſed ſimul utraq; ſit ipſa res,una pars eſt ingenerata, q̃ materia eſt, altera eſt de nouo, & forma dicitur.

Modus Philoſophandi Ariſtot.

Vult ergo,ꝙ ſubſtantia ratione unius ſcilicet materię,nõ ſit de nouo,ſed pręexiſtat:ratione uero alterius producat,& de nouo ſit.Illa autem pars præexiſtens, eſt in potentia ad alteram,quę de nouo eſt & ſic fiet,quod ſit productio de nouo,cũ ſit,quod ante nõ erat, & nõ ſit ex nihilo.

Oĩs productio naturalis eſt cum mutatione.

Hinc docuit Ariſt quod omnis productio naturalis eſt cum mutatione: quia quod acquirit eſſe,nõ illud acquirit, niſi cũ mutatione ſubiecti præcedentis,cũ tota res,q̃ fit, nõ ſit ſm ſe totã facta.An vero eſſet aliqua productio,in qua tota res fieret,nõ agnouit Ariſt.ſaltem de productione naturali.Nos vero fatemur,productiones eſſe,quibus tota res fit, abſq; mutatione,& dicuntur creationes: ſed tales non ſunt conceſſæ agẽtibus naturalibus, de quibus eſt ſermo in præſenti.

Secundũ fundm̃.

Aduerte ſecundo, ꝙ ex hoc ſequitur, hãc propoſitionẽ. Aliquid fit ſimpliciter, poſſe duos habere ſenſus.Alter eſt,ꝙ tota res fiat ſecundũquodlibet ſui, vt ſi materia, & forma rei ſimul ab agẽte ꝓducerentur:& tunc eſſet creatio.Dico autẽ,Secundũ quodlibet ſui: quia ut tota res ꝓduci dicatur & creari,ſolum hoc neceſſarium eſt, quod ſecundum omnes partes ſuæ naturæ intrinſecas producatur: & in hoc ſenſu non conceditur ab Ariſt.

Aliquid fieri ſimpliciter, duos hẽs ſenſus.

2.Senſus.

Alter ſenſus eſt, quod res producatur ſimpliciter,id eſt, fiat ens ſimpliciter, & ꝑfectum, quod ante non erat.ut cum fit ignis leo.l ſubſtantia alia, dicit̃ fieri ſimpliciter, quia fit ens perfectum : & ſic in præſenti ſumitur.

Nota duplicẽ terminum a quo.

Vbi aduerte, ꝙ cũ terminus à quo, & ad quẽ mutationis opponantur,ſicut eſt diuerſus terminus ad quem illius mutationis, ſecundum duplicẽ ſenſum ita eſt diuerſus terminus à quo.Si enim dicatur tota res fieri ſecundũ quodlibet ſui, nũc terminus à quo erit nihil illius:& ſic,qđ totum fit ſecundum ſe totũ,ex nihilo fit At ſi dicat̃, ſimpliciter fieri, quia fit ens perfectum tunc terminus a quo erit imperfectum, & ita eſt:quod.n.generat̃ ex imperfecta ſubſtãtia id eſt materia, fit ꝑfectum ratione formæ nouæ.

1. Cõclu. Aliquid de nouo gñ: tur & corrumpitur.

His ſuppoſitis,ſit prima concluſio.Aliquid de nouo generatur,& ſimiliter corrumpitur: nec actu præcedũt omnia, ut uolebant Antiqui.Hæc cõcluſio experiẽtijs certis conuincitur,quibus maxime innititur Phyſicus. Duo mihi uidentur conuincere,aliquid de nouo ꝓduci,ſimiliter & corrumpi.Alterũ,eſt regreſſus difficillimus eorum,quæ corrumpũtur,præſertim uiuentiũ V g.moritur equus,ſi nulla hinc ſubſtantia receſſit corrupta,ſed totũ quod erat,manet, ſed latens,profecto incredibile eſt, quo modo hoc ita ſit, & nulla ſit cauſa in natura,quę poſſit equũ in ſtatum priſtinũ reſtituere, præſertim, cũ minus ſit proportionata materia , ex qua primo factus eſt, quam modo eſt.n. adhuc organizata, & cum diſpoſitione maiore. Cũ igit̃ nulla ſit naturalis cauſa, quę id poſſit facere,ſignum eſt,quod nõ ibi latet,quod ante erat,eſt igitur corruptio alicuius entitatis,& cõſequẽter, cũ primum fuit,erat productio.

1.ratio.

2. Ratio.

Alterũ eſt ex operationib.rerũ ſumptũ,

cum enim quęque operatio ſequatur rei naturam, experiamur autem in ſingulis rebus nō eſſe multas operationes, nec veſtigium illarum, quę tamen poſtea in eis ſunt profecto conuincimur, productiones & corruptiones, de nouo ponere. V.g. ſit aqua frigidiſſima, quomodo ſi actu hic eſt ignis, & hic ſunt alia omnia, nec minimū apparet operationum aliarū rerū non ergo in ea latent vnde cum ignis ex ea fit, fatendum eſt, nouam eſſe productionem. Colligitur pręterea ex operatione, quia ibi apparet noua operatio naturalis cōſtans & ſemper. Quare ab aliqua re de nouo ibi producta oportet, vt proueniat, quæ quandiu permanet, tandiu eandem habet operationem.

2. Concluſio. Secunda concluſio. Agendo de naturalibus & vt naturaliter fiunt, cum aliqua ſubſtantia de nouo, fit nunquam tota fit ita, vt nihil illius præceſſerit. Probat hanc Aegidius. q. 12. tribus rationibus.

1. ratio. Prima eſt, quanuis non eodem ordine ipſe proponat. Omne agēs naturale agit medijs accidentibus, vt notum eſt, non enim ſubſtantia eſt immediate actiua, ergo id qđ primo introducit, & producit ante ſubſtātiam eſt accidens, ſed accidens nō poteſt naturaliter induci, niſi in ſubiectum, ergo non producitur ipſa ſubſtantia, niſi præſuppoſito ſubiecto, non ergo ex nihilo, nec ſecundum ſe totam, cum enim ſubſtantia non ſit inhærens alicui, id, ex quo fit, erit pars ipſius.

2. Secunda eſt ferre eadem, ſed alia propoſita via. Omne agens non agit niſi per motum, at motus indiget ſubiecto aliquo, ergo & generatio, vt enim dictum eſt ſuperius, generatio eſt annexa, & coniuncta cum motu.

3. Tertia eſt. Natura eſt media inter artē & Deum, ſed ars non facit, niſi in ſubiectum, & compoſitum, ars enim cum circa accidētia verſetur, præſupponit ſubiectum, & ſubſtantiam perfectam, Deus autem agit nullo pręſuppoſito ſubiecto, ergo natura, quę media eſt, aget ex ſubiecto quidem, ſed non perfecto, ſed in potētia, qualis eſt materia. Hę ſunt rationes Aegidij, & ſunt bonæ, ac probabiles.

4. Vlterius. 4. iſta propoſitio colligitur ex ſenſu, nam eſt principium in Phyſica, in omni enim mutatione, quam ſenſus experitur, ita fit. Circa viſum enim ex albo nigrum fit, nō ex nihilo, ſed ſubiecto, circa guſtum, ex amaro dulce, circa tactum ex calido frigidum, etiā in aliis omnib.

5. Præterea quia omnes antiqui Philoſophi in hoc cōuenerunt, quòd exente ſemper fieret aliquid, quanuis in modo fuerint diuerſi. An tamen ſi aliquod agens ſupra naturam quod ex nihilo poſſit facere, alibi eſt diſputandum.

3. Concluſio. Subſtātia aliquo modo generat tota.

Tertia concluſio. Cùm aliqua ſubſtantia generatur, quodammodo dici poteſt tota generari, nā forma in primis de nouo eſt materia etiam, quanuis nō abſolūte fiat, tamen fit illius rei, quę generatur, non enim ante illius generationem erat ob id dici poteſt, Hæc res tota facta eſt. Per hæc poſſumus ad argumenta reſpondere.

Ad 1. Ad primum ſolutio eſt nota ex dictis, nō enim ſimpliciter dicitur fieri aliquid quaſi totum fiat, ſed quaſi perfectū ens fiat. Præterea vt diximus in tertia concluſione, res quodammodo tota.

Ad 2. 1. Solutio. Ad ſecundum reſpōdet Marſilius. q. 2. quod forma producitur. tamen quia in materia producitur, dicitur ex aliquo fieri. & hoc ſufficit, vt non dicatur creari. Terminus enim productionis eſt forma in materia. Hæc doctrina mihi non placet, nam profecto ſi productio primo eſt ipſius formæ, cum nihil formæ præceſſerit, diceretur creatio. De hoc plura diximus 1. Phyſic.

2. Solutio. Magis placet ſolutio Aegidij. q. 12. quā etiam doctrinam nos loco citato latius expoſuimus, & eſt Ariſt. 7. Metaph. cap. 8. quod nō producitur forma, nec fit, ſed cōpoſitum, ad cuius productionem cōproducitur, & confit ipſa forma, ſicut qui virgam incuruat, nō facit curuitatem, ſed facit curuum, id eſt dum lignum tale facit curuitatem comproducit.

Obiectio. Quod ſi dicas, Quomodo dum circa materiam agit poteſt fieri ꝉ comproduci illa forma, & entitas? Reſpon. non carere admiratione. Quidam dixerūt ex noſtris, quod creatur forma, & agentia naturalia habēt virtutem participatā creādi. Auicēna attendens hoc eſſe vltra vires agentiū naturalium, dixit, cauſam quandam ſeparatam formas producere. Nos diximus, quod non eſt neganda virtus productiua

Nota, an forma creetur.

cauſis

cauſis particularibus, vt alibi probauimus, tamen non ob id dicenda ſunt creare. Fateor tamen eſſe virtutem mirabilē, quæ participat aliquid virtutis creaturæ, ſed non eſt, cū ſemper circa ſubiecta operetur. Eſt etiam mirabilis virtus materię, ex cuius potentia educuntur, quæ actu non ſunt, non tamen quia mirabilis eſt, neganda.

Ad 3. Ad tertium negatur cōſequentia, licet enim forma ſit nobilius ens, tamen facilius producitur, quam materia produceretur, quia agēs ad illam iuuatur per potentiam materiæ. & per diſpoſitiones, & accidentia, quæ ad eam introducunt, hęc autē nō eſſent in productione materiæ.

Ad. 4. Ad quart. difficultas eſt, an talia accidentia educantur, de potentia ſubiecti, & quanuis multi teneāt partem negatiuā, mihi videtur oppoſitum, quòd educātur de potentia ſubiecti, vt reliqua accidētia, nec vllum ex hoc ſequitur abſurdum, ſicut ex oppoſito. Nā profectò, ſi ex potentia ſubiecti nō educuntur, nō video, quare nō dicantur creari. Dicere enim quòd non creantur, q̄a in ſubiecto producunt, nihil valet, nā gratia in anima creari, aut certe concreari dicitur à Deo, at inſubiecto producitur. Hoc tamen alibi ad probandum eſt ex profeſſo.

Ad 5. 1. Solutio Philopo. Ad quintum reſpon. Philop. quod cū aliquid generatur ex ente in actu, nō generat ex eo, qua parte actu eſt, ſed ratione materiæ, quæ eſt in potentia, & ſic nō manet ex eo aliquid, niſi materia in eo, quod generatur, vt cū ex aqua fit aer, ma-

2. Alb. net in aere materie aquæ, non forma.

Alber. Magn. tract. 1. ca 21 fere idē dicit, tamen magis ad argumentum reſpōdet dicens, quod generationē poſſumus conſiderare, aut ſecundum ſe, & naturam ſuam, aut ratione alterationis præcedentis. Si modo priore cōſideretur, nō reſpicit niſi materiam, modo poſteriori reſpicit compoſitum. Cum autem ipſa ſit in fine motus, quādo ipſa eſt, non eſt motus, & ſi. nec compoſitum, V.g. in fine alterationis, cum verū eſt dicere, Nunc nō eſt, ſed immediate ante fuit, tunc non eſt cōpoſitum præcedēs, & eſt generatio, & forma producta in materia, vt dictum eſt, libro 6. Phyſic. vnde dicit, quod agens ut agens, & corrumpens, verſatur circa cōpoſitum, vt generans circa materiam, nō agit niſi per motum. Quare aut ſit neceſſarium, quod in generatione præcedēs forma in materia, ex qua debet fieri res, diximus. 1. Phyſi Hæc de quæſtione.

Quod autem, & his determinatis admirabilem.

Cum dixiſſet, ſimplicem generationē eſſe ex potentia ente, actu non ente, vt magis hoc explicet, adhuc circa hoc idem inſtat, & dubitat, quomodo ſit poſſibile generationem ſimplicem eſſe ſiue ſubſtantiam fieri, quamuis ex ente in potentia. i. ex ente quouis modo, mirabile enim & difficile eſt percipere, quomodo de nouo fiat ſubſtantia. Iterū magis explicandum quo modo fiat ſimplex generatio ex ante in potentia.

Dubitabit enim aliquis, an ſit ſubſtantiæ. Tex. 12.

Non eſt nouum dubium hoc, vt aliqui putant, ſed idem clarius propoſitum, & diſtinctius, vt circa ipſum argumentetur. Dubiū ergo eſt, nū ſit ſubſtantiæ productio, an nō, ſed omnis productio ſi accidētis aliquius, ſimiliter de corruptione. Dubium. An ſit aliqua pdu ctio ſubſtātiæ. an oīs ſit accident alis.

Videtur autem, quòd non ſit ſubſtantiæ productio. Si enim ſubſtātia produci tur, vtrique ex non ſubſtantia produci debet. Peto, de hoc, quod non eſt hoc, id eſt nō eſt ſubſtantia, nec ens ſimpliciter actu ſed potētia, an ſit aliquid aliorum prædicamentorum actu. I non, ſed omnia potētia. Si dicas eſſe omnia potentia, iam erit ſeparabile à ſubſtantia & accidenti, ineſt nec erit ſubſtantia, nec accidens, & erit nihil, & ſic continget ſubſtantiam ex nihilo fieri, quod Philoſophi formidarunt, & noluerunt admittere. Si vero dicas, q̄ hoc tantum non eſt ſubſtantia, tñ eſt aliquid aliorum prædicamentorum actu, tunc datur aliud maius abſurdum, quod exiſtant ipſa accidentia abſque ſubſtantia, nō ergo vr, poſſe ſubſtantiā produci. 1 ratio dubitatiōis.

Et de his igitur quantum fieri poteſt. Tex. 13.

Aristoteles vt ſoluat difficultatē, ꝓpoſitā, ad duas queſtiones ſe conuer- 1. q̄ſtio. Ariſtote. Quæ ſit

 tit, ex

cauſa perpetuitatis in generationibus.

tit, ex quarum determinatione illa depẽdet. Prior q̃ſtio eſt quæ ſit cauſa perpetuæ & indeficientis generationis, ita, ut in natura nunquã ceſſent generationes, & corruptiones. Poſterior eſt: q̃ generatio dicatur ſimpliciter, q̃ ſecundũ quid.

2 Quæſt. Quæ ſit generatio ſimpliciter & q̃ ſecũdũ quid.

Philop. hanc ſecundã quæſtionem de ſubſtantiæ generatione intelligit, Latini de generatione in communi, vt cõprehẽdit tam ſubſtantiæ, quàm accidẽtis generationem, & mihi hoc placet, quãuis præcipuè de ſubſtantiæ generatione, & huius occaſione de accidenti tractet.

Cum autem ſit cauſa una quidem.
Tex. 14.

De qua cã intelligenda ſit prima q̃ſtio.

Primum quæſtionem aggreditur, explicantque, quã cãm petat perpetuæ generationis. Eſt.n. duplex cauſa, vna æfficiens, altera materialis. Efficiens duplex eſt: vna, q̃ immota mouet, & eſt primus motor: alteraq; mota mouet, & eſt primũ mobile: vtraq; perpetua. Dicit, q̃ de efficiẽte immoto nõ quęrit, q̃a id ad metaphyſicum pertinet: de efficiente autem moto pertinet ad Phyſicum: ſed de hoc dicetur lib 2. nunc in præſenti tantum agetur de cauſa materiali. Dicit autẽ quod efficiens motum eſt cauſa eorum, quæ ſingularia ſunt, id eſt, cauſa indiuiduorum iſtorum ſenſibilium vniuerſalis.

Nunc autem eam, quæ vt in materię. *Tex.* 15.

De cauſa materiali inquirendum, non de efficiẽti.

Cum dixiſſet ſe non de efficiente dicturum, explicat cauſam, quę eſt in genere materię, ſe modò quęrere, puta, quæ ſit materialis cauſa perpetuæ & cõtinuæ generationis, & corruptionis naturaliũ. Si enim iſta cauſa percipitur, determinatum erit, quod ſuperius dubitatum eſt de generatione ſimplici, an aliquid ſimpliciter generetur, & corrumpatur.

Habet autem dubitationem idoneam. *Tex.* 16.

Ratio ad partẽ negatiuam, quod nõ poſſit eſſe generatio perpetua.

Ad cauſam explicandam continuæ generationis argumẽtatur, & probat quod non ſit perpetua generatio: & eſt argumentum. Quod corrumpitur, abit in ens, vel in non ens: ſi in ens, ergo non eſt corruptum, cũ adhuc ſit: ſi in non ens, ergo in nihil, quia non abit in ſubſtantiam, nec in quantũ, nec in aliud horum, iſta enim omnia entia ſunt. Si ergo abit in nihil: ergo tandẽ finietur mundus continuis corruptionibus, nec erit generatio ꝑpetua.

Obiectio prima.

Dices, Eſt infinita materia, ex qua generationes fiunt, & quantumcunq; corrũpantur partes, & partes, adhuc reſtat, ex quo ſit generatio. Hoc dici non poteſt, quia non datur infinitum actu, ſed potẽtia, & diuiſione.

Solutio.

Obiectio ſecunda.

Dices, Verum eſt, eſſe finitam materiã, tamen nõ ſunt æquales partes ablatę, ex quibus fiũt generationes, ſed ſemper minores, & minores: & pręterea quia minus eſt, quod corrumpitur ſemper. Hoc etiã dici non põt: oppoſitum enim videmus, puta magnam molem aeris conuerti in parum aquę: ſi ergo perpetua generatio eſt danda, & materia eſt finita, alius modus eſt excogitandus, quam iſte ſit.

Solutio.

Quo circa propterea quòd huius corruptio. *Tex.* 17.

Quod in eadẽ materia poſſit eſſe ꝑpetua generatio, & corruptio, & quo.

Modum adhibet, quo ex finita materia poſſit ꝑpetua generatio, & corruptio ſuſtineri, puta, quia generatio unius eſt alterius corruptio, & è cõtrà, ita, ut ex corrupto reſtet ſemper eadẽ materia, ex qua alteru generetur, & quod generatur, generetur ex materia; quam alterum corruptum relinquit, & ipſa materia incorrupta maneat: Sic fiet profecto, ut ex finito principio perpetua poſſit & generatio, & corruptio circa ſingularia, & compoſita continuari, & hunc eundem modum etiam docuit Ariſt. lib. 3. Phyſi. tex 73.

Et ſic eſt abſoluta prior quæſtio, ex qua habetur, quòd generatio fit ex aliquo. & hoc eleganter oſtendit per ipſam corruptionem, quæ neceſſario deſinit in aliquid, & non in nihil, ut oſtenſum eſt.

QVAESTIO TERTIA.
An generatio vnius ſit corruptio alterius.

VT magis hæc propoſitio Ariſt. nota ſit, libet eã exactè diſputare. Eſt aũt

Primum argumentum. in oppoſitum argumentū primum. Quę identificātur cum rebus diſparatis & oppoſitis, non poſſunt inuicem prædicari vere:ſed generatio, & corruptio ſunt huiuſmodi: eſt enim generatio idem re cū forma genita, corruptio cum forma corrupta, quæ formæ nō ualent ultimo modo inuicem affirmari: ergo falſum eſt dicere, quòd generatio vnius ſit corruptio alterius.

2. Secundum eſt. Aliqua forma producitur, non tamen alia corrumpitur: ergo vnius generatio non eſt alterius corruptio. Probo antecedens. Cum homo moritur, inducitur forma cadaueris, non tamen corrumpitur forma hominis, quæ eſt anima immortalis.

3. Tertiò. Cū nutritur animal, eſt corruptio cibi, quia nō manet illius forma: at non generatur ipſum animal, q a iam erat.

4. Quartò. Si ſemper vnius generatio eſſet, cū eſt alterius corruptio: ſequeretur, quòd ſemper mundus haberet eundē in diuiduorum numerum, quia recedente uno alterum ſuccedit: illud autem non videtur verum.

5. Quinto. Cū ex elementis fit mixtū, fit noua mixti forma: at nihil corrumpitur, cū elementa maneant, quę ſunt materia mixti: materia autē non debet corrūpi.

6. Sextò multa accidentia producuntur abſque alicuius corruptione, ut lumen, ſpecies ſimiliter colores, & ſapores, & odores, quæ in mixtis fiunt: nam elemēta nec odorem, nec colorem, nec ſauorē habent, & ſic cum miſcentur, fiunt tales qualitates abſque aliarum cōtrariarum corruptione: non ergo vera uidetur in uniuerſum propoſitio Ariſtotelis.

Duplex cōniſſensus. Circa hoc aduerte, quòd duo ſunt hic tractanda: alterum de ſenſu logico huius propoſitionis. Generatio unius eſt corruptio alterius, & è contra. Alterū de Phyſica veritate. Circa primum Marſilij.q.5.& Alb.Saxo.q.4. notant primo, ꝙ generatio aliquando ſumitur pro materia: ſimiliter corruptio: aliquando pro ipſa forma. Dicunt præterea, quòd res quædam ſunt permanentes, quædam ſucceſſiue.

De primo opinio Marſilij, &c.

Dictū eorum. His duobus ſuppoſitis aſſerunt primo, quòd rerum ſucceſſiuarū eadē eſt generatio, & corruptio, & eſſe: quia ſimul profecto iſta ſunt. Cū enim ſunt, tunc fiunt, & deſinunt eſſe. & ſic vera eſt propoſitio in iſtis, Generatio eſt corruptio.

2. Dicunt ſecundò, quòd in permanentibus ſi gēneratio, & corruptio ſumantur pro materia, cum eadem ſit materia, eſt vera propoſitio, Generatio eſt corruptio.

3. Dicunt tertio, ꝙ ſi pro forma ſumantur, tunc de pręſenti eſt propoſitio falſa, Generatio eſt corruptio, cū ſint diuerſę formæ: tamen de futuro eſt uera, Generatio erit corruptio, quia ſupponit pro eadem forma, ut ſit ſenſus, Forma, quæ modo eſt generatio, cum eſt poſtea erit corruptio, cum deſinet eſſe.

Reiicitur eorū ſententia. Primo. Hęc eſt doctrina horum nimis nominalis: & profecto miror, quis ſibi talē dicendi modum, & in Ariſ. & in communi vſu hominum potuit perſuadere. Imprimis iſti uocāt eandem eſſe generationē, corruptionem in ſucceſſiuis: quia ſimul ſunt, & eodem tempore. Hoc autē eſt falſum: nam quārumcunq; ſimul ſint, imò res una adhuc, manet diuerſa ratio illorū q̄ ſufficit, vt non affirmetur unū de altero.

2. Præterea, qui dixit vnquam generationem pro materia l. forma ſupponi, cū generatio ſit mutatio, materia & forma mutationis, & generationis principia, vel termini?

3. Præterea, ſi forma & materia eſt generatio, diceī de re iā antiqua Nodo generaī, quia modo habet formā, & materiā.

4. Pręterea putant iſti, motum generari, & corrumpi: quod falſum eſt, & contra Ariſto.5 Phyſi. non enim motus generatur, ſed eſt id, quo aliquid generatur l. corrumpitur, ut dictum eſt lib.4.& 5.

5. Præterea quando corrumpitur res, cū iam generatio ſit præterita, quomodo dici poteſt, quòd generatio erit corruptio?

6. Præterea, eodem modo diceretur, ꝙ res quæ eſt, iam generabitur, & corrumpetur.

2. ſent. Hæc omnia facile concedent Nominales: ſed profecto aliena ſunt iſta à philoſophia, ob id prætermittantur, Alij dicunt, quod iſta eſt uera, Generatio unius eſt corruptio alterius. l. è contra: quia ſunt relatiua generatio, & corruptio, & dicuntur ad conuertentiam, ſicut filius eſt patris filius: & pater eſt filij pater.

Reiicitur. Sed hoc nullā hēt probabilitatē, quia generatio, & corruptio ſunt cōtraria. l. diſparata, ſi non ſint eiuſdem: hæc autem

Senſus ꝓpoſitiōis, Generatio unius eſt corruptio alterius.

non dicuntur ad conuertentiam.

Reſpon. igitur iſtam propoſitionē nō eſſe intelligēdam in ſenſu formali, vt generatio ſit corruptio formaliter, ſed importare ſequelam quandam, & facere vel vt ſenſum cauſalem: eſt enim dicere, Generatio vnius eſt corruptio alterius, id eſt generatio vnius ſecum fert alterius corruptionem, & econtra: & huiuſmodi propoſitiones paſſim occurrunt, & inter Philoſophos, & in communi loquendi modo, & ſic ſumitur ab Ariſtotele. Hæc de l.ogica ueritate.

De 2. ſenſu gōnis Phyſico, duplex ſēſus phiſicus pro poſitiōis.

Circa ſenſum phyſicum aduerte, quod ſuperius diximus, compoſitum proprie, & per ſe generari, & corrumpi, formam vero comproduci & corrumpi, nec primo generari l. corrūpi: & ſic propoſitio iſta poteſt intelligi, aut de eo quod primo corrumpitur l. generatur, aut de eo quod nō primo, ſcilicet de formis, quam uis Ariſt. ſumpſerit in ſenſu priori: loquitur enim de eo cuius eſt primo generatio l. corruptio, ſcilicet de compoſito, & hoc in ſubſtantijs.

1. Conclu ſio. In ſubſtātiis compoſitis.

Si igitur prima concluſio. Si loquamur de eo cuius eſt, primo generatio. l. corruptio, vt Ariſt. loquitur, eſt in vniuerſum vera propoſitio illa in ſubſtantijs, putà non contingit vllam compoſitam ſubſtantiam corrumpi, quin altera generetur, nec vnam generari, quin altera corrumpatur.

Probatur ex tribus ꝓpoſitionib' philoſophicis.

Huius cōcluſionis veritas fundatur in tribus propoſitionibus philoſophicis. Prima eſt, non contingere, duas formas vltimas, & ſpecificas eſſe ſimul in eandē materia, Altera eſt, nunquam materiam eſſe ſine aliqua forma. Tertia eſt, quod corrūpitur, non abire in nihil, ſed materiam remanere.

1. Ratio.

Ex his fit argumētum. Poſt corruptionem remanet materia, & hæc non habet formam præcedētem, propter corruptionem: ergo habebit alteram, quia non poteſt manere nuda: erit ergo generatio poſt corruptionem.

2. Ratio.

Item cum generatur aliquid, præſupponitur materia: hæc non poterat eſſe abſque forma: ergo præceſſit compoſitum. Cum ergo generatur, inducitur noua forma, ergo expellitur præcedens, quia duæ non ſunt ſimul: generationem ergo præcedit corruptio.

2. Concl. ſio. In formis ſubſtātialib.

Secunda concluſio: Si fiat ſermo de ipſis formis, ſemper corruptio vnius inducit generationem alterius: quia non ſtat, vnam in materia corrumpi, quin altera producatur: non tamen contra, ſemper productio vnius inducit corruptionem alterius. eſt enim inſtantia in homine, qui cum moritur, producitur forma cadaueris, non tamen corrumpitur anima, quia eſt immortalis, & hoc docet Ariſto. 12. Metaph. tex. 17. vbi dicit, quòd cauſa formalis manet deſtructo effectu, non omnis, ſed mens, id eſt, anima rationalis: non tamen ob id homo non corrumpitur, imo compoſitum corrumpitur per animæ à materia ſeparationē. hæc enim ſufficit ad compoſiti corruptionem, vt alibi diximus.

Nota.

Aduerte tamen, quòd etiam verū eſt dicere hic, quod corrumpitur anima, ſecundum quid tamē, quatenus definit eſſe in illo corpore, & non eſt forma actu, ſimiliter omnes, eius diſpoſitiones corrūpuntur, & potentiæ, quas communes habebat cum corpore, ſicut ſunt potentiæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ.

3. Cōcl. In formis accidentalib. Primo. nota quod do ſint rū accidētalib. generationem un' eſſe corruptionē alterius. 1.

Tertia concluſio, In accidentibus non eſt vniuerſaliter propoſitio hæc vera, deficiente enim tripliciter, Primo, cū accidētia non habent contrariū, tūc enim ꝓducuntur abſque alterius corruptione, & corrumpuntur abſque alterius productione, vt lumen in aere, ſpecies in medio.

De eſt etiam in his quæ cōtrarium habent, tamē neutrum de neceſſitate ineſt ſubiecto, nec medium. Sunt enim aliqua cōtraria, quorum alterum neceſſe eſt ineſſe proprio ſubiecto, vt mixtum corpus neceſſario aut eſt calidum, aut frigidū. 2. Alia quorum alterum, aut medium neceſſe eſt ineſſe, vt corpus mixtum, aut eſt album, aut nigrum, aut medium. Quædam ſunt alia, quibus neutrum horum competit, vt ſcientia, & ignorantia prauæ diſpoſitionis, datur enim homo, qui nec eſt ſciens, nec praue ignorans, & in his non eſt ſemper neceſſe, quòd vnum inducatur cum alterius expulſione. l. contra, vt notum eſt.

Tertio deficit in his etiam quæ cōtrarium habent modo prædicto, vt habeant ordinē neceſſarium ad ſubiectū Deficit, 3.

inquam,

inquam, cum non per ſe producuntur, niſi cum ſubſtantia. habent enim accidentia aliquãdo produci ſola, vt cum ſubſtãtia genita ex alba ſit nigra. Aliquando cũ ſubſtãtia ſimul producũtur, vt ſimul fiat vtrunque. & tunc fiunt abſque contrarij productione, vt patet ĩ ſaporibus, odoribus, coloribus, quia ex mixtione elemẽtorum ſimul cũ ipſo mixto de nouo fiũt, non enim contraria corrupta ſunt, cũ nõ præceſſerint, nam elementa non ſunt capacia talium qualitatum.

4 Cõcluſio. Quarto concluſio, Cum corruptio alicuius fit, quodã modo dici poteſt, quod totum deſtructũ eſt, ſi enim manet materia, non tamen iam illius eſt, ſed alterius exiſtentis compoſiti, ut dictum etiam eſt ſuperius de generatione. Ex his omnibus patet declaratio propoſitæ quæſtioni.

Ad primum argumẽtũ. Ad argumenta reſpond. Ad primum patet ſolutio ex dictis non enim formaliter illa propoſitio conceditur, ſed denotat mutuam generationis & corruptionis ſequelam.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quod quanuis anima hominis nõ corrumpatur, tamen homo ipſe corrumpitur, & ſic eſt generatio cadaueris cum corruptione hominis, nõ enim Ariſt. loquitur niſi de eo quod per ſe corrumpitur, & per ſe generatur, hoc autem compoſitum eſt.

Ad 3. Ad tertiũ dico, uerum eſſe in nutritione cibum deſtrui, eſt tamen tibi quædam partialis generatio puta, quia noua forma intrat in illam materiæ partem, in qua erat forma cibi præcedens.

Ad 4. Ad quartum dico, quod non ſemper eſt idem numerus indiuiduorum, quia accidit materias, multorum effici vnã, & unam effici multorum per diuiſionem, ut cum ex uno homine multi uermes fiunt, qui ipſius materia in multas diuiditur partes, quæ poſſint diuerſas recipere formas, & contra multa in unum coniunguntur, ut patet multis enim nutritẽ homo quæ in ſe cõuertit: numerus ergo non ſemper eſt æqualis. Hoc tamen uerũ eſt, quod tanta eſt materia omni tempore, quæ modo in plures. modo in pauciores diuiſa partes, indiuiduorum auget aut minuit numerum.

Ad 5. Ad quintum dico, quod elementa corrumpuntur in mixu compoſitione, necẽ manẽt formaliter, quãuis & formaliter dicamus manere, adhuc corrumpuntur partim, putà quoad ipſorum intenſionẽ. Sed de hoc inferius diſputabitur.

Ad 6. Ad ſextum patet ſolutio ſatis clarè ex concluſione tertia ſuperius poſita. Hæc de quæſtione.

Propter quid autem hæc quidem ſimpliciter. Tex. 18.

2 Quæſt. in Ariſt. cur aliqd dicatũ ſimpliciter generari aliquid non. SECVNDAM quæſtionem text. 15. propoſitam aggreditur ſoluere, eam aũt repetit, & primo in ſubſtantiis dicit, cum generatio unius ſit alterius corruptiõ, q̃ eſt cauſa, quare aliquid dicatur ſimpliciter generari, aliud ſimpliciter corrumpi? Senſus quæſtionis clarus eſt, quare cum homo moritur, abſolute dicamus corruptionem eſſe factam nec dicamus generationem factam, cũ conſtet, cadauer eſſe generatum, & contra, cum gignitur animal, abſolute uocemus generationem, cũ tamen ibi ſit embrionis corruptio, ſic ẽt in alijs multis. non enim eſt cauſa huius, cum utraque mutatio ſimul ſit, & uideatur poſſe utraque dici tam generatio quam ipſa corruptio.

Dicimus enim quod corrumpitur, non ſimpliciter.

Dubium Cur accidentium nõ dicatũ gẽõ ſimpliciter. Alteram dubitationem proponit, quare, cum ſint quædam quæ generantur, & corrumpuntur ſimpliciter, & ſint, quædã generationes & corruptiones ſimpliciter & nõ ſecundum hoc, id eſt ſecundũ quid non eſt exiſtis, cum ſit quis ſapiens? Non enim dicimus fieri ſimpliciter, qui ſapiẽs ſit, ſed fieri ſapientem, & ſecundum quid.

Solutio. Reſpond. ad hoc dubium poſterius, dicens hoc prouenire, quia entium quędã ſunt ſimpliciter, ut ſubſtantiæ, quædã ſecundum quid, ut accidẽtia, & ſic fit in horum productionem, ut quædam ſimpliciter, quædam ſint ſecundum quid.

Differunt enim ea, in quæ transmutatur.

Quo modo ĩ ſub- Accedit ad explicandum in ſubſtãtijs, quare generatio quædam ſit ſimpliciter, quædam

ſtantiis differant gño ſimpliciter & ſecundu quid. 1. dfia ex parte terminorũ.

quædã ſimpliciter corruptio:ac dicit huius differẽtiam ſumendam eſſe ex his, ex quibus,& in quæ eſt mutatio,id eſt,attẽdendi ſunt termini: & ponit tres differẽtias. Prima eſt cum id,quod generať, eſt ens,dicitur ſimpliciter generatio,cum id in quod eſt corruptio,eſt non ens,dicitur ſimpliciter corruptio: per ens intelligit perfectam,per non ens imperfectam ſubſtantiam. Vnde cum generatur homo,dicitur ſimpliciter generatio, licet corrumpatur embrio: cum uerò generatur cadauer, ſimpliciter corruptio. Ponit exẽplũ de igne, & terra, Ignis enim eſt perfecta ſubſtantia, ob id à Parmenidæ dicebatur ens:terra uero non ens,quia imperfecta, cũ igitur fit ignis, generatio ſimpliciter eſt.cum uero terra,corruptio.

Obiectio

At quia poſſet dubitare quis, quomodo ita ſit, quod ignis ſit ens, & perfecta

Solutio.

ſubſtantia.terra uero non.Reſpon.id eſſe impertinens,quia ſunt tantum exempla, quibus modus explicatur,quo dicat ſimpliciter generatio.l. corruptio. ſolũ autẽ modum explicare intendit de re ſubiecta de exemplo modo non curans.

Alio autem modo materia qualiſcunque.

2. dfia ex parte qualitatis materialiũ.

Alterã differentiã ponit ex parte qualitatum materialium,& ſingularium:dicitq́; quod eius eſt ſimpliciter generatio cuius qualitas,quæ differentia dicit̃ magis indicat ſubſtãtiam: quales ſunt qualitates magis actiuæ,ut calor,& frigiditas: & ſic ignis generatio,eſt ſimpliciter generatio, & aeris:terræ uerò corruptio.nam ſiccitas eſt differentia parũ actiua, & frigiditas reſpectu caloris.

Alter ſenſus Ariſt.

Poſſumus etiam intelligere hoc de ꝑfectiori forma ſubſtantiali, ut ꝑ has qualitates intelligat formas ſubſtãtiales rei. Erit ergo prima differẽtia ex parte ipſius rei cõpoſitæ perfectioris:hæc uero ſecũda ex parte ꝑfectioris ſolius formæ:ſunt enim formæ,quę ſunt uelut priuationes ut forma cadaueris,& aliæ ſimiles.

3. dfia ex omnium opinione.

Videtur autem multis magis: Tex. 19.

TERTIVM ſumit differentiam ex uulgo: omnes enim, cũ aliquid mutatur in id,quod non ſentiunt,vocant ſimpliciter corruptionem,ut cum aqua in aerem mutatur:cũ uero ex inſenſibili aliquid fit ſenſibile,uocant ſimpliciter generationẽ ut cum ex aere fit aqua. Hoc autẽ fit circa vulgus,q a exiſtimat, quod ſentit̃, eſſe magis ens,quod non ſentitur eſſe nõ ens utitur enim ſenſu pro ſcientia.

Colligamus ergo ueritatem: quod cũ fit magis ens, eſt ſimpliciter generatio, cũ fit minus ens,fit ſimpliciter corruptio Et ĩ hoc bene dicit uulgus, quãuis erret ĩ applicatione,& ſic cõtra ueritatem, quia putat non ens,quod eſt ens;& putat ens, quod eſt non ens, & ſic apud ſapiẽtes eſt corruptio ſimpliciter, quæ apud uulgus generatio ſimpliciter: & q̃ apud uulgus corruptio ſimpliciter,apud ſapiẽtes generatio ſimpliciter eſt.Hæc eſt huius textus expoſitio.

Eſſe igitur ſimplicem generationem. Tex. 20.

Epilogus tractatio nis de generatione.

EPILOGVM dictorum facit, puta,ꝙ eſt ſimpliciter generatio,quãuis ſit ſimul alicuius corruptio; & eſt ſimpliciter corruptio,licet ſit alicuius generatio,id eſt,nõ obſtante,quod ſimul hæc duo ſint ſemper,vñ dicitur una ſimpliciter corruptio, altera ſimpliciter generatio: & hoc pendet ex materia,id eſt,ex his,quæ generãtur.l.corrumpunt̃,vt exponit Philo.Nam cũ ſubſtantia generaẽ.l.corrumpitur, eſt ſimpliciter generatio.l.corruptio: cũ uerò accidens,tunc ſecundum quid.

Adhuc inter ſubſtantias,ut dictum eſt generatio ſimpliciter, cum perfectior eſt ſubſtantia,quæ fit,aut magis ſenſibilis ſecundũ uulgus;ipſius uerò imperfectæ ꝓductio,corruptio ſimpliciter eſt. Concludit ergo, cauſam dictã eſſe, quare ſit ſimpliciter generatio,& corruptio, nõ ſolum in his,quæ mutãtur,ſed etiã in his quæ mutantur inuicẽ,qualia ſunt elementa:in omnibus enim perfectioris eſt ſimpliciter generatio.

Quod autem poſt dicitur, non quærit hoc.

Cur ſubſtantis ſit ſimpliciter.

Regreditur ad ſecundam quęſtionem propoſitam text.18. dicitque,non eſſe ſimilem

generatio & nõ accidentium.

milem priori: prior enim eſt de Solis generationibus ſubſtantiarũ inter ſe: poſterior vero de ſubſtantiali collata accidentibus ipſis. Erat enim, quare, cum fit ſubſtantia, & dicitur res abſolutè fieri, vt cũ fit homo, & acquirit formam ſubſtantialem: non autem cũ acquirit accidens. Reſponſio autem eſt, quæ iam poſita eſt: q̃a reliqua accidentium prædicamenta non ſignificant ſimpliciter ens, ſed ſecundum quid, ſcilicet quale, quantũ, & cætera: ſubſtantia uerò eſt ſimpliciter ens.

Quod etiã accidentium inter ſe conferantur aliqua dicatur generatio ſimpliciter, ad alterã collata, & alterã ſecundũ quid.

Addit tamen, quod etiam in quocunque prædicamẽto eſt ſimpliciter generatio, collatione facta in ipſo, puta, cũ vnũ ordinis illius generatur, id, eſt, cum generatur melius & perſectius cuiuſque ordinis vt inter ſubſtãtias, ignis generatio eſt ſimpliciter, & non terra, quia ignis eſt ꝑfectior. In qualitate generatio ſciẽtiæ eſt ſimpliciter in illo genere, & ignorãtiæ generatio ſimpliciter corruptio ſimiliter eſt in alijs.

Vnde colligitur, quod ſi generationes ſubſtantiæ, & accidentium inter ſe cõferãtur, illæ generationes ſunt ſimpliciter, hæ vero ſecũdũ quid. Ad ſi quæque intra ſuum genus, tunc eſt vna ſimpliciter, puta perfectoris extremi, altera ſecundum quid, quæ eſt imperfectioris, vt dictũ eſt.

De eo igitur, quod eſt ſimpliciter hæc generari.

Dictorũ omnium epilogus.

Facit omnium epilogũ, & repetit duas quęſtiones quas ſupra propoſuit text. 15. Dictũ igitur eſt, quæ generatio ſimpliciter, quæ ſecundum quid ſit, & vniuerſaliter, puta iam in accidentibus, & ſubſtantijs, facta inuicẽ & collatione, quã in ſubſtantijs inter ſe, & hęc erat poſterior quęſtio. Dictum etiam eſt, quę ſit cauſa materialis cõtinuæ generationis, & erat materia ſuſceptiua contrariorum ex hac enim procedebat, quod generatio vnius ſit corruptio alterius, & contrà.

At verò, neque dubitare oportet, quare. Tex. 21.

Nota difficilẽ huius text. expoſitionem.

NON eſt facilę apud expoſitores intelligere, quid ſibi velit Ariſto. in hoc textu, quod poſſit cum præcedentibus cõtinuari tamen exiſtimo, ſenſum eſſe hunc. Ipſe enim voluit primo oſtendere, quod generatio fit ex ente ad cuius ꝓbatione ſumpſit, quod corruptio non eſt in nihil, ſed in ens aliquo modo & cũ corruptio deſinat in ens, generatio erit in ex ente, quia generatio eſt ex alterius corruptione. Et cũ hoc modo in epilogo repeteret, confirmat ex ſentẽtia ẽt vulgi quo generatio fit ex eo, in qđ deſinit corruptio, ita, vt terminus ad quem corruptionis, ſit à quo generationis. Repetit ergo, ꝙ cõmuniter dicitur vulgus cũ res in inſenſibile deſinit, quod putat nõ ens, uocare corruptionem at cum ex inſenſibili, & non ente fit ſenſibile, vocare generationem. Vide, quo modo terminum ad quem corruptionis, facit a quo generationis, quãuis in re ipſa erret, quia putat nõ ens eſſe, & quod eſt ens tamen in alio non errat.

Cõfirmat quã in epilogo dixerat, ex uulgi ſentẽtia.

Hinc patet, quomodo ſit generatio cõtinua quia ſicut corruptio ex ente tendit in non ens, ita generatio ex nõ ente facit ens & ſi corruptio eſt entis, vt termini à quo generatio verò nõ entis. Vide igitur quam ingenioſe probauit Ariſtotel. qđ ex ente ſit generatio per corruptionẽ. Et nota expoſitionem.

Sed hoc non ens ſimpliciter dubitauerit. Tex. 22.

VVLGVS nõ ens, putat eſſe nihil, ſed iam ſupra probatum eſt, non poſſe nihil eſſe, q̃a nihil fit ex nihilo ob id modo dubitat, q̃d ſit illud nõ ens, ex quo res generatur, an ſit cõtrariũ eius quod generatã vt ſi ignis ſit ex non ente, nõ ens ſit aqua contrarium enim fit ex contrario.

Dubium quid ſit illud nõ ens ex quo res generatã.

Solutio.

Reſpond. quod non eſt cõtrariũ, ſed illius materia. vt ignis fit ex nõ ente, id eſt ex materia, quę ſubſtat ſub cõtrario. Nota hic, ꝙ dictũ eſt in Phyſica, quod contrarium fit ex contrario, non tãquam ex materia, ſed tanquam ex termino ex ipſius uero materia, tanquam ex principio intrinſeco fit enim ignis ex aqua. l. aere. l. alio, tanquam ex termino, quia non manet aqua. l. aer in igne, ſed horum materia. Dices, Ad quid ergo fit ex contrario? Dico, quod illa materia non poterat eſſe

abſque forma: ob id debuit aliquã habere, ſed debet eſſe oppoſita, & cõtraria, q̃ a debet illa expelli, & altera introduci ab agente per actionẽ naturalem. at non eſt actio niſi inter cõtraria: ob id alterationẽ actio paſſio generationem præcedũt.

Alterum dubium an ſit eadem materia utriuſque contrarii generati, & corrupti. Solutio.

Aliud dubium ponit Ari. Cũ dixiſſet, non ens eſſe materia A contrarii, an talis materia ſit una vtriuſq; cõtrarii, & corrupti, & generati. Si enim non eſſet eadem, non poſſent contraria fieri inuicem: cũ igitur elementis quatuor inſit contrarietas, uidetur, quod ſit eadem materia.

Reſpon quod quodammodo eſt eadẽ quodammodo non: eſt enim eadem ſecũdum id, quod ſubſtat vtrique formæ: eſt enim materia una ſecundum ſubſtantiã contrariarũ formarum: ſecundum eſſe uero nõ eſt eadem, id eſt, aliter eſt diſpoſita, & aliter ſe habet, ac exiſtit ſub vna, quam ſub alia, licet id, quod exiſtit ſemꝑ idem ſit.

QVAESTIO IIII.

An ſubſtantia ſuſcipiat magis, & minus.

PRopter id, quod in fine tex. 18. habetur, puta, eſſe vnam magis ſubſtãtia altera, hic dubitamus. Quęſtionis ſenſus ſatis notus eſt: petimus enim an ſicut vnũ dicit alio magis albũ, ita ſit vnus altero magis ignis. Et imprimis ꝓbatur pars affirmatiua ex Ariſt. in hoc textu, vbi dicit magis ſubſtantiam.

1. arg. ab authoritate.

2. Et præterea. 2. de anima. tex. 3. dicitur, ſenſibilia corpora eſſe magis ſubſtãtias. Nec poteris dicere, quod velit dicere, eſſe magis, id eſt perfectiores ſubſtantis: q̃ a tunc ſenſibilia non deberent dici magis ſubſtantiæ, ſed potius immaterialia.

3. Præterea. 7. Metaph. cap. 3. inter materiam formam, & compoſitum, hoc vocat maxime ſubſtantiam.

4. Et 8. Metaph. tex. 10. (qui locus eſt notandus:) dicit, quod formæ ſubſtantiales ſm ſe ſunt numeri, non ſuſcipientes magis. l. minus: at in materia ſuſcipiunt magis, & minus.

2. arg. a ratione.

Vlterius ſ..t rationes Prima eſt: Si effectus immediatus alicuius cauſæ ſuſcipit magis, & minus, & ipſa cauſa ſuſcipet: ſed immediatus effectus ſubſtãtiarũ, præſertim elementorũ ſunt qualitates primæ ſuſcipientes magis, & minus: ergo & ipſæ ſubſtantiæ ſuſcipient.

2. Secũdò. Per operationes cognoſcimus rei ſubſtantias: ſed operationes vnius ſubiecti, & ſpeciei non ſunt æquales: modo enim perfectiores, modo imperfectiores ſunt: ergo etiam ſubſtantię, & ſubiecta ſuſcipiunt magis, & minus. Antecedens patet: nam intelligere, diſcurrere, quibuſdã magis, quibuſdam minus ineſt, ergo etiã ſubſtantia, quæ diſcurrendi principium eſt.

3. Tertiò. Cui ineſt paſſio, ineſt etiam ſubiectum: atque ineſt calor, quæ eſt paſſio ignis, ergo ineſt ipſa forma ignis: non in tota ſua perfectione, quia non eſſet tunc forma aquæ; ergo eſt remiſſa, ſuſcipitque magis, & minus.

In hac difficultate ſunt tres ſententiæ. Prima eſt Auerro li. 3. Cœli. cõm. 67. qui ſuſtinet elementorum formas ſubſtantiales ſuſcipere magis, & minus. 1. opinio Auer.

Altera eſt Scoti, & diſcipulorum li. 11. Metaph. ꝙ omnes formæ præter animã rationalem ſuſcipiunt magis, & minus, & pro vtraq; ſententia faciunt loca Ariſto & rationes in principio adductæ. 2. opin. Scoti

Tertia ſentẽtia eſt S. Thom. quod nulla forma ſubſtantialis recipit magis, & minus: quam ſententiam ſequitur Aegidius quæſtio. 18. Conſiſtit autem ſententia Aegidij in hoc. Dupliciter enim poteſt intelligi magis, & minus. Vno modo ſecundum intenſionem, quod uocant gradualiter, ſicut vna albedo intenſior eſt altera: & ſic dicitur ſuſcipere magis, & minus. quo autem modo id fiat, diximus libro 4. Phyſic Altero modo, ſecundum perfectionem, vt vnum dicatur eſſe altero perfectius. Dicit igitur, quod forma ſubſtantialis non ſuſcipit magis, & minus ſecundum intenſionem, ita ut vna & eadem ſpecie modo minus, modo magis ſit intenſa: ſuſcipit tamen magis, & minus ſecundum perfectionem in diuerſa ſpecie, quia una eſt altera perfectior. 3. opin. D. Tho. — Dupliciter al. qd ſuſcipit magis, & minus.

Hoc autem quadrupliciter contingit. Vno modo, in aliquo analogo, in quo eſt vnũ primũ, reliqua, quo magis huic propinqua. Quadrupliciter aliquo ſubſtãtiis

pinqua.l.remota ſunt,eo perfectiora.l imperfectiora dicũtur:Sicut in ente, in quo primum omnium Deus eſt:reliqua, quo ad Deum magis accedunt,ſunt perfectiora.Altero modo in uniuoco aliquo,ſecũdum quòd vnum eſt a natura præcipuè intentum,alterum verò non.

eſt magis uel minus perfectior.Prima. 2.

Pro quo nota ex S. Tho. ſupra. textu. 13.quod formæ ſubſtantiales ſunt duplices. Quædam quæ non per ſe à natura intẽduntur:ſed ut ad alias ordinantur,qualis eſt forma ſeminis,aut embrionis, ſimiliter quæ ex aliarum corruptione conſequuntur,vt forma cadaueris, forma aceti, & ſimiles. Hæ formæ dicuntur non intentæ per ſe à natura. Aliæ ſunt per ſe a natura intentæ,ut forma hominis,forma plantæ, & aliæ huiuſmodi. Dicit ergo Aegidius, quòd quæ a natura per ſe ſunt, dicuntur magis ſubſtantiæ, id eſt perfectiores.

Nota duo genera formarũ ſubſtãtialium.

3. Tertiò modo dicitur magis ſubſtãtia, cuius forma vincit materiam, & è cõtra, minus ſubſtantia,cuius forma uincitur a materia. Tunc uincit forma materiam, cum minus trahitur in naturam paſſionis, ſed liberius agit, qualis eſt forma ignis,& animæ in materia diſpoſita,cum uero impedita eſt a materiæ multitudine, dicitur victa a materia, & imperfectior,

4. Quarto ſumitur magis & minus in ſpeciebus eiuſdem generis, ob inæqualitatẽ differentiarum, & perfectionum quibus contrahitur genus. His modis omnibus contingit unam eſſe magis ſubſtantiam, ſed nullus eſt ſecundum intenſionem.

Probatur ſententiã Aegidii. 5.

Probat Aegid. quòd forma ſubſtantialis non ſit intenſior & remiſſior, quia ſi ſuſciperet intenſionẽ l.eſſet in eſſentia.l. in exiſtentia. Non in eſſentia,quia conſiſtit in indiuiſibili,nec in exiſtentia, quia hac uariata etiam uariatur eſſentia, quia exiſtentia immediatè fluit ab eſſentia ergo non poteſt intendi.l.remitti.

Obiectio. Quòd ſi obiicias,Hoc modo nec forma accidentalis ſuſciperet magis,& minus.

Solutio. Reſpon.in q.19.quod accidens recipit ratione ſubiecti magis, & minus, eo quòd magis ipſum actuat, ſed non ſecundum eſſentiam,nec exiſtentiam ſuam.

Dupliciter acci- Dicit autem,quòd dupliciter accidens propter ſubiectum recipit magis, & minus. Vnoo modo quando pendet ex accidentibus ſuſcipientibus magis. l.minus, ut albedo ſit intẽſior.l remiſſior in ſubiecto,iuxta primas qualitates a quibus pendet. Altero modo, quia eſt in ſubiecto, ubi eſt qualitas altera minus, aut magis proportionata ſibi. Verbi gratia,calor ſit intenſior, & magis actuat ſubiectum ſi ſit ignis,quàm ſi ſit aer:quia in igne coniungitur ſiccitati, quæ magis proportionatur cùm calore: in aere uero cum humiditate,quæ minus accedit calori. Hæc eſt ſententia Aegidij, quę mihi non placet in omnibus.

dens ſuſcipit magis & minus ratione ſubiecti ſecundũ Aegid.

Pro huius autem explicatione ſit prima concluſio. Accidentia per additionem gradus in eſſe & eſſentia ſua, intenduntur, & per ablationem remittuntur in ſubiecto. Hæc concluſio probata fuit. 4 Phyſic. ob id nõ multum immorabor, ſed tantùm explicabitur. Eſſentiam dupliciter dicimus. Vno modo naturam, quæ definitione explicatur,altero modo entitatem rei ſeu integritatem, poteſtq; vno manente inuariato,alterum uariari. Verbi gratia,linea in ſua entitate ſit maior,ſit minor,at lineæ eſſentia, id eſt, natura & definitio eadẽ eſt ſemper. Quod igitur de linea eſt quantum ad extenſionem, idem eſt de qualitate quoad intenſionem.additur enim albedini albedo educta de potentia ſubiecti,& augetur albedo in intenſione.

1.Concluſio.

Explicatur cõcluſio Duobus modis dicitur eſſentia.

Et profecto non eſt intelligibile quod dicit Aegidius,quomodo enim una qualitas proſſus in ſe eodem modo ſe habẽs poteſt ſubiectum magis aut minus actuate? Sed de hoc diximus alibi.

Secunda concluſio. Nulla forma ſubſtantialis recipit intenſionem l.remiſſionem. Hæc eſt contra Auerro.& Scotum. Hanc mihi perſuadeo tanquam probabiliorem propter tres rationes, quarum prima eſt. Si forma ſubſtantialis intendi poteſt, aut remitti, ergo introducitur per motum,& definit cum motu,& tunc eſt motus in ſubſtantia, quod eſt contra Ariſtotel.& ipſos.Probo id ſequi, q̃a calor, & qualitates aliæ ob id cum motu inducuntur, quia certis gradibus intendi poſſunt, nec alia eſt ratio. Quòd ſi dicas, formam ſubſtantialem præréquire certas diſpoſitiones, quibus poſi-

2.Concluſio.

Probõ.1.

tis,

tis,ipſa inducitur in inſtāti. profectò hoc eſt contra ipſos, quia ob id introducitur in fine diſpoſitionum, quia indiuiſibilis eſt,& non gradualis: Si enim eſſet gradualis,ſicut paulatim diſpoſitioues intro ducuntur,vtique etiam ipſa forma,quod falſum eſt.

2.ratio. Secunda ratio eſt. Si eſſet intenſibilis, & remiſſibilis,utique duæ formæ eſſent ſimul, nunquam enim calor remittitur, niſi cum forma oppoſita coniunctus ſit in eadē materia,nec ſimiliter albedo ſine nigredine,ergo etiam una forma ſubſtātialis erit cum altera in eadem materia. At hoc quis concedet ſaltem in formis animatorum, & mixtorum? eſſet enim tunc una res duarum eſſentiarum, & ſub duplici ſimul ſpecie, quod implicat, non ergo eſt magis, & minus in his formis

3.ratio. Tertia ratio eſt. Quia ubi non eſt contrarietas,non eſt magis, & minus, in his quæ oppoſitionem habent poſitiuam, at in ſubſtantiis non eſt cōtrarietas, ſaltem in animatis,& mixtis,non ergo in his eſt magis.l minus. Dico, cum habent oppoſitionem poſitiuam,id eſt,cum ſunt duæ formæ,quæ ſimul eſſe non poſſunt, niſi ſint contrariæ, non ſuſcipiunt magis & minus, nam lumen ſuſcipit magis. l. minus abſque contrarietate,ſed lumen non habet repugnātiam cum forma poſitiua, ſed priuationi tantum opponitur,ſcilicet tenebris.

Ad argumēta petita ex textibus Ariſ. Nota magis ſubſtantia multipliciter dicitur. Primo. Per hæc poſſumus ad argumenta reſpondere. Circa loca Ariſtote. nota, quod magis ſubſtantia dicitur apud Ariſtotel. multipliciter. Primò ratione ſecundæ intentionis, id enim quod pluribus prędicatis ſubſtat, dicitur magis ſubſtantia, & ſic inferiora, ut ſpecies & indiuidua ſubſtantiæ dicuntur magis ſubſtantiæ, quàm genera. Altero modo magis ſub
2. ſtantia,quæ notior eſt apud omnes,& ſic
3. ſenſibilia corpora uocat magis ſubſtantias,id eſt,apud nos notiores. Tertio magis ſubſtantia, quę magis operatiua eſt, & vincit ipſam materiam & ſic ſumitur hoc textu. 8.ut notat Alber capitul. 24. Quartò dicitur magis ſubſtantia, id eſt, perfectior, unde nullus ex his modis eſt ſecundum intenſionem,ſicut in accidentibus.

Ad illum locum.8.Methaphyſi.qui difficilis eſt,reſpondent aliquid, quod loquitur ibi conditionaliter ſecundum ſententiam propoſitam contra Platonem:ut ſit ſenſus, Formæ ſeparatæ nō ſuſcipiūt magis.l.minus:ſi quæ ſuſciperent,potius eſſent,quæ ſunt in materia. Sed non ſequitur hinc,quod ſuſcipiant. Iſta gloſſa non mihi placet,quia nihil illis contra Platonem. Solut.4. teſtimonii Ariſt. 1.ſolutio quorundam.

Dico ergo ſecundo, quod ſecundum expoſitionem Alexandri, nil contra nos. Exponit enim ſic, Forma non eſt magis ſubſtantia,quam forma,ſed collata materiæ eſt magis ſubſtantia,id eſt,perfectior quam materia. 2.

Dico etiam tertio, quod etiā ſi admittamus uerba,ut ſonāt,formæ in materia ſuſcipiunt magis.l.minus, non ſecundum ſe,ſed ratione conditionum & proprietatum materialium indiuiduātium ipſam formam in materia. 3.

Ad primum argumentum reſpondeo, maiorem eſſe falſam:non enim intenſio effectus prouenit ex intēſione cauſæ,ſed ex maiori.l.minori diſpoſitione ſubiecti. Vnde ſicut in medio ignis idem inducit calorē, quem non inducet in lapide eodē tempore: nō prouenit hoc ex uariatione ignis.Ita ſimiliter qualitates ab ipſis formis ſuſcipiunt magis & minus inuariata forma ſubſtantiali, propter materiæ diſpoſitionem, ut diximus paulo ante ex Aegidio. Ad primam rationem.

Et per hoc reſpondetur ad ſecundum: operationes enim præſertim animalium & hominis uariæ ſunt, ſecundum perfectionem etiam in eadem ſpecie, propter diuerſam diſpoſitionem organorum corporalium,quibus operationes illæ exercentur.Vnde animę hominum ęqualiter perfectę ſunt in ſe quoad naturam:at quia hæc aptius ſortita eſt corpus, perfectius operatur: ſicut ſcriba bene ſcribit calamo apto, alius ita bonus male calamo inepto. Ad 2.

Ad tertium dico, quod ignis paſſio non eſt quicunque calor, ſed intenſiſſimus, & coniunctus cum ſiccitate: calor uero citra ſummum alijs ineſt ſubiectis. Aut potius propria paſſio non eſt calor, ſed eſſe calefactiuum.Et hæc ſatis de quęſtione. Ad 3.

Caput

CAPVT QVARTVM.

De generatione autē, & alteratione dicamus. Tex. 23.

Cōſtitui tur .. fia inter ge neratio- nē, & al- terationē s. funda mentum Ariſt. 2. fund.

DIfferentiam inter generationem,& alterationem conſtituit ex qua q d utraq; ſit, cognoſcitur. Ponit autē fundamentum unū,quod aliud eſt ſubie ctum,aliud paſſio, quæ de ſubiecto dicit, vt aliud homo,aliud albedo;aliud corpus aliud color, aliud animal,aliud ſanitas.

Addit alterum fundamentum, quod utrumq; contingit pati mutationem. Ali quando enim eſt mutatio in paſſione tā tum, ut aliquid, puta, homo, ex albo niger fit, tamen manet homo: aliquando etiam eſt mutatio ipſius totius,& ſubiecti,ut cum aqua in aerem,& cibus in ſan guinem conuertitur.

s. differen tia. His ſuppoſitis,dicit duo: Alterum eſt, cum mutatio tantum fit in paſſionibus ſubiecto ſenſibili (id eſt,ſubiecto in actu, & compoſito,ut exponit Philop.) manē te,tunc eſt alteratio. Alterum eſt,cum ve rū ipſum mutaī, nec manet ſenſibile ſubiectum,id eſt, compoſitum ſed aliud,& aliud:tūc unius eſt generatio.alterius cor ruptio. Atque hæc eſt differētia inter mu tationem,quæ eſt alteratio,& eā quæ eſt generatio & corruptio.

Maxime autem ſi tranſmutatio fiat. Tex. 24.

Vbi maxi me appa- reat mu- tatio ſub ſtantiæ. HANC ſubſtantiæ mutationem,qua totū ipſum mutatur, maxime apparere docet, cum ex inſenſibili fit ſenſibile. I.è contra: ut cum aer ex aqua. I. aqua ex aere fit. Hinc enim patet, totum ipſum mutari magis, quam in aliis, ubi utrum que eſt ſenſibile,puta,cum uinū in acetū mutatur.

Nota. Dic autem, q̃d ſenſibile uocat, quod ſentitur quocunquè ſenſu, tactu. I. alio quouis. At ne q̃s dubitet, quomodo aer inſenſibilis dicatur, cum ſit calidus, & humidus: Reſpon. eſſe quidem ſenſibilem, ſed parum propter ſubtilitatē. I. raritatem, & ſic quodammodo inſenſibilis dici poteſt.

In his autem ſi aliqua maneat paſſio.

Varie diuerſi interpretes textum hūc exponunt;ſed mihi nō uidetur adeò diffi cilis.ut multis indigeat expoſitionibus. Senſus igitur eſt.Cū dixiſſet Ariſt. in generatione totū mutari,ī alteratione qua litates, eſt dubium, an in generatione ſo lum totū mutetur,& non qualitas, ſicut in alteratione qualitas.& non totum. Dubium pr oponi Ariſt. An in ge neratio- ne ſolum totū mu- tetur.

Reſpon,quod cū qualitas eſt communis genito & corrupto, non eſt opus q̃d illa mutetur in ſuā oppoſitā. Vt ſi aqua mutetur in aerem,quia uterq; eſt humidus & tranſparens,nonoportet quod hu miditas aquę mutetur in ſuam oppoſitā, ſcilicet ſiccitatē q̃a etiā aer eſt humidus: Atq; hæc eſt huius loci expoſitio fidelis. Solutio.

An tamen ex hoc loco concludatur,ac cidentia aliqua geniti manere,quę erant in corrupto,dicemus in quæſtione circa hoc,in qua late hoc examinabitur. Nota.

Si autem non, erit alteratio, ut muſi cus homo.

Quanuis aliqui laborēt circa huius lo ci expoſitionem, mihi placet expoſitio Aegidij,& Pauli,q̃ iſta uerba reſpondeat antecedentibus,quibus dixit eſſe genera tionem & corruptionem, cum totū mutatur.Modo addit,quod ſi totum nō mutatur,nō erit niſi alteratio:ut cum homo muſicus fit immuſicus: ſi muſica,& immuſica eſſent formę,& cōſtituerēt aliq̃d per ſe,tunc eſſet horum generatio & cor ruptio quanuis maneret homo. At cum paſſiones ſint ſubiecti manentis in muta tione,tunc ſecundum talia erit alteratio non autem generatio, niſi ſecūdum q̃d, puta hominis muſici.I.immuſici. Quando non mu- tatur to- tū ſubie- ctum eſt alteratio.

Quando igitur ſecundum quantum ſit tranſmutatio.

Diſtinguit has duas mutationes, puta alterationem, & generationem ab alijs: nam cū mutatio eſt in quātitate,eſt augmentatio.I.diminutio: quādo in loco, la tio quādo in qualitate, eſt alteratio:quā do uero in ſubiecto ipſo,cuius eſt paſſio & accidens,eſt generatio,& corruptio. Alteratio & gene- ratio di- ſtinguun tur ab a- liis muta tionibus. Primo.

Statim comparat omnes non ratione termini, ſed in ſubiectio: dicitque quod generationis ſubiectũ eſt maxime materia enim omniũ ſubiectum primũ. Reliquarum ſubiecta ſunt aliquo modo materia, ſcilicet ſecũda: materia quidẽ, quia ſuſcipit contraria extrinſeca, ſed non maxime materia, quia eſt compoſita habẽs adhuc materiã. Atque hæc de generatione & alteratione.

QVAESTIO QVINTA.

An generatio ab alteratione diſtinguatur.

1. argu. NOn indiget titulus declaratione, quia ſatis eſt manifeſtus. At eſt argumẽtũ primũ, quo probatur nõ eſſe mutationes diſtinctas in eſſentia. Si diſtinguerentur, maximè eſſet in ſubiectis: q a generationis ſubiectũ eſt materia, q̃ eſt ens in potẽtia; ſed alterationis ſubiectum eſt ens actu. Sed hęc nulla eſt differentia, quia etiam materia ſecundũ ſe ſuum habet actum: quanuis autẽ nõ ſit ita perfectus, ſicut actus cõpoſiti, nõ uidetur hoc ſufficere ad faciendam diſtinctionem genericam inter generationẽ & alterationem.

2. Secundò, tam extra eſſentiam materię eſt forma ſubſtantialis, quã extra eſſentiam ſubiecti eſt forma accidentalis: vt ergo ſubiectum dicitur alterari ſecundũ accidentales formas, ita etiã materia, ſecundum ſubſtantiales: & generatio erit quædam alteratio

3. Tertio. Si differẽt iſtæ mutationes, ex eo eſſet quod alteratio eſt ex cõtrario in contrarium, non autem generatio ſed generatio etiam eſt a contrario incõtrariũ & à ſubieſto in ſubiectum, vt ex aqua in ignem, & contra: ergo non eſt differẽtia inter iſta.

1. fundamentum q d ſit generatio, corruptio & alteratio. Aduerte primo, quid ſit generatio, q d corruptio, q d alteratio: ex his enim quæ in textu dicta ſunt, poſſunt earum definitiones cõponi. Eſt enim generatio, mutatio ex non ſubſtantia in ſubſtantiam: corruptio uero mutatio ex ſubſtantia in nõ ſubſtantiam: vbi per ſubſtantiã intelligimus compoſitam, & actu perfectam ſubſtantiam per non ſubſtantiã uero imperfectam, & inconſummatã ſubſtãtiam, ut ſit ſenſus, Generatio eſt mutatio, qua cõpleta ſit cõpoſita ſubſtantia ex imperfecta & incompleta: cõtrà uero corruptio. Alteratio uero eſt mutatio ſecũdũ qualitates, ſeu paſſiones.

2. fundamentum ſex differentia inter generationẽ & alterationem. Aduerte ſecũdo, quod ſex differentias poſſumus conſtituere inter generationẽ & alterationem.

1. ex parte terminorũ ad quos. Prima eſt ex parte terminorũ ad quos: nam generatio eſt ſecundũ formam ſubſtantialem, alteratio vero ſecundum qualitatem & hinc ſumitur eſſentialis differẽtia, & generica iterhas duas mutationes, puta pęnas terminos ad quos genere differentes.

2. ex parte terminorum à quibus. Secunda eſt ex parte terminorũ à quibus nam alteratio eſt à ſubiecto, id eſt, a contrario poſitiuo at generatio eſt a nõ ſubiecto, & ab oppoſito priuatiuo, eſt.n. alteratio ab albo in nigrum, at generatio ex non homine in hominem. 1. ratio.

Huius autem ratio duplex eſſe poteſt. Prior eſt q a in alteratione, quæ fit ad cõtrarium, terminus à quo, ſemp eſt determinatus: ſi enim eſt ad calidũ, ſemper eſt ex frigido. & quod tẽdit in nigrum, ſemper eſt ab albo. l. à medio. At in generatione nõ eſt certus ſemper terminus à quo determinatus poſitiuus ignis. n. aliquando ex aqua, aliquando ex aere, aliquando ex alio fit ſimiliter corruptio ob id nõ ſuminus terminum poſitiuum, ſed priuatiuum, quia ſemper ille eſt, ut ex non igne fit ſemper ignis.

Poſterior ratio eſt: q a alteratio habet uniuerſaliter quãtitatem, & ſucceſſionẽ, in forma ad quam tendit. Ad explicandã autem hanc quantitatem, ſumimus contrarium, ut ab albo in nigrum Si enim diceretur à nõ nigro in nigrum, nulla eſſet hic quantitas, quia ex nõ nigro nigrum in inſtanti fit. At generatio non ſic: eſt. n. indiuidua, & inſtantanea ob id priuatiuũ terminum ſumimus. 2. Ratio.

3. differẽtia ex parte ſubiecti. Tertia differentia eſt ex parte ſubiecti. Quod enim, dicitur alteratione mutari, eſt compoſitum totũ at q generatione mutatur, & idem manet ſub utroq; termino mutationis, materia eſt: nã compoſitum, quod ante erat, nõ manet: quod ſuccedit, nõ erat ante: ob id neutrum mutatur:

tur:quod enim mutatur,debet idem ſub utroque termino mutationis manere:in generatione autem, & corruptione ſola materia prima talis eſt.

4.ex parte ſucceſſionis motus. Quarta eſt ex parte ſucceſſionis motus:nã in alteratione inuenitur fere ſemper quãtitas, quia fere oĩs ſucceſſiua eſt, præſertim quæ inter contraria fit:atque hinc ſequitur quod tempore menſuret̃, & ei adęquetur. At generatio pura nõ eſt ſucceſſiua,nec tempore, ſed inſtanti temporis mẽſuratur. Dico puram generationem, id eſt,ſecũdum ſuam ſolam naturã cõſideratam: aliquando enim generationem uocamus mutationem ſubſtantiæ cũ præuia alteratione, & tunc ſucceſſiua eſt ſed non ſecundum ſe.

5.ex parte diſpoſitionum pręcedentium. Quinta eſt,quod generationem pręcedit ſemper alteratio coniuncta ei:at non e cõtra præcedit generatio alterationem ei coniuncta de neceſſitate. Dico,Ei coniunctam: quia bene generatio præcedit: nam res poſtquã generata eſt, alteratur: ſed generatio non eſt cõiuncta alterationi,ita,ut nullum intercedat tẽpus. Et hoc dico de neceſſitate,quia accidit ſimul atque generata eſt res,alterari:ſed nõ id ex ſe poſtulat alteratio. Præterea alterationẽ nõ ſemꝑ præcedit alteratio: quia calefit aliquid,nõ præcedente neceſſariò alteratione alia. Dico,Nõ ſemper:quia alterationem quę fit ſecundum qualitates ſecũdas,præcedit alteratio ſemper ſecundum primas,vt dictum eſt lib.7.Phyſ.

6.ex parte expulſionis alterius formæ. Sexta eſt, in alteratione non ſemꝑ cũ vna forma introducitur,expellitur altera nec contra:nam lumen introducitur abſque expulſione formæ,& recedit abſque alterius introductione. At in generatione ſemper, & uniuerſaliter non inducit̃ una forma in materiam niſi expellatur altera:nec una expellitur,quin altera indatur.

Nota, Et attende, quod non dico quod corrũpatur, ſed qđ expellatur: anima enim rationalis aduẽtu alterius expellit̃ à materia,ſed non corrumpitur. Ex his omnibus infertur & probata remanet concluſio,quod differunt maximè generatio,& alteratio.

Ad 1. Ad primũ argumentum reſpon quòd eſt nulla differentia inter actum materiæ,& compoſiti. Materia enim eſt actus non per ſe,nec propter ſe,ſed eſt dimidiũ ens naturale: at compoſitum eſt ens conſummatum iam:unde differt mutatio vtriusq; maximè,quia mutatio materiæ nõ eſt propter ipſam,ſed propter compoſitũ & per talem materiam conſummatur & perficitur tale compoſitum. At alteratio non conſummat compoſitum,ſed diſponit, & ipſum ordinat ſecundum aliquem modum:unde materia non dicitur altera per formam,ſed perfectam.

Ad 2. Et per hoc etiam ſoluitur argumentum ſecundum:quia forma ſubſtantialis facit vnum ens , at non accidentalis, niſi vnum per accidẽs, ſed potius ſuperuenit vni enti.

Ad 3. Ad tertium ſolutio patet ex ſecũda differentia poſita inter generationem, & alterationam:fit quidem generatio aliquãdo ex contrario,ſed non vt ex termino ꝑ ſe ſicut fit alteratio propter dictas cauſas ibi. Et hoc ſit ſatis de quæſtione.

QVAESTIO SEXTA.

An alteratio ſit motus continuus.

POſtquã,quid eſſet alteratio,diximus, & quo modo à generatione differat:examinare oportet,an alteratio ſit ſucceſſiuus motus,& cõtinuus:ĩ hoc.n.dicebamus à generatione differre. Et videt̃ ꝙ nõ ſit vlla alteratio continua. Primò dicit Ariſ.expreſſe.8 Phyſi.tex.23. dicere alterationẽ fieri continuè, eſt aduerſari valde manifeſtis. Arg.1.ab auctorit.

1.ex ratione. Ex vltra hoc eſt ratio prima. Si alteratio eſt cõtinua,puta calefactio,fiet in aliquo tẽpore inceſſanter: hoc autẽ eſſe nõ poſſe probatur. Si in toto tẽpore iſto eſt calefactio,ergo in quocunque inſtãti res eſt facta magis calida. Sed ſunt in tali tẽpore inſtantia infinita:ergo in fine illius tẽporis erit infinitus calor, quod eſt impoſſibile:non ergo alteratio cõtinua eſſe poteſt.

Præterea eſt altera ratio. Si alteratio fieret continuè, eſſet diuiſibilis in infinitum,ſicut motus & quodlibet continuũ ſed hoc eſſe non poſſe probatur. Si enim calefactio in infinitum diuiſibilis eſt, nõ dabitur primus gradus caloris aut quali- 2.

tatis,

tatis, nec prima pars ſubiecti, quæ calefacta ſit, ergo iam non dabitur minimum naturale, quod videtur falſum, & contra ea, quæ diximus. 1. Phy.

Præterea tertio. Cuius termini nō poſſūt cōtinuari, nec ipſe motus pōt eſſe cōtinuus: at alterationis termini nō poſſunt cōtinuari, cum ſint contrarij, nō ergo poteſt alteratio eſſe continua. Confirmatur ex Ariſt. 6. Phyſi. text. 58. vbi motus in cōtrariis, aut cōtradictoriis factos ob id vocat non continuos.

3. fundamētū Difficultas duplex in hac quæſtione. Qualitas dupliciter diuiſibilis. Circa hoc auerte, difficultatem eſſe duplicē. Eſt enim qualitas dupliciter diuiſibilis Vno modo ſecundum extenſionem in ſubiecto: diuiditur enim albedo ſecundum diuiſionem partium ſubiecti, cui in eſt, ſimiliter quęlibet alia ſenſibilis paſſio. Altero modo ſecundū intēſionis gradus, eo quòd qualitas habet certam graduum latitudinem, ſecundum quam eſt intenſior. l. remiſſior in ſubiecto uno.

Duplex alteratio. Cum igitur dupliciter diuidatur qualitas, duplex eſt alteratio. Altera quæ fit ſecundum partes ſubiecti, cum calefit ſubiectum quantum ſecundum ſuas partes.

Altera quæ ſecundum graduum intēſionem, cum idem ſubiectum ex calido ſit magis calidum, & ex non calido calidum: & de vtraque alteratione eſt difficultas, an ſit continua, ita, ut duret per aliquod tempus abſque interpolatione & quiete media.

De hac re ſunt tres opiniones diuerſæ.

1. Opin. Aegidij. Prima eſt Aegidj, quæſtione 26. qui dicit, quòd alteratio quoad intēſionem eſt continua, tamē quoad ſubiecti partes eſt diſcontinua, & interrupta. Imaginatur enim ſic fieri calefactionem, quòd accedat ignis aquæ, & per tempus diſponat minimum in quod poteſt introduci calor, & per totū minimū in vno inſtāti calorem introducat, ſed per tempus continuè intendat introductum, poſtea ceſſet, & diſponat ſecundum minimum, & in inſtanti introducat, & ſic de alijs minimis: Vnde non eſt continuus motus quātum ad extenſionem, ſed eſt ſucceſſiuus, quia pars poſt partem alteratur, media tamen eſt quies. At quo ad in[illegible]onem eſt continuus, quanuis non omnino, quatenus intenſio vnius minimi, & alterius non videatur omnino eſſe una, & ſic intenſio totius continui non eſt omnino etiam continua. Hanc ſententiam uidetur ſequi Iandunus. lib. 8. Phyſi quæſtione 8.

Altera ſententia eſt quorundā Tomiſtarum credentium eſſe Sancti Thomæ. 8. Phyſic. tex. 23 & re vera non eſt, ſolum enim de argumentatione ibi loquit. Hęc igitur ſententia eſt, quod nec quoad intēſionem, nec quoad extēſionem eſt alteratio continua, ſed diſcontinua, ita, ut ignis in hoc tempore diſponat primum minimum ſubiecti, & in inſtanti per totum inducat calorem, & per aliud tempus ceſſet, & diſponat aliud minimū, & in inſtanti inducat, & ſic de aliis. Idem etiam quoad intenſionem: per tempus enim diſponit, & inducit unum gradū totum, poſtea diſponit, & inducit alium, & ſic conſequenter. Iſta opinio ſolum innititur primo argumento facto in principio quæſtionis. 2. Opin. quorūdā ex diſcipuli. S. Thomę.

Tertia ſententia eſt ferè communis, q̄ ſit continua, & quoad intēſionē, & quoad extenſionem, ita, ut non fiat per inſtātia, quiete interrupta, ſed per aliquod tempus cōtinuum, & huic maxime fauet Ariſto. 6 Phyſic. tex. 57. & 58. vbi diuiſibilem dicit alterationem. & augmentationem, ſicut motum localem. 3 Sententia.

At vt quid mihi in hac parte videatur tenendum, aperiam, ſit prima concluſio. Alteratio quoad vtrunque cōtinua eſt ſępe. Dico Sæpe, quia aliquādo euenit ſecū dum ſubiecti partes non eſſe continuam, ſed totam ſimul, vt dicemus poſtea. Hæc concluſio meo iudicio, probatur euidenter. Et primo ſuppono vnum principium certum. Quando agēs eſt debite approximatum paſſo, neceſſe eſt quod agat in ipſum ſtatim. Ex hoc argumentor. Demus ignē approximatum aquę, & ſit iam primum minimum calefactum, ſi per te tēpus eſt, in quo non calefacit ſecundum, ergo agens non agit in paſſum cum ſit debite approximatum. 1. Concluſio. Alteratio quæ ad utrunq; ſępe eſt cōtinua.

Dicunt iſti, quòd tunc diſponit illud minimum. Sed contra hoc eſt ratio fortis. I. introducit aliquid l. non. Si non, ergo non diſponit, nam impoſſibile eſt intelligere quomodo diſponat, niſi agat. Si agit, ergo alterum patitur. Si patitur, ergo recipit. Si ergo recipit per illud tempus: Reiicitur ſolutio quorundam.

pus. Vide iam alterationem continuã in tempore quã negas. Quod ſi adhuc iſta fiat in inſtanti, debes tãdem deuenire ad diſpoſitionem in tempore aliter per tempus nihil aget agens. Profecto hoc argumentum concludit.

2 Præterea eſt altera ratio: quia qualitas prima qualis eſt calor, non habet aliam diſpoſitionem in aqua præcedentem, q̃a iſta non eſt niſi raritas, & hoc ipſi dicũt: ſed eſt impoſſibile. Nam aquæ raritas eſt effectus caloris: nec ignis rarefacit, niſi calefaciendo: quia ignis raritas non eſt actiua, vt poſſit raritatem facere: non ergo introducit illam, niſi introducendo calorem, & oppoſitum non eſt audiendum. Quanuis non nego raritatem aliquando præcedere calorem, ut in motu duorum lapidum fit ignis. i. motus efficit calorem rarefaciendo. Sed ignis nõ poteſt hanc raritatem facere: quia non ſe confricat cũ partibus aquæ. Concludamus igitur q̃d alteratio continua eſt.

3. Eſt tertium argumentum Si ſit ꝑ illa minima alteratio, ſequitur, q̃d agens intenſiſſimũ, & debiliſſimum æqualiter agunt, quia utrunque nõ niſi minimũ gradum introducit, & minimã partem alterat in ſingulis inſtantibus.

Reiicitur ſolutio quorundam. Aliqui hoc admittunt: ſed dicũt, quòd quanuis ita ſit, tamen agens fortius frequentius alterat, quam non ita forte, ſed profecto hoc non eſt recipiendũ, quia ſi Deus impediret actionem vtriuſq; in altero inſtanti, quis poſſet capere, quod tãtum ageret calor vt octo, & calor vt duo?

4. Quartum argumentum eſt: quia tunc non eſſet alteratio una, ſed plures mutationes ſimul coniunctæ. Docet enim Ariſtot. lib. 5. Phyſic. quod ſi quies intercedit non eſt vnus motus. & libr. 8. ob id negat eſſe vnum motum reflexum cum ſimplici.

Cõfirmatur ratio. Præterea: quia ſi aliquis modo calefieret, & quieſceret per diem, & ſtatim calefieret, etiam diceretur unus motus, quod eſt falſum: nã parum refert, quod quies ſit magna, aut parua.

5. Quintum argumentum eſt concludẽs ad hominem. Ipſi dicunt, quod motus localis eſt omnino continuus ex hoc ſumitur argumentum. Rarefactio eſt coniuncta cum motu locali, quia non fit rarefactio quin locus acquiratur: ſed locus eſt continuus: ergo & ipſa rarefactio hęc autem alteratio eſt, ergo eſt continua alteratio.

Secunda concluſio: In alteratione datur primus gradus acquiſitus, & prima pars ſecundum ſubiectum. Explico, Cum ignis accidit aquæ, datur vnus primus gradus caloris in uno inſtanti introductus, ſimiliter prima & minima pars aquæ calefacta. 2. Cõcluſio.

Hæc cõcluſio quantum ad minimum extenſionis probatur quia ſi non datur prima pars quæ ſit calefacta, ſed ſemper minor & minor præceſſit, ſequitur, quod nec dabitur minimum ignis & ſubſtãtię, quod falſum eſſe ſupra oſtendimus. 1. Ratio.

Probatur ſequela: quia calor diſponit ad formam ignis ſicut ergo nõ datur primum in calore, nec dabitur ignis minimum Quia demus. v. g. minimum ignis. ſit A. B. ſi in medietate poteſt induci calor, detur quod intendatur ibi vſque ad octo: peto. an erit ignis. i. non. Si eſt ergo minor minimo. Si non ergo poſita ſumma diſpoſitione, non erit forma.

Pręterea, quia ſummus calor erit cum forma aquę. i. erit materia ſine forma necesse eſt igitur, quod ſi nõ datur iſta diuiſio in igne, ſed eſt minimum, quod etiã ſit in accidenti. 2. Ratio.

Præterea, quia agens & alterans ſemꝑ eſt applicatum æqualiter alicui parti paſſi; & ſic non in minori & minori prius inducit qualitatem. 3. Ratio.

Hoc etiam patet de intenſione nã vix intelligi poteſt, q̃d detur forma aliqua permanens, & incipiat, nec detur pars primò producta, cũ agens ſit certæ & determinatæ virtutis. Iſta etiam ſententia eſt Auerrois expreſſa. 8. Phyſi. com. 23. & Ianduni. lib. 6. q. 15. & Aegidii q. 25. huius.

Nec propterea exiſtimes, quod nos ponamus in motu primum mutatum eſſe: nam iſte gradus, & hoc minimum primum mutatione inſtantanea producuntur nec ſunt quicquam motus, ſed ſunt ultimum non eſſe motus, quia tunc non eſt motus, ſed immediate poſt illud erit & ita eſt Intelligendus Ariſtot. libr. 6. Phyſic. tex. 55. & 56. quanuis non negarem illic magis dicere, quod non datur primum nam docet ſimpliciter, quod ex albo In alteratione nõ datur primũ mutatum eſſe.

albo incipit nigrum per motum, & non per mutationẽ propterea eſt probabilis ſententiia tertia propoſita At S. Tho.8. Phy.tex.23.dicit ad illum locum,quod loquitur in genere de motu,& non deſcendit ex profeſſo ad motum particularem.

3. Cõclu ſi o. Tertia concluſio. Poſt primum iſtum gradum, & minimum:non inducitur calor,nec quoad intẽſionem,nec quoad extenſionem,niſi ſucceſſiue continuè.Et ratio eſt:quia iam poſteriores gradus adue-

1.Ratio. niunt primo, & minima poſteriora ſunt primo continua:& ſic quantumcunq; illorum pars minor prius producatur, nõ dabitur minus minimo per ſe exiſtẽs, vt alibi declaratum eſt.

4. Cõclu ſio. Quarta concluſio Hoc nõ habet locũ de partibus latitudinis, & longitudinis ſemper quia frèquẽter alterãtia ſunt maioris quãtitatis,quam ſit minimum, etſi magnam partem ſimul alterant. At uerũ habet de partibus profunditatis, in quas poſteriores, & interiores poſterius, alterantur, cum ab agente magis diſtent. Nec in hoc eſt id vniuerſaliter verum: ſunt enim alterationes quæ ſecundũ ſubiecti partes ſimul fiunt,vt patet de coagulatione,& cõgelatione, de quibus multoties diximus.

Ad 1. Ad primum argumentum dicò,quod ſicut motus localis eſt cõtinuus, ita vt in quocunq; inſtanti mobile ſit in alio loco non tamen ob id conceditur ſpatium eſſe infinitum, quia ſunt infinita inſtantia in potentia Ita ſimiliter in alteratione circa qualitatem. Et ꝑfecto mirabile eſt quod iſti admittunt in motu locali, non autem in alteratione,cum tamen vtriuſque ſit æqua ratio.

Ad 2. Ad ſecundum patet ſolutio ex ſecũda concluſione.

Ad 3. Ad tertiũ dico,quod motus alterationis eſt in termino, ad quem: vnde dealbatio eſt albedo fluens, uel potius fluxus quo ipſa fluit terminus à quo,extrinſecus eſt.ob id,quanuis non ſit cõtinuus, non auſert motus cõtinuitatem, Motus localis excedit in hoc alterationem, quia eius termini poſſunt eſſe continui: ac ob id Ariſtot. vocauit alterationem illi diſcontinuam, ſed non ſemper, vt diximus in expoſitione illius loci. Hæc ſatis.

QVAESTIO SEPTIMA.

An in corruptione fiat reſolutio uſq; in primam materiam.

SOlennis eſt quęſtio hęc in his libris, & ualde utilis in qua tria exequemur primũ eſt ſenſum q̃ſtionis aperire:alterũ eſt ſnĩa, Phyloſophorũ cũ ipſorũ potiſſimis rationib.ꝑponere. Tertium quid probabilius mihi videatur oſtendere. Quid ſit faciendũ ĩ hac q̃ne.

Circa primum aduerte,quod non quęrimus,an poſt rei corruptionem maneat materia nuda: hoc enim impoſſibile eſt. Non enim materia abſq; vlla forma eſſe poteſt: quod ſi hæc recedit, il a ſuccedit. Sed ſenſus eſt an cum aliquid corrumpitur,& alterum generatur,nihil corrupti maneat in genito, niſi ſola materia. V.g. corrumpitur homo,fit cadauer, an in cadauere nihil hominis maneat, niſi ſola materia prima.l maneat, aliquid aliud. Explicat ſenſus q̃ſtionis.

Et attende, ꝙ eſt duplex difficultas in hoc. Altera eſt, an maneat aliquæ forma ſubſtãtialis.V.g.corrumpitur homo,manet ne aliqua forma ſubſtantialis, quæ erat primo hominis? Aliqui enim dicunt quod ſic puta,qui ponunt formam corporeitatis ſubſtantialem, ut Auicen, & Scot.ſed cõtra hos diſputauimus 1.Phyſ. Alij ponũt formas elemẽtorum in mixto: ſed contra hos dicemus in capite de mixtione. Duplex hac in re difficultas, uide licet de ſubſtãtiali forma & accidẽtali, an ĩ corruptione aliqua maneat.

Modo ſupponamus non eſſe niſi formã vnã ſubſtãtiãlẽ ĩ cõpoſito:& petimus de accidẽtibus,an qñ corrũpitur aliquid, maneat aliqua ipſius qualitas aut accidẽs ĩ genito.nihil,niſi ſola ipſius materia prima. & per hæc patet, quæſtionis ſenſus.

Sũt autem circa hoc duæ celeberrimæ opiniones. Prior eſt eorum qui aſſerunt, quod ſemꝑ in corruptione fit reſolutio vſq; in materiam primam,ita,vt nullum accidẽs maneat idem numero in genito, & in corruptio. 1.Sn̄ia fieri reſolutionẽ ĩ gñ ne uſque ad materiã primam.

Notant autem,quod in qualibet generatione conueniunt diſpoſitiones dupli ces:quædam antecedentes rem generandam, & introducentes ipſam formam, at iſtæ corrumpuntur cum forma, quæ recedit a materia per primum non eſſe In gñone ſunt duplices diſpõnes.

& ſe-

& ſequuntur aliæ ſimiles diſpoſitiones cum forma producta per primum eſſe, cōſeruantes ipſam in materia. Verbi gratia, ignis exſiccat, & calefacit aquam, donec forma aquæ expellatur, & inducatur forma ignis. Expulſa autem forma aquæ corrumpitur totus calor, & ſiccitas, quæ in ipſa erant, quia ad ſubiecti corruptionem corrumputur quæ in ipſo ſunt, & inducitur forma ignis cum nouo calore, noua ſiccitate, & aliis diſpoſitionibus.

Authores huius ſolæ D. Thomas. Aegidius &c.

Hæc ſententia eſt S. Tho. & Aegi. 2. ge. tex. 25. & lib. 1. tex. 24. & Capreo. 2 Sen. d. 15. q. 1. & Pauli. Sonzi. 8. Met. q 9. & Caieta. de ente & eſſentia. q. 17. & communis Thomiſtarum.

1. Argu. Potiſſima argumenta huius ſententiæ ſunt iſta. Primum eſt. Accidens eſt, quod aduenit enti in actu, ergo ſubiectum cui accidēs inhæret, eſt totum compoſitum. ergo deſtructo compoſito, neceſſario deſtruetur accidens, ergo nihil corrupti manebit in genito.

2. Secundum eſt. Si accidens eſt in materia immediatè, & non in compoſito, ſumo ipſam materiam cum accidenti, & peto, an ſit unum per accidens. l. per ſe. Non per ſe, ut notū eſt, ergo per accidens. Sed omne per accidēs præſupponit per ſe, ergo ante accidens prius natura eſt forma in materia ratione cuius eſt unum per ſe.

3. Tertium eſt. Accidens unum numero non poteſt migrare de ſubiecto in ſubiectum, ſed ſi accidens corrupti manet idē in genito, vtique eſſet migratio accidentis, ut notum eſt, ergo fieri non poteſt ut maneat.

4. Quarto. Ariſt. tex. 23. dicit, quod generatio eſt mutatio totius in totum, nullo ſenſibili manente. Sed ſi maneret accidēs idem, iam maneret aliquod ſenſibile in vtroque toto ergo non eſſet generatio.

5. Quinto. Sequeretur quod eſſet idem motus continuus utriuſque, & diuerſi ſubiecti, quod eſt impoſſibile. Probatur ſequela. Comburatur homo. l. animal viuū & continuetur calefactio uſque ad cineres, tunc ſi idem eſt calor in mortuo, qui erat in viuo, & talis calor ſemper intenditur, ergo erit calefactio continua duorum ſubiectorum.

Sexto Sequitur etiam, quod cum animal moritur, ille calor qui manet, eſt idem cū priore viui. Sed probatur quod non poſſit hoc eſſe. Calor mortui inducit putrefactionem, calor viui conſeruat, ergo non poteſt eſſe ille calor idem. His argumentis innititur hæc ſententia. 6.

2 Sētētia non fieri reſolutionē uſqȝ ad materiam primam.

Duplex ſubiectū, inhæſioni, & denominationis.

Altera ſententia eſt huic oppoſita. Diſtinguit enim duplex ſubiectum accidentium, alterum inhæſionis, alterum prædicationis & denominationis, Materiam cōſtituit ſubiectū inhæſionis, cui inſunt accidentia, ad compoſitum eſt ſubiectū prædicationis, de ipſo enim accidentia denominatiuè prędicantur. Ex hoc ſequitur, quod cum maneat idem ſubiectum inhæſionis, non repugnat aliqua accidentia, manere eadem in genito, quæ erant incorrupto.

Auctores huius ſententiæ. Alber. & Auer.

Hæc ſententia eſt Alber. Mag. tracta. 2. cap. 2. & Auerro. 1. de gener. commen. 1. vbi dicit eandem eſſe materiam alterationis, & generationis, & ſimiliter commen. 24. & Alber. Sax. q. 6. & Marſil. q. 7. & Grego. 2. ſen. d. 12. q. 2 arti. 2. & communis Nominalium.

Argumenta huius ſententiæ potiſſima ſunt, quę ſequuntur. Primum eſt ex Ariſt. hoc tex. 24. ubi dicit accidentia cōmunia genito & corrupto manere in generatione. Et lib. 2. tex. 25. dicit elementa ſymbola facilius tranſmutari, quia unam qualitatem habent communem, ut aer, & ignis, uterque enim eſt calidus, humiditas ſola contraria eſt. 1. Argu.

Secundum argumentum communiſſimum eſt Nominalium. Fruſtra fiūt per plura, quæ poſſunt fieri per pauciora, ſed ad formam generandam ſufficiunt diſpoſitiones præcedentes, ergo fruſtra ponuntur aliæ, quæ ſunt ſimiles prorſus. 2.

Tertium eſt. Si non manet eadem qualitas, ſequitur quod aliquid corrumpitur ſine corrumpente, quod eſt impoſſibile. Probatur ſequela. Cum aer in ignem cōuertitur, ſi calor aeris non manet, a quo ergo corrumpitur? non a calore ignis, quia calor non deſtruit calorem, non a ſiccitate, quia non ſunt contraria, ergo non habet corrumpens. 3.

Quartò. Sequitur etiam, quod aliquid generatur, & non habet generans. Probatur: 4.

tur: moriatur animal, manent albedo, ſapor, & alia accidentia, ſi vero non, a quo ergo generantur? quia non eſt vlla cauſa efficiēs, niſi gladius corrumpens animal, at tale agens non poteſt ſimiles produce re effectus.

5. Præterea quinto. Aliquid generaretur a ſuo contrario. Patet. Demus quòd moriatur animal ex nimio frigore, tunc per aliquod tempus inuenitur calor in cadauere, ſi ergo non eſt idem, ſed de nouo productus, iam fieret à frigiditate contraria, quod eſt impoſſibile.

6. Sexto. Experientia probatur, quia vix credibile apparet, quòd in homine mortuo nō ſit eadem cicatrix, eadem figura, eadem dimenſio, quæ erant ante, præſertim quia ſi de nouo ptoducta ſunt fruſtra ſunt producta, cum talia accidentia non ſint neceſſaria ad formam cadaueris. Hæc eſt ſententia horum, & rationes ipſorum.

1. Cōcluſio. Supereſt, vt quid mihi probabilius videatur, aperiam. Sit igitur prima concluſio. Reſolutio fit vſque in materiam primam mediatè, & poſt multas corruptiones, Explico. Cum homo corrumpitur in cadauer, & iterum cadauer in aliud, & hoc iterum: profectò iam poſt tot mutationes non eſt vllum accidens quod erat hominis, ſed ſola materia. *Explicat̄ cōcluſio.*

Hæc concluſio eſt certa apud omnes, præter Auerroem, qui quantitatem manere perpetuo cū materia autumat: ſed contra iſtam ſententiā diximus iam lib. 1. Phyſic. de qualitatibus vero aliiſq; accidentibus, nulli eſt dubia.

2. Cōcluſio. Secunda concluſio. Aliquando immediatè ex prima mutatione fit talis reſolutio vſque in materiam primam, ut patet in combuſtione paleæ, & in mutatione elementi nō ſymboli, & aliis huiuſmodi. De his duabus concluſionibus num eſt magna difficultas.

3. Cōcluſio. Tertia concluſio. Non ſemper fit reſolutio immediatè vſque in materiam primam. Hæc concluſio mihi videtur multo probabilior quā oppoſita. Explicatur concluſio. Aduerte ergo accidentia eſſe in duplici differentia. Quædā enim ſunt communia genito, & corrupto: quędam propria vni. Scias enim, quod genitum, & corruptum ſemper ſpecie, l. genere differunt; nunquam enim primo vnum in aliud eiuſdem ſpeciei corrumpitur, ſed alterius, ut homo in cadauer, ignis in aquam aer in ignem, & idem in omnibus. *Explicat̄ cōcluſio. ex accidē tium differentia cōium & ꝓpriorū.*

Vnde accidentia propria ſpeciei corrumpantur, nec manent in genito: at, quæ generica, & communia ſunt aliquo modo, nec contrarium habent in genito, nihil uetat eadem manere in mutatione immediatè & prima. Iſtam ſententiam mihi perſuadeo multis rationibus.

Prima eſt: Illi debent accidentia inherere, de cuius potentia educuntur, at accidentia educuntur ex potentia materię: ergo in ea inhærent. Loquor autem de huiuſmodi accidentibus ſenſibilibus. Maior profectò videtur certa, quia vix poteſt intelligi quo modo ſi aliquid ex ſola materia extrahatur, non ſit in ea. Minor probatur: Sumo calorem in aqua: iſte non poteſt extrahi ex forma, cum ſit forma oppoſita, & determinata ad frigiditatem, ergo extrahetur in materia, & ex potentia communi ad oppoſita. 1. Ratio.

Secundum eſt. Diſpoſitiones in aqua attingunt introductionem formæ ignis, & ipſam producunt: ergo ſunt cum ipſa forma: ſi enim non eſſent, quomodo poſſent producere formam? Antecedens autem probatur: quia nō eſt aliud quod proxime attingat productionem formę, niſi talis diſpoſitio: agens enim non producit ſubſtantiam, niſi per accidentia, vt inſtrumenta. 2.

Quòd ſi dicas adhuc, quòd ſolus ignis producit: argumentum non ſoluitur. Nam pono, quòd ignis agens deſinat eſſe per primum non eſſe cum diſpoſitionibus inductis, tunc nec erit agens, nec virtus eius. Nec oportet caſum fingere, hoc enim apparet in virtute ſeminis, etiā deſtructo generante & patre. Si virtus illa nō eſt cum anima incipit & producitur, non poteſt generari, & profectò mihi videtur hoc argumentum eſſe admodum forte.

Tertium eſt. Si de nouo diſpoſitiones producantur cum forma ventura, ſequitur, quòd calor vt octo, & intenſiſſima qualitas produceretur in inſtanti, & corrum- 3.

corrumperetur altera in inſtanti: vt cum ignis producitur, & aqua corrumpitur. Hoc autem ipſi concedunt, ſed profectò gratis, & abſque ratione qua id probent neceſſario.

Et quamuis hoc de calore dici poſſet, tamen quomodo dici poteſt de animali, cuius diſpoſitiones ſunt tot organa, tot temperies particulares membrorum? Quis enim credet, quòd deſtruuntur omnes aduenięte anima, & in inſtāti producuntur aliæ? Sequitur enim, quòd fruſtra illæ præceſſerunt, ſat enim fuit animam introducere. Non enim hic poteſt dici, quòd ſunt iſtæ diſpoſitiones priores ad expellendam formam præcedentem, ſicut calor in aqua, quia iſtæ organizationes, & inſtrumenta nullo modo tendunt contra formam ſeminis; ergo profectò manent eadem adueniente anima, ad ipſiuſque aduentum perficiuntur.

4. Quartum argumentum eſt, quod ex mixtionibus ſumitur in q̄bus formæ herbarum, lapidum, & ipſorum ſimplicium pereunt, tamen virtutes manent, & qualitates inducentes eoſdem effectus; quos ante. Nec valet dicere, quod iterum de nouo producuntur ſimiles virtutes: quia nō eſt agens, quod poteſt tales producere. Quia enim ratione poſſet agens producere ex his herbis, quare nō ex alijs rebus quas de nouo producit? non ergo credendum eſt, ſed quòd manent ipſę eadem qualitates.

5. Quintum eſt. Cum corrumpitur animal, & de nouo fit ille calor, peto, vel per ſe, producitur a cauſa quæ deſtruxit animal, vel mediatè & conſequēter. Non per ſe: quia ſi occiſum eſt gladio, non videtur gladius, nec vlla cauſa per ſe productiua illius caloris. Si mediatè & conſequenter ad formam cadaueris profectò eſt impoſſibile: quia cum talis calor non ſit paſſio, nec effectus, nec diſpoſitio neceſſaria talis formæ, ſed alienum ab ea, nō videtur, quod poſſit conſequi ad ipſius productionem.

Reſicitur ſolutio Caieta. Nec valet quicquam ſolutio Caietani, quòd ideo manet calor ille, quia non potuit ita corrumpi calor, vt in numero, & ſpecie corrumpetur: ob id ille manet nō idem numero, ſed idē ſpecie. Ego miror Caietanum, qui poteſt ſibi talem concluſionem perſuadere. Nam qui corrumpit indiuiduum, etiam corrumpit ſpeciem in eo exiſtentem, ſi ego ille primus calor deſtructus eſt etiam ſpecies in eo. Quod ſi dicat, Alius eſt productus, tunc non eſt ex potentia corrumpentis, quòd ille ſit cum ipſe producat calorem illum.

6. Sextum argumentum eſt ad hominem. Si forma prius natura eſt in materia introducta quam vllum accidens, & diſpoſitio, peto, Vel illa forma eſt ſingularis. l. non. Si non: ergo non eſt producta, eſt enim productio ſingularium. Si ergo eſt ſingularis: ergo ante quantitatem & diſpoſitionem indiuiduatur res: non ergo à materia ſignata prouenit formæ indiuiduatio. Hoc argumentum magnam habet vim in doctrina eorum qui tenent, non eſſe accidentia niſi in compoſito. Dicunt enim alibi, eſſe indiuiduationem formæ a materia ſignata & determinata. His igitur argumentis mihi probabilior apparet propoſita conclusio.

Non pro ſolutione argumentorum. Nec argumenta in oppoſitum habent multum roboris. Pro ſolutione nota, quòd non ita ponimus accidentia in materia, quod in ipſa nuda ſint, quanuis forma ſepararet omnis nullus enim hoc dicit: ſe ſunt in materia, ita vt habeant aliquam formam, ſiue hanc, ſiue illam.

Ad 1. Ad primum igitur reſpond. quòd accidentia adueniunt enti in actu, & compoſito, quia non ſunt in materia, niſi habeat formam, & non inſurgunt, niſi ex materia, quæ aliquam habeat formam, ſiue hanc, ſiue illam. Nam quamuis diſpoſitiones vnius antecedant ipſam, non tamen ſunt ante alteram formam, quæ erat in materia. Quòd ſi velis, quòd primo & immediate omnia inhæreant compoſito; id nego. ſat eſt, quod adueniant, & inſint materiæ, quæ eſt ſubſtantia, licet imperfecta. Accidentia ergo toti adueniunt compoſito alicui, licet non inſint immediate, niſi ratione materiæ.

Ad 2. Ad ſecundum, admitto accidens cū materia conſideratum vnū eſſe per accidēs, & quod tale præſupponit vnum p̄ ſe: ſed dico, hoc eſſe materiā. Quis enim negare poterit,

à generatione & alteratione. alterũ quõ fiat augmentatio, ſimiliter diminutio.

An augmẽtat o. & alterõ differat ſolo termino ad quẽ, an ſ alio aliquo.

Circa priorẽ quæſtionẽ dubitat, an in ſolo termino ad quẽ ſit differentia inter has mutationes: an etiam in aliquo alio, ſcilicet in modo aliquo. Et reſpondet, qđ in vtroque. In termino quidem ad quem quia generatio eſt ad ſubſtantiam, altera tio ſecundum qualitates, augmẽtatio autem ſecundum quãtitatem. In modo quidem quia quod generatur, dũ generatio non neceſſatio mutat locum lignũ enim eodem loco manens poteſt ſubſtantialiter mutari Similiter quod alteratur nam quieſcẽs in loco poteſt alterari. At quod augetur, neceſſario mutat locũ, ob id differt in hoc modo augmentatio à reliqs: hæc enim cum mutatione loci, illæ non neceſſario coniunctæ ſunt.

Nota ex Philop. ꝙ artib. differentia.

Notat Philop. ꝙ artes tripliciter differunt. Quædã in ſola materia, ut qui facit ſtatuam ex ligno, & q. facit ex lapide, & qui facit ex ferro, Quædam differunt forma ſola ut qui ex ligno facit ſtatuam, & qui ex ligno triremes facit. Quædam in utroque ut medicina, & ars domificandi & ars fabrilis. Ita ſe habẽt hæ, augmentatio, generatio, & alteratio differũt enim in termino ad quẽ, q. eſt uelut materia, & in modo, qui eſt uelut forma, ut dictũ eſt & ita in prima queſtione dubitauit in quo differunt, an in uno horum, an in utroque.

Dubiũ. 1

Dubitabis, Quare, cum tres ſint mutationes, dixit, Vtraque mutatio fit ex potentia in actum? quia utraq; uidetur denotare duo.

ſolutio. Philop.

Reſpõdet Philop. quod duas mutationes, ſcilicet augmẽtationem, & alterationem ſub una coniunxit, quia vtraque eſt mutatio accidentis.

Dubiũ. 2

Dubitabis ulterius, q a 8. Phyſi. tex. 55. dicit quod alteratio præſupponit motũ localem

Solutio.

Dico, quod nõ præſupponit motum localem ſemper ſui, ſed, l. ſui l. alterius hic autem dicitur, quod nõ eſt opus ꝙ ipſummet alterabile localiter moueatur. dum alteratur, ſicut augmentabile.

Alio autem modo ab eo, quod fertur.

Quo mõ qđ augeẽ

Cum dixiſſet augmentabile, l. quod diminuitur mutare locum, explicat quomdo mutet locum. Dicitq; primo, quod non mutat totum locum, ſicut quod fertur, hoc enim unum locũ relinquit, alterum acquirit at quod augetur non relinquit locum quẽ occupabat, ſed ipſum retinet. Dicit ſecundo, quod non retinet ipſum, ſicut quod circulariter mouetur, ꝙ intra eoſdem terminos ſecundum partes mutatur ſed mutat locum ſicut quod extẽditur, quia retinens eundem locũ, ampliorem & lationẽ acquirit in minorem autem ſe contrahit, quod diminuitur, nõ tamen totum deſerit.

& diminuiẽ, mutet locũ.

Quod igitur differt non ſolum in ipſo Tex. 26.

INFERT concluſionem, non ſolum differre augmentationem ab alijs in termino à quo, ſed etiam in modo quia cũ illa loci mutatione neceſſario fit, vt dictũ eſt & ſic ſoluitur prior quæſtio in principio poſita.

Reſponſio ad 1. qõnem. Augmentatio differt ab allis motibus & tõne termini, & modi.

Secũndam autẽ quæſtionem aggreditur, quomodo fiat augmentatio & ponit quæſtionem. Supponitq; prius, quod circa magnitudines fit augmẽtatia. quo ſuppoſito, petiẽ quomodo fit augeri & minui ſecundum magnitudinem & corpus quia dupliciter poteſt intelligi, aut ꝙ augemur magnitudine & corpore potẽtia aut actu. Et nota, quod eſt queſtio de materia augmentationis, & dimiuutionis.

Qõ 2. Ariſtote. quo mõ fit augmẽtatio. Senſus qõnis.

Vtrum ex potentia quidem magnitudine. Tex. 27.

QVAESTIONEM ꝓponit, an corpus ſeu magnitudo generetur, l. augeaẽ ex non corpore, & magnitudine actu, ſed ex corpore potentia. l. nõ ſic. Adhúc, ſi ex non corpore actu, corpore uero potẽtia, an fiat ex tali corpore potẽtia, quæ materia eſt ſecundum ſeſeparata uel non, ſed in aliquo exiſtenti.

An magnitudo augeatur ex nõ magnitudine.

Et facit argumentum quo probat nõ fieri augmẽtationem ex materia ſeparata tũc enim. l. eſſet abſque loco. l. eſſet ut puuctus. l. uacuũ. l. corpus inſenſibile talis materia: ſed nihil horum poteſt eſſe; ergo non fit augmentatio ex materia

Arg. Ariſ. a diſiunctione Primum.

ſepa-

ſeparata,quæ ſit potentia corpus. Minorem probat quãtum ad duas priores partes, quod non poſſit eſſe non habens locum:quia id quod generatur l. augetur, locum habet, ergo etiam id ex quo debet eſſe generatio,& augmentum; debet locum habere, ſi non per ſe, ſaltem per accidens. Probat etiam quod non ſit vt punctus,quia tunc eſſet in alio,& non ſeparata.

2. 3. Reliqua duo prætermittit: quod non ſit vacuum, quia vacuum impugnatum eſt lib.4.Phyſ.Similiter quod non ſit corpus inſenſibile,quia iam etiam non eſſet per ſe,ſed in corpore:tum etiam, vt dicit Philop.quia non poteſt eſſe corpus quin ſit ſenſibile: nam ſi corpus eſt, locum habet, & tunc.l.ſurſum.l. deorſum, naturaliter.l.violente, & omni modo ſequitur, quod ſit ſenſibile:aliter non haberet locum.

Nota. Nota, quod hic locus varie exponitur a multis, & à Philop quia varie legit.Mihi magis ad mentem Ariſt. videtur expoſitio data:debes tamẽ ſupplere vnam cõiunctionem,quę deeſt,vbi dicitur,Veluti punctus:legi debet,Aut veluti punctus: habetur Græce.

Sed ſi in aliquo inerit. Tex. 28.

Triplex impugnatio unius partus diſiũctiuæ. Qđ non ſit corp' in potentia ex quo ſit augmentatio.

IMPVGNAT alteram partem,quod non ſit hoc corpus in potentia in aliquo ita tamen, vt nihil eius ſit nec pars, nec accidens eius: ſi enim aliquid eſſet, tunc non potentia, ſed actu eſſet. Hoc impugnat tripliciter, dicens primò,multa ſeq impoſſibilia. Primo ſequitur,ꝙ eſſet generatio ex aliquo non corrupto, vt aeris ex aqua non corrupta. Patet: quia fit ex eo quod eſt in aqua, & nõ eſt ipſius quicquam,ſed ſicut vas.

Primo. Secundo poſſent in uno eſſe infinitæ materiæ, cum nihil illius ſint, & locum non occupent, cum non ſint corpora, & ſic infinita poſſent actu generari.

2. 3. Tertio ſequitur, quod cum ex aliquo generatur aliquid,tunc recederet aliquid ab eo,ex quo generatio fit: puta cum fit ex aqua aer recederet aqua manens, & relinqueret materiam,ſicut qui manens alteri relinquit locum. Hæc autẽ omnia impoſſibilia ſunt

Melius ergo eſt facere omnibus. Tex. 29.

CONCLVDIT, quod cum materia non ſit ſeparata ſecũdum ſe exiſtẽte, nec in alio, ita vt nihil ſit illius, debemus fateri ipſam eſſe inſeparabile ab omnibus, id eſt,eſſe quid in vnoquoque quod non poſſit ab ipſo manente ſeparari, atq; ita ipſius erit pars, eritq; cum ipſa re vnum numero,id eſt,vnum numero facient, ratione & definitione diſtincta. & ita eſt: materia enim ignis cũ ipſo vnũ eſt numero,cum in ipſo exiſtat,ratione autem diſtincta eſt:ſic etiam in aliis. Materia eſt inſeparabilis ab unoquoque.

Ex quo obiret reiicit eos,qui pũcta,& lineas corporum materiã ponebant.Contra hos argumentum ponit:quia puncta lineę,& alia huiuſmodi,corporis & materiæ termini ſunt at materia nõ eſt terminus,non ergo ſunt puncta materia:eſt ergo materia illa, cui inſunt formæ, & iſta nec ab his ſeparari poteſt,ut probatu eſt. Pũcta, & lineæ nõ ſunt corporũ materia.

Generatur igitur ſimpliciter alterũ. Tex. 30.

CONCLVDIT, quod id ex quo generatio eſt, aliq d eſt.l.corpus actu, & nõ potentia,ſicut id à quo res fit actu etiam eſt.l.ſimile in genere, aut in ſpecie, ut in vniuocis in cauſis,aut ſaltem actu, ut in æquiuocis.Sicut ergo à quo, eſt actu,ita ẽt ex quo generat enim ignis actu ex aqua.l.aliquo in actu ſibi ſimile: ſimiliter frigus actu generat durũ ſibi diſſimile ex aliquo actu,puta molli. In gñone terminus a quo eſt corp' actu,non potentia corpus.

Hic nota diligẽter, ut intelligas Ariſt. mentem,quod materia eſt duplex.Quædam eſt alterationis,quæ ſui mutatione rem conficit, vt mel & acetum ſui mutatione faciunt oximel,& elementa mixtũ. Quędam eſt materia compoſitioni,quæ, non deſtructa rem componit: vt lignum arcæ eſt materia in arte cõpoſitionis, at in naturalibus eſt materia prima in compoſito per ſe. Nota prima materia duplex una alteratiõe, altera cõpoſitiõis.

Aduerte etiam,quod in generatione præter materiam compoſitionis:eſt etiã materia alterationis, puta terminus à quo,vt aqua materia eſt ignis:ſimiliter ĩ augmentatione eſt materia alterationis Nota 2. In gñone reperit utraque materia, & in augmẽtatiõne ſed diuerſo modo

cibus

cibus extrinſecus ſumptus, qui corrumpitur, & in hac materia alterationis conuenit generatio, & augmentatio, & talis in utraque eſt corpus compoſitum: ac ob id Ari. modo de generatione, modo de augmentatione loquitur hic, quia cōmunem habent alterationis materiam.

Generationis tamen materia compoſitionis differt ab ea, quę eſt augmentationis: qđ materia generationis nō eſt corpus, ſed prima materia: at in augmētatione eſt corpus actu: nam ut dicemus: cibus, qui eſt materia alterationis: cōuertitur in propriam ſubſtātiam rei uiuentis, & ſic conuerſus & factus actu, auget tūc: utraque ergo materia in augmētatione eſt corpus actu, ut late dicemus poſt.

Quoniam autem eſt, & ſubſtantiæ. Tex. 31.

Materia augmētationis eſt corpus actu, non cōe corpus, ſed particulare, & ſingulare.

Cum dixiſſet augmentationis materiam corpus eſſe, ſeu materiā, ut eſt à re inſeparabilis, nunc probat quod nō qualecunque corpus, ſed particulare & ſingulare; non enim corpus actu in communi, ſed hoc, & illud, eſt materia augmentationis: & hoc ſic ꝓbat. Materia, ut eſt in corpore, eſt materia augmentationis: ſed nō eſt corpus quod nō ſit hoc corpus ſingulare: ergo corpus ſingulare eſt materia augmentationis.

1. Ratio. Probat, quòd omne corpus ſit corpus ſingulare: quia nullum eſt uniuerſale corpus ſeparatum.

Nota. Idē eſt ſubiectū alterationis & augmētationis ratione diuerſum.

Ex quo fit, ꝙ corpus eſt quale, & ſenſibile, & idem eſt alterationis & augmentationis ſubiectum, quamuis ratione differant, non tamen re l. loco, idem enim eſt corpus, quod eſt quantū, & quod eſt quale, & eundem occupat locum, niſi quis uelit dicere qualitates eſſe ſeparatas: quod eſt impoſſibile. Ratio tamen utriuſq; eſt diuerſa. ſecundum enim quantitatem eſt augmentationis materia, ut quale uero alterationis.

Colligit ratio. Et hinc colligitur ratio: nam materia augmenti corpus actu eſt, & non potentia corpus, & magnitudo: quia idem eſt ſubiectum & materia circa quam contingit alterationes eē, & augmētationes, ſed alterationes ſunt circa corpora actu, & particularia: ergo & augmētationes: non ergo eſt aliquid commune & ſeparatum, puta materia, ut probatum eſt.

2. Ratio. Alteram etiam rationem facit ad idē probandū ex differentia generationis & augmētationis. Nam generatio eſt ex potentia in actum: at augmentatio eſt additamentū præexiſtentis magnitudinis habenti iam magnitudinē: ſit ergo augmētatio ſecundum corpus actu. Et nota, qđ loquitur iam de materia compoſitionis.

Dubium. Dubitatur; Nam cum augmentatio ſit motus, uidetur, quòd ſit exiſtentis in potentia, & ad quātitatem, quia eſt motus ipſe ad quantitatem.

Solutio. Nota. Qđ augetᵉ ē partim ī actu, & partim in potentia.

Aduerte, quòd id quod augetᵉ, partim debet eſſe actu, partim potentia ad quātitatem. Eſt quidem actu: quia debet pręcedere ſub aliqua quātitate: quod enim totam acquirit quātitatem de nouo, nō augetur, ſed generatᵉ: augmentatione enim ad maiorem quantitatem eſt, & reſpectu huius debet eſſe in potentia.

Sic ēt id ex quo fit augmentatio.

Id etiam ex quo augmentatio fit, dēt actu & potentia quantum eſſe: actu qdē, quatenus corpus aliqđ debet eſſe, & non materia ſeparata: potētia uero quatenus debet eſſe ſub quantitate illius rei, quæ augetur. Ariſt. loquitur ſecundum id qđ eſt utrunque actu, & quod augetur, & ex quo fit augmentum.

Accipiendum itaque magis, Tex. 32.

Repetitō diligētius examināda.

Modum augmenti ſcrutaturus, cum materiam eſſe corpus actu docuiſſet, iterum eādem quæſtionem proponit, ut iā modum hunc explicet: ob id iterum quæſtionem à principio particulatius dicit ꝓponendam, an id ex quo augmētatio fit, ſit corpus actu.

Nota. Et nota uerba, Dicit enim, Quali exiſtenti augeri id eſt, cum augmentum ſit ſecūdum aliquem modum, huius cauſas determinare oportet.

Suppoſitio trium principiorum. Ad explicandum autem hoc, ſumit tria principia communia in augmentatione; per hæc autem reliqua inquirit: ſicut de loco diſputaturus prius communia de ipſo ſumpſit. Primum principium augmentationis, & diminutionis doctrinæ eſt. Quod augetur, eius qualibet pars augetur. Alterum, Quod augetur, idem

Primum

eſt in principio & fine augmenti, ſimiliter etiam de diminutione, & hoc principium in textu ſequenti ponit. Tertium eſt augmentum fit aliquo ab extrinſeco ſumpto, quæ omnia poſtea examinanda ſunt.

Rō dubitationis

Ponit igitur argumētum. Ex quo augmentum fit. I. eſt corpus. I. incorporeum. Si incorporeum, erit uacuū. I. aliquid ex his quæ ſuperius impugnata ſunt. Si corpus ab extrinſeco ſumptum cū id quod augetur ſecūdum omnem ſui partem augeatur, uidetur, quod fit corporum penetratio, quod eſt impoſſibile. Hoc eſt argumentum dubitatiuum ad indagandum modum augmenti.

Sed neque ſic contingit. Tex. 33.

Reiicitur quidā augmentationis modus.

EXCLVDIT quendam modū, quē aliquis poſſet excogitare, puta qđ ſic ſit augmentum. quomodo ex aqua aer, fit enim maior ſubſtātia ex minori, diminutio uero è contra, ex aere aqua. Hunc modum excludit, dicens, quod eſt generatio & corruptio, non tamen augmētatio, nec aquæ, nec aeris uec corporis in communi. Si enim aliq̃d uideretur augeri, eſſet corpus cōmune aquæ & aeri, quia illud manet et ſub minori & minori quātitate illorum enim utrunque non manet, ſed unum generatur, alterum corrumpitur. Sed tale corpus non eſt actu, quia nō eſt aliud quam aqua & aer, nō enim corpus eſt in communi ſeparatum.

Quòd autem aqua. I. aer, non augeatur, probat, quia in augmēto oportet ſeruare omnia principia tria, quæ dicta ſunt. Deeſt autem unum hic, quia quod augetur, debet manere idem ſub utroq; termino, at cum ex aere fit aqua, neutrum manet ante & poſt, eſt. n. unum generatum, alterum corruptum. Et in hoc ſimilatur augmentatio alterationi, in vtraque enim idem manet intellige compoſitum ſubſtantiale, quamuis alteratio ſit ſecūdum paſſiones augmentatio ſecundum quantitatem.

Dubium. Hic dubitat Philop. de aere cū fit aqua, uidetur enim relinqui vacuum, & cum aqua fit aer, uidetur eſſe penetratio.

Solutio. Reſpon. quòd neutrum ſequitur, ſed q partes propinquores elementi parū condenſentur, cum fit aer; rarefiant autem parum, cum fit aqua. Sed de hoc diximus lib. 4. Phyſic. tex. 83.

Dubitabit autem aliquis. Tex. 34.

Quid augeatur cibus, animal, an utrūque.

CVM dixiſſet corpus augeri corpore, dubitat, quid dicatur augeri, an cibus ipſe, an id quod ſumit cibum, an vtrunque. Videtur enim, quod vtrūque, nam ſicut cū aqua miſcetur vino. vtrūque augmētū ſuſcipit, ita ſimiliter cibus, & animal.

Reſpon. q non augetur nutrimētum, ſed animal, quia non manet nutrimentū & cibus, animal autem manet, & quod augetur debet manere.

Reſpōſio animal augetur nō cibus.

Reſpon. autem ad exemplum de vino quòd id quod dominās eſt, & vincit alterum, dicitur augeri, vt vinum ſi parum aquæ infuſum ſit. Quòd autem vinū dicatur augeri, patet, quia manet, & illa mixtio vinum eſt. cum faciat vini effectus. cōtra vero aqua augetur ſi parū eſt vini, & vincit aqua. Et attende, quod loquitur de augmento improprio per ſimilitudinem ad proprium, quod eſt viuentium.

Idē in alteratione dicendū.

Idem dicit in alteratione. nō enim paſſio quæ de nouo eſt, alterata dicitur, ſed ſubiectum, quod idem manet.

Quod autem alteratum eſt, hoc quandoque quidem.

Similitudo, & diſſimilitudo augmentationis & alterōis.

Cum de alteratione, & augmētatione dixiſſet, ſimilitudinem habere, quòd id quod alterari & augeri dicitur, debet permanere, nunc diſſimilitudinem, & ſimilitudinem quandam in ipſis ponit.

Diſſimilitudo eſt, quod ſi reſpicias id à quo fit augmentū, & à quo alteratio puta extrinſecum ipſum, quod in alteratione eſt agens, in augmento cibus, tunc alterans aliquando alterat, & alteratur: vt dū frigefacit aqua, calefit. Aliquando nō alteratur, vt Sol agit, nō alteratus ab eo, in quod agit. Non ſic autem in augmēto ſe habet cibus, ſed ſemper auget, & non augetur.

1. Alterans duplex quod alterando alteratur, & quod alterādo non alteratur.

2. Similitudo tamē eſt, quòd ſicut in acto eſt virtus augēdi, ita i alteratio virtus alterandi, ita vt in vtroq; id eſt alterabili, & augmētabili ſit principium motus, ſcilicet

ſcilicet augmentationis & alterationis.

Solutio cuiuſdã dubii. Et per hoc ſolui poteſt dubium vnum nam aliquando cibus fit maior in corpore,vt dum cõuertitur in ſpiritus,id eſt,in ſubſtãtiam ſubtiliorem;vt in chilum,aut ſanguinem, tamen non augeri dicitur, nõ ſolum quia corruptus eſt,vt diximus, & non manet, ſed etiam quia in cibo nõ erat illa virtus, ut conuerteretur in maiorem ſubſtantiam, ſed in animali alterante,& conuertente cibum, quòd ſi augeri diceretur utique haberet virtutem talem in ſe

Nota. Quod augetur de ſe hõie in ſe uirtutem ut talẽ motum exerceat. Hinc habes,quod id quod augetur,in ſe habet uirtutem ut talem motum exerceat,nec eſt virtus augmentatiua ab extrinſeco,ſicut eſt cibus.

Dubium: An uirtus alteratiua ſit in alterante.

Duplex dubium hic eſſe poteſt, alterũ eſt,quomodo dicĩ uirtus alteratiua eſſe in eo quod alteratur. Videĩ enim potius eſſe ab extrinſeco,non enim calefit aliqd aut frigeſit, niſi ab extrinſeco agente.

1.fundm. Aduerte, quòd non eſt dubium de virtute augmentatiua, hanc enim certum eſt,eſſe in eo quod augetur.nõ in ipſo cibo,& hoc dupliciter, vt bene dicit Philo.

1\. Primò,quia in eo eſt virtus augmẽtatiua,ubi eſt uirtus nutritiua, ſed hæc non eſt niſi in eo, quod nutritur,non autem in cibo,& nutrimento,quia nutrimentũ corrumpitur,at uirtus nutritiua manet, eſt ergo in ipſo,quod nutritur,hoc enim manet.

2\. Secundò,quia ibi eſt uirtus augmentatiua,ꝙ aſſimilat ſibi,& ad ſe trahit aliud, ſed quod augetur,trahit ad ſe,& ſibi aſſimilat nutrimentum,non autem è cõuerſo, ergo in eo eſt talis uirtus.De hoc non eſt dubium, at de alteratiua uirtute hoc eſt difficile.

1 Opin. Duplex eſt opiniõ circa hoc, & Latinorum,& Græcorum.Latini dicunt,ſenſum Ariſt.eſſe,uirtutem alteratiuã eſſe ſimul cum augmentatiua,ut ſicut in eo,qđ augetur,eſt uirtus augmentatiua,ita etiam ſit alteratiua alterandi cibum ipſum. Et

Reiicitur hæc opi. hæc eſt doctrina uera,ſed non uidetur ad mentem ipſius Ariſto.nam tunc nõ eſſet uirtus in eo, quod alteratur,eſt enim cibus,qui alteratur.

2.Opin. Propterea magis placet altera expoſitio Alexandri,& Philop.In cuius declaratione aduerte,quòd eſt duplex uirtus alteratiua. Vna remota, quã aliqui actuatiuam uocant,altera propinqua,quam aliqui factiuam alterationis uocant.

Nota 1. Duplex eſt altera tiua uirtus,ppĩq & remota. Et ut clarius hoc fiat aduerte,quòd eſt aliquod alterans,quod nõ alterat aliquid niſi prius ab ipſo alteretur;ſicut uinũ, & piper non calefaciunt, niſi prius à calore naturali alterentur. ſimiliter pharmaca, tunc illa uirtus,quæ primò actuat,& alterat ipſum alterans,dicĩ remota, & actuatiua.Illa uerò,quæ alterata alterat, ppinqua & factiua illius alterationis.

Nota 2. Quod ſit alterans non alterat, niſi prius ipſum alte retur.

Rãtio ad dubiũ: ꝙ uirtus alterans ſit in alterã te. Loquitur igitur Ariſt.de uirtute alteratiua actuante,hæc enim eſt in eo,qđ alteratur,ut notũ eſt,ut uirtus actua piperis eſt in eo,quod à pipere calefit, & alterat,& talis eſt ea, quæ eſt in eo, ꝙ augetur.actuat enim cibum,qui actuatus animal,alterat,& ita locus exponitur.

Dubiũ 2. Alterum dubium eſt, quomodo dicĩ hic eſſe alterans, quod nõ alteratur cum conſtet agens repati,dum agit.

2.ª Rãtio Philop. Philop. dicit.Verum eſt,agẽs alterari, & aliquid parum alteratur, ut plus ſit,quod agit, & hoc dicitur non alterari.

1 Rãtio uerior. At magis in hoc placet mihi expoſitio multorum Latinorũ, quòd loquatur in genere de quocunque alterante, eſt autẽ aliquid,quod alterat,& non alteratur,ut Sol,Cœli,& cauſæ uniuerſales.Eſt aliud, quòd alteratur ſimul,ut particularia agẽtia, & ſic in textus expoſitione diximus exemplum ponentes de vniuerſali cauſa.

Quoniam autem dubitatum eſt de his. Tex. 35.

De modo augmẽtationis repetuntur q̃ iam ſunt dicta. Cum de modo augmentationis diſputaſſet,ipſum iam explicare aggreditur,ac repetit,qđ ſuperius dixit, puta in modo iſto conſtituendo,& explicãdo eſſe obſeruanda principia illa tria, ne aliquod falſi ficetur.

Tria obſeruanda principia in augmẽtatione. Primum eſt,vt maneat idẽ, quod augeri dicitur, alterum eſt,augmentum fieri aliquo ab extrinſeco adueniẽte,tertium eſt, ut quodlibet ſignum ſenſibile augeatur,uocat ſignum ſenſibile partem

minimam naturalem, quæ poteſt per ſe. actionem habere, & cibum conuertere.

Tres aliæ obſeruandę ueritates.

Adhuc præter iſta tria principia oportet alias tres veritates obſeruare, quas ſimul concordare, eſt difficile: quòd nõ eſt vacuum intra corpus; quòd nõ eſt corporum penetratio; quòd non augemur in corporeo, ſed corpore.

Qd difficile uideatur has ſimul conuenire, & inuenire modum quo ſit augmentatio.

Iſta tria ſimul conſonare, videtur difficile; nam corpore ſuſcepto ab extrinſeco augemur: quare videtur, quòd penetret cũ noſtro corpore, quod ſi penetratio nõ eſt, videtur, quòd nõ debeat eſſe corpus, quo augemur: quòd ſi nec penetratio eſt, nec in corporeo augemur, videtur, quòd interius ſit vacuũ, in quod recipiatur corpus hoc. Quòd ſi non eſt vacuum, profectò difficile eſt, modũ inuenire, quo poſſit augmẽtatio cõſtare. At talis modus inueniendus eſt: nam impoſſibile eſt, vnũ quodque illorum ſcilicet in corporeo augeri, penetrationem eſſe, aut vacuum intra corpus quod augetur, dari.

Suſcipiendum autem cauſam cum determinauerimus.

1. Suppoſitio. Partes diſſimilares augētur, quia ſimilares augētur.

Antequam huius cauſam explicet, & modum, prius duo proponit. Alterum eſt quòd partes diſſimilares augentur, quia ſimilares augẽtur: & ratio eſt, quia ex ipſis conſtant.

Hoc proponit Ariſto. vt ſciamus, qui eſt. quod primò augetur, & in eo modũ conſideremus.

Nota 1. Nota. Quæ ſint partes ſimilares, & diſſimilares.

Aduerte ex libr. 1. Hiſtor. cap. 1. in animalibus, etiã in alijs viuentibus eſſe partes in duplici differentia. Quædam dicũtur ſimilares, puta quæ diuiduntur, & cõponuntur ex partibus eiuſdem rationis, & denominationis cum ipſis; vt caro, cuius quęlibet pars eſt caro; & os, & neruus, & ſimilia.

Quædam ſunt partes diſſimilares, quæ ex huiuſmodi ſimilaribus cõſtant, & mẽbra vocantur, vt caput, manus, pes, & reliqua: & harum non quælibet pars eſt eiuſdem rationis cum toto: nõ enim pars capitis. l. manus eſt caput aut manus.

Cum igitur diſſimilares ſint aggregatio ſimilarium quædam, augmentum ipſarum pendet ex ſimilaribus: ob id enim augetur caput, quia os, caro, nerui ipſius augentur.

2 Suppoſitio. Partes ſimilares aliquãdo accipiuntur ꝓ forma aliquãdo ꝓ materia.

Alterum, quòd proponit eſt; quamq; partium ſimiliarium, ſicut & aliæ res naturales, quæ dicunt formam in materia, dupliciter dici. Vno modo pro forma altero modo ꝓ materia: vt os, caro, neruus, aliquando pro formis, aliquando pro materijs ſumuntur.

Nota expoſitionẽ loci Ariſtot.

Et quamuis iſte locus ſit difficilis, & variæ exponatũ à multis; tamen ſequar modo expoſitionem Philop. quia in quęſtione hoc latius examinabitur. Per formam & materiã intelligit eas, quæ ſunt partes ſubſtantiæ compoſitæ naturalis. Et dicit, quòd nomina aliquando ſignificant formas, aliquando materias: id eſt, aliquãdo rem ratione formæ aliquando rem ratione materiæ ſecundũ quòd contingit prędicare de his, & quæ ſecundum materiã, & quæ ſecũdum formam inſunt. Aliquãdo etiam totum compoſitum ſignificãt, vt dicit Philop. ſed non exprimit Ariſto. quia hoc nil facit ad præſens.

Nota aliquãdo ſignificant rẽ ratiõne formæ, aliquando rõne materiæ, aliquãdo totũ ipſum cõpoſitũ.

Quamcunque igitur partem augmentari.

Cõcluſio Ariſt. Augmentatio fit ſecundũ formã, nõ ſecundũ materiã.

"Suppoſitis his, quæ in præcedenti textu dicta ſunt, conſtituit cõcluſionẽ, quòd augetur caro, os, & reliqua ſecũdum formam, non autem ſecundum materiam, ita, vt illa tria dicta principia veritatẽ habeant in augmento ſecundum formam, non autem ſecundum materiam."

Quòd eſt dicere, Os, neruus, & reliqua dicuntur augeri, qui ipſorum formæ modò ſub minori, poſtea ſub maiori ſunt materia: at ipſorum materiæ non dicuntur augeri, quia quædam partes recẽdũt, quædam adueniunt, nec vnquam materia manet eadem.

Oportet enim intelligere quemadmodum. Tex. 36.

Explicat cõcluſio Cõparatione.

Comparatione explicat, quomodo vna forma maneat, puta. Sit aliqđ uas, in quo infundatur aqua, & effundatur ita, vt noua, & noua ſit aqua: tũc manet idem vas, at materia non: ita ſimiliter forma viuentis eſt: ſicut vas, manet eadem

dem tamen partes materiæ quædam rece dunt quædam adueniunt.

Obiecto. Dices, quod non eſt ſimile exemplum nam vas manet ſub eadem quantitate, at forma aucti eſt maior, & maior

Solutio. Dico, quod exemplum tantum eſt ad vnitatem formæ oſtendendam ſub diuerſa materia: quod ſi exemplum velis adæquatum, vt dicit Philop. ſume vtrem; qui ſimul extendatur, dum aqua accedit, & tūc erit exemplum plenius

In his autem, quæ ſunt diſſimilium partim. Tex. 37.

Idē oſtendit in partib. diſſimilarib. fieri augmentōnē ſecundū formā in q̄bus clarius apparet.

CVM dixiſſet, formam manere eandē in oſſe, & neruo, & reliquis; nunc id magis eſſe manifeſtum, docet, in diſſimilaribus partibus, in quibus notius eſt, quod proportionaliter auctæ ſint, id eſt, ſecundum omnes ſuas partes.

Quare autem in his ſit notius, reddit rationē: quia magis nota eſt forma; & ſemper videntur reſtare manus formę, pedis, & capitis, quantumcunque materia exi-
1. ſtens ſub forma tali ſit alia, & alia.

2. Confirmat ex vulgo, notiorē eſſe formam diſſimilarium: nam omnes communiter putant, in animali mortuo manere eandem carnem, tamen nō eadem membra: & re uera, neutrum manet, quia utriuſque forma, ſcilicet anima receſſit. At error eſt, quia minus diſcernitur forma in ſimilaribus.

Quòd ſi huius quęres rationem, ea eſt nam operationes membrorū ſunt notiores, quam ſimilarium partium; ob id cū in homine mortuo non ſint, facilius cognoſcitur, illic deeſſe formam, quam in ſimilaribus.

Cō luſio Ariſtote. Concludit ex his, quòd augeri, & idem manere in auctione, & ſecundum omnē partem augeri, verum eſt, ſecundum formam, non tamen ſecundum materiam quod poſt examinabitur.

Qđ augetur manet idē, & ſecūdū omnē partē augetꝰ ſecundū formam, non ſecū dū materiam.

Maius autem totum generatum eſt. Tex. 38.

Ideoꝫ ex quo fit augmētū

De modo, quo augmentum fiat, dixit nunc ad materiam, & id, ex quo augmentum fit, ſe trāsfert, ac dicit, quod nutrimētum quidem in principio eſt cōtrarium; & diſſimile ipſi uiuenti, tamen mutatur in ſimile. Verbi gratia accedit ſanguis humidus oſſi ſicco, eſt quidem ſanguis contrarius, tamē mutatur in os, & fit ſimilis, & ſic auget ipſum os, & ſic in reliquis partibus: & ita augmentum fit ex ſimili, & diſſimili, ſimili in fine mutationis, diſſimili in principio.

eē debet diſſimile in principio, & ſimile in fine.

Dubitabit autem aliquis, quale oportet. Tex. 39.

QVIA dixerat, quod nutrimentū eſt diſſimile in principio, poſſet quis quærere, An omnis res ſit nutrimentum ita, vt quodcūque corpus augeri poſſit. Ad hoc reſpon. quòd non, ſed id ſolum, quod eſt in potentia viuens, & potentia id, quod debet nutriri, & augeri: id ergo auget carnem. l. os, quod eſt potentia caro. l. os.

Id qđ nutrit. & auget debet eſſe potētia uiuēs.

Ex quo ſequitur, quod debet eſſe corruptio, & generatio quædam: corrumpitur enim id, quod eſt potentia caro. l os, ſi ſit putā ſanguis. l. aliud quid: & fit actu, ac generatur caro, & os. l. reliqua, quæ augeri debent.

In nutritione fit generō q̄dā, & corruptio.

Vnde augmētationem præcedit generatio nutrimenti, ſecundū quam fit actu ſimile ei quòd debet augere, & nutrire.

Nutritio præcedit augmētationem.

Sed addit, quod ſic ille cibus, & nutrimentum debet generari, & fieri actu uiuens, puta caro, os. l. neruus, ut non maneat per ſe exiſtens: tūc enim eſſet generatio: ſed debet coniungi, & uniri cum ipſo aucto, & nutrito, & ita non per ſe, ſed in hoc, qnod augetur, debet eſſe, & ſic ipſum augere poterit.

Nuttim ē tū nō dēt manere ꝑ ſe, ſed unitū auito, & aucto.

Quid igitur patiēs ab hoc actum eſt.

Concludit ex dictis: Quod augetur, debet in ſe recipere ipſum nutrimentū mutatum, & ab ipſo pati recipiendo; & non ſolum recipiendo, ſed etiam uelut ſecum miſcēdo per copulationem, & unionem. Et hoc Ariſt. dicit modo interrogatiuo, explicatque duplici exemplo.

Qđ augetur dēt recipere in ſe nutrimētū mutatū, & ſibi unite.

1. Exemplum. Alterum e ſt: Si quis habeat uinum, qđ habet potentiam conuertendi, & faciendi uinum aquā ſibi mixtam, & infuſam ſi & infundat parum aquę ipſi uino; tūc ex aqua

aqua fiet vinum, non vt per ſe, ſed cum ipſo vino coniunctum, & vnitum: ſic fit cõuerſio cibi in aucto, quantum ad hoc.

2. Exemplum. Alterum eſt de igne. qui aliquando cõburit ligna diſtantia, & non ſibi vniendo & tunc dicitur generatio ignis: aliquando urit ſibi iniecta, ac ſibi vnit, & tunc augetur.

Sic virtus augmentatur, quæ ineſt in carne. l. oſſe. l. alijs partibus: conuertit nutrimentum in potentia ad actum, & ſibi unit, & inſurgit augmentatio.

Nota. Et auerte, quòd exempla ſolùm in hoc ponuntur, vt oſtendatur generatio, quæ fit non per ſe, ſed cum agentis copulatione, & vnione.

Quantum autem vniuerſale quidem. Tex. 40.

Dubium. HVNC locum bene exponit Philop. dicit enim, quòd dubium ſoluat, quod ſub oriri poterat ex his, quę dicta ſunt de nutrimento. Dictum eſt enim, quòd ſit potentia viuens, ſcilicet caro, os, neruus. l. aliquid ſimile: & quod debeat mutari in actu ta. e. Ex hoc videtur ſequi, quòd iam ipſum non ſit actu corpus, ſed potentia, nec magnitudo.

Solutio. Ad hoc reſpõ. quòd poteſt quidem eſſe vnum actu corpus, & quãtum, & aliud potentia. Non enim prohibet, vt id, quód dẽt fieri ex potẽtia aliquid actu, ſit aliud quid actu; & quod fit hoc quantum, ſit aliud quantum. Et ad hoc oſtendend., dicit, quòd non ſit vniuerſale, vt animal. ſed ipſum ſingulare, puta hoc. l. illud: nec fit corpus in communi, ſed hoc. l. illud. ſimiliter nec quantum in communi, ſed hoc l. iſtud. Si enim fieret in vniuerſali corpus, fieret prorſus ex non corpore: & ſi fieret quãtum in vniuerſali, fieret ex omni non quanto. at cum fiat hoc corpus, poteſt fieri ex hoc non corpore, ſed quod ſit aliud corpus: Similiter fit quantum ex alio, quod non ſit illud quantum, ſit tamen aliud, Ita ergo augetur caro ex aliquo quanto, ſed non ex eo, quod ſit caro ipſa quanta actu, vt ex ſanguine, ſimiliter nutritur. & augetur vnumquodque ex eo, quod eſt potentia tale, & mutabitur in actu tale, nõ tamen prohibet, quin ſit aliquod aliud actu corpus.

Dubium Philop. Dubitat Philop. quare cum fit animal, fit ex omnino non animali, at corpus fit ſemper ex corpore.

Solutio. ex eodẽ. Reſpon. quòd forma animalis eſt ſeparabilis, id eſt, poteſt eſſe materia abſque quacunq; animalis forma, at nõ à corpore ſeparabilis eſt, & hoc quia materia ſemper habet quantitatem.

Nota. Ex quo loco aliqui putant ſecundum Philop. quantitatem eſſe coæuam materiæ. Sed non eſt talis ſententia Philop. in hoc loco, ſolum enim dicit, quod non ſit materia abſq; vlla quantitate, ſiue ſit iſta ſiue illa, ſed non ſemper cum eadem.

1. Solutio auctoris. Sed debebat adhuc ratio dari, quare nõ ſit ſeparabilis à quantitate. Ob id dico, ꝙ materia non poteſt eſſe vnquam denudata ab omni forma corporis, ſed aliquã ſemper debet habere, ſiue hanc, ſiue illam, quia proprius, & primus ipſius materiæ actus eſt actus corporis, & eius potentia in hunc terminatur, quanuis non habeat hunc actum ab vna forma, vt uoluit Auic. ſed ab ipſis ſingulis formis ſenſibilibus, quibus omnibus commune eſt dare hunc actum primum materiæ, ut ipſa compoſitum fiat, & ſit.

Secundum igitur quod potentia compoſitum. Tex. 41.

Diffinitio augmentationis à nutritione. CVM nutrimentum, qualiter ſe haberet oſtendiſſet, nunc diſtinguit augmẽtationem à nutritione. Hæ enim ex eodem fiũt ſubiecto, dicitq; ratione, & definitione differre, ſubiecto tamen conuenire, Conuenientia ſubiecto diffinitione. nam augmentatio reſpicit nutrimẽtum, vt eſt potentia quantum illud, quod dẽt augeri, nutritio vero reſpicit idem, vt eſt potentia ſubſtantia viuens.

Exẽplũ. Verbi gratia, ſit nutrimentum, puta ſanguis, hic eſt potentia caro nutrienda, & potentia quantum ipſum, ſcilicet caro quanta. Nutritio fit ex ipſo, ut eſt potẽtia caro, & actu fit caro, augmentatio vero, ex ipſo ut eſt potentia tale quantum viuens & fit actu quantum.

Nota. Auerte tamen cum Philop. quòd tunc fit nutrimentum actu quantum, quando auget quantitatem viuentis ſua additione. Hoc autem non ſemper eſt, ob id manet

net nutritio, quæ eſt conuerſio ſola, non augmẽtum hoc autem fit, cum plus ſubſtãtiæ eſt deperditum quã reparetur per talem conuerſionẽ, ut inferius dicemus.

Et nutrimentum augmentationi idẽ.

Diſtĩctio inter id quod nutrit, & id quod auget.
Sunt idẽ ſubiecto & differũt rõne.

Poſita differentia inter augmentationem & nutritionem, nũc eandem ponit inter quod nutrit & qđ auget ſunt enim idem ſubiecto, ſed differunt ratione. ut enim cibus eſt potentia caro, nutrit carnem, ut autem eſt potentia quanta caro, ita ut ſit plus, quam deperditum, ſic auget cũ uero minus, diminuit. ſemper tamen ſiue in augmẽto ſiue in decremẽto eſt nutritio, quia eſt ſubſtantię cõuerſio.

Hæc autem forma ſine materia vt immaterialis.

Quid, hoc loco intelligit Ariſto. p formã & materiã.

Locus eſt difficilis, tamen placet Alexãdri expoſitio & Philop. uocat materiã quantitatem ipſam. uocat formam ipſam ſubſtantiam, & tunc eſt caro in potẽtia forma cum nutrit, in potentia uero materia auget.

Cum ergo dixiſſet paulò ante, qđ nutrit ut eſt potẽtia caro addit hoc eſſe formam ſine materia id eſt, reſpicit ſubſtantiam non quantitatem.

Occurrit obiectioni.

At ne quis exiſtimaret, eſſe hic formã abſque materia omnino; addit, quod nõ eſt, ſed dicitur hoc immateriale eo modo quo id quod eſt in materia; immateriale dicitur, puta re in mate ia eſt; ſed ſecundũ ſe & intellectu abſq; illa materia & quantitate conſideratur.

Quod ſi accedit materia & nutrimentum in potentia utrunque, ſcilicet ſubſtãtia & quantum puta materia, & forma, ut dictum eſt; tunc & nutritio & augmẽtum fiunt & fit augmẽtum in partibus immaterialibus. id eſt, ſecũdum formam augmentum fit.

Si autem amplius facere non poſſit. Tex. 42.

De diminutione, quõ fiat.

DIMINVTIONEM explicat tũc eſſe cum nutrimentum in minus cõuertiẽ, quam ſit deperditum, ſicut cum tantũ aquæ infunditur uino, ut iam aquoſum fiat, & uirtus minuatur.

Nota 1.

Et nota cum Philop. quod exemplum ſolum eſt quantum ad uirtutem tantum puta uirtus uini fit minor, dũ plus aquæ infunditur quæ minus poteſt cõuerti in uiuum. Ita ſimiliter in uiuenti ſecũdum quantitatem minuitur enim quãtitas dũ minus reparat, quam ſit deperditum.

Nota 2. Quandiu uiuẽs uiuit, aliquæ partes ei9 deꝑduntur.

Aduerte enim, quod dum uiuẽs uiuit, ſemper deperdit partes ſubſtantiæ & materiæ, quas nutritione continuat, reparat.

Nota 3. Triplex uiuentiũ ſtatus.

Sed duplex eſt uiuentium ſtatus, naturalis primus. in quo plus reparat, quam deperdat, & ſic fit augmẽtum. Alius eſt in quo tantum reparat, quantum deperdit. Tertius, in quo minus reparat, & iam incipit imminere mors, & eſt diminutio. tamen in his omnibus eſt nutritio, dum uita durat.

Hæc Ariſt. de augmentatione, tamen quia ex præcipuis conſiderationibus, & difficilibus philoſophicis quæſtionibus iſta de augmentatione non tenet infimũ locum; paulum debemus immorari, & ea omnia, quæ dicta ſunt, diſcutere, & magis declarare.

QVAESTIO OCTAVA.

An Augmentatio ſit generatio.

Scop9 diſputationis Agendum de augmentatione ꝓpria, ſ. uiuentiũ

INter alia, quæ de augmentatione diſputanda ſunt, id primum ſumimus examinãdum, ſub quo genere ſit, quia hoc multũ ad ipſius attinet definitionẽ. Oportet autem aduertere, quod non hic de quacũque augmentatione ſermo eſt; ſed de ea, quæ eſt uiuentium. hæc enim propria eſt.

Nota. Cõis augmẽtatio multiplex.

Sumitur autem augmẽtatio. l. in communi pro cremẽti, & maioritatis cuiuſq; motu & ſic multipliciter dicitur. Primò, 1.
pro quacunque intenſione qu litatis, dicitur enim intenſio augmẽtum quoddã, 2.
& qualitas augeri dicitur. Altero modo, pro augmento in numeris, dicũtur enim numeri augeri per additionem unitatũ.
Tertiò, augetur magnitudo aliqua ꝑ magnitudinis additionẽ, ut aqua additione 3.
aquæ. Quartò etiam augetur aliquid, 4.
nulla facta additione, & ſic rarefactio dicitur augmentatio quædam, nec de his

augmen-

augmentationibus in præſenti eſt diſputatio;ſed de ea, quæ eſt uiuentium, quæ adueniente aliquo extrinſeco fit.

5.
1. Ratio. Qđ augmentatio ſit gño.
Ac petimus, an talis ſit generatio. Et uidetᷓ,quod ſic.Primo:Id, quo poſito,ponitur augmentatio;& quo ablato,aufertur,eſt ipſa augmentatio : ſed poſita tali generatione,puta maioris partis ſubſtantia,quam ſit deperdita in uiuente ponitur augmentatio.& ipſa ablata, aufertur augmentatio:ergo illa generatio eſt augmentatio.

2. Ratio.
Secundò: Augmentatio eſt generatio maioris partis ſubſtantiæ : ſed generatio maioris partis eſt generatio:ergo augmẽtatio eſt generatio.

3.
Tertiò:quia augmentatio aſſimilatur mutationi, qua ignis in ſe conuertit lignum:ſed hęc eſt generatio:ergo,& augmentatio.

4.
Quartò:quia in augmẽtatione eſt corruptio ſimpliciter cibi: ergo ibi eſt generatio.Corruptio n.unius,generatio eſt alterius:ergo augmentatio eſt generatio.

1. opin. Marſilii.
In hac difficultate ſunt tres ſententiæ. Prima eſt Marſilij.q.10.qui augmẽtationem dicit,generationem eſſe quandam: eſt enim generatio,& cõuerſio cibi, cùm eſt & fit maior ſubſtãtia,quam ſit deperdita,ita tamẽ, quod non ſit generata per ſe,ſed coniuncta, & unita cum uiuente: ob id uocat aggenerationem hanc talem mutationem:& dicit, augmentationem eſſe aggenerationem quandam.

2.opin.aliorum.
Alia eſt ſententia aliorum, quos ipſe citat,qui augmentationẽ plures eſſe motus dicunt: eſt enim partim generatio, partim motus localis,partim alteratio,& alij,quia hi omnes neceſſario in augmentatione ſunt.

3.opin. Alberti Saxonis, Aegidii &c.
Tertia ſententia eſt Alberti Saxo q. 9. & Aegidii. q 27.& Philop tex.41.& eſt communis,quod augmentatio nõ eſt generatio illa quanuis ſit neceſſaria,& præuia.ſed augmentatio eſt motus in quantitatem maiorem, quæ ex illa aggeneratione inſurgit Non enim ſolum nutrimẽtum in ſubſtantiam uiuentis conuerſum, ſubſtantiam nutrit, ſed etiam quantitatem habens, cum pluſ eſt, quam de perditum ſit. Ipſum uiuens augetur,& motus ille augmentum eſt,ſecundum quem ſubſtantia uiuentis per maiorem quantitatem dilatatur.Hæ ſunt opiniones præcipuæ aliorum.

Pro quarum dilucidatione ſit prima concluſio.Augmentatio eſt motus à minori ad maiorem magnitudinem formaliter non autem aggeneratio ſubſtantię. *1.Concluſio.*

Pro declaratione aduerte,in augmentatione multas mutationes cõuenire.Eſt una alteratio ſecundum quam pars uiuẽtis nutrienda cibum ſibi iuxta poſitum diſponit,ut in ſui ſimilitudinem reducat. Altera eſt corruptio ſubſtantialis cibi, forma enim recedit ipſius, hanc ſequitur tertia,nempe generatio quædam ſecundum quam in illam cibi materiam forma uiuentis ſuccedit de nouo, non quidem ſeparatim, ſed coniunctè cum ipſo uiuente, & talis mutatio nutritio eſt uiuentis. poſt hanc eſt quarta, hanc ſequens ſecundum quam quantitas nutrimenti mutati copulatur uiuenti ita, ut fiat uiuens maius,quam ante erat,& hæc ſola dicitur augmentatio, quam ſequitur alia quinta noui loci maioris acquiſitio. *1.fundam. In generatione quinque mutationes reperiuntur.*

Aduerte ulterius, quod alteratio præcedit tempore reliquas quatuor, at quatuor aliæ,quæ,facta alteratione fiunt, ſimul tempore ſunt ita, ut dum forma cibi expellitur, altera introducitur, & uiuens augetur, & locus etiam mutatur, dum maior occupatur, quam ante. Quanuis ergo ſimul tot mutationes conueniant, non tamen propter ſimilitudinem earum natura confundi debet, ſed differunt inter ſe multum, ac uarias habent rationes. *2 fundam. alteratio præcedit reliquas quatuor mutationes, illæ uero quatuor ſunt ſimul.*

Imo,quia quantitas diſtinguitur realiter à ſubſtantia, etiam augmentatio, & nutritio realiter diſtinguuntur, cum ſint ad diuerſos terminos realiter differentes & præſertim ſi augmentatio cum quantitate,& nutritio cum ſubſtantia re idem ſunt. Eſt enim ualde probabilis opinio, quod mutatio à termino non diſtinguitᷓ realiter,ut diximus lib.3.Phyſic. *Augmẽtatio, & nutritio realiter differunt.*

His ſuppoſitis,notus eſt ſenſus concluſionis.Probatur autem primo,Mutationes quarum termini diſtinguuntur,& ipſe diſtinguũtur,ſed generationis.& augmentationis termini diſtinguũtur, & eſt enim augmentatio ad quãtitatem,& aggeneratio ad ſubſtantiam: ergo & ipſe diſtin- *Probatur cõcluſio. 1. Ratio.*

diſtinguuntur ergo augmentatio nõ eſt generatio.

2. Ratio. Secundo. Augmentatio eſt à ſubiecto in ſubiectũ, ob id motus dicitur ab Ariſt. 5. Phyſi. at generatio eſt à non ſubiecto in ſubiectum, nec motus eſt ergo augmẽtatio non eſt generatio.

3. Ratio. Tertio. Quod generatur, non dicitur mutari cum nõ fuerit antè, ſed fieri vt cũ generatur homo, non mutatur, quia tũc nõ eſt quod autem mutatur, debet antè, & põt eſſe at quod augetur, dicit̃ mutari, & moueri ergo non eſt augmentatio generatio.

4. Ratio. Quartò. Si augmentatio eſſet generatio, tunc eſſet generatio & augmentatio ſub vno genere ſubſtantiæ vtraq; enim eſt ad ſubſtantiam non ergo eſſent quatuor mutationum genera, quæ Ariſt. & Philoſophi recipiunt.

Conſtat igitur ex his, augmentationẽ non eſſe generationem, ſed motum ad quantitatem. Nõ enim dici poteſt, quod ſint plures motus tunc enim non unum mutationis genus eſſet, ſed aggregatio multorum, & vnum per accidens.

2 Cõcluſio. Secunda concluſio. Proxima materia augmẽtationis eſt corpus actu ſimile ſpecie, & accedens ei, quod augetur.

Nota 1. Duplex materia augmẽtationis. Aduerte, quod eſt duplex materia augmentationis. Altera, quæ dicit̃ alteratio nis, & hæc eſt nutrimentum ante cõuerſionem in ſubſtantiam viuentis; & talis materia remota eſt. Altera cõpoſitionis eſt, & hæc eſt nutrimentum conuerſum in ſubſtantiam uiuentis, & ex hoc proximè fit augmentatio, non quod tẽpore præcedat conuerſio in ſimile ipſam augmentationem, ſimul enim ſunt, ſed tantum natura.

Nota 2. Non ſolũ nutrimẽtũ fit ſimile in ſubſtãtia, ſed & qualitate. Vlterius etiam nota, quod non ſolum fit ſimile in forma ſubſtantiali, ſed et̃ in qualitatibus, vt os facit os, caro carnem neruus neruũ, & ſic unumquodq; augetur & nutritur corpore ſimili in ſubſtantia, & in qualitate. Hoc docet Ariſt. & 8. Phyſi. text. 55. vbi dicit, quod nutrimentu factum ſimile aget.

3. Cõcluſio. Tertia concluſio. Augmẽtatio eſt motio uiuentis euiſdem manentis facta ab anima ex minori ad maiorem magnitudinem adueniente aliquo extrinſeco, vt ſuæ naturæ debitos quãtitatis terminos uiuens conſequatur.

Hæc poteſt eſſe definitio augmentationis. 1. defin tio augmentationis grau ſis.

Quanuis non ſit opus ſic definire; ſat enim erat dicere, uiuentis motus à minori ad maiorem magnitudinem at vt melius cauſæ diſtinguerentur, poſita eſt definitio prolixior. 2 definitio breuior.

Formalis cauſa eſt motus in quo à generatione ſecernitur. Et motus termini ad maiorẽ magnitudinẽ ex minori ĩ quo à diminutione differt, cuius termini ſunt oppoſiti; Ponitur ſubiectum propriũ qđ eſt viuens materia eſt extrinſecum adueniens. Efficiens, eſt anima eſt enim anima primum principium effectiuũ augmenti, Finis eſt ut uiuentia que ſtatim à principio perfectam quantitatẽ adepta non ſunt, ad ipſam perfectionem ſecundum propriam cuiuſque naturã per augmentationem perueniãt. De ſingulis his cauſis non eſt in præſenti diſputandum, ſat eſt modo in generali ipſas attingere. Per hæc ad argumenta poſſumus facile reſpondere. Explicatio definitionis.

Ad primum neganda eſt maior per illam enim probaretur, quod pater eſt filius quia poſito vno ponitur alterum, & ablato, aufertur. Sequitur quidem ex tali generatione augmentario, nõ tamẽ augmentatio eſt ipſa generatio. Solutio argu. Ad 1.

Ad ſecũdum, quod in illa generatione maioris ſubſtantiæ ſunt duę mutationes altera ſubſtantiæ altera quantitatis. Nec intelligas, quod illa productio quãtitatis eſt augmentatio ſed ſimul cum extenſione, & dilatatione ſubſtantiæ quæ prouenit ex vnione, & copulatione cum uiuẽte ipſo. Ad 2.

Ad tertium dico, quod comparatio illa ignis ſolum eſt quãtum ad hoc, quod in augmentatione non generatur aliquid, vt per ſe ſit ſed coniunctum cum viuente. Tamen adhuc in igne cõſideramus duas mutationes, & eam, quę eſt ignis generatio, & eam quæ eſt ipſius accretio ſecũdum maiorẽ quantitatem, quãuis ſit impropria. Ad 3.

Ad quartum, admitto eſſe cibi corruptionem ſimul etiam dico, eſſe ibi aliquam generationem: ſed non eſt talis generatio ipſa augmentatio, ſed ei eſt adiuncta, & ad ipſam neceſſaria, quanuis ſimul Ad 4.

ſimul tempore utrũque ſit, propterea tamen non tollitur diſtinctio inter ipſas, ut dictum eſt.

QVAESTIO NONA.

An in augmentatione eadem uiuentis forma numero maneat.

Senſus quæſ. GRauis quidem, & difficilis eſt, quęſtio iſta: cuius ſenſus eſt, Cõſtat enĩ res augeri ꝑ cõuerſionẽ cibi in ꝓpriã ſubſtãtiã, & diminutionẽ per receſſum partiũ ſubſtantiæ: petimus autẽ, an cũ cibus deſtruitur, & in uiuentis ſubſtãtiã cõuertitur, an in materia eius noua pars animæ introducatur educta ex potentia illius materiæ cibi, an eadem prorſus numero anima quę in uiuẽte erat, ingrediatur illam. Similiter in diminutione, cũ recedit pars carnis, oſſis, l. alterius, an particula animę, quæ ibi erat corrumpatur, an nõ, ſed maneat regreſſa ad alias materiæ partes.

Nota. Et nota, qd ex determinatione huius difficultatis ſimul manet alia determinata: puta, quomodo quod augetur, debeat manere idem.

1. ſnia. Pro altera igitur parte quæſtionis, puta, quod ſit eadẽ anima numero ſub maiore, & ſub minori materia, ſunt argumenta.

1. A. gm pro parte affirmatiua. Primum eſt ex Ariſt. text. 36. ubi dicit, ſecundum formam eſſe augmentationẽ & text. 37. quod manet forma eadem, materia recedit, ſicut manet idem uas, aqua fluit, & refluit alia & alia: ergo uidetur profecto, quod ſit eadem forma numero in augmento.

2. Secundo, ſi forma etiam cum materia recedit in diminutione, nõ eſſet idem ſubiectũ quod auctũ eſt, & quod ante erat: quia nec forma antiqua, nec materia ſit eadem. Cum igitur debeat eſſe idẽ ſubiectum, & non ſit ſecundum materiam, quam non permanere eandem certũ eſt erit profecto ſecundum formam.

3. Tertio, quia ſi ſic eſſet augmẽtum uiuentium, ſequeretur, quod non differret ab augmento non uiuentium, puta ignis non enim aliter augetur ignis, quam cõuertendo ſtupam, l. aliud ſimile in ignem & ſibi copulando. Ergo profectò cum tãta ſit differẽtia, ut unum animatum, alterum ſit inanimatum; uidetur nõ ſic eſſe augmentum in uiuẽtibus, ſed per eiuſdẽ formæ numero extenſionem.

4. Quarto ſequitur, quod poſſent animata in infinitum creſcere, & ex natura ſua terminũ non haberent: quod eſt falſum & cõtra Ariſt. 2. de anima. text. 41. Sequela probatur: quia ſi illo modo augeretur, tunc eſſet augmentum per iuxta poſitionem ſimilis in actu, ſicut in igne: creſceret ergo abſque intrinſeco termino, ſicut & ignis.

5. Quinto ſequitur, ꝙ poſt aliquod tempus prorſus eſſet aliud uiuẽs, quam fuit genitum: quod uidetur quaſi opinio Heracliti. ſequela patet: quia paulatim corrumpitur antiqua forma, & materia, & nouæ ſuccedunt partes, tandem omnes partes erunt aliæ ab his, quę in generatione prima fuerunt

Authores pri. mæ ſnię. Hæc ſunt argumẽta pro hac parte: cuius quidem ſententiæ ſunt uiri inſignes, puta, Philop. hic multoties id docet Alb. Mag. opuſcu. de nutritione tract. 1. cap. 3. & tract. 2. cap. 1. & uidetur etiam hoc ſentire S. Tho. 2. de anima lect. 9. idem Aegidius in iſto loco: & Burleus tract. de intenſione, & remiſſione. cap. 3. & Paulus Ven. ſupra textum. 37.

2. Snia. At appoſitam partem alij ſuſtinẽt, puta, quod ſemper educatur noua pars formæ in nutritione, & pereat in diminutione in omnibus pręter hominẽ, cuius anima indiuiſibilis eſt & immortalis. Sicut enim cũ calor, qui eſt unius medietatis ligni diffunditur per totum producendo nouũ in partes proximas, & diminuitur partibus deſtructis; ita eſt de anima, quæ in materia diuiſibilis eſt.

Authores ſecũdæ ſniæ. Iſta ſententia eſt Marſilij. q. 12. & Alb. Saxo. q. 10. & Petri de Mantua, tract. de primo, & ultimo inſtanti. Eſt enim Alexãdri, & Auerroes conſentire uidetur comme. 38 ſimiliter Simpli. 2. de anima particula. 49. Eſt etiam omnium Nominaliũ. Quid in hac controuerſia ſit tenendum, difficile eſt iudicare.

1. Cõcluſio. Tamen ſit prima concluſio, Exiſtenti anima diuiſibili, nihil impoſſibile apparet, non educi nouam partem formæ de nouo ex materiæ nutrimenti potentia-

tia.

tia ſimiliter cum receſſu partis ſubſtantia deperdi.

Explico concluſionem. Quanuis ſit opinio, an animæ animalium perfectorum ſint indiuiſibiles, ſicut hominis, nec necta m. de imperfectoris, & ſaltem de animabus plantarum, communis opinio concors eſt, eſſe oēs diuiſibiles in materia, & coextendi ſecundum quantitatem, & eſt expreſſa ſententia Ariſtot. tamen quia non eſt modo locus id diſputandi, ſupponatur, ut alias probandum. Imò ergo exiſtimo, omnes animas præter, humanam eſſe diuiſibiles in materia, quidquid tamen ſit, hoc ſuppoſito, eſt concluſio, quo deducitur pars formę ex materia, & cum materia recedente corrumpitur etiam particula formæ.

Animæ plantarū diuiſibiles, & imperfecto rum animalium. Alias brutorū oēs eſſe diuiſibile. probabilius.

1. Argu. Pro prima concluſione.

Et probatur concluſio fortiſſimis argumentis. Primum eſt: Demus partem ſubſtantiæ viuentis, quæ augeri debet, & eſt appoſitus illi cibus immediatè, tunc ſi formæ pars illa, quæ eſt milla particula materiæ manens, eadem etiam tranſit ad informandam materiam cibi, peto. Vel deſerit ſuam materiam. l. non, ſed ſimul utranque informat. Si deſerit, non ergo augetur, nec occupat maiorem materiam. Si vero ſimul informat utranq; ergo eſt indiuiſibilis, eſt enim tota illa in materia priore, & tota illa in alia ſimul materia: non enim eſt aliud eſſe indiuiſibile.

Cōfirmatur ratio. Præterea, quia non eſt maior forma in vna parte, quàm in tota, quia eadem eſt, nec aliquid formę productū eſt de nouo.

2 Secundo. Sumo partem, quæ eſt corrupta: forma in illa exiſtens prius l. eſt corrupta. l. non Si corrupta, habeo intētum. ſi non corrupta. l. manet ſine materia. l. non. Non eſt dicendum, quòd ſi ſine materia: ſi ergo manet in materia, erit profecto in parte materiæ antecedente, erunt ergo duæ particulæ formę in unica parte materiæ.

Solutio quorūdā. Ad hoc dicunt aliqui quòd cum illa forma deſinit eſſe in illa materię parte recedente, confugit ad materiam antecedentem, & quæ ibi interat ad aliā, & hęc ad aliam, donec vltima interet in cibi materiam.

Reiicitur ea ſolutio. Primo, quid ridiculum magis dici poteſt in philoſophia? Et quanuis multis hoc impugnarī poterat, hoc tamen modo conuincitur. Nam pono, quòd ſit maior pars materiæ deperdita, quàm cibi ſic acquiſita, quod accedit tēpore diminutionis, tunc non habet locum ſolutio.

Tertio: ſi paulatim recedente materia manet forma, & in ea materia, è cuius potentia non eſt educta; cum toties fiat iſta mutatio ſecūdum ipſos, vt nihil maneat materiæ antiquæ, & quę primo erat, ſequitur, quòd erit forma corruptibilis habens materiam, de cuius potentia nō eſt educta, & ſic ab illa tota eſt indepēdens, quod profecto eſt abſurdiſſimum in philoſophia. 3.

Quarto ſumo vnam formam eductam de potentia materiæ, & facto augmentum: Ita dependet tota forma iſta ab hoc tota materia, ſicut pars formę a parte, q a ſicut tota eſt educta ex potentia totius materiæ, ita pars de parte: ſed forma a tota inſeparabilis eſt, ergo etiam pars a parte, quin corrumpatur. 4.

Quinto, quia forma educta de potentia materiæ, non poteſt vllo modo per ſe moueri, quo ergo modo forma illa mouetur ad illam materiam, aut quis eſt talis motus? nō enim localis, nec vllus alius eſt, ut patet ex definitionibus ſingulorū. His, & aliis argumentis, quæ adducere poſſem, exiſtimo concluſionem noſtram probari. 5.

Sit ſecunda concluſio. Probabilis eſt oppoſita ſententia propter autoritatem autorum, quanuis non habeant aliam ſolutionem meliorem argumētorū, quàm dicere, quod anima excellit alias formas. & ita quanuis diuiſibilis ſit, poteſt ſe ad materiam maiorem eadem manens dilatare, & hac ex parte eſt aliquo modo indiuiſibilis. Sed conſultius eſt dicere oppoſitum, pręſertim, cum ſit pro nobis au ctoritas magnorum hominum, rationes conuincentes, & oppoſitæ opinionis rationes debiles ſint. Quo circa ad ipſas reſpondetur. 2. Cōclu ſio.

Primum argumentum poſitum eſt in auctoritate Ariſt. non in ratione, & contra ipſum, vt locum loco opponamus, ſunt duo loci. Alter eſt textus. 38. vbi dicit, quòd viuens augetur ſimili. Si ergo caro facta ſimilis auget, ergo eſt diſtincta a ab eo, quod auget, ſi ergo unam, & Ad 1. 1. Sol.

eandem habet formam, non diſtincta eſt, ſed eadem. Alter eſt, textus 39. dicit, quòd caro generata nutrit. quis autem in Ariſt dicit generari ſenſibile, & ex potētia in actum fieri, niſi comproducatur forma?

Præterea ibidem duplici exemplo, puta de aqua infuſa vino, & ligno iniecto ignis explicuit nutrimentum: at conſtat, quòd noua forma ignis, & vini inducitur in aquam, & lignum.

Ad locū Ariſt. qd ſit augmētationem eſſe ſecūdum partē formales, & nō materiales.

At vt ipſum locum Ariſtote. ſoluamus, vbi dicit, augmentationem eſſe ſecundum formam, nō ſecundum materiam. Aduerte, quòd multiplex eſt expoſitio: Marſil. & Alber. de Saxo. locis citatis, dicunt, quòd in viuēte ſunt partes poroſæ, & non poroſæ. Poroſæ illę ſunt, quæ non ſunt animatæ, ſed vacuitates quędā mediæ inter partes ipſas ſolidas, & animatas, ſicut in ſpongia quadam, & has ſolidas dicunt non poroſas. Interpretantur ergo Ariſto. ut partes formales uocet poroſas, quia in eis fit augmētum proprie, quia nutrimentum recipitur in ipſis, non autem in ſolidis, quas vocat materiales.

1. Expō Marſil & Alber. de Sax.

Reiicitur 1. Expō.

Iſta expoſitio non eſt ad mentem Ariſt. quia quod dicitur de materiali, & forma li parte, dicitur de quocunque ente naturali. At nō ſunt huiuſmodi partes in omnibus. Quòd autem diſtinctio Ariſtot. ſit communis, ipſe indicat, dum dicit, idem eſſe in omnibus, quę habent formam in materia.

2. Albe. & Concil.

Eſt alia expoſitio Alberti tractat. 3. capitu. 8. & conciliat differen. Notāt, quòd in animali ſunt partes in triplici differentia. Quædam, quæ habent rationem formæ, & continentis; & ſunt iſtę, quæ aliquam operationem exercent in corpore animalis, huiuſmodi ſunt membra, Quædam alia ſunt, quæ habent rationem materiæ, ut ea, quæ non habent aliquā peculiarem actionem, ſed ſolum viuere: vt caro, adeps, pinguedo. Aliæ ſunt mediæ, & harum quædam ſunt ex parte formalium, vt quæ non ſunt membra, tamen habent officium aliquod, & operationem in corpore; vt venæ, arteriæ, quibus fertur nutrimentum; nerui, quibus exercetur motus. Quædam ex parte materialium, vt oſſa, & cartilagines quę non agunt, ſed ſunt, vt fundamenta corporis. Quædam ſunt vtrunque participātia, vt muſculi, qui ex neruo & carne conſtant. Vult ergo Albertus, quòd materiales partes vocētur hic materia, reliquæ forma, & ſit ſenſus, quòd ſit augmētario, manente forma, quia manentibus eiſdem membris, venis, & oſſibus, decreſcunt, & augentur caro, pinguedo, & alia huiuſmodi.

Nota 3. in anima li gnā partium.

Quanuis autem hoc verum ſit, tamen non eſt ad mentem Ariſtotel. ob eādem poſitam rationem, quia diſtinctio Ariſtotel. generaliter eſt in omnibus naturalibus.

Reiicitur 2 Expō.

Alia eſt expoſitio Alexandri, in cuius declarationem aduerte, quòd ſunt duplices partes in viuente, ſpermaticæ, & nutrimentales. Spermaticæ ſunt illæ, quas virtus formatiua ſeminis facit ex materia ipſa ſeminis, facit enim oſſa cartilagines, uenulas, neruulos, & partes organicas, vt cerebrum, cor, epar, & reliqua, poſtea has partes auxit ex nutrimento accendente, & addidit carnem, pinguedinem, & alia: totum ergo, quod ex ſemine factum eſt, ſpermaticum vocatur, reliquum nutrimentale.

3. Alex.

Nota 2. in viuente partes.

Vult ergo Alexand. quòd dum vita viuentis durat, manet ſpermaticum, & hoc vocatur ab Ariſtotel forma. reliquum diſcedit, accedit que, nec idem permanet, & materia dicitur, & ſic exponit locū: Quid quid tamen ſit de doctrina ipſa, tamen non videtur eadem ratio ad mētem Ariſtotelis.

Reiicitur 3 expō.

Alia eſt expoſitio Auerrois, quod formam intelligit eam, quæ eſt altera pars compoſiti, ſimiliter materiā. Sed ſenſus non eſt, quòd manet forma, nō materia, ſed quòd augmentatio non ſit effectiue a materia, ſed ab ipſa forma.

4. Auer.

Sed nec iſta expoſitio eſt ad mentem Ariſtotelis, quia comparat formam vaſi, quod idem manet aqua alia, & alia accedente: at vas nihil efficit, ſed idem manet continens.

Reiicitur 4

Alia expoſitio literæ Ariſtotel. conſona Philop. & Albert. & aliorum, quam ſupra diximus, quòd ſit ſenſus, quod in augmento ſemper maneat eadē anima modo ſub minori. poſtea ſub maiori materia: materia autem non ſit eadem, & ſic totum,

5. Philo.

totum, quod augetur, idem manet ſecundum formam. Fateor expoſitionem eſſe admodum conſonam textui.

Reiicitur 5. At quia doctrina non uidetur uera, ut probatum eſt, uidetur mihi, aliam expoſitionem adhibendam eſſe, ne Ariſto. in talem ſenſum trahamus.

6. authoris. Nota 1. Idcirco dico, quod poſſumus conſiderare in re materiali ipſam naturam ſpecificam, & ipſum ſingulare, vt hominem, & hunc hominem. Natura eſt dicta forma, ſingularitas materia: & hoc Ariſt. 1. Cęli. cap. 9. docet, Cœlum dicere formam, hoc Cœlum materiam. In rebus autem ſpiritualibus, hoc non habet locum, quia ſe ipſis ſunt ſingulares.

Dico igitur, quod cum fit augmentum oſſis, manet forma, id eſt, natura, quia ſemper eſt verum dicere os, ſiue ſit maius, ſiue minus: at ſingularitas, id eſt, hæ. 1. illæ partes, quæ materia dicuntur, recedant.

Explicat. Et explicat S. Thom. hoc triplici exemplo, puta de populo: dicitur enim, quod idem eſt ſemper populus, tamen quidam homines modo, alii poſtea ſunt. Similiter dicitur idem fluuius, alia tamē, & alia aqua, idem dicitur ignis, tamen aliud, & aliud opponitur combuſtibile. Sic etiam in præſenti, quanuis maior ſit identitas in uiuente, vt dicetur in argumento vltimo. Sic mihi uidetur: poſſe Ariſtotel. gloſſari commode, cum conſtat oppoſitam ſententiam vix poſſe defendi aut intelligi.

Ad 2. ar. 1. Nota. Ad ſecundum nota: quod cum dicitur, In augmentatione debet manere idem ſubiectum, non intelligas, quod debet eſſe in augmentationibus omnibus, quę ſiūt toto tempore augmenti, quę nō ſunt cōtinuæ: ſed ſat eſt, quod dum aliqua certa augmentatio fit, in ea manet idem ſubiectum: & ita fit.

2. Propterea vlterius nota, ꝙ ſicut aliud eſt, qđ generatur, vt terminus generationis: aliud, quod generatur, vt ſubiectum generationis ita etiam in augmētatione aliud eſt, quod auctum eſt, ut terminus; aliud, quod auctum eſt, vt ſubiectū, & ſuſcipiens augmētum. Quod generatur, vt terminus, eſt cōpoſitum, ſcilicet, homo. l. leo: quod vero eſt ſubiectū, materia eſt. In augmentatione aūt, quod eſt auctum, vt terminus, eſt totum compoſitum ex præcedēte corpore, & ſuperaddito, vt ſit ex bipedali fiat tripedale; quod eſt vt terminus auctum, eſt tripedale: quod vero vt ſubiectum eſt, illud ſolum, cui ſuperadditur, ut bipedale: & hoc manet idē, dum fit tripedale.

Occurrit obiectioni. Nec valet, quod non eſt idē ſub toto termino, cū enim acquirit vltimam partem pedalitatis, eſt tripedale cum dimidio. Dico quod non debet ſumi id ſolum, quod à principio fuit, id eſt bipedale, & totum aliud eſt terminus: aliter enim poſſemus dicere, quod in alteratione non manet idem, cum fit homo albus: nam ſemper eſt magis albus, & ſubiicitur albedini ſequenti. Sed non ſic debemus ſumere, ſed ipſum, quod ante motum fuit, ſi hoc igitur in augmentatione conſideremus, non eſt dubium, quin in qualibet augmentatione detur ſubiectum ſic idem manens.

Ad 3. Ad tertium dico, eſſe duplex magnum diſcrimen inter augmentum viuentium, & augmentum ignis. Alterum eſt, quod ignis non creſcit niſi ex ea parte, qua ei alimētum ponitur: ſi ſurſum apponitur, ſurſum tendit: ſi ad latus, ſimiliter ad latus. l. ad aliam differentiam. At viuens cibo una parte poſito creſcit ſecundum omnem differentiam, & ſurſum, & ad vnum, & ad alterum latus. Vnde conſtat, quod talis motus non eſt ab vllo elemento, ſed à forma peculiari, quæ dicitur anima: & hoc docebat Ariſt. contra Empedoclem probans augmentum viuentium non eſſe ab igne.

Nota diſcrimē inter augmētationē uiuentiū. & nō uiuentiū. 1 diſcrimen.

Alterum diſcrimē. Alterum diſcrimen eſt, quod ignis ſuſcipit alimētum ad partes exteriores, nec ſecundum omnes ſuas partes augetur, at viuēs intra ſe cibum ſumit, ac per varias partes internas: virtute propria diſtribuit & ſic ſoluitur argumentum.

Ad 4. Ad quartum dico, quod non poſſunt animata creſcere in infinitum: non enim ſola oppoſitione creſcunt, ſed cōuerſione cibi, & auctione circa ipſum, in qua virtus naturalis debilitatur: in igne autem non debilitatur calor, ſed ſemper ęque fortis producitur.

Ad 5. Solutio. Marſil. & Alb. Ad quintū Marſil. & Alb. q. 11. dicunt tripliciter aliquid dici idē numero, ꝓpriſſimè, & propriè, & largè. Id propriſſimè vnum

vnum eſt, quod manet idem ſecũdum ſe totum, vt Cęlum, Angelus: id vero proprie, quod manet idem ſecundum præcipuam ſui partem, vt homo, cuius materia nõ manet, ſed ſola anima: large vero, quod, quãuis quoad oẽs partes non maneat, tamen manet ſecundum figuram, & ſitum, vt fluuius: & ſic manent reliqua animalia poſt multum tempus, quorum materia tota, & forma receſsit.

Reiicitur hæc ſolutio. Mihi diſplicet iſta ſententia, quia iam profecto nullo modo eſſet idẽ numero, ſed ſpecie. Quare dico, quod partes ſpermaticæ ſemper manent in toto vitę tempore, quanuis decrementum paſſę ſint, & ſic forma etiam in illis manet eadem: & hæc eſt ſententia Auer. Alex. Philop. Alberti. Cum igitur ipſum fundamentum idem maneat, toto tempore vitę, quãuis fluxus ſit in reliquis partibus, viuẽs tamẽ dici poteſt idẽ numero: & in hoc differt viuens ab igne qui non ſic manet.

Nota, quę nã partes maneant in uiuẽte eędẽ numero.

QVAESTIO DECIMA.

An quod augetur, eius quęlibet pars augeatur.

VNum ex his, quæ ad augmentationem neceſſario ſunt obſeruanda, erat, vt oſtenderet, quomodo eius, quod augetur, quælibet pars augeatur, propterea in præſenti diſputatur.

1. argum. Eſt autem argumenũ primum in oppoſitum, Cum augmentum ſit per aduẽtum alicuius extrinſeci corporis, ſi in uiuẽtis quælibet pars augetur, datur corporis penetratio, & hoc eſt impoſſibile. Vel datur, ꝙ diuidatur viuens, vt partes cibi ingrediantur in ſingulas partes, nõ enim videtur alius modus, ſed hoc etiã eſt impoſſibile, quia oportet diuidi totũ in omnem ſuam partem, ſi debet augeri ſecundum quamlibet: hoc autem nõ poteſt eſſe. Præterea, quia tunc in augmento interueniret dolor, qui cauſatur ex diuiſione continui: at tamen nullus dolor ibi interuenit.

2. Secundò. Sunt partes aliquando in uiuentibus aridæ, vt patet de multis, qui contractionem patiuntur membrorum, & non augentur ſecundum illas partes, bene tamen ſecundum alias: ergo non quælibet pars augetur in viuente, dum augetur.

Tertio Si quęlibet pars augetur, ſaltem minima deberet augeri alia minima, & tunc in ſingulis augmentis totum in duplo maius fieret, quod eſt aperte contra experientiam. 3.

Quarto. Sequitur, quod ſecundum omnem dimenſionem augeretur, & tunc eſſet animal tam latum, quam longum, & profundum, quod eſt falſum. 4.

Quinto, quia dici poſſet, quod non eſt totum corpus viuentis continuum, quia habet poros, per quos cibus applicatur partibus. Eſt argumentum cõtra iſto poros. Iſti ſunt repleti corpore aliquo, alias eſſet vacuum: ergo non poſſunt aliud in ſe extrinſecum recipere, quin detur penetratio corporum. 5.

Sexto Si iſti pori recipiunt in ſe nutrimentum: ergo conuerſo nutrimento in viuens, non dilatabitur viuens, nec occupabit maiorem locum, ſed potius replebitur, & præterea iam non recipiet aliud, cum non maneant pori. Quod ſi dicas, Poſtquam eſt facta cibi illius conuerſio, fiunt noui pori, & tunc dilatatur caro, & neruus, iam profecto non fit augmẽtum ſimul cum nutritione, & conuerſione cibi: quod eſt contra Ariſt. 6.

Septimo, Cum illi pori fiant ex illo, qđ ſupereſt, ex diminutione, videtur, quod non ſit maior, quàm excremẽtum ipſum relictum ex diminutione, ſi ergo nutrimentum non eſt maius, quam deperditum: ergo non fiet augmentatio. 7.

Octauo, quia eſt porus in medio carnis, nec videt, quomodo cibus poſſit tranſire, cum anteriores, ſint prius iam repleti quia quæq; pars ſibi attrahit. Hęc ſunt argumẽta contra partem affirmatiuam. 8.

Sunt in hoc duo modo dicendi. Alter eſt Auerrois, comm. 38 qui exiſtimat, quod libet minimum naturale corporis habere ſuum porum minimum, ita ut inter minima mediet porus, & in hoc ſanguis receptus nutrit, & auget quodque minimum per iuxta poſitionem, quia conuertitur in ipſius ſubſtantiam, & ſic eius, quod augetur, quelibet pars ſenſibilis, & minima augetur. 1. Sẽtẽtia Auer.

Iſta opinio non mihi placet, quia abſq; tatione Reiicitur ſola Auer.

ratione multiplicat poros, & minimis partes diſtinguit: quod gratis dicitur, imo contra rationem; quia tunc eſſet corpus tam poroſum, quam ſolidum: quod non eſt credibile. Præterea tam poroſum eſſet vnum, quam alterum: quod non apparet. Et vlterius, quia non eſt ratio, qua probetur, illas particulas eſſe minimas.

1 Sententia Marſi. & Albert. Altera opinio eſt Marſilij. q. 13. & Alber. q. 12. qui diſtinguunt in corpore partes poroſas, & non poroſus eſſe, vt dictũ eſt. Dicunt tamẽ quod omnes hæ augentur: tamen nõ eodem modo, ſed poroſæ per intus ſuſceptionẽ, quia in ſe recipiũt cibum nõ poroſæ uero per iuxta poſitionem ad latera.

Reiicitur ſententia. Iſta ſententia mihi non placet in hoc, quod dicit partes poroſas augeri: nã pori nõ cenſentur partes noſtri corporis, cũ non ſint aliud, quam concauitates plenæ ſubſtantia non viuente.

Et dato, quod eſſent partes, non dicuntur augeri; quia nõ manent eadem, imo poſtquam repletæ ſunt, alij noui fiunt pori: quod autem augetur, debet idem manere.

Senſa Authoris. Propterea dico eſſe poros in corpore noſtro & viuenti innumeros: & eſſe partes ſolidas. non minimas, ſed paruæ quãtitatis, aliquas maiores, aliquas minores aliquas æquales: quia nõ omnes idẽ omnino habent temperamentum. Similiter poros eſſe inter ſe inæquales; & hi nõ dicuntur augeri, ſed deſeruire augmentationi, quatenus alimentum continent, quo ſolidæ augentur. Vt autẽ hoc declaretur.

1. Not. Cauſa pororum quotuplex. Aduerte primo, quòd horum pororũ eſt cauſa duplex, vna efficiens altera finalis. Efficiens eſt calor naturalis interiores corporis partes reſoluens, & conſumens, ex quarum reſolutione, & conſumptione ſuperſunt vacuitates internæ in qualibet partes plenę vapore reſoluto. I. excremento.

Finis horum duplex eſt alter, ut ſint viæ per quas excrementa reſoluta eijciãtur foras, ne interius manẽtia corruptionis partium ſunt cauſa. Alter finis eſt, ut per eoſdem alimẽtum trahatur ad ſingulas has partes.

Eſt enim duplex via alimenti. Altera eſt venæ, per quas ſanguis fertũt ad innumeras corporis partes. Sunt enim ramificatæ venæ in multos ramos quorum alii ad alias corporis partes vergũt. Tamen quia non debuit ita vena multiplicari, ut quęque particula haberet ſuã, prouida natura fecit poros, ut ꝑ hos particulæ paruulæ nutrimentum ſibi traherent exugentes ſanguinem à uenis, quæ ſanguinem ipſum per ſuos poros emittunt, ſicut exit ſudor per carnẽ exterius: non quod ſanguis ex ſe egrediatur, ſed quod à uirtute partiũ exugatur. Hæ igitur ſunt cauſæ pororum, qui nũquã ſunt vacui ſed modo sãguine, modo excremẽto, modo vapore, modo his oĩbus repletus eſt.

Aduerte ſecundo, quod quælibet pars alimentum ſibi iuxta poſitum alterat, & conuertit, & non augetur ſicut aqua, cui aqua ab extrinſeco accedit, quæ uocatur additio quantitatiua ſed ipſa pars cibum ſibi ſimilẽ facit, & hoc dicitur augeri per iuxta poſitionem non ſolum quantitatiuam, ſed etiam generatiuam, & alteratiuam. 2 Nota.

Tamen nota diligenter, quod cum cõuertit cibum in poro exiſtentem, ſimul reſoluit vaporẽ, qui ex cõcoctione reſultat, & ille vapor nouum faciens porum propellit viuentis partes verſus locum exteriorem, & ſic dilatatur, & locum maiorem occupat. Not. 1.

Vnde ſimul fit porus, & dilatatio partium, & cibi alteratio, & conuerſio: & ſic quælibet pars augetur per hãc propulſionem, vt dixit Philop. tex. 39. & manẽt alii, & alii noui pori & ne iterum exiſtimes, quod alij pori fiunt, facta cõuerſione, ſed ſimul cum ipſa. Vide igitẽ, quomodo quęlibet pars creſcat. Not. 2.

Aduerte tertiò, quod eſt differẽtia inter ſpermaticas partes, & nutrimentales. Spermaticæ enim recipient augmentum definitum à natura, & certo tempore; nec ſi decreſcant, iterum reparantur. At aliæ partes quocunque tempore augentur, & diminutæ creſcunt iterũ vt patet in carne, quę in infirmitate deperditur, & iterũ reſtauratur at non ſic partes ſpermaticæ decreſcunt in infirmitate. 3. Not.

Et attende, quod quamuis partiũ augmentum ſic ſecundum omnem dimenſionem: Nota.

ſionem: hoc tamen eſt proportionaliter plus enim ſpermaticæ partes ſecundum longitudinem augentur propter naturā caloris ſurſum tendentis. Nec ſemper eſt augmentum, & ſecūdum omnem ſimul dimenſionem, quia ſtat carnem & partes alias, ſecundum unam, non ſecundū aliā creſcere dimēſionem: ex quibus omnib. patet quomodo qđ augetur, eius quælibet pars augeatur.

Ad 1. Ad primum argumentū reſpon. quod nec datur penetratio, nec diuiſio fit: ſed per poros quos diximus, communicatur alimentum ſolidis partibus.

Ad 2. Ad ſecūdum, admittimus eſſe illas partes abſque augmēto, quod prouenit, l. ex debilitate caloris naturalis l ex opilatione pororū. l. quia aliunde impedit̃, quo minus ei plene alimentum communicētur: hoc tamen non eſt contra dicta. quia ſolum intēdit Ariſt. docere, quòd cum aliquid totum augetur, tunc parte augētur at cuius vna pars non augetur, iam totum non augetur, ſed totum extra illam partem.

Ad 3. Ad tertium, negamus ſecundum minimam partem eſſe augmentum: nō enim quod augetur, eſt pars minima, vt diximus: & quāuis admitteremus, quod eſſet minima, & ſanguis enim eſſet minimus: tamen cum in carnem cōuertitur, eſt minus minimo. Minimum enim ſanguinis conuerſum non adæquat minimum carnis. l. oſſis: quia animalis pars concretior eſt, & q a pars cibi ſemper reſoluitur: vnde non fit augmentum in duplo.

Ad 4. Ad quartum patet ſolutio. Non enim tantum eſt augmentum, & æquale ſecūdum quamque dimenſionē, vti diximus.

Ad 5. Ad quintū dico, quod corpus, quo replentur pori, cedit cibo. l quia alia ex parte, & per alium porum recedit. l. ſi eſt obſtaculum, per partem eiuſdem pori, ſicut ſit de aere, cum aqua infunditur naui per os ipſum.

Ad 6. Ad ſextum, ſolutio nota eſt ex ſecūdo fundamēto. Cum primum enim pori cibo repleti ſunt virtus viuentis ſimul incipit conuertere, & alterare, nouoſq; poros facere, & ex inde dilatat̃ caro l. os. l. aliud & ita ceſſat argumentum omni ex parte.

Ad 7. Ad ſeptimū dico, quod pori ex excrementis, & ex vaporibus reſolutis fiūt, vnde maiores ſunt, quam partes diminutæ & plus cibi capientes, quam ſit deperditum, imo quàm cōuertis poſſint. Nec iſti ſunt omni tempore æquales: ſunt enim in iuuenibus maiores, in ſenibus vero minores.

8\. Ad octauū dico: quod cibus prius trahitur à partibus ſuperioribus, quā ſiſtat in inferioribus: partes enim interiores ab exterioribus ſumunt, hæ vero ab aliis, do nec perueniatur ad venas ipſas. Et ſic patet determinatio quæſtionis huius.

QVAESTIO NONA.

An augmentatio ſit motus cōtinuus.

Augmentationem motum ad quātitatē ſuperius eſſe determinauimus nūc, an cōtinuus ſit examinare oportet. Et videt̃ primo, ꝙ ſit cōtinuus. 1. argu. à parte affirmatiua. Si augmentatio nō eſſet continua, eſſet in inſtanti: at eſſe non poteſt in inſtanti, quia tūc augeri, & auctum eſſe eſſent ſimul nec prius res diceretur augeri, quā quòd eſſet aucta; quod eſt cōtra Ariſt. 6. Phyſic. tex. 7. vbi dicit, prius eſſe moueri, quam eſſe rem motam.

Secundò. Augmentatio eſt circa quātitatem, ſicut localis motus circa ſpatiū, ita vt ſicut hic per ſpatium, ita ille per terminum ſit diuiſibilis, vt dicitur 6. Phyſic. tex. 49. at localis, quia diuiſibilis eſt, continuus, ergo, & augmentatio. 2.

Tertiò. Motus à contrario in contrarium eſt in tēpore motus autem qui tēpore fit, continuus, & ſucceſſiuus eſt. debet enim ad diuiſionem temporis diuidi eſt ergo augmentatio ſucceſſiua, & cōtinua. 3.

Quartò. Ità fit augmētatio, ſicut extēſio caloris per vnum continuum l. extenſio ignis ſed calor. l. ignis cōtinuo poteſt diffundi per lignum ergo ipſa augmētatio poteſt ſucceſſiua eſſe, & continua. 4.

Quintò. Augmētatio eſt uclox. l. tarda ergo continua, vt notum eſt. 5.

Sextò. Alteratio poteſt eſſe cōtinua, vt ſuperius eſt probatum, ergo & augmentatio. Hæc ſunt argumēta pro vna parte. 6.

At ex altera parte etiam argumenta nō deſunt. 1. argū. pro neg.

Primò

Primò ex Ariſt. 8. Phyſic tex. 13. ubi negat, augmentationem eſſe cõtinuam, vt illum eſt expoſitum.

2. Secundò. Augmentatio nõ habet vnũ ſubiectum: ergo non eſt continua. Probatur antecedens: nam aliud eſt os, quod augetur, aliud caro, aliud neruus, nec continua ſunt inter ſe.

3. Tertiò. Augmentatio præſupponit generationem: at generatio eſt inſtantanea ergo & augmentatio: nam ſimul fit vtraque mutatio.

4. Quartò. Si Augmentatio eſſet ſucceſſiua, & continua, tunc nõ daretur primum eſſe, quia in motu non datur primũ eſſe. At hoc videtur falſum: nam cum augmentum ſit ſecundum aliquam actu partem videtur, quòd debeat dari prima.

5. Quintò, quia ſi eſt cõtinua ꝑ aliquod tempus, ergo in quolibet inſtãti factum eſt maius viuens. at ſunt infinita inſtantia; ergo erit viuens in fine temporis illius infinitum actu: quod eſt impoſſibile: manet igitur dubia res

1. Nota. 2. Nota. At vt hoc determinemus, oportet, certa ab incertis ſecernere. Tripliciter põt intelligi, motum eſſe continuum. Primò, vt continuus dicatur perpetuus, quo modo Ariſt. 8. Phyſico. vocat, circularem ſolum eſſe poſſe continuum, id eſt, perpetuum: nec de hoc diſputamus modò.

Secundò dicitur continuum augmentum, ita, vt duret continuò per totum tẽpus, quo augmẽtum ſit, vt per viginti annos primos abſq; interpollatione homo augeatur. l. aliud animal, per tempus ſui crementi determinatum: & de hoc non eſt tanta difficultas, quia talis cõtinuitas non inuenitur, quia non ſemper calor naturalis eſt in conuerſione maioris ſubſtãtiæ ob frequentia impedimenta.

Tertiò, poteſt augmentum dici continuum pro aliquo ſaltem tempore ita, vt cum ſit augmentum quantumcunque ſit paruum, illud fiat continuè in aliquo breui ſaltem tempore: & de hoc eſt duplex opinio.

1 Opin. Marſil. & Alb. Sax. & Iand. Altera Marſil. q 14. Albert. Saxo. q. 13. & Ianduni. 8. Phyſico. quę. 7. q ſuſtinẽt augmentum eſſe continuum, & ſucceſſiuum, ſicut eſt motus localis per aliquod ſpatium: & rationes huius opinionis nõ ſunt fortiores, quàm ſint propoſitæ in principio; quam ſententiam ut indubitatam ſuſtinent aliqui moderni.

Altera eſt oppoſita ſentẽtia Auerro. 8. Phyſico. comm. 23. & 3. Phyſico. cõmen. 8. ac Alberti Magni 8. Phy. ſuper textum 23. & Sancti Thomæ ibidem; qui docent augmentum nõ eſſe cõtinuum, ſed quòd eſt interpolatus motus uarijs inſtãtibus ita, ut hoc tempore fiat diſpoſitio, & alteratio cibi, & in fine fiat conuerſio in inſtanti, & ſic augmentum: poſtea fiat in tempore diſpoſitio cibi, & alio inſtanti conuerſio & totum augmentum ſit congregatum ex his omnibus augmẽtis particularibus. 2. Auer. & Alber.

Auerroes addit, quòd iſtæ partes, quæ in ſingulis augmentis acquiruntur, ſunt minimę, & ita fit augmentum ſecundum multa minima multis diuerſis inſtantibus copulata.

Quid autem mihi videatur hac in re dicendum aperiam ſequentibus concluſionibus. Sẽſa authoris.

Prima: Augmentum nõ eſt continuũ, & ſucceſſiuum, ita, vt quando aliquid eſt auctum ſecundum aliquam quantitatem in aliquo tempore, in medietate fiat ſecũdum dimidium, & in alia medietate temporis ſecundum aliud dimidium, & ſic proportionaliter: non, inquam ſic, ſed in tempore aliquo fit diſpoſitio, & alteratio cibi, in fine autem alterationis cõuerſio, & ſimul augmentatio. 1 Concluſio.

Hæc concluſio profectò ſat eſt probata autoritate Auerrois, Alberti & ſancti Thomę, qui collati, & oppoſiti Modernis magnæ rationis vim habent. At præter hoc uidetur primò expreſſa doctrina Ariſtotel. 8. Phyſic. text 23. ubi habetur talis concluſio expreſſa, & exemplis ipſius Ariſto. explanata. Primo authoritate

Sunt tamen prędicta argumenta duo, quæ videntur mihi efficaciam habere. 2. rõnib.

Alterum eſt. Suppoſitis duobus: quorũ primum eſt, quod cibus ante conuerſionem dum fit alteratio à parte viuere, puta carne, non eſt continuus, ſed ſolum cõtiguus, & iuxta poſitus carni: & cum conuertitur una pars ſanguinis in carnẽ manet diſcõtinuata ab alia parte reſidua ſanguinis, quæ cibus eſt: hoc autem nullus negare poteſt. 1. Concluſio.

Alterum ſuppoſitũ eſt, ꝙ datur minimum

mum ſubſtātię productę naturalis ita,ut cum caro producitur ſit ſub certa quāti tate,ſub qua primò producitur,quòd ſi datur minimum ſubſtantię,ſequitur, quòd debeat dari minimum ſecundum extenſionem in accidētibus diſponentibus ad ſubſtantiam. Si enim non daretur minimum,tunc poſſet diſponi pars minor minima,& in ea introduceretur forma ſubſtantiæ,quod eſt falſum.

Ex his duobus argumētor. Sumo partem ſanguinis iuxta poſitā carni nutriendæ,& peto,an huius alteratio ſit ſucceſſiua,ita,ut non detur quæcunq; pars,quin prius minor diſponatur.l.non,ſed aliqua certa pars ſimul diſponatur. Si des primum,iam incidis contra ſecundum ſuppoſitum,non enim daretur primum.l.minimum in ſubſtantia, ſicut nec in ipſis diſpoſitione.Si ſecundum dicas, ergo non ſucceſſiue, & continuę fit augmentū ulterius ex reſiduo cibi. cum maneat diſcōtinuum per primum ſuppoſitum, nō poteſt diſponi niſi ad minus ſecūdum minimum,ergo non eſt ſecundum minorem, & minorem proportionaliter partem, & ſic dicam de alijs.

Reijcit Solutio. Nec poteris,dicere,quòd eſt cōtinuus motus,quia in ſingulis inſtantibus acquiruntur continue minima. Hoc enim eſt impoſſibile,quia minimi conuerſionem præcedit alteratio diſtincta in ſingulis. Præterea,quia tunc eſſent infinita minima æqualia actu,& non communicantia quod fieri non poteſt,non ergo eſt continua augmentatio.

2. Ratio. Alterum argumentum eſt. Diminutio non fit continua,ergo nec augmentatio,Conſequentia eſt bona ,quibus enim rationibus ipſi probant, augmentationem eſſe continuam,eiſdem probari poteſt etiam diminutionem.Antecedēs verò probatur.Si diminutio motus eſt,non ergo datur primum,ſecundum quod diminutio facta eſt. Cùm igitur ex diminutione reſultet aliqua ſubſtātia, quæ fit ex materia ſeparata à uiuente, non dabitur minimum ſubſtantiæ illius, quod eſt impoſſibile,igitur non poteſt eſſe motus continuus. His igitur mihi uidetur probari intentum.

2 Cōcluſio. Secunda concluſio. Mihi probabilius eſt, quòd non fiat ſecundum minima augmentatio iſta,ſed quòd fit ſecundum maiores partes.

Vt enim contingit in generatione ſubſtantiæ fieri non minimam,ſed maiorem unico inſtanti,ita etiam poteſt per nutritionem conuerti, & ſecundum illam erit ſimul augmentatio.

Et ratio,quę me mouet,eſt,quia nō eſt ratio conuincens,qua conſtringamur ad ponendam augmentationem ſecundum minima,cum poſſit ęque bene aliter fieri,ut diximus.

Nota modum augmentationis. Ex quo ſequitur vnum,quod maxime notare debes, augmentationem hoc modo fieri,recepto nutrimento in poris, cū uirtus uiuentis incipit alterare,& reſoluere , tunc fiunt pori,ut dixi ſupra, & tunc partes extendunt,& dilatantur.Sed nondum eſt augmētum,quia adhuc ęqua eſt ſubſtantia,facta dilatatione uirtutis partes exteriores toto tempore alterationis ferè,tunc in fine fit cibi conuerſio, & alimentum fit pars uiuentis,& eſt maius uiuens,& hoc eſt augmentum,& noui loci occupatio uerſus ipſum,qa ubi erat nutrimentum eſt iam uiuens.

Nota. Vnde mutatio loci partim præcedit, partim comitatur,ſeu conſequitur,ut uotum eſt, unde niſi fieret illa præcedens extenſio,ut accidit in ſenſibus, non eſſet conuerſio cibi augmentum, quamuis eſſet ibi uiuens , ubi erat nutrimentum iuxta.

Ad 1. Ad argumenta reſpondere poſſemus, Ad primum,quòd loquitur Ariſt.illuc de motu locali,ut ipſius uerba indicant, & quamuis etiam ſit ſermo de augmēto, adhuc ueritatem habet. Nam augmentum non uocatur illa una mutatio inſtantanea,ſed multæ ſimul,quæ reni ſecundum aliquem gradum notabilem quantitatis augent,unde inter media augmēta ſunt augeri

Ad 2. Ad ſecundum dico cum Sancto Tho. & Auerroe.8.Phyſic.quòd Ariſto.loquitur in genere de motu, non curat, an ſit iſte.l.ille in phyſicis , niſi ſolum exempla ponendo.Vel poſſumus dicere, quòd eſt diuiſibile augmentum ſecundum quantitatem,ſi totum ſumas augmentum uiuētis,non enim totum unico abſoluitur inſtanti,nec oportet,ut proportionaliter diuidatur ſecundum quantitatem. Stat eſt

quòd

quod ſit diuiſibile. Et profectò iſta gloſſa ſufficit, cum habeamus locum in Ariſt. quo ipſe fatetur expreſſe, non fieri augmentū proportionaliter ſecundum tempus.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd nō eſt perfecta contrarietas in quātitate, ita, ut quælibet contrarietur cuilibet: ſed eſt contrarietas ſecundum perfectum. l. imperfectum terminum. Et ſic debet ſumi totum augmētum, quod ex imperfecto tendit ad perfectum: & hoc tempore perficitur.

Ad 4. Ad quartum, nego extenſionem ignis per lignum fieri continuè, quia ſemper prius diſponitur pars, quam fiat ignis: eſt tam cita, præſertim in charta, & paleis, ut uideatur continua. Et hoc eſt manifeſtum.

Ad 5. Ad quintum nota, quod augmētatio ſumitur aliquando pro alteratione ſimul antecedente augmentationem in quantitate: & ſic totus ille motus continuus vocatur, & velocior vnus altero. Adde etiā quod augmentatio dicitur ipſa per ſe uelocior, cum ſit frequētior, id eſt. in uno tēpore, & æquali pluries augetur res.

Ad 6. Ad ſextum dico, eſſe aliam rationē in alteratione: hæc enim nō fit cum productione ſubſtantiæ. Vnde cum aliquod minimum ligni alteratur, poteſt calor ꝑ reſiduum continuè diffundi, quia non ſeparetur ab antecedente: & ſic non dabitur minus minimo per ſe: quod in generatione non habet locum, quia quod in generatur, ſtatim diſcontinuatur, & oportet in reſiduo non dari minus minimo, quia tunc eſſet per ſe.

3 Concluſio. Tertia cōcluſio. Puto, probabilem eſſe oppoſitam ſentētiam. poſſumq; ſolui argumenta omnia facta, ſed non facilè, prę ſertim cum ſenſus & maior probabilitas ſint in contrarium.

QVAESTIO XII.

An nutrimentum ſit ſimile nùtrito.

SVpereſt, ut cum de augmentatione quid eſſet diſputādum fuerit; & quomodo quælibet pars eius, quod augetur, augeretur; & quomodo idem in augmēto permaneret, ſupereſt, inquam, ut nunc de tertio diſputemus, nempe de illo extrinſeco, quo adueniente, fit augmentatio.

Et eſt argumentum primum cōtra id, quod dicitur tex. 38. quòd debet eſſe ſimile nutrito. Videtur falſum. Pars nō eſt nutrimentum rei: at nutrimentum, cum eſt ſimile nutrito, eſt ipſius pars: non ergo eſt iam nutrimentum. 1. Argu.

Secundò, contra id, quod dicitur, nutrimētum eſſe in potentia; uidetur, quod quodlibet corpus poſſet eſſe nutrimentū uiuētium: quia eſt eiuſdem materiæ, quæ eſt in potentia ad formam quamlibet: at illud falſum eſt. non enim quolibet, puta lapidibus. l. ferro nutriri poſſumus. 2.

Tertiò, contra id, quod dicitur, Nutrimentum nutrit, ut ſubſtantia, auget, ut quantum; ſemper nutrit, non tamen ſemper auget. Videtur hoc fieri non poſſe, nutrimentum nunquam fit ſubſtantia uiuens, niſi ſimul ſit quantum, ut notum eſt; ergo non poteſt nutrire, quin augeat. 3.

Quartò uidetur, quòd nutritio non differat ab augmentatione, non enim uidetur, quis alius motus eſſe poſſit. 4.

Circa hoc aduerte primo, nutrimentū debere eſſe proportionatum cum uiuente. Cùm enim debeat in uiuentis ſubſtantiam conuerti, debet eſſe tale, ut poſſit formam talem recipere. Sunt autem duo in quibus iſta proportio conſiſtit. Alterum eſt, ut ſit mixtum, nam uiuens omne mixtum eſt, quia eſt diſſimilare, ex quo fit, quòd purum elementum non ſit nutrimētum uiuentis, ideo aqua l. aere non nutrimur. Alterum eſt, quòd tale mixtum ſit, ut ſit proximum uiuētis temperamento. l. ſaltem reducibile ad uiuentis temperamentum ab ipſo uiuēte. Viuens autem in temperie quatuor qualitatum conſiſtit, præſertim tamen in calido, & humido temperatis, quæ igitur non poſſunt reduci ad tale humidum cū calido temperatum, non ſunt nutrimentum uiuentium. 1. Nota.

Quòd triplici ex cauſa prouenire poteſt, ut docet Albe. opuſcu. de nutritione. capit. 1. Primò, cum eſt intemperatum, & improportionatum ita humidum, ut non poſſit ſolui, & temperari, niſi à uehe

Triplici ex cauſa poteſt alimentum non eſſe proportionatum. Primò.

mente calore, qualis non eſt in animali; ut eſt ferrum, argentum, & metalla, quorum temperies diſſolui nequit, niſi à calore fortiſſimo ignis: calor autem animalis non eſt tantus.

2. Secundò, cum humidum non poteſt diſſolui, & à ſicci intemperie ſeparari, niſi per ipſius humidi conſumptionem; ut in lapidibus, & alijs, quorum humida accedente calore deſtruuntur, & aduruntur.

3. Tertiò, cum eſt humidum admodum paruum, ut in pilis, & oſſibus, ac lignis ſiccis; omnia igitur iſta ob dictas cauſas non ſunt nutrimentum uiuentium.

Nota. Nota tamen, quod cum ſint inter ipſa uiuentia adhuc varia temperamenta, diuerſa quæque nutrimenta appetunt, prout magis ac magis ipſis proportionata ſunt: unde ſanguinei, quibus humidum aereum viget cum calido temperato appetunt tales cibos, ut uinum rubeum, album panem, oua mollia, & trementia: cholerici verò admodum nutrimenta aduſta, & quodque uiuens pro ſua temperie: ex quo patet, quale debeat eſſe nutrimentum.

2. Not. Aduerte ſecundò ex hoc, cùm nutrimentum debeat præparari, & diſponi ad uiuentis temperamentum, natura in animalibus conſtituit tres principales partes, in quibus hoc nutrimentum perficeretur.

Tres partes in q bus diſponitur nutrimentum.

Stomachus. Altera pars eſt ſtomachus, ſeu uentriculus, in quo ſit concoctio, & ſeparantur partes fœculentæ, & ineptæ nutritioni; & totum ad inteſtina mandatur, à quibus iecur, ſeu hepar ſumit totum illud, quod nutritioni eſt aptum; relinquit excrementa alia, quæ per aluum mittuntur.

Vena porta. Eſt autem quædam uena ab ipſius iecoris ſiniſtra, ſeu inferiori parte procedens ampla ſatis, quæ dicitur uena portæ, quæ ſtatim in duas diuiſa poſt aliquod ſpacium à iecore, & illæ in alias, & hæ in alias innumerabiles, quæ meſeraicæ dicuntur, ſumunt, & trahunt ab ipſis inteſtinis nutrimentum ad iecur, in quo cibus præparatur, & ſit iam maſſa rubea, erat enim primo uelut crocei coloris, nondum tamen ſanguis eſt ſecundum Ariſtot. bene tamen

Venæ meſeraicæ.

ſecundum Galenum. Parum refert hoc in præſenti. In iecore, quod eſt in parte dextra ſub ventriculo, ſit concoctio, in qua ſecernuntur partes terreſtres tanquã ineptæ nutritioni; & partes calidiſſimæ, & ſubtiles, priores, & quæ melancholicæ ſunt, mittuntur ad lienem per venam quandam. Lien autem eſt ex oppoſito inferius à parte dextra. **Lien.** Poſteriores vero mittuntur in uas quoddam intra iecur, quod dicitur folliculum fellis, in quo reſidens illæ partes cholericæ, & bilioſæ. **Folliculus fellis.** Sic nutrimentum præparatum mittitur ad cor per uenam ſuperiorem iecoris, quæ à corde in ſuperiorem partem iecoris mittitur, ampla nimis, & dicitur vena caua. **Cor.** **Vena caua.** Humor autem, & maſſa recepta in corde concoquitur, & ſit ſanguis perfectus; & iam eſt nutrimentum vltimum, quod mandatur per venas iterum in uniuerſas alias venas, & partes corporis animalis, quibus quæque pars nutritur. Vnde ſanguis vltimum alimentum eſt, vt dicit Ariſtoteles 2. de partibus capit. 3. Nec exiſtimes, uenas, inteſtina eſſe loca principalia concoctionis, & præparationis alimenti, ſed viæ, per quas deferiur, quanuis aliquam inducant alterationem, ſed non quæ mutet ſanguinem, non enim mutatur iam, niſi in partem viuentem à ſingulis partibus nutriendis,

Exẽplum triũ digeſtionum. Has tres purgationes, ſeu diſpoſitiones explicat Galenus liber, de iuuamentis, ſimilitudine bona, puta de vinis. Primò enim calcantur, ſeparanturque illæ cutes, quæ aſſimilantur excremento animalis primo facto per aluum, poſtea muſtum reponitur in alio loco, & fiunt ſedimenta: & feces, quæ ſimilantur excrementis in iecore, tandem in vaſe facit ſpumas, & reſtat uinum purum. Sic à ſanguine egreſſo à corde extrahitur aquoſitas per duas venas, quas emungentes vocant, & in renes tendunt; **Renes.** & illinc in veſſicam vrinæ, quæ omnia perſpicue Anathomici docent & oſtendunt.

Quinque alterationes cibi. Sunt igitur uniuerſaliter quinque alterationes ubi ante conuerſionem in ſubſtantiam animalis. Prima eſt in ore, quæ maſticatio dicitur, & hæc imperfecta alteratio eſt. Secunda eſt in uentriculo.

Tertia

Tertia in iecore. Quarta in corde. Quinta in ſingulis partibus nutriendis. Ex his, puto, duas eſſe ſolum concoctiones, & eã quæ eſt in uentriculo, & eam, quæ eſt in iecore, quia in his mutatur cibi ſpecies, non in aliis, ſed parum refert hoc nunc diſcutere.

Quinque excremẽtorum genera. Fiunt etiam quinque excrementa, primum in inteſtinis, duo in iecore, quartum in corde, ultimum in aliis partibus, unde ſudores proueniunt, pili, ungues, ſputum, immunditiæ aurium, & naſi, & alia multa. Vide igitur, quantus ſit naturæ ordo in diſponendo nutrimento.

3. Not. 4. Virtutes in ſingulis partibus. Aduerte tertiò, quod ſunt operationes, & uirtutes quatuor in ſingulis partibus. Prima eſt, attrahendi cibum ad ſe, quare attractiua dicitur. Altera retinendi, ne dum conuertitur, retrahatur; quæ retentiua dicitur. Tertia conuertendi & alterandi, quæ dicitur digeſtiua. Quarta expellendi ſuperfluum a ſe, quæ expulſiua dicitur, quas omnes docet Auicen. 2. fen. doctrina 6. capitu. 2. unam aliam addit Auerr. 2. colliget. puta diſcretiuam, qua quod ſibi utile eſt ab inutili, & inepto ad nutritionem ſecernit: ſed forſan hæc eadem eſt cum digeſtiua. Per hęc omnia poteſt ád argumenta reſponderi.

Ad 1. Ad primum aliqui dicunt, alimentum, quod dicitur ſimile eſſe ſanguinem quia eſt valde ſimilis animali, & viuenti nutriẽdo, in qualitatibus Sed hoc nõ eſt recipiendum, nam cum debeat mutari in viuens ex potentia in actum, profectò potius contrarius dicetur, quià mutatio ex oppoſito eſt. Præterea, quia eſt cõtrarius nutriendo aliquando, nam ſanguis humidus eſt, os, uero ualde ſiccum, non ergo debet dici ſimile.

Melius ergo, ut dicamus, quod idem eſt nutrimentum, & pars viuentis; pars quidem, vt ſolum vnionem dicit nutrimentum autem, ut reparat ſubſtantiam deperditam, cum ergo ſanguis eſt, tunc eſt nutrimentum diſſimile, donec fiat viuens.

Nota de corde. Nota tamen ex Ariſtot. 3. de partibus. capitu. 5. quòd cor eſt locus, in quo primum ſanguis continentur, ac inde in vniuerſas partes corporis noſtri per uenas, & arterias diffunditur. aſſimilat cor fonti communi, vnde in uniuerſum ortum aqua deducitur.

Sunt enim duo ventriculi, & receptacula in corde. Vnum ſuperius, quod dextrum dicitur, & in hoc fit primum ſanguis nutrimentalis, qui per uenam cauam diffunditur in corpus, & hoc aluntur partes reliquæ. Ex iſto uentriculo dextro tranſudat aliqua copia ſanguinis in aliud inferius, quod dicitur leuum. hic fit puriſſimus ſanguis, ex quo generãtur ſpiritus motiui, qui ſanguis dicitur arterialis, & diffunditur per uenam quãdam ex ipſo procedentem, quæ dicitur arteria magna, & hic ſanguis diffunditur in pulſus, nam pulſus eſt arteria cum ſanguine iſto, & ſpiritu motiuo, ſolet ſanguis hic naturalis dici. Atque hæc ſatis de ſanguine, Galenus, quem Medici ſequuntur, ſanguinem in iecore generari dicit, qui per uenas diffunditur, & in corde generari ſpiritus uitales, qui per arterias a corde originem trahentes diffundũtur, & huic ſentẽtiæ magis fauet Anathomia, quàm Ariſtoteli, quid autẽ ſit uerius, uiderint Medici. Ventriculi cordis. Nota de arteriis.

Ad ſecundum dico, quòd non loquimur de quacunque potentia, ſed ſolum nutrimentum dicitur in potentia, quod reduci poteſt ad uiuentis temperiem ab ipſo uiuente, ut dictũm eſt, hæc autẽ reductio fit medio calore naturali, Ad 2.

Habet autem tres operationes mirabiles calor iſte. Prima eſt, ſeparare partes diuerſæ rationis. Separat enim excremẽta à partibus ad nutritionem aptis, & in hoc fit ſimilis calori elemẽtari, hic enim ſeparat ætherogenea, ut aurum ab aliis, quibus cum miſcetur, ſecernit. Altera eſt uiuificare, facit enim ex ſanguine nõ uiuente uiuens, in quo ſimilatur calori cęleſti, qui viuificus eſt. Tertia eſt aſſimilare quia calor in oſſe ſibi ſanguinem ſimilat, dum facit os, in neruo neruũ, in carne, carnem, & ſic de aliis, & ab hoc calor animantis dicitur, an tamen ſpecie differat ab elementari alibi diſcutietur. Nota de calore naturali.

Ad tertium dico, quod non fit nutritio abſque acquiſitione alicuius quantitatis, ſed non quæcunq; acquiſitio facit augmen- Ad 3.

augmentum,niſi ſit maior,quàm ea ſubſtantia,quę deperdita eſt.Dices,Quare in ſenibus ceſſat augmentum,non autē nutritio? Dico, Propter ſiccitatem partium ex cōſumptione humidi naturalis redduntur partes duriores,& quę uix extendi,& propelli poſſunt:ob id ceſſat augmentū. non tamen nutritio: quia manet calor naturalis agēs.& hinc eſt, quod pori ſunt breuiores multo in ſenibus, quam in iuuenibus

Ad 4. Ad quartum vide Albertū Sum de homine.q.28 Eſt difficile ſcire, qualis mutatio ſit nutritio,apud eos,qui formā eandem extendi dicunt in materia cibi: eſt enim contrapoſita generationi,vt ipſi dicunt.Generatio eſt propter formam:materia enim nouam acquirit formā. & eſt motus materiæ in formam: at nutritio e contra formæ motus in materiam.

Ad ſecundum ea,quæ nos diximus, facile eſt,hoc ſoluere. Eſt enim generatio quędam,cum noua forma producatur,ſi diuiſibilis ſit,ſicut cum,vna medietate ligni accenſa, altera accenditur, huius eſt generatio:cum vero eſt forma indiuiſibiles,eſt adhuc generatio quędā, quamuis enim non fiat forma,nec materia:tamen fit totum illud,ſcilicet, caro, os, ſicut fit homo non facta anima, nec corpore. Et hæc ſatis de augmentationis materia.

CAPVT SEXTVM,

Quoniam autem oportet primum. Tex. 43.

POSTQVAM de generatione quid eſſet,& qualiter ab alteratione ſepararet,diſſeruit:ſimiliter etiam de augmentatione:nunc de principijs communibus generationis corporum particularium,ſcilicet de elementis diſputare aggreditur. At quia opus erat prius, quam de ipſis diceretur,quædam alia præmittere,puta tractationē de tactu, de actione, & paſſione,& de mixtione; iſta nunc explicare incipit. Proponit igitur intentionem ſuam in principio, dicitq; Cum ſit diſputādum de materia, & de vocatis elementis,oportet primum tradere ea, quæ noſtris temporibus confuſe tractantur apud Philoſophos.

Intentio Actio in ſequenti.

De elementis autem tres quæſtiones proponit poſt diſcutiendas Prima eſt, an ſint,nec ne.Altera eſt,an ſint ſempiterna, & ingenerabilia an non, ſed ſecundū aliquam partem ſaltem generentur.Tertia eſt,ſi generabilia ſunt,an mutuo omnia, & inuicem inter ſe,ita,vt unum ex altero & e contra generetur! nō ſic, ſed ex vno reliqua generentur,vt alij uoluerunt:quidam enim ex igne ſolo, quidam ex ſolo aere reliqua generabant. Nota literam ſecundum Philop.Cum dicitur de materia,& de vocatis elementis, idem intelligit:exponitur primum; ſcil.cet materia, per ſecundum, ne exiſtimetur hic agi de materia prima ſecundum ſe.

Tres quæſtiones de elementis.

Vlterius,dicet vocata elementa,q a cōmuniter hæc quatuor prima corpora elementa vocantur,& tamen non ſunt ſimpliciter elementa cum adhuc ipſa compoſitionem habeant, nec in mixto ſecundū formam omnino maneant: elemētū autem ſecundum totam ſubſtantiam debet manere in eo cuius eſt elementum. Nota 1.

Nota vlterius,quod prima quęſtio poſita ab alijs non ponitur pro quæſtione: ſed ſenſus eſt,an uocata elemēta,ſiue uere elementa ſint,ſiue non,an in generabilia,& ſempiterna ſint. utrunque commode dici poteſt. 2.

Omnes enim,qui elementa generant, & qui ea.

Concluſionem ſuam confirmat ex ſententia Antiquorum,dicitque,quod tam illi,qui elemēta generant,id eſt, dicunt elementa eſſe ex alijs generata,ut Anaxa.& Democr.quam hi, qui non eā dicunt generata,ſed illa quæ ex ipſis componūtur, vt Empedoc. omnes hi de generatione horum ſiue uno, ſiue altero modo dicentes,utuntur cōgregatione,& ſegregatione:ſimiliter loquunē de agere & pati. Cōgregatio autem quædam mixtio videtur: ergo ad diſputationem de elemētis,oportet de his tradere,præſertim quod de mixtione illa, nihil diſtincte loquuti ſumus hucuſque.

Agēre & pati ſē nonē proba: ex ſententia antiquorum.

Sed

Sed neque alterari poſſibile eſt, neque ſegregari.

Agendū eſſe de alteratiōe, & paſſione.

Ex opinione eorum, qui plura ponunt principia, probauit agendum de mixtione, at nunc de agere, & pati probat ex ipſorum opinione, ſed etiam eorū, qui unū principium faciūt, hi enim alterationem admittunt. Dicit ergo, quod nec alterari, nec congregari.i.ſegregari, contingit, niſi ponatur actio.i.paſſio. Opus enim eſt, ut ſit unum agens, alterum patiens, & ita qui plura elementa ponunt, generationē dicunt, quia adinuicem agunt, & patiuntur.

Reprehēſio antiquorum.

Hos tamē arguit Ariſt. quia ad ueram actionem, & paſſionem ponendam præter plura principia contraria, oportebat unum commune ponere ſubiectum, aliter autem non contingit uere agere, aut pati. Nam unum contrarium, non poteſt fieri alterum contrarium non enim calor fit frigiditas, ſed ab uno ſe ſubiecto expellentes agunt, & patiuntur. Et in hoc laudatur Diogenes, qui tale poſuit commune ſubiectum contrariis, ſic enim continget agere, & pati. De hoc diximus libro 1. Phyſic.

Reprehendit tamen ipſum Diogenem in uno, quia ſolum ad actionem, & paſſionem ponebat unum ſubiectum, in quo errabat. Non enim ſat eſt, unum habere ſubiectum, ſed quòd adinuicē ſunt res actiuæ, & paſſiuæ, ſcilicet, contraria ſint, non enim calor agit in ſaporem, quanuis unū habeant ſubiectum.

Sed ſi de ipſo facere. & pati.

Agēdum eſſe de tactu.

Non ſolum de mixtione, actione, & paſſione. ſed etiam de tactu diſputādum docet. Quod probat, q.a ſicut nec mixtio ſine actione i.paſſione, ita nec iſta ſine tactu eſſe poſſunt, opus eſt, ut ſe tangant, quæ inuicem agere, & pati debent, ergo & de tactu dicere oportet. Inter iſta autē omnia primum de tactu proponit dicendum eſſe, quia uniuerſalior eſt, quibus enim ineſt mixtio, ineſt tactus. Similiter cum unum agit, alterū patitur principaliter, id eſt, proprie, eſt etiam tactus non eſt autem è contra, nam duo ſe tangere poſſunt, quin agant, & patiantur, & duo agere, & pati, quin ſit mixtio, à tactu ergo incipiamus.

Ferè igitur ut & aliorum nominum. Tex. 44.

Tactus multipliciter dicitur.

Tactus multipliciter, & analogicè dicitur, quare non a communi definitione, ſed a diuiſione incipit. Dicit igitur, ꝙ ſicut alia quā plurima nomina multipliciter dicuntur, quædam purè æquiuocè, quædam per prius, & poſterius, & analogicè, ita etiam in tactu.

In quibus tactus proprie reperitur.

Incipit autem primam ſignificationē, ſecundū quam tactus proprie dicitur, exponere dicens, quod tactus proprie ineſt tis, qui habent poſitionem, & locum, puta corporibus

Nota 1.

At poſſet quis dubitare Nam corporibus mathematicis ineſt proprie tactus, non tamen ſunt in loco.

Reſp. quod ſunt quidem in loco, & eis locus debetur, ſiue ſint ſeparata realiter, ut ponebat Pythagoras, ſiue non, ſed ſecundum ſolam rationem.

Vbi nota, quod diximus. 4. libr. Phyſic. 2. quod locus debetur primo rei ob ſuam quantitatem, locus autem naturalis ob qualitatem. Vnde ſi daretur corpus quātum ab aliis ſeparatum, utique deberet ei locus, & locum repleret, ſed per accidens locus, naturalis ei competeret. Non enim magis ſurſum, quam deorſum aptum eſſet eſſe, modo autem cum non eſt ſeparatum quantum à quali re, ſed ratione ſola, idem eſt locus, re pro utroque, ſed ratione diuerſus. Nam locus, ut locus, & ut ambiens, correſpondet corpori, ut eſt quantum, locus uero, ut talis eſt, id eſt, ut has, illas claudit qualitates, debetur corpori eidem, ut quale eſt.

Quid ſit tactus 1. modo.

Ex his concludit Ariſtoteles. Primò, tactu, illa ſe tangere, quæ ultima ſimul habent. & determinatas habent quantitates id eſt diſcontinua ſunt, & poſitionem habent, quorum quidem ſunt conditiones tres, ut ſint corpora, & diſcontinua, & ſimul habeant ultima, ſic enim eſt li. 6. determinatum, quod ſe tangunt, quorum ſunt ultima ſimul.

Quoniam autem poſitio quidem.

Quid ſit tactus .2. modo.

Secũdum tactum uult indagare, & eſt eorum quæ non ſolum habent illa tria p̃cedentia, ſed inuicem ſunt motiua, & mobilia. Ad hoc autem facit hanc rationem: Quę ſunt in loco, & poſitionem habent, ſe tangunt, vt dictum eſt: at quæ in loco ſunt, quædam ſurſum, quędam deorſum. l. ſecundum aliam differentiam ſunt: ergo omnia talia ſe tangunt. Vlterius, talia, aut grauitatem habent, ut terra. l. leuitatem, ut ignis, aut vtrunque, vt intermedia, quæ vtroquè participant; huiuſmodi autem ſunt actiua, & paſſiua mutuò, motiua, & mobilia: ergo horũ tactus eſt. Eſt ergo tactus eorum: ſed non ſolum ſunt corpora, ſed & diſcontinua, & vltima ſimul habentia, ſed etiam inuicem motiua & mobilia ſunt, tactus igitur addit motũ ſupra primum.

Quoniam autem mouens non ſimiliter. Tex. 45.

Quid ſit tactus 3. modo.

TERTIVM tactus modum indagat, puta, cum duo nõ ſolum corpora ſunt, & ſimul habent vltima, & motiua, ac mobilia ſunt: ſed etiam actiua, & paſſiua, id eſt, alterantia, ſecundùm qualitates, & paſſiones. Ad hoc autem proponit diſtinctionem mouentis.

Duplex gũs mouentis, & facientis.

Eſt enim duplex. Alterũ, quod Mouet, & nõ mouetur: alterum, quod mouet, & mouetur. Eandemq; diſtinctionem dicit eſſe in faciente; ſed tamen eſt differentia inter faciens, & mouens. Mouens enim eſt ſuperius includẽs quamcunque actionem: at faciens inferius eſt, dicitque alterationem ſecũdum qualitates. Et hoc ꝓbatur ex ſuo oppoſito nam opponit̃ patienti: patiens autem eſt ſecundum motũ paſſionis, qui eſt ſecũdum qualitates tertiæ ſpeciei.

Alius gdã mou' tactus.

Ex quibus colligitur alius tactus, nam poteſt eſſe, quod mobilia, & mouentia ſe tangant, ſed non per paſſionem, & actionem, & ſic erit alius tactus eorum, quæ paſſiua, & actiua inuicem ſunt.

Tres tactus colligantur

Vnde colligit tres tactus vniuerſaliter. Primus eorum, quæ poſitionem habent: aliter eorum, quæ motiua, & mobilia ſunt tertius eorum, quę actiua, & paſſiua ſunt. Primus tactus mathematicus dicit̃ ſecundus, & tertius phyſici, magis autem tertius.

De quo magis p̃prie dicatur tactus.

Aduerte autem, quod aliqui volunt tactum magis proprie dici de tertio, & phyſico inter quos eſt Philo. Sed mihi nõ placet imò omnium primus eſt mathematicus. Primò: quia tactus eſt paſſio quanti, & habentis poſitionem: at corpus mathematicum, puta ut quantum eſt, dicit intrinſece, & formaliter ipſam quãtitatem ergo tactus ipſius eſt primus.

Præterea, quia tactus phyſicus pendet ex mathematico: niſi enim quantitas eſſet, tactus non eſſet: at nõ è contra poteſt mathematicus abſque phyſico cõſiſtere.

Præterea, quia eſt ſimplicior, reliqui ſunt compoſiti, & habent ſe per additionem ad ipſum.

Pręterea, quia ab Ariſt. primus omniũ ponitur, atque talem proprie tactum vocat. eſt igitur primus, & reliqui per attributionem ad ipſum dicuntur.

Q̃o ſe habeat tactus ad actionẽ.

Aduerte vlterius, quod tactus eſt cõditio neceſſaria ad actionem. Nõ tamẽ exiſtemus, ꝙ actio cadit immediate ſupra id, in quo eſt tactus: nõ enim hoc eſſe poteſt. Eſt enim tactus in ſuperficie indiuiſibili: at actio eſt ſupra corpus: propterea actio, & paſſio ſupra aliquod corpus immediatè, & primo fiunt. Cum enim ignis applicatur ligno immediate, & ſimul agit per partem aliquam totam ipſius, quæ non poteſt eſſe minor, quàm minimum naturale.

Eſt igitur ut plurimum tangens.

Q̃o ſe habeant & tactũ.

Quomodo ſe habeant tangens, & tactum, nunc explicat, & dicit tria. Primum eſt, in plurimũ, & frequẽter tangit, quod ab ipſo tangente tangitur, id eſt, tactum tangit ipſum tangens. Rationẽ adhibet: quia fere omnia, quæ corpora, & ſenſibilia ſunt, mouent, dum mouentur: & ſic tãgunt dum tanguntur: inter quę ſenſibilia reperimus aliqua, quæ neceſſario ita ſe habent, & experimus, tacta tangere, qualia ſunt elementa.

Alterum eſt: aliquando quanuis raro, mouens tangit motum, ſed non tangitur. & attendo, quòd hoc eſt. l. quia

mouens eſt immateriale, vt intelligentia reſpectu Cœli. Vel moues eſt alterius materiæ, vt Cœlum tangit elementa, agitq; in ipſa, non autem è contra.

Tertium eſt. Cum id, quod tangitur, eſt eiuſdem materiæ generis cum eo, ꝙ tangit, tunc eſt mutuus tactus, & quod tangit, tangitur.

Ex quo fit ꝙ ſi aliquid mouet immobile, id tanget, & non tangetur, ſicut mouet intelligentia Cęlum: & triſtis, & malè habens mouet nos, non tamen nos ipſum mouemus: in his enim, quę mouet, non ſunt eiuſdem materiæ cum motis: atque ſic concludit de tactu, prout ad Naturalem pertinet.

1. Not. Duplex tactus virtutis, & ſecundum quantitatem.

Hic aduerte primò, quòd duplex eſt tactus: quidam ſecundum virtutem, & operationem, quidam ſecundũ quãtitatem. Tactus virtutis poteſt eſſe inter duo corpora, vt cum ſol virtute ſua agit, & tãgit terram: poteſt etiam eſſe inter res, quarũ vna eſt corpus: altera non; vt cum Intelligentia mouet Cęlum.

Diſcrimẽ vtriuſq.

Et autem diſcrimen: nam tactus virtutis, qui eſt a corpore neceſſario pręſupponit tactum quantitatis. i. ipſius. i. alterius corporis: vnde diſtans non agit indiſtãs, niſi in proximũ agat, & immediatũ corpus. At tactus virtutis a re ſpirituali non ſupponit tactum quãtitatis: Vnde Intelligentia mouet orbem, non per aliud medium corpus; aliter enim eſſet proceſſus in infinitum, ſi ad vnum indigeret alio.

2. Not. Tactus mutuus, & nõ mutuus.

Aduerte vlterius, quòd in tactu tertio phyſico eſt tactus mutuus, & tactus non mutuus, ſeu diminutus: mutuus eſt, cum inuicẽ actiua, & paſſiua ſe tangunt, vt elementa inter ſe: diminutus eſt, cum vnum agit, ſed non repatitur, vt cum Cęlũ agit in elementa, nec ab his repatitur.

Hæc eadem diſtinctio eſt in tactu ſecundo, puta mouens, & mobile: eſt enim mutuus, cum duo inuicem ſe localiter mouent, vt duo lapides obuiãtes, & duo impellentia ſe corpora: alter eſt diminutus, vt cum Intelligentia Cœlum mouet.

Obiectio. Dices, Quomodo vnum Cœlum tangit alterum?

Solutio. Multipliciter reſpondet Philop. ſed nihil ad rem. Dico, quòd ſecundo modo: nã ſuperiores mouent inferiores immediatè ſaltem quoad motum diurnum.

CAPVT SEPTIMVM.

De ipſo autem facere, & pati dicendum. Tex. 46.

Diſputatio de actione, & paſſione.

POST tactũ, de actione, & paſſione diſputat: ac primũ maiorũ ſnĩas citat, quos dicit, in hac re ſubcontrarios videri: nã cõtraria dicere videtur: at quia nõ omnino ſunt cõtraria, cũ vtraq; vera ſint, idcirco ſubcõtraria vocat.

Fuit circa hoc duplex ſententia.

Duplex ſnĩa veterum de actione. 1. Sẽtẽtia.

Prior, quæ multorum fuit, eſt, quòd ſimile nõ agit in ſimile, nec patitur a ſimili: ſed ſemper actio, & paſſio inter diſſimilia ſunt, adeo quòd ſi aliquando videtur, ſimile ageret ĩ ſimile, vt cũ magis calidũ in minus calidũ; tunc non ratione ſimilitudinis, ſed ratione contrarietatis actio, & paſſio, puta, quia vnum eſt multum, alterum paucum, quę contraria ſunt.

Ratio. Horũ ratio erat: quia ſimilibus omnia ex ęquali ĩſunt: nec eſſet ratio, quare magis vnum eſſet actiuum, aut paſſiuũ, quã alterum: vnde ſecundum hoc actio, & paſſio eſt inter contraria.

Democritus autem vltra alios. Tex. 47.

2. Sẽtẽtia.

POSTERIOR ſentẽtia fuit Democriti, qui ſolus ab aliis diſcrepauit, dicens, ꝙ ſimile agit in ſimile: ꝙ ſi aliquãdo oppoſitum agit in oppoſitũ, id eſt ratione alicuius ſimilitudinis, & nõ contrarietatis.

Ratio. Et probabat: quia quod omnino diuerſum eſt, non agit in diuerſum, vt linea in albedinem: actio ergo & paſſio nata ſunt fieri inter ſimilia, non autem inter diuerſa, vt priores dicebant.

Videntur autem hoc modo dicentes. Tex. 48.

Rõ diſſidii.

Concludit ex hic dictis, videri contraria dicere Philoſophos antiquos, & ſubdit rationẽ huius cõtrarietatis; quia cũ eſſet vtrũq; ſimul, ipſi nõ ſumpſerunt, niſi vnã partẽ Q.d actio, & paſſio eſt ſimul inter ſimile, & diſſimile: at ipſi non ſumpſerunt, niſi vnam partem ſinguli, cum tamen vtrunq; & totũ debuiſſent aſſerere.

In oīo ſimilia nō eſt actio.

Quare Ariſt. vtrunque ſimul ponit, ac dicit primò, quòd ſimile omnino, ita, vt nullatenus ſit differens, non agit, nec patitur a ſimili.

Probat. 1.

Probat dupliciter. Primò, quia ſi vtrunque eſt omnino ſimile, non erit maior ratio quare vnum agat. l. patiatur potius q̄ alterum: vnde neutrum aget, neutrumque patietur.

Probat ſecundo: quia ſi ſimile agit in ſi-

2. mile omnino, poſſet idē in ſe ipſum agere. Si enim calidum in calidū ſimile omnino agit, poſſet etiam in ſe. Hoc autem eſſe non poteſt: nā tunc nihil eſſet incorruptibile. l. immobile, quia poſſet vnumquodque in ſe agere.

Obiectio

Dices, ꝙ non valet conſequentia, quia ſimile nō eſt idem ſimili, ſicut idem ſibi.

Solutio.

Reſpon. quòd ſi hoc dicas, iam colligitur, ꝙ actio, & paſſio innititur alicui diuerſitati: & ſic iā non eſt inter omnino ſimilia: & pr̨dita ęſtu, nō eſſent idem, tamē ſatis eſt, quòd eſſent æqualia in virtute agendi, quare ſi poſſent augere. v. g. calorem, vt eſtus in alteratione poſſet eſſe, augere calore, vt æſtu in ſe exiſtentem.

Et omnino alterum, & nullatenus idem. Tex. 49.

Oīno diuerſum non agit, uel patiſ ab oī no diuerſo.

DICIT ſecundo Ariſt. quod omnino diuerſum non agit. l. patitur ab omnino diuerſo: probat dupliciter. Primo inductione quadam: quia linea non agit in albedinem, niſi ſecundū accidens quatenus linea coniungitur cum altero contrario.

Probatur 1. 2.

Secundò, quia non ſunt contraria ea, quæ omnino diuerſa ſunt: at inter cōtraria actio reperitur: hęc enim ab vno ſubiecto ſe mutuo expellunt ſecundum actionem, & paſſionem.

Nota.

In litera, per ea, quæ ſunt ex contrariis, intelligit media ipſa, quæ ex extremis cō ponuntur.

Sed quoniam non quodcunque natum eſt pati. Tex. 50.

Actio fit partim in ſimilia, partim in diſsimilia

DICIT tertiò, in quo ſententiam explicat, quòd actio, & paſſio eſt inter ſimilia, & diſſimilia: ſimilia quidem genere, ſubiecto, ſeu materia: diſſimilia autem ſpecie, & forma: vnde color à colore patitur, & ſapor a ſapore, & corpus a corpore: puta hic color ſpecie albedo in alium ſpecie. ſ. nigredinē, ſed vtraque ſunt color vnus genere: ſimiliter ignis ab aqua, ſed vtraque elementum, & corpus; calor a frigiditate, ſed vtraque qualitas paſſibilis.

Probatur

Probat vnica ratione: Nihil agit, & patitur niſi contrarium, aut ſubiectum habens in ſe contrarium, puta calor. l. ignis habēs calorem: at omnia talia ſunt differentia ſpecie, genere eadē: cōtraria enim hæc ſunt, quæ cum ſpecie differant, eiuſdem ſunt generis, ac mutuò agunt: ergo actio, & paſſio inter ſimile, & diſſimile ſunt.

Huius autem cauſa eſt, quòd contraria. Tex. 51.

Explicatur rō ſuperior.

RATIONEM dictam, quam breuiter poſuerat, explicat magis, & quomodo cō traria ſimilia dicantur propter vnitatem generis ſubiecti, diſſimilia propter ſpeciē & formam. Cumque actio & paſſio ſint inter huiuſmodi contraria, erūt profecto inter ſimilia, & diſſimilia ſimul; & agens & patiens erunt aliquo modo ſimilia, aliquo etiam modo diſſimilia, vt dictū eſt.

Quoniam autem faciens, & patiens genere quidem.

Actiua, & paſſiua inuicem eſſe contraria.

Vt Philop. exponit Ariſt. oſtēdit Propoſitionem ſeu concluſionem conuerſam. prius enim probatum fuit, cōtraria agere, & pati, ſed potius ſumptum hoc fuit. modo autē cōuerſum probat, puta actiua, & paſſiua inuicem eſſe contraria, & hoc dupliciter.

Probatur 1.

Primo quia talia ſunt eiuſdem generis ſpecie differentia, mutuoque agunt: ergo contraria.

2.

Secundo, quia generatio, & corruptio inter contraria ſunt; ergo etiam actio, & paſſio, & ſic actiua, & paſſiua.

Nota.

Et nota, ꝙ hic vocat generationem, & corruptionem tam ſubſtantiæ, quam accidentis, quæ ſuperiores ſunt actione, & paſſione, quæ ſunt tantum ſecundum qualitates: & argumentatur, vt dicit Philop. è ſuperiori per regulam, quæ dicuntur

tur de prædicato, & dicetur de ſubiecto.

Agēs dū agit aſſimilat ſibi paſſū. Ex quo infert hāc cōcluſionem, quod vnumquodq; dum agit, aſſimilat ſibi paſſum cōtrarium. Quod probat quia generatio eſt inter contraria ergo dum aliqd generat, & agit circa ſuum cōtrariū intēdit illud reducere in cōtrarium, quod eſt ſimile ſibi. V.g. dum calidū agit in frigidum, & intendit generare, ponatur frigidum reducere in ſuum cōtrarium quod eſt calidum & ſic ſibi aſſimilat effectum, & ſic patiens mutatur in faciens, ideſt, in idem ſpecie cum faciente.

Et ſecundum rationem quoque nō eadem dicentes. Tex. 52.

Cōcilian tur ant q. CONCILIAT modo Antiquos, qui videbantur contraria dicere, at non dicebant. Qui enim actionem inter cōtraria ponebant, reſpiciebāt formam qui uero inter ſimilia, reſpiciebāt ſubiectum, qđ idem eſt contrariorū, & tam ſecundum contraria, quam ſecundum ſubiectum actio & paſſio prædicatur. Dicitur enim Nota. calidum calefacit, & ignis, ſeu corpus calefacit frigidum calefit, corpus calefit cō tribuitur ſubiecto eſt ſimilitudo, cum vero ipſi contratio, diſſimilitudo & utrum que netum eſt.

Eandem quoque rationem exiſtimandum. Tex. 53.

Determinatur q. an omne agēs agēdo re patiatur. NVNC quęſtionem determinat, vt Philop. expon it, an omne agens agēdo repatiatur. Ad cuius determinationē pręmittit diuiſionem mouentis nā per mouēs determinat de agente.

Duplex mouens. Duplex eſt mouens alterum, quod eſt cauſa efficiens, & eſt primum alterum eſt vltimum, & proximum effectui & generationi. V.g. animal mouet baculū, & baculus librum primum eſt animal, ultimū eſt baculus, qui eſt proximus motę rei, ſcilicet libro. Simili ratione.

Duplex faciens. Duplex eſt faciens. Primum, ut medicus ſanitatis, proximū. ut uinum. l. potio.

Primum mouens nō eſt ne In mouentibus, primum non eſt neceſſarium, quod mouēdo moueatur, imo aliquando eſt neceſſarium quod nō moueatur, ut patet de mouēte omnium primo proximum uero ſemper mouēs moueſſe, ut mouēdo moueatē ſimiliter nec primum faciens, ut agēdo re patiatur. uetur. Ita etiam in facientibus fit. faciēs primum, dum alterat non alteratur, & vi tium dum alterans, alteratur.

Ratio. Hoc probat tali ratione Quæcunque habent eandem materiam, faciunt & patiuntur at proxima agentia habent eandem materiam cum paſſo, prima aūt nō ſemper, ergo illa agunt, & patiuntur ſem per non autem iſta, Minorē exemplo manifeſtat Medicus enim non alteratur ab eo, qui ſanatur, cibus autē, & potio alteratur medicus autem primum eſt, cibus uero ultimum.

Nota dupliciter cōuenire primum mouens & primū efficiens, ſeu alterans. Hic nota, quod conuenit primum mouens cum primo & uniuerſali facienti in duobus. Alterum eſt, quod ſicut primum mouens non mouetur, dū mouet; ita primum faciens non alteratur, dum alterat, Alterum eſt, quod utrunque eſt independens ut enim primū mouēs non dependet à mouente, ita & primū faciens non dependet ab alio alterante.

Dupelx eorū differentia. Sed eſt differentia in duobus. Primū eſt quod primū mouens eſt incorporeū ut primum alterans corpus eſt, puta ſol, ſeu cęlum. Alterum eſt. quod primū mouens nullo motu mouetur; at primū alterās, mouenſ motu locali. Et ratio eſt q a alteratio præſupponit motum localē localis autem omnium eſt primus. unde q. antecedit, & eſt primum in motu locali, & immobile, nullo motu moueri poteſt non ſic in alteratione.

Quæcunque igitur actiuorum. Tex. 54.

Cōcluſio Ariſt. omne agens materiale agēdo, & pati poteſt. CONCLVSIONE generatiore concluſionem determinat, dicens, quæcunq; actiua quæ habēt forma in materia, poſſunt pati, dū agunt quæ uero non habēt, non poſſunt pati.

Explicō. Explicat autem duos terminos huius concluſionis. Alter eſt habent materiam dicit, quod materia ſi eadem fere, ideſt, eiuſdē generis, materia enim cōtrariorū eiuſdem eſt generis. Si enim agens materiam habet, ſed non eiuſdē generis, nō repatitur ut Cœlum non repatitur, dum alias at hæc inferiora.

Alter terminus eſt, poſſe pati, dicit, il-

lud dici poſſe pati, quod præſente agente, & in debita approximatione pōt reduci ad actum, ut potens eſſe calidū eſt, quod accedente igne fit actu calidum, ſtatim repetit comparationem mouētis, & facientis.

Eſt enim effectiua cauſa. Tex. 55.

Oſtendit principiū actionis eſſe cā efficiens.

Principivm actionis, & paſſionis nunc explicat per cauſarum diuiſionem procedēdo ac primo cauſam efficientem dicit eſſe actionis principium quod probat per excluſionem aliarum. Non enim finis mouet. niſi metaphorice preterea. quia eſt tunc cū eſt forma ſed forma nō poteſt eſſe principium actionis: quod ꝓbat. Poſito efficiente, actio eſt: at cum forma, & fines ponuntur, iam ceſſat actio, quia illa ſunt termini actionis: ergo non ſunt principia. Et hic habetur illa cōmunis propoſitio, Habitibus, id eſt, formis. l. finibus poſitis ī materia, ceſſat actio. De materia nō probat, quia notū eſt, ipſam nullius eſſe actiuitatis.

Nota.

Oſtendit principiū paſſionis eſſe materia.

Dicit ſecundo, materiam ſecūdum ſe eſſe principium paſſionis, eatenus enim res patiunt, & quatenus ſunt in materia: vt calor patitur, & deſtruitur, quia eſt in materia: ſi. n. extra materiā eſſet, nō poſſet pati, quamuis nō poſſit eſſe extra materiam. At intelligētiæ, & ſi quę ſunt alię à materia ſeparatæ formæ, non poſſunt pati: quamuis agant.

Epilog.

Epilogat igitur, quæ dicta ſunt. Dictū eſt primo, quid agere, & pati ſit. Secundo quibus inſit, ſcilicet habentibus materiā vnum, puta, pati alterum nō habentibus etiam. Tertio, quare inſit, nempe actio ſecundum formam, paſſio ſecūdum materiam, & quomodo inſint; nēpe, quia quędam agunt patientia, quędam verò abſq; paſſione agunt, quod eſt quartum quod dictum eſt.

QVAESTIO XIII.

An ſimile agat in ſimile.

4 Cōcluſiones traditæ ab Ariſtote. Primo.

Quatuor veritates nos hucuſque de actione, & paſſione docuit Ariſt. Prima erat, Simile non agit in omnino ſimile non enim album, nec calidum in calidum, nec frigidum in frigidum agit.

Secunda, diuerſum non agit in omnino, ſeu genere diuerſum: non enim albū in lineam, nec ſapor in lignum agit. 2.

Tertia, Contrarium agit in cōtrariū, vt calidum in frigidum, & album in nigrum. l. medium: vnde fit, ut actio ſi inter ea, quæ eiuſdē ſunt generis, & ſpecie differant. ſeu eiuſdē generis materiæ, & forma differētia ſint: ex quo fiet, quod actio & paſſio ſint & inter ſimilia quodā modo, & aliquo modo etiam diſſimilia: ſimilia quidem genere, & materia; diſſimilia vero ſpecie, & forma. 3.

Hinc colligere licet unū cum ipſo Ariſto quod, nec in ſe ipſum agere per ſe poteſt, cum nihil à ſe ſpecie differat.

Quarta erant, quod agens cōmunicās in materia cū paſſo, dum agit, repatit̄: vt ſi calidum agit in frigidum calefaciēdo, repatitur, & infrigidatur a frigido. 4.

De quo agen. ſit.

Hæc omnia, antequam vlterius procedamus, examinanda ſunt: & primo, an ſimile agat in ſuum ſimile ſpecie, ita, vt nō ſit actio ſemper inter contraria

Explicat titulus q.

Aduerte pro tituli intelligentia, quod non eſt quæſtio, an ſimilem habens aliquam qualitatem cū altero poſſit in ipſum agere, hoc enim certum eſt vtrumq; poteſt enim eſſe, quod ſimile in vna habeat aliam qualitatem cōtrariam ſuo ſimili, ſecundum quam agat: vt ſi ſint nix, & calix, quæ ſimilitudinem habent in albedine, tamē quia contrarias habēt qualitates alias (eſt enim nix frigida, calix calida) poteſt unum in alterum agere: & tunc album in album aget, ſed per accidens, non enim ratione albedinis, ſed contrariarum qualitatum. Senſus autem quæſtionis eſt, An ſimile agat in ſimile per ſe, id eſt, ſecundum eam qualitatem, in qua ſimilitudo cōſiſtit: in quo ſenſu id negat Ariſto. & nos examinare contēdimus.

De qua actione hic ſit ſermo.

Aduerte etiā, quod nō hic de actione in ſua vniuerſali ſignificatione ſumpta ſermo eſt, vt ipſemet Ariſto. docuit: ſed de ea, quæ ſecūdum paſſibiles qualitates fit, & præſertim primas quatuor, ſecundum quas propria fit alteratio, tā actiua, quā paſſiua.

His

Argu. 1 parte affirmatiua.

His igitur præmiſſis, eſt argumentum primũ pro parte affirmatiua. Actio fundatur in victoria, & exceſſu virtus agentis ſupra reſiſtentiam paſſi, vt notum eſt tunc enim ignis agit in aquam, cum virtus ipſius excedit reſiſtentiã aquæ: ergo quo minor fuerit reſiſtentia, tãto potius erit actio: at inter ſimilia minor eſt reſiſtentia ergo inter illa erit actio. Conſequẽtia videtur nota ſed probo minorẽ. Sit calidum vt ſex, & frigidum vt quinq; tunc calidum excedens aget in frigidum & quo minus ſit frigidũ, eo magis aget propter minorem reſiſtentiam. At cũ in calidum ut ſex eſt mutatum frigidũ, minus reſiſtit, quam cum erat calidum ut quinque q̃a minus habet de frigido ſed cum erat calidum, vt quinque, in ipſum agebat calidum, ut ſex. ergo etiã aget, cũ eſt calidum, vt ſex: & ſic ſimiliter aget in omnino ſimile.

2. Secundò. Calidum magis, agit in calidum minus, ut notum eſt: at magis calidum, & minus calidum in ſpecie ſimilia ſunt ergo ſimile agit in ſuum ſpecie ſimile, nec eſt talis actio inter contraria.

3. Tertio. Vna candela illuminat mediũ illuminatum ab altera candela ergo vnũ ſimile agit in ſimile: illa .n. duo lumina, & duæ candelæ eiuſdem ſpeciei ſunt.

4. Quartò, cœlum alterat inferiora iſta, & calorẽ inducit, reliquaſq; qualitates: at prorſus eſt alterius materiæ genere: ergo falſum eſt, q̃ dicit Ariſt. agens eſſe diſſimile tantum forma, & ſpecie, ſimile materia, & genere cum paſſo.

5. Quintò. Multa ſunt contraria genere eadem, & ſpecie differentia, inter quę nõ eſt actio: non enim album in nigrum ſecundũ albedinem agit, nec molle in durum, nec rarum in denſum nõ ergo vere dicit Ariſt. inter contraria actionem eſſe.

Nota dupliciter eſſe aliquid ſimile.

In hac difficultate duæ opiniones exiſtunt pro quarum intelligentia aduerte quod dupliciter aliquid dicitur ſimile. Vno modo in qualitate, altero modo in gradu. Id dicitur ſimile in qualitate, quod eandem ſpecie cum altero qualitatem habet, vt cum vtrunque eſt calidum, aut album, aut humidum: Id uero ſimile dicitur in gradu, quod præter qualitatem, habet etiam æqualem intenſionem. l. remiſſionem in ea, cum altero, ut cum utrunque eſt æque calidũ. l. æque humidum.

Hoc igitur ſuppoſito, eſt opinio Pauli Vene. in ſumma. c. 23. & Albe. Saxo. q. 15. & aliorum, q̃ ſimile in qualitate tantum agit in ſuum ſimile, vt notum eſt: nã magis calidum agit in minus calidum, at ſimile in qualitate, & gradu nõ poteſt agere in ſuum ſimile, vt calidum vt quatuor nullo modo poteſt calefacere calidũ, ut quatuor, nec ipſum intendere: nec æque intenſum. l. remiſſum in æque intenſum, ſeu æque remiſſum. 1. Opin.

Harũ ratio una eſt, actio debet eſſe inter contraria, & propter aliquem finem: ſed ſimile in gradu non eſt ullo modo cõtrarium ſuò ſimili, ut notum eſt, nec eſt finis actionis ergo nõ eſt actio. Quod nõ ſit finis actionis, patet: quia finis actionis eſt, vt agens aſſimilet ſibi ipſum paſſum: ſed illic eſt omnino ſimile: ergo non eſt opus actione. Ratio. 1.

Præterea probaẽ ex Ariſt. tex. 48. vbi dicit, ſimile non agere in omnino ſimile aliter enim ageret in ſe ipſum; quod eſſe non poteſt. 2.

Altera opinio eſt Marſilij. q. 18. & aliorum, qui ſimile in gradu dicit poſſe agere in ſibi ſimile in gradu, ita, ut calidum quatuor, gradum poſſit agere in calidum vt quatuor, ipſumq; intendere. Altera opinio.

Hoc maximè experiẽtia probat. Ferrũ enim candens facit ignem ex ſtupa, producique calorem intenſiſſimum, & tamẽ in ferro non eſt calor ita intenſus, cum non ſit ignis. Si ergo inducit minor calor ſummum calorem, profectò conſtaẽ, qđ egit in ſimile ſibi, puta in ſtupã, cum habuit æque intenſum calorem cum ferro & etiã ſupra induxit calorem, donec fieret ignis. 1. Ratio.

Nota de quo ſit difficultas.

Hæ ſunt opiniones communiores in hoc.

At pro huius elucidatione nota, quod difficultas non eſt, an ſimile in qualitate tãtum agat in ſuum ſimile: hoc enim dubium non eſt, ſed an ſimile in gradu agat in ſimile in gradu: de hoc enim varia exiſtit opinio.

1. fundamẽtũ maior, vel minor actiuitas nõ ſemper ſequit maiorẽ, uel minorem intẽſionẽ formæ,

Pro determinatione ſit primũ fundamentum: quod maior. l. minor actiuitas non ſemper ſequitur maiorem. l. minorem intenſionem formæ. Explico clarius

per

per exemplum, quod aliquis calor plus, minusve calefaciat non indicat ipſum in tenſiorem,l remiſſiorem ſemper.

Probat 1. authoritate Ari. Hoc probo autoritate,& experientia. Autoritas eſt Ariſto. 8. Phyſi. text. 80. vbi dicit, quòd in maiore magnitudine maior uirtus exiſtit. Verbi gratia, ſit unum pedale calidum, vt quatuor ſi aliud ſumas bipedale calidu ut quatuor, maior in eo eſt actiuitas,& potentia;& ſi tripedale adhuc eſt maior, & tamen intenſio eadem eſt.

Ratio ex loco Ari. deſump. Ex quo loco ſic colligo: Si tripedale æque intenſum cũ pedali eſt maioris actiuitatis: ergo in eodem tempore plures gradus caloris inducet,& magis calefaciet,& tamen non ob maiorem intẽſionem formæ.

a exper. Probatur etiam experientia: quia ferrum candens magis calefacit, quã lignũ æque intẽſi caloris, imò quam ſtupa intenſa,in qua cum ſit ignis,conſtat calorem intenſiorem eſſe. Conſtat ergo, qđ maior actiuitas nõ ſumitur à maiore intẽſione ſemper,ſed etiam à multitudine maiore formæ, quę eſt ſecundũ plures partes materiæ, & ſubiecti; vt id etiam magis calefaciat, quod ſecundum plures partes extẽſionis & quãtitatis calidum eſt: unde plus tripedale quã bipedale agit.

Vbi plures grad' formæ ibi eſt maior actiuitas. Erit ergo regula,quod vbi plures gradus formæ cõgregãtur circa paſſum,ſiue ſint ſecundum intenſionem ſiue ſecundum ſubiecti partes,ibi eſt maior actiuitas V.g. ſit calidum pedale,vt quatuor intenſum,ſit tripedale, ut duo ſecũdũ ſuas omnes partes ita, ut in paſſum debitam habeant approximationem,magis calefacit tripedale.

2. fundã forma æque intẽ ſa plus agit in ſubiecto denſo, quam raro. Sit ſecundũ fundamentum, quod idẽ calor receptus ĩ ſubiecto denſo plus agit quã in raro exiſtẽs. Ideſt, ſit forma ęqualis intenſionis recepta in aliquo ſubiecto raro:& in alio denſo alia ęqualis:hęc plus aget,& actiuior erit.

Probatur autorit. Nota. Hoc & autoritate, & ratione probatur autoritas eſt Ariſt. 1. Metheor. dicit, qđ uirtus vnita fortior eſt ſe ipſa diſperſa ubi nota duo,& quod eſt æqualis uirtus,ſeu æque intenſa forma,quæ eſt condenſata. & quæ eſt diſperſa per raretactionem aliquando: & ſimiliter,quod illa fortior eſt.

Probatur ratione. Ratio autem eſt optima ex vno ſuppoſito,puta, quanto agens eſt propinquior paſſo, tanto magis agit in ipſum; quod experientia patet. Cum igitur partes denſi minus diſtent ab uno puncto medij ſignatò,quam partes rari poſiti in eodem loco, vt parum aduertenti facile eſt intelligere, profectò magis dẽſum calefaciet.

Duplex cã,cur dẽſius æque intenſum magis agit. Vnde duplici ex cauſa denſius ęque intenſum magis calefaciet & aget.

Vno modo, quia plures materiæ partes habebit calidas. & tunc actiuius erit iuxta primum fundamentum.

Altero modo,dato quod tot ſint partes,quia magis ſunt omnes paſſo approximatæ.

Et hæc eſt cauſa,quare ſi ſummatĩ calidum ratum,& partes ipſius comprimãtur magis calefaciet,quam prius:& quare etiã per ocularia literæ uiſæ maiores appareant,quia in uitro denſiore ſpecies magis congregatæ agunt fortius. Sed tamen nota. quod denſum non agit vltra gradum intenſionis, niſi plures gradus formæ in materia habuerit, ut dicitur ad primum. Sed dicetur magis agere, quam rarum, uel quia citius agit, uel quia ſibi ſimile producet, quod non aget rarum, quia non eſt bene applicatum.

3. fundã. Sit tertium fundamẽtum,quod ex his ſequitur,& eſt notandũ : quod nõ ſolum contingit,duo eſſe ſimilia in qualitate,& gradu,ſed etiam in potentia, ita,ut ſicut poteſt eſſe, q̃ duo ſint in qualitate ſimilia ſed non in gradu, ita etiam in gradu, ſed nõ in potentia.ut ſit calidum, ut quatuor denſius, ſit aliud rarius eſt quidem ſimilitudo in gradu.quæ cõſiſtit in ęquali intenſione, ſed non eſt ſimilitudo in potentia, quia actiuius eſt, quod eſt denſius

Poteſt eẽ aliquid ſimile in qualitate & gradu ſed nõ in potentia, ſeu actiuitate. Imo poteſt eſſe, quod ſit unũ minus in gradu, at ſit maius in potentia,& actiuitate. Non enim,vt oſtenſum eſt,mẽſuratur actiuitas ſolum penes intenſionẽ. Hoc etiam experientia patet nàm aer calidius eſſe habet, quam terra calefacta à Sole, at terra actiuior eſt, & in potentia uincit,magisque calefacit.

1. Cõcluſio. His ſuppoſitis, ſit prima concluſio.

Simile

Simile in gradu agit in ſimile in gradu ita, vt calidum vt quatuor poſſit agere in aliud calidum vt quatuor.

1. Ratio. Hæc concluſio probatur contra Paulũ Vene. & Albertum Sexo. Primo: quod actiuius eſt, poteſt agere in minus: ſed calidum vt quatuor in materia dẽſa actiuius eſt, quam calidũ vt quatuor in materia rara: ergo poteſt agere in ipſum, & ipſum intendere. Non enim poteſt intelligi, quo modo ſit vnum maioris potentiæ, quam aliud, & non vincat ipſum, in idque agat. Non enim alia ratio eſt, quare dicamus, quod calidum ut octo, agit in calidum vt duo, niſi quia illud fortius eſt, & actiuius.

Solutio. Ad hoc reſpondent Paul. & Alb. quod calidum vt quatuor in denſiori materia fortius eſt, & magis agit, Sed hęc maior actiuitas non conſiſtit in hoc, quod producat calorem, vltra quatuor, ſed quod calorem vt quatuor ſibi ſimilem citius producet, quam aliud calidum vt quatuor in materia rara.

2. rõ qua iſta ſolutio confutatur. Sed hoc reprobatur argumento ſecundo, quod concludit. Sit ferrum candens, cui apponatur ſtupa: ad ſenſum patet, ꝙ comburetur ſtupa, fietq; ignis: at tunc in ferro, cum nõ ſit ignis forma, vt videtur, non poteſt eſſe calor in ſummo intẽſus. Et ponatur, quod ſumma intenſio ſit, vt octo: erit ergo in ferro calor ut ſex. Vlterius, in igne facto ex ſtupa, cũ ſit forma ignis, neceſſario erit calor ut octo: non enim inducitur forma, niſi cum vltima diſpoſitione.

Tunc forma argumentum; Ferrũ calidum vt ſex, induxit totam diſpoſitionem ignis in materia ſtupæ: induxit ergo octo gradus caloris vltra ſuam intenſionem, quæ erat vt ſex: ſi ergo induxit octo, cum hoc fuerit per motum, fuit ſucceſſiue ſtupa calefacta: cumque peruenit ad ſex gradus, adhuc vlterius calefiebat: ergo tunc ſimile in gradu agebat ĩ ſimile in gradu.

Obiectio Quòd ſi dicatur, in poris ipſius ferri igniti eſſe ignem vere, & formam ignis, quãuis ſubſtantia ipſa ferri non ſit ignis, acque ideo comburet.

Solutio. 1. Hoc non tollit difficultatem. Nam ſit v. g. terra ignita, quæ poros non habet, cum ſit elementum ſimplex.

2. Deinde ridiculum eſt dicere, poros ferri comburere ſtupam, & non potius ipſas partes ſolidas ferri candentis, cum ſint denſiores.

3. Et tertiò, quia quo res ſit denſior, & minores, & pauciores habeat poros, eo magis comburet: & quo rarior, & plures, ac maiores habeat poros, eo minus comburet, cum deberet eſſe contrarium, ſi por igniti comburunt.

4. Confirmatur rurſus experiẽtia luminis nam ſi duo luminoſa apponãtur in eodẽ medio lumen intẽditur: & ſi addatur tertium, adhuc magis, & ſi quartũ, & quintum ſextũ, &c. ſemper magis intenditur, quare ſi luminoſa ſint omnia v. g. vt quatuor, fieri poteſt, ut in medio producant plus luminis, quam ſingula, nã pluribus additis æqualibus luminoſis, cum ſingula in medio illo tantundem producãt, tã dem augebitur lumen ibi ultra quator.

5. Imò vero multa numero lumina, ſi in idem concurrant, ignẽ generaut, ut patet in reflexione ſpeculi, cum ſingula ſeorſum ſumina non id poſſunt, nec tantum calefaciendi habeant virtutem. Idemque omnino videtur de pluribus calidis ęqualibus eidem medio applicatis, nam plus producent caloris, & intenſiorem calorẽ, quam ſingula ſeorſum.

6. Præterea iterum hac ratione confirmatur. Si vnumquodque ſeorſum in illo medio producat ad certam diſtantiam ſuæ actiuitatis. v. g. duo; & alterũ luminoſum ad eandem diſtantiam collocatum: augetur lumen iam. Hinc fit, quòd intra illum terminũ ſphæræ ſuæ actiuitatis ultra gradum, quem alias poſſet, auget lumen. Eadem autem eſt ratio de quouis termino, & quauis parte ſphęræ actiuitatis, & quouis alio agente, & paſſo: igitur, &c.

3. Ratio. Tertiò probatur. Sit iterum, calidum vt quatuor denſius: ſit alterum rarius, & apponatur ſimile paſſum raro: tunc rarũ in tale paſſum iducet calorẽ ut quatuor in aliquo tempore. Ex quo ſumo argumentum: Ratum in hoc tẽpore induxit in paſſum calorem, vt quatuor: ergo denſum, quod fortius eſt, in eodem tempore in ſimile paſſum inducet ultra quatuor, Hæc enim eſt regula maioris potentiæ, ut dictum eſt lib. 6. Phyſ. intellige de denſiori

ſiori æquali in intenſione, ſed excedenti in multitudine graduum.

4. Ratio. Quarto probatur etiam experientia: nam in hyeme aer ſua frigiditate congelat flumina, & tamen remiſſior eſt frigiditas aeris, quam aquæ; ſi enim eſſet intenſior: vtiq; condenſaretur, aquaque fieret, vt accidit in pluuia.

Obiectio. Dicunt iſti, quod non ſolus aer, ſed influentia cœleſtis congelat.

Solutio. Sed hoc nil obſtat: nam influentia cœleſtis adhuc non frigeſacit terram.l.aquã alia frigiditate, quã illa, quæ eſt in aere: nõ ergo prouenit, niſi ex frigiditate multa proueniente ſecundum partes multas aeris, & ita fit congelatio cũ flant venti, & nouæ ac nouæ ſuccedunt aeris partes, & accumulantur. Hic ergo manifeſte patet, ꝙ ſimile in gradu poteſt agere in ſibi ſimile in gradu, & aliquid ultra gradum propriȩ intenſionis agere.

2. Cõcluſio. Secunda concluſio. Maior in gradu poteſt agere in minus, & minus etiam in maius. Explico, calidum vt octo agit aliquando in calidum ut duo, & aliquãdo etiam calidum ut quatuor agit in calidu vt quinque. De primo nõ eſt difficultas: ſecundum autem ex dictis colligitur. Nã poteſt minus intẽſum maioris eſſe potẽtiæ, quam magis intẽſum propter maiorem graduum multitudinem in materia & ſic aget in ipſum magis intenſum.

Nota. Hinc ſequitur vnum notandum, quod a proportione minoris, & æqualis proportionis ſecundũ gradus prouenit actio aliquando. Dicitur tunc actio prouenire a proportione maioris, cũ maius agit in minus: tunc autem a proportione minoris, cũ minus agit in maius, a proportione uero æqualitatis, cum ȩquale agit inȩquale: ſi igitur maius, minus, & æquale rãtum ſecũdum gradus intenſionis menſurentur. His tribus modis contingit actionẽ prouenire, ut patet ex omnibus, quæ dicta ſunt.

1. Obiectio, Item ſequeretur quod duo agentia remiſſa, ſibi applicata ſe inuicem intenderent vſque ad ſummum: quod eſt abſurdum, & contra experientias. Sequela probatur. Sint, verbi gratia, calidum unum denſum, puta ferrum, intenſum ut 5. & alterum calidum rarum, puta lignum, vel aer intenſum quoque vt 5 & applicent ſimul; tunc denſius poſſet agere in rarius & ita intenderet, verbi gratia vſq; ad 6. rurſus illud rarũ intenſum ut 6. intenderet denſius, ut 6. nam vnũquodq; poteſt producere formas ȩque intenſas, atque ipſum habet: & rurſus denſius calidius factum vt 6. intenderet iterũ rarius verbi gratia vſque ad 7. & ita conſequenter, quare ſe inuicẽ intenderent uſque ad ſummum duo agentia remiſſa inuicem applicata: quod eſt falſum, & cõtra experiẽtias. Vnde rurſus ſequeretur, ꝙ omnia calida ſeipſa inuicem comburerent, cum ſ. ita paulatim ſeipſa perducant ad ſummum caloris.

Item, ſi quod eſt maioris actuitatis, puta denſius, poteſt non ſolum celerius, ſed intenſius agere ultra ſuũ gradum; ſequeretur, quod ſi calidum in ſummo eſſet dẽſius, verbi gratia ferrum ignitum, intẽſiorem calorem poſſet producere ignis, uerbi gratia rarus etiam intẽſus in ſummo: imo & quod poſſet intẽdere calorem ipſius ignis rari. At hoc eſt abſurdum, & ut videtur impoſſibile, cum nõ poſſit calor intendi ultra ſummum: ergo non. &c. 2. Obiectio.

Ad primum reſpon. hoc argumentum magnam habere vim contra hãc opinionem: nihilominus dici poteſt, id quidem aliquando poſſe contingere, ſed nõ ſemper. Et contingere id qdidem aliquando poſſe, docet experientia, vt in furno quãdoque qui ſponte comburitur, in fornariis, cum partes vndequaque ſe inuicem calefaciunt, cum non ſit reſpiratio aeris refrigerantis, & in tritico idem uidetur, ſponte nimirum calefieri in horreis, niſi aere refrigeretur: & de carbonibus etiam ſeu prunis accenſis, quȩ ſponte ſe inuicẽ accendunt. cũ a ſe inuicem ſeparatȩ extinguantur. Non tamen id ſemper cõtingit, ſed raro, & in paucis ꝓpter varia & multiplicabilia impedimenta uel aeris, vel aliarum rerum, vel propriæ etiam reſiſtentiæ, vel propriæ formæ ſubſtantialis non admittentis, uel repellentis a ſe calorem. Solutio prioris obiectionis.

Ad ſecundum reſpon. ꝙ ſi utrunque ſit in ſummo intenſum, non poterit haud dubiæ intenſionem qualitatem producere videlicet vltra ſummũ, ſed tamen poterit in minori tẽpore producere in ſum Solutio 2. obiectionis.

mo qualitatem, & ad maiorem diſtãtiã, qua alterum rarius, & prima, ſuperabit paſſum fortius: quod alterum nõ poſſet. & poterit alios effectus ignis facere in aliquod paſſum, puta liquefacere, verbi gratia metallum aliquod, & ſeparare ęterogenea, & rarefacere & adurere, quos effectus non poterit ignis rarior facere in idem paſſum ob nimiã paſſi reſiſtentiã, & duritiẽ, uel alia impedimenta, quæ ab eo ſuperari non poterunt, quæ tamen denſior ignis ſuperabit. Neq; uero denſior ignis rationem intẽdet in calore: ſed tamen roborabit, & conſeruabit fortius, & defendet a corrumpentibus, cum ergo ventum eſt ad ſummam intenſionẽ, iam non creſcet intentio ex maiori actiuitate, ſed tamen creſcet actiuitas, & alii effectus dicti augebuntur. &c.

3. Cõcluſio. Tertia concluſio. Simile in potentia non poteſt agere in ſimile in potentia, & actiuitate. Hæc concluſio eſt notanda, quia ea eſt, quam Ariſtot. intendit, cum dicit. Simile non agit: in omnino ſimile. Non fruſtra dixit illud verbum omnino: ut indicaret, ſimile poſſe agere in ſimile, puta qualitate, & gradu, quia iſta adhuc diſſimilia ſunt, ſeu eſſe poſſunt: at cum ſunt, ſimilia in potentia, ſecundum quã actio attenditur, non eſt actio.

Ratio. Probatur concluſio. Actio conſurgit ex victoria ſeu exceſſu potentiæ, & uirtutis ſupra uirtutem: at ubi non eſt diſſimilitudo potentiæ, non eſt talis exceſſus, nõ eſt ergo actio.

Nota. Aduerte maximè, quod ſimilitudo. l. diſſimilitudo intenſionis per accidens ſe habet ad actionem: ſed attendi debet diſſimilitudo potẽtiarũ, & virtutum: cunq; fuerit vnum tantæ potentiæ ſicut alterum, tunc non eſt actio, nec ſimile minoris potentiæ agit in id, quod eſt maioris, ſed ſemper maius in minus. In quo ſenſu eſt intelligẽda communis Philoſophorum p oſitio, a proportione maioris inæqualitatis ſemper actio prouenit: non autem a proportione minoris, ſeu æqualis.

4. Cõcluſio. Quarta concluſio. Actio eſt proxime, & immediate inter æqualitates primas, voco qualitates primas, quæ nõ ex aliarũ cõmixtione procedunt, quales ſunt quatuor elementares, & ſi quæ ſunt aliæ, ut lumẽ: hoc enim alterat, ſicut calor. Voco agere immediate, id eſt ſecundum ſe agere: nam reliquæ qualitates ſecundæ agũt quidem, ſed per primas.

Nota, nõ quæcũq; contraria in ſe agunt. Hinc fit, ut non quæcunq; cõtraria in ſe inuicem agant, vt bene notat Philop. ſed quæ immediatã habẽt contrarietatẽ.

Dices. An quæcunque agunt, ſunt contraria? Reſpon. quod ſic tamen aliquando formaliter, vt ſunt illa, quæ mutuo inter ſe agunt. Aliquãdo unum ſaltem virtualiter, ſicut lumẽ, & frigiditas: Eſt. n. lumẽ uirtualiter contrarium frigiditati, cum ſit caloris productiuum, ſed nõ formaliter: nam è contra frigiditas nõ agit in lumen.

Ad 1. Per hæc ad propoſita argumenta reſpõderi poteſt. Ad primum, ſi ſolum contenderet de ſimili in gradu, facili concederemus totũ. ſimile. n. agit in ſimile. At quia argumentũ, & procedere videtur etiã de ſimili in potentia: ideo reſpõdetur, quòd vbi minor eſt reſiſtentia, ibi magis eſt actio dummodo tamen ſit reſiſtentia aliqua. Nã actio non conſurgit inter omnino ſimilia: at cum peruenitur ad ſimile in potentia, tunc nõ eſt actio, ſicut prius: quia ceſſat tota reſiſtentia, & totus exceſſus. Hæc enim natura agentis, vt nõ agat vltra id, quod poteſt: ageret autem ultra id, quod poteſt, ſi in ſimile in potẽtia ageret; & pręterea, ut dicit Ariſt. quia non eſt ratio, quare unum agat potius, quàm patiatur inter ſimilia in potentia. Pręterea, quia poſſet idem in ſe ipſum agere, ut in textu expoſitum eſt.

Dubium Solutio. Dices, Quare nil agit ultra id, quod poteſt? Reſp. quia nil agit niſi ſecundum, ꝙ eſt actu: nõ enim dat quod non habet. Si igitur ultra quod poteſt, agit, iam ageret ſecundũ id, quod non habet: nam potentia eſt in agente iuxta id, quod actu hẽt.

Obiectio. At contra hoc poteſt eſſe dubium. nam tunc ſequitur, ꝙ remiſſus calor non ageret calorẽ intenſiorem, quia ageret ultra proprium actum? Reſpõ. quod remiſſus calor agit quidem aliquãdo calorem intenſiorem ſe, ſed tunc habet in extenſione actu, quod deeſt intẽſioni. Explico Calor intenſus ut quatuor, agit in calorem ut octo intẽſum: ſed tũc in intẽſo, ut quatuor ſunt tot gradus ſecũdum partes materię, ut l excedat octo, aut ſaltẽ adęquẽt,

Reſponſio.

& ſic operatur,ſecundum quod eſt a ſu.

Nota. Ex quo collige vnum notandum, quod niſi numerus gradus, ſiue intenſionis, ſiue extenſionis adæquet effectum.l. excedat,non poteſt perueniri ad ipſum effectum. v. g. nunquam fit calidum vt ſex, niſi ab habente tot.l. plures gradus, ſiue intenſiue,ſiue extenſiue.

Ad 2. 1. Solutio. Ad ſecundũ,admitto magis calidum agere in minus calidum, ſed non agit in ipſum ratione caloris, ſed ratione frigiditatis, cum qua eſt minus calidum: cuius ſignum eſt quòd non quodcunq; magis calidum agit in minus, niſi illud, quod vincat frigiditatem ipſius, minus calidi. Vnde ſi ſit calidum vt duo, & ſimul frigidum vt ſex, hoc nõ patietur a calido triũ graduum: quia calor vt tria, non vincet frigiditatem vt ſex.

2. Solutio. Poteſt etiam dici, quod calor ſub hac ratione, qua minor eſt contrariatur calori,vt maior eſt, vnde intẽſum, & remiſſũ aliquo modo formaliter opponuntur.

Ad 3. Ad tertium, quanuis ex profeſſo non intendimus hic de duobus luminibus quicquam determinare,quia alibi late diſcemus:tamen interim dico, quòd unum non intendit alterum, niſi ſit illo maius, & differant ſecundum intenſum, & remiſſum,quanuis medium poſſint illuminare intenſius duo luminoſa, quam alterum ſolum.

Ad 4. Ad quartum dico,quòd Ariſt.loquitur de his,quæ mutuo agunt,& patiuntur:& hæc debent materiam eiuſdẽ generis habere:at Cęlum agit in inferiora, ſed non mutuo patitur,ob id non eſt opus, quod materiam habeant eandem.

Nota. Et nota, quòd eam vocat materiã eiuſdem generis, quæ immediate tranſit ab vna forma in alteram,vt a calido in frigidum.l.ẻ contra.

Ad 5. Ad quintum patet reſponſio ex concluſione quarta. non enim omnia contraria ſunt immediate actiua, & paſſiua: ſed quæ prima contraria ſunt, uti diximus.

Hæc autem omnia dicta ſunt probabiliter, quanuis illa alia quoque opinio Pauli Veneti,& Alberti,in eo quod aſſerunt,minus intenſum nõ poſſe agere in maius intenſum, ſit quoque probabilis. Sed dicetur denſius magis agere, & fortius,quia celerius aget,& quia vincet paſſum,quod non poſſet vinci ab altero.

QVAESTIO XIIII.

An idem agat in ſe ipſum.

DIFFICVLTAS iſta non habet facilem determinationem bene cõſideranti,ob id circa ipſam argumenta aliquot proponemus, vt veritas elucescat ac probatur, quod non poſſit idem in ſe ipſum agere. Primo quidem autoritate Ariſtot.nam in hoc libro tex. 48 dicit,ſi ſimile ageret in omnino ſimile,tunc idem in ſe ipſum ageret,quod deducit tanquam impoſſibile. Argumẽ. pro parte negatiua 1. Argum. a teſtimoniis. 1. Teſtimonii.

Præterea.5.Meta. tex.17. definit potentiam actiuã,dicitq; eſſe principium tranſmutandi alterum in quantum alterum, 2.

Præterea.8.Phyſi.tex.40. oſtendit, nullum agere in ſe totum ſecundum totum: ſed oportere,aſſignare id, quod mouet, & agit,diſtinctum ab eo,quod mouetur, & quod patitur. 3.

Præterea tertio,de anima text.17. quia oportet diuerſum eſſe agens a patiente. Docet in anima eſſe & intellectum agentem,& intellectum patiẽtem, ſeu poſſibilem diuerſos,vt illius ſit agere, huius vero pati.Ex his,& multis alus teſtimoniis, quæ adduci poterant, colligitur ſecundũ Ariſt.nihil in ſeipſum agere poſſe. 4.

Secundo eſt argumentũ. Quod agit, eſt actu;quod patitur,eſt potentia, ut notum eſt:at idem eſſe actu,& ſimul potentia reſpectu eiuſdem, eſt impoſſibile:ergo pariter eſt impoſſibile, quod idem in ſe ipſum agat. Hoc argumento vtitur Ariſto.8.Phyſi tex. 40. ad hoc idem probandum. 2 Argu. a rõne.

Tertio. Si admitteretur idem in ſe ipſum poſſe agere,nulla eſſet uia Ariſt. per quam immaterialitatem primi motoris, oſtenderet: nam per hoc oſtendit, primum motorem eſſe ſeparabilẽ, quid id, quod mouet,non eſt idem cum eo,quod mouet; ac ita primus motor erit immobilis,& in materialis. Apparet ergo illud eſſe principium certum, nihil agere in ſe ipſum. 3.

Quarto. Sequitur,quòd non eſſet aliquod 4.

quod remiſſum, ſed quælibet qualitas eſſet in ſummo gradu.l.non eſſet: quia quęlibet intēderet ſe, ſi poſſe in ſe agere, nec ceſſaret uſque ad ſummum gradum: hoc autem falſum eſſe experientia oſtēdit: nihil ergo in ſe agit.

Modus di cēdi quorundam Duplex actio corruptiua, & perfectiua.

Hanc difficultatem ſic reliqui determinant, & ſoluūt. Diſtinguunt duplicem actionem, quandam perfectiuam quandā corruptiuam. Vocant perfectiuam eam, quæ non ducit rem & ſubiectum in corruptionē, quales ſunt actiones immanentes, ut intellectiones, uolitiones, ſenſationes, & motiones ſecundum locū. Vocant corruptiuam eam, quæ ducit ſubiectum ad corruptionem, eo quod ſit ſecūdū qualitates corruptiuas; quales ſunt omnes alterationes, ad quas primæ qualitates aliquo modo conueniunt.

Actio corruptiua Duplex, directa, & reflexa.

His etiam addunt aliam diſtinctionē, quod actio corruptiua eſt duplex. Altera directa, altera reflexa. Directa eſt, cum agit aliquid in aliud per ſe.l.per medium aliquod tantum; ut cum ignis calefacit aquam l.lignum. Reflexa, cum agens agit in aliquod paſſum, quia agit in aliud; ut Sol illuminans terram ſibi obiectā directè.illuminat per illos radios ea, quæ ſibi obiecta non ſunt, & ſic reflexè agit: ſimiliter etiam ignis aliquando calefacit reflexè.

1. Dictū illorum.

His ſuppoſitis dicūt quatuor Primum eſt: actione perfectiua immanente, qualis eſt uolitilo, & intellectio, & ſenſatio, aliq.d agit in ſe primò, & per ſe Intellectus enim in ſe intelligit, & volūtas in ſe amat & ſenſus ſentit nec actiones extra potentias, a quibus procedunt fluunt, ſed in ipſis manent.

2. Alterū eſt; actione pfectiua, qualis eſt motio localis, aliquid agit in ſe, ſed per accidens, & per aliud per accidēs, ut anima ſe mouet; dū mouet corpus per aliud, ut mouetur ferrū à uirtute à magnete impreſſa: at tā ferrū, quā anima ſe mouent.

3. Tertium eſt actione corruptiua directa nihil in ſe agit per ſe, niſi per accidēs nihil enim ſe ipſum calefacit per ſe, aut altera, niſi per accidens: ſicut cum aqua reducit ſe ad frigiditate, aut cum aliquid dicitur in ſe agere, quia una pars agit in alteram.

Quartum eſt: actione corruptiua reflexa aliquid in ſe agit: quod dicunt fieri in antiperiſtaſi; ut cum uigoratur unum cōtrarium ex alterius præſentia.l ex reſiſtētia extrinſeca, vt frigidiores ſunt fontes ſubterranei tempore æſtatis.

Nota de Antiperiſtaſi. ſecū dū quoſdam.

Quod ſi petas, A quo iſta aqua magis infrigidatur? Dicunt, quod a ſe ipſa: hoc modo, quod diffundit ſpecies intentionales per medium; quæ cū occurrunt calori exiſtenti in partibus terræ uicinoribus ſuperficiei, redeunt ad ſubiectum, a quo proceſſerunt, ipſumq; infrigidant. Simili etiam cauſe tempore hyemis ſunt fontes calidores. Dicunt etiam, quod hac eadem cauſa magis calefit medium ab igne cum ponitur igni aliquod obſtaculum. Nam ſicut hæ ſpecies poſſunt agere in ſummet ſubiectum, ipſumq; intendere; ſic etiam in aliud ſubiectum, quanuis ſit ſimile, & eiuſdem intenſionis nā per has ſpecies ſimile etiam agit in ſimile gradu.

Authores iſtius ſentētiæ.

Hæc eſt Neotericorum doctrina ex dictis uaris ipſorum collecta. Huius ſententiæ eſt Paulus in ſumma c.23.& Marſ.q. 17.& 18 & Alber. Saxo. q.15. & Caiet. Thien tract. de reactione c.4.& aliotum multorum.

Indiciū authoris de ſentētia ſupra dicta. De primo dicto illorum.

Et quanuis aliqua horū uera ſint, non tamen omnia profecto, & ea nō ſatis perpenſa, & enodata: In primis ipſorum dictū primū æquiuocum eſt ualde nec quęſtionis reſpondent Aliud enim eſt agere in aliquo, ut in ſubiecto, aliud agere, in aliquod ut in obiectū. Et quāuis in actionibus trāſeuntibus idem fere ſit; tamen in immanentibus aliud eſt. Nam Intellectus ſemper agit in ſe, ut in ſubiectū, q a intellecto in ipſo recipitur, nō tamē ſemper in ſe, ut obiectum, quia alia intelligit a ſe: ſimiliter ſenſus alia ſe ſentit, & uoluntas amat.

Quæſtio igitur, ſi de quacūq; actione intelligatur, ut ipſi uolunt, non ſoluitē ex illa parte, oportebat enim oſtendere, qđ Intellectus non ſolum in ſe, ſed ſe intelligit, & ſenſus ſe ſentit & uolūtas ſe uult: ita enim per ſe agerent in ſe. At hoc non ita eſt nō.n.tales operationes inſunt niſi Angelis: quod oſtedere nō eſt præſenti ſpeculationis, alibi, Deo dante, dicemus

De 2. dicto. D. 3. Secundum dictum ueritatem habet.

Tertium dictum abunde tractauimus li 2. Phyſic. & ibi hanc reiecimus ſentētiā & oppoſitū oſtendimus probabilius, qđ ab alio reduceretur aqua ad frigiditatē ex calore.

De 4 reprobatur illa ſnīa Primò. Quartum horū dictum, iudicio meo, eſt intolerabile, & ab omni philoſophia abſonum: quod facile oſtenditur. Primò ex communi ſententia Peripatetica, qđ accidentia nō migrant de ſubiecto in ſubiectum: iſti autem, dicunt, quod eædem ſpecies redeūt per idem medium ad ſuū ſubiectum.

2. Et præterea ſecūdò, quia talis reditus eſſet motus: at omnis philoſophia docet, accidens omne per ſe eſſe immobile, nec moueri niſi cum ipſo ſubiecto.

3. Tertiò, quia ſpecies intentionalis nō producit accidens ipſum reale, cuius eſt ſpecies ut enim ſpecies coloris nō producunt colorem, nec ſpecies ſoni ſonum, ita nec ſpecies caloris, ſeu frigiditatis calorē aut frigiditatem alias enim poſſent in ipſo organo ſenſitiuo producere tales qualitates quod falſum eſt. Tunc enim ſenſus non ſentiret nam ſecundum Ariſtot. ſenſus debet denudari ab eo, quod percipit ut ſi percipit colorem, nō debet eſſe coloratus. Excludenda igitur eſt iſta ſententia.

Authoris ſententia. Aliter igitur exiſtimo eſſe dicendum. Et ut in particulari etiam hæc ueritas pateſiat, diſtinguamus actiones, vt ſingulas examinemus. Si latè uocabulum extendamus, multis modis contingit agere: Multiplex genus actionis. Agit enim, quod localiter mouet, & qđ generat, quod corrumpit, quod alterat ſecūdum qualitates ſenſibiles, ſiue primas ſiue ſecūdas, quod auget, & ſimiliter qđ ſecūdum animam operatur, ut quod ſentit, intelligit, appetit, uult. Ex quo patet eſſe has actiones, puta motionem localē, generationē, corruptionem, alterationē ſecundum ſenſibiles qualitates, augmentationem, & animæ actiones ſenſitiuas, & appetitiones, & intellectiones: & de omnibus his dubium eſſe poteſt non facile, an idem agat in ſe ipſum, ut in obiectum & ſubiectum.

De mutatione locali, an idē agat i ſeipſum. Incipiamus à motione locali, de qua diximus multa 8. Phyſic. At modo multum aduerte, tripliciter poſſe aliquid mouere, & moueri, ut ex Ariſto. habetur. 5. Phyſi. tex. 1. Primo per accidens, id dicitur per accidens mouere, quod eſt cōiunctam accidentaliter cum eo, quod per ſe mouet; ut calidū ædificat quia enim ædificator, qui per ſe ædificat, calidum eſt, dicitur per accidēs calidum ædificare. Id ēt ꝑ accidēs moueri dicitur, quod eſt in eo, quod per ſe mouetur ut mouetur homo ad motum nauis, in qua eſt. Tripliciter poteſt aliqđ mouere, & moueri. Primo.

2. Secundò Dicitur aliquid mouere, ſeu moueri ſecundum partem. Id mouet ſecundum partē, cuius aliqua pars mouet, ut homo mouet librum, quia manus mouet, cuius uero pars mouetur tātū. Id ſecundum partē moueri dicitur, ut mouetur dicitur homo, quamuis brachium ſolū moueatur.

3. Tertio Aliquid ſecundum totum ſeu primò mouet. Id mouet: & hoc, eſt quod non ſecundum partem ſuam, vel per accidens, ſed ſecundum ſeipſum totum mouet, uel mouetur ut lapis cadens dicitur ſecundum totum moueri, ſimiliter manus mouēs ſecundum totam mouere dicitur.

Eſt etiam hæc diuiſio communis, non ſolum motu locali, ſed etiā aliis, ut dicetur poſtea.

Nota. Tripliciter etiam aliqd poteſt mouere ſeipſum. Si igitur tripliciter contingit mouere, & moueri, cū aliquod ſe ipſum mouere dicitur, etiam tripliciter intelligi poteſt. 1. Primo, quod ſe ipſum moueat per accidens: quod tunc fiet, cum aliquid ſecundum ſe quidem mouet aliud, ad cuius motum mouetur & ipſum & hoc pacto non dubium eſt, aliquid ſe ipſum mouere, ut anima in animalibus ipſis: hæc enim mouet, & dum ipſa mouet corpus, per accidens ad motum corpus mouetur.

Nota 1. Vbi nota, qđ anima ſe ipſam mouet, id eſt, & mouet, & mouetur, mouet ꝗdē per ſe corpus mouetur quidē per accidēs ad motū corporis: ob id ſe ipſam mouere per accidens dicitur.

Nota 2. Et nota, quod hoc nulli alteri formæ ſubſtantiali ineſt niſi animæ.

2. Secū do. Aliquid ſe ipſum mouere dicitur per partem, eo quod ſecundum unā partem mouet, ſecūdum alteram mouetur

tur ꝑ ſe: & hoc modo animalia ſe moueredicuntur:mouent quidem ratione animæ.mouentur ratione corpus. Dico autem,per ſe:nã ꝑ accidens ſimul etiã mouetur anima ad motum corporis; & ſic totum animal mouetur ſecundum totũ, ſed ſecundum corpus per ſe, ſecundum animam per accidens. At ratione animæ mouet.ut patet in motu nerui.quamuis vt diximus libr.8. Phyſic.in toto animali ſit pars corporis per ſe mouens, & pars corporis per ſe mota.

3. Tertio,aliquid mouere ſe,intelligi poteſt ſecũdũ totum per ſe vt idem met adæquatè moueat.& idẽ adæquate moueatur:vt idem omnino,quod motum facit, motum patiatur.Et hoc reputat ipſe Ariſto.impoſſibile.8. Phyſico. text 40.& ſequentibus, vt ibi expoſitum eſt, eo quod una eademque ſubſtantia non poteſt eſſe eiuſdem motus eſſe actiuum, & paſſiuũ principium, ne ſit ſimul actu, & potentia.

Nota ual de an aliquid poſſit moue re ſeipſum. Fateor hoc unum,& meam proferam ignorantiam,quod nõ uideo ,quare hoc non poſſit fieri.Nã ſicut intellectio actio quædam eſt quæ procedit ab eo, qđ eſt actu,& recipitur in eo,quod eſt potẽtia, & tamen unũ & idem ſe intelligit,ut patet in angelis: quare etiam unum, & idẽ ſecundum totum non ſe mouebit in corporibus? Nihil enim prohibet, qđ ſimul ſit actu,& potentia ſecundum motum localem nam ut moueat,debet eſſe actu,id eſt,exiſtere; ut moueatur, debet eſſe potentia, id eſt, capax motus. Simul ergo poteſt unum exiſtere, & eſſe ens actu & motus eſſe capax. Recipiamus igitur, nihil ſe ipſum mouere ſecundum totum, tanquam probabiliſſimum, propter ſententiam Ariſtote. & aliorũ omnium, ſed nõ ut demonſtratum. Et ſane de actione perfectiua concedendũ eſt, aliquid poſſe agere in ſeipſum,quicquid ſit de alijs.

4 Modus moued. ſeipſum. Præter hos modos unus alius uidetur ſuper eſſe, puta cum ferrum ſe mouet ꝑ virtutem à magnete impreſſam.& cibus ad partes nutriendas, & etiam elementa ad loca naturalia, & proiecta per mediũ cõſtatim eni,quod in his eſt uirtus actiua mouens,cum non ab alio extrinſeco proxime & immediate ferantur.

Nota de motu ferri a magnete & profecto rũ,aliis. In quibus maxime aduerte , quod nõ mouentur ratione partis,nec mouent,ut animalia: quia eorum ſubſtantia non eſt actiuum illorum motuum principiũ:ſed mouentur ſecundum totum,puta ratione materiæ,& formæ per ſe.mouẽtur tamen ratione illius impreſſæ uirtutis a liquæ.At quia accidens non habet mouere, niſi ut alicuius ſubſtantiæ uirtus, & inſtrumentum eſt;talis motus datur ſubſtãtiæ illi,cuius eſt illa uirtus,& a tali ſubſtãtia moueri dicitur,cumque iſta nõ ſit ea, quæ mouetur:nam hæc tantum patitur, & nõ mouet,ob id ab extrinſeco iſta primo moueri dicunt:ut à generante,a mẽbro,a magnete, & reliquis : proxime tamen ab illa impreſſa virtute,ſed nõ a ſubſtantia neque a parte ſubſtantiali.

Nota. Hic multum conſidera , quod ex hoc ſoluitur difficultas notanda.Solent enim aliqui dicere,quod cœlum poteſt moueri a ſe,ſicut lapis: & tunc non oportet diſtinguere,mouens & motum,ſed totum cœlũ mouetur a uirtute motiua in ipſo. Sed ex hoc ſoluitur:ſi enim cœlum ratione ſubſtantiæ mouetur tantum, ratione uirtutis mouet, ut lapis: utique oportet aliud principium extrinſecum ponere,cuius ſit illa uirtus inſtrumentum : quod ſi ſubſtantiam actiuam, & paſſiuam ponas, iam oportet diſtinguere id quod mouet, & id quod mouetur. Et id quod mouet eſt primum mouens, quod, quia ſemper & ſine defatigatione mouet ſecundum Ariſtotelem ob id uirtus incorporea eſt.Et hoc conſidera nam ex his notũ fit,quomodo aliquid in ſe agat in motu locali.

De generatione ſubſtãtiæ an aliqd moueat ſeipſum. 1 Mod. De generatione ſubſtantię dico,quod ex illis tribus modis poſitis;qui communes erant,ſecundus ſolus poſſibilis eſt,alii duo impoſſibiles. Secundus quidem eſt, quod aliquid ſe generet ſecũdum partẽ, puta ut vna pars generet alteram: & hoc contingit in nutritione. quæ generatio quędam eſt.Idem enim ſe nutrire dicitur eo,ꝙ una pars ſubſtantialiter cõuertit alteram , & poteſt in aliquo toto vna pars aliam mutare,& totũ illud ſe mutare dici poteſt,quãuis hoc improprie ualde.Nã cum mutatio fit, totum illud non d eſt, niſi id,quod mutat,& generat:cum autẽ

totum eſt, iã generatio ipſius nõ eſt: ob id non dicitur ſe mutare, ſeu generare ꝓprie.

2. & 3. At primus modus, puta, quod aliquid generet per accidens; & tertius, quod ſe totum generet, impoſſibiles ſunt. Ratio eſt: quia ut generet, debet eſſe: vt generetur, debet non eſſe formaliter: at ſimu eſſe & non eſſe idẽ formaliter eſt impoſſibile.

De corruptione an aliq̃d moueat ſeipſum.

1. 2. 3. De corruptione uero ſecũdus modus idem eſt cum generatione: pariter etiam primus, & tertius in ſubſtantiis, vt notũ eſt. At in accidentibus inſtantiam patitur nam poteſt aliquid ſe totum corrumpere per accidens, puta, dum corrumpit id, ad cuius corruptionem corrumpitur; vt ſi ſupponamus, accidentia manere in cõpoſito, tum febris deſtruit hominẽ, quo deſtructo, ſimul ipſa perit.

Obiectio. Solutio.

Dices, Homo ſe occidit ergo ſubſtãtia ſe corrumpit. Dico, ꝙ non proxime, ſed quia inducit id, quod corrumpit.

De alterationibus ſenſibilibus, quomõ agat aliq̃d in ſe.

Supereſt vt dicamus de alterationibus ſenſibilibus: de his enim Ariſto. loquitur, & de his in præſenti erat pręcipua diſputatio.

1. Mod°. Dico igitur primo, ut eodem ordine procedamus, quod idem poteſt per accidẽs ſe ipſum alterare, puta, q̃a alterat id, cuius alteratione ipſummet alteratur. Et huius exemplum eſt de anima, quam nõ dubito ſecundum uarios effectus corpus alterare, puta calefacere infrigidare, quibus tamen ipſa per accidens alteratur.

2. Dico ſecundo: quod contingit etiam, aliquid ſe alterare ſecundum partem, puta, quia ſecundum unam partem alterat, ſecundum alteram alteratur, vt notũ eſt. vt homo ſe alterare dicitur, cum cor alias corporis partes alterat.

3. Dico tertio: quod idem ſecundum totum non alterat ſe ipſum, id eſt, vnu non ſe calefacit, ita, ut idem prorſus calefaciat & calefiat per ſe: & hoc magis notũ eſſe, quam in motu locali. Quod enim alterat debet habere formam actu: quod alteratᷣ uero carere illa. At nõ ſtant ſimul in vno eodemque adæquatẽ habere actu formam & non habere motus uero localis, cũ nõ ſit ſecundum formam, magis videtur a ſe poſſe eſſe.

Fateor tamen quod non demonſtratᷣ adhuc quia ut aliquid calefaciat, ſat eſt habere calorẽ uirtualiter, aut etiam per propriam formam ſubſtãtialem ſe perficere, reducendo ſe ad ſuum naturalẽ ſtatum cur ergo idem non poterit eſſe actu calidum uirtuale. potẽtia uero formale, & ita ſe calefacere? Sit ergo dictum hoc probabiliſſimum, ſed non demonſtratũ: & hoc eſt, quod intendit Ariſtote. tex. 48 huius libri. Nota.

Dico quarto quod aliquid ſe alterat ſecundum antiperiſtaſim, id eſt conuerſionem, & reflexionem, quamuis non propriẽ a ſe, quin potius ab altero alteratur: quo autem fiat modo, explicãdum eſt: ille enim modus quorundã ſuperius poſitus non mihi placet. 4

Nota de antiperiſtaſi. 1. Mod°.

Aduerte igitur, quod dupliciter fit iſta antiparistaſis. Vno modo ex eo, q̃d duo agentia multiplicantur circa idẽ paſſum. V. g. ſit ignis, cui apponatur aqua vaſi infuſa: i. lignum aliquod, & poſt lignum. i. aquam ſit lamina ferrea; tunc fortius cõburetur lignum, & aqua, quam ſi nõ eſſet ferrum, poſt lignum: calefit ergo propter antiperiſtaſim.

Cauſa huiuſmodi.

Sed hoc non eſt ex eo, quod reuertantur ſpecies ignis. i. caloris ex ferro ad lignum, ſed quod ignis calefaciat ipſum ferrum, & aerem illi continuum, quæ calefacta ipſum lignum iterum calefaciunt: & ſic ſunt plura agentia: & quia ferrum calefacit per calorem ab igne receptum, dicitur, quod calor conuertitur: ſed tamen re vera idem non eſt. Nota. 1. Cuius ſignum eſt: quod ut tale medium fortius alteretur, opus eſt quod apponatur aliquid receptiuũ multi caloris, quo poſſit agere puta denſum aliquod. Et hic eſt unus modus, qui dici poteſt per reflexionem, nec proprie antiperiſtaſis eſt.

Nota 2. 2. Mod°. antiperiſtaſis. Dupliciter aliq̃d agit magis in aliud.

Alter modus eſt pro cuius declaratione aduerte, quod unum & idem poteſt: dupliciter magis agere in aliquod. Vno modo quia ei propinquius eſt: & hoc notum eſt Alio modo, quia meliori modo & ſecundum maiorem diſpoſitionẽ ſe habet ad ipſum. V. g. ignis calefacit undequaque ſecundum ſphæram ſuę actiuitatis, apponitur aliquid ei ex una parte actionem impediens, tunc in alias partes

fortius

fortius agit, & intenſius, & hæc dicunt antiperiſtaſis, & conuerſio.

Nota cur æſtate plus frigeāt interæ terræ partes.

Partes ergo terræ frigidæ impeditæ à calore extrinſeco tempore æſtatis, fortius agunt in interiores, ad quas ſe conuertunt, & ſic infrigidant magis aquas. Et hoc admodum eſt notandum: eſt enim generale in multis, vt dicetur in libris Metheororum. Nec oportet admittere illam ſpecierum conuerſionem, quæ abſona eſt a recta philoſophia naturali, & Metaphyſica.

Altera cā antiperiſtaſis.

Alia præterea ratio probabilior & verior antiperiſtaſis iſtius proprie dictę, eſt quòd in initio actionis, antequam ſuperetur vnum contrarium ab altero fortiori, per aliquam particulam temporis ſe defendit, & ſuam ad ſe virtutem actiuam conuertit, ſe vniens & ſuam virtutem ad ſui defenſionem, nec pereat, aut lædatur ab altero; & ita in ſeipſum cōuertit actionem ſe fortificans ex naturali, inquam, appetitu ſuæ conſeruationis: & ita aqua frigida appoſita Soli in æſtate per aliquam temporis partem antequam a Sole ſuperetur, frigeſit magis. Poſſet etiam hæc actio aliquando durare per maius, aut minus tempus, pro ratione & virtute agentium. Et hoc ſit ſatis quantum ad hanc actionem.

De augmentatione & nutritione an aliquid moueat ſe ipſum.

De augmentatione verò, & nutritione dico, quòd idem ſe auget ſecundum partem, & formam, vt docet Ariſtote. Quod eſt dicere, viuens nutrit, & auget ratione formæ: nutritur & augetur etiā ratione formæ. Nec hoc eſt incōueniens: quia ſit nutritio, & augmentatio, accedente aliquo extrinſeco, quod mutatum in viuētis ſubſtantiā, ipſam dicitur nutrire, & augere proprie: at quia cōuerſio: & vnio ſit per formam & animam, actio formę tribuitur, & ipſa etiam augere primum, & nutrire dicitur.

De operationibus aīe, quo modo aliquid moueat ſeipſum.

De animæ aliis operationibus nihil in præſenti dico: quia non eſt huius loci id diſcutere, & maiorem habet hoc difficultatem, quàm vt breuibus dici poſſet: reſeruetur in libros de anima. Patet igitur, quid in hac quæſtione ſit ſentiendum: oportet tamen argumenta in principio poſita ſoluere.

Ad 1.

Ad primum, quòd ex autoritate procedit, dico, quòd ſolum oſtendunt illa loca, nihil agere in ſe primo, & ſecundum idem prorſus, & per ſe, non tamen aliis modis, qui dicti ſunt.

Ad 2.

Et per hoc etiam reſpondetur ad ſecundum argumentum: quanuis vellem, te aduertere ſenſum illius, Quod agit eſt actu.

Nota tripliciter aliquid eſſe in actu.

Agens enim tripliciter eſt actu. Primo in actu formali, puta. cum ſimile eſt ſpecie paſſo mutato; vt calidum reſpectu calidi. Altero modo in actu eminētiæ, puta, cū poteſt illud facere, quanuis nō ſit ſimile: & ſic Sol eſt actu, cum facit herbā. Alius eſt tactus virtualis, cum aliquid in virtute alterius agit: & ſic agit virtus ſeminalis. Cum ergo dicitur. Nil agit, niſi quod eſt actu: intellige, quod eſt actu i. formali. i. eminenti. i. virtuali.

Nota.

Et propter hanc doctrinam dixi ſuperius, quòd argumentum non eſt demonſtratio ad probandum, idem nō agere in ſe primo, & per ſe: quia non repugnat, ꝙ aliquid ſit potentia calidū, & actu ſimul: ſed actu continentiæ, ſeu eminentiæ, vel virtuali; potentia vero ad alium calorem formalem.

Ratio.

Et hoc patet. Poteſt enim eſſe piper & vinum actu calidum eminētia, ſeu virtute, at in potentia calidum formaliter. Nō ergo illa ratio demonſtrat, quòd ob id nihil in ſe agat.

Ad 3.

Ad tertium eodem modo patet ſolutio. Tamen nota, quòd nō ob id, quòd diſtinctum eſt, mouens a moto colligitur ſeparabilitas primi motoris, ſed quia mouere poteſt tempore infinito, & ſine defatigatione, quod nō eſſet, ſi eſſet virtus in corpore, ut diximus bene in lib. Phyſic. 8.

Ad 4.

Ad quartum ſolutio eadē eſt, non enim admittimus, ꝙ alteratione ſenſibili idem agat in ſe ipſum primo, & per ſe.

QVAESTIO XV,

An omne agens, dum agit repatiatur.

Nota difficultatē qōnis.

QVæſtio iſta de re actione valde difficilis ab oībus iudicatur, & re vera eſt, cū ꝑ varias ſententias Doctorū, tū propter argumentorū difficultatē, ꝗ pro qualibet ſnīa vidētur facere, tum etiam propter innumeras

meras calculationes,& ſophiſmata, quæ neoteriti hic accumularunt. Dabimus tamen operã, Deo fauente, ut in tanta multiplicitate,& obſcuritate veritatem hanc & facilem,& breuem, dilucidamque proponamus,& oſtendamus

Quę ſint faciẽda ĩ hac quæſtione.

Primo igitur quæ difficultatem faciũt, dicemus. Secundo communiores, & potiores ſententias cum ſuis fundamentis adducemus. Tertio quid mihi probabilius uideatur, aperiam. Tandem quattuor difficultates propoſitas,& ſecũdum aliorum, & ſecundum noſtram ſententiam ſoluam.

De titulo q̃ōnis.

Ante omnia tamen titulus quæſtionis a nobis explicãdus eſt. In primis de actione, quæ ſecundum qualitates ſenſibiles eſt, præcipue loquimur.

Quid ſit agens in agẽdo pati.

Vocamus autem agens agendo pati, cũ ſic agit in paſſum, vt paſſum etiam agat in ipſum: & hæc paſſi actio reactio eſt V.g. aquam calefacit manus calida in a, vt aqua, quæ patitur, frigefaciat manum; tunc manus agens repatitur.

Nota 1. vim 4. uocabulorũ

Sunt igitur notãda quattuor vocabula, puta Actio, Paſſio, Reactio, Repaſſio.

Quid actio.

Actio eſt ipſius principalis agentis, & maioris virtutis, qua in paſſum agit.

Quid paſſio.

Paſſio vero eſt ipſius paſſi operatio, q̃ patitur. At illa actio, qua paſſum agit in agẽs fortius,& principalius reactio dicitur;& paſſio, qua agens tale patitur, repaſſio.

Quid reactio, & repaſsio.

2. Not. in q̃bus cõueniant philoſophi circa reactionem.

Et igitur difficultas: an agens ſecundũ qualitates ſenſibiles in paſſum repatiatur ab eo.

Aduerte ſecundo, quòd in duobus caſibus omnes conueniunt, quòd agens nõ repatitur. Vnus eſt, qui habetur ab Ariſt. in hoc loco tex. 54. cum agens, aut nõ habet materiam, aut ſi habet, eſt alterius generis à materia paſſi. Vnde res ſpirituales agentes in iſta inferiora, non repatiũtur: quia materiam non habent: ſimiliter cœli non repatiuntur, quia materiã habent alterius rationis.

1. Nõ fieri reactionem, ſi agens nõ habet materiã aut ſit alteri⁹ generis.

2. Nõ fit ractio extra ſphæram actiuitatis.

Alter caſus eſt: cũ agens eſt extra ſphæra actiuitatis paſſi. Attende enim, quòd omne agens, cum ſit finitæ virtutis, non agit niſi per ſpatium determinatum, & vſque ad certum terminũ: imo nec in illo ſpatio toto ęqualiter agit, ſed debilius ſemper in partes diſtantiores a ſe: & hoc ſpatium, in quod agere poteſt agens, dicitur ſphæra ſuæ actiuitatis, ita, vt niſi paſſum ſit applicatum intra hanc ſphæram, non poſſit agere agẽs in ipſum: Variatur autem hæc ſphæra, quia modo maior,& modo minor eſt, ꝓ maiori.l. minori agẽtis virtute.

Quid ſit ſphæra actiuitatis

Poteſt igitur eſſe, quòd ſit aliquod agẽs fortiſſimum habens magnam ſphæram, & ſit paſſum debile breuem habens ſphęram; tunc poterit applicari tale debile ſphærę fortioris, ita, vt fortius ſit extra illius ſphærã in quo caſu fortius aget abſque repaſſione ab illo paſſo. Et hoc notum eſt: ignis enim agit in diſtantia: a quibus non repatitur, quia horum actiuitas non ita ſe extendit, vt ignem poſſit pertingere.

Et ob hoc, quamuis Sol eſſet eiuſdem materię cum terra, ageret in ipſam abſq; repaſſione ab ipſa, quia terræ actiuitatis ſphæra attingere Solem non poteſt.

Difficultas igitur conſiſtit, cum agens quidem eſt eiuſdem materię cum paſſo, & vtrumque eſt debite applicatum, ita, ut utrumque contineat alterũ intra ſphęram ſuę actiuitatis. Quæ ſit difficultas in hac q̃ōne.

Aduerte ulterius, quòd actio,& reactio poſſunt intelligi dupliciter. Vno modo ſecundum diuerſas contrarietates. v.g. vt vnum agat ſecũdum calorem,& repatiatur ſecundum humiditatem. l. quod frigefaciat,& repatiatur ſecũdum ſiccitatem, & ſic non negatur reactio ab vlla ſententia: poteſt enim ignis agere in aquam ſecundum calorem & aqua in ignem ſecũdum humiditatem: ſimiliter aer in terrã ſecundum calorem,& repati a terra ſecũdum ſiccitatem. Nota 1.

Altero modo ſecundum eandem contrarietatẽ, ut agens calefaciat,& frigefiat a paſſo,& de iſto eſt tota difficultas. 2. In eadẽ cõtrarietate.

Collige igitur ex his hunc ſenſum quęſtionis, an agens, quod eſt eiuſdem materiæ cum paſſo, repatiatur ſecundum illam contrarietatis ſpeciem, ſecundum quam agit, utroque exiſtente debite applicato, ita, vt calefaciens calefaciendo frigefiat,& frigefaciẽs calefiat per repaſſionem. Hic eſt igitur ſenſus, & nota in quo difficultas conſiſtat. Sẽſus integer & præſentis difficultatis.

Quæ igitur rem hanc difficilẽ faciunt, ſunt quinque argumenta. Primum eſt Argumẽta contra reactionem. 1.

Burlei.

Burlei 3.Phyſi.ſuper tex.17.Sit agens. & patiens tunc.l.iſta ſunt virtutis æqualis,l, inequalis.Si equalis, neutrũ aget in alterum, quia à ꝓportione æqualitatis non eſt actio.Si inæqualis,tunc vnum,ſcilicet maius aget in alterum tantum,& non re patietur,quia à ꝓportione maioris actio eſt,quod ſi minus reageret,iam profectò eſſet actio à proportione minoris, nam re actio,actio quædam eſt.

2. Secundum eſt Calculatoris in tract. 7. de reactione. quod ſi eſſet reactio, tunc idem ſimul moueretur motibus contrarijs.quod eſt impoſſibile. Sequela autem probatur.Sit agens A. & ſit patiens B. illud calidum,hoc vero frigidum, ſit autẽ A.in quadrupla proportione ab B. ita vt B,nõ poſſit reagere in totum A ſed in aliquam eius particulam,puta quartam, & uocetur.C. tunc ſequitur, quod talis caleſiet,& frigeſiet ſimul Probaĩ. Si illa re patitur à.b.notum eſt,quod frigeſit, vlterius etiam caleſit à tribus reliquis, quartis ipſius A.Quod ſic oſtẽdo C. habet ſufficiẽtem cõtrarietatem cum reliquis partibus A. quæ vocentur D. ut poſſit pati, quia C.eſt paruum frigidum D, autem, pura, tres quartæ,ſunt multum calidæ, quia pono,quod ſunt in gradu ſummo, ergo caleſaciẽt ipſum C,vides ergo, quomodo ſi eſt repaſſio in C. tunc ſimul caleſiet,& frigeſiet?

Solutio q poſſet afferri, refellitr. Dices,non ſit ſimul, ſed modo frigeſit, poſt caleſit. Hoc non valet propter duo primo,quia ſi poſtea caleſit c.etiam tunc 2. nõ repatitur,iam illo tempore erit actio ab A.in B.ſine repaſſione.Secundo, quia ſumo illud tempus, in quo frigefactio fit ſine calefactione,& argumentor. In medio temporis illius erat frigiditas in C.ergo habuit contrarietatem cum D,calido potuit ergo iam caleſieri,nec vlterius expectare,& ita dicam in quacunque data frigefactione,eſt enim ſemper quecunq; data diuiſibilis ſecũdum Ariſt Hoc argumentum ab omnibus ſummæ difficultatis iudicatur.

3. Tertium argumentum idem colligit, ſcilicet, quòd idem ſimul contrarijs moueatur motibus,tamen ex parte medij.Si igiĩ A.agit in B. & B. reagit in A. ſit hoc per aliquod medium,puta c. ſuppono autem quod non agit in paſſum agens, quin agat in medium, cum illud diſtans eſt;tunc A.agit calefaciendo B. ergo medium caleſit, iterum B. re agit ſimul per idem medium infrigidando A. ergo medium C.frigeſit,Simul ergo idem caleſit, & frigeſit,intenditurq; motibus contrarijs,hoc autẽ,uidetur eſſe non poſſe. Nec eſt minoris difficultatis hoc argumentũ, quam præcedens,imo clarius ducit ad impoſſibile.

4. Quartum argumentum eſt. Sequeretur,quod nihil ſuũ ſimile induceret, nec ſummus gradus qualitatis ꝓduci poſſet. Probo.Sit A.ſumme calidum agens in B. frigidum,& nitens ipſum ſibi aſsimilare, & ſuppono.qđ nihil agit ultra ſuã virtutem & actiuitatem,tunc ſi A. agens in B. repatiatur, ergo minuitur in actione eius uirtus, ſitque remiſſius, dum magis agit,ergo in fine actionis nõ erit ſumme calidum, ſed aliquos gradus caloris amittet, non ergo inducet ſummum calorem in B. quod uidetur abſurdum.

5. Quintum argumẽtum ſumitur ex motu locali.Non enim omne,quod mouet, neceſſario mouetur ſecundum locum,ergo nec quod agit,& alterat, neceſſe eſt, pati,& alterari. Hæc ſunt argumenta; præcipua,& difficilia in hac materia, in quibus laborant authores maximè,quorum ſententiæ præcipuæ ſunt prius exponendæ.

Prima ſententia eſt Calculatoris.Suiſſet,tract.7.de reactione, q æ breuiter cõ ſiſtit in hoc.;Eſt enim duplex agens, ſeu patiens?alterum uniforme, alterum difforme.Vniforme eſt, quod ſecũdum omnes ſuas partes æqualem participat formę gradum, ut ſi eſſet bipedale calidum ut quatuor,ita,ut ſecundum omnes ſuas partes,quibus agit,ut patitur,haberet calorem ut quatuor. Difforme uero eſt, cum non æqualem gradum, formæ participat,ut ſi bipedale quaſdam partes haberet calidas ut quatuor, quaſdam ut duo, quaſdam magis, quaſdam uero minus. 1. Sententia Calcul. Duplex agens.

Aduertte ulterius ſecundum Calculatorem, quod qualitas actiua tãtum reſiſtit ſuo contrario,quantum agit; ut ſi multũ agit,multum reſiſtat; ſi parum agit parum reſiſtit,eſt autem reſiſtere, ſe a corruptio- Vh actiua ſecundum Calcul. tantum agit quãtũ reſiſtit.

ruptione defendere, & conſeruare à contrario conante corrumpere illam qualitatem.

1. Dictũ Calculatoris. His ſuppoſitis, Dicit Calculator primò: Agens difforme repatitur ſecundum eandem contrarietatem, ſed non ſecundum eandem partem; ſed ſecũdum aliam agit ſecundum aliam patitur: agit quidem ſecundum fortiores partes, repatitur ſecundum debiliores. V. g. ſit pedale calidum habens partes calidas, vt ſex, aliquas vt duo: ſit aliud pedale frigidum habens partes frigidas, quaſdam vt ſex, quaſdam, ut duo; ſit illud A. hoc autem B. tunc A. ſecũdum partes calidas vt ſex, agit in b. ſecundum partes frigidas vt duo B. autem reagit ſecũdum partes frigidas vt ſex in A. ſecundum partes calidas vt duo: agit ergo A. & repatitur; ſimiliter B. ſecundum diuerſas partes. Debet autem obſeruari, vt partes, quæ agunt. i. reagunt. in difformi ſint fortiores partibus paſſis, ut ſit ſemper actio à proportione maioris.

2. Dicit ſecundò: Agens vniforme nõ repatitur, dum agit, nec ſecundum diuerſas partes. V. g. ſit A. vniformiter calidum vt quatuor: ſit B. vniformiter frigidũ vt tria tunc, A. aget in B. nec repatietur, quia ſecundũ quamlibet partem excedit in actiuitate ipſum B. & ita in reſiſtentia.

Secundũ Calcul nihil poteſt agere, & repati ſecũdũ idẽ & eandẽ partem. Ex quo colligitur, quòd iuxta Calculatorem nihil poteſt agere, & repati ſecundũ idem & eandem partem eandem contrarietatem: nihil enim ſimul calefit, & frigefacit i. è cõtra: ſolum ergo reactio iſta eſt in partibus diuerſis.

Obiectio cõtra Calculatorẽ. Obijcies Calculatori, Sit, A vniformiter calidũ vt quatuor: ſit, B difforme habens frigidas partes quaſdam, vt quinq; quaſdam vt duo: tũc, A. vniforme aget in B. ratione partium frigidarum, vt duo: & repatietur ab ipſo, B. ratione partium vt quinque, ergo idem ſecundum idem agi, & repatietur.

Reſpõſio ipſius. Reſpondebit calculator, quòd id non poteſt eſſe: hoc enim pendet ex applicatione agentium: nam B. l applicatur ſecundum debiliores partes. l. ſecundum fortiores ſingulis partibus ipſius A Si ſecundum debiliores: tunc A. aget in B. ſecundum illas, & non repatietur ab ipſis: ſi vero ſecundum fortiores, tunc b. aget in A. non è contra: & ſic nũquam ſecundum eaſdem partes erit actio, & paſſio, ſed ſecundum diuerſas. Hæc eſt opinio Calculatoris, quam placuit ita exponere, quia obſcurè ab ipſo traditur, & a paucis exponitur, & a quibuſdam nõ eſt ſatis intellecta.

Secũda opinio eſt Hentisberi celebris Sophiſtæ in ſuorum ſophiſmatum libro ſophis, vltimo: & quaſi eadem videtur cũ Calculatore: conuenit enim in ſuppoſitis & in modo reactionis: ſed differt: nam admittit etiam inter vniformia eſſe reactionem, atque hoc modo dicit, Sit A. uniforme calidum, ut quatuor: ſit b. frigidũ vt tria; dicit, quod A. agit in totũ B. quia eſt fortius illo: at b. reagit in particulam ipſius A. quia fortius eſt totum frigidũ vt tria ſimul ob multitudinem materiæ, quam ſit vna particula ipſius A. agit ergo. A ſecundum totum, repatiatur ſecundum partem. 2. Opin. Hẽtisberi. In quo differat à Calculatore.

Hæc ſentẽtia, ſi intimè aſpiciatur, profecto non poteſt euadere, quin idem ſecũdum idem agat, & repatiatur; nam ſi totum A. agit in B ergo ſecundum eã partem etiam qua repatitur: ergo iam illa etiam pars aget, & repatietur. Vlterius B. agit ſecundum totum in partem A. & repatitur ſecũdum totum ab A. ergo idem ſecundum idem aget, & repatietur. Nota.

Ex quo collige cõtra aliquos, quod eſt multo diuerſa iſta ſententia a Calcula. hic enim nullo modo admittit, ſecundũ idẽ eſſe actionem, & repaſſionem; ille uero, id admittit, ſolumque dat modum, quomodo id poſſit eſſe, cum hoc quod a proportione maioris ſemper ſit actio: & ita ipſe docet, quod cũ, A. agit in totum B. eſt a maiori actio: ſimiliter reactio, quia B. agit in partem A. cõuenit ergo cum Calculatore in fundamẽto, quod qualitas tã tum eſt actiua, quãtum reſiſtitiua: differt tamen prorſus in ſententia. Nota rurſus ĩ quo differat à Calcul. ſentẽtia.

Hæc ſententia fuit Mariliani, contra quem ſcripſit tractatum Caietanus Thienenſ. Et nota hoc, quia ex utriuſq; ſententia agit aliquid, & repatitur, ſed nõ ſecundum totum id, ſecundum quod agit i. ſi ſecundum totum repatitur, non tamen ab illo ſolum repatitur, in quod agit, ut patet in caſu poſito. Hæc eſt horum opinio. Autores iſtius ſententiæ. Nota.

Tertia eſt aliorum opinio, quæ actionem, 3. Sententia.

nem,& reactionem inter aliqua tota cōſtituunt,& ſecundū eaſdem partes, at nō in eadem cōtrarietate per ſe, ſed in diuerſa.in eadem verò per accidens.

Dupliciter aliqua qualitas prima poteſt corrumpi, per ſe & per accidēs.

Notant hi, quòd qualitas aliqua prima dupliciter poteſt corrumpi. Vno modo per ſe à ſuo contrario,ut calor à frigiditate,& ſiccitas ab humiditate, & è contra. Altero modo per accidens,puta ad corruptionem alterius qualitatis, cum qua in illo ſubiecto naturaliter eſt cōiuncta, verbi gratia calor ignis corrumpitur per accidens ab humido deſtruente ſiccitatem ipſius ignis,& ſic humidum aeris deſtruitur à frigido corrumpēte ipſius calorem per accidens tamen.

Dicūt igitur,quòd actio,& reactio per ſe fiunt inter aliqua agentia, & patientia ſecūdum duas contrarietates,ut ignis per ſe agit ſecundum calorem, repatitur ſecundum ſiccitatem ab aqua,hęc autem patitur ſecundum frigiditatem,reagit ſecundum humiditatem. At quia corrupta ſiccitate ignis,etiam calor minuitur; fit, ut ignis repatiatur ſecundùm calorem,ſecundum quem agit,per accidens tamen. Similiter aqua patitur ꝑ ſe in frigiditate, at quia per hanc deperdit etiam in humiditate,per accidens fit, ut reagat aqua ſecundum id, ſecundum quod patitur, puta ſecundum humiditatem. Ita autem hoc fit, vt niſi eſſent hæc gemina contraria in vtroque agente,& patiente, nō eſſet reactio, vnde calidum, & ſiccum agens in frigidum, & ſiccum non repatitur, hunc igitur modum reactionis iſti ponunt.

4. Sententia communis.

Quarta ſentētia eſt communis, quam ſequitur Marſil.q.19.& Albe.Saxo.q.16. & Paul.Vene.in ſumma cap.25. & Caieta.Thienen.in quodam de reactione tractatu,& alij multi. Quæ,quia magis inter omnes rationabilior apparet mihi, magisq; ad mentem Ariſtotelis;ob id eſt explicanda latius.

1 Suppoſitum,nō eſſe ęquales actiuitates qualitatū nō reſiſtentiis.

Supponunt vnum contrarium opinionibus præcedentibus; nempe qualitates primas non eſſe tantum actiuas, quantū reſiſtitiuas,imò oppoſitam eſſe latitudinem actiuitatis,& reſiſtentiæ,vt ſi actiuitas conſideretur, calor eſt maxime actiuus, in ſecundo gradu frigiditas in tertio humiditas, in ultimo ſiccitas, hæc enim parum actiua eſt. At ſi reſiſtentię latitudo penſetur,oppoſitus eſt ordo,ſiccitas enim eſt maxime omnium reſiſtitiua cōtrario,poſt hanc humiditas tertium locū obtinet frigiditas,vltimū calor. Quod eſt dicere, Difficillimè ſiccitas expellitur & humiditas difficilius,quā reliqua duo, facillimè calor, ſemper tamen in eodem gradu,& potentia conſiderare debes.

2. Suppoſitum ex quo proueniat actio.

Supponunt ſecundò, quod actio prouenit ex uictoria uirtutis actinæ alicuius ſupra alterius reſiſtentiam. Verbi gratia, tūc calidum agit in frigidum,cum calidi actiuitas uincit reſiſtentiam frigidi,ſimiliter è contra, tunc frigidum in calidum, cum frigidi actiuitas huius uincit reſiſtenriam.

1. Dictū.

His ſuppoſitis,dicunt primo, ꝙ actio, & reactio eſt per ſe in eadem contrarietate,& ſecundum idem totum. Explico. Sit calidum,ut quatuor, ſit aliud frigidū ut quatuor,tunc calidum agit in frigidum, quia calidi actiuitas,quæ ſumma eſt, uincit frigidi reſiſtētiam,quāuis ſit eiuſdem gradus, at repatitur tale calidum à frigido,quia frigidi actiuitas uincit reſiſtentiam caloris,quæ minima eſt,& ſic fit repaſſio,& reactio non ſolùm inter contraria æqualia gradu, ſed etiam inter æqualia,quia minor frigiditas aliqua maiorē habet actiuitatē,quàm ſit reſiſtentia maioris caloris,& ita poteſt reagere.

2. Dictū.

Dicunt ſecundò,quod non eſt reactio niſi cum maior eſt actiuitas paſſi, quàm ſit reſiſtentia agentis,unde ſi ſit ſummus calor, & frigidum ut unum.l. duo, tunc rit actio abſque reactione. Ex his patet, quomodo ſit actio, & reactio ſecundum idem,& eandem contrarietatem; & quomodo ſemper actio, & reactio eueniant à proportione maioris, ſemper enim actiuitas agentis eſt maior reſiſtentia paſſi, & actiuitas paſſi in reactione maior eſt, quàm agentis reſiſtentia, aliter non fieret reactio.

Hæc eſt communis ſentētia, nec uolo a.ias ſententias citare, quia parum ab dis differunt, nec aliquid utilitatis ex eis percipere poſſumus.

Authoris ſententia.

Supereſt,ut quid ſentiēdum de hoc mihi uideatur;hoc loco tertio aperiam.

1. Cōcluſio. Dari reactionem.

Sit igitur prima concluſio. Reactio, & repaſſio ſunt. Hæc concluſio probatur

autoritate experientia,& ratione. In primis, quòd agens agendo repatiatur, eſt Ariſtotelis.3.Phyſic tex.8. & 16. & lib. 1. gene.textu.53. & 87. & 89. multum expreſsè habet hoc li.4.de generarione animalium.cap.3.& alibi apud Ariſtotelem. eſt etiam communis Philoſophorum ſententia,qui omnes in re conueniunt,quãquam in modo differant.

Per teſtimonia Ariſto.& aliorum.

1. Ab experiẽtia.

Experientia etiam hoc colligitur. Primò,quia aqua calida vehemenrer infuſa frigidæ,ipſam temperat,& ab ipſa temperatur:quod non eſſet,niſi eſſet reactio.Similiter ferrum ignitum aquæ frigidæ infuſum ipſam calefacit, & ab ipſa frigeſit: & manus comprimens gelu, liquefacit ipſum calefaciendo, ab ipſoque frigeſit: cibus comeſtus alterat animal, & alteratur ab ipſo: etiam duo vaſa ſimul concuſſa ſe inuicem frangunt, & duo cultri ſe hebetant:ſunt profectò innumeræ & manifeſtæ omnibus experentiæ de hoc.

2. Rõne.

At ratio alijs prætermiſi,vna eſt, quæ ex mixtione ſumitur. Cùm enim mixtio fiat ex multis agentibus alteratis omnibus,& ad concordiam, & remperiem redactis:profectò non videtur fieri poſſe talis omnium alteratio, niſi elementa ab his, in quæ agunr ſimul etiam paterentur: ob quam rationem Ariſtoteles, vt paulò inferius dicemus, coactus fuit ponere, & admittere reactionem, & repaſſionem agentium communicantium in materia.

Quænam ſit ratio à priori, qua agẽs repatitur

Dices,te deſiderare intelligere,quæ ſit radix,& cauſa à priori,ob quam agens repatiatur Reſpondeo, vt expectus parum vſque ad cõcluſionem tertiam: illic enim eam aperiam,in ipſa enim opinio noſtra conſiſtit.

2.Cõcluſio tripartita,dati, ſcilicet repaſſionẽ ſecũdum eãdẽ contrarietatem & ſecũdũ idẽ & eãdem partẽ, & per ſe.

1.Pars cõcluſio.

Secunda cõcluſio Repaſſio eſt,& ſecũdum eandem contrarietatem, & ſecundum idem, & eandem parrem, & per ſe. Hæc concluſio eſt contra tres priores ſententias, quæ profectò nõ ſunt in philoſophia recipiendæ,mulroque minus in doctrina Ariſtote.Sunt igitur tria probãda, quæ in hac cõcluſione proponuntur Primum eſt,quòd ſi reactio ſecundum eandem contrarietatem. Alterum, quòd ſecundum idẽ contra Calcula. & Henrisb. Tertium,quòd per ſe, & nõ per accidens contra tertiam opinionem.

Probatur reactionẽ eſſe ſecũdum eandem qualitatem.

1. Autoritate.

Primum autoritate experientia, & ratione probatur, Autoritas eſt expreſſa Ariſt.4 de generatione animalium. capi. 3.vbi dicit,eſſe neceſſarium, quod calefacit frigefieri,quod premit premi. Præterea Themiſt.ſuper 3.Phyſi.tex.8.inquit, ignis calefacit, & frigeſit ſimul ab ea re, quam calefacit ipſe: idem etiam ibidem Simpli.

2. Experientia.

Experientia autem hoc ſatis comprobat:puta ex aqua vehemẽter calida infuſa frigidæ fit toca tepida,quod non eſſet, niſi calida calefacerer & infrigidaretur,& frigida infrigidaret & calefieret:ſunt etiã eædem de hoc experientiæ ſuperius poſitę,& aliæ multæ.

3. Rõne.

Ratio autem huic fauet:aliter enim in mixtione elemẽtorum oporteret ſaltem duas qualitates manere ĩ ſummo gradu: qđ repugnat mixtioni: Frigiditas enim & calor ſi ita ſe haberent, vt calor ageret tantum,& non repateretur a frigiditate, maneret in ſummo: nam non poteſt ab alio pati,niſi à contrario: idem etiam eſſet de ſiccitate,& humidirate. Colligitur ergo,eſſe repaſſionem ſecũdum eandem contrarietate: nec de hoc adhuc eſt difficultas apud Doctores, ſed de alijs duabus partibus.

2. Pars cõcluſio. Probatur reactionẽ eſſe ſecũdum idẽ.

1. Autor. Ariſto. & aliorum.

Ob id probatur altera pars,quòd idem quod agit,patiatur: quod negabat Calcula Probarur autem hoc ſimiliter autoritate,experientia,& ratione: hæc enim ſunt potiſſima media in phyloſophia naturali. Autoritas eſt expreſſa Ariſtotelis. 3. Phyſic.textu. 8. quam in concluſione ſequenti latius declarabimus.Inquit igitur Ariſt.quòd idem eſſe actu, & potentia reſpectu eiuſdem fieri non poteſt at reſpectu diuerſorum, poteſt fieri. Idem enim eſt calidum actu, frigidum potentia: & hinc fit, vt agens repatiarur: agit enim qua parte eſt actu,patitur, qua parte eſt potentia.

Adderu. Idem & ſecundum eandem partem quantitatiuam poteſt eſſe ſimul actu,& potentia, vt id prorſus ſit potentia frigidum, quod actu eſt calidum ergo idemmet repatitur, quod agit, quod etiã egregiè explicãt Simpli. & Themiſt. in illo loco. Vide ergo clarè mentẽ Ariſt. cõtra Calculatorem, & non ſolùm Ariſt.

ſed

Autoritate Graecorum.

ſed etiam Græcorum omnium talem locum exponentium;& aliorum illuſtrium Interpretum?

2. Experientia.

Nec deeſt huic experientia:ſi enim ſumatur aqua multum calida vniformis,& aqua multum frigida vniformis,ſimulq; coniungantur: quis negabit totam aquā futuram tepidam?idem ergo,quod agit, repatitur ſecundum idem aliter enim nō eſſe tota aqua tepida.

1. Rōne.

Hoc tamen ratione probatur. Primo: quia ſequeretur,ꝙ non poſſet eſſe mixtio elemētorum.Quod probatur.Si enim non eſt repaſſio in agente elemento, niſi ſecundum aliam partem, ita, vt ſecundum quaſdam tantum agat, ſecundum alias tantum repatiatur: illæ ergo partes agentes non repatientur,& ſic mouebunt in ſuo vigore:nec ad mixtionem venient.Vlterius repaſſa deſtruētur ab alijs agentibus partibus,quæ non poterūt repati: non ergo erit mixtio, ſed partialis generatio,eo,quod partes fortiores in ſe conuertent debiliores abſque repaſſione illarum.

Nota.

Ex ſtimo hoc argumentum eſſe fortiſſimum contra Calculatorē,nec ſolui poſſe,niſi fingendo modos mixtionum pro libito, & imaginatione propria, ſed non pro rerum natura.

Idē alterā ratione ꝓbatur.

Præterea ſequeretur quod vnū elemētum non ageret in alterum cum repaſſione:quod eſt contra Ariſto.expreſſe,& cōtra ſenſum. Probatur; quia elementum aquæ eſt vniformiter frigidum ſecūdum ſe:ignis etiam vniformiter calidus: ſi ergo aqua igni infunderetur tunc nō eſſet repaſſio,quia ſolum inter difformia conſtituitur:a Calculatore:quod quidem gratis,& abſque ratione affirmatur.Concludamus ergo eſſe reactionem,& repaſſionem ſecundum idem, & ſecundum eandem contrarietatem.

3. Pars cōclus. probatur reactionē eſſe ꝑ ſe, in eadem contrarietate ſecūdum idē. 1 Experientia.

Tertium vero,quod id ſit ꝑ ſe, probatur contra tertiam opinionem, quam ipſa ſola experientia repellit. Nam aqua calida,& aqua frigida ſimul iuncta mutuò agunt,& patiunrur, & ſecūdum eandem contrarietatem:nam humidum non patitur,vtraque enim eſt humida:quod ſi aliqua eſt ſiccitas in calida, ea eſt per accidens,& parua,ita,vt non poſſit dici quod ad corruptionem illius patitur calor.

2.

Hoc idem experimur in pomo frigido compreſſo à manu calida,vbi repaſſio eſt ſecundum eandem contrarietatem. Quis enim dicet, quod pomum deſtruit calorem manus,quia deſtruit humiditatem, & manus deſtruit frigiditatem pomi,quia deſtruit ſiccitatem ipſius?profecto hoc vanum eſſet, & abſque fundamento.

Idē probatur ratione. 1.

Præterea eſt ratio,Demus,quod ignis agat in aquam ſecundum calorem: ſi calor ignis repatitur per accidens, tunc repateretur ab humido aquę agente per ſe in ipſum ſiccum ignis, vt ipſi dicunt: ſi ergo hoc ita eſſet, ſequitur, quod ignis non reciperet frigiditatem; ſed ſolam humiditatem: nam humidum non producit, niſi humidum. Cum ergo hoc falſum ſit, ignis enim repatiens frigiditatem habet, alias calor eſſet in ſummo.) ergo repaſſio eſt ſecundum eandem contrarietatem.Idem de aere,& terra: & hoc argumentum noſtrum profecto forte eſt contra iſtos.

2.

Præterea ſequitur ex iſta ſententia, ꝙ elementum ſymbolum, ut ignis, & aer, aqua,& terra ageret abſq; reactione: q̄a hæc non habent niſi vnicam contrarietatem:hoc autem eſt contra Ariſt. & gratis dictum.Quod enim agant inter ſe ſymbola,docet Ariſto.2 gene.tex.25.quòd vero repatiantur,docet.1.gene. tex. 54. vbi dicit ea,quæ in materia cōmunicant,agendo repati.At talia in materia communicare certum erit ergo repaſſio,& non niſi ſecundum vnam contrarietatem, & ideo per ſe. Pluribus poſſet hoc confirmari,ſed iſta ſufficiant: quia res manifeſta eſt.Ex his manet integra. 2. concluſio probata.

3. Cōclusio. Qua reſpōdetur ad præcipuā difficultatem quæſt.

Tertia concluſio. Agens communicās in materia cum paſſo, repatitur ab eo, dummodo ſit intra ſphæram actiuitatis ipſius,quamuis paſſum ſit multo minoris virtutis,& reſiſtentiæ,quā agens. Hæc concluſio eſt cōtra quartam opinionem, in qua conſiſtit modus,& cauſa reactionis:ob id prius eſt explicanda,deinde probanda.

Explicat cōclusio.

Senſus igitur eſt,cū aliquod contrariū agit in aliud contrarium,repatitur ab eo ſecundū illas partes quæ in ſphærā actiuitatis illius cadut: & hoc quāuis contrariū

reagens

reagens ſit minoris virtutis, quam ſi reſiſtentia agētis.verbi gratia calidū vt octo agit in frigidum vt vnum: repatietur calidum à frigido,ſi fuerit intra ſphęram talis frigidi.Verū quidē eſt,quod erit multo minor huius ſphæra, tamē ſi utcumq; intra eam contineatur,repatietur quantum ad illam ſaltem partem, quæ intra ſphæram continetur.

Fundamētū cō cluſionis cōtratia ſe compatiūtur in eodem ſubiecto ſe cundū te miſſum, ita ut ſit ſemp expleta tota latitudo intenſionis.

Ad probationem vnum eſt ſupponendum ſundamentum omnibus opinionibus commune:puta, contraria in eodem ſubiecto ſe compati ſecundum remiſſum gradum, quod ſic debet intelligi: Fingamus,totam latitudinem caloris eſſe octo gradus intenſionis, totidem autem latitudinem frigiditatis;fieri non poteſt,vt gradus contrarij ita in vno ſint ſubiecto,vt hunc numerum excedant l. diminuant:vnde quinque caloris, & quinque frigiditatis non poſſint eſſe, ut tres vn us,tres alterius. Vnde etiam æquales eſſe non poſſunt, nec inæquales, ita, vt excedant latitudinem vnius.Si ergo ſunt quinque caloris, erunt tres frigiditatis, ſi ſeptem illius, vnus erit huius: itaque quantum deeſt vnius contrarij,tantum ſuppletur ex altero vſque ad totam vnius latitudinem: nec amplius eſſe poteſt. Hoc poſtea a nobis oſtendetur.

Probatio cōcluſionis.

Probatur igitur, quod quicunque gradus ad ſenſum expoſitum reagat in ſummum, & primum argumentum ſumitur ex cauſa, & natura reactionis, quæ prius à nobis eſt explicanda.

Radix ea qua orit reactio, & repaſſio,quod ſint partim in actu partim ĩ potentia.

Aduerte igitur multum, quod eadem eſt radix, & cauſa paſſionis, & repaſſionis;actionis, & reactionis. Patitur enim aliquid tantum,qua parte eſt in potentia ad formam aliquam,non autem qua parte eſt actu: vnde frigeſit,quo non eſt frigidum actu,ſed potentia,magis frigeſit, quod eſt minus frigidum actu,ſed potentia eſt magis frigidum. Actio autem eſt e contra ſecundum id,quod eſt actu, vnde frigefacit, quod actu eſt frigidū,ſiue formaliter,ſiue uirtualiter. Hoc docet egregie Ariſto. nferius in hoc libr.tex.77. Ita ſimiliter repaſſio eſt ſecundum id, quod eſt potentia,repatitur ergo ſecundum frigiditatem,quod ſic eſt calidū,vt in potentia ſit frigidum.Reactio uero eſt ſecundum id,quod actu eſt. Hæc doctrina eſt Ariſtotelis.3.Phyſic.tex.8.& eſt notanda. Dicit ibi, quod paſſio eſt ſecundum potentiam,actio ſecundum actum,cumque idem poſſit eſſe actu, & potētia reſpectu diuerſorum,ut actu calidum,potentia frigidum.

Hinc fit, ut agens repatiatur. Conſtituit ergo radicem repaſſionis in hoc, quod agens ſit in potentia reſpectu formæ, quæ in paſſo eſt in actu,quod egregie notauerunt illic Themiſt. & Simpli. Et ex hoc colliges, radicem repaſſionis eſſe materiam eiuſdem rationis, nam ꝑ eam afficitur agens in potentia, vt poſſit repati.

Radix itē repaſſionis eſ agens.& paſſum cōmunicare ĩ materia. 1.arg. pro cōcluſione.

Ex hoc obſeruanda doctrina ſumo argumentum primum.Si calidum, ut octo agens in frigidum vt duo, ita, vt ſit ſaltē ſecundum aliquas partes applicatū ſphæræ ipſius frigidi,probo, quod repatiatur calidum hoc eſt,potentia frigidum, illud autem eſt actu frigidum;ergo hoc reaget in ipſum,quod enim illud ſit calidum, nihil facit,ad ipſius paſſionem, dummodo ſit in potentia frigidum.

Solutio, quæ poſ ſit aſſerri reijcitur.

Dices, Quamuis illud ſit in potētia frigidum, nō infrigidabitur,quia calor ſummus,reſiſtit frigiditati paſſi.Cōtra hoc argumētor,quia illa reſiſtentia,nō eſt alia, quam corrumpere ipſum frigidum; non enim actio frigiditatis illius impediri poteſt.Sed ſic eſt, quod non in inſtanti corrumpet totā illam frigiditatem,quin aliqua per aliquod tempus duret,ergo per illud tempus ab illa repatietur,deperdetque tantum caloris, quantum acquiret frigiditatis.Attende ergo veram philoſophiam,quòd non ſtat eſſe agens actu aliquod applicatum paſſo in potentia,quin ſequatur actio, & in loco fundatur reactio.

Nota, nō pōt agēs ſ actu eſſe applicatū paſſo, quin agat.

Obiectio

Dices, Quomodo parua frigiditas inducetur cum tanto calore. Dico ex fundamento, quòd illa non repugnat eſſe cum multo calore,non tamen in ſummo & ita parum remittetur calor in repaſſo, quod ſi multa fuerit frigiditas, multum remittetur calor. Idemque dico de alijs contrarijs.

2. argū.

Eſt ſecundum argumentum,quod declarat, & corroborat primum, Demus calidū ut octo, cuius actio ſit imperdita

per

per diuinam potentiam; appliceturq; ei frigidum vt duo: quis negabit frigidum acturum in calidum, cum ſit vnum actu, alterum potentia, in quo actio conſiſtit? Si ergo tunc ageret, ergo modo quanuis calidum ageret in frigidum: modo enim non impedit totalem actionem frigiditatis, ſed partem, dum ipſam paulatim corrumpit: tamen frigiditas, quæ eſt, dum eſt, aget, quanuis minus & minus, quia vincitur à fortiori cõtrario, quouſque totaliter deſtruatur: Intelligo, manente agẽte in actiuitatis ſphæra. Sic igitur aliquid agens repatitur ſimul, quia agit ſecundũ quòd eſt actu, patitur ſecũdum quod eſt potentia: nec implicat, ſimul habere vnã formam, & aliam recipere contrariam in diuerſo tamen gradu.

3. Argũ. Probo tertio idem, ſuppoſita quadam experientia, quod minima gutta aquę in tecta ferro candentiſſimo, aliquam particulam remittit. Verum eſt. quod aquę frigiditas intenſior eſt, quam calor ferri: tamen fit argumentum hoc. Potentior eſt vnus gradus frigiditatis reſpectu materiæ calidæ, ut octo nõ denſæ. ſed raræ: & ęqualis, quã ſit aquę illius frigiditas reſpectu caloris ferri, q. ob denſitatẽ materiæ fortiſſimus eſt, at aqua agit in illud, ergo etiã gradus frigiditatis in calorẽ, vt octo.

Dubium. Dubitabis Sit agens calidum, ut octo, & ſit A. Similiter ſit frigidum vt duo, & ſit, B. iuxta ſuppoſitum prius B. habebit ſex gradus caloris, ſi igitur reagit B. in A. quare agit potius frigiditas, quam calor, qui in b. maior eſt?

Solutio. Dico, quod agens non agit vltra propriam potentiam, ut dictum eſt, cum autem reactio ſit quædam actio, B. nõ aget in A ſecundum calorem, quia A. calidius eſt age igitur tantum ſecundum frigiditatem, quia A. eſt in potentia frigidum.

Nota. Et attende, quòd non ceſſabit reagere B. in A. quouſque ceſſet actio ipſius A. in B. ceſſat autem, cum nulla eſt frigiditas in b. quæ reagat, quia iam totus calor eſt introductus.

Nota. Hoc intellige dummodo ſit ſemper A. in ſphera ipſius B. quod fiet, ſi ei fuerit immediatum, cum enim diſtat, prius ceſſat rectio ipſius B. quam dum multum minuitur frigiditas minorẽ, habet ſphæram adeo, ut non attingat ipſum A. tunc erit actio ſine reactione B. erit tamen reactio ab immediato, vt dicitur in concluſione quarta

Hunc eſſe modũ reactionis, puto, credoq; eſſe verum, & niſi decipior, omniũ probabiliſſimũ, ſaltem eſt ſecundum Ariſtotelem, & antiquos Philoſophos Neoterici enim quęrentes exceſſum virtutis reagentis ſupra cõtrariũ agens in varias detruſi ſunt opiniones, qđ exacte magis declarabimus ĩ ſolutiõe argumẽti primi.

Sit iam quarta concluſio. Agens communicans in materia, ſemper repatiĩ ab immediato paſſo. Hęc concluſio eſt, quã intendit Ariſtoteles dum reactionẽ fatetur, quæ ipſa explicatione nota eſt ex ſequẽtibus. Voco paſſum immediatum id, cui agens ſecundum tactum coniungiĩ, qđ deeſſe non poteſt, vt probatum eſt in Phyſicis. Itaque non negamus repati aliquando a paſſo diſtanti: ſed hoc vniuerſaliter non eſt, niſi cum agens eſt intra paſſi ſphæram. At ab immediato repati, id vniuerſaliter eſt, iuxta expoſitum modum. Cætera, quæ de hac reactione dicenda reſtant, in ſolutione argumentorum dicentur, ob id iam ea aggrediamur,

4. Cõcluſio. Agens cõmunicãs in materia ſemp repatitur ab immediato.

Ad primum igitur argumentũ quiſq; iuxta ſuam opinionem reſpondet, at nos ſolam ſolutionem quartæ opinionis, quæ communis eſt, examinabimus. Dicunt igitur hi, quòd qualitas non eſt tantum actiua, quam reſiſtiua, imo dum magis agit, minus reſiſtit, tum igitur actio, quam reactio fiunt a proportione maioris, ſed exceſſus non eſt actiuitatis ſupra actiuitatem, ſed ſupra reſiſtentiam, ita, quod poteſt eſſe calidum, quod vincat frigidi reſiſtentiam. ob id aget in piſum, & frigidum hoc ſit actiuius, & fortius reſiſtentia calidi, & ſic reaget. ſemper igitur fiet actio, & reactio a proportione maioris virtutis actiuæ ſuper reſiſtentiam, unde cum paſſi actiuitas non uincit reſiſtentiam agentis, non eſt reactio.

Ad 1. Ar. Solutio communior.

Qõ de actiuitatibus. & reſiſtentiis.

Iſti inuenerunt hanc diſtinctionem actiuitatis, & reſiſtentiæ vnius qualitatis, quia exiſtimabant contrarium nullo modo

Cur inuenerint q. dã diſtinctionẽ inter actiuitates, & reſiſtentias.

modo aget in aliud, niſi ſit illo fortius: cũ autem viderent aliquãdo nõ eſſe fortius, nec ſuperare illud in actiuitate, inuenerunt aliud, puta, in reſiſtentia.

1. Arg. ad probãdũ non eſſe æquales actiuitates reſiſtẽtiis. Oſtendere autem conantur hoc, puta, qualitates nõ eſſe tantum actiuas, quam reſiſtitiuas. Primo, quia aliter ſequeretur quod facilius eſſet aquam exſiccare, quã calefacere: qđ eſt manifeſte falſum. Probaẽ ſequela: Frigiditas aquæ magis agit quam humiditas, vt experiẽtia docet: iam diſſima enim humiditas eſt. ſi ergo frigiditas eſt magis actiua, quã humiditas: ſequiẽ, quod ſit magis reſiſtitiua: quia quã tum agit: tantum reſiſtit: & ſic difficilius eſſet calefacere, quia magis reſiſtit.

Idem etiam probaretur de ſiccitate, ꝙ eſſet magis actiua calore: qđ falſum eſt. non ergo eſt tantum actiua, quãtum reſiſtiua. & è contra.

2. Præterea ſecundò, quia aliter non poſſet eſſe mixtio, nec reactio, l. repaſſio: ſi enim qualitas actiuior magis reſiſtit, nõ poterit a contraria pati, & manebit tota, nec mixtioni vtilis erit.

3. Præterea tertiò experientia: quia conſtat frigiditatem actiuiorẽ humiditate: at hec magis reſiſtit: quod experimur in difficultate, qua humidum exſiccatur. His rationibus ſuam probant ſentẽtiam iſti doctores. Et ſane hæc ſententia facilis, ac dilucida videtur; at ſolui tamẽ aliter, poteſt primum illud argumentum cũ aliis omnibus opinionibus, quæ putant ꝙ qualitas quantum agit, tantum reſiſtit.

Altera ſolutio ſecundũ alios, q pu tãt qualitatẽ quãtum agit tãtum reſiſtere.

Apparebit autem hoc, ſi explicemus, quid ſit in his qualitatibus reſiſtere, & quæ dicatur reſiſtẽtia. Reſiſtere profectò non aliud videtur eſſe, quam ſe conſeruare illæſum, vel defendere ab alterius actione. Sed hoc contingit tribus modis. Primo, ſi ſe defendat tantum ab actione alterius, non tamen agendo vel remittendo actionem alterius; ut cum aurum in igne, uel adamus non cõſumitur, & cum quis impelleret columnam firmam ipſa immobili permanente, reſiſtit impulſiori. Secundo modo, ſi ſe defendat, tamen impediendo actionem alterius omnino, ne agat quinquam: vt ſi quis manum vulnerare volentis teneret, ne percuteret, neue eam moueret; ſicut etiam dicunt piſcem, quẽdam remorari in curſu nauẽ, inde dictũ remoram. Tertio modo actionem cõtrarii, ipſumque ex parte tantum diminuendo, & remittendo: & per hãc reſiſtentiam, atque impedimentum qualitas ſe conſeruat in ſuo ſubiecto: nec enim conſeruatur hæc in ſubiecto: cum impeditur contraria, quo minus producat ſibi ſimilem in illo ſubiecto. Verbi gratia, calor reſiſtit frigiditati, dum impedit, quo minus agat frigiditas, & producat tantam uel ſimilem ſibi: tunc enim corrumperetur calor, & ita per reſiſtentiam agendo, & diminuendo contrarium, ſe conſeruat calor, ipſammet frigiditatem remittẽdo. Nã quo idem remiſſius eſt, debilius operatur, calor ergo corrumpere conatur contrarium, & quo magis corrumpit, eo magis eius actionem diminuit; & eo magis dicitur reſiſtere, ſeque conſeruare, & quo magis in contrarium agit, eo magis reſiſtit.

Quid ſit qualitatẽ reſiſtere.

At quia non ita agit, dum agit, vt ſimul totum contrarium deſtruat, ſed ſucceſſiuè, fit, ut non tantum reſiſtat per ſuã actionem, quin alteri contrario vacet reagere, ſibiq; ſimile in ſubiecto contrarii agentis producere, & ſic etiam, ſi qualitates tantum reſiſterent quantum agerent fieri poteſt repaſſio.

Ex quo fit, quod quandiu tardaẽ agẽs in corrumpendo contrarium, tandiu repatiatur, ſi ſit in eius actiuitatis ſphæra & quo fortius eſt, minus repatiatur, quia magis ac citius ſuum deſtruit contrariũ. Ita mihi dicendum videtur de reſiſtentia iſta.

Agẽs, quã diu agit ſemper repatiunt.

Cauſæ autem reſiſtentiæ ſunt diuerſę, tũ ipſamet natura, & eſſentia qualitatis, tum eiuſdem formę gradũ multitudo & intenſio, tum denſitas ſubiecti ſeu materiæ in qua eſt maior vel minor; tum conuenientia naturalis eius qualitatis, & coniunctio cum forma ſubſtantiali cuius eſt propria qualitas, ut plus reſiſtet æqualis calor in re naturaliter calida, vt igne, quã in re violenter calida, vt aqua, cæteris paribus Et cauſa eſt, quia cõſeruatur à ſua forma ſubſtantiali propria, ab altera potius expellitur cum alus qualitatibus, vt calor cum ſiccitate magis agit, & magis etiam reſiſtit, quam cum humiditate, un

Cauſæ reſiſtentiæ quinque

de calore ſiccitate accuitur, ab humidita te uero hebetatur: tum etiã ratione alterius extrinſeci conſeruantis auget reſiſtẽtiam, uel alterius ſuæ partis fortioris alteram partem debiliorem conſeruantis, vt, ſi calidum vt duo conſeruetur a calido vt octo ad aliquam diſtantiam.

Ad argu. Dup. poſſunt comparari actiuitates.

Iam ergo qui ſuſtinerent hãc æqualitatem actiuitatis, & reſiſtẽtiæ poſſent ad illa argumẽta facta alterius opin. reſpõdẽre argumenta oppoſita procedere ex falſo intellectu. Aliud enim eſt comparare actiuitatem abſolute, & in communi: aliud comparare ſingulas particulariter reſpectu contrarij. Si enim abſolute actiuitas conſideretur, tunc omnium maxima eſt caloris, poſt hanc frigiditatis, ſtatim humiditas. ſiccitasque ſequuntur: ꝑ hoc in æquali gradu & materia, facta cõparatione non tamen ob hoc ſequitur, quod ſit difficilius frigeſacere, quam humectare, ut dicemus.

1. Modo.

2. Modo.

Si uero conſideretur actiuitas uniuſcuiuſque proportionaliter reſpectu ſui contrarii, tunc exiſtimo, quod proportionaliter tantum excedit actiuitas humiditatis actiuitatem ſiccitatis, quantum caloris actiuitas frigiditatis actiuitatẽ: unde tantum reſiſtit ſiccum humido, quantum frigidum calido. Si ſit ſermo de reſiſtentia ex parte qualitatum in eadem, & æquali mareria. Tamen non ob id ſequitur, quod ita facile ſit humectare, ſicut calefacere, in quo conſiſtit uis argumentorum nam retardatio qualitatis introducendæ non ſolum prouenit ex contrarii reſiſtẽtia, ſed ex debilitate actionis & agentis, quod etiam contrario non reſiſtente nõ poteſt totum effectum ſimul aut tam cito producere: ac ob id difficilius eſt exſiccare, quia minus agit.

Cur aqua citi' calefit, q̃ exicatur licèt maior ſit reſiſtentia frigiditatis quàm humiditatis.

Maior uel minor actiuitas nõ prouenit ſolum ex maiori uel minori reſiſtẽtia.

Vnde actiuitas maior. l. minor non ſolum ex contrarij reſiſtentia, ſed ex maiori. l. minori actu formæ, & ex ipſius prouenit natura, loquẽdo in qualitatib. alterratiuis.

Alia ſolutio arg.

Aliter ergo ad argumentum reſpondeo qnod illa propoſitio. A proportione maioris eſt actio: eſt intelligenda in eadẽ ſpecies: ut ſit ſenſus. Maius, & fortius calidum agit in minus. i. in non calidum, non tamen minus calidum calefacit maius calidum. Et ita hoc etiã in reactione obſeruatur, nam ſi frigidũ ut duo, reagit in calidum ut octo, profecto etiam in minus frigidũ reagit. Et hæc eſt ſolutio optima, & notãda, quam tradit Burleus philoſophus in his ſane egregius. 3. Phy. tex. 16. ubi ſententiam hanc eandem de reactione docet. quanuis breuiter.

Quõ Itel ligatur, propõ illa, a proportione minoris æqualitatis nõ fit actio.

Quod ſi uelis & illam propoſitionem etiam intelligere in contrarijs diuerſæ ſpeciei ut minus nũquam agat in maius ſed ſemper ſit a proportione maioris: tũc intelliges, talem proportionem de actione uictoriæ. n. nunquam minus cõtrariũ ita in fortius aget, ut ipſum uincat, penitusq; ad ſe conuertat. Non tamẽ negare oportet, quin aliquo modo agat quod fit in reactione, & ſic manet ſolutũ argumẽtum etiã ſi uniuſcuiuſque qualitatis actiuitas eſſet æqualis reſiſtentiæ eiuſdem ꝓpriæ nec in eo manet difficultas.

Secũdus ſenſus eiuſdẽ propoſitiõis.

Ad 2. principale.

Ad ſecũdum uariis modis reſponderi ſolet, qui mihi non multum placent. Dicam quod mihi uidetur melius Dico igitur, quod aliquod agens repatitur ſecundum totum, ut in mixtione fit, quod inferius declarabitur: & ſic nulla eſt difficultas. Aliquando patitur ſecundum plures partes, quod ſæpe accidit. ſic etiam non eſt difficultas quia non eſt fortius agens a quo impediatur illa repaſſio.

In quo caſu ſit illius argumẽti difficultas.

At difficultas tantum eſt in caſu argumenti, cum patitur una particula uidetur enim, quod reliquum debeat conuertere illam ſtatim & ſimul cum ſit repaſſio. & tunc duo motus contrariis ſimul erunt.

1. Solutio argum.

Dicit igitur Paulus Vene ꝙ talis patricula repaſſa non ſimul repatietur a frigido. V. g. & calefit a parte altera calida, ſed per aliquod tempus repatietur a frigido, in quo nondum calefiet: quia non poterit calefieri, donec ſit infrigidata per repaſſionem.

Obiectio

Sed obiicitur ſic Sumo illud tẽpus in quo tantũ dicitur infrigidari ꝑ repaſſionẽ, & nõ calefieri a reliqua parte cũ illud ſit diuiſibile, ſequitur, ꝙ in illius medio fuit pars frigida, & ſic potuit calefieri.

Solutio.

Reſpondent aliqui, ꝙ quãuis fuerit in medio frigida, tamen non incepit illud calefieri ſtatim, quin prius repaſſio continuaretur per aliquod breue tempus: tum quia iſta altera pars propter cõtinuitem non ita bene eſt applicata ad agendum.

dum, ſicut ipſum paſſum reagens: tum etiam, quia, ut dicit Paulus, eſt intenta circa ipſum totum paſſum: tũ quia opus eſt aliquo tempore, ut qualitas inducatur: quodcunque illud ſit, & in illo non erit, niſi illa frigefactio.

2 obiectio. Dices, Continueutur per multum tẽporis illa repaſsio, & infrigidetur pars: profecto abſurdum uidetur, quod toto illo tempore non calefiat talis pars a reliqua.

Solutio. Reſpond quod tempore præcedente utique calefiet:& ita dicũt, quod frigidabitur, ſed non ſimul, nec æqualiter.

1. Solutio arg. principali. Secunda eſt aliorum ſolutio, quod ſicut non eſt abſurdum, quod calor, & frigidita s ſimul ſint, gradu tamen inæquali, ita etiam, nec quod ſint calefactio, & frigefactio, hoc modo, ut inducatur in aliquo gradus caloris de nouo, & perdatur gradus frigiditatis precedentis, ſimulque in eodem inducatur aliquid aliud frigiditatis nouæ, & perdatur caloris antiq aliquid. Sicut ſi eſſe ſubiectum expers cõtrariorum, poſſet utique ſimul calefieri, & frigefieri de nouo uſq; ad gradũ, quo iſta ſimul eſſe poſſint. hoc autem fit, cum ſunt duo agentia contraria circa idem paſſum, quod fit in caſu argumenti circa illam partem, quæ repaſſa eſt, & ſic ſoluitur argumentum ſecundum, & ſatis bene.

Reiicitur 2. Solutio. Tamẽ hæc ſolutio præterquam quod admittit, ſimul & ſemel motus cõtrarios in eodem, non ſatisfacit argumento, nã hoc pacto nunquam minuetur intẽſio illius partis, ſed ſemper erit æquè intenſa, uam quantum ab uno agente corrumpitur, tantum & ſimul ac ſemel in eadem, producitur, atque ita nunquam fit remiſſior, ut dici poſſit repaſſa & diminuta.

3. Solutio. Tertia uidetur ſolutio omnibus aliis probabilior quod agens dum ſuperat alterum, intendit agere, non autem intendit ſe aut ſuas omnes partes ſunt conſeruare & ita non conuertit ſuam ſupra ſe ipſum actionem, aut ſupra ſuas partes, ſed ſupra aduerſarium cum uero ſuperatur ab altero tunc conuertit ſe ad ſe defendendum & ſe conſeruandum, & conuertit ſupra ſe actionem, ut uidemus in antiperiſtaſi.

4. Solutio. Quarta etiam ſolutio addi poteſt, qđ uirtus cõſeruatiua ſuarum ſingularum partium, minor eſt, quã uirtus actiua in aliud, & ita per uirtutem actiuã in aliud externum, ſuperat, & ab illo eius uirtus conſeruatiua ſuperatur, non qua ſe totũ conſeruat, ſed qua illam particulam conſeruabat. Quæ autem harum ſolutionũ ſit uerior, eligat lector.

Ad 3. principale. 1 Solutio quorundam. Ad tertium omiſſis aliis reſpondendi modis, aduerte quoſdã ſic putare, quod medium non immutatur ab aliquo agẽte l. reagẽte, niſi quod excedit medij qualitatem. Explico. Si aer eſt calidus ut quatuor, non calefiet a calido ut duo, & ſic calidum ut duo, non aget per medium calidũ ut quatuor in aliquod paſſum: imo ipſe aer medius erit ipſum agens quod ergo per medium agit, debet ipſum excedere, ut ſit calidius. l. frigidius, ſi non in intenſione, ſaltem in actiuitate. Nota. 1.

Ex quo fit, ut aliquid agat in aliquod paſſum, nec ab eo repatiatur. Verbi gratia, ſit ſit agens fortius medio, & paſſum debilius tunc tale agens non repatietur ſecundum hos. niſi a modo quod ſi diximus, quodcunque repati a paſſo, id intelligebamus ab immediato. l. ab eo, ꝙ habent actiuitatis ſphæram, quam iſti dicunt non habere, niſi quod medium ſuperat. Nota. 2.

Quod ſi utrunque tam agens, quam patiens mediũ ſuperet, ſiue ſint æqualia. l. inæqualia, tunc ſimul mouebũt mediũ motibus contrariis, ſed inæqualibus ut ſi ſit agens A, calidiſſimum, patiens B, frigidiſſimum; tunc medium calefiet, & frigefiet inæqualiter nam prope A, medium magis calefiet, prope B, minus e cõtra uero quantum ad frigiditatem quia agens quodque minus agit in mediũ diſtans, quam in ſibi propinquum. Nec tamen reputant inconueniens ſecundum diuerſos gradus a diuerſis agentibus motibus contrariis unum moueri ſicut nec eſt inconueniens, duo contraria in gradu inæquali ſimul eſſe in eodem. Nota 3

Reiicit ſolutio. Sed quia uidetur paradoxum concedere motibus contrarijs ſimul & ſemel aliquid calefieri; & frigefieri; & præterea, quia qua ratione noua caliditas, uerbi gratia, inducitur, eadem ratione cõſeruaretur uetus, cũ noua & uetus ſint eiuſdẽ ſpeciei, & actiuitatis, & naturæ; nec ratio reddi põt, quare una potius manere

debeat

debeat quàm altera, reiicienda hæc eſt ſolutio. Verius dicendum ergo eſt, quòd nunquam mouebitur medium motibus contrariis, ſed uno tantum a potentiori agente, uerbi gratia, a calido, alterum uero, ſcilicet, frigidum, ſi calidum ſit intra ſuam ſphæram, reaget in calidum per frigiditatem illam in medio relictam, non ſecus ac ſi ipſummet eam ibi produxiſſet: imo uerò, manente medio in quiete, utcunque agens poterit in alterum agere, ut ſi eſſet unum calidum, ut 8. & alterum frigidum, ut 8. nam medium prope calidum eſſet calidius, & prope frigidum eſſet frigidus, & in puncto æque diſtanti eſſet æquè calidum, ac frigidum, ut quatuor, & agentia in ſe inuicem agerent.

2. Solutio.

Ad 4. 1. Solutio. Ad quartum reſpondent Marſil. Alb. Sax. & alii, quòd re paſſum reducit ſe ceſſante repaſſione ad priſtinum gradum a ſe, ſicut calefacta aqua ad frigiditatē. Aliter etiam poteſt dici, quòd cum totū agens repatitur, tunc nō producitur effectus ſimilis in illo gradu, in quo erat agēs in principio, nec agens a ſe reducitur ad priſtinum gradum: ſed ſi reducitur, ab extrinſeco reducitur, cum uero repatitur ſecundum partes, tunc ceſſante repaſſione reducitur ab aliis partibus, & ſic contingit ſimile producere, & æquè intenſum, cum paſſum non ita reagit, vt in totum reagat, ſed ſemper manent partes agentis aliquæ in ſuo gradu, quæ non repatientes poſſunt gradum ſimilem inducere.

2. Solutio.

Ad ult. Ad ultimum reſpondetur, quòd non eſt ſimile de motu locali, & alteratione, eo, quod reſiſtentia motus localis non eſt actiua: non enim reagit grauitas. l. leuitas in agens. At reſiſtentia in alteratione eſt actiua, ſcilicet qualitas contraria. Deinde ſimilitudo in eo eſſet, ſi moueretur res una, & altera motu contrario ei occurreret, tunc eſſet actio quædam, & reactio, cum mobile fortius alterum reageret retrocedere, & ipſum quoque ex parte retardaretur.

Atque iſta ſufficiant de hac materia difficillima, per hæc enim poterit ſtudioſus auditor multa indagare, & ſcripta Philoſophorum perluſtrare, & omnia alia intelligere.

CAPVT OCTAVVM.

Quomodo autem poteſt hoc accidere. Tex. 56.

Intentio Ariſ. quo fiat actio, & paſſio: & primo de aliorū Philoſophorum opinionibus.

HActenus quid agere, & pati ſint, quæ agere, & pati dicantur, & qua ex cauſa, tractauit, nunc modum in particulari, quomodo actio, & paſſio fiāt exponere aggreditur, ac primum Antiquorum ſententias enarrat, atque impugnat, poſtea uerum actionis, ac paſſionis modum aperit.

Proponit igitur medium prædictum rurſus particularius explicandum, nam dixerat actionem. & paſſionem fieri per medium ſimilitudinis, ac diſſimilitudinis nunc qualiter hoc fiat examinat.

Ac circa actionis modum primam ſententiam ponit, quæ eſt Empedoclis. Hic enim cōſtituebat omnia corpora poroſa plenaque finibus, & vacuitatibus paruis: ſicque exiſtimabat fieri actionem, & paſſionem, quòd ultimum faciens, & principale, id eſt, proximum, ac immediatum agens ingrediebatur, per poros alterius corporis paſſi. Imaginabatur enim, cum applicatur lignum igni, quod ignis, qui lignum tangit, quātum ad aliquot partes, ſecundum quas eſt actus, ingredietur per illos ligni poros, eoſq; replet, ſicq; lignū patitur, ignis uero agit. 1. Sententia circa modum, actionis, Empedo. 1.

Cum autem duo corpora conueniebāt talia, ut pori utrorumq; eſſent commenſurati, ita, ut alterum per alterius poros, ſe poſſet penetrare, ſicut uinum, & aqua tunc mixtionem fieri dicebat. 2.

Cum uero unum erat alteri tantum cōmenſuratum, ut ignis, qui poteſt lignum ingredi, ſed non è contra, tunc erat ſola actio, & paſſio. 3.

Hæc autem non im omnibus corporibus, ſed in mixtis ponebat elemēta enim ſecundum ipſum, non agunt, & patiuntur, ſed ſolum miſcentur inter ſe. 4.

Addit Ariſt. quòd non ſolum actiones has alteratiuas ſic ponebat fieri Empedocles, ſed etiam ſenſationes, & quia hæ fiunt per mediū poſitum inter obiectū. & potentiā, p quod oportet uenire actionem, & corporum partes vſque ad potentiam: ob id dicebat, quòd tale medium 5. Nota.

debet eſſe trãſparens:quod fiet.cum cor pus habet poros denſos,id eſt,multos, ac frequentiores,& ordinatos,id eſt, ſecundum rectũ poſitos ab obiecto vſq; ad potentiam:cũ enim non recto tramite procedunt, nõ poteſt permeare corpus vſq; ad potentiam: hæc igitur duo corpus faciunt tranſparens,& quo magis illa ſunt, corpus eſt trãſparentius; ſicque Empedocles philoſophabatur.

Via autem maxime & de omnibus. Tex. 57.

2. Sententia de modo actionis Leucippi, & Democr. SECVNDAM ſententiam ponit,quæ eſt Leucippi,& Democriti,quam ab vniuerſalitate laudat,eo, quod talia dixerũt principia,vt per ea omnium poſſent reddere rationem,ac omnes ſaluare motus, & mutationes:quod non fecit Empedocles,vt dicetur inferius.

Dicit autem, quòd iſti poſuerunt principium,quod eſt ſecundum naturam, id eſt,vt Philop.exponit,nõ negauit natura le principiũ,ſed illud poſuit, ſcilicet, eſſe motum,& mutationẽ.Vel poſſumus,aliter etiã exponere: quod poſuit atomos, quæ naturaliter erãt indiuiſibilia corpora,nec in ijs in natura minus poterat eſſe:ob id principium tale corpus poſuit,tamen melior eſt expoſitio Philop.

Nota. Aduerte,quòd dicit (Vno ſermone)ac ſi dicat, Per poſitionem vnam & eãdem principiorum omnia ſaluabant, omniũque rationem reddebant,vt ſuperius expoſitũ eſt:diuerſis enim atomorũ habitudinibus diuerſi ſequebantur effectus.

Quidam enim Antiquorum opinati ſunt.

3. Sententia de modo actionis Parmenidis. Aliqui tertiam ſententiam hic poni dicunt,puta,quòd non ſit actio,nec paſſio, cum non ſit motus:quod dixit Parmenides: & ſic apud hunc non eſt opus quærere,quomodo fiat actio.

Alia expoſitio Phil. Et quanuis iſta expoſitio congrua ſit,& bona,magis placet expoſitio Philop.quę talis eſt:Cum dixiſſet ſuperius Ariſt Democritum poſuiſſe principium ſecundũ naturam,addit modo quoſdam alios nõ ſic proceſſiſſe,ſed modo oppoſito.

Democritus enim per id, quod ſecundum naturam,& ſenſum eſt,puta,motũ, venit ad id, quod ignotũ ſenſui eſt, puta vacuum.Dixitque oportere eſſe vacuum quia aliter non poſſet motus conſiſtere, & via hæc bona fuit, quia ſenſum non dereliquit. Nota.

At alij oppoſito modo, per id, quod ignotum eſt ſecundum ſenſum,negauerunt res ſenſui notas. Hi enim dicebant non eſſe vacuum,& per hoc,quod ignotum eſt,negauerunt duo,& motum eſſe, quia credebat, non poſſe eſſe abſque uacuo:negauerunt etiam multitudinem,dicentes, omnia eſſe unum infinitum immobile, quia ſi plura eſſent, opus erat; quòd aliquo vacuo ſeparato, id eſt, non pleno ſegregarentur: quod cum non ſit, non poterunt eſſe plura:& ſic nec erit actio, nec paſſio. Nota 2.

Hoc autem nihil differre. Tex. 58.

PROPONIT quandã veram reſponſionem,quàm impugnabat Parmenides. Veritas eſt,ꝙ poſſunt eſſe multa,& diuiſa abſque uacuo intermedio,ſed ſolo tactu:quod de facto modo eſt:diſtinguuntur enim corpora tactu, eo quòd extrema non ſunt unum actu.

Hoc non recipiebat Parmen. ſed dicebat, quòd adhuc oportet vacuũ ponere: nam multa hac via facere non differt ab eo,quod eſt,multa facere per uacuũ. Peti enim poterit,Ens.l.eſt undiq; diuiſum. l.nõ. Si vndiq; eſt diuiſum,tũc nihil erit: erit enim totum vacuum. Si autem ens, & mundus ſecundum has partes eſt diuiſus,non ſecundum illas: tunc videtur fictum: quia quare potius ſecundum has, non ſecundum alias partes. Ratio 1. Parmen. pro oportere inter duo corpora intercedere uacuum.

Præterea,quare tantum fuit diuiſum,& non ante illum terminũ,& ſimiliter quare mundus eſt tantus,& non maior,cum ſuperſit vacuum adhuc vlterius,ſi eſt finitus. 2. Ratio.

Amplius ſimiliter eſt neceſſarium.

Vlterius arguebat Parmenides, quòd ſecundum iſtum modum, quo res multæ ponuntur, adhuc oportet negare motum, 3. Ratio.

tum: quia quantũcumq; res diuiſæ ſolo tactu ſint, cum non relinquatur locus, q̃ non ſit plenus, videtur, quod non ſit motus: non enim corporum penetratio eſſe poteſt. Iſte eſt ſenſus loci huius.

Alia quæ opinabatur Parmen. & iiſdem rationibus. Concludit Ariſt. quòd iſti tali ratione concludebant omnia eſſe unum ens immobile, ac infinitum: ſi enim finitum eſſet, vltra ipſum eſſet uacuum: quod cum non ſit, oportet: ipſum ens, & mundum infinitum eſſe, in quo propter rationem ſenſum derelinquerunt, ſed non bene.

Amplius autem in rationibus quidem uidentur. Tex. 59.

Reprehẽſio Par. & ſimilium philoſophorũ relinquẽtium ſenſum. Nos reprehendit tanquam ſenſui repugnantes: Dicitque quòd ſi tãtum hoc in ſermonibus eſſet, non multum referret, id eſt, ſi eſſet, de reb. ſenſu incognitis: at quia in ſenſibilibus hoc eſt, talis opinio ſimilis eſt dementiæ, imò demẽtia peior: quia nullus eſt ita demens, vt ignem putet aquam, ſicut iſti, ſed ſolum in bonis apparentibus propter aliquam aſſuetudinem decipiuntur, & mala vere putant eſſe bona. Procedit hoc ex eo, quòd uoluptate decipiuntur. l. aliqua aſſuetudine, qua illa bona competerunt, quę nõ ſunt. Hoc autẽ minus eſt, quàm errare in iſtis ſenſibilibus, quę iam nota ſunt etiam ipſis amentibus.

Leucippus autem exiſtimauit habere. Tex. 60.

Comparatio ſent. Leucippi cũ Parm. in q b. cõueniãt & differant, t. Dñta. SENTENTIAM Leucippi cum ſententia Parmedinis cõuenire in aliquo docet, in multis tamen differre, ipſamq; explicat. Primo quidem Leucippus adhibuit rationes: quibus cum ſenſu conſentiret, ac quæ ſenſibus conſonarent: puta per quas nec monis, nec mutatio poſſet auferri: & in hoc cum apparẽtibus, & ſenſibilibus conuenit, dum iſta non negat.

t. Conuenientia. In alio tamen cum his, qui unum ponunt ens, cõuenit: puta, quia affirmat, ſi non eſſet vacuum, non eſſe motus: affirmat etiam, quòd vacuum nõ eſt ens, nec entis pars, & ſic nec cum ante computatur, ſolidũ enim, & plenum ſolũ eſt ens. At iterum differt in hoc alio, quòd exiſtimat talia plena & entia eſſe plura, & diſtincta inter ſe, numero infinita, paruitatæ indiuiſibilia, ſimulque eſſe vacuum affirmat per quod talia plena feruntur.

Ex his patet opinio Leucippi circa mutationes: atomorum enim & horum corpuſculorum congregationẽ in uacuo generationem ipſorum vero ſeparationẽ diſſolutionemq; corruptionem, vocat tactum vero horum, actionẽ, & paſſionẽ: & ſic per eundem modum omnia ſaluat. Mod' generatiõs, & corruptionis & actiõis, & paſsionis Leucip.

At ne exiſtimaret quis talia corpuſcula, cum ſe tangunt, vnum effici; addit Ariſto. quòd non ob id unum ſunt, quanuis ſe tãgant. Reddit rationem Philop. quia, inquit, Leucippus non poſuit verum tactum, quia mediabat ſemper vacuum, ſed vocabat tactum, cum valde proxima erant inter ſe. Animos, etſi ſe tãgant non eſſe unũ

Vlterius addit, quòd iſta corpuſcula compoſita, & circumplicata generant, id eſt, ordine, & poſitione poſita faciunt paſſiones: & ſic talis ordinatio alteratio erat. Omnium igitur motuum diſtinctæ ratio per hæc principia traditur a Leucippo, & Democrito. Mod' alterationis ſecũdum Leucip.

Ex uno autem ſecundum ueritatem non utique. Tex. 61.

Differat congregatione corpuſculorum generationem, diſſolutione corruptionem fieri: tactu vero actionem tamẽ non fieri ob id unum: Nunc explicat, q̃ nõ fiat unum uere ex atomis, ſed ſolum, per accidens, & ſecundum congregationẽ. Exiſtimabat igitur Leucippus impoſſibile, & q̃ ex vere uno puta ex atomo, fierent multa, cũ ſit indiuiſibile, & uacuo carẽs, & etiam quòd ex uere multis, puta atomis fieret per ſe unum eo, quòd uacuo diſtarent: unitatem igitur per ſe, ac multitudinem in his conſtituit. Qđ atomi non ſunt unũ p̃ tactum

Poſt hæc opinionẽ Leucippi cum Empedocl cõparat, dicitque, quod ſicut Empedoc. ponebat alterationẽ, ſeu actionẽ fieri per meatus, & poros, ita Leucippus omnem mutationẽ ponit: uniuerſalius ergo proceſſit Leucippus; nam Empedo. ad actionẽ ſolã cõſtituit illas uacuitates: iſte ad generationẽ, corruptionẽ, & alias mutationes, etiam ad augmentationem: Comparatio opin Leucippi & Empe.

fiebat enim argumentatio, cum noua in trant corpuſcula in aliud corpus.

Philop. dicit, quòd Empedocles nõ po ſuit poros vacuos, ſed aere plenos, qui ce deret intranti corpori: at Democritus, & Leucippus vacuos poſuerunt.

Ferè autem & Empedoclem neceſſe eſt. *Tex. 62.*

Reducit opinio Emped. ad opin. Leucip. Reducit opinionem Empedoclis de actione, & paſſione ad opinionem Leucippi, idq; oſtẽdit. Nam Empedocles debet fateri eſſe quaſdam partes ſolidas, & indiuiſa, non habentes meatos, & poros: aliter enim ſi ubiq; porus eſſet, totũ corpus eſſet porus, totumque uacuum: ſunt ergo iſta corpuſcula ſe tangentia, & inter ea mediant pori: quod idem dixit Leucippus. Côueniunt igitur vterque in modo actionis, & paſſionis, ſcilicet per ingreſſum, & tactum corpuſculorum.

Modi igitur, ſecundum quos hæc quidem agunt.

Epilogat & comparat modos, quibus Cõparat modos quibus actio fiebat ſecun dum Leucip & Empedoclẽ, & p̃fert Leucippum. actio, & paſſio fiunt, iuxta Leucippum, & Empedoclem: qui duo ſunt, & per meatus, ut ponit Empedoc. & per uacuum, ut Democri. Hos autem modos comparat, ex quorundam enim poſitione cõfeſſum & manifeſto apparet, quod ſequitur, id eſt, conſonant principiis, quę ſequuntur, aliis uero non hoc accidit.

Ex poſitione enim Democriti ponẽtis illa indiuiſibilia corpuſcula, figura differentia ex quibus omnia corpora componuntur, & in quæ reſoluuntur ultimo, facile liquet, quomodo generatio, corruptio, reliquaque ſequantur.

At ex opinione Empedoclis hęc omnia non ita liquent. Generatio enim, & corruptio mixtorum facile intelligiť ex congregatione. I. diſſolutione elementorum, at ipſorum elemẽtorum generatio non conſtat; quia, ſecundum ipſum, elemento non habent principia, quomodo ergo ipſa corpulentia, & magnitudo congregata generetur. I. diſſoluatur non poteſt ſecundum dicta Empedoclis reddi ratio. Nec enim ignis, nec aliorum vllum elementorum principium habet, ſicut poſuit Democri. & Plato: hic enim ſuperficies eſſe elementorum principia poſuit, ille vero atomos, & indiuiſibilia corpora.

2. Imo nec eſt manifeſtum in doctrina Empedoclis, quomodo fiat alteratio, nã hic ſolum accidentia poſuit in elementis ab ipſisque in ſeparabilia, & elementa intraſmutabilia inter ſe poſuit, ex quibus ſequitur, alterationem eſſe non poſſe, ut diximus ſupra textum primum. Democritus uero in uariatione ſitus, & ordinis atomorum alteratione facile collocauit.

Tantum enim differt, ut non eodem modo. *Tex. 63.*

Comparatio opin. Leucippi & Plato. PLATONIS cum Leucippi opinione ſententiam cõfert, uterque enim omnia corpora tam mixta, quam quę elementa dicuntur, ex indiuiſibilibus componebat. Sed erat inter eos triplex diſcrimen. 1 Dfia. Primo: nam Plato indiuiſibiles ſuperficies ponebat: at Leucippus indiuiſibilia corpora. 2. Dfia. Secundo, Leucippus corpora quæque componebat ex infinitis atomis ſingulis habentibus figuras diſtinctas; & ſic poſuit figuras infinitas, at Plato finitas poſuit figuras, & principia. Conuenerunt tamen, quòd uterque poſuit indiuiſibilia figurata: in numero, & multitudine differebant.

Nota ex Philop. Et nota ſecundum Philoponum hunc eſſe ſenſum huius loci, quanuis uideatur ſignificare littera, quòd ſingulæ atomi figuras habeant infinitas, ſenſus enim oppoſitus eſt, ſcilicet, quòd ſolidã ex infinitis diuerſarum figurarum atomis cõſtãt.

3. Dfia. Tertio differunt in modo faciendi generationem: nam Leucippus dicit per tactum atomorum ſimul cũ uacuo fieri generationem; at Plato per ſolũ ſuperficierum tactum, quia negabat eſſe uacuum.

Statim excuſat ſe ab impugnatione iſtarum opinionum, dicens, quòd contra ſuperficies dictum eſt libro 3. de Cœlo, ſimul enim contra ſolida indiuiſibilia, unde relinquatur modo ſpeculatio incõuenientium, quæ ex hac opinione ſequuntur.

Vt autem parum egredientes dicamus. Tex. 64.

Refellit ſnia de atomis Leucip. & Democriti.

1. Arg. ex impaſsibilitate atomorũ

QVANVIS ſe uolle impugnare atomorum opinionem ſuperius dixerit, excuſatione facta dicit, quod digreſſione quadam uti liceat, ut contra eã parum diſputet. Et aduerte, quod quæ dicit contra iſtam opinionem, ſunt quæ pertinẽt ad hanc tractationem de mutatione. Eſt igitur primum argumentum cõtra Leucippum tale, ut Philop; exponit. Nam ſequeretur ex opinione ipſius, quod neceſſario atomi eſſent impaſſibiles: & ex hoc ulterius, ꝙ non poſſent agere: & ex hoc, quod nihil ex frigido calidum, & ex duro molle fieret, quod eſt contra ſenſum.

Prima ſequela probatur: quia nihil patitur niſi per uacuum: atomi in ſe non habent uacuum: ſed ſolidæ ſunt, ut ipſi fatentur: ergo non poſſunt pati. Probatur ſequela ſecunda: quia ſi non poſſunt pati hæ, nec illæ poſſunt agere, cum deſit id, in quod poſſunt agere: ex quo tertia ſequela nota eſt.

Secundum hanc expoſitionem illud uerbum, Neq; enim durum: tenetur illatiue, puta, Quare neque durum poſſibile eſt eſſe.

Altera expoſitio Ariſtote.

Hæc expoſitio bona eſt, ſed forſan eſt alia melior, & textui magis conueniens, puta, quod inferat duo inconuenientia illata ex duobus dictis Leucippi. Alterum inconueniens eſt, quod eſſent atomi impaſſibiles: alterum quod nihil eſſet effectiuum, nec eſſet actio.

Prius probat ex uno ipſius dicto, quod paſſio fit per uacuum; & atomi non habent in ſe uacuum: poſterius probat ex altero ipſius dicto.

Nota in opi. Leucippi.

Vbi attende, quod Leucippus, ut in ſequẽti textu apparet, poſuit qualitates in atomis quibuſdam, ita tamen, ut non poneret contrarias qualitates in aliis, ſed credo, quod exiſtimabat, illas eſſe harum priuationem. l. diſtantiam. poſuit enim calorem ſed non frigiditatem poſitiuam poſuit duritiem, ſed nõ mollitiem poſuit grauitatem, ſed non leuitatem, ſed hæ: erant illæ aliæ ſecundum quod minus. l. aliter inter ſe habent atomi.

Rõ cõtra Leucip. collig. E.

Ex hoc igiť arguit Ariſtotel. ꝙ non eſt actio, nec atomus efficit: quia deeſt contrarium, & enarrat duo, id eſt, non eſt frigidum, nec durum, ſecundum ipſam: at actio inter contraria eſt.

Aduertẽdum autem, quod durum poſitum eſt pro exemplo: nam non negauit durum eſſe Leucippus, ſed molle. Et nota expoſitionem noſtram, cui textus ſequens conſonat. Nota.

Quãuis hoc incõueniens ſit. Tex. 65.

2. Arg. ex affectionib⁹, ſeu qualitatibus atomorũ cõtrariis.

ARGVMENTVM ſecundum facit contra hoc ſecũdum dictum Leucippi, quod in proximo textu exponebamus, tale eſt: unum contrarium in natura nõ eſt abſq; altero exiſtente: ſi ergo figuræ quædam, ſcilicet rotundæ atomi calidæ ſunt, oportet profecto in aliis figuris, & atomis frigiditatem ineſſe, & ſimul ſunt, & oportet alia cõplere cõtraria, puta, cum grauitate leuitatẽ ponere, & cum duritie mollitiẽ.

Et nota ſenſum. Dicit enim, quod, ſi quia ponitur calor, oportet frigiditatem ponere; etiam cum ponatur durities, & grauitas, oportebit harũ cõtrarias qualitates ſcilicet mollitiẽ, & leuitatem dare. Nota.

Sed tamen grauius ſecundum exceſſum. Tex. 96.

3. Arg ex actione atomorũ unius in alterum.

TERTIVM argumentum facit contra tertium dictum Democri. Dicebat hic atomos alias grauiores eſſe aliis. Ex hoc arguit, & reducit ad contradictionem. Si datur exceſſus in uno contrario, puta in grauitate, dabitur etiam in alio. puta in caliditate, eritq; una calidior altera. Vlterius ergo una agit in alteram nec erit impaſſibilis, quia impoſſibile, eſt, quin magis calidum non agat in minus calidum intenſum enim & fortius agit in debilius eiuſdem rationis.

At qui ſi durum, & molle. Tex. 67.

Cõfirmatur 3. Ar.

EIVSDEM rationis eſt hoc argumentum ob id non tanquam nouum computetur. Dicit ergo, quod ſi durum eſt, ſimili ratione molle erit quod ſi mollis eſt atomus, profecto paſſibilis erit. Hoc enim eſt molle ipſum, quod facile patitur facileque cedit agenti; & diuidenti.

Sed tamen inconueniens eſt, ſi nihil ineſt. Tex.68.

4. Arg. ex plurium partiū diuiſione, ſeu enumeratione.

QVARTVM argumentum facit, quod latius extendit Philop. plures partes addens argumento. nos tamen, quæ Ariſt. dicit, exponemus.

Argumentum igitur eſt: Iſtis atomis l. inſunt qualitates præter ipſarum figuras l. non. Si non: incōueniens uidetur eſſe. Cuius rationem dat Philop. quia tunc nec compoſita ex ipſis haberent qualitates: quod eſt contra ſenſum: nam quod non eſt quale, non facit quale.

Si uero inſunt qualitates: tunc. l. ſingulis ſingulæ, id eſt, uni atomo non ineſt niſi una qualitas, ut frigiditas, alteri altera, ut durities, & ſic de aliis: uel non ita ſed uni plures, ita, ut una inſit, & poſſint aliæ ineſſe, ut ſic ſit calida, ut poſſit altera ineſſe.

Si non, niſi una, tunc eſſent ſingulæ naturæ diuerſæ, cum una non ſit in potentia ad alterius qualitatem: & ſic non ſolum figura, ſed etiam natura differrēt, nullaque eſſet actio.

Quod ſi plures inſint vni, ſequitur, nō erit atomus indiuiſibilis, quia oportet dare partem, in qua vna ſit qualitas, & partem, in qua recipiatur altera: vt ſi ex calida fit frigida, aliquid erit ſecundum quod ſit calida, aliquid ſecundum quod ſit frigida futura: ſic etiam de aliis accidētibus: Eſt autem notandū, quod nō oportet hoc intelligere de parte integrante: nam notum eſt, quod ſecundum idē qđ erat calidum, poteſt poſtea eſſe frigidū: ſed loquitur de principio: ut ſit ſenſus, Debet habere aliquid ſecūdum quod eſt actu, & aliquid ſecundum quod eſt potētia, puta materiam, & formam l. actum, & potentiam: & iam atomus erit compoſita, nec erit principium.

Nota circa ſenſū Ariſtotel.

Tamen mihi magis placet, quod intelligat de parte integrante, ut ſit ſenſus, ꝙ ex calido fit frigidum, debet eſſe diuiſibile, & plures habere partes, vt ſecundum vnam ſit ſub termino à quo, ſecundum aliam ſub termino ad quem aliter non eſſet motus. & ita loquitur lib. 6. Phyſic. text. 49. nam loquitur de calefactione, & alteratione nota, quæ eſt ſecundum extenſionem nam quæ fit ſecundum intenſionem non eſt ita nota, ut declarauimus in expoſitione illius textus libri ſexti.

Hoc enim & ſolida, & plana. Tex. 69.

Idē incōueniēs infertur cōtra Platonē, quod fuit illarū contra Leucip.

DVPLICITER exponit hoc locum Philop. mihi tamen magis placet expoſitio Auerrois, ut reducat ad idem incōueniens Platonem, qui poſuit ſuperficies indiuiſibiles eſſe principia, & Democritū, qui poſuit corpora, & atomos.

Dicit igitur, quod eodem modo ſequitur, non habere qualitates illas ſuperficies, nec eſſe quales, ſicut dicebat in præcedenti textu de atomis. Et hoc oſtendit: quia tales non poſſunt fieri raræ l. denſæ l habere aliā qualitatem in ſe, niſi ponatur vacuū intra eas l. intra atomos: quod tamen negabat uterque.

Nota circa expoſitionem liter.

Vel, ſi magis placet, ꝙ iſta uerba (Neq; enim rariora &c.) reſpōdeant vltimis antecedentis textus, in quibus concluſit, nō ſolum nō habere illas qualitates, quas dixerat, & paſſiones puta infrigidare, & calefieri: ſed nec alias: & has modo exprimit, & hoc mihi conformius uidetur.

Amplius autem inconueniens eſt Tex. 70.

5 Argu. contra dictum Democriti. & Leucippi. ex quātitate atomorū

QVINTVM argumentum facit contra dictum Democriti. Dicebat enim iſta corpuſcula eſſe parua, & propter paruitatem eſſe indiuiſibilia Contra hoc facit ingenioſum argumentum, in quo oſtendit deceptionem Democriti Magnum, & paruum eiuſdem ſunt generis, & vtrūq; quātitatem ſequitur: ergo ſi paruis ineſt eſſe omnino īdiuiſibile, etiam inerit magnis. Diuidi enim, & non diuidi, quantitatis ſunt,

Dupliciter dicitur indiuiſibile.

Vt oſtēdat autem fallaciam diſtinguit indiuiſibile duplex. Alterū, quod difficile diuidi poteſt: alterum, quod nullatenus poteſt. Dicit igitur, quod rationabiliter dicitur, parua eſſe indiuiſibilia, quia difficilius diuidi poſſunt: magna autem facile diuiduntur, cum multis offendant, id eſt, ex multis conſtent, & multis occurrant.

At

At dicere parua eſſe omnino indiuiſibilia, hoc eſt præter rationes errauit ergo Democritus ex difficultate colligens impoſſibilitatem ſic enim non eſſet ratio, quare parua potius quam magna eſſent indiuiſibilia.

Amplius autem utrum una omnium. Tex. 71.

6. Argu. ex natura atomorum. Sextvm facit argumentum. Illæ atomi .i. differunt in natura, & eſſentialiter, ſicut apud nos ignis. & aqua uel nō differunt, niſi numero, ſuntq; eiuſdem ſpeciei, ſicut diuerſæ partes aquæ. Si des hoc poſterius, tunc oportet dare cauſam, quæ diuiſit & ſecuit has atomos, cum ex ſua natura ſint unum quā cauſam nō aſſignat Democritus.

Vlterius ſequeretur, quod cum iterū conueniunt, & cōgregatur fierent unum ſicut ex multis particulis aquę, vna fieret aqua; quod tamen negabat Democritus.

Si uero des prius, nunc ſequitur, quod ſint inæquales .i. differant, & ſingulæ particulæ & atomi habeant ſuas naturas prę ter figuras iam ergo ſecundum tales naturas erunt principia, non autem ſecundum figuras, cum abſq; his differentiam habeant. Argumentum eſt optimum.

Amplius autem differentia natura. Tex. 72.

7 Vel deductio ą dā antecedētis. Septimvm facit argumentum, quod non eſt argumentum principale, ſed deducens ad aliud inconueniens. Si tales naturæ eſſent diuerſæ, ſequeretur, quod ſi ſe tangerent, inuicemque approximatæ eſſent, mutuo agerent, & paterentur: qđ eſt cōtra Democritum. Et hoc patet: quia eſſent iam aliquo modo ſimiles puta genere, ſpecie uero diſſimiles inter talia autem actio eſt.

Amplius autem quid eſt quod mouet Tex. 73.

7. Principale ex cauſa motrice atomorum. Septimum principale argumentum facit. Cum congregantur atomi .l. à ſe l. ab alio mouētur Si ab alio, iam ſunt paſſibiles ſecundum ſe, cōtra Democritū. Si a ſe ergo oportet diſtinguere partem motam, & partem mouentē, tuncq; erūt diuiſibiles ſingulę uel ſi nō diſtinguātur tales partes, eidem & ſecūdum idem inerūt cōtrarias, ſcilicet, moueri, & mouere. Nota.

Nota, quod hoc non ſolum procedere poteſt de parte ingregante, ſed etiam de materia, & forma nā Democritus utrūq; negabat, quia atomos ponebat rerū prima principia.

Et non ſolum materia erit numero. Tex. 74.

Verba hæc continuanda ſunt cum prę cedentibus, Poſſet enim quis dicere, qđ contraria poſſunt eidem ineſſe, & moueri, & mouere, ſed uni quidem ſubiecto, ſed potentia nō uni ſed ſecundum aliud, & aliud ut animali ineſt motus a ſe. Obiectio contra 7. argum.

Ad hoc reſpondet, quod argumentū cōcludit, quod uni contraria inerunt, nō ſolum uni, quia eſt una materia & ſubiectum: ſed quia potentia, & principium eſt idem: nam ſecundum Democritum, atomus eſt corpus ſimpliciter indiuiſibile, & ſimplex non ex alio conſtans principio, nec in aliud principium reſolubile uni ergo ſecundum idem prorſus ſubiectum & rationem contraria inerunt, ſi ſe mouet. Hoc diſcuſſimus ſupra in quæſtione. 14. Solutio.

Quicunque igitur per meatum motum. Tex. 75.

Mihi placet expoſitio Philop in hoc loco. Dicit enim, quod Ariſt. facit argumentum contra Empedoclem. Hic enim dixit paſſionem eſſe per ſuſceptionē intra poros poſuit tamen poros non uacuos, ſed corpore repletos. 1. Argu. cōtra Empedoclē. s. in ordine repugnādo actionē p poros.

Dicit ergo Ariſto quod illis, q. ponūt paſſiones fieri per ſuſceptionē intra poros, qui tamen pleni ſunt, ſuperfluum eſt tales poros ponere quia etiam illis remotis. & toto exiſtente continuo adhuc poſſet paſſio fieri. Nam ſicut expellit corpus incluſum in poro, poſſet expellere partē rei, & continui, præſertim cum continuū eſt etiam facilē cedens. Et hoc poteſt eſſe octauum argumentum principale.

Amplius autem quomodo contingit.
Tex. 76.

2 Argu. cōtra Emped. 9 in ordine.

Proſequitur impugnare Empedoclē, & facit nonum argumentum, quo probat, non poſſe nos uidere & proſpicere illo modo quem aſſignabat ipſe: & eſt argumentum. Si uiſio fit illo modo, tunc. l. radij uiſuales tranſeunt per tactus, l. per meatus, & poros: uocat tactus partes ſolidas. Non per tactus, ut notum eſt: quia ſuperflui eſſent pori. Nō etiam per meatus quia hi ſecundum Empedoclem ſunt pleni corpore: quod ſi per tale corpus poſſunt penetrare, poſſent etiam per totum ſolidum penetrare, & ſic ſuperflui eſſent pori. Nec poteſt dici, qđ cedit corpus incluſum quia eadem ratione poſſet cedere pars ſolida.

Excludūtur duæ ſolutiones.

Excludit duas reſponſiones. Altera eſt Dici poſſet, quod porus eſt uacuum, non tamen ſeparatum, ſed habens corpus ex neceſſitate: & per hoc tranſit radius.

Contra hoc arguit quia pono, quod repleatur corpore, ut re uera eſt repletus aere, tunc non poſſet eſſe uiſio, quia ſe penetraret cū illo radius, & ſic poſſet eadē ratione eſſe abſq; poro uiſio nec poteſt negari, quin uiſio fiat per aerem ſemper etiam repletum.

Altera eſt, quod illi pori ſint vacui tā parui, ut non capiant aliud corpus, niſi radium. Hoc excludit: quia abſq; ratione dicitur eſſe tam paruum uacuum, ut nō capiat corpus. Primo quia qua ratione datur paruum, dabitur magnū: quia magnum, & paruum non mutant naturam uacui.

Præterea ſecundo: quia re uera non eſt aliud uacuum, quam ſpatium, & profundum corporis internum. v. g. vacuum inter latera uaſis non eſt aliud, quam ipſa profunditas aquæ exiſtentis in uaſe. Si ergo oporteret uacuū ponere, illud corpori æquale oportebat ponere: nullo igitur modo pōt ſic uiſio fieri, ſuperfluūq; eſt meatus, & poros pro uiſione collocare.

Omnino autem meatus facere ſuperfluum.

10. Argu. cōtra oēs

Vltima, & ingenioſa ratione has in uniuerſum confutat ſententias, qua probat, quod per tactum ſolum fiat actio. Argumentum eſt. Agens. l. agit tactu l. non. Si ſic ergo fruſtra ſunt pori, & meatus. Si non ergo quamuis per poros ingrediatur, non aget: quia ingredi nō eſt agere, ſed applicari, ut agat. Neceſſario igitur fatendum eſt ſecundum tactum agere eſſe, & pati poros ergo ponere ad hoc, aut falſum eſt, aut uanum, & inutile.

ſimul illas ueterum ſententias ex tactu agētis.

Obiectio

Dices, Non poſſet agens agere, niſi ſe coniungeret cum partibus patli & ad hoc ſunt neceſſarii pori.

Solutio.

Excluditur hoc quia ſat eſt, quod paſſum ſit undiq; diuiſibile, ut poſſit tangi non ſunt ergo pori neceſſarii.

Hæc ſunt, que Ariſtoteles contra Antiquos dicit quæ quia parum nunc temporis utillia ſunt, breuiter expoſuimus, contenti cum ipſa clara, & facili textus expoſitione.

CAPVT NONVM.

Quo autem modo inſit generare.
Tex. 77.

Modus actionis Ariſtotelicus agētia agere in quātum actu & per tactum immediatū l. mediatum.

REiecta Antiquorum ſententia, ſuū nunc modum proponit modus autem in hoc conſiſtit. Primo enim id agit, quod eſt actu, ſecūdum id, quod actu eſt id uero patititur, quod eſt potentia tale ſecundum quod eſt potentia modus aūt eſt per tactum. l. immediatum ipſius agētis, & patientis. l. mediatum, vt declarabitur.

Diſtictio aliud eſſe ens actu, aliud potentia.

Proponit igitur diſtinctionē, aliud eſſe ens actu, aliud potētia. Quæ diuiſio eſt intelligenda ſecundum eandem formam nempe aliud eſt calidum actu, aliud calidum potentia, aliud actu frigidum, aliud potentia frigidum.

Quod eſt potentia tale eſt aptū pati

Proponit etiam, quod eſt potētia tale natum eſſe pati id eſt, eſt ſubiectum paſſioni aptum. Explicat autē, quomodo ſit aptum pati, puta, ſecundum ſe totum, ac ſi dicat. Quod eſt tale potentia ſecūdum ſe totum aptum eſt pati, & non vt Antiqui volebant, ſecundum vnam partē pati ſecundum aliam non.

Quò plus uel minus eſſe potē.

Quāuis uerum ſit, quod quò magis. l. minus eſt in potentia, eo magis. l. minus

pati

ita tale eo plus.l.minus eſt aptum pati. pati ſi aptum, & ex hac parte uidebitur eſſe meatus, ſi quis uocet meatus partes magis paſſibiles, quales ſunt uenæ protẽſæ intra terram, ex quibus fiunt metalla, tamẽ hę nõ ſunt proprie dicẽdæ meatus.

Nota cir ca literæ Ariſt. expoſitionem. Attende autem, quod iſta uerba ſunt legenda cum ſuſpenſione, ut vult Philo. eſt enim conſequentia conditionalis, ex qua infertur in textu ſequenti, continuũ non pati a ſe, ut exponetur.

Alia expoſitio Ariſto. At quanuis iſta expoſitio bona ſit, tamen ſubtilius, & forſan accommodatius poteſt aliter exponi, vt uelit Ariſt. primo conſtituere hoc, quod paſſio non fit eo, quod aliquid ſecundum unum patiatur, puta ſecundum poros, ſecundum alterum non patiatur, puta ſecundum ſolidas partes, ſed ſecundum ſe totum patiatur aliquid, Hoc autẽ probat, quia ſicut aliquid eſt actu totum, ut agat, ita eſt aliquid totum, ut patiatur, ſcilicet, quod eſt tale potentia, & quo magis potentia, eo magis erit paſſiuum. Secundum hãc expoſitionem illud (Autem) non continuatiue, ſed illatiue intelligi debet.

Pori potius ad facilitatem actionis quam ad neceſsitatẽ ponendi erunt. Subdit ſtatim, cum dixiſſet, aliquid magis pati, quo magis eſt potentia, quod ex hac parte meatus minus uidetur eſſe, id eſt, meatus nõ ſunt ad actionẽ, ſeu paſſionem neceſſarii, ſed ad facilitatem paſſionis. Quod exemplo comprobat, cum enim fodiuntur metalla, apparent protẽſæ venæ continuæ, & uiæ, quibus facilior extitit paſſio circa illas terræ partes.

Conatum igitur unumquodque. Tex. 78.

Nihil agit in ſibi cõtinuum, & omni no ſimile. Duo alia circa paſſiuum aſſerta adiungit. Alterum eſt, quod continuum, quod vocat connatum ad excludendum contiguum; non patiatur a ſe, id eſt, nihil agit in ſibi cõtinuum. hoc autem de cõtinuo non ſolum in quantitate intelligi debet, ſed etiam in qualitate, ob id dixit Connatum, nã una poteſt pars cõtinua in quãtitate alterare alteram, ut notum eſt; ſed non, ſi eiuſdem ſit rationis utraque.

Vbi non eſt tactus actiui, & paſsiui, non eſt actio. Alterum eſt: Vbi non eſt tactus actiui, & paſſiui, non eſt actio, l. paſſio: eſt igitur neceſſarius tactus.l.immediatus, ut ignis tangat lignum.l.mediatus, ut tangat, id quod tangit l gnum: eſt igitũr tactus, ſine quo paſſio non eſt, & per quem paſſio eſt, cum ponitur actiuum, & paſſiuum; illud eſt actu, hoc uero potentia.

Exiſtimare autem tum pati, tum autem non. Tex. 79.

Ex ſententia alio rũ, ſequi corp' tũ pati, tum non pati poſſe. Cum dixiſſet, paſſum non ſic eſſe, ut partim pati, partim non pati poſſit; ſed ſicut totum eſt in potentia, ſic totum pati poſſit, nunc cum hoc dictũ ſit, explicat, cuius opinionis ſit illud dictum aſſerere, docetque, quod omnes, qui ex magnitudinibus indiuiſibilibus corpus cõponũt, illud fateri tenentur, ut corpus tum pati, tum non pati poſſit, quia ſecundum partes illas indiuiſibiles pati non poterit, ut dictum eſt.

Imo nec erit tale corpus continuum, non enim indiuiſibile additum indiuiſibili continuum facit, cum nec maius faciat nec ei poſſit copulari.

Ex continui diuiſibilitate, probat non oportere poros i. indiuiſibilia corpuſcula ponere. Statim addit, quod ſi iſta opinio falſa eſt, & omne corpus ac magnitudo eſt diuiſibilis; tunc profecto nihil refert, nec eſt neceſſarium ad actionem dicere, quod tales partes diuiſæ ſint, & ſe tãgant per poros. l. dicere non eſſe actu diuiſas, ſed diuiſibiles, ut iam dictum eſt.

Vt enim ipſi cõponentes ex tactibus, id eſt, indiuiſibilibus continuum, dicunt, licet nõ ſit actu diuiſum, poſſe tamẽ actu diuiſum eſſe: ita etiam nos dicemus, qui ex diuiſibilibus componimus continuũ. Nõ enim opus eſt actu partes diuiſas eſſe ad actionem; ſat eſt; eſt, ut continuũ diuidi poſſit, & poſtea actu diuidatur ex poſſibili enim non ſequitur impoſſibile.

Omnino autem hoc generari modo.

Vlt. argũ bipartitũ eſt illam ſuſam in pugnãs q̃ poros ad actionem neceſſarios cõſtituẽ, & in diuiſibilia. Impugnat ultimo hanc ſententiam duplici argumento. Sententia eſt, quòd patiatur res per poros, in quibus agens ingrediens ueluti ſcinditur, ſcinditq; ipſum paſſum. Argumẽtum primum eſt, quod ex hac ſententia ſequitur, quod non ſit alteratio, nihilq; alteretur.

Nota. Et iſtud eſt contra Platonem, qui dicebat corpus continuum eſſe ex indiuiſibilibus, tamen per paſſionem diuidi.

Sequela oſtenditur in ſequenti textu, puta, quod non ſit alteratio.

Videmus enim idem corpus. Tex. 80.

1. Patet experientia eos tollere alterationem. Experientia probatur, quia idem corpus continuum manens aliquando humidum, aliquando aridum, ſiccumq; conſpicitur, in quo conſtat, nullam diuiſionem eſſe factam contra Platonem, imo nullam atomorum transmutationē, nec verſionem cōtra Democritum, cum ſub eadem maneat figura. Nō ergo alteratio fit in illo modo, nec neceſſaria eſt diuiſio: Vel ſi illo modo fit, ſequitur, illum durũ non eſſe alteratum: quod eſt falſum.

Coguntur ergo iſti alterationem auferre, negantes alterationem hanc: quæ tamen poſita deſtruit ipſorum ſententias, vt notum eſt.

Reiicitur obiectio pro Democrito. Nec poteſt dicere Democritus, quod apparent atomi duræ. & occultantur humidę, nam totum profecto erat ante humidum, ut patet in aqua, & totũ poſtea durum ꝑ congelationem. Attende, ꝙ iſtę particulæ uocanẽ indiuiſibilia molibus, & quãtitatib. i. quantitates indiuiſibiles.

Amplius autem neque augmentationem. Tex. 81.

2. Probat eos tollere augmentationē. Alterum argumentum eſt, quod iſta ſententia etiam auferi augmentationē, & diminutionem. Probat, hoc enim eſt verum in augmentatione, quod totum augetur, & quęlibet pars ipſius, ſi igitur non aliter fit, quam appoſitis quibuſdã partibus, vt iſti dicunt; profecto totũ nõ mutatum erit, nec auctum.

Explicat autem non ſolum auferri augmentationem, quæ fit aliquo extrinſeco accedente, & impoſito, quod fit in viuentibus, ſed cum augetur aliquid, quia ſecundum ſe mutatur, ut cum fit ex aqua aer, vt dicit Philop. I potius cum aliquid fit maius per refactionem, non accedente extrinſeco.

Epilogus. Tandem epilogat, dictum eſſe, quid agere, & pati, & ſecundum ueram opinionem, & ſecundum alios, qui aliter dicebat: ſed non contingebat ita eſſe, nec erat poſſibilis talis opinio.

QVAESTIO XVI.

An indiuiſibile poſſit alterari.

Difficultas hæc inſurgit ex tex. 64. Ariſt dicit, indiuiſibile eſſe impoſſibile, & alterari non poſſe. Attēde autem, quod non eſt ſermo de indiuiſibilibus immaterialibusq; ſubſtantiis. has enim alterari non poſſe, certum eſt, loquendo de hac ſenſibili alteratione Sed diſputatio eſt de indiuiſibilibus habentibus poſitionem, qualia ſunt lineæ, puncta, ſuperficies. De quibus indiuiſibilib. intelligatur qō.

Videntur autem huiuſmodi indiuiſibilia poſſe alterari. Primo, illud poteſt alterari, quod eſt per ſe ſuſceptiuum qualitatum ſenſibilium, at huiuſmodi, puta ſuperficies ſunt ſuſceptiuæ per ſe qualitatũ ſenſibilium, ſunt ergo alterabiles. Conſequentia eſt nota cum maiori, minor probatur. Calores ſunt qualitates ſenſibiles: at hi in corporum ſuperficie ſolum ſunt: quod patet ex Ariſtot. 5. Meta. ca. 17. vbi dicit ſuperficiem, ſecundum ſe eſſe albam; corpus enim album eſt per ſuperficiem. & libr. de ſenſu. cap. 3. dicit, colorem eſſe in extremitate, id eſt, ſuperficie. Sunt igitur ſuperficies alterabiles ſecundum calorem: quod ſi ſecundum colorem etiam erunt ſecundum primas qualitates: nõ enim fit alteratio in ſecundis, niſi per primas. 1. Argum.

Secundo. Actio & paſſio ſecundum 2.
Ariſt. non ſunt per penetrationem agentis in paſſa, nec per partium agentis ingreſſum in meatus paſſi; ſed ſolum ſecũdum tactũ: ergo ibi primo erit actio, ubi eſt tactus Sed tactus duorũ corporũ nõ eſt niſi in ſuperficie: ergo in ea ſola erit actio, & paſſio, ſicq; alterabitĩ idiuiſibile.

Tertio. Agens prius ac magis agit in 3.
id, quod ſibi eſt propinquius, quã in remotius: ſed ſuperficies paſſi eſt ſibi propinquiſſima omnium partium paſſi: ergo in eam prius: ac magis agit, & conſequenter ipſa patitur.

Quarto. Ex communi dicto perſpecti 4.
uorum, quod radij incidentes in aliquod punctum, ab eodem pũcto ſe reflectunẽ: ergo illi radij puta luminis. l. caloris l. alterius ſimilis qualitatis in puncto recipiuntur, ergo punctum tale alteratur.

Vltimo,

Vltimo, puncta, linea, ſuperficies, mouentur localiter ſaltem per accidens ad corporis motum ergo pari ratione alterabuntur ſaltem per accidēs, recipientq; qualitates in ſe. Ig:tur ſi ſeparata eſſent, poſſent per ſe alterari, quia partes quantitatiuæ ob id ſeparatę alterantur per ſe: quia in compoſito per accidens alterabātur, recipiebantq; qualitates, quòd ſi hoc etiam inerat indiuiſibilibus, vtique ſeparata poſſent alterari per ſe. Hęc ſunt argumenta circa quæſtionem.

¶ Argu. contra Ariſt. Vnum tamen eſt argumentum aliud contra Ariſt quia videtur, quòd non cōcludat contra Democritum. Hic enim nō poſuit atomos indiuiſibiles, ut pūcta, ſed tanquam minima corpora naturalia, conſtat autem, quòd huiuſmodi indiuiſibilia nihil prohibet alterari.

In hac difficultate duplex eſt opinio Philoſophorum. 1. Opin. Altera eſt Pauli Ven. in ſumma cap. 24 qui docet, huiuſmodi indiuiſibilia habentia poſitionem non poſſe per ſe alterari: quia per ſe, & ſeparata non ſunt capacia qualitatum, at per accidens, ut ſunt in ipſo continuo corpore, poſſunt quidem alterari, & de facto alterantur.

2. Opin. Altera eſt opinio Alberti Saxo. q. 17. & Marſilij. q. 20. qui nullo modo indiuiſibilia poſſe alterari affirmant, præſertim puncta. Rationes huius extra modū prolixè ab ipſis traduntur: ſed breuiter, ac dilucide ſunt iſtæ. 1. Ratio. Prima eſt; ſequeretur, inquiunt, quòd aliqua qualitas poſſet eſſe finita, & infinita ſimul: quod eſt impoſſibile Hoc deducitur, uno ſuppoſito: quòd ſi pūctum aliquo modo calefit, debet aliquem in ſe recipere calorem. Tūc detur talis calor. I. eſt infinitè remiſſus. I. non, ſed finitam habens remiſſionem. Non pōt dici, quòd ſit infinitè remiſſus, quia ſicut nulla eſt quantitas infinite parua, nullaq; ſubſtātia infinitè imperfecta, ita etiā nec ulla qualitas infinitè remiſſa: quòd ſi aliquam finitam haber remiſſionem, ergo tanta, quanta ipſa eſt poterit eſſe in aliquo diuiſibili ſubiecto; ut notum videtur eſſe: ſed ſi hoc ita eſſet, ſequeretur quòd eſſet infinita.

Suppoſitū cui ni ti ratio, Quod probo, ſuppoſito uno, certiſſimo principio, puta, dato aliquo calido vniformi, ſi calor vtius medietatis ſuperponeretur alteri, tunc talis pars eſſet in duplo calidior, & intenſior. V. g. ſit pedale uniformites calidum ut quatuor, ſi totū calorem unius medietatis ſuperponeres alteri, reſultaret hæc calida, vt octo: & ſi ſuperponeres tertiæ parti eſſet triplo calidior, ſcilicet, ut duodecim, & ſi quartæ in quadruplo, & ſic conſequenter, vnde fit, quòd ſi in puncto poneretur, eſſet infinitus calor, quia uinceret quamcūque proportionem partium, quæ proportionaliter procedendo ſunt infinitæ.

Ex hoc ſumitur argumentum. Calor iſte poſitus in hoc extēſo ſubiecto eſt intus congregatus in puncto, ergo in puncto infinitus: eſt ergo finitus, & infinitus ſimul calor, quod eſt impoſſibile: Nullo modo igiť calor eſt in puncto, nec in indiuiſibili aliquo: ob id nec alterari poteſt. Idem, quod de calore dico, dicitur de aliis alternatiuis qualitatibus Vis primæ rationis.

Secundum argumentum eſt. Quod nullo modo poteſt agere, non poteſt aliquā in ſe recipere qualitatem alter: atiuā: at punctus non poteſt agere, etiam ſi haberet calorem intenſiſſimum: non ergo poteſt illam recipere, nec ſecundum illum alterari. Probatur minor: ſi ageret, aut eſſet in mediatum paſſum, aut in immediatum: non in hoc, quia punctum non poteſt tangere primum. 2. ratio.

Quod etiam non poſſit in mediatum, ſic oſtenditur, ſuppoſito, quòd quantum aufertur de agentis extenſione, tāto minus remotè agitur ſi tripedale agit per ſtadium, ſi auferaī pedale, in minus aget, & ſi magis aufertur adhuc in minus cū igitur ſit omnis oblatio facta in ipſo pūcto, nō poterit agere ī diſtās vllo mō.

Attende hic unum, quod docet Alber. nempe extenſionem agētis eſſe cauſam, ut agat in diſtantia: & quo extenſum magis. I. minus eſt, eo magis in diſtās magis I. minus, & in remotum agit: at intēſione eſſe cauſam, ut intenſius agat in diſtans ita, ut ſi ſit pedale calidum agens per ſtadium, ſi diminuat extenſione, ita, ut quātum aufertur extenſionis addatur in intenſione parti, quæ reſtat, tunc talis aget in minus, & minus ſpatium, ſemper tamen intenſius, quam ante agebat. Hoc reputat probabile Marſilius, quamuis nō multum probet. Nota ex Alberto cauſam, cur in diſtātiis agat agēs, & cur intēſius ad eandē diſtantiam.

Tertium

3. Ratio. Tertium argumentum eſt, quia non contingit calefieri, frigefieri, aut alterari abſque rarefactione condenſatione aliqua; hæ autem indiuiſibilibus repugnāt, non igitur alterabilia ſunt.

4. Quartum argumentum eſt. Si in puncto ſaltē per accidens ineſt calor aliquis, cum in quolibet continuo ſint infinita puncta, erit profecto in corpore infinitò calor infinitus: quod eſt impoſſibile. Hęc ſunt argumenta horum.

1 Concluſio, lineæ ſuperficies & puncta ſi eſſent non poſſent alterari per ſe.

Quid autem mihi in hac parte probabilius appareat, oſtendam. Sit prima concluſio: Puncta, lineæ, ſuperficies, ſi per ſe eſſent, alterari non poſſent. Hanc concluſionem mihi perſuadeo, non propter rationes factas, quæ ſolui poſſunt, ſed ob alias rationes, quarum prima eſt ex natura qualitatum ſenſibilium: Hæ enim per ſe inſunt corpori, ſicut ſimitas naſo, quemadmodum igitur ſimitas non poteſt alteri ineſſe, quàm naſo, ita nec hæ, niſi corpori, non ergo punctis, lineis, aut ſuperficiebus abſtractis poſſunt competere.

1. Ratio.

Nota. Qualitas ſicut eē non pōt ſine aliquo gradu intēſionis, ita nec ſine aliquo gradu corpulētiæ, & extenſionis.

Vnde nota, quòd ſicut iſtę qualitates non poſſunt conſiſtere abſq; aliquo gradu intenſionis, ita nec abſque aliquo gradu corpulentiæ, & magnitudinis, quem niſi corpora habere non poſſunt. Sunt enim qualitates diuiſibiles, & materiales multo magis ex ſua natura pendentes à corpore, quàm forma a materia. Voco corpus trinam dimenſionem. I. ſubſtantiam trina præditam dimenſione.

2. Secundo: nihil poteſt alterari, niſi ſit in potentia paſſiua qualitatem recipiēdi, ſecundum quā eſt alteratio, ſed huiuſmodi indiuiſibilia non habent talem potentiā, cum iſta ſit materiæ, & corporis, ergo alterari non poſſunt per ſe.

3. Tertio eſt ſententia Ariſto. expreſſa. 6. Phyſic. tex. 87. ubi dicit, indiuiſibilia hęc non ſolum non motui locali, ſed nec ſecundum formam id eſt, alteratione̅ moueri poſſe, & in hoc li. 1. Gen. tex. 79. dicit. Si non omniquaque eſt corpus diuiſibile, non omniquaq; eſt paſſibile, quia qua parte indiuiſibile eſt, pati non poteſt.

4. Quarto. Si linea, punctū, & ſuperficies poſſent alterari, cū alteratio diſponat ad formam ſubſtantialē, utique forma ſubſtātiæ poſſet eſſe in tali indiuiſibili, quod eſt impoſſibile, non enim niſi in trina dimenſione conſiſtit forma, ſic etiam qualitas, quæ ipſius eſt comes, & diſpoſitio.

Nota. Nota hic, quòd de corpore, & trina dimenſione aliud eſt dicendum, talis enim alterari poteſt, imo de facto experimur in ſanctiſſimo altaris Sacramento, ubi eſt quantitas ſine panis ſubſtātia, quæ alteratur, dum infrigidatur, & calefit, quod non eſſet, ſi repugnaret naturæ quantitatis corporeæ.

2. Concluſio. Talia indiuiſibilia per accidens alterāitur.

Secunda concluſio Talia indiuiſibilia per accidedens, ut in corpore ſunt, alterari poſſunt In hoc mihi placet Paulus Venetus Debes enim recolere, quod diximus Phyſic. 6. huiuſmodi indiuiſibilia non eſſe realiter diſtincta a continuo: nā a parte rei unicum eſt corpus continuū punctis lineis, ſuperficiebus, & partibus compoſitum, & continuatum: Intellectus eſt, qui diuidit ea, quæ tamen actu in re unum ſunt, ſicut igitur in corpore Intellectus diuidit iſta in corpore quali, quia albo I. calido. I. aliter affecto poteſt diuidere. & tunc conſurgent indiuiſibilia qualia, & cum qualitate, totum ergo alteratur, & in toto continuo recipitur qualitas.

Nota de indiuiſibilibus, quo modo diſtinguantur a continuo.

1. Ratio. Quòd patet, ut enim cum totum mouetur, omnia ipſius mouentur per accidens ita etiam cum alteratur, quia par uidetur utriuſque ratio.

2. Ratio. Præterea ſequeretur, quòd non eſſet quale continuum. Quod probo: quia ſi puncta, & huiuſmodi indiuiſibilia non eſſent, non eſſet continuum quantum, ergo niſi iſta eſſent qualia, non eſſet continuum quale. Nec argumenta oppoſita quicquam concludunt cōtra hoc: ſi quid probant, potius probant primam noſtrā concluſionem, tamen ad ipſa reſpondetur, qua ex parte ſunt contra iſtam ſententiam.

Ad primum oportet negare maxime ipſorum fundamētum, quod falſum eſt, ob id argumentum nec primam concluſionem noſtram probat. Fundamentum erat, quòd calor. I. qualitas alicuius intenſionis, quę erat in puncto. I. in aliquo indiuiſibili, ponatur in aliquo ſubiecto extenſo, & quanto: hoc autem eſt falſum, & impoſſibile: Sicut enim punctum. I. indiuiſibile non poteſt fieri diuiſibile, ita nec

qualitas

qualitas ipſius quantumcunque intenſa poterit eſſe illa eadem extenſa quia caret extenſione.

Cõfirmatur ſolutio.

Vnde conſidera tu, qualitatis intenſio nem eſſe ſicut lineæ longitudinem: ut igitur linea quantumcunque longa non poteſt ſuperponi corpori lato, & profundo, nec minimæ parti adæquate: ita etiam de illa qualitate exiſtente, & correſpondente indiuiſibili ipſi, Et hoc nota: conſiſtit enim in hoc deceptio in argumento: non enim gradus intenſionis puræ poſſunt adaptari extenſioni: & per hoc ſoluitur argumentum primum.

Ad 2. Not. quõ ſe habet intentio, & extenſio ad actionem. cõtra Albertum.

Secundum argumentum procedit ex principio falſo. Exiſtimat enim Albertus, quod extenſio eſt cauſa, ut agens agat in diſtans, intenſio uero ut agat intẽſius. Hoc autem profecto experientia ipſa refellit ſit enim pedale calidũ, ut quatuor aget uſque ad certam diſtantiam: ſi fiat ut octo, manente eadem extenſione abſque dubio in remotius aget.

2\. Præterea eſt argnmentum. Sit pedale calidum, ut quatuor uniforme agens uſque ad punctũ D: addatur aliud pedale ſi mile tũc aget ultra D. iuxta ipſius opinionem: & hoc, quia plura agẽtia ſunt in D. Sed ſic eſt, quod calor additus in extẽſione, ſi addatur eidem pedali in intenſione, eſt melius applicatus ipſi D. ergo profecto aget ultra ipſum.

Quod autem ſit melius applicatus patet, quia diſtat per lineas breuiores, ſicut medium propinquius eſt obiecto puncto quam extrema latera.

3\. Præterea quia non ſecundum totã extenſionem agit agens in obiectum, niſi ſecundum illas partes, quæ intra ſphæram ſuam habent obiectum tale, cum autem non taliter ſe habent, nec in obiectũ poſſunt agere, & quantumcunque addatur, non agent ultra illud.

Dupliciter pñ intelligi agere i(n) re motius.

Vnde nota, quod agere in remotius dupliciter poteſt intelligi. Vno modo ſecundum eadem lineam ut ſi A. agit in C. per lineam D. & poſtea agat in F. per eandem lineam: quod eſt agere ſecundum longitudinem maiorem. l. minorem, & hoc in tota ſphera vndequaq;. Altero modo, agere remotius ſecundum lineas diuerſas tendentis in uaria obiecta, quod

A c f

d

exemplo explicatur. Sit calidum unum calefaciens per ſtadium obiectum diſtãs: ſit aliud in rectum per duo ſtadia idem calefaciens, tunc hoc in remotius agit primo modo.

At ſit aliud calidum agens in A. obiectum ſibi: ſit aliud etiam agens in A, & in B. ad latera diſtans, hoc remotius aget & ut clarius dicam, quo maior ſit extenſio, eo actio in remotius procedit uerſus illas partes ſpatii, uerſus quas procedit extenſio tamẽ uerſus punctum compoſitũ idem non ſemper, imò quo intenſius, & actiuius eſt, hoc modo in remotius agit ob meliorem applicationem.

Non tamẽ negare oportet, quod ſi per impoſſibile ſaltem daretur calor in puncto, ille ageret, quia uirtus intenſiua fortis in aliquam extenſionem agere poteſt ſicut uirtus incorpora poteſt agere in corpus.

Si per impoſsibile calor eſſet in pũcto, tunc ageret.

Tertium argumentum facile ſoluitur, illud enim ineſt his, quæ alterantur per ſe. Similiter etiam, & quartum: non enim ſunt puncta actu a continuo diſtincta, ſed potentia. Vt igitur in partibus continui ſecũdum ipſum Albertum, ſunt gradus caloris, non tamen ob id actu eſt infinitus calor, quanuis infinitæ ſint partes: Ita etiam de indiuiſibilibus dicere oportet, quanuis non eodem modo ſic calor in parte, & in indiuiſibili: in hoc enim non eſt ſecundum extenſionem, ſeu profunditatem in parte ueto ſic.

Ad. 3. & 4

Obiectio

Dices, Si in indiuiſibili exiſtens calor in puncto. l. linea non habet profunditatem ergo poteſt dari calor non in profunditate.

Reſponſio.

Reſpondeo, & nota, quod non ualet conſequentia quia ſicut in minimo naturali carnis poteſt ſignari minor, & minor particula, non tamen quæ poſſit per ſe ſubſiſtere, ita etiã poteſt in ſuperficie. l. indiuiſibili corporis qualis ſignari, & eſſe qualitas indiuiſibilis ſecundũ profundum, ſed non actu, ſed potentia eſt enim actualiter cõtinuata cum reliqua albedine. l. qualitate, ſicut indiuiſibile ipſum cũ ipſa quantitate.

Ex his igitur patet reſponſio ad quæſtionem non enim indiuiſibilia per ſe alterantur, nec ſi ſeparata eſſent, poſſent

alte-

alterari per accidens tamen in corpore alterantur ad ipſius alterationem.

Ad 1. in prin. q. — Ad primum igitur argumẽtum reſpõdetur, quod colores non ſunt in ſola ſuperficie vltima, ſed ſemper in corpore. l. aliqua corporis parte: unde albedo faciei eſt in partibus corporeis, & non in ſola ſuperficie, ut apparet: nam etiam ſi ſit de albatio tenuiſſima, ſi leuiter radãtur, particulæ ſunt albæ.

Ad text. Ariſt. — Ad Ariſtotelem dico, quod loquitur de coloribus, non vt ſunt in ſubiecto, ſed vt ſunt viſibiles, ſic enim in ſola ſunt ſuperficie, quia in ſuperficie apparẽt in corporibus denſis, & opacis.

Ad 2. — Ad ſecundũ dico, quod licet tactus ſit in ſuperficie, actio tamen, & paſſio eſt in corpore: quia tactus, non eſt ipſa paſſio, nec actio, ſed conditio neceſſaria.

Nota ſuperficiẽ dupliciter conſiderari. — Aduerte autem, quod illa ſuperficies dupliciter conſideratur. Vno modo tantum, vt ſuperficies eſt: altero modo, ut terminus eſt corporis. Tactus igitur, qui inducit paſſionem: eſt ſuperficiei, vt eſt terminus corporis, ob id in corpore eſt paſſio: quia ſuperficies non ſunt, quæ ſe tangunt, ſed corpora ſecundum ſuperficies.

Ad 3. — Ad tertium dico, quod agens agit magis in ſibi propinquius dum tamen ſit ſuſceptiuum paſſionis: ſola autem ſuperficies non eſt paſſionis ſuſceptiua, ſed corpus. l. corporis pars: ob id ſuperficies non alteratur.

Ad 4. Nota quõ procedat lumẽ & aliæ qualitates ab agente. — Ad quartum attẽde, quod naturaliter nũquam procedit lumens, l. qualitas alia ab agẽte per radios, qui ſint ut lineæ: ſed agens. v.g. illuminat corpus A, illuminando medium, & A, illuminatum iterum aliud corpus, puta B, illuminat: lumen hoc extenſum eſt in medio, & in A, & poſtea in B.

Nota de perſpectiuis, & radiis luminoſis. — At Perſpectiui more Mathematico nõ ſumunt totam latitudinem, ſed ſolum lineam rectam indiuiſibilem in latitudine & lumen illius, quod tantum intenſionem habet abſque extenſione, & iſtud imaginantur cadere ſupra punctum A, & ab ipſo reſilire: quia vere aliud lumen producitur ab A, in B.

Vnde verè iſti radij ſunt, ſed non ſunt ita ſeparati actu: & ſic concedo recipi in puncto, ſed non per ſe, niſi ut in cõtinuo eſt, & lumen etiam continuum eſt, & partes habens actu extenſas. Hoc argumentum concludit contra Albertum, & Marſilium.

Ad 5. — Ad quintum nego conſequentiam ultimam: quanuis enim indiuiſibilia recipiant qualitatem in continuo, non tamẽ colligitur, quòd per ſe reciperẽt, ſi eſſent ſeparata. Nõ enim eſt ſimile de partibus. nam in partibus recipitur cũ extenſione, quę eſt neceſſaria omni qualitati ſenſibili at in indiuiſibilibus non habet extẽſionem; ob id in illis per ſe eſſe non poteſt, niſi in continuo exiſtentibus, imò in aliqua particula recipitur, dum eſt in cõtinuo, in qua non reciperetur, ſi eſſet per ſe, ut ſi eſſet minor minima: dantur enim minima in accidentibus, ut alibi oſtenſum eſt.

Ad 6. Qd fuit poſitũ cõtra Ariſtote. — Ad ſextum dico, quod ibi Ariſto. non dicit, indiuiſibile illud non poſſe moueri, quia eſt indiuiſibile: ſed quia non habet porum, qui ſecundum illos Philoſopho erat neceſſarius ad paſſionem: argumentum ergo eſt ex ſuppoſitione opinionis Antiquorum.

Obiectio — At in textu 79. uidetur dicere, quod non ſit abſolutè paſſibile, nec faciat continuum: quod de purè indiuiſibili uidetur intelligendum.

Solutio — Dico, quod loquitur cõtra Platonem, qui poſuit ſuperficies: quod ſi uelis, ut etiam ſit contra Democritum tunc dicas quod Democritus, quanuis poſuerit corpus minimum, tamẽ quia dixit eſſe prorſus indiuiſibile, & ſimplex, teneretur fateri eſſe ſicut punctum, & ſic eſſet inalterabile.

Nota. — Non dubium tamen eſt, quod ſi eſſet minimum, quale nos dicimus naturale, eſſe utique alterabile, & paſſibile, ut dictum eſt iam lib. 1. Phyſic & ſic patet ſolutio argumentorum.

Nota de ſphæra actiuitatis quo ſit æqualis. — At circa ſolutionem tertij argumenti explicanda eſt propoſitio communis, & uulgata in philoſophia, nempe naturale agens agit per ſphæram, à ſummo gradu vſque ad non gradum vniformiter diſformiter. Philoſophi enim experientes, unũ quodq; agẽs pro ſua uirtute per ſpacium aliquod circunſtãs agere. ſuáque diffundere uirtutem, & quo uirtuoſius eſt agẽs eo magis ſe diffundere, ac in amplius ſpa

tium

tium ſuam actionẽ extendere, ſemper tamen finite,& cum limite; attribuerũt uariis agentibus pro actiuitatum varietate varia ſpatia, maiora.l.minora, intra quæ poſſunt agere,non autem extra:taliaque ſpatia uocauerũt ſphæras actiuitatũ agẽtium,quia agentia non impedita undiq; ac circulariter agunt.

Quare terminus actiuitatis ſit ſphæricus.

Experientes rurſus, quod in toto hoc ſpatio nõ ęque fortiter agens agit,ſed in partes diſtantiores debilius, in propinquiores fortius; dixerunt,quod per totã ſphæram difformiter agit,quia non reperitur æqualis gradus in omnibus partibus ſpatii,& ſphæræ.

Quare ſit deformis ſphæra actiuitatis.

Rurſus conſiderantes rationem,& ſpeculantes quantum diminuantur partes ſphæræ in uirtute recepta ab agẽte; dixerũt, quod in qua proportione pars diſtat ab agente, in eadem minuitur uirtus. Vt v.g. ſit A,agens, calidum ut octo, agens per ſtadium;tunc in prima parte ſit,verbi gratia,calor ut ſex,in ſecunda eſſe ut ſex, ablata quarta parte,& in tertia,quod ſupereſt, ablata etiam illius quarta: & ſic conſequenter:& quia in eadem decreſcit proportione dixerunt,quod agit uniformiter difformiter: vniformiter propter ſimilem proportionem in decremento: difformiter propter graduum inæqualitatem.

Quare vniformiter difformis.

Rurſus conſiderantes,quod in medio du m eſt actio, nunquam eſt tantus calor,quantus in ipſo agente; protulerunt, quod actio incipit a ſummo gradu intrinſecè,& iſte gradus dicitur ſummus eorũ, qui in medio ſunt ſolumque eſt in agente.

Quõo incipiat intẽſio actiuitatis in phæra.

Verſus finem tamẽ terminatur extinſece,vt detur terminus,ad quem non attingat,quod uocant minimum quod nõ quia ſi intrinſece terminaretur per maximum quod ſic, eſſet verũ dicere: Hic eſt calor,& ultra non eſt. Hoc autem eſt falſum,quia calor quicunque eſt diuiſibilis, & difformiter vniformiter agens & ſic vltra eſt:terminus ergo ſumendus eſt ab extrinſeco,ut diximus. 1.Phyſic.in quæſtione de maximo, & minimo. Sic igitur eſt intelligẽda, propoſitio iſta receptiſſima. Et hæc ſint ſatis circa præſentem difficultatem.

Quõo terminetur verſus finem.

DE MIXTIONE
CAPVT DECIMVM.

Reliquum autem eſt conſiderare.
Tex. 82.

POSTQVAM de tactu,de actione,& paſſione dixit nunc de mixtione tractat: hæc.n. tria propoſuit ſuperius tex.43.tractanda ante elemẽtorum generationem. Eadẽ uia autem ſe de mixtione tractaturum dicit,qua de actione egit ſimiles enim quæſtiones diſcutit.

De mixtione antem quinq; proponit, quę determinari oportet. Primum eſt,an mixtio ſit:alterum,quid mixtio ſit tertiũ quid ſit miſcibile:quartum,quæ miſceantur quintum quomodo mixtio ſit. Ab ipſa autẽ prima incipit, quam vltimo loco poſuit, vt commodius abſq; repetitione ab ipſa inciperet diſputare, ut notum eſt.

Quinque ſunt tractãda de mixtiõe.

Impoſſibile enim eſt alterum alteri mixtum eſſe.

An ſit mixtio.

Probat, mixionẽ nõ eſſe, argumento, quo aliqui nitebantur ipſam auferre, ut ex ſolutione ipſam eſſe cõpertũ euadat.

Primo, probatur non eſſe mixtionem.

Argumentum eſt:Quæ enim miſcentur.l.exiſtunt,ſicut ante,quando nõ erãt mixta: & tunc nõ uidetur eſſe mixtio,cũ non ſint mixta, ſed eodem modo ſe habentia:Vel unum eſt corruptum,& alterum non & tunc adhuc non eſt mixtio: quia quæ miſcentur,debẽt eadem ſe modo habere unum,ſicut alterum. Vel utrũque eſt corruptum & tunc etiam non eſt mixtio,quia quæ non ſunt,non ſunt mixta nõ igitur relinquitur modus,quo mixtio eſſe dicatur. Apparet ergo,quod mixtio non ſit, nec eſſe poſſit.

Hic igitur ſermo uidetur quærere. Tex. 83.

ARIST. ſoluere nitens argumentũ dicit,ꝙ eius ſolutio pẽdet ex determinatione huius,puta,ĩ quo differat mixtio a generatione,& miſcibile a generabili: nam argumentũ uidet reducere mixtionem

Solutio pẽdit,ex differentia mixtionis a generatione,

vt a generatione nō differat: ac ſi mixtio eſt, re uera debet à generatione ipſa differe. Hac igitur differentia declarata; dubitatio propoſita ſoluetur.

At uero nec materiam igni mixtam eſſe dicimus.

Mixtio nō eſt generatio.

Mixtionem ab omnibus ſecernit aliis mutationibus, & primum à generatione & corruptione. Dicitq; cum lignum in ignem conuertitur, & ardet, non dicitur miſceri cum igne, nec ignis cū ligno; ſed ignis dicitur generari, lignum corrumpi. Nec ſimiliter totum cum ſuis partibus dicitur miſceri non igitur generatio, aut corruptio mixtio eſt. Huius poſtea reddit rationem.

Mixtio nō eſt nutritio, neque augmētatio.

Subdit ſtatim, quod qua cauſa mixtio generatio. l. corruptio non eſt, eadem nec eſt nutritio, nec augmentatio quia nutritio quædam eſt generatio, ſimiliter augmentatio, ubi autem corruptio fit.

Nec ē alteratio.

Poſtea eam ab alteratione ſecernit, tā ab impropria, ut cum aliquid recipit figuram; quam à propria ut cum aliquid calefit. l. dealbatur. Non enim accidens, & paſſio cum ſubiecto miſceri dicitur: quia quæ miſcentur, debent aliter ſe habere, & mutari, nec eodem ſe modo habere, ſicut erat ante mixtionem at non ſic ſe habent ſubiectum, & accidens, utrūq; enim integrum manet.

Atqui nec album & diſciplinam.

Accidentia in eodē ſubiecto non miſcētur

Oſtendit etiam, quod cum duo accidētia vni copulantur ſubiecto. non dicūtur miſceri, vt albedo cum diſciplina, ſeu flauum cum dulci. l. calor cum nigredine, cuius rationē ſubdit quia quæ miſcētur, debēt per ſe poſſe ſeparata exiſtere at nullum accidens poteſt eſſe per ſe ipſorum ergo non eſt mixtio niſi ſubſtantiarum, & ratione harum fit in accidentibus.

Reprehēſio Anaxagoræ.

Ex quo reprehendit Anaxagoram, qui dixit, omnia fuiſſe mixta in chao, tam ſubſtantias, quam accidentia. Hoc autem falſum eſt: id enim tantum miſcibile, qđ per ſe poteſt eſſe hoc autem ſolius eſt ſubſtantiæ.

Quoniam autem ſunt entium illa quidem. Tex. 84.

NVNC quæſtionem determinat, diſtinctione ſuppoſita. Diſtinctio eſt entium alium eſt actu, aliud potentia. Miſcibilia autem ſunt aliquo modo in mixtione, aliquo modo non. Non ſunt quidem actu; quia ea multis miſcibilibus unum aliud actu exiſtens reſultat, & ſic non ſunt actu quæ erant ſed tamen ſunt potētia unum quodq; id quod erant, nec omnino ſunt deperdita

Diſtinctio Miſcibilia aliquo mō manent nō actu, ſed potētia.

Et ſic differt mixtio à generatione in hac enim quod erat, non manet. Differt etiam miſcibile a corruptibili, & generabili corruptibile enim nō manet, generabile non erat at miſcibile, aliquo modo manet, ſcilicet, potentia, erat aurem actu.

Quō differat mixtio à generatiōe.

Et ſic ſoluitur argumentū; quia ſupereſt hoc quartū membrū, nempe aliquo modo eſſe, aliquo modo non.

Solutio argumenti primi contra mixtionem.

Dices. Quid intelligit per eſſe in potētia, & eſſe actu?

Dubiū. Reſponſio.

Dico, quod in hoc cōſiſtit grauiſſima difficultas de modo, quo elementa maneant in mixto, Quiſq; enim pro ſua ſententia exponit ſunt duę opiniones potiſſimæ altera eſt Philop. quā medici ſequuntur ut ꝑ eſſe actu, intelligatur res exiſtēs in ſua perfectione, & in ſuo uigore toto per eſſe in potētia, intelligatᷣ eſſe imperfectum, & temperatum iuxta hoc elemēta extra mixtum ſunt in ſua perfecta ſubſtantia, & integro robore at in mixto ſūt diminuta, & temperata, formaliter tamē & ſecundum ſuas formas ſubſtantiales.

1. Expoſitio.

Altera eſt expoſitio multorū Latinorum per eſſe actu, intelligi eſſe ſecundū formam ſuam ſubſtātialem, & ſic nō manent elemēta in mixto: per eſſe uero potentia, eſſe ſecūdum ſuas uirtutes, & qualitates & ſic eſſe in ipſo mixto. Quid tamen ex hoc ſit eligendum, determinabitur poſtea in quæſtionibus.

2. Expoſitio.

Videntur enim ea, quæ miſcentur prius ex ſeparatis.

Explicat Ariſt. quō actu fuiſſe miſcibilia dicantur, quomodo uero potentia. Dicitq; ſe actu fuerunt, eo ꝙ per ſeparata erant,

Quomodo miſcibilia actu

tes ſint actu & poſtea potentia. erant,& per ſe exiſtentia: dicũtur autem potentia, quia rurſus poſtquam conuenerunt,ſeparari poſſunt.

1. Expoſitio. Explicat Philop. quod poſſunt ſeparari miſcibilia,quæ aliquando ſeparãtur,& redeunt ad priſtinum gradum,vt cum arte extrahitur aqua,vino infuſo; aut ſi nunquam extrahantur quãtum eſt ex ſe poſſunt a mixto ſecerni: quod ſi non ſecernuntur,non ipſorum,ſed ſecernentis defectu id fit.

2. Expoſitio. At uero qui dicunt non manere elementa niſi ſecundum uirtutes, dicũt poſſe ſeparari,quia ex mixto rurſus elementa generari poſſunt,quæ in virtute continebantur in mixto.

Concludit, quo modo actu non maneant,ſed uirtute,& potẽtia:& hic textus fauet huic ſecundę expoſitioni.

Poſtea addit Ariſt. quod hæc relinquantur,id eſt,his relictis & determinatis, ad aliam tranſeamus quæſtionem, quam ſequenti textu determinare incipit.

Annexam autem his dubitationem. Tex. 85.

Qualiter ſit mixtio ſeu quomodo. Cum mixtionem eſſe ab aliis mutationibus diſtinctã determinauerit,atque ideo eam eſſe: nunc determinandũ dicit, qualiter ſit, & quomodo. Dubium autẽ proponit,an mixtio ſit ad ſenſum tantũ, id eſt,ſolum quantum ad ſenſum apparẽtiam: uel non ſolum quãtum ad ſenſum. Dubium an ſit tantũ ad ſenſum quid que ſit eſſe tãtũ ad ſenſum. Tũc autem dicetur quoad ſenſum,ſi diuidãntur miſcibilia in tam minimas particulas,ut uiſu ſint imperceptibiles, & poſtea ſimul coniungantur: tunc enim erit mixtio ad ſolum ſenſum, quia ſenſus nõ diiudicabit particulam ullam, ſed totum ſimul coniunctum.

Exẽplũ. Quod explicat exemplo: ut ſi particulæ ordei & frumenti ſimul iungantur,ita vt quælibet unius ſit iuxta quamlibet alterius:tunc talis dicetur mixtio ad ſenſum.

Quid ſit mixtio tũ ad ſenſum. Tunc autem dicetur mixtio nõ ſolum ad ſenſum,ſi miſcibilia non ſolum in minimas particulas uiſui imperceptibiles diuidantur; ſed etiam abſolute ſecundum quamlibet ſui partem,& quodque ſit iuxta quodq; , ſecundum omnes ſui partes, Quæritur igitur, utro horum modo mixtio fiat,an potius neutro.

Diſcrimẽ inter utrumque modum. Ponit diſcrimen inter modum priorẽ, dicens,quòd ſi omne corpus eſt diuiſibile quantuncunque paruum; tunc nõ ſolum erit mixtio ſecundum partes ſenſu inuiſibiles, ſed etiam ſecundum minores,& ſecundum omnes partes,& iſte eſt ſecundus modus.

Nota. Nota, ꝙ exemplum de ordeo eſt ꝓ modo priore,quanuis ſit coniunctum cũ poſteriore,ut bene aduertit Philoponus.

Quoniam autem non eſt in minima diuiſum eſſe. Tex. 86.

Impugnatur primus modus mixtionis. Modum priorem mixtionis impugnat quadrupliciter,ut arbitror. Primo: quia non contingit in minimas partes diuiſionem fieri.ac ſi dicat, non ſemper in mixtione fit diuiſio in minima.

2. Secundo. Daro,quod eſſet diuiſio in minima,tunc illa non eſſet mixtio, ſed compoſitio, quæ longe alia eſt a mixtione. non enim compoſita dicũtur mixta, nec temperatæ.

3. Tertio:Quia tunc mixtum non eſſet ſimilare,& homogeneum: non enim pars quælibet mixti eſſet mixta,cum illa minima mixta non ſint, at mixtum ſimilare eſſe debet, ut ſicut quælibet pars aquæ eſt aqua,ita & quælibet ſit mixta.

4. Quarto: Quia nihil eſſet ſimpliciter mixtum, ſed reſpectu unius ſic,reſpectu alterius non:eſſet enim mixtum illi, qui ob debilitatem uiſus non poſt diſcernere ſingula minima at potenti diſcernere,& habenti bonum uiſum, ut Lyncei, non eſſet mixtum:hoc autem maxime abſurdum eſt:non ergo mixtio ſic fit

Reiicitur ẽt ſecundus modus. Poſteriorẽ modum etiam reiicit, quia impoſſibile eſt,continuum diuiſum eſſe in quamlibet ſui partem: & ſic non põt ſecundum quamlibet partem unum alteri applicari. Cũ igiẽ neutro horũ modo rũ cõtingat mixtio, quærendus alius eſt modus præter hoc, cum mixtio uere ſit.

Sunt itaq; ,ut dicebamus,entium hæc quidem. Tex. 87.

Nunc quid mixtio ſit ſecundum propriam exponit ſententiam,explicat tamẽ

prius, quæ ſint miſcibilia inter ſe. Dicit primo, quod quædam ſunt actiua, quædam paſſiua, ut notũ eſt. Hęc autem non omnia ſunt miſcibilia, ſed quæ mutuo ſunt actiua, & paſſiua, qualia ea, quæ materiam habet eiuſdem rationis: quę enim materiam diuerſam ſotiuntur, agũt quidem, & patiuntur, ſed non mutuo, ut ſuperius diximus: hæc autem talia nõ ſunt miſcibilia.

Vt v.g. ſanitas, & medicatiua ars non miſcentur in corpore, non enim ſanitas agit in medicinam, ideo nec ſanitatem medicina facit miſcendo ſe cum illa: nec ſimiliter ipſa ſanitas medicinam. Idẽ dicitur de ſubſtantiis non in materia conuenientibus, nec mutuo agentibus.

Miſcibilia debẽt cõmunicare ĩ materia, & differre ĩ forma, & eſſe actiua mutuo, & paſſiua, miſcibilia dẽbent eſſe facile diuiſibilia.

Eſt ergo primum dogma, miſcibilia eſſe mutuo actiua, atq; paſſiua, qualia ſunt quæ in materia communicant, forma uero differunt.

Actiuorum autem, & paſſiuorum. *Tex.* 88.

Alterum dogma ponit circa miſcibilia, puta, non quæcunque materiã habẽt eiuſdẽ rationis, & mutuo agũt eſſe miſtibilia: ſed quæ facile diuiſibilia ſunt, ſcilicet humiditatem habent. Nõ enim lapis ferro miſcetur, nec quæ dura ſunt, niſi ad mollem trahantur prius naturam.

Miſcibilia nõ debent multũ ſe excedere.

Tertium dogma ponit ſimul; ad huc enim facile diuiſibilia non omnia, miſcibilia, nec poſſunt ita mixtionẽ facere. cũ enim ita cõtinguntur, ut unum multum excedat alterum, quia plures, ac maiores partes vnius copulantur cũ paucioribus & minoribus partibus alterius, tunc non eſt mixtio, ſed potius corruptio minoris, & maioris augmentum quoddam. Vt ſi gutta vini infundatur dolio, aquæ tunc non dicitur miſceri: quia uinum prorſus corrumpitur, & fit aqua: aqua autem creſcit, & dominatur. Nõ ſic autem debẽt ſe habere miſcibilia, cum maneant utraque potentia, ut dictum eſt.

Quando autem potentiis adæquantur. *Tex.* 89.

Complet dogma propoſitum, ſcilicet miſcibilia eſſe, mixtionemq; fieri, cum fere æqua & paria ſunt potentij & uirtutibus: tunc enim unumquodq; cadit a ſua natura, & robore, & conuertitur in unũ dominans: non enim unum in alterum mutatur ſed in unum tertium commune medium. Vnde concludit, miſcibilia eſſe quæ contraria ſunt; mutuo enim actiua, & paſſiua ſunt, ſuntque facile diuiſibilia.

Nota, quod dicit, quodammodo æquari: quia quãuis ſit exceſſus aliquis vnius, nihil refert, dum non ſit tantus, vt ad ſe trahat prorſus alterum, immo forſan eſt neceſſarius exceſſus in aliquo, ut poſtea diſputabitur in libro ſecundo. Nota.

Et parua quoque ſecus parua poſita.

Quid miſcibile ſit, explicauit: nunc quid facilius miſcibile ſit, oſtendit. Dicit autẽ: Quæ in minores particulas diuiduntur, facilius miſcibilia ſunt, quam quæ in maiores. nam paruum citius, & facilius mutatus, quam magnũ. Ex quo infert, quod quæ facile terminabilia ſunt; maxime inter alia ſunt miſcibilia, quia facilius diuidi poſſunt. Hoc enim eſt eſſe, & ratio facile terminabilis entis, vt ſi diuiſibile facile, ac ob id melius miſcibile. Hoc autem facile terminabile dicit eſſe humidum: humidum enim facile ducitur ad figuram alterius, facileque diuiſibile eſt, ob id bene miſcibile. Quid ſit facili'' miſcibile.

Sed non quodcunque humidum, nam viſcoſum, & unctuoſum, quale eſt oleũ, pinguedo, & ſimilia, difficile miſcentur, potius aliis iniectis eleuantur, ac in maiorem videntur ſe attollere molem: ut patet, cum aqua oleo infunditur: de hoc dicemus poſt. Nota.

Dubitat hic Philop. nam eadẽ eſt proportio magni ad magnum, quę eſt parui ad paruum: nõ ergo facilius mutatur paruum a paruo, quam magnum a magno: ut Ariſto. uidetur dicere. Dubium Philop.

Reſpon. Philop. & bene, quod parua facilius agunt, & patiuntur in parua actione tendente in mixtionem, ſed nõ actione tendente ad corruptionem, & conuerſionem alterius ad ſe: & ſic æqua eſt proportio Solutio.

portio

portio de operatione, qua unum alterũ corrumpit,ſed non de actione mixtionis: quia cum partes etiam miſceri debeant, facilior fit mixtio,quo plures,eo ſunt minores,ac paruæ.

Quando autem alterum ſolum paſſiuum erit.

Qñ difficilius fiat mixtio, ſeu quæ difficilius miſceantur.

Explicat oppoſitum,puta quando difficilius mixtio fit:dicitq;, Cum unum miſcibile eſt paſſiuum tantum, aut ſaltem multum paſſiuum; alterum autem parũ paſſiuum,& minimamque habẽs reſiſtẽtiam, tunc autem non conſurgit mixtũ ex utroque,aut ſi conſurgit,debile eſt,& parum,habens minimum mixti,eo quòd fere totum eſt unum extremũ miſcibile, ut æs,& ſtannum:æs enim multum reſiſtit,ſtannum autem parum, facileq; reſolubile eſt: ob id non ſit perfecta mixtio, ſed reſultat quoddam inperfectũ mixtũ, quod magis eſt ęs:quod ſit in campanis in quibus ſtannum infuſum ęri nõ multum miſcetur, ob facilem reſolutionem: eſt enim æreum.

Quędam enim balbutiunt ad inuicem. Tex. 90.

Qualia fiat mixta ex iis, quæ difficilius miſcentur.

Qualiter iſta mixta ſe habeant, docet, dicit enim,eſſe balbutientia, & ambiguæ naturæ, ut enim balbus dictionem proferens,quaſdam literas exprimit, quaſdã leuiter pcutit,ita,ut dictio fere ambigua ſit, nec ſit plene ea,quæ eſſet ſit perfecte proferetur,ita de his entibus.

Vlterius comparat, dicitq;, quod vnũ videtur habere locum materiæ, ut æs; alterum formæ,ut ſtannum,quia nõ uidetur miſceri cum ære, ſed ſolum colorem quendam imprimere,quod ſit ex mixtione imperfecta, ſecundum quam parum ſubſtantiæ relinquit in ære, reliquum euaporatur.

Manifeſtum eſt igitur ex his, quæ dicta ſunt.

Epilogus

Epilogum eorum, quæ dicta ſunt, fecit.Dicit igitur,oſtenſum eſſe, mixtionẽ eſſe,&quid propter quodque mixtio ſit, & quæ entia ſint miſcibilia: ſunt enim, quæ inuicem paſſibilia,& actiua,facileq; diuiſibilia ſunt.Dictũ enim eſt, quomodo fiat mixtio:non enim vnum in alterũ, aut vtrumque corrumpitur, nec eſt ad ſenſum mixtio, ſed potentia mixta manent,non actu, & ſimpliciter: Similiter dictum eſt, quid ſit miſcibile, eſt enim quod facile diuiſibile eſt, mutuoque actiuum,& paſſiuum, & alteri ſimili, miſcibile eſt. Eſt enim miſcibile ad ęquiuocũ id eſt, ad æquales: utriuſque enim pat ratio eſt.

Definitio mixtióis.

Cum autem definitionem mixtionis non poſuiſſet diſtincte, nunc ipſam ultimo ponit,puta mixtio eſt miſcibilium alteratotum unio. Vocat miſcibilia alterata,quia non manent actu, ſicut ante mixtionem erant,nec prorſus ſunt corrupta, cũ maneant in potentia,& in uirtute.Atque hæc docet Ariſtot.de mixtione, quæ oportet,ut magis diſcutiatur.

QVAESTIO XVII.

An elementa maneant formaliter in mixto.

Difficilis eſt admodum materia hęc de mixtione ob uarietatẽ opinionum, & ipſarum probabilitatem. Vt autem ordine procedamus, primum quæritur de miſcibilibus, quo modo in mixto moneant.

Quis ſit ſenſus quæſtionis.

Attende autem,quòd ſenſus quæſtionis eſt cõmunis,&generalis:poſtea enim in particulari adhuc diſcutiendus eſt: ſenſus igitur eſt:cum miſcibilia ſint ſubſtantiæ compoſitæ habẽtes formam,& materiã:queritur,cum miſcentur, in mixtoq; ſint,an reſeruent totam ſubſtantiã nempe materiam,& formam:an non,ſed materiam tantum ita, ut nihil ex miſcibilis ſubſtantia ſit,niſi materia. Dicere enim, quòd illorum formę maneant, etiam eſt dicere,quod formaliter maneant.

Ariſt. obſcure loquitur de mixtióe.

Ariſtoteles autem non uidetur hoc clare determinaſſe: nam hoc libro text. 74. & 3.Cœli.tex 32.dicit,quòd actu non manent, ſed potentia, quæ uerba uarios habent ſenſus.

Sunt

a.p.Philop. Alb. & Auer. Sunt ergo in difficultate iſtæ duæ opiniones extremæ. Altera eſt, quod elemẽta maneant in mixto, non ſolum ſecundum materiam ipſorum, ſed etiam ſecundum proprias formas: Hoc ſequitur Auerroes in præſenti comm. 90. & 3. Cęli commen. 67. idem etiam Auic. ut citat in his locis Auerroes: ſimiliter Philop. ſupra textum 73. & Albertus Magnus tractat. 6. cap. 5. idem Albertus 3. Cœli. tracta. 2. c. 1. & 8. & Iandunus. 6. Phyſico. q. 4. & alii multi. Rationes pro iſta ſententia poſſunt multæ formari.

Primũ argu. a teſtimonijs Ariſtote. Primum teſt. Prima eſt ab autoritate. Vt autem hoc latè examinemus; nõ erit inutile aliquot loca Ariſtot. inquirere. Dicit igitur 1. Gene. text. 84. quod miſcibilia non corrumpuntur in mixto: ergo manent ſecũdum formas: dicit etiam, quòd ſunt ſeparabilia a mixto: colligitur ergo, ibi ſunt ſecũdum formas, alias non extraherentur.

2. Præterea, eſt ſecundum teſtimonium. 1. Gene. text. 88. Dicit, guttam vini non miſceri multa aqua, quia ſoluitur forma uini, ergo, ut miſceatur, non debet ſolui, & corrumpi forma.

3. Tertio eodẽ primo Gene. text. 90. Mixtio, inquit, eſt miſcibilium alteratorum unio: colligitur, ſi miſcibilia in mixto tãtum alterata ſunt, ergo non ſunt corrupta, quod enim alteratum eſt, non corruptum eſt, ſed exiſtit.

4. Præterea quarto, ex lib. 4. Meteor. tex. 54. cap. vltimo, in principio, vbi dicit, opera naturæ, ſcilicet, mixta componi ex elementis, ut ex materia: ex ratione, ut ex ſubſtantia, & forma. Ex hoc ſic colligo, forma & materia manent ſecundum ſubſtantiam im compoſito, ergo etiam elementa in mixto.

5. Præterea quinto in primo Gene. animalium cap. 2. & 12. Metapho. tex. 15. dicit, quòd totius uiuẽtis materia ſunt partes diſſimilares, diſſimularium autẽ materia, ſunt partes ſimilares, ſimilariũ autẽ elemẽta. Collige: Sed diſſimilares ſunt actu in toto, & ſimilares in diſſimilarib. ergo etiam erunt elementa actu, & ſecundum ſubſtantiã propriam in ſimilaribus.

6. Præterea ſexto, dicit 2. animæ text. 39. quod niſi eſſet anima in animali, elementa diſſoluerẽtur, & unumquodq; diſcederet: quod ſi non eſſent formaliter, profecto non eſſet iſta bona conſequentia. Nã quod non eſt, non diſſoluitur.

Præterea ſeptimò ex eodem. 2. de Anima text. 52. dubitat quare ſenſus non ſentiant elementa ex quibus cõſtant. Reſpõdet, ꝙ non eſt mediũ inter ſenſum, & talia elementa, ſupponit igitur elementa tibi formaliter eſſe. 7.

Præterea octauo. 1. Gene animalium cap. 18. dicit contra aliquos dicentes, ſemen animalis decidi ab omnibus partibus animalis. Dicit contra hos Ariſt. Sequeretur, quòd etiam ab elementis decideretur, ex quibus eſt animal. Hæc ratio nil ualeret, niſi eſſent ibi formaliter. 8.

Præterea nono, in lib. 2. Cęli text. 22. & lib. 3. text. 68. probat, quod elementa non habeant figuram, quia aliter non facerent quodcunque mixtum, quia deberet ſeruare in mixto ſuam figuram, notũ eſt, quòd ratio nõ ualeret, niſi eſſent formaliter elementa, in mixto. 9.

Denique multa ſunt in Ariſt præcipue in 4. Meteor. quæ vix poſſunt explicari niſi ſuppoſito hoc, quòd ſint in mixto formaliter elementa. Ex omnibus igitur his locis ſumitur argumentum primum, quod eſt ab autoritate. 10. teſt.

2 Arg. ex ratione a definitione elementi. Sit ſecundum argumentum ex definitione elementi. 5. Metaph. cap 3. Elementum, inquit, eſt ex quo, cũ inſit, fit aliquid indiuiſibile ſecundum ſpeciem: elementum ergo manere debet in re, cuius eſt elementum. At iſta ſimplicia corpora dicuntur elementa mixtorum: debent igitur ſecundum ſeipſa manere in mixtis, aliter enim non ipſa, ſed ipſorum materiæ eſſent elementa.

3 Arg. Tertium. Vbi eſt paſſio alicuius ſubiecti, ibi eſt & ipſum ſubiectum formaliter, vt notũ eſt: at qualitates primę ſunt paſſiones quatuor elementorum: vbi igitur ipſæ ſunt, etiam erunt elemẽta. At in mixtis ſunt tales qualitates, ergo etiam formaliter elementa.

Quarto: Mixtum eſt compoſitum ex elementis, quæ ſunt ſubſtantiæ ſimpliciores: ergo manent formaliter elemẽta. Probatur conſequentia. Si enim nõ ſunt formaliter ſequitur, quòd forma ſubſtantialis mixti immediate unitur cum materia prima miati, ſic autem tam ſimplex ſubſtantia eſſet, ſicut elementum, nam acciden-

accidentia non faciunt compoſitiorem ſubſtantiam.

5. Quinto, Materia habet ordinẽ mediatum ad formas mixtorum primo enim reſpicit elementorum formas ergo ipſa manent in mixto; aliter mixti forma im mediatè eſſet materiæ. Conſequẽtia eſt nota ſed antecedens probatur. Si enim nõ haberet ordinem mediatum materia ad mixtorum formas, ſequeretur, quod elementa nõ eſſent cauſæ per ſe, & neceſſariæ mixtorum: quod apertè eſt contra Ariſto. Sequela patet, nam ex ſe materia ita immediatè põt recipere formã mixti, ſicut & elementi: oportet ergo fateri, ſi elementa habent ordinem eſſentialem ad mixtum, quod maneant ſecundum formas in mixto, nec forma mixti poſſit ineſſe materiæ, niſi per elementorum formas.

6 Sextò. Mixtum mouetur non motu proprio, ſed elementi in ipſo prędominãtis, vt dicit Ariſt. 1. Cœli. text. 7. ergo elementum in ipſo formaliter manet aliter enim quomodo poſſet mouere.

Confirmatur: quædam mixta dicuntur aerea, quædam terrea, & aquea quod non eſſent niſi talia elementa ibi formaliter eſſent.

Confirmatur etiam, quia in quibuſdã manent elemẽtorum qualitates ferè ita intenſæ, ut in lapidibus ſiccitas, & frigiditas eſt ergo in his terra formaliter. l. elementum, cuius qualitates illæ ſunt.

Septimo. In putrefactione manẽt cineres, & partes terræ ergo uere ante erat ibi terra Cum calòr putrefaciens reſoluit humidum, quod continuat ipſas partes, videntur ſupereſſe terræ partes diſcontinuatæ, & ſic cineres ſunt, ſicut fit in humida terra, poſtquam exſiccata eſt.

8. Octauo quia poſſet uiuẽs ſimplici elemento nutriri, quod falſum eſt. Sequela probatur, quia in uiuente non conſiſtit niſi materia ex elemẽto, ſi nõ formaliter manet ex autem uiuens eſt, ex eodem nutritur. His igitur rationibus innititur hæc opinio.

2 Opin. D. Tho. Aegidii. &c. Altera opinio eſt in oppoſito extremo exiſtimat enim quod elementorũ formę nullatenus in mixto manent, ſed ipſorũ materiæ nihil igitur ſubſtantiæ miſci bilis manet, niſi materia. Hoc tenet S. Th. hoc loco ſupra tex. 84. Et Scotus, Capreolus, Gregorius, Herueus, omnes hi. 2. Sen. d. 15. quæſt. 1. Idem Conciliator differẽtia 16: Marſilius. q. 22. Albertus Saxo. q. 19. & Aegidius, & alij. Rationes pro hac ſententia hæ poſſunt eſſe.

Prima ſit ab autoritate Ariſto. 1. Gen. text. 84. in fine explicans, quo modo maneant elementa, dicit, quod dicuntur manere, quia uirtutes eorum manent. 1. Argu à teſtimoniis. Primũ tex.

2. Præterea eſt locus notãdus. 2 de part. c. in principio enarrans tres uiuentis cõpoſitiones dicit, primam eſſe ex elemẽtis & corrigens hoc, dixit, potius ex uirtutibus elemenrorum quas poſtea numerat eſſe quatuor qualitates.

2. Arg. Secundum argumẽtum, eſt. Si elementa manerẽt in mixto formaliter, ſequeretur, quod generationis ſubiectũ eſſet nõ materia prima, ſed ens actu, at hoc falſum eſt, tunc enim quod generaretur, eſſet accidens, quod adueniret enti in actu. Sequela probatur, quia cum mixtio fit eſt generatio ipſius ſecundum formã ſubſtantialem mixti: at iſta non fit niſi ex ſubiectis elementis, quæ ſunt actu, entia.

3. Tertio. Sequitur quod eſſet corruptio ſubſtantiæ, & nõ eſſet reſolutio in materiam primam, ſed in ens actu: quod eſt contra Ariſto. hoc lib. tex. 21. Probatur ſequela quia ſi mixtum ex elementis actu conſtat, ergo in ipſa actu reſoluitur, & ſic mixti corruptio per ſe ſtat ad elementa actu, & non ad materiam primam.

4. Quarto. Si mixtũ habẽt formaliter elementa, ſequitur, quod corrumperẽtur à contrario elemento, hoc autem uidetur falſum. Nam piſces in aqua nõ deſtituũtur ergo non habent formaliter ignẽ aliter enim ignis ab aqua poſſet extingui.

5. Quinto (& hoc ſancti Thomæ,) ſequitur ꝙ l. non eſſet uera mixtio. l. duo corpora ſe penetrarent quorum utrũque impoſſibile eſt, probatur ſequela. Sumo particulã unius elemẽti in mixto peto, Vel in illius materia ſunt formæ aliorum etiã elementorum. l. non. Si dicas, quod non, iam non erit mixtio niſi ad ſenſum, cõtra Ariſt. ſentẽtiam tex. 86. & erit potius cõpoſitio, ſi diuerſæ illæ particulæ diuerſum ſitum habeant, & continuæ. l. contiguæ

elementa manere cum formis integris, ut dicebat Auicen. ſolumq; remiſſionem eſſe in qualitatibus, tamen non ponebat formam aliam mixti, niſi proportionem, & elementorum concordiam. Hi igitur, qui præter materiam aliud ex elementi ſubſtantia in mixto ponunt, ſic partiti in ſuis ſententiis ſunt.

1. Concluſio cõtra tertiam claſſem autorum primę ſententiæ.

Vt autem ſingulæ examinentur, ſit prima concluſio: Elementa in mixto non manent ſecundum illas entitates, quas opinio tertia ponit. Hæc cõcluſio multis rationibus, quibus aliæ impugnari debent, refelli poterat: Sed quia improbabilis valde eſt, & iam non ſuſtinetur, unico argumento refutatur opinio talis: cõcluſioque confirmatur. Forma elementi ſecundum ſe. l. eſt ſimplex, & induiſibilis. l. diuiſibilis. Si detur primum, nullam igitur habebit partem integrantem. Si detur ſecundum: non uidetur profecto, quas partes phyſicas poſſit ſecundum ſe habere, niſi graduales ſecundum intenſum, & remiſſum: erunt igitur partes gradus: & gradus autẽ ſunt eiuſdẽ ratio nis, & denominationis cum toto, ut patet in aliis formis gradualibus, gradus enim caloris, calor eſt: ergo ita erit in illis, quod eſt contra ipſam opinionem.

2. Concluſio cõtra quartam claſsem auctorũ primæ ſẽtentiæ 1 ratio.

Secunda concluſio. In mixto eſt unica forma ſimplex diſtincta ab elemẽtorum formis: hæc eſt contra quartam ſententiam. Probatur primo: Vnum mixtum differt eſſentialiter ab altero: ergo per aliquam formam propriam. Conſequentia eſt nota: quia temperies, & diſpoſitio eſt ſolum accidentalis forma, qualis domus forma. Antecedens autem notum: quis enim negabit, aurum, & lapides ſpecie differre, ſimiliter & alia mixta inter ſe.

2. Ratio. Secundo, ſequeretur, cum mixtum generatur, & corrumpitur, quòd tantum eſſet alteratio: quod abſurdum eſt: mixtorum enim productio ſimpliciter generatio eſt. Sequela patet: quia ſecundum illorum ſententiam non producitur forma de nouo, nec inducitur in materia, ſed ſolum eſt temperies, quæ ſola alteratione qualitatum fit.

3. Ratio. Tertio, In mixtis ſingulis ſunt ſimplices qualitates, quæ ſunt ipſorum paſſiones, ut patet de uirtutibus, ac proprietatibus lapidum, & herbarum, & aliorum, ergo etiam ſunt ſimplices ſubſtantiales formæ ſingulis propriæ.

Quarto. Si non eſſet forma una ſuper addita continent, & uniens elementa ipſa, profecto diſſoluerentur, & unumquodq; in ſuum proprium decederet locum, cum ibi ſecundum ipſos formaliter ſint: eſt ergo forma mixti præter elementorum formas. 2 Ratio.

1. Concluſio cõtra Auer.

Tertia concluſio. Elementa non manent in mixto ſecundum formas ſuas ſubſtantiales remiſſas. Hæc concluſio eſt contra Auerroem. Probatur primo. Si formæ ſubſtantiales elementorum ſuſciperent magis, & minus, conſequenter eſſent contrariæ, ut patet: at ex hoc quatuor abſurda ſequuntur. Primum eſt: nam ad ſubſtantiam eſſet motus, ipſaq; ſucceſſiue acquireretur, quod profecto abſq; vlla limitatione Ariſ. negat. 5. Phyſ. Sequela probatur: nam ubi eſt contrarietas, & intenſio, ac remiſſio, ibi manifeſte motus eſt.

1. Ratio. Quia ſententia Auer. quatuor abſurda ſequuntur. Primum.

2. Alterum eſt: ſequeretur, quòd elementum non alteraretur: quod eſt falſum, cum elementa ſint primo, ac maxime alterabilia. Sequela oſtenditur, quia quod alteratur debet idem manere ſub utroque termino, at ignis, dum frigeſcit, non manet idem, quia ſemper dum frigefactio in ipſo fit remittitur ipſius forma, ac per conſequens aliter ſe ſemper eius ſubſtantia habet.

3. Tertium eſt: quia ſi forma elementi, ſuſcipit magis, & minus, utique denominabitur magis l. minus: at nunquam concceditur locutio talis, ſit magis aqua, ſit minus aqua, nec de aliis elementis, ergo non recipiunt ipſorum formæ magis. l. minus.

4. Quartum eſt: quòd quoties fit uariatio in qualitatibus his, ſemper fieret uariatio in formis ſubſtantialibus elementorum, hoc autem quamuis abſque ratione conuincenti perſuadet, quòd quoties aqua calefit, remittitur forma ſubſtantialis ipſius, & ſimul inducitur forma ignis: ſimiliter cum ego calefio, producitur nouus gradus formæ ignis in me cum calore, ſimiliter cum aer frigeſcit, acquirit partem formæ aquæ. Hæc omnia profecto abſurda ſunt in philoſophia.

2. Argu. princ. Eſt ſecundum principale argumentū contra Auer. Si in materia vnius elementi ſunt ſimul quatuor elementorum formę, peto Vel immediate informant materiam, l. non? Si non: ergo iam una recipitur per aliam: quod eſt impoſſibile, cum non ſint ordinatæ eſſentialiter, ſed materia ſit in potentia immediata, & potentia ad omnes eas. Si autem immediate omnes ſunt in materia, ergo ita ſe habent inter ſe, una non contrahat aliam, nec determinet: ſequitur igitur, quod quælibet multiplicat eſſe ſubſtantiale diuerſum, & ſic abſolute ſunt plura, & unū per accidens.

Nota. Et nota, quòd niſi una forma ſubſtantialis exiſtens cum altera in eadem materia compoſitionē faciat cū ipſa ipſamq; determinet, tunc multiplicat eſſe ſubſtantiale: & oppoſitum eſt figmentum, & hac rationis ui uſus eſt S. Thom. ſuperius, ut diximus.

3. Tertium argumentum eſt: Sequitur, quod formæ etiam perfectæ ſubſtātiales præter elementorum formas, ſuſciperent magis, & minus: quod negat Auerroes. Probatur ſequela: nam alia miſcentur, quæ perfecta ſunt, ut uinum, & alia multa, quæ in theriaca, & electuariis ſunt, quorum mixtio propriiſſima eſt: oportet ergo horum formas ſuſcipere magis & minus, ſi mixtio fit hoc pacto, nam Ariſtot. generaliter de omni loquutus eſt mixtione.

4. Quartū eſt S. Thom. ſuper textum. 84. Sequitur, quod inter contradictoria eſſet mediū. Sequela probatur: quia accidens eſt non ſubſtantia: ſi igitur eſt medium, inter ſubſtantiam, & accidens, eſſet inter ſubſtantiam, & non ſubſtantiam.

5. Præterea arguit S. Tho. & eſt quintum argumentum. Quę diuerſi ſunt generis, non habent medium, at ſubſtantia & accidens ſunt genera diuerſiſſima; non ergo medium habent.

Reiicitur ſolutio Auerroiſtarum. Ad hęc duo argumenta reſpondent Auerroiſtæ, quòd forma elemēti non dicitur media per participationem, ſed per ſimilitudinem, ſicut ſimia eſt medium inter brutum, & hominem.

At iſta reſpōſio eſt nulla, quia re uera, talis forma non haberet cum accidente, & ſubſtantia cōuenientiam, niſi ſecundū ſuam naturam eſſet media inter ipſa.

Præterea, quia ipſe Auerroes. 3. Cœli. com. 67. dicit eſſe mediam inter ſubſtantiam, & accidens ſicut rubedo eſt inter albedinem, & nigredinem, non igitur de medio ſecūdum ſimilitudinem loquitur. 2.

Eſt autem ſextum argumentum, quo mihi perſuadeo maxime impugnari iſtā ſententiam. Aduerte igitur, quod nō poteſt ſaluari mixtio hac via. Sint enim quatuor portiunculæ elemētorum quatuor, in quarum qualibet dicit eſſe quatuor elemētorum formas. Summo illam, quæ erat ignis, in hac enim tres aliæ debent produci, tunc aer producet ſuam non calefaciendo, ſed humectando: aer enim nō calefacit ignem, aqua producet aquæ formam infrigidādo, terra ergo quomodo produceret nō exſiccando, quia ignis ſiccus eſt, & potius perdet ex ſua ſiccitate, quam acquirat, non infrigidando, quia iam per infrigidationem aqua producitur. Quod ſi des per frigiditatem produci terram, & aquam, quid abſurdius, quam per unam frigiditatem receptam in igne, duas produci formas, nam nō ſunt duæ frigiditates in igne, ſed una. Idem fit argumentum de ſingulis elemētis. Et nota argumentum, quia firmiſſimum eſt. 6.

Septimum argumentum. Sequeretur poſſe formam ignis conſeruari ſine calore ultra medium, & dari ignem frigidū, quod patet in mixtis natura frigidis, immo uero ſi poſſet ſic in mixto reperiri ignis frigidus & conſeruari; quid uetat quominus & ſeorſum? certe immediate ante introductionem formæ mixti illius frigidi, erit ignis iam frigidus, & nōdum erit forma mixti producta. 7

Confirmatur. Sequeretur quod formę ſemper aliquorum elementorum producerentur cum qualitate ſua remiſſa citra medium illorū uidelicet, quorum minores qualitates manent in mixto hęc autē omnia ſunt ualde abſurda, atq; ideo hæc Auer. opinio ē omnino a ratione aliena.

Quarta concluſio. Formæ elementorum non manent in eſſe perfecto. Hæc eſt contra Auicen. cuius opinio licet falſa, probabilior tamen iudicatur a S. Thoma, quam opinio Auerrois, & ego ita credo, tamen concluſio probatur primo. 4. Cōclu. contra Auic.

Formæ

2. Ratio. Formæ elementorum manent perfectæ in mixto ergo & ſubſtantia perfecta; ergo ſpecie perfectè differunt; ergo continuari non poſſunt quę enim ſpecie differunt cõtinuati nequeunt, ut dicit Ariſto. 5. Phyſ. tex. 39 quod ſi non continuantur nõ eſt mixtio non enim erit mixtum ue re unum.

2 Secundo ſequitur, quod forma mixti eſſet accidens quod falſum eſt. Sequela probatur quia aduenit enti perfecto, & actu ſuperuenit enim igni, & aliis iam in ſubſtantia perfectis.

3 Tertio adhuc nõ perfectam facit mixtionẽ quia ſi pars mixti eſt elemẽti pars habens quatuor qualitatum temperiem ſequitur, quod unum elementum poſſet eſſe mixtum, quia poteſt per actionẽ ſuã & repaſſionem a contrario habere quatuor qualitates refractas poterit ergo ibi eſſe mixti forma quod nullus concedet, mixtum eſſe.

Argum. Auer. cõtra Auic. Auerroes ponit argumentum contra Auicẽnam. 8. cœli. com. 67. quo uult probare, quod ſi forma elementi poteſt integra manẽs remiſſionem pati in ſuis qualitatibus, quod poſſet eſſe prorſus abſque tota qualitate, Argumentum eſt hoc. Sit v. g. ignis ſi ignis poteſt eſſe abſque hoc gradu caloris, cum omnes ſint eiuſdem rationis, non erit maior ratio, quare poſſit eſſe abſq; hoc quam abſque illo, ergo poterit eſſe abſque omnibus ſimul.

Argum. Auerr. ſoluitur. Hoc argumentũ iudicio meo eſt abſq; ullo robore, & ſophiſticũ eſt. Quid quid nonnulli dicant, ſunt enim inſtãtiæ maniſeſtiſſimæ. 1. Primo non ualet, Materia poteſt eſſe abſque hac forma, & abſque iſta. & illa; ergo abſque omni collectiuè, argumentatio uana eſt.

2 Præterea corpus unum poteſt eſſe abſque hoc, & illo loco; ergo abſque omni. Pręterea mixtum poteſt eſſe abſque hoc l. illo colore; ergo abſque omni. Vanæ ſunt huiuſmodi collectiones, quas imitatur Auer.

3 Demum reſpõderi facile poteſt, quod cum ad certum terminum remiſſionis p uenerit, ſub minori conſeruari forma elementi non poterit quia requirit ut minimum talem gradum, ſicut & reliquæ omnes formæ requirunt quandam certi gradus diſpoſitionem ut conſeruentur.

Aliqui pro ipſo reſpondent, quod debent intelligi, ſuppoſito, quod talis paſſio ſit propria elemento tunc enim qua ratione unus gradus ſeparabilis eſt, eadẽ ratione & alij. Vis arg. Auer. ſecundum quoſdã.

Sed hęc defenſio nulla eſt nam eſſe in loco etiam eſt paſſio corporis, & habere formam, materiæ? & color ac diſpoſitio mixti nulla igitur eſt argumentatio. Reiicitur iſta defẽſio.

Quinta concluſio. Nil ex ſubſtantia elementorum manet, niſi ſola materia. Hæc concluſio nota eſt ex præcedentibus ſi enim aliud ex ſubſtantia maneret, eſſet forma: at oſtenſum eſt, quod talis nec ſecundum eſſe perfectum, nec ſecundum eſſe remiſſum manet ſola igitur materia ex ſubſtantia manet an tamen aliud maneat præter ſubſtantiam diſputabitur in quęſtione ſequenti. 5. Concl.

Interim tamen ad argumenta reſpondere oportet, & primo ad loca Ariſto. in oppoſitum adducta, quorum nullus concludit ſunt enim multa teſtimonia apparentia. Ad primum igitur reſpondetur, quod dupliciter elementa corrumpi poſſunt. Vno modo, cum alterum in alterũ mutatur, ut ignis in aquam mutatus corrumpi dicitur. Altero modo, cum non in alterum, ſed potius ambo in tertium quoddam mutantur, quod non quidem contrarium: ſed potius uirtute, & ualore ambo contineat, & hoc pacto abſolute non dicuntur in mixto corrũpi elementa, cum uirtute maneant, & præterea ſecundum ſuas qualitates. Dico igitur, & Ariſt. dicit, nor corrumpi miſcibilia modo priori 'at corrumpuntur modo poſteriori. Ad argumenta, & primo ad teſtimonia Ariſt. Ad 1. teſtimoniũ. Nota dupliciter aliqd corrumpit

Ad id autem, quod dicitur ipſa eſſe eſparabilia; dico primo ſecundum Philop. quod ſenſus eſt, non quod a mixto ſeparentur, ſed quod talia ſunt ex ſe, ut quantum eſt ex ſe, non repugnet ipſa ſeparari. Dico etiam, quod ſeparabilia ſunt eo, quod ex mixto poſſunt elemẽta generari rurſus, ſicut ex elementis generatum eſt mixtum, quę uidelicet erant in uirtute in forma mixti. & fiunt in actu ꝓprio erant, inquam, in actu alieno, & fiunt in actu proprio erant in actu formæ mixti eminenter, & fiunt in actu ſpecifico proprio, & hoc dicitur ſeparari, ut quæ erant ſimul Nota quõ ſeparentur elementa a mixto.

ſimul in uirtute coniuncta fiant ſeorſum ſeiuncta in actu.

Ad 2. Ad ſecũdum teſtimonium dico, quòd vini gutta non dicitur mixta cum aqua, non ſolum quia corrumpitur vini forma ſed quia ita corrumpitur, ut mutetur in aquam, & hoc ipſa litera. dicit habetur enim, quia ſoluitur forma vini,& mutatur in uniuerſam aquam.

Ad 3. 1.Solutio Ad tertium.Scotus intelligit definitionem illam,quod eſt unio miſcibilium alteratorum.i. prius alteratorum. 2.Soluio Alii dicunt,alteratorum.i corruptorum:& forſan,quod uocauit alterationẽ corruptionem illam poſteriorem, qua aliquid ita deſtruitur,ut maneat in tertio: ſic enim aliquo modo manet,ob id alteratum dicitur. (In actu alieno ſi eet nõ in proprio.)

3.Solutio At melius dico, quod mixtionem ſumit Ariſtoteles coniungendo totum motum.ſ.paſſionem,ac actionem mutuam, ſecũdum quam ſe elementa refrangunt: ac ob id dicit, alterata elementa, quia dum mixtio eſt, elementa alterata ſunt mixtione uerè perfecta, & finita mixtum manet: in hoc autem elementa deſtructa ſunt: aliud eſt igitur eſſe elementa in mixtione, aliud uero in mixto.

Ad 4. Ad quartum dico, quod elementa vocantur materia alterationis, non compoſitionis:quod ſi componunt id ſecũdum materias, & qualitates eſt, non ſecũdum formas proprias.

Ad 5 Ad quintum dico, quod non eſt parratio illarum materiarũ: elementorum enim compoſitio eſt ſecundum qualitates,& materias ſimilaria ergo ex diuerſis materijs elementorum, & qualitatibus conflantur. Hoc patet.2.de partib.cap. . ubi dicit, elemenrorum materiã eſſe propter ſimilares partes, non autem dixit ipſa elementa.

Ad 6 Ad ſextum nota eſt reſponſio legenti textum: ibi enim contra Empedoclem agit,qui elementa non ſolum integra in ſubſtantiis,ſed etiam in qualitaribus poſuit negauit autem eſſe ab anima augmentum contra quem arguit Ariſtote. quod diſſoluerentur elemẽta, niſi ibi anima continens eſſet.

Ad 7. Et per hoc etiam ad ſeptimum reſpondetur: ibidem enim etiam contra Empedoclem agit & ultra hoc argumẽtum nõ procedit niſi ex uirtutibus elementorum: hæ enim ſunt ſenſibiles; & de his quæritur, cum maneant intra ſenſum, cur non ſentiuntur: & ipſe textus explicat uelut per corruptionem uirtutes eſſe ſenſibiles.

Ad 8. Ad octauum reſpondetur,quod diſputatio illa tota eſt contra Platonẽ,& Anaxagoram,& Empedoclẽ, qui integra elementa in re ponebãt vnde iſti textus nõ habent,niſi apparentiam.

Ad 9 Eodem modo reſpondetur ad nonum loquitur ibi contra Democritum,qui figuras naturaliter, & inſeparabiliter in atomis ponebat.

A ſecundum argumentum Scoti, & Gregorii, nolunt ſolum in definitione elementi claudi materiam primam circa corpora naturalia: hæc enim eſt proprie & uere elementũ.Et hoc ergo confirmo: (Ad 2. princ.) quia ipſe Ariſt. ibidem ſecundum aliorũ dicta ponit, hæc quatuor elementa eſſe elementa,ut notũ erit legenti non enim ſecundum ipſum propriam habent elementi rationẽ,ob id ſæpe uocata elementa nominat. Alii dicunt, quod ſat eſt, quod in uirtute maneant, ſed melior eſt prior ſolutio. (Altera ſolutio.)

Ad tertium dico, quod qualitates hæ in ſummo ſunt paſſiones elemẽtorũ ita vt nullibi ſit qualitas harum vlla in ſummo gradu,ubi non ſit elemẽti forma: at (Ad 3 princ.) extra ſumm. etiam aliis ſubiectis ineſſe poſſunt,quæ eandem cum elementis materiam habent.

Secundo dr̃, quod etiam ſi violenter, ad tẽpus poſſet eſſe in ſummo in aliquo mixto at non naturaliter niſi in ſolo elemento eſt in ſummo,& ideo paſſio phyſica uocatur elementi catenus.

Ad quartum dico, quod ſi mixti ſubſtantia ſola conſideretur, non eſt magis (Ad 4 princ.) compoſita, quam elementi unica enim forma ſubſtantiali, & materia perficitur, at ſi conſideretur quod uirtutes, & diſpoſitiones, compoſitior multo eſt continet enim in ſe uirtutes omnium elementorum, & alias ex his procedentes.

Quod ſi dicas,tam compoſitum eſſet (Obiectio) tunc elementum, ſi ſolum haberet quatuor qualitates refractas, ut accidit in

uno

uno elemento repaſſo.

ſolutio. Reſpondeo, quod non eſt eadem ratio tunc enim elementum non eſſet in ſua diſpoſitione naturali, ſecundum quam duas habet qualitates at mixtum in ſua naturali diſpoſitione multas cõtinet qualitates.

Præterea, ſi ſubtilius conſideramus, etiam ipſa forma ſubſtantialis mixti, & ipſa ſubſtantia mixti eſt mixta in uirtute & eminenter continens in ſe ipſa forma ſubſtantias, & uirtutes elementorum eminenter, & ideo ex ſua natura uult illas qualitates omnes elementorum, temiſſas: immo eas efficit, & conſeruat in ſe, & facit in alio cum agit: quia hæc omnia proueniunt a principio illo intrinſeco ſubſtantiali, eminentes omnia continente in ſe ipſius formæ mixti, ſicut trigonus continetur in tetragono.

Ad 5. princip. Ad quintum dico, ꝙ materia quidem ordine receptionis ita immediate reſpicit formas elementorum, ſicut mixtorũ, & e contra: at ordine productionis, primo reſpicit elementorum formas, quia hæ efficiunt mixtum & ſic ſtat optime, quod elemẽta ſint cauſæ per ſe mixtorũ, & non ob id formæ ipſorum ſint immediate in materia, & per ipſas formæ mixtorum: v.g. forma cadaueris non recipitur in materia, niſi præcedente forma animalis: non tamen ſimul eſt in materia cum ipſa ita de mixti, & elementorum formis.

Ad 6 Ad ſextum facilis eſt ſolutio. Dicitur enim elementum dominari, ſecundum ſuam uirtutem magis in mixto manentem, non tamen ſecundum formam propriam, ſed in uirtute, & ſecundum formam alienam.

Nec concludit, quod de lapide dicitur multitudo enim materię, terręq; uirtutis magnam intenſionem apparere facit.

Ad 7. Ad ſeptimum dico, ꝙ elementa mixti reſolutione de nouo producuntur, vt alibi dicemus, & ex parte iam diximus.

Ad octauum reſponſio facilis eſt: non ſat enim eſt materia aliter lapidibus nutriremur, quæ tñ mixta ſunt ſed quædã proportio, & affinitas, qualem diximus in materia de nutritione, quæ in puro elemento non eſt. Ex his igitur patet huius quæſtionis determinatio.

QVAESTIO XVIII.

An elementa maneant in mixto ſecundum ſuas qualitates.

POſtquam oſtendimus elementorum formas non manere in mixto, ſed ſolas ipſorum materias quãtum ad eorum ſubſtantias nunc ſupereſt de virtutibus; & qualitatibus diſſerere, quomodo maneant in mixto, & an maneant.

Aduerte autem, ꝙ cõueniunt omnes opiniones in hoc, quod eſt quædam diſpoſitio qualitatiua neceſſaria ad mixti formam ipſique proxima, & propria, quam vocant temperiem, ſeu complexionem vt enim in elementis eſt certa diſpoſitio ad formam in materia, ita etiam ad mixtum. Nota in quo os cõueniãt

At difficultas eſt, an talis complexio ſit forma cõpoſita, nempe quatuor qualitates ad temperiem redactæ, an vnica ſimplex uirtute, & eminentia continens alia quatuor, ab ipſis tamẽ diſtincta, Quidam enim eam ſimplicem fatentur, quidam cõpoſitam ſunt enim quatuor ſententiæ. In quo eſt difficultas.

Prima dicit, quod eſt una ſimplex hoc modo, quod per mutuam actionẽ, & paſſionẽ quatuor primæ qualitates deſtruũtur, vnaque reſultat: temperate cõtinens oẽs effectus aliarum hoc tenet S. Thom. in præſenti, ſi tamen hæc commentaria ab ipſo edita ſunt de quo aliqui non immerito dubitarunt cum ubique alias oppoſitam teneat ſententiã, ut patet in omnibus illis locis in quibus agit de remanẽtia elementorum in mixto contra Auerr. vbi Diuus Thomas contendit tantum remanere materiam, & qualitates elementorum in 3. etiã Sent diſtinct. 16. q. 1. arti. 1. in corpore, & ad 4. manifeſte docet oppoſitum. Quærens enim, an neceſſitas moriendi in homine ſit ſolum à peccato, uel etiã à natura ait etiã à natura, eo quod ſicut & alia mixta, habet contrarias qualitates elementorum, ex quibus una prædominatur, & idem. 2. Sent. diſtin. 19. artic. 4. ad ſecundum ex qua remanentia quatitatum in. 3. Contra. Gentes c. 23. ait cęlum, & elemẽta uocari corporat 1. ſenten. Scoti, Auicẽnæ &c.

porà ſimplicia, quoniam non conſtant ex contrarietate, quare quæ mixta uocancur eam continent ſecundum D. Thom. Sed illa ſententia huius illius qualitatis, eſt Scot. 2. ſen. diſtin. 15. unica, & Auicc. 1. ſuffici. cap. 10. & feni. 1. doct. 3 cap. 1. & ibidem Hugon. Senen. ſimiliter Alberi. 3. Phyſi. Tract. 2. c. 1.

2. ſnīa. Altera ſententia eſt, quod non manēt quatuor illæ qualitates, tamen manent duæ ſimplices aliæ: una media inter calorem, & frigiditatem altera media inter humiditatem, & ſiccitatem, & hæ duæ poſſunt aliarum effectus temperate facere: hoc ſequitur Conciliator differ. 16. & Albe. Saxo. q. 19.

3. Marſilii Fernelii &c. Tertia ſententia eſt, ꝙ manent qualitates temperatæ eædē, quę erant in elemētis ablato exceſſu unde complexio eſt illa temperies, ſeu compoſita ex illis quatuor qualitatibus remiſſis hoc tenet Marſil. q. 22. & alii multi, & Fernelius libr. 3. Phyſiologiæ ca. 3. quamuis iſte dicat, qualitates eſſe in ſummo, & ſimiliter formas eſſe actu.

4. ſenten. Quarta ſententia eſt aliorum Thomiſtarum, ex D. Thomæ ſent. qui non differunt ab opinione præcedenti, niſi in hoc quod dicunt non eſſe eaſdem qualitates numero, quæ manent in mixto cum his, quæ erant in elementis: quia ad ipſorum corruptionem corrumpuntur: ſed ſunt aliæ eædem ſpecie productæ cum forma mixti, ſicut etiam dicunt in alijs rebus. Diſpoſitiones enim præcedentes formam, non manent cum ueniente forma, quia corrumpuntur cum ſubiecto, in quo erant, quod ſuperius quoque declarauimus. Hæ igitur ſunt Philoſophorum opiniones in hac parte.

Argumēta ad probandum. cōplexionem eſſe unicam qualitatem. Primum. Sunt autem argumēta, quibus probatur, complexionem eſſe vnicam ſimplicē qualitatem primo. Ita ſe habent formæ ſubſtantiales elemētorum ad formā ſubſtantialem mixti, ſicut ipſorum qualitates ad mixti qualitatem, & cōplexionem ſed formis elementorum correſpondet vnica ſimplex ſubſtantialis forma; ergo & ipſorum qualitatibus unica ſimplex mixti qualitas.

2. Secūdo. Si complexio eſſet temperies qualitatum, ſequitur, quod cōſiſteret in indiuiſibili omnis enim proportio in indiuiſibili cōſiſtit minimo ea immutato, tota ratio temperamēti mutatur. At hoc uidetur falſum, cito enim res a proprio temperamēto recederet facilique cauſa diſſolueretur, ac corrumperetur cuius oppoſitum experimur aliquando enim res multum calefit, non tamen ob id temperies eſt, mutata.

Tertio. Sequitur etiā, quod multa contraria ſimul eſſent & adæquate in eadē parte ſubiecti hoc autem uidetur falſum non enim contraria ſe mutuo patiūtur. Sequela patet nam quælibet pars temperata eſt. 3

Quarto ſequitur, quod accidens mutaret ſubiectum; ſi qualitas, quæ in elemento erat, poſtea in mixto maneat. 4

Pro huius reſolutione ſit prima cōcluſio Eſſe qualitates quaſdam ſecūdas ſimplices formas diſtinctas à primis qualitatibus, ipſarumque effectus in mixto, nulli dubium eſt non tamen ſunt hę complexiones. Explico ſunt in mixtis colores, ſapores, & odores, uirtutes quædam quæ non elementis in ſunt ex ipſorum tamē uirtutibus in mixto cauſantur. At notū eſt, quod huiuſmodi qualitates ſunt diſtinctæ ab illis elementaribus quatuor; quas principes uocant, at non ſunt tales complexiones. Duo enim inſunt complexioni. Alterū eſt, quod ſit diſpoſitio mixti forma antecedens, & in materia conſeruans: huiuſmodi qualitates potius ſequuntur formam, ab ipſaque conſeruantur. 1. Cōcluſio eſſe quaſdam qualitates ſecundas in mixto. Qualitates ſecundę non ſunt cōplexiones.

Alterum eſt, quod talis complexio efficiat effectus quatuor primarū qualitatū at huiuſmodi qualitates id non præſtant non enim per ſe calefaciunt. l. frigefaciūt humectant. l. exſiccant: quæ omnia complexio temperate facere debet. Quæ requirātur ad complexionē. Primum. 2

Secunda concluſio. Complexio non eſt una ſimplex qualitas ab alijs per mutuā pugnam, & corruptionem relicta. 2 Concluſio. Non eſt una qualitas.

At cōcluſio probatur primo autoritate. Dicit Ariſt. 4. Meteor. c. 1. quod per putrefactionem calor ſoluitur à proprio humido & tunc reſtat ſiccitas. Si igitur omnia iſta una ſimplex qualitas eſt, quo modo poſſet unum diſſolui ab alio. 1. argu. à teſtimonijs. Primum teſt.

Præterea. 2. de aīa, tex. 123. & 124. dicit, ſenſus cōſiſtere in harmonia qualitatum

tum

tum, quæ læditur a vehemẽti ſenſibili: & quod plantæ non ſentiunt, quia calefiũt & frigefiunt, i. habent has qualitates extra modum debitum: ſunt igitur iſtæ formaliter ibi.

2. Præterea. 2. de partibus ca. 1. dicit compoſitionem primã eſſe ex quatuor qualitatibus: quia ibi enarrat, & ipſo uiuenti dicit ineſſe, & ſimilia teſtimonia ſunt multa in Ariſt.

2. argum. a rõne. Probatur ſecũdo. In mixtione ſunt aliquot qualitates excedẽtes, ut diximus in textu: ergo nõ poſſunt corrumpi, ut producatur alia, nam non eſt ullum corrumpens talium qualitatum, non enim ſunt formę elementorum quia non ſunt contrariæ illis, nec mixti forma, quia antecedunt hæ: nec aliæ debiliores qualitates, manent igitur qualitates.

Solu. quæ poſſet afferri. Quòd ſi dicas, corrumpi cum ſubiectis elementis: hoc nõ ualet: primo, quia Auicenna non ſic reſpondere poterit, qui ponit ibi manere formas. Præterea licet corrumpantur, non ob id qualitates corrumpuntur, ut probauimus alibi.

Probatur tertio: quia ſi qualitates illæ

3 corrumpuntur, & formæ, tunc nullum eſſet producens talem qualitatem: ego enim peto, Cum producitur illa qualitas a quo producitur cum forma mixti? Nõ a qualitatibus, ſi non ſunt, cum illa eſt: nam quod non eſt, non producit immediate. Non etiam a formis elementorũ, quia vt oſtendimus, non ſunt tunc, cum illa qualitas eſt formę mixti quod ſi ſunt ut dicit Auic. non poterunt etiam producere, quia ipſæ non agunt, niſi per ſuas qualitates. Vide igitur, quomodo nõ ſit agens proximum illius uirtutis: manent ergo qualitates ipſæ, & conſidera argumentum hoc.

Probatur quarto. Temperamẽtum ani

4 malis mutatur ſecundum ætatem, pueri enim humidi & calidi ſunt ualde, ſenes ſicci, & frigidi: ꝙ ſi una ſimplex eſt qualitas temperamẽtum, ſequitur, quod totũ diſſoluitur non enim aliter una ſimplex qualitas mutari poteſt in alterũ periret, igitur animal & mixtum in tali mutatione: quod falſum apparet.

5. Probatur quinto, quia commune dictum eſt omnium Philoſophorum, & Medicorũ conſtare cuncta hęc ex contrariis, ob id ipſo tempore reſolui, & perire, ꝙ ſi unica eſt ſimplex qualitas mixti non ex contrariis uterque conſtaret, nec in ſeipſo principia corruptionis haberet.

Probatur ſexto ex mutatione unius mixti in aliud, in qua unum aliud fit temperamẽtum, ut cum ex animali fit cadauer non uidetur, a quo talis qualitas produci poſſit. 6.

Præterea ſeptimo, quia calor mixti eſt tangibilis, ſicut elementi: intenditur etiã calore elementi: ſimiliter aliæ qualitates ſunt ergo eiuſdem ſpeciei, & ibi manent. 7.

Tertio concluſio. Complexio eſt temperies quatuor primarum qualitatum. Hęc concluſio ſequitur clare ex præcedẽti, ac propterea non alia rõne probatur. 3 Concl. cõplexio eſt tẽpies. 4. primarum qualitatum.

Nota tamen, quòd tales, qualitates, ut ſub forma mixti ſunt, habent firmitatẽ, & conſtantiam: imo accedente aliqua qualitate extrinſeca vi formæ expellitur. ad priſtinumq; ſe temperamẽtum reducit forma. Habẽt etiam hæ qualitates operationes alias adhuc tanquam mixti formę inſtrumenta, quas in elementis non attingebant, ut alibi oſtendetur.

Quarta cõcluſio. Tales qualitates ſunt eædem, quæ erant in elementis, refractæ tamen, & temperatæ. Et hoc eſt contra quartam ſententiam, quam non impugnamus, eo quod ſatis diximus ſuperius circa hoc: oportet igitur, ut argumenta ſoluamus. 4. Concl. qualitates elemẽtorũ manẽt, refractæ.

Ad primum nego ſimilitudinem illã ſat enim eſt, quòd ſicut elementorũ formis reſpondet una forma mixti, ita qualitatibus reſpondeat illarum tẽperies: non tamẽ eſt opus, quod ſi una ſimplex qualitas ſicut illi eſt una forma mixti quia id non poteſt eſſe, nã forma produci poteſt a mixtione elementorum, & qualitatibus immediate: at qualitas illa non poterit, ſi tales qualitates corrumpi debeãt deeſt enim proximum agens. Ad 1.

Ad ſecundum dico, quod phyſicum tẽperamentum nõ conſiſtit ita in indiuiſibili, ſicut mathematica proportio, ſed aliquam latitudinem patitur. Ad 2.

Aduerte autẽ quod per exceſſum vnius qualitatis nõ ſtatim dicitur nouum temperamentum, niſi ſit fixum, & formæ conueniens. Nota.

Pati-

Patitur etiam latitudinem extenſiuã: non enim cum vna pars ſit non tempera ta, ob id totius ſoluitur ſemper temperies.

Ad 3. Ad tertium non negamus, in gradu non ſummo contraria ſimul eſſe: quod ipſi fateri tenentur: dum enim nondum eſt mixtio perfecta,ſed mutua pugna tūc ſimul ſunt contraria: nec hoc eſt ullum impoſſibile,aut improbabile.

Ad 4. Ad quartum nota eſt ſolutio:nam accidentia immediate ſubiectantur in materia ut alibi diximus:hæc autem nō mutatur:totum eſt aliud,& aliud, quod uocant ſubiectum denominationis.

Totius q̃ſtionis ſumma. Ex omnibus his colligo elementa non manere ſecundum formas proprias: ac propterea non manere actu in mixto,manere autem ſecundum materias,& virtutes temperatas, & loco illarũ formarum elementorum ſuccedere formam mixti, virtutes illas eminenter complectentem, atque ita manere virtute,& potentia.

QVAESTIO XIX.

An mixtio ſit poſſibilis.

Quamuis quæſtio hæc ordine naturæ primo loco tractanda eſſet, tamen ordine doctrinæ,quia pendet ex dictarum opinionum diuerſitate, & quia communiter poſt alias diſputatur, iudicium commune in hoc ſequemur:tũ etiam quia non admodum refert.

Senſus q̃onis. Senſus igitur quæſtionis eſt, An elementa poſſint coniungi ita,vt ex eis mixtum fiat: Sunt autem argumenta in oppoſitum.

1. argum. Primum,ut elementa ad mixtum conueniant opus eſt aliquo mouente,& trahente ipſa ad mixtionẽ ſunt enim ſeparata:quęq; in ſuis locis: at nullũ vr eſſe tale mouẽs. Non.n.elemẽta ipſa ex ſe poſſunt cõuenire; quia extra locum non tẽdunt: ergo mixtio nō eſt poſſibilis naturaliter.

2. Secundum. Dato quòd conueniant, ad hoc nō videtur poſſe fieri mixtio.In mixtione producitur noua ſubſtantia mixti diſtincta ab elemẽtis, perfectiorq; ipſis: at imperfectũ non poteſt producere perfectius;ergo nec elemẽta producent mixtum;non igitur mixtio poteſt eſſe.

3. Tertio. Si mixtum eſſet, quęlibet ipſius pars eſſet mixta: ſed hoc videtur eſſe nō poſſe abſque corporũ penetratione: hæc autem eſt impoſſibilis, ergo & mixtio. Quòd debeant eſſe cum penetratione, probatur. Sumo partem unius elementi, quæ futura eſt pars mixti, ſi talis eſt mixta, ergo ſunt in ea alię elementorum aliorum partes;ergo datur penetratio.

4. Quarto. Mixtio debet fieri per miſcibilium diuiſionem, ſed talis fieri non põt, ergo nec mixtio. Minor probatur. l. diuiduntur miſcibilia in omnẽ ſuam partẽ.l. non primum eſt impoſſibile: ſi autem non:ergo in aliquas partes diuiſio fit, non in alias. Cum uero non ſit ratio,quare potius in has,aut in illas diuiſio fiat,videtur,quòd nulla poſſit eſſe diuiſio,& ſic nec mixtio.

5. Quinto. Vt mixtio fiat neceſſarius eſt locus aliquis:at non videtur, quis poſſit eſſe cum enim unus ſit, uni elemẽto erit naturalis,aliis tribus erit violentus, erit igitur mixtio uiolentia: quod abſurdum eſt.

6. Sexto. Elementa ſi miſcentur,debent eſſe quatuor:at non videtur, quod alicubi poſſint trahi, & eſſe elementa quatuor: non ergo mixtio poteſt eſſe Antecedens probatur,quia ſi duo eſſent elementa,nō eſſet mixtio,quia.l.unum eſt fortius, & tunc alterius corruptio,l.utrunque eſt ęquale, & neutrum aget, ſi autem ſunt tria,tunc duo erunt ſymbola,& agent, & vincent tertiũ debent ergo eſſe quatuor elementa. Hæc ſunt argumenta,quæ difficultatem faciunt.

Attende autem,quòd ſi mixtio futura eſt,quinque ſunt neceſſaria, mouens & coniungens iſta elementa ad mixtionẽ, ſunt enim in locis ſeparatis. Præterea efficiens,& generãs mixtum, modus etiam quo fiat mixtio:locus,in quo fiat miſcibilia,quæ miſceantur. Sed uno horum deficiente,non fit mixtio,ob id ſingula argumenta ex oppoſito tendunt cõtra unum ex iſtis. Primum enim probat deeſſe mouens,ſecundum deeſſe efficiens, tertium & quartum nō eſſe modum,reliqua duo auferunt locum, & miſcibilia. Quamobrem,ut hæc omnia ſoluantur, & elucidentur, hæc quinque ordine examinare oportet. 5 fundã. quinque ſũt neceſſaria ad mixtionẽ

Primum

2. fundam. duas eſſe opin. 1. opinio. Prius tamen aduerte, quòd ſunt duæ opiniones notandæ in hac parte, quæ mixtionem auferre uidentur. Prima eſt quorundam, quam citat Hugo. ſen. ſen. 1. doct. 2. cap. 1. Iſti dicebant, elementa nō eſſe in mixto uerè, ſed methaphoricè. Quia enim uidemus in his quæ mixta dicũtur, ſimiles eſſe qualitates, quas in elementis experimur, ob id in talibus elemẽta eſſe dicimus, tamen uerè non ſunt.

Reiicitur 1. ſenten. Hæc opinio dimittitur modo, tanquã aliena, & contra communem ſententiam omniũ, cum non inuiatur rationi ulli.

2. opin. Altera opinio aliorum eſt, qui fatetur quidem eſſe in mixto elemẽta, dicunt tamen, quod nullum mixtum ſit immediate ex elementis, niſi ex alio mixto, ſicut materia quidem in compoſitio eſt, non tamẽ fieri poteſt aliquid ex iſta materia, niſi præceſſerit ſub alia forma; ita nil fieri poteſt ex elementis puris, niſi ſub alia mixti forma præceſſerint.

Reiicitur 2. ſenten. Hęc autem opinio non eſt tenenda, nã quamuis id frequẽs ſit, ut fiant mixta ex alijs, quid tamen prohibet fieri poſſe aliquid immediatè ex elementis. Si enim eſt iſte ordo neceſſarius, ut unum ex alio fiat, cum non ſit in infinitum proceſſus, deuenire oportet ad aliquod, quod immediatè ex ipſis pendeat: nulli ergo ſit dubium, ex elementis poſſe fieri tertium aliquod.

Authoris ſententia. Quid ſit mouens elementa ad mixtionem Examinemur ergo, quod erit huiuſmodi mouens. Reſpondet bene Alb. tract. 6. cap 4. & lib. 20 de animalibus. tract. 1. capit 8. unde deſumpſit S. Tho. in præſenti loco: quòd orbes cœleſtes ſunt primi motores elementorum ad mixtionem, quod etiam Ariſtot. inſinuauit. 1. Metheor. c. 2. qui de his mixtis, quæ in regionibus inferioribus fiunt, uolẽs tractare, ſtatuit hoc velut principium, oportere elementa eſſe contigua orbibus ſuperioribus, ut inde poſſent gubernari.

Duo ſunt quib. cœli mouere poſsũt elemẽta. Duo autem ſunt, quibus præcipuè orbes mouere poſſunt elementa ad mixtionem. Alterum eſt calor, quo partes terræ ſubtiliores, quæ exhalationes dicuntur, ſurſum eleuantur, & ex aqua ſimiliter uaporẽs, ut notum eſt. Alterum eſt frigiditas qua aer & ignis denſantur, & deſcendũt aliquo modo, & ſic omnia cõueniũt, aliquando ẽt ex radiorum refractione in partibus quibuſdam exhalationis ignis ſit. Vide igitur, quo pacto non deſit naturale mouens elementa ad mixtionem, & in unum coniungens locum. De efficienti aũt dicamus. Attende autem, ꝙ mixta ſunt in duplici differentia, quædam animata quædam inanimata. De animatis certum eſt, quòd uis ſola elementorũ nõ attingit productionem mixti huius, ſed neceſſaria eſt uis & calor cœleſtis, unde, quę ex putrefactione generantur animalia, non abſque calore cœleſti generantur. Vnde calorem uiuentium cœleſtẽ uocat Ariſt. 2. genera. animalium. c. 3. Quid ſit efficiens mixtiõis ac primo in mixtis aĩatis.

Ad de inanimatis non ita certum eſt. Dico tamen, quòd ſecũdum Ariſt in omnibus opus eſt uirtute cœleſti, ob id Solẽ cum cauſis particularibus agere omnia, docet; & cœlorum motus eſſe omnium cauſas. Similiter metalla uirtuti ſtellarum tribuuntur, & hoc probabilius eſt, ut ſit iſta colligatio, & nexus horum inferiorũ cum ſuperioribus. In mixtis inanimatis, quid ſit efficiens mixtionis.

Dico tamen, quod non eſt omnino improbabile, dicere, quòd aliquod mixtum ſolum elemẽtorum uirtute fieri poſſit, licèt enim ſingula ꝑ ſe imperfectiora ſine coniuncta tamen attingere poſſunt productionem alicuius perfectioris.

De modo autem mixtionis diſſerere oportet. Sunt autem iuxta ſentẽtias propoſita tres modi, & authores plures, qui quidem conueniũt, quòd miſcibilia uſq; ad minima naturalia diuidantur, & ſingula minima ſint, iuxta alterius miſcibilis ſingula, & mutuo alterẽt, donec una tertia reſultet forma ipſius mixti. Tamẽ differunt. nã Auerroes dicit, quòd in ſingulis minimis ſunt quatuor elementorũ formæ & qualitates refractæ, eo quòd ſingula minima ab alijs per mutationem recipiunt, tres elementorum formas, & alias qualitates, ut dum minimum ignis alteratur ab aliis recipit formas aliorum elementorũ refractas, & ſic quęlibet pars mixti eſt mixta abſque penetratione. Quis ſit modus mixtionis, tres ſententiæ de modo mixtionis. 1. Auer.

Auicena autem admitti alterationem, ſed in ſolis qualitatibus quatuor, donec, confundantur iſtæ quatuor qualitates & fiat una complexio, & inſurgat mixti forma. 2. Auic.

S. Tho hoc loco idẽ dicit, hoc ſuperaddẽs, ꝙ cum qualitatibus ẽt recedũt ꝓpriç 3. modo

elementorum formæ. Omnes igitur non ponunt penetrationem in materijs, quia iuxta poſitæ ſunt, & forma exiſtens in uno minimo alterat alterũ, donec adueniens ipſa mixti forma, una fiat materia cõtinua, & reſultet qualibet pars mixta.

Idem dicunt alij, ſed in hoc differunt, ꝙ dicunt, qualitates manere in eſſe refracto. Quod etiam aſſerit D. Thomas alij locis ſupra citatis.

In mixtione uõ requiritur diuiſio uſque ad minima. Et hoc etiã nos dicimus, hoc uno ablato Crediderim enim, ꝙ nõ eſt talis minimorũ diuiſio, ſed quòd diuiſio quidẽ fit, ſed non eſt opus, ut fit uſque ad minima ſed uſq; ad paruas partes, nã licet minima non ſint, poſſunt tamen ſe inuicẽ alterare, imò credo, ꝙ aliquę ſunt maiores aliquæ minores, quia ſubiecta miſcibilia non ſunt ſemper uniformis, ut in æquales poſſint diuidi partes, eſt igiẽ quælibet pars mixta cũ in qualibet temperies quatuor qualitatũ firma, & mixti forma ſint

A quo fiat illa diuiſio miſcibiliũ. Petes, a quo iſta diuiſio fiat. Dico, ꝙ miſcibilia ſuo motu, quo unum cum altero conuenit, & ſua actione ſe diuidunt.

1. Quare autem magis in his quàm in illis partes diuiſio fiat.

2. Aliqui tribuunt inęqualitati, qua non uniformiter recipit cęleſtẽ impreſſionẽ propter diſtantiam inæqualem.

3. Tribui etiam poteſt alicui difformitati ipſarum partium i. in ſe. l. in ordine ad aliud miſcibile.

De loco mixtionis. Circa locum mixtionis, ſcito aliquando in aere, aliquãdo in aqua fieri frequẽtius fiunt in terra, maior enim terræ portio in his inuenitur. Tamẽ difficultas eſt, quia uidetur uiolentia mixtio. Quo aliqui ſoluunt, dicentes quod habet aliquid uiolenti, puta motum elementorũ extra locum proprium, tamen qua parte mixti productio eſt, naturalis eſt, nam etiam illi motus naturales dici poſſunt, quatenus ab agenti uniuerſali fiunt, & in mixti productionem tendunt, ad quod ipſa elementa ordinantur ex natura ſua.

Quæ ſint miſcibilia Supereſt ut quintũ examinemus. Attẽde autem, quòd eſt duplex mixtio. Prima & ſecunda Prima eſt, quæ immediatè ex ipſis fit elementis, ſecunda, quę ex mixtis fit. Si de prima fiat ſermo, dico, quòd nõ eſt opus, quòd ſemper formaliter conueniant omnia elementa ſed ſat eſt, quòd ipſorum uirtutes. Fiunt enim in terra mixta, & nullus fortaſſe ignis eſt formaliter, eſt tamen calor, qui ipſius eſt uirtus. Et hoc modo cõceſſit bene. Scotus 2. ſentẽ. d. 15. q. unica, quòd ex uno elemento fit mixtum aliquando, & hoc eſt argumentum, quod in mixto non ſint elementa formaliter, ſic enim in forma oportebat adeſſe, at intra aquas quomodo id fiet.

Duplex mixtio.

Quid requiratur ad primã mixtionem.

Quid requiratur ad ſecundam. Si uero fiat mixtio ſecunda, tunc miſcibilia mutuo agunt & patiuntur, ſed per qualitates primas.

Nota. Nota tamen multũ, quòd iſtæ qualitates alias uirtutes & effectus faciunt, cum mixta miſcentur, quàm cum elementa; quia ſecunda mixtione ſunt inſtrumenta formæ mixti, quæ nobilior eſt, quã forma elementi, ob id nobiliores facit effectus ſicut calor ignis, ut ab anima mouetur, nutritionis principium eſt, quòd notauit Hugo ſen. 1 doctr. 3. cap.

Ad arg. Ex his omnibus patet ſolutio omniũ argumentum, & quæſtionis elucidatio.

Tria ſunt i mixtione. Vnum tamẽ nota, ꝙ in mixtione tria ſunt, & diuiſio miſcibilium, partiumq; cõtiguatio, & mutua alteratio, & tandem acquiſitio formæ mixti, partiumque, ac materiarum continuatio Mixtio propriè hoc tertium eſt, quãuis aliquando alterationem etiam includat. Atq; hæc ſatis de libri prioris huius enarratione.

Finis primi libris.

IN LIBRVM SECVNDVM
De Generatione, & Corruptione.
CAPVT PRIMVM.

De mixtione igitur, & tactu. Tex. 1.

Intentio Ariſt.

INTENDIT modo Ariſt. & elementis ſermonẽ facere: quã uis enim in libro ter tio, & quarto de Cœlo, etiam de elemẽti diſputauerit: id. tñ non eadẽ cautione factum eſt, ut dicit Auer. 3. Cœli, com. 1.

Qua rõne agat hic de elementis & 2. ac 3. de cœlo.

Elementa enim poſſunt bifariã cõſiderari: & ut uniuerſi partes, corporaq; ſimplicia ad locum mobilia ſunt, & ut generabilia, corruptibilia, corruptionis, generationiſque cauſæ alijs omnibus ſunt. Priori modo ad libros de cœlo ſpectant; modo vero poſteriore ipſorum eſt conſideratio præſens.

Epilogus eorũ quæ tradita ſunt in 1. lib.

De ipſorum igitur primò generatione tractaturus, ſuam intentionem Ariſt. proponit: vt autem ſermonem cum præcedẽtibus continuet, epilogum eorum, quæ dicta ſunt, facit, incipiens ab his, quæ ultimo loco tractauerat. Dictum igitur eſt de mixtione, tactu, actione, & paſſione: dictum etiam eſt de Generatione, & Corruptione ſimplici, i. ſubſtantiali: de hac autem tria dicta ſunt, quomodo eſt puta: per mutationem totius in totum, nullo ſenſibili manente: præterea cuius eſt; eſt enim entis in potentia: præterea propter quam cauſam, ſcilicet propter materiam, dictum etiam eſt ſimiliter de alteratione: & de hac duo: Alterum, quid eſt alterari: alterũ, in quo differat unumquodq; idest, quomodo differat à generatione.

Cõtinua tio, ſecun di libri cũ primo.

Continuat ſtatim ſermonem, ut poſt iſta tractentur vocata elementa. i. fiat diſputatio de elementis, quæ communiter elemẽta uocari ſolent. Subdit rationem, quare de his oporteat conſiderari: quia, inquit, talia ſunt cauſæ generationis, & corruptionis omnium aliorum corporũ naturalium: in qua ratione explicatur cauſa, & ratio formalis huius conſiderationis elementorum, vt diximus in principio.

Et nota, quòd non ſolũ iſta uerba ſunt ratio, ꝓpter quam tractari debeat de elementis, ſed etiam eſt principium quoddam tractationis, puta, quod elementa ſint cauſa generationis, & corruptionis corporum naturalium. Nota.

Horum autem ſubiectum materiam ubi quidem. Tex. 2.

Elemẽta eſſe principia cor porum.

ELEMENTA principia eſſe corporũ aliorum ſenſibilium generationis, & corruptionis oſtẽdit ex Antiquorũ ſententia: qui ip ſa ponebant. Fuerũt enim quatuor ſententie. Quidam enim unũ principium elemẽtum ponebant, ſ. ignem, aut aerẽ, aut corpus mediũ diſtinctũ ab utroque: alij duo poſuerũt: alij tria: alij quatuor ipſa elementa, ut Emped. Hi autem omnes principia ponebant ipſa elemẽta, ſed diuerſo modo. Qui enim plura dicebant, hi ipſorum congregatione. l. ſeparatione res corrumpi. l. generari dicebant: qui vero unum, hi non congregatione, l. diſgregatione ipſorum, cum unum eſſet, ſed ipſius elementi alteratione, puta denſatione. l. rarefactione dicebat res fieri, aut corrumpi: omnes tamen elementa principia aliorum generationis, & corruptionis ponebant. Senſa antiquorum.

Quod igitur prima principia, & elementa. Tex. 3.

Elemẽta ſunt alio rũ corpo rũ prima principia

COLLIGIT concluſionẽ ex præcedẽtibus, ꝙ manifeſtum eſt, elemẽta uerè dici aliorum corporũ prima principia, ſiue per congregationẽ, ut dicunt ponẽtes plura, ſiue per alterationẽ, ut dicũt potes unũ, tãtum uolẽs cõſtituere iſta elementa

menta non abſolutè ipſa eſſe prima principia, ſed adhuc habere principium prius reprehēdit duas ſnias. A'tera eſt illorum quos ſuperius dixit, ponere unum ſenſibile corpus ſeparatum, & diſtinctum ab elementis quatuor, ex quo ipſa fierent; quod corpus vocat infinitum. i. determinatum, quia ponebant ſeparatum, & diſtinctum ab aliis. Hos reprehendit, quia

Duę ſententiæ veterum reprehenduntur.

1. in hoc errabant, quod principium elementorum faciebant corpus actu, & ſenſibile: tale enim debet eſſe aut calidum, aut frigidum, aut al ud tale, & ſic coincidit cum uno ex elementis, aliter nō eſſet ſenſibile. Oportebat tale ponere, ut nō eſſet actu ſenſibile corpus, ſed potentia, ut fecit Ariſtoteles, & Plato.

Vt autem in Timæo ſcriptum eſt. Tex. 4.

ALTERA ſentētia, quam reprehēdit eſt Platonis, qui materiam quidem poſuit elementorum, & actu incorpoream: at in quatuor taxatur ab Ariſto. Primò, quòd non explicuerit, an tale principium ſit ſeparabile ab elementis: an ſit neceſſario coniunctum cum illis.

Altera ſententia

Quatuor errata ſecūdæ ſententiæ.

2. Secundo, quia nō utitur hoc principio in ſuis diſputationibus, ſed dixit materiam eſſe priorem ipſis elementis, ex ipſaque eſſe, ſicut opera artificialia ex auro, quod prius eſt operibus: tamen poſtea non amplius recurrit ad ipſam, ac ſi non eſſet.

3. Tertiò etiam in hoc reprehenditur, ꝙ aurum prædicari ueriſſimè dr de ipſis operibus; ut ſtatua eſt aurum, ita etiā materia de elementis; at aurum nō hoc modo dicit de ſtatua. ſ. ſtatua eſt aurum, ſed aurea: ſubiectum enim alterationis prædicatur, vt corpus eſt album, l. album eſt corpus: at quod generatur, non ſumit à materia appellationem; rationem huius docet Ariſt. 7 Metaph. tex. 26. quia cum ſubiecti fit mutatio aliqua, tunc non abſoluiè prædicatur, ſed denominatiuè: cum aurum fit ſtatua, præcedit quædam auri mutatio: excauantur enim partes aliquæ, ob id ſtatua aurea dicitur: Similiter homo terreus, quia terra mutatur, materia etiam præcedit priuationem, & alteram contrariam formam, non igitur tales propoſitiones concedi illo modo habent.

Sed elementis exiſtentibus. Tex. 5.

CAPVT P

REPREHENDITVR quarto Plato: quia uſ. materiam facere ſuperficiem: qđ eſt impoſſibile. Et ratio eſt, quia elementa ipſa, quę ſunt ſolida corpora, reſoluit ultimo vſq; in ſuperficies: at materia id eſt, in quod ultimo corpus reſolui debet: uidetur igitur poſuiſſe, materiam eſſe ſuperficiem. 4.

Reprehenſio aūt huc tendit, ꝙ cum poſuiſſet materiā primum principiū elemētorum, debuiſſet elemēta in ipſam reſoluere, & nō in ſuꝑficies: & ſic nō utiť ꝑtincipio, qđ poſuit, vt ſuperius expoſitū eſt.

Nos autem dicimus aliquam materam. Tex. 6.

SVAM modo ſententiam explicat de elementorū princ pio Dicit, quod principium eſt materia ipſa, & non corpus aliquod actu: at iſta materia non eſt actu ſeparata. l. ſeparabilis ab omni forma; ſed ſemper eſt cum contrarietate. i. cum formis, & qualitatibus oppoſitis de quo dixit ſe alibi dixiſſe. ca. 3. & 4 de Cœlo exactius. latius.

Sētētia Ariſto. de principiis elementorū non eſſe corpus actu, ſed materiā.

Sed tamen quoniā & hoc modo ſunt.

Cum dixiſſet, elementa habere principium ſ. materiam inſeparabilem à contrarietate, dicit, quòd de ipſis elementis ſic oportet loqui tractare, ut non ipſa principia prima exiſtimemus, ab ipſiſque ſtatim incipiamus: ſed primum conſtituamus eſſe vnum primum principium ipſorum, actu inſeparabile à qualitatibus, & formis contrariis.

Aliquod eſſe ꝑ ſe principium elemētorum inſeparabile ab eorum formis, & qualitatibus contrariis.

Oſtendit aūt obiter: quod ſit materia diſtincta à cōtrariis, quia unum cōtrarium nō ſubiicitur alteri, ut calor frigiditati. l. è contra, ſed unum tertium opus eſt eſſe quod utr q; ſubiiciatur: unde colligit, quod materia eſt primū principiū, cu ipſis ſubiiciatur contrariis. Materiam vocat, quod eſt in potentia ſenſibile corpus poſt

Materia eſt diſtincta à contrariis, & eis ſubiicitur & è potentia ſenſibile corpus & elemētorū principium.

poſt materiam ſecundum locum obtinẽt ipſa contraria, puta calor, frigiditas, & reliquæ: poſt has ſunt ipſa elementa.

Nota q̃d elementa ſunt principia corporum.

Vide igitur, ꝙ elementa ſunt quidem principia aliorum corporum, ſed tertio loco nam materia, & contrarietas ſunt principia priora. Et attende, quod loquitur de principijs non ſolum eſſentialibus, ſed etiam productiuis, quales ſunt qualitates, Vnde non mihi placet Philo. qui per qualitates hic vult intelligi ipſas elementorum formas, non enim hoc eſt neceſſarium; ſed prorſus ipſa accidentia intelliguntur, quod ſi in ſecundo loco ponuntur; id eſt, quia ſunt diſpoſitiones antecedentes. & diſponentes materiam ad elementa ipſa, & ſunt etiam ipſorum elementorum productiuæ, & cauſa.

Incipit agere de qualitatibus ſecũdo loco numeratis, relicta materia, d̃ qua antedictum eſt.

Aduerte etiam, quod cum ſecundo loco qualitates numeraſſet, ab ipſis incipit diſputare, omiſſa materia, de qua dictum eſt iam, eſt enim ipſa omnibns cõmunis.

Ideo autem docuit, elementa principia habere, ut à talibus inciperet principijs, & cauſis proprijs ipſorum, quæ formæ, & ipſorum qualitates ſunt, ut patebit ſequẽtibus textibus.

Hæc.n. tranſmutatur in ſe inuicem.

Qualitates ſecundo loco eſse principia corporum.

Oſtendit, vt exponit Philop. ꝙ ſecundo loco ſint principia qualitates, & non ipſa elementa. Ratio autem poteſt iſta eſſe: Quod minus tranſmutatur, magis eſt principium tranſmutationis, at minus tranſmutantur ipſæ contrariæ formæ, quam elementa, non enim unum contrarium tranſmutantur, & fit alterum, unũ autem elementum mutatur in alterum, ergo maiorem rationem principij obtinent qualitates, & formę.

Reprehẽdit Emp.

Reprehendit Empedoclem: quia dixit, elementa non mutari inuicem, dicens, quod niſi eſſent mutabilia inuicem elementa, nõ eſſet alteratio, alteratio enim in mutationes tendit.

Ordo & modus diſputationis ſeruandus.

Colligit ex hoc ordinẽ, quòd ab his incipere oportet, & determinare, quot, & qualia ſint principia, ut corporis principia ſunt, & hoc ratione oſtẽdere, nõ ſicut alij quid dicunt, ſed non probant, quare hæ qualitates ſint principia, & non aliæ, quare tot, & non plures, nos uero ratione oſtendemus.

Dubium.

Dubitatibus, quare potius ignis dicĩ tranſmutari in aquam, quam calor in frigiditatem.

Solutio.

Dico, quod nihil caloris fit frigiditas aliquid tñ ignis, ſcilicet materia fit aqua, ut notum eſt.

CAPVT SECVNDVM.

Quoniam igitur quærimus ſenſibilis corporis. Tex. 7.

Diſcurſ à quo inueſtigat qualitates.

EGREGIA methodo inquirit, quæ & quot ſint qualitates, quę principia ſunt corporum ſenſibilium. Primò enim conſtituit, q̃ debet eſſe corpus hoc cuius prĩcipia quęrimus: ponitq; ipſum eſſe tangibile, unde cum dr̃, hic quæri principia corporis ſenſibilis, intelliget tangibile

Dubium quale ſit corpus cuius pricipia quærãmus.

Sed dices. Quare huius, & non alterius ſenſibilis eſt ſermo.

Solutio.

Dico, qa eſt uniuerſalius reliquis omnibus, ipſaq; comprehendit, nam omne odorabile eſt tangibile, non autẽ cõtra, ſimiliter omne uiſibile corruptibile, & oẽ guſtabile, ac odorabile, non è contra.

Cur quærant principia corpora tãgibilium.

Et ratio eſt: quia aliorum ſenſuũ obiecta ſunt mixta tantum, at tangibilia ſunt mixta, & elemẽta, ob hoc quęrimus principia tangibilis. quę enim fuerunt huius principia, uniuerſaliter erunt principia corpori ſenſibilis.

Quomodo cognoſcamus principia corporis tangibilis. quatenus talia.

Cõſtituit ſecũdò Ariſto. quomodo dignoſcemus principia tãgibilis corporis, ut tãgibile eſt, doceťq; regulam eſſe ſenſum tactus, qualitates.n. quas tactus dignoſcit, inerunt corpori, ut tangibile eſt. Ex quo infert, quod aliorum omniũ ſenſuum qualitates non faciũt principia, & formas ſenſibili corpori, ſed ſolũ contraria tãgibilia. Excludẽda ergo ſunt ab hac ratione contraria aliorum ſenſiuum, ut albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, & alię huiuſmodi.

Occurit obiectioni.

Statim reſpondet obiectioni. Poſſet dicere quis. Viſus eſt prior tactu, ergo eius obiectũ prius eſt obiecto tactus: & ſic ſunt colores qualitates primæ Reſpõ. quòd licet ita ſit; quòd uiſus ſit prior, & color, tamen non inſunt colores corpori, ut eſt tangibile, tunc enim eſſent primę cauſæ, & principia; nil ergo prohibet

alia

alia ratione eſſe colores natura priores.

Nota quo-modo uiſus eſt prior.

Nota, quod hic dicitur uiſus prior nobilitate, & obiectum prius uniuerſalitate: quia uidemus aſtra, quæ non poſſunt tāgi: & ex hac parte vniuerſalius, & prius eſt uiſibile: tamen ſub ratione tangibiliū minus eſt uniuerſale: quia multa ſunt tāgibilia, quæ non ſunt uiſibilia, ut elementa. Præterea, tactus ineſt omnibus animalibus, non autem uiſus, quia illa eſt neceſſarius: & hac ratione prior eſt etiam tactus, eſt enim uniuerſalior.

Ipſorum autem tangibilium diuidendum. Tex. 8.

CVM qualitates tangibiles principia eſſe ſenſibilis corporis dixiſſet, conſtituit tertiò diuiſionem omnium: nam quæ abſolute inter has fuerint primæ, erunt principia ſenſibilis corporis.

Septē contrarietates quas percipit ſenſus tactus.

Ponit ergo ſeptem contrarietates circa tactum, ex quibus duas primas omniū probat; quia ad ipſas reliquæ reducūtur, atq; eas, ut principium ſenſibilium corporum collocat. Circa has igitur contrarietates tactus uerſatur, circa calidum, & frigidum, ſiccum, & humidum, graue, & leue, durum, & molle, lubricum, & aridū, aſperum, & lene, craſſum, & tenue.

Quæ qualitates ſint reijciendæ à numero primarū tāgibiliū.

Ex his omnibus duas primas ſumit, alias reijcit. Primò autem reijcit grauitatem, & leuitatem: quia non ſunt mutuo actiua, & paſſiua, nec alterant aliquid nec alterantur: at qualitates corporum ſenſibilium oportet, ut ſint actiuæ i. paſſiuę, & ſermo eſt de alteratione: ſi enim non eſſent tales, non eſſent corporum principia: corpora enim per qualitates ſe mutuò alterare, & miſcere debent.

Calidum autem & frigidum & ſiccū

4. primæ qualitates ſunt cal. dum. frigi. humidū, & ſiccum. Deſcribū tur. 4. primæ qualitates.

Ex ratione precedenti colligit, hęc quatuor contraria calidum, & frigidum, ſiccum & humidū, eſſe poſſe principia corporum: quia actiua, & paſſiua ſunt: duo enim priora ſunt actiua, & duo uero poſteriora, paſſiua: quod ex definitionibus ipſorum probat.

Calidum enim eſt congregans homogenea, & ſimilaria; ut patet in auro puro igni impoſito: tunc enim partes auri coniunguntur ex parte una, partes terræ ex altera parte.

Notat autem, quod ſi calor diſgregat res diuerſas eſt, quia dum congregat res ſimilares, ſeparat illas à diſſimilaribus; ob id diſgregare dicitur ætherogenea. *Calor.*

Frigidum autem eſt congregans diſſimilaria; ut apparet in gelu, ubi lapides, paleæ, & alia ſimul cōiungi accidit, ſunt ergo iſta actiua, nā congregare, agere eſt. *Frigus.*

Humidum autem, quod interminabile eſt. Tex. 9.

Ex deſcriptionibus humidi oſtendit, ſimiliter & ſicci, ipſa eſſe paſſiua. Humidum enim eſt, quod ſuo termino interminabile eſt, facile autem alieno terminatur; ut patet in aqua, hæc enim ſpargitur ſtatim, nec facilè terminum ex ſe retinet, quem facilè capit à continente, adaptatur enim figuræ uaſis. *Humidū.*

Siccum autem è contra, ſuo termino facile terminatur; alieno uerò difficilè, ut notum eſt eſt igitur utrumq: paſſiuū, eſſe enim terminabile. I interminabile, paſſionem notat. *Siccum.*

Tenue autem, & craſſum & lubricum. Tex. 10.

CVM oſtendiſſet, illa quatuor contraria, eſſe actiua, & paſſiua; nunc probat, quod omnia alia ad ipſa reducantur, ex priori enim patet eſſe principia, ex poſteriori autem probatur, illa ſola eſſe principia, & non alias tangibiles qualitates. Conatur ergo reducere illas alias ad has quatuor, reducitque primò tenue, & craſſum ad ſiccum, & humidum. *Oēs qualitates actiuæ ad has oēs reducuntur.*

Primò quidē tenue ad humidū tali ratione Et nota, quod ratio eſt Syllogimus cū proſyllogiſmo. i. ponit maiorem cum ſua probatione, minorem rurſus cū ſua probatione, propter quod ſyllogiſmus uidetur obſcurus, ſed dilucidè iſte eſt. Eſſe repletiuum eſt; proprium ipſius humidi: omne tenue repletiuum eſt; ergo eſt humidum. Vel clarius; Omne repletiuū eſt humidum, tenue eſt repletiuum, ergo tenue humidum eſt. *Tenue, & craſſū. Nota. Ratio.*

Maiorem

Quid ſit repletiuum. Maiorem probat. Facile terminabile ab alio, & ſequitur tangens.i.adaptat ſe & uni cum tangente, eſt humidum, at illud eſt repletiuum; ergo hoc eſt humidum. Nota, quod illud dicitur repletiuum, quod ſe imbibit cum altero, & uelut cū altero ſe penetrat; ſicut aqua terræ infuſa, & oleum cum ueſtibus, & alia ſimilia. Probat minorem quod tenue ſit repletiuum, quia eſt ſubtilium partium, & minimarum. i. facile in minutiſsimas diuidi poteſt particulas & ſic totum poteſt tangere totum. i. diffundere ſe per partes minimas alterius, & uelut illas penetrare. Reducitur ergo tenue ad humidum, ut particulare ad uniuerſale. quòd ſi hoc ad humidum, ſuum oppoſitum reducetur ad ſiccum, ut enim contrarium unum cū uno, ita alterum cum altero.

Rurſus autem lubricum quidem. Tex. 11. & 12.

Lubricū, & aridū. REDVCIT alia duo contraria, putà lubricum & aridum, ad humidum, & ſic cum. Primò lubricum ad humidū, quia lubricum eſt quoddam humidum, eſt.n. humidum aliquid paſſum, i. humidum commixtum cum ſubtili terreo, ex quo prouenit, quod ſit tenax, & unctuoſum, ſicut oleum, & ſimilia.

Eius autem oppoſitum, puta aridum ad ſiccum ſpectat eadē ratione, eſt enim quoddā ſiccum. i. ualde ſiccum, & quod tali humido unctuoſo eſt priuatū, quod fit ex eo, quia calor extraneus reſoluit humidum, & reliquas partes conſtringit frigiditas, & congelatum fit.

Amplius molle quidem aumidi. Tex. 13.

Molle. & durum. ALIA etiam duo reducit.ſ. molle ad humidum, durum autem ad ſiccum. Probat de molli, quia molle eſt quoddā humidum, quod in ſeipſum cedit, & non obſiſtit.

Nota duplex humidum. Aduerte ex 4. Metheor. cap. 4. eſſet duplex humidum, quorum unum cedit alteri corpori, ſed illud tale circunſtat, ut aqua, ſi lignum mittēs in eam, cedit, ſed cedens ambit lignum, eiuſq; terminis ſe commenſurat, & hoc non eſt molle.

Alterum eſt, quod cedit quidem, ſed ſuo ſe termino continet, nec circundat corpus, ut cera blanda, & alia, quæ humidum habent aliquanto conſiſtens, hoc humidum molle dicitur. *2.*

Hoc eſt igitur, quod hic dicitur, cedere in ſe ipſum, & non obſiſtere, & circundare. Eſt igitur omne molle humidum, non autem omne humidum molle. *Nota.*

Reducitur ergo molle ad humidum, durum autem eſt ſiccum quoddam, eſt enim congelatum. i. tali humido priuatum, hoc enim uocabulum multiplex eſt & uariis opponitur ex nominum propriorum defectu.

Dicuntur autem ſiccum & humidum. Tex. 14.

Multimodi humidi, & ſicci. SICCVM, & humidum multipliciter dicuntur, nec in quacunque ſignificatione ſumuntur, cū dicunt eſſe primas qualitates; ob id Ariſtoteles ipſa diſtinguit, aliaſque ſignificationes ad unam primā reducit.

Humidū. 1. modo. Aduerte autem, ut intelligas textum, quod tripliciter dicitur aliquid humidū. Vno modo non propria humiditate: i. ipſi inhærente, ſed humiditate alterius corporis ipſi coniuncti, & hoc dupliciter cōtingit. Vno modo, cum fit in ſola ſuperficie exteriori ut cum aqua ſuperfundit lapidi, & hoc dicitur udum ſeu roratum. *2. modo.* Altero modo, cum talis cōiunctio etiam fit in profundo, ut cum aqua imbibitur terræ, tunc terra dicitur hoc ſecundo modo humida, quod humidum dicitur irrigatum. *3. modo.* Tertiò aliquid eſt uere humidum, quod propria, ac inhærente ſibi humiditate humidum eſt, ut aqua, & alia.

Siccū tribus modis. Siccum etiam tot modis dicitur, nam cuique humido ſuum ſiccum opponitur per priuationem tali humiditatis. *Oia reducūtur ad unum 1. humidū, & primū ſiccum.* Vult ergo Ariſtoteles, quod humida duo ad tertium reducantur, quod uocat primū, & ſicca etiam duo ad primum, & ſic unū eſt primum ſicc[um], unū primū humidum.

Tertius expō. In textu igitur probat, ſiccum, & humidum eſſe multiplicia tali ratione, quia ſicco opponuntur humidum, & udum, & humi-

& humido opponũtur vdum & irrigatũ: vtraque ergo ſunt multiplicia: quia regu la eſt Topica; Cui multa opponuntur, ipſum eſt multiplex. Statim tamen dicit, quod hæc reducuntur ad primum humidum, & primum ſiccum & facit rationem hanc: Vdum, & irrigatum, quibus ſiccum oponitur, reducuntur ad primũ humidum; ergo etiam ſiccum illis oppoſitum ad primum ſiccum.

Nota. Et nota, quod eſt defectus uocabuli: nam duplex eſt ſiccum correſpondens duplici humido.

Rurſus autem humidum, & congelatum. Tex. 15.

Quid ſit 1. humidũ, & 1. ſiccum. OSTENDIT hoc primum humidũ & primum ſiccum, dicitq; humidũ primum habere propriam humiditatem in profundo; ſiccum autem, quod hac priuatur diciturq; ſiccum coagulatum, & hoc erit primum.

4. genus humidi, & ſicci ſecundũ aliam expoſitionem. Quamuis eſt alia expoſitio, quæ mihi magis placet, ut ponat aliud quartum humidum, & ſiccum, ita, ut humidum hoc ſit, quod mixtum eſt, habet autem humidum proprium, ut multa mixta humida, & hoc reducitur ad primum. i. ad ſimplex, quod eſt humidum primum: Similiter ſiccum in mixto dicitur coagulatum, & hoc reducitur ad ſiccum ſimplex, & elementare: ſic igitur omnia tangibilia contraria reducuntur ad illa quatuor.

Dubium. Dices, Quare nihil dicit de aſpero, & lenè? Dico, quod notũeſt eſſe dura, & ſuper

Solutio. addere partium ſitum. Aſperum enim eſt durum, habens partes prominentes, & in æquales: lene autem durum, habens parte æqualiter prominentes.

Cõcluſio Concludit quatuor eſſe primas qualitates, ad quas reliquæ reducuntur, ipſæ tamen non ad alias: non enim reducitur calor ad humidum, nec ad ſiccum, nec ſimiliter reducitur frigidum ad illa duo, nec è contra.

QVAESTIO PRIMA.

An quatuor qualitates ſint elementorum formæ ſubſtantiales.

QVamuis elementis ſingulis, ut dicetur inferius, duæ inſint qualitates primæ, tamen in una eſt, quæ præcipue ineſt, & ei appropriatur, ut igni calor, aeri humiditas, aquæ frigiditas, terræ ſiccitas: & de his difficultas eſt. An quęq; ſit ſuo elemento ſubſtantialis forma.

Et uidetur quod ſic, Primo ex Ariſto. tex. 7. ubi has, principia & formas corporum dicit eſſe: non ergo ſunt accidentia: nã accidens non eſt principiũ ſubſtantię. 1. Argũ.

Secundo. Differentia eſt ſubſtãtia rei, cuius eſt differentia: at tales qualitates ſunt elementorum differentiæ, ergo ſunt ipſorum ſubſtantiæ. & formæ. Conſequẽtia eſt certa cum maiori: minor probatã ex Ariſt. hoc libro tex. 24. ubi differẽtias uocat has elementorum. Præterea ratio ne; quia per qualitates has mutuo differunt elementa. 2.

Tertio: Elementa ſecundum ſe ſunt contraria: & non habent contrarietatem aliam, niſi in his qualitatibus; ergo iſtæ ſunt ipſorum formæ, & per eas conſtituũtur. Maior eſt Ariſt. hoc libro. tex. 49. minor, & conſequentia per ſe patent. 3.

Quartò: Ea eſt forma, qua ablata, etiã res illa auferiur: at ablatis hiſce qualitatibus auferuntur elemẽta ipſa; ergo ſunt ipſorum formæ. 4.

Tandem quinto: Id, quo aliquid producit, eſt forma: at elementa hiſce qualitatibus producunt ſibi ſimilia; ergo ſunt ipſorum formæ: ſi enim eſſent accidentia, etenim cum per illas producant ſubſtantiam; imperfectum produceret perfectum: quod uidetur fieri non poſſe. 5.

In hac difficultate eſt ſententia, & opinio, quam ſæpe Auerroes tribu it Alexandro: & uidetur Alexander hoc ſentire li. de ſen. c. 4. de odore, etiam eſt cuiuſdã Nicolai, ut citat Conciliator, differẽtia. 13. Hi aſſerunt qualitates has eſſe formas ſubſtantiales elementorum, ita, ut non ſit alia forma ſubſtantialis ignis; niſi calor, & reliquorum ſua qualitas. Huius opinionis argumenta ſunt facta in principio. Iandunus autem. 4. Phyſi. q. 4. non credit Alexandrum fuiſſet huius ſententiæ. 1. ſẽt. Alexan.

Sed cuiuſq; ſit, illa eſt abſurda, & non eſt tenenda, ponitur oppoſita concluſio. Qualitates hæ non formæ ſubſtantiales 1. Cõcl. cõtra primam ſententiam.

tiales elementorum, ſed uirtutes, & paſſiones ipſarum ſunt ſuperadditę formis.

1. Ratio. Probatur primo argumento, quòd facit Auer. 8. Meta. cõm. 8. contra iſtam ſententiam. Quod uni eſt ſubſtantia, nulli põt accidens eſſe: at iſtæ qualitates ſunt ſubſtantiæ elementorum ergo nulli poſſunt eſſe accidentia. At cõſtat eſſe accidentia in mixtis. & ſimiliter in ipſiſmet: ſiccitas enim non eſt ſubſtantia ignis, cum ſit calor, ergo non poſſunt eſſe ſubſtantiæ. Maior eſt Ariſt. 1. Phyſic. tex. 27.

Nota. Et aduerte, ꝙ loquimur de accidenti, quod diuiditur in prędicamenta nouem, quod aliqui uocant nominale, nam ſi ſit ſermo de accidenti uerbali. i. de prædicato, quod eſt extra rei naturam poteſt aliquid eſſe accidens, & ſubſtantia. Homo enim dicitur accidere animali quia non eſt de eſſentia animalis, quòd ſit homo, at homo ſubſtantia eſt.

2. Ratio. Secundo. Subſtantia non eſt per ſe ſenſibilis, ſed per accidens, ſenſus enim accidentium ſunt primo perceptiui, at tales qualitates per ſe primo a tactu percipiuntur, ergo non ſunt ſubſtantiæ.

3. Præterea tertio. Formæ ſubſtantiales non ſuſcipiunt magis, & minus, tales qualitates ſuſcipiunt, ut notum eſt, non ergo ſunt ſubſtantiæ.

4. Prætera quarto. Subſtantia non immediatè eſt operatiua; at tales qualitates immediatè operantur: non ergo ſunt ſubſtantiæ. Maior eſt Ariſtotelis, in prædicamento enim qualitatis conſtituit principia proxima operationum, uocatq; potẽtias. i. impotẽtias. Præterea de ſent & ſenſib. cap. 4. dicit, quod ignis, & iſta elementa non ſunt actiua, & paſſiua, niſi ut contrarietatẽ habẽt. Vbi oſtẽdit ipſum ignẽ, i. aquam non conſiſtere in contrarietate. Et nulli dubium eſt, eſſe talẽ ſententiam contra Ariſtotelem, at quòd ideo abiiciatur, argumenta tamen ſoluamus.

Ad 1. Ad primum dico, quod Ariſtoteles uocat iſtas qualitates principia non eſſentialia, ſed diſpoſitiua, & productiua elementorum, ut in textu expoſuimus.

Ad 2. At ſecundum reſpondet Auerroes. 5. Phyſic. cõm. 10. & Conciliator differ. 3. quòd ſæpe differentiæ rerũ occultę ſunt, at accidentia illis maxime coniuncta pro ipſis ſumuntur, tanquam per ipſas formæ inducentur, & hac ratione Ariſtoteles has uocat differentias elementorum, ſed non ſunt primæ differentiæ, ſed ſecundæ, & accidentales, primas tamen indicant.

Ad tertium dico, quod elementa in ſua ſubſtantia non ſunt contraria, ſicut nec aliæ ſubſtantiæ inter ſe, ſed ratione ſuarum qualitatum. Et confirmo ex eodem textu. Poſtquam Ariſtoteles dixit, elementa eſſe contraria; ſtatim declarauit, dicens, Prout contingit ſubſtantiam ſubſtantiæ contrariam eſſe, ac ſi dixiſſet, Illa contrarietas eſt in elementis, quæ ſubſtantiis permiſſa eſt, ſcilicet ſecundum ſuas qualitates. Et clare hoc dixit hoc libro text. 22. ubi dicit, hæc eſſe contraria, quia paſſiones habent contrarias. Ad 3.

Obiectio Dices: Cauſæ contrariorum contrariæ ſunt: ſi igitur paſſiones contrariæ ſunt, & formæ, quę ſunt ipſarum cauſæ. Dico, quòd illa maior, ſi in omni genere cauſæ intelligatur, amplificari debet, ut ſit ſenſus, Cauſæ contrariorum aut ſunt contrarię, aut diuerſæ. Vel cauſæ contrariorum ſunt contrariæ; ut patet re uera formaliter. Solutio.

Ad quartum reſpondet Auerroes. 8. Metaph. cõm. 5. quod illud, quo primo ablato, aufertur res, eſt quidem forma, non tamen id, quo ablato non primo, aufertur res. Explico. Abſciſo, & ablato capite moritur homo, non tamen caput eſt forma, quia ipſius ablato non aufert primo hominem, niſi anima, quam aufert capitis abſciſio. Ita ablato calore aufertur ignis nõ primo, ſed quia calor ablatus aufert ipſam formam. Hoc idem dicitur de aliis elemẽtorum qualitatibus. & prima in gradu remiſſo bene aufertur calor manente forma, & frigiditas &c. in aliis elementis. Ad 4.

Ad quintum dico, quod cum agit aliquid eſt agens principale, puta ſuppoſitũ & inſtrumenta duo, unum principale, & id eſt forma ſubſtantialis, & inſtrumentum ſecundarium. ſ. qualitas, & potentia, ſeu uirtus, aſſimilatur nautæ, qui manu, & temone monet. Ad 5. Nota quæ ſit agens princip. in actione

Dico igit, quòd nõ id, quod immediate agens agit, eſt forma ſubſtãtialis: ſed hoc

eſt inſtrumentum principale, qualitas uerò eſt inſtrumentum ſecundarium.

Nec inconueniens eſt, quòd imperfectius producat actione inſtrumẽtaria perfectum, ſi agit in uirtute perfecti agenti, ut alibi dictum eſt. Et de hoc præſenti quæſiti ſufficiat.

QVAESTIO SECVNDA.

An ſit tantum quatuor primæ qualitates.

Duplex difficultas ſ hac qōne.

SENSVS q̃ſtionis notus eſt. Ariſtote. enim quatuor tangibiles qualitates primas conſtituit, calorem, frigiditatẽ humiditatem, & ſiccitatem. Difficultas igitur eſt duplex. An ſit aliqua alia præter has: uel an aliqua ex his ſuperfluò cõſtituatur. Vtroq; enim modo probabiĩ,
1. Argũ. non eſſe tantum quatuor qualitates. Eſt igitur argum. primũ. Motus eſt cauſa alterationis: & tamen motus non eſt qualitas reducibilis ad illas quatuor ergo aliquod eſt aliud accidens principium primum operationis Conſequentia uidetur certa. Loquor autem de motu locali Maior probatur primò ex.2. Cœli. te. 42. ubi dicitur, quòd motus eſt aptus calefacere lapides, & ignire ferrum.

2. Præterea Sect.5. problem. q 34. dicitur quòd flatus refrigerat feruentes ollas, & aer motus infrigidat: ob idq; minus calefieri, qui ad Solem deambulãt, quàm qui ſtant: illi enim excitant ſpiritum, & uentum qui infrigidat: ergo motus alteratiuus eſt: calefacit enim, & frigefacit.

Prçterea ſecundo: Lux eſt qualitas prima: imò prior illis quatuor: hæc enim cęleſtis eſt: At lux alterat corpora iſta: calefacit namque, & aliquando generat ignem; ſunt ergo aliæ præter illas qualitates.

3. Tertio. Sunt etiam uirtutes in rebus hiſce alteratiuæ ut patet in herbis, lapidibus, & aliis, quæ non ex elementis poſſe prouenire uidentur, ſed ex cœlis, ſunt igitur aliæ primæ qualitates.

4. Quartò. Videtur diminutus Ariſto. in probandis his qualitatibus. Non enim meminit rari, & denſi, quæ quidem contraria ſunt circa tactum.

5. Præterea quinto. Ex alia parte uidenẽ eſſe pauciores: nam calor, & frigiditas faciunt, quòd aliæ duæ faciunt: ergo ſuperfluunt, ſiccitas, & humiditas. Conſequẽtia uidetur bona: ſed probatur antecedens ex Ariſt. 4. Metheor in principio, ubi dicit, quòd calor, & frigus e ſiccant, & humectant, & indurãt, atq; mollificãt: qui effectus ſunt aliarum duarum qualitatum.

Præterea ſexto. In uno genere unũ eſt primũ: ergo in genere qualitatis una tantum erit prima: non igitur ſunt quatuor. 6.

Huius difficultatis elucidatio tota pendet ex intelligentia eorum, quæ Ariſt. dicit circa has qualitates: ob id hoc primũ eſt explicandum. Ex qbus pendeat tota difficultas.

Aduerte igitur, quòd Ariſt. inquirit principia, & qualitates, quæ ſint primæ cauſæ cuiuſq; tranſmutationis ſenſibilis: tales autem qualitates deberent habere quatuor conditiones. Prima eſt, quòd eſſent uniuerſales. i. quòd eſſent tales, ut eſſent cauſæ cuiuſq; ſenſibilis mutationis, & non huius eſſent, alterius non. 1. fundũ qualia principia inquirat Ariſto. conditiones qualitatum. 1.

Secunda eſt, quòd eſſent ſimplices. i. primæ, quæ non dependeret ex aliis: iam enim non eſſent uniuerſales cauſæ, ſi ex aliorum antecedentium mutatione dependerent. 2.

Tertia, quòd eſſent actiua uera actione. ſ. alteratiua, & corruptiua: aliter enim nõ eſſent cauſæ trãſmutationis ſubſtãtię. 3.

Quarta, quòd ſint mutuo actiuæ, & paſſiuæ. i. agant cum contrarietate: ſic enim poterũt mixti cauſa eſſe, niſi enim repaſſiuæ eſſent, tunc corpora ꝑ illas qualitates in mixtionẽ uenire non poſſent, & ſic non eſſent cauſæ mixtorum mutationis, debẽt ergo agere cum contrarietate. 4.

Ariſt igitur ad indagandas tales qualitates optima uſus eſt methodo, obſeruauit. n. qualitates mutuo actiuas, & paſſiuas ſenſibiles, reducitq; illas ad corpus tangibile, ut tangibile eſt, nam quæ fuerint cauſa talis corporis, erunt uniuerſales cauſæ tranſmutationis omnium ſenſibilium, nam reliqua omnia tangibilia ſunt, non autem è contra, ut explicuimus in textu. 2. fundũ qua methodo uſus ſit Ariſtote. in ueſtigãdis his qualitatibus.

Vlterius, adhuc conſtitutis his tangibilibus, indagauit, quæ inter has ſint primæ, nam hærunt abſolutè primæ, & ſic reducit illas omnes contrarietates ad duas,

duas,unde notum facit, haſce qualitates eſſe quatuor propoſitas.

Non negat Ariſt. eſſe alias qualitates actiuas.

Hinc fit,non eſſe mentem Ariſt. negare abſolutè eſſe alias qualitates actiuas, ſunt nãq;.Similiter nec negare eſſe qualitates alia alteratiuas: ſunt enim,vt patet de lumine,quod alterat:ſimiliter de qualitatibus virtualibus, vt patet de calore virtuali vini, & alijs virtutibus alteratiuis:hæ enim agunt, ſed abſq; contrarietate,vt notum eſt. At ſermo Ariſtote. de agentibus cum contrarietate, & primis qualitatibus,procedit.

1. Cõclu. Si autem pro maiori huius dilucidatione prima concluſio. Aliquæ ſunt qualitates actiuæ, ſed non dicuntur primæ; quia non agunt actione propriè alteratiua,& tendente in mutationem rei. Hæc concluſio patet:colores enim,odores,ſapores,& ſoni agunt, in ſuos ſenſus, quorum obiecta ſunt, imprimuntque ſpecies,& ſui ſimilitudines, non tamen corruptiua actio eſt,nec eſt cum abiectione contrarij.

2. Secunda concluſio. Aliquæ ſunt qualitates verè alteratiuæ alteratione corruptiua, tamen primæ non ſunt, eo quod tales virtutes ex mutatione illarum primarũ proceſſerunt;ut patet de uirtute vini,aceti,& multorum aliorum mixtorũ, quæ uſum medicamentorum præbent.

3. Tertia concluſio. Sunt etiam ſimplices qualitates ueræ alteratiuæ,& priores his quatuor: tamen non mutant harum numerum; quia non cum contrarietate aguut.Patet de luce & de lumine,& cœlorum motu,& aliorum etiam corporũ, quæ uerè alterant.

4. Quarta concluſio.Præter has qualitates alteratiuas,quæ in mixtis ſunt, à primis elementaribus prouenientes; exiſtimo eſſe alias ex uirtute cœlorũ influxas: nec oppoſitum poſſum mihi perſuadere:

1. Ratio. Sunt enim uirtutes in his rebus adeo mirabiles,ut elemenorũ uiribus tribui non poſſint.Quis enim uirtutem ſeminis formatiuam tribuet elementis, cum animal longe excedat ipſa ſimiliter aliæ ſunt uirtutes rerum circa effectũ mirabiles, quæ profecto ex cœlo dependet.

2. Ratio. Præterea; quis ſibi perſuadet, corpus nobiliſſimum,quale eſt cęlum, nihil agere in his inferioribus, niſi lumen, & per lumen calorem, cum Ariſt. 1. Metheor. dicat,omnia iſta a cęlo cũ uirtute gubernari:& ait,quòd Sol,& homo generãt hominem? Vnde fit quòd multi effectus ex uarijs cęlorum motibus, & aſtrorũ aſpectibus in his inferioribus proueniant, & cœli non ſolum lumine,& motu,ſed etiã alijs uirtutibus occultis agant: quæ influentiæ dicuntur,quod docet.S. Tho. 2. celi, ſuper textum 42. & Albertus Magnus ubique, & Conciliator differt. 60. Marſil.Alber. q. 1. & Paulus Venetus. 1. Metheor. cap. 1.& alij plurimi, præter quoſdam Modernos,qui id negant abſq; ratione ulla.

Nota de actione cœli,& influentiis.

Authores pro influentiis

Et quamuis hoc alibi ſit tractandum, hoc unico erat argumento. Cęli enim infrigidãt inferiora iſta,ut notũ eſt;& alias qualitates inducunt: has autem pręſtare non poſſunt lumine, & motu: ergo alia uirtute operantur. Maior eſt certa: minor probatur.Si enim lumine id facerẽt, maxime lumini Lunæ id concederetur, ipſi dicunt. at hoc manifeſtè eſt falſum, & contra Ariſt. 4. de partibus animaliũ, cap.5.qui dicit, noctibus æſtiuis in plenilunio plus uigere calorem;quia maius lumen eſt:& dicit; quòd exanguis animalia tunc pingueſcunt ob maiorem calorem,quamuis par alimentum ſumant.Vide clarè,tale lumen calefacere.

Arg. pro influentia

Nec ualet,quod dicit Auerroes.2. Cœli.cõm.2.quòd per accedens infrigidant, & humectant cœli: quòd merito reprehẽdit.S Tho.illic. Cœli enim cauſæ ſunt uniuerſales,& per ſe:& præterea, quia ſi illa per accidens fiunt à cœlo, oportet dare cauſam,à qua per ſe fiant, quam nõ dabit quis per ſe igitur operantur:& hoc etiam iuxta,ut expoſitum eſt.

Excludit ſolutio. Auer.

Aduerte autem effectum per accidens reſpectu unius cauſæ,eſſe per ſe alterius: ut ſi nauta non per ſe eſt cauſa ſubmerſionis,danda eſt cauſa per ſe.ſ.uenti.Et ſi quid infrigidat per accidens, dabitur infrigidans per ſe.quid igitur erit,niſi.l.lumen.l.uirtus cœli,cum ipſi infrigidare dicantur.

Nota effectũ per accidens uniuscauſæ, eſſe p ſe alteri.

Ad argumenta igitur oportet rñdere. Ad 2.

Ad primum quamuis admitteremus, motum per ſe agere calorem,& frigiditatem,non id eſſet contra Ariſt. non enim ageret cum contrarietate, & repaſſione.

R 2 Dices

Nota quõ motus cauſet calorem.

Dices tamen, ut melius intelligatur, quomodo motus agat dico, quod motus non per ſe, & immediate calorem facit; ſed quia inducit diſpoſitionem, ad quam ſequitur calor: quod docet Alber. Mag. 12. Meta. cap 8. motus enim confricat & conterit partes, inducitque quandam raritatem, ad quam ſequitur calor

Nec eſt inconueniens, ut dicit Paul. 1. Metheor. cap 1 quod raritas, quæ ſolet ſequi calorem, ſit diſpoſitio aliquando antecedens ipſum calorem: at quia motus illam raritatem per ſe inducit, dicitur per ſe cauſa aliquo modo caloris.

Quamuis in uiuentibus motus ſit cauſa caloris ex alia, & eo, quia excitat ſpiritus animalis calidos, ad aliasq; trahit partes ſpiritus tamẽ ipſos illa uia calefacit.

Not. quare m. tus aliqñ flatus calidus ſit, efa. it

Non ſi tamen motus eſt cauſa frigiditatis, ſed per accidens, quia applicat aliud frigid.: quod docet Ariſt. Sect. 26. Problem. q. 56. vbi quærit, quare flatus, cum ſit calidus, infrigidat: & reſpondet primo, quod non quicunque flatus id facit, ſed qui emittitur compreſſo ore, qui enim emiſſus eſt expanſo ore, calefacit. Dicit autem, quod ille, qui eſt emiſſus ore compreſſo. per accidens infrigidat, quia mouet aerem frigidum uerſus rem infrigidandam Et dat ſignum, quod ſit corpus ſit prope, & approximatum ori, tunc calefacit quicunque flatus. Vide ergo motum infrigidare, quia per motum applicatur infrigidans.

Cauſæ duæ

Nota ergo, quod ſunt duæ cauſæ, qua raſpiritus. I flatus infrigidat res calidas. Altera eſt, quia mutat aerem contiguum rei calidæ qui ob uicinitatẽ calidus erat, inducitque ſemper aere n frigidiorem.

2. Altera cauſa eſt; quia motus condẽſat aeris partes, ut magis infrigident rẽ. Cõdenſata enim fortius agũt, & ob hãc cauſam utraq; manus immiſſa aquæ magis infrigidatur, ſi digitis motũ aquæ faciat.

Ad 2. Ad ſecundum dico ſimiliter: quod lumen non agit cum repaſſione, & ſic nihil eſt contra Ariſt.

Quõ lumen calefacit.

Dices tamen Quomodo lumẽ calefacit? Rñdet A'ber mag. 2. Cæli tract. 3. c. 3. quod non eſſentialiter, ſed quia mouet partes, & conterit, ſicut motus. Sed hoc non mihi placet: quia calefieri experi-

1 motus reiicitur.

mur res abſque tali cõtritione, nec motu partium: præſertim quia non eſt certum, an lumen recipiatur in ipſius corporiaus opacis, an in ſolo aere: quod ſi non recipitur in illi s, non poterit conterere,

Dico igitur, quod immediatẽ, & ſe ipſo inducit calorem, ſicut calor ipſe: nec eſt cauſa, quare id non ita fit. 2. motus uerus.

Ad 1. Ad tertium dico iam, quod non negamus tales qualitates, ſed nihil contra Ariſt. ut explicatum eſt,

Ad 4. Ad quartũ Alexan. dicere uidetur, qđ tarum reducitur ad leue, denſum ad graue. Contra hoc replicat Auerroes: nam uinum rarum eſt, non tamen leue, & nubes denſa eſt aliquando, nõ tamẽ grauis.

1. Solutio reiicitur. Ideo dicit ipſe, quod non numerantur iſta duo, quia non ſunt actiua: & hoc forſan fuit, quod intendit Alexan. dicens 2. Solutio reduci ad graue, & leue. i. non eſſe actiua et paſſiua, ſicut nec graue, & leue, & eadẽ cã excludi à rõne primarum qualitatum.

Ad 5. Ad quintum dico, quod calor, ac frigiditas & infrigidanr, & calefaciunr per ſe, ſed non ſic exſiccant. l. humenctant, ſed per accidẽs. Exſiccat enim calor, quatenus reſoluit humidũ, qđ relinquit partes ſiccas v. g exſiccat terriam humidam, quia partes humidas reſoluit, & ſeparat in uapores relinquit autem ſiccas. Similiter frigiditas humectat, quia partes humectantes excitat. l. applicat, & unit. non tamen per ſe producunt ſiccitatem. l. humiditatem, ſicut humiditas, & frigiditas: de hoc tamen dicimus. 4. Metheo.

Ad 6. Ad ſextum dico, quod iſtæ non dicuntur qual tat es primæ in eſſentia, & ſubſtãtia generis ſic enim vna eſt in quoque genere perfectiſſima. Sed dicuntur primæ, comparatione facta ad alias qualitates in cauſalitate: & quia omnes hæ quatuor non pendent inuicẽ in cauſando. primæ dicũtur quãuis ſi in pfectione abſoluta fiat collatio, una ſit prima. Hęc ſatis.

QVAETIO TERTIA.

An inter has qualitates duæ ſint act. uę, duæ paſſiuæ.

Q̃ſnis occaſio

Difficultas hęc propoſita eſt propter Ariſt. qui tex. 8. duas harum tantũ dicit

dicit eſſe actiuas, ſ. calorē, & frigiditatem: duas uerò paſſiuas, ſiccitatem, & humiditatem: quod idem docuit 4. Methcor. in principio: cōmunis tamen ſententia eſt, has omnes eſſe actiuas.

Senſus qōnis.

Ob cuius maiorem explicationem ſit titulus explicandus. Dupliciter enim aliquid poteſt dici actiuū. l. paſſiuum. Vno modo, ut ſubiectum, & totum quod agit l. patitur: & ſic notum eſt, qualitates non dicere, agere. l. pati Altero modo, ut principiū, quo fit actio. l. paſſio; quod alii dicunt pati terminatiue; & ſic qualitas dicitur actiua, quæ eſt principiū, quo res agit, patitur, quia eſt principiū, quo ſubiectum agit, & patitur

1. concluſio, oēs qualitates quatuor qualitates ſunt primo actiuæ.

Sit igitur prima concluſio. Omnes hę quatuor qualitates ſunt primo actiuæ. Explico. Voco actiuas has, quia ſimiles ſibi in ſpecie producunt; quod aliis nō eſt conceſſum. Non enim albedo albedinem facit, nec dulcedo dulcedinem. Dico etiā eſſe primò actiuas, quia ſe ipſis operantur: reliqua enim operantur, & alterant, ſed per has.

Qualitatum aliæ primæ, aliæ ſecundæ. Qualitates ſunt ī triplici gradu.

Vnde ſunt qualitates in triplici gradu, ut notat Conciliator differ. 60. Iſtæ primæ, quæ ſe ipſis ſibi ſimiles faciunt. Aliæ ſecundæ, quæ ex his conſequuntur, ſed non prouenıunt ex primarum omnium mixtione; ut raritas, denſitas, leuitas, grauitas, quæ ſequuntur alias quatuor ſed non omnes ſimul. Sunt aliæ tertię quæ ex primarum omniū mixtione proueniunt: ut colores, odores, & ſapores & aliæ ſimiles. Hæ aūt ta ū ſecundæ quā tertię per primas operantur.

Probatur cōcluſio.

Probat igitur concluſio illas quatuor eſſe actiuas & probatio erit de ſiccitate, & humiditate de aliis enim extrat non

1. Ratio.

dubiū Eſt etiimū argumētū. Siccitas, & humiditas ſunt propria & prima contraria ut notum eſt, ergo ſunt nota mutuo ſe expellere ab eodem ſubiecto: hęc enim eſt contrariorum natura, quod ſi per ſe expellunt mutuò, actiua neceſſe eſt eſſe.

2. Ratio.

Præterea ſecundo. Symbola elementa ſe mutuo poſſunt tranſmutare, vt dicit Ariſt. 2. gene. te. 25. puta aqua, & terra: ergo neceſſe eſt, quod agant ſecundū humiditatem, & ſiccitatem: nam frigiditas cōmunis eſt eis ſimiliter de aere, & igne ſunt igitur actiuæ hæ qualitates.

Præterea tertiò, experientia patet: res enim poſitæ in loco humido putreſcunt quod non fit, niſi quia humiditas agit, & rei calorem extinguit. 3. Ratio

Patet etiam hoc ex medicamentis applicantur enim humida ſiccis, & ſicca humidis ſunt igitur actiua hæc. 4. Ratio.

Secunda concluſio. Inter has qualitates, calor eſt maxime actiuus. Hoc duplici ratione cōſtat. Altera eſt, quia reſoluit mixta fortia, ut lapides, metalla, & alia q̄ aliæ qualitates nō ita reſoluere poſſunt. Altera eſt ex ſphera maiori nam ſumpto calido, & frigido ad maiorem diſtātiam ſe diffundit calidum, quam frigidum: quod arguit actiuitatem eius maiorem.

2. cōcluſ. inter has quatuor calor eſt maxime actiuus. 1. Ratio. 2. Ratio.

Tertia concluſio. Qualitates iſtæ quatuor inter ſe differunt, nec inuicem ſunt reducibiles. Duplici uia hęc concluſio poteſt comprobari, qua philoſophi utuntur ſæpe ad diſtinguendas res, & accidentia inter ſe. Altera uia eſt ſeperatio ſubiectorum experimur enim, ſiccum aliquādo eſſe cum frigido; & ſic non eſſe calidum puta in lapide & terra aliquādo ēt experimur, ſiccum eſſe cum calido in igne, & ſic non eſſe frigidum: ſimiliter humidum eſſe cum frigido in aqua, & ſic non eſſe calidum aliquando eſſe cum calido, ut in aqua calefacta, & ſic non eſſe frigidum duo enim contraria ſimul eſſe nequeunt.

3. cōcluſ. Inter ſe differunt hæ qualitates quatuor nec ad ſe inuicē reducuntur. Prima via qua probatur cō concluſio.

Altera uia eſt ex actione: quia non poteſt calori tribui exſiccare, quia humectat ceram, nec minus poſſumus tribuere humectatę quia exſiccat lutū. Similiter nec frigiditati poſſunt iſta tribui oportet ergo aliis hęc concedere qualitatibus. idem oportet dicere de calore, & frigiditate, calefacere enim nō poteſt tribui humiditati, nec ſiccitati, ſimiliter & frigefacere. Hinc conſtat eſſe quatuor qualitates primo actiuas. 2. uia.

Ad loca Ariſtotelis dicit Marſilius, & Albert. quod ob hoc uocantur ſiccitas, & humiditas paſſiuæ, quia minus agut. Sed profecto hoc dici non poteſt, nam Ariſt. nō probaſſet ex ip arum definitionibus paſſiuas eſſe.

Ad loca Ariſt oppoſita.

Dico igitur, quod non dicuntur paſſiuæ eo quod mutuo non agant, cer um enim eſt agere. ſed quod in mixti ſubſtātia paſſiue ſe habeant. Quod eſt dicere cum

1. ſolutio quæ rei i citur. Solutio ueior.

cum conueniunt ſicca,& humida ad mixtum: calor eſt, qui ſiccas partes cum humidis copulat coquendo, & digerendo: frigiditas autem coagulat, & conſiſtentiam præbet illis partibus, & illa duo paſſiua ſunt: ſed de hoc alibi dicetur.

CAPVT TERTIVM.

Quoniam autem quatuor elementa ſunt. Tex. 16.

Primæ qualitates applicantur elementis

NVmero qualitatum primarũ conſtituto, ipſas elemẽtis applicat, ac optime correſpõdere ipſis probat. Dicit igitur, quod ex quatuor illis qualitatibus ſex poſſunt combinationes fieri, quarum duæ conſiſtere non poſſunt: reliquæ igitur erunt quatuor: Conſtat ergo quod cũ tot elementa ſint, correſpondet qualitatum ratio numero elemẽtorum, & elementorum etiam numerus conſtat ſecũdum rationem harum qualitatum.

Combinationes ſunt iſtæ, calidũ, frigidum, humidum cum ſicco: & hæ duo eſſe non poſſunt: non enim contraria ſimul ſunt: erunt ergo aliæ, ſcilicet calidum, ſiccum in igne, calidum, humidum in aere, frigidum, humidum in aqua; frigidum, ſiccum in terra: non enim iſta pugnant, ſed ſimul ſe patiuntur.

Nota.

Et nota, quòd non præcipue demonſtrat elementorum numerum, ſed ſupponit illum notum, ac ipſi applicat qualitates, quamuis etiam poſſet per ipſas probari, vt dicemus.

Omnes enim qui ſimplicia corpora. Tex. 17.

Quid ſenſerint ueteres de numero element.

Quid Antiqui circa numerum elemẽtorum ſenſerunt, explicat, ac ipſos primo in quatuor diuiſos ſententias dicit. Quidam enim vnum, quidam duo quidam tria, quidam quatuor poſuerunt: nec numerus iſte auctus eſt, niſi ab his, qui infinita principia fecerunt. Has autem ſententias ſingulas explicat: in omnibus enim hoc eſt commune, vt ſint cõtraria aliquot prima: qui vnum ponunt elementum, ipſum vt ſubiectum ponũt: at duo formalia conſtituunt, ideſt, rarũ, & denſum, ſeu calidum, & frigidum, quæ raritatem. l. denſitatem faciunt: & per talia duo principia ex vno fieri omnia dicunt.

Qui autem mox duo faciunt. Tex. 18.

Explicat ſententiam Parmenidis, qui duo ponebat principia, ſcilicet ignem, & terram: reliqua vero duo, dicebat, ex his eſſe mixta, ſcilicet aerem, & aquam: vnde aliquo modo quatuor elementa poſuit, ſimiliter & contrarietatem. Nota, quod diximus. 1. Phyſic. quòd Parmenides habuit opiniones duas, alteram vulgarem, vt vulgo condeſcenderet, & talis fuit iſta ſententia: alteram propriam, quam ſapiẽtibus manifeſtabat: talis fuit, quod erat unum principium immobile, vt dictum eſt. Sẽtẽ. Par. Nota.

Similiter autem & qui tria dicunt. Tex. 19.

Explicat ſententiam Platonis, qui in libro inſcripto De diuiſionibus, poſuit, tria eſſe elementa, & principia: vnum autem horum dicit eſſe ex mixtione extremorum. vnde conuenit cum Parmenide, qui poſuit duo principia in hoc, qđ vterque poſuit medium conſtare extremis: at Plato vnum poſuit tale medium, Parmenides vero duo, ſcilicet aerẽ, & aquam, Circa declarationem, Platonis lege Philoponum. Sentẽtia Platon.

Statim ponit ſententiam Empedoclis, qui poſuit quatuor elementa. iſte enim ſic poſuit quatuor, vt vnam ſolã contrarietatem in ipſis cõſtitueret. Dixit enim, aerẽ, aquã, terrã igni opponi, & ignẽ ſolum his omnibus ſimul propter magnã ignis ipſius actiuitatem. Sentẽtiã Emped.

Non eſt autem ignis & aer & vnum quodque. Tex. 20.

Quatuor theoremata circa iſta elemẽta conſtituit. Primum eſt, iſta elementa eſſe mixta, & non eſſe ſimplicia: non enim iſte ignis eſt ſimplex ignis, ſed ſimilis: potius eſt ſubſtantia ignea: ſimiliter

Quatuor theoremata de elemẽtis. Primum hæc nr̃a elementa non eſſe pura

liter de alijs elementis.

Nota. Nota, ꝙ uocat elemēta eſſe mixta, nō quod ſint mixta, ſicut lapis. l. lignum, ſed impura. i. coniuncta cum qualitatib aliorum elementorum, hoc enim modo frequentur ſe habent elementa, ut dicitur 1. Metheor. cap. 4.

Nota 2. Nec ob id intendit negare, quod ſit poſſibile eſſe purū elementū. l. q a nullibi reperiatur purum: ſed ſolum docet, ꝙ impura contingit eſſe elementa.

Ignis autem eſt ſuperabundantia. Tex. 21.

Qualia ſint elemēta pura. Declarat qualia ſint elementa pura, & hoc in duobus manifeſtat, ignis. n: habet calorem in ſummo, aqua autem quā uocat glaciem, frigiditatem in ſumo. Et hoc patet, nam ignis eſt quędam exarſio, & aqua quędā congelatio, quæ abſq; ſummo calore, & frigiditate nō ſunt. Vocabula enim iſta duo ſummū exprimunt gradum. Intellige etiā de alijs idem. Vnde infert, ꝙ ex uno puro elemento nō fit

Nota 1. aliquid, quia mixtum non habet ſummū

Nota 2. gradum in qualitatibus, ſed eas refractas poſtulat. Hos duos textus alij non commodè exponunt.

Exiſtentibus autem quatuor ſimplicibus. Tex. 22.

2. theor. Secundum theorema conſtituit. Ex quatuor ſimplicibus corporibus, ſeu elementis duo obtinent unum locorum, altera duo locorum alterum. Quod eſt dicere. Duo ſunt loca naturalia in cōi. ſ. ſurſum, & deorſum, duo elementa ſ. ignis, & aer locum habent ſurſum, alia duo deorſum, ſed differenter, nam media ſ. aer, & aqua non ſunt ſincera, ſed mixta. i. non obtinent ſurſum. l. deorſum ſimpliciter, ſed ſecundū quid, ignis uerò & terra abſolute loca iſta habent.

3. Tertiū theorema eſt. Duo elemēta duobus cōtraria ſunt, ut igni aquæ, aer uerò terræ. Explicat aūt, contraria hæc dici in paſſionibus, & qualitatibus.

Sed tamen ſimpliciter quatuor exiſtētia. Tex. 23.

Quartum theorema eſt, quod unumquodque horum elementorum unam ſibi maxime qualitatem uendicat, ac intenſiorem habet, ut ignis calidior eſt, quā ſit ſiccus, aer aūt eſt humidior, quā ſit calidus, aqua aūt magis frigida, quā humida terra uerò magis eſt ſicca, quā frigida, at que ita qualitates duę inęqualiter inſunt elemētis, unde fit, ut elemētū magis denominet, à qualitate ſibi magis inhærente. Nota. 4. theore

QVAESTIO IIII.

An tantum quatuor ſint elementa.

Poſt qualitatum numerum, elemētorum multitudo examinanda eſt Ariſto. enim tex. 16. quatuor ſumit eſſe elementa corporū, uidetur autem, quod talis numerus ſit inſufficiens. Primò. Numerus corporum ſimplicium, eſt numerus elementorum, ſed numerus corporū ſimpliciū nō eſt quaternarius, ergo nec elementorum. Conſequentia eſt nota cū maiori, minor probatur. Numerus ſimplicium corporum eſt ſecūdum numerum ſimplicium motuum, at motus ſimplices ſunt tres, ut docet Ariſt. 2. cęli. tex 6. ergo etiā numerus elementorū. Motus autem ſimplices hi ſolum ſunt, à medio, ad medium, circa medium. 1. argū.

Secundo. Numerus corporum ſimplicium etiam ſumi debet per motiua principia, ſed hæc ſunt duo. ſ. grauitas, & leuitas; ergo duo erunt motus ſimplices, & duo corpora ſimplicia, & ſic duo elementa. 2.

Tertio. Numerus corporū ſimplicium etiam penes loca ſimplicia. ſumi debet, at ſolum ſunt duo loca ſimplicia. ſ. ſurſum, & deorſum; ergo etiam duo corpora naturalia, duoque elementa. 3.

Quartò. Videt ēt quod præter iſta elementa quatuor, quæ binas habent qualitates, ſint ponenda alia quatuor, quæ ſingulas tantū habeāt, nā ſimplicior eſt unitas qualitate, ergo erit corpus ſimplicius quod tantū eſt calidū, quam quod eſt calidū & ſiccum, idemq; de alijs elementis; erunt igitur octo elementa. l. ſi quatuor ſunt, non erunt iſta ab Ariſt. poſita. 4.

Quintò. Si quatuor elementa eſſent, maxime unū eſſet aqua, ſed uidetur iſta 5.

non

non eſſe elementum, nullum enim elementum ſaporem habet, at aqua ſapida eſt, dulcis enim, amara, ſalſa eſt, non eſt igitur elementum.

6 Sexto, idem fit argumentum de igne, non enim videtur eſſe tale elementum, ſi enim eſſet, vtique luciditate ſua conſpicuũ eſſet, at nihil tale ſupra aerẽ apparet. Præterea: q̃a animalia aliqua in ſe reciperet ſicut & aer, aqua, & terra, at illud non eſt, maximè .n. deſtrueret ipſa: uorax enim eſt ualde, & corporum conſumptiuus.

1. fundamentum 3 conditiões elementi.

Circa huius determinationem aduerte primo, tres conditiones debere ineſſe elemento. Prima, ut ex eo aliquid fiat, cuius ob cauſam efficiens, & finis non ſunt 1. elementa effectum, non enim ex efficiente & fine res fiunt, ſed ab efficiente propter finem. 2 Secunda, ut inſit in re, quæ fit unde priuatio, & contrarium, ex quibus res dicitur fieri, non ſunt ipſius elementa dicitur enim ignis ex non igne, & ex aqua fieri, ſed non ignis, & ipſa aqua non ſunt materia ipſius ignis, non enim manent in ipſo igne, elementum autem 3. debet manere. Tertia conditio eſt, quod ſit primum ex quo fit res, & ultimum in quod diuiditur, unde fit, ut manus, caput, pes. & reliquæ huiuſmodi partes diſſimilares non ſint elementa totius, adhuc enim ipſæ ex aliis componuntur, & in alias diuiduntur, ut autem eſſent elementa, deberent eſſe ſimplices, & incompoſitæ.

Nota 1. q̃ro reſo. repugnet eleméto ſimplici & quare.

Aduerte autem, q̃ debet eſſe elementum ſimplex .i. non reſolubile in partes differentes ſpecie. Nõ enim repugnat elemento diuidi in partes quantitatis, ut literæ elementa ſunt dictionum, at partes habent literæ ipſæ. Hæc igitur debent in eſſe proprio elemento. Attende tamẽ, q̃ non ita inſunt his corporibus, quæ elementa dicuntur, ob id non abſolutè elementa dicuntur. Primo enim ipſa adhuc reſolubilia ſunt, habent enim materiam & formam, non igitur ſimpliciter dicuntur elementa, ſed cum addito, ſ. elementa corporũ, quatenus ſunt prima corpora, nec in alia corpora reſoluuntur, ſed in ipſa alia reſoluuntur, ſunt ergo elementa nõ ſimpliciter, ſed in genere corporũ.

Nota 2. 4. elem. non ſunt ſimpliciter elementa. ſed corporũ elementa. 1. prob.

2. Secundo etiam deficiunt a ratione uera elementi. Elementum enim formaliter, & actu debet manere in elementato, at talia corpora non manent actu, ſed põtentia in mixto, ob id Ariſto. 3. cœli. text. 31. definit tale elementum, dicens, Elementa ſunt, in quæ corpora reſoluuntur, & manẽt .l. potentia .i. actu .i. potentia corpora, in quæ alia corpora ultimo reſoluuntur, manentque potentia in ipſis, quę in talia reſoluuntur.

1. fund. quous ui possimus cognoſcere elemẽta.

Aduerte ſecundo, quod, eſſe elementa duplici via comperiri poteſt. Altera eſt reſolutio corporum, experimur enim, corpora aliqua in plura alia diſſolui, qualia illa, quæ mixta uocamus, alia non reſolui in alia, ſed in unum conuerti, patet igitur, quod quæ reſoluuntur componũtur ex illis in quæ reſoluuntur, cumque in reſolutionibus non ſit proceſſus infinitus, oportet fateri, eſſe corpora non reſolubilia in alia corpora, talia igitur erunt elementa.

1. ex reſolutione.

Altera uia eſt compoſitio, multa enim corpora fieri aliorum commixtione experimur, non autem alia, qualia, hæc, quæ elementa dicuntur, ergo re vera, ſunt corpora ſimplicia, quæ non ex aliorum commixtione fiunt. Hoc autem magis patebit in probationibus concluſionum.

2. ex compõne.

His ſuppoſitis, ſit prima concluſio. Elementa ſunt plura, quam unum. Hæc concluſio triplici ratione probatur. Prima eſt Ariſtot. 3. cœli. text. 31. Si unum eſſet elementum, unicum haberent omnia corpora motũ naturalem, nam mixta mouentur motu elementi prædominantis, at plures eſſe corporum naturales motus conſtat; ergo plura etiam elementa.

1. Cõcluſ. elementa ſunt plura uno.

2. Secunda ratio eſt Auicennæ. 1. p. can. i. tract. 1. text. 9. & ibi etiam Auerr. In mixto uno contraria experimur innata, cum ab intrinſeco deſtrui poſſint, ut apparet in uiuentibus, quæ caloris interioris defectu moriuntur, & alia huiuſmodi. ergo ſunt elementa plura, aliter enim non eſſent contraria in mixto, nõ enim ab uno elemento poſſet, illa accipere.

3. Tertia ratio eſt eiuſdem in eodem loco tex. 17. Si enim unũ eſſet elementum, una tunc eſſet eiuſdẽ rationis materia, & ſic una forma, nec eſſet ulla pluralitas ſubſtãtiarum, nec eſſet uera actio, & paſſio,

ſio,quæ abſque pluralitate non ſunt, hæc autem omnia falſa ſunt; ergo elementum non eſt tantùm vnum.

2. Cõclu Elemẽta ſunt plura,12.2.

Secunda concluſio. Elementa ſunt plura,quàm duo. Hæc concluſio, quamuis magis probanda eſt in concluſione quarta, tamen interim hac vnica ratione probatur,qua vtitur Ariſt.lib.de Cœlo. Principia prima motuũ ſimplicium ſunt plura,quàm duo,ergo & ipſi motus,& corpora ſimplicia,& conſequẽter elementa ſunt plura,quàm duo. Conſequentiæ iſtæ ſunt notæ;ſed antecedens probatur.

Nota,

Et nota, quòd probatio fit de grauitate aquæ ſecundum quam deſcẽdit. Et probatur,quòd ſit ſimplex principium motus talis, non compoſitum ex extremis, nam de grauitate terræ, & leuitate ignis non dubium eſt, eſſe ſimplicia principia,& ſic ipſas formas,ac corpora ſimplicia eſſe, ſed de intermedijs eſt difficultas, at oſtenditur, quòd etiam ſunt ſimplicia.

Supponitur igitur experientia nota, ꝙ aqua ſemper deſcendit ſub aere,tunc ſi grauitas, quæ eſt huius principium, non eſt ſimplex ſed mixtum ex extremis; ſi deſcendit ſub aere,eſt ex eo; vel quia talis grauitas habet plus terræ, pluſque ex ea partici pat;vel quia habet minus de ignis leuitate, quàm illa quæ eſt aeris, vel quia quod eſt terrę in aqua,excedit plus id,quod eſt ignis in ipſa aqua, habetque ſe in maiori proportione, quàm in aere, ſed nulla ex his cauſa ſufficit.

Probo de prima, quia tunc multum aeris eſſet grauius,quàm parua aqua, inferiuſq; deſcenderet,quod eſt falſum. Et patet, nam in multo aere plus erit de terra, quàm in parua aqua. Probo etiam de ſecũda,quia tunc multa aqua eſſet ſupra parũ aeris,quia in multa aqua plus erit de leuitate ignis, quod eſt impoſſibile, non enim aer inferius eſſe poteſt.

1. pars reiicitur.

2. pars reiicitur.

Probo de tertia, quia ſi propter talem proportionẽ deſcendit aqua, cùm in multa aqua & parua ſeruetur eadem proportio,quia quantum creſcit id, quod eſt terrę in aqua multa ſupra paruam, etiam tantũ creſcit de igne,ſeruaturque eadem proportio,tunc ita velociter per idem medium deſcenderet aqua parua,ſicut magna, quod impoſſibile eſt.

3. pars reiicitur

Cõcluditur ratio.

Cùm igitur aqua moueatur ex participatione extremorum, ſequitur ipſam eſſe ſimplex corpus,& non mixtum; & principium erit ſimplex motiuum differens ſpecie ab alijs,eruntque plura,quàm duo elementa,& eſt ratio notanda.

3.Cõcluſio elemẽta ſunt plura 3.

Tertia concluſio. Plura ſunt quàm tria elementa.Breuiter probatur,quia l.eſt vna contrarietas,& tũc ſufficiunt duo extrema, aliter duo extrema vnius rationis eſſent contra vnum,ipſumque deſtruent. Vel eſſet duplex contrarietas, & tunc oportebat eſſe quatuor extrema, non igitur poſſunt eſſe tria elementa.

Concluſio, quatuor ſũt. & nõ plura elemẽta.

Quarta concluſio.Quatuor ſunt elemẽta,& non plura.Explico.Hic non aſſero,ꝙ ſunt quatuor elementa locis,motu,& ſphęris extra mixta ſeparata, alterius loci eſt hoc oſtendere,ſed affirmo, ꝙ talia corpora ſunt verè in natura,& in mixto continentur.& per ſe poſſunt ſeparata eſſe quantũ eſt ex natura ſua.

Explicatur concluſio.

Conſenſus oĩum poſt Ari

Hæc concluſio omnium conſenſu recepta eſt poſt Ariſt. quamuis ante Ariſt. vt ipſe docet, Antiqui circa numerum variauerint.

1. uia ex rõne motus ſimplicis: quare quatuor ſũt prĩcipia ſimplicia motuũ.

Probatur igitur concluſio iſta Ariſtot. quam ſuperius in concluſione ſecunda incępimus proponere. Sed nunc vniuerſalius id dicemus, & probatur,quatuor eſſe principia motuum ſimplicia, inde enim colligemus, eſſe quatuor motus ſimplices, quatuor loca naturalia ſimplicia, quatuor corpora, & inde quatuor elementa.

De trib' probatũ ẽ:d quarto l.2. ae tis ſunt,ẽ iam probãdum.

Et quidem de duobus extremis. ſ. grauitate ſimpliciter, & leuitate id notum eſt, de intermedia leuitate, & grauitate difficultas erat, & de grauitate aquæ fuit probatum in concluſione ſecunda. Supereſt modò de leuitate ſecundùm quid, cuius ſimpliciter colligitur ex motu aeris ſuper aquam eodem modo ſicut prius,

Probatẽ ſimilimo du tripar tita ſuppoſitione ut antea.

Nam. l fit ex eo quòd magis participat de igne,& tunc multæ aquæ eſſent ſupra paruum aerẽ, quod experientia oſtendit falſum in bullis aſcendentibus in ſuperius aquæ, cùm lapis infunditur, & ſuo impetu aerem ferens intra aquam, quo impetu ceſſante, aer vel minimus aſcendit per aquam. Vel fit, quia habet minus de terra, & tunc ſequitur, quòd gutta aquæ poſſit ſuſtentari ſupra aerem, quod ſen-

ſu conuincitur eſſe falſum. Vel eſſet, quia eſt maior proportio ignis ſupra terram in aere, quàm in aqua: & tunc multus aer ita citò aſcenderet ſupra aquam, quàm paruus, ob æqualem proportionem. quod falſum oſtenditur experientia: bullæ enim maiores citius aſcendunt: vt in uaſe ex vitro apparet: ergo, re vera, ſimplex eſt talis leuitas & ipſum corpus: ſunt igitur elementa quatuor.

2. Via ex combinatiõe qualitatum. Secunda via eſt ex parte combinationis qualitatum, cum enim ſint quatuor; oportet perfectò eſſe quatuor corpora in rerum natura, & non plura, quorum ſint partes, & ex quorum natura fluant.

3. ex reſolutione mixtorũ. Tertia via eſt, qua vtitur Auicen. p. 1. tract. 1. can tex 8. & Concilia, differt. 4. ex reſolutione mixtorum Experimur enim in mixti reſolutione quatuor corpora remanere correſpondentia ipſis elementis: igitur quatuor ſunt elementa, quæ illic inerant potentia: aliter enim vnum agens non poſſet quatuor ex vno facere.

4. Via ex ſimilitudine. Vltimò probatur ex ſimilitudine: quia ſunt quatuor animalium humores, pituita, bilis atra, bilis flaua, & ſanguis: ſunt ſimiliter quatuor præcipua complexiones ſecundum humores: ergo quatuor elemẽta ſingulorum enim exceſſu ſinguli fiunt humores, & complexiones.

Ad 1. Ad argumenta igitur reſpondere oportet. Ad primum dico, quòd numerus motuum ſimplicium facit numerum elementorum, ſi motus in ſpecie ſumantur. Vnde ſunt quinque motus in ſpecie, ſ. motus ad medium ſimpliciter, vt terræ: & motus ad medium ſecundùm quid, vt aquæ: alij duo ſimiliter motus ſimplices à medio: omnes enim differunt, ſimpliciterque ſunt, vt diximus: & ſic quibus eſt circularis, & quinque ſunt elementa. Primum eſt cœlum, quod elementum vocat Ariſtotel. primo Metheoro ſed eſt elementum mundi, & compoſitionis ſolùm: ſuperſunt reliqua quatuor, quæ ſolùm ſunt elementa mundi, & generationis, ac mixtorum, & de his eſt ſermo.

Ad 2. & 3. Eadem eſt reſolutio ad ſecundum, & tertium: loca enim, & principia, ſi in ſpecie ſumantur, quatuor ſunt: & ſic corpora ſimplicia iſta quatuor ſunt. Et nota iſtam doctrinam.

Ad 4. Ad quartum dico primò, quòd non quia elementa habent binas qualitates, idcirco perdunt ſuam ſimplicitatem, vnam enim præcipuam habent.

Dico etiam, quòd oportuit, vt haberent geminas qualitates, vt poſſet mixtio fieri, quia vt miſceantur quatuor, omnia inuicem debent eſſe mutuò actiua, & paſſiua, quod non eſſet, ſi vnicam ſingula haberent qualitatem, tunc enim contrarium unum cum altero pugnaret, at modo cum duas ſingula habent qualitates, cum omnibus pugnant ſingula, vt ignis ſiccus & calidus pugnat cũ aere, quia ſiccus ignis eſt, cum aqua ratione utriuſque, cum terra ratione caloris, & hæc tria contra ipſum. Idem de alijs, & ſic omnium ſimul fit perfecta mixtio.

Ad 5. Dubium an detur elemẽtũ purum. Ad quintum, dubium eſſe ſolet, An detur purum elementum. Aliqui enim uolunt non eſſe purum elementum poſſibile extra mixtum, quia ſi eſſet, haberet qualitatem in ſuo gradu ſummo, gradus autem ſummus eſt infinitus, quia qualitas eſt infinitus intenſibilis, eſſet igitur elementum infinitè quale; quod eſt impoſſibile. Præterea, quia iſta omnia elementa quæ iudicantur elementa, mixta ſunt, cùm habeant saporem, qui mixtis ſolum ineſt. 2.

Reſpon. Reſpondeo igitur, quòd elementum dici poteſt purum dupliciter, aut in qualitate, aut in ſubſtantia. In qualitate, cum habeat eas ſolùm qualitates, quas, & quales petit talis elementi natura. In ſubſtantia autem, cum non eſt commixtum cum alia ſubſtantia, & hoc dupliciter 1. quia eſt extra mixtum, ſuamque habet ſolam formam. 1. cum non eſt etiam cum alterius corporis partibus copulatũ quæ copulatio impropriè eſt mixtio, vt cum grana frumenti cum milio copulantur.

Quot modis dicatur eſſe elemẽtũ purum.

Quot modis impurum. Totidem modis impurum eſſe contingit, aut in qualitate, aut in ſubſtantia, quia in mixto eſt, aut, quia cum alieno corpore confunditur.

1 Cõclu. De elemẽtorum uaria puri. quo an ſubſtan. Dico igitur primò, ꝙ elementa inueniuntur pura, id eſt, extra mixtum, ſuam habentia formam ſubſtantialem. Hæc concluſio patet ex mixtis, quæ de nouo fiunt in regione aeris, quæ ex elementis fieri, docet Ariſtot.

Patet

Patet etiam ex aere, & aqua, quæ ſi mixta eſſent, aliquod animal nutrirent: quod falſum eſt; indiget enim cibo animalia in aquis: & aere degentia, &c.

2. Cœlo.

De puritate elementorũ quo ad qualitates.

Præterea: cum talia ſint in mixto virtualiter, & ſint ſubſtantiæ; vanum eſt dicere, non poſſe per ſe ſubſiſtere.

An aer & aquã ſint pura.

An ĩ medio mari ſit pura aqua.

Dico ſecundò: Mihi eſt valde probabile, quod elementa, ſcilicet aerem, & aquã eſſe impura quo ad ſuas qualitates, & quo ad cum aliena ſubſtantia copulationem. Quo ad qualitates; quia & cœli influxu, & mutua actione aliorum qualitates integras non habent ſecundùm vllam ſui partem; quia ſunt elementa mobilia multum, nec pars vllo loco multum quieſcit.

Et ſic non probo, quod aliqui dicunt in medio mari eſſe puram aquam: quia mare ſuo motu omnes confundit partes, ſurſum, deorſumque vertis. In ſubſtantia verò; quia continuis vaporibus, & exhalationibus terræ confunduntur: non quòd mixtio fiat, ſed confuſio; ſicut grana frumenti cum granis alterius confunduntur, tamen ſubſtantia grani integra manet. Sic dico de iſtis duobus elementis, particulæ tamen ipſorum cum integræ manent, aliquando maiores, & aliquando minores prout maior. l. minor confuſio fit, quæ non omni tempore eadem eſt.

An ſit terra pura.

Hoc idem dico de terra, quo ad partes ſuperiores: exiſtimo enim propter ipſius immobilitatem, manere poſſe aliquas partes internas puras. De igne autem certum eſt: cùm enim ſit actiuiſſimus non patitur alieni corporis commixtionem.

An ignis ſit purus.

Ad argumen. in oppoſitum.

Nec argumentum quicquam concludit; nam qualitates habent certum intenſionis terminum, nec poſſunt in infinitum intendi; & ille vapor aquæ ex mixtione exhalationum, ac vaporũ prouenit: partes enim terræ ſunt ſemper ibi commixtæ; quod apparet, quia omnis aqua ſedata fæces ad inferiores dimittit partes.

Ad 6. principalem pari elemẽtum ignis.

Ad textum de igne dico, vanum eſſe negare, ignem eſſe; cùm ſit omnium Philoſophorum conſenſus, & rationes in oppoſitum nullius ſunt momenti. Aliqui exiſtimabant, aerem ſe diffundere vſque ad cælum: quos reprehendit Ariſto. 1. Metheoro.

1. Ratio

Et profectò, ſi reliquis qualitatibus reſpondet vnum ſimplex corpus, debet etiã calori reſpondere: erit ergo tale corpus ignis, habebit ergo ſuum locum, & motum proprium: ergo ille locus, qui non eſt alius niſi ſupremus aut caret ſuo corpore naturali, atque ibi violentus eſt, aut oportet fateri, illic eſſe ignem.

2. Ratio

Præterea, quia datur leuitas ſupra aeris leuitatem, & in exhalatione, quæ ſuperius aſcendit: igitur eſt ſphera propria talis leuitatis. Indicat etiam hoc motus flammæ ſurſum: & cometæ, quæ illic fiunt & exarſiones, quæ vix ab alio, quàm ab igne fieri poſſunt.

Ad argumẽta oppoſita. 1.

Nec argumenta oppoſita vallent: primò, quia non eſt opus, quòd in quocunque elemento degant animalia: quia cum omnia paſcantur in terra, ignisq; ſit longe diſtans, non oportuit illuc animalia tendere; ſicut nec ad mediam aeris regionem tendunt.

2.

Præterea non lucet ignis ob nimiam raritatem: vt enim docet Auerroes. 4. Cæli tex. 3 a. non lucet ignis, niſi opacetur ſubtili terreo.

Argumentum etiam illud dicentium, futura elementa infinitè intenſa, ſi pura eſſent in ſubſtantia, nullum eſt, quia qualitas, vt diximus, ex natura ſua certum ſibi petit intẽſionis gradum in materia, quem naturaliter non poteſt tranſcendere: & ſic manet huius quæſtionis dilucidatio, ex qua patent iſta, & an ſit elementum, & quid ſit: & quot, & an ſint elementa pura, & quomodo.

QVAESTIO V.

An terra ſit maximè ſicca, Aqua maximè frigida, Aer maximè humidus &c.

1. Argumẽtum.

QVæſtio iſta eſt ſupra textum. 23. vbi Ariſto. ſiccitatem primo terræ tribuit, aquæ frigiditatem, aeri humiditatem, igni autem calorem. Dubitatur ergo, an iſta diſtributio ſit bona, & videtur primò, quòd terra potius ſit frigidiſſima. Quod maximè diſtat à cælo, eſt frigidiſſimum, at terra maximè

diſtat à cœlo, ergo eſt frigidiſſima. Conſequentia, & minor nota ſunt; maior probatur; quia cælum ſuo lumine & motu eſt parens caloris vniuerſi.

2. Secundò. Terra, & ignis ſunt elementa maxime oppoſitum ex diſtantia ſecūdum locum, ſed ignis eſt calidiſſimus, vt notum eſt; ergo terra habebit alterum contrarium, vt ſit frigidiſſima.

3. Tertiò, frigiditas eſt effectiua grauitatis & denſitatis, ſed terra eſt denſiſſima & grauiſſima, ergo frigidiſſima, eſt enim argumentum ab effectibus.

4. Præterea quartò. Videtur, quod terra non ſit ſicciſſima, ſi enim ſic ſe haberet, tunc nullam haberet humiditatem, quod ſi hoc detur, eſſet diſcontinua, nam humidum continuat corpora, vt apparet, ipſo enim reſoluto, manent particulæ diſcontinuæ, vt videri eſt in cinere & puluere & luto exſiccato, quod in pulueres reſoluitur, at hoc de terra dicere, videtur falſum; ergo non eſt in extremo ſicca.

5. Præterea quintò de aqua, ſi eſſet ex ſe frigidiſſima, ſequeretur, quòd ex ſe eſſet congelata, nimia enim frigiditas congelat, ſi eſſet autem congelata, iam eſſet glacies, & non aqua.

6. Præterea ſextò. Si aqua eſſet magis frigida, quam humida, ſequitur, quòd facilius exſiccaretur, quam calefieret, quia minus habet reſiſtentiæ in humiditate, at oppoſitum videmus; facilimè enim calefit aqua.

7. Septimò de aere, qui non videtur humidiſſimus, quia exſiccat corpora, exſiccat enim terram madidam & pannos, at humidi non eſt exſiccare, ſed potius humectare.

8. Præterea octauò; quia magis humectat aqua, quàm aer, cùm illa madefaciat, & non aer; non ergo eſt humidiſſimus, ſic enim humidior eſſet, quàm ipſa aqua.

9. Præterea nonò. Aer verſus partem, qua igni eſt attiguus, eſt calidus, & ſiccus, verſus partem qua cum terra & aqua coniungitur, multas patitur mutationes, & inconſtantias, videtur, quòd in media regione ibi magis ferueat ſuam naturam, at illic eſt aer frigidiſſimus, qua fiunt grandines illic, & petræ ob nimiam frigiditatem, nō ergo videtur humidus, & calidus.

Tandem decimò. Aer citò frigeſcit non ergo calidus videtur aliter enim vtique reſiſteret & non de facili mutaretur. Hęc ſunt argumenta circa hanc rem facientia difficultatem. 10.

Fueruntautem tres ſententiæ. Prima eſt Auicen. libro de cœlo, capitu. 16. qui terram frigidiſſimam exiſtimat, quem ſequitur Albert. Mag. in præſenti tractatu. I. cap. 12. & notat, quòd Ariſtoteles dum dixit, terram eſſe magis ſiccam, aquam magis frigidam, non fecit comparationem unius elementi ad alia, vt eſſet ſenſus, aqua eſt frigida ſupra alia elementa, & aer humidus ſuper alia, ſed fecit comparationem duarum qualitatum ad ſuum elementum, vt ſit ſenſus, Aquæ naturæ magis proxima eſt frigiditas, quàm humiditas, & terræ ſiccitas, cum hoc tamen ſtat, quod frigiditas terræ vincat frigiditatem aquæ. 1. Sna Auic.

Altera ſententia eſt Senecæ lib. 2. quæſt. natura. ca. 10. qui aerem frigidem eſſe exiſtimat, & obſcurum. 2. Sētētia Senecæ.

Tertia ſententia videtur Galeni, qui aquam humidiſſimam fatetur, non aerem, dicit enim in lib. 1. Pharmacorum, aliud primum humidum præter aquam fateri, videtur valde vanum. & libr. 1. de complexionibus, ſummum humidum dicit aquam. Vt autem, quid in hoc ſit ſentiendum, notum fiat, 3. tribuit Galeno.

Sit prima concluſio. Terra eſt omniū elementorum maximè ſicca. Explicatur. Terra, ſi ſecundùm ſe conſideretur, & ſecundum qualitates, quas natura ipſius poſtulat, illa eſt in fine ſiccitatis, non enim loquimur de elementis niſi vt ſecundam naturam conſideretur; in rebus enim valde impura inueniuntur. 1. concl. terra! eſt maxime ſicca.

Hæc concluſio communis eſt Philoſophorum, & Medicorum, & probatur primò à Conciliatore differ. 12. vbi ipſe à priori, vt exiſtimat, multas rationes adducit, ſed illæ ad hanc vnam reduci poſſunt, quæ ex debita elementorum diſpoſitione ſumitur. Cum enim igni datus ſit calor, qui eſt prima actiuarum qualitatum, debuit in ſecundo ordine ſumi prima paſſiuarum, ſcilicet humi- Hæc eſt cōis. 1. Ratio.

humiditas in aere, tertio loco altera actiua rũ, ſcilicet frigiditas in aqua, & quarto ſiccitas: eſt igitur terra ſicca. Tenet autem iſta diſpoſitio ex profectione numeri ternarii: actiuæ enim, & paſſiuæ ſibi mutuò reſpõdent tertio loco.

Nota 2. Probatur ſecundò, Qualitas formalior & actiuior debetur elemento formaliori, & actiuiori, ſcilicet calor igni; ergo elemẽta materialiori debetur qualitas, materialior, & minus actiua, ſed terra, ut conſtat, eſt elementum materialius, & ſiccitas inter qualitates minime actiua; eſt igitur terræ danda ſiccitas.

3. Tertium argumentum ſumitur ex fine, & eſt bonum. Terra fuit in vſum animalium, debuit ergo eſſe accomodata ipſorum naturæ: ſed frigiditas eſt aduerſiſſima uitæ animalium: tum quia vita in calore conſiſtit, tum etiam quia nimia frigiditas eſt parens multorum venenorum, vt apparet in oppio, & mandragora, quę ſunt nociua ualde uenena terris frigidiſſimis producta: ergo terra profectò ex ſe non eſt frigidiſſima.

Obiectio Dices hoc argumento, nec aquam eſſe frigidiſſima propter piſces in ea degentes. Reſpondeo (eſtque notatu dignum) quòd qualitates actiuæ habent

Solutio. maiorem actiuitatem, cùm iunguntur cum ſiccitate, quàm cum humiditate: vt calor magis agit cum ſiccitate coniunctus: ſimiliter frigiditas: vnde ſiccitas lima dicitur qualitatum actiuarum

Siccitas. eſt lima calotis. quaſi exacuans ipſarum actiuitates; ut bene dicit Concilia. differ. 12. & Caietanus Thien. tract. de reactione: & Marſil. 1. gene

Experiẽtia. Et hoc ipſa experientia oſtendit: humiditas enim actiuitates retundit quamuis aliqui calculatores hoc negent, non potentes intelligere, quo modo id fiat; tamen id certum eſt, quamuis alibi modus explicabitur.

Dico igitur, quòd frigiditas in aqua ratione humiditatis coniunctæ retunditur, ut quamuis ſit ſumma, non ita operetur; ob id aptior eſt animalibus, quàm ſi eſſet in terra, quæ ſicca eſt, & tunc maxime acueretur: & hoc eſt argumentum etiam, quòd terra non ſit frigidiſſima.

4. Quartò probatur ex effectibus; Animalia enim terreſtria ſunt calidiora multo aquatilibus, illa enim ſanguinem habent, hæc ipſo carent; ergo terra non eſt frigidiſſima.

Præterea quintò. Experientia qualis poteſt haberi, fauet, terra enim minus infrigidat, quàm aqua, cum ob ſuam denſitatem multò magis deberet frigefacere, ſicut & calefactam uidemus plus calefacere. 5.

Accedat his, quòd in ſcriptura ſancta legitur in Gen. quòd uocauit Deus terram aridam, ubi D. Baſilius. t. Exameron, explicat, terræ eſſe ſiccitatem. 6.

Secunda concluſio. Aer eſt humidiſſimum omnium elementum, Explicatur. Primò aduertendum, quòd ſicut calidius dupliciter dicitur aliquid, ut colligitur ab Ariſt. 2. de partibus. cap. 1. Vno modo quia intenſiorem habet calorem, ſicut flãma calidior eſt ferro nondum facto igne. Altero modo, calidius ab actione, quia magis calefacit, & comburit, poteſtque eſſe (ut ibi dicitur) quòd minus calidum modo priori ſit calidius modo poſteriori, ut notum eſt in flamma, & ferro candenti. Ita etiam humidius dupliciter dicitur. Vno modo, quia intenſiorem habet in ſe humiditatem inhærentem, alio modo, ꝙ magis humectat, quamuis minus ſit intenſum.

2. Cõclu. maxime aer é humidus. Nota 1. Eſſe humidius altero intelligitur dupliciter ſicut & calidius. Nota 2.

Concluſio igitur ſic eſt intelligenda, ꝙ aer eſt humidisſimus intenſiue non tamẽ in humectando; ſic enim aqua eſt humidior. Non enim, ut diximus in li. 1. actiuitas maior ſequitur ſemper intenſionem. Hanc declarationem tetigit Auerro. 1. p. canti. tract. 1. com. 15. vbi dicit, aerem humidiorem aqua & 2. colliget. ca. 2. tamen ſubdidit, quòd aqua potentior eſt in humectando.

Quõ ſit intelligẽda cõcl.

Et per hanc doctrinam ſolui poſſunt omnes apparentiæ probantes aquam eſſe humidiorem, imò gloſſat Galenus, attendit enim humidum in humectando, & iuxta actionem ſuam. Nam Medici, ut dicit Auerro. 2. animæ comm. 105. menſurant iuxta ſenſum, & actiones accidentis; & ſic aqua eſt humidior; quia ipſius humidum eſt gloſſum, & denſum; at aeris humidum tenue, & ſubtile eſt, ita igitur intelligi debet concluſio.

Nota 3. Ex hac cõcluſionis intelligẽtia ſolui poſſent argumenta oppoſita & cõtra opiu. cõciliari.

Probat

2 Probatur primò argumento Concilia. differt 12. quòd elementum debet habere qualitatem in ſummo aliquam, igitur & aer. Iſta non erit calor, nec frigiditas, nec ſiccitas, erit ergo humiditas. Probatur, quod non calor, quia iſte eſt ignis. Non etiam frigiditas; quia iam duo contraria ſumma intenſiſſima & maximè actiua ſimul eſſent, quod non debuit, aut enim ſe mutuò deſtruerent, aut non poſſent eſſe; niſi mixta. Non etiam ſiccitas, quia cum hæc ſit lima caloris, exacueretur calor ita, ut temperies auferretur ab vniuerſo, debuit ergo eſſe humiditas, quæ humiditas vim caloris hebetaret.

2. Secundò probatur ex effectibus. Quæ enim ſunt humida dominio aeris, ſunt humidiora aqua, vt patet de oleo, & alijs vnctuoſis, igitur aer ex ſe humidior eſt.

3. Tertiò ex definitione Ariſtotelis. Humidum eſt, quod facilè terminatur alieno termino, at aer multo facilius, quàm aqua terminatur; ergo eſt Humidior.

4. Præterea quartò, quia aer debet eſſe maximè receptius, eſt enim medium ſenſuum, eſt medium actionum, & paſſionum; debet ergo eſſe humidiſſimum, hanc enim facilem receptionem facit humor; tale autem humidum debet eſſe calidum. Non enim coniungitur cum frigido, quia iam eſſet aqua ferè.

3. concl. ignis eſt calidus i ſummo, & aqua frigida i ſummo.

Tertia concluſio. Ignis eſt ſummè calidus, aqua autem frigida; intellige ſemper intenſiuè.

Probat. Hoc clarè ſequitur ex dictis. Ignis enim debet eſſe l. ſummè calidus. l ſummè frigidus; quia alias duas iam uſurparunt alia elementa, ſed experientia docet non eſſet frigidum, erit ergo ſummè calidus. Supereſt ſola frigiditas; & hæc eſt aquæ, & ſi conſtat bonam eſſe Ariſtot. diſtributionem qualitatum in elementa, quam ſequuntur Philoſophi & Medici, vt habet Concilia, different 13. Supereſt ad argumenta reſpondere.

Ad 1. 1. ſolut. Ad primum reſpondet Aegidius ſupra tex. 23. quòd duplex eſt frigiditas, ſicut & calor, Eſt enim calor elementaris, qui deſtructiuus eſt, ab ipſoque prouenit elemento. Eſt calor cœli viuificus, qui in his inferioribus à cœlo prouenit. Ita eſt duplex frigiditas, & elementaris & cæleſtis. Dicitur, quod terra frigiditate cæleſti eſt frigidiſſima: & hoc probat argumentum, frigiditate verò elementari, ipſa aqua eſt frigidiſſima.

Hãc diſt. aliqui reiiciunt. Hanc diſtinctionem non recipiunt aliqui, inter quos eſt Conciliator differt. 12. & ſi intelligatur, vt ſonat, non eſt recipienda. Videtur enim dicere quod frigiditas cæleſtis eſt qualitas producta ab ipſo cælo in terra, at verò falſum iam eſſet, quod ſit maior in terra, quia maximè diſtat, immo ob id debet eſſe minor, quia agentia minus agunt in remotiora.

Defenditur aliquo mo. Sed profectò, ſi rectius conſideretur Aegidius, aliud intendit dicere, vocat enim frigiditatem cæleſtem, non quod producta ſit à cælo; ſed quòd relicta ſit à cælo, non tantum calefaciente propter maiorem diſtantiam, vt terram eſſe frigidiſſimam hoc modo, non ſit aliud, quam terram non ita calefieri à cœlo ob diſtantiã. Exemplum enim ipſius de calore fuit in cauſa, vt non intelligeretur ipſius mens, quam eſſe hanc ipſius uerba indicant, ſi legas attentè.

2. ſolu. Aliter tamen ſoluit argumentum Alber. Saxo. q. 4. Notat his qualitates quatuor eſſe in duplici differentia, quaſdam actuales, quaſdam uirtuales, itaque eſt duplex calor, actualis, & virtualis, duplex frigiditas, ſimiliter & alię. Vocat actuales, quas tactu percipimus, & quas communiter qualitates vocamus, vocat virtuales, quæ tactu non percipiuntur, tamen productiuæ ſunt aliarum, poteſtque eſſe calor virtualis cum frigiditate actuali, ut patet in vino, & pipere & alijs. Nota de qualitatibus uirtualibus.

Reiicitur iſta ſolu. Dicitur igitur, quòd vtraque inſunt elementis, ſed magis virtuales, quæ non ſeparantur ab ipſis, & de his dicit Ariſt. locutum eſſe, cum ſingulas tribueret ſingulis elementis. Et ſic ſoluit argumentum, quod terra eſt quidem frigidiſſima frigiditate actuali, aqua verò frigiditate virtuali.

Iſtæ qualitates virtuales, quamuis in mixtis verè ſint, ut alibi diximus, tamen multiplicare ipſas in elementis videtur ualde ſuperfluum. nam per has qualita-

lita-

litates virtuales. i. intelligit formas ſubſtantiales, & hoc omnes confitentur eſſe in elementis ſubſtantiales formas præter qualitates. Vel intelligit alias qualitates diſtinctas, & iam hæ ſuperfluæ ſunt, cum per actuales fiat quodcunq; per has fit. Et manifeſtè eſt hoc contra Ariſt. nam ſi de virtualibus loqueretur, non ſumeret numerum earum penes tactum, cum virtuales tactu nequeant dignoſci.

3. ſolutio ad arg. Dico igitur ad argumentum, quòd ſolum probat, terram minus calefieri à Sole, non tamen quòd ſit frigidiſſima. Debes enim ſcire, quod iſtæ qualitates non ſunt in elementis à cęlo impreſſę, ſed proprias formas, & naturas cõſequuntur: ob id terra eſt ſicciſſima, quia ſiccitas naturam propriam ipſius ſequitur, ſicut frigiditas aquã, quod aduertens Auicen. 9. Metaphyſic. c. 5. mutauit ſuam ſententiam.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quòd potius facit pro noſtra ſententia, nam cum ignis, & terra maxime diſtent, debuerunt ſortiri qualitates maximè diſtantes, hæ ſunt calor, & ſiccitas. Calor enim eſt prima actiuarum, ſiccitas verò vltima paſſiuarum. Et hoc factum eſt, quia terra, & ignis diſtant, & medium habent, ob id habent qualitates, inter quas aliæ medię ſumi poſſint. i. humiditas, & frigiditas, & hoc nota.

Ad 3. Nota qualitates primas non facere in elemẽtis q̃ faciũt in mixtis. Ad tertium aduerte, quòd hę qualitates primæ non faciunt in elementis, quæ faciunt in mixtis, vnde calor, & ſiccitas in mixtis diſcontinuant, quia humidum abſorbent, at in elemento non. Ignis n. continuitatem habet Similiter dici poteſt, ꝙ frigiditas grauitatis eſt cauſa in mixtis, ſed non in elemento.

2. ſolutio Dico tamen quòd quamuis admitto frigiditatem eſſe cauſam denſitatis, & grauitatis terræ, non tamen eſt totalis cauſa, ſed ſimul cum forma ſubſtantialis terræ, cui natiua eſt illa denſitas, & grauitas. Non enim eſt ſicut in mixtis, quibus non eſt ſecundum naturam formæ, idcirco quamuis frigiditas non ſit maxima, denſitas & grauitas poſſunt eſſe maximæ.

Ad 4. Ad quartum ex nuncdictis patet ſolutio, non enim ſiccitas diſcontinuitatis eſt cauſa, in mixtis, quorum partes humore continuabantur, quo reſoluto, manet diſcontinuitas.

Ad quintum dico, quòd aqua, ſi eſſet pura, quamuis frigidiſſima exiſteret, non eſſet congelata, quia frigiditas congelat non aquã puram, niſi mixtam cum ſubtili exhalatione terrea, quod dicit Auerr. 4. cœli. com. 32. Dicit, quòd ignis non lucet niſi mixtus cum ſubtili terreo, ſicut nec aqua congelatur, niſi mixta cum terreo. Cuius ſignum eſt, quòd aqua calefacta citius congelatur, quàm frigida, quia calor excitauit terreas exhalationes, ſimiliter aquę dulces ob hoc congelantur, ob mixtionem quam habent cum ſubtili terreo. Ad 5. Nota aquã purã nõ poſſe eſſe cõgelatam.

Ad ſextum reſpondeo, quòd aqua licèt citò calefiat, tamen nõ amittit omnem frigidatem, niſi ſimul cum forma, quòd ſi maneret cum humiditate ſola abſque frigiditate, tunc probaretur intentum, ſed non ita fit. Ad 6.

Quòd ſi dicas, Quare citius calefit? Reſpon. quòd id prouenit ex maiori actiuitate caloris ad calefaciendum, quàm ſiccitatis ad exſiccandum.

Ad ſeptimum dico, quòd aer exſiccat frigiditate, quam accidentaliter habet, non enim per ſe exſiccat, vt notum eſt. Ad 7.

Ad octauum patet ſolutio ex ſecunda concluſione, non enim negamus, aquam potentiorem eſſe in humectando, id tamẽ non arguit ipſius humiditatem eſſe intenſiorem. Ad 8.

Ad nonum dico, quòd media regio aeris eſt ualde frigida per accidens, cauſa autem huius frigiditatis ſunt vapores frigidi & humidi, & exhalationes frigidæ & ſiccę, quæ vi caloris aſcendunt. Ad 9.

Concurrit autem antiperiſtaſis ratione reflexionis radiorum Solis, qui calefaciunt infimam regionem, reflexio enim calefacit multum, vt apparet in his qui ad Solem ſedent propè murum, qui multum calefiunt, ſimiliter in vallibus montium ob hoc viget calor magis, quàm in ſummitate. Tali igitur reflexione fit antiperiſtaſis ad partes ſuperiores medias aeris, nam ex altera parte ignis etiam eſt, fitque illa regio frigidiſſima. Nota 1. de media regione aeris.

Et cũ magis viget reflexio. ſ. æſtate, tũc magis eſt frigida, quod indicant petræ, & grandines, quæ æſtate fiunt, ob nimium, Nota 2.

& magnum frigus, quàm hyeme.

Frigiditas tamen hæc accidentalis eſt: & forſan id voluit Seneca, dum dixit aerem eſſe frigidum.

Ad decimum patet ſolutio: aer enim Ad 10. nota 1. ob tenuitatem ac raritatem facilè paſſibilis eſt ab alijs extrinſecis: id tamen non impedit ſecundum naturam ſuam tales habere qualitates proprias. Satis de quæſtio ne iſta.

QVAESTIO VI.

An elementa habeant vtramque qualitatem in ſummo.

Singula elementa in ſua naturali diſpoſitione conſtituta binas habere qualitates certum eſt: an verò vtramque in ſummo gradu, æquè & intenſam habeant: dubium eſt: videlicet, an ignis ſit tam ſiccus, quàm calidus; & aer tam calidus, quàm humidus: & ſic de reliquis elementis: non enim in hoc omnes Philoſophi conueniunt, ſed in tres diuiſi ſunt ſententias.

1. S ntia Eſt enim quædam ſententia quorundã Neotericorum, inter quos ſunt Achillinus lib. 3. de elementis, & Niphus in præſenti, qui affirmant elementa habere vtramque qualitatem in ſummo gradu, ſequentes Auerroem 3. Cœli cõm. 67. vbi dicit, ignem eſſe calidum & ſiccum in ſummo. Ratio autem horum potiſſima Ratio pri mæ ſnix. eſt: quia ſi in elemento vna qualitas maneret extra ſummum, eſſet remiſſa: at non poteſt eſſe remiſſa niſi admixtione ſuæ contrariæ, tres igitur qualitates ineſſent vni elemento, vt igni calor, ſiccitas remiſſa, & humiditas remittens: hoc autem videtur contra elementi puri naturam.

2. Snia. Altera ſententia eſt aliorum, & communis, quòd in elemento vna ſit remiſſa qualitas. i. non in ſummo gradu. Tamen iſti diuiſi ſunt: quidam enim dicunt manere remiſſam abſque mixtione contrarij: & hoc ſequitur Alber. Saxo. q. 2. & alij, fuitque Alexan. 1. Meteor Com. 13.

Ratio 1. ſententiæ. Perſuadent ſibi hoc ex vna parte, quia Ariſt. tex. 24. vnã qualitatem tribuit cuiq; elemento magis quàm alteram: ex altera verò parte, quia vnum elemẽtum tantùm duas habet qualitates: nõ ergo illa mixtionem habet cum contraria.

Tertia ſententia eſt Marſilij. q. 6. & 4. 3. Snia. & Iacobi Forliui. tract. de intenſione, parte. 2. & Buridani, ac Nominalium communis, quòd elementa habent in ſua diſpoſitione naturali vnam quali atem in ſummo alteram extra ſummum, tamẽ eſt mixta cum contraria, à qua remittitur; itaque qualitas minus intenſa tantum habet de contraria, quantum deeſt illi vſque ad ſuũ ſummum, gradum: vt ſi ſiccitas in igne eſt vt quinque, habet humiditatem vt tria: ſuppoſito, quòd ſumma latitudo ſiccitatis ſit vt octo.

Dicunt tamen, quòd talis qualitas re- Nota 1. miſſa ſemper eſt plus intenſa, quàm me- Nota 2. dietas; vt ignis habet de ſiccitate plus medietate.

Ex quo colligitur ſecundum hanc opi- Secundũ nionem, quòd cuiq; elemento tres inſunt 3. ſniam qualitates: vna ſummè intenſa, altera mi- cuiq; ele nus intenſa: altera remiſſa, remittenſque mento iii minus intenſa. ſunt tre qualit.

Rationes huius opinionis ab ipſis non 1. Ratio aliæ adducuntur, quàm hæ. Contrarium non remmittitur niſi ex mixtione contrarij, ſed in elementis ſunt contraria remiſſa; ergo ſunt etiam contraria remittentia. Maior poteſt probari ex Ariſto. 5. Phyſic. tex. 19. & 2. Cœli. tex. 37. vbi id docet.

Sit ſecundum argumentum, quo pro- 2. Ratio, bo, quòd ſi vna eſt minus intenſa, quòd ibi ſit contraria, aliter enim ſequeretur, quòd alteratio eſſet in inſtanti, quod eſt impoſſibile in alterationibus ſecundum primas qualitates. Sequela probatur. Sit ignis ſiccus, vt ſex; applicetur ei ſiccum vt octo; tunc ignis poterit exſiccari ab illo, cùm ſit minus ſiccus. Probo. Aut quòd alteretur in inſtanti, ibi nulla eſt reſiſtentia in igne, vt exſiccetur; ergo exſiccabitur in inſtanti. Conſequentia videtur nota, vbi enim nulla reſiſtentia eſt, ibi motus in inſtanti eſt, vt patet in productione luminis. Antecedens probatur, quia nulla eſt ibi contraria humiditas reſiſtens; reſiſtentia autem eſt à contrario.

Tertium argumentum eſt. Sequeretur, 3. Ratio quòd maneret elementum cum vna ſola qualitate ex his, quas ex ſe habet, vel quòd

ꝙ introduceretur forma elementi abſq; ſummo gradu ſuæ ꝓpriæ qualitatis: quorũ utrumq; eſt impoſſibile. Sequela oſtẽditur Sit ignis calidus in ſummo, & ſiccus ut ſex ut applicetur fortiori aer. q ſecundum ſuam naturam eſt humidius vt octo agatque in ignem conſtat, cum aer introduxerit ſex gradus ſuæ humiditatis, quod nulla erit ſiccitas in igne: peto tūc, In illo inſtanti. l. eſt forma ignis. l. non. Si primum ergo iam manet ignis abſque ſua prorſus ſiccitate: ſi uero non, erit forma aeris, & non cum ſumma humiditate, quod fieri non poteſt.

4\. Eſt quartum argumentũ. Sequeretur, ꝙ qualitas ſumma unius elementi maneret in illo: quod eſt impoſſibile. Et ſequela probatur. Sit aer conuertens ignem in ſe; tunc per ſolam humiditatem aget: nõ enim per calorem; quia remiſſior eſt: nec per frigiditatem; quia ſupponitur nõ habere. Si ergo per ſolam humiditatem agit ergo per ſolam deſtructionem ſiccitatis ignis cõuerteretur in aerem; manebit ergo calor in ſummo, quia non eſt cauſa remittens illum: humiditas enim non agit in calorem. Hæc ſunt argumenta pro hac ſententia.

Nota. Pro huius dilucidatione pono aliquot concluſiones. Aduerte autem, quod eſt ſermo de elementis in ſua natura conſideratis, & de qualitatibus, quas ſingula ſecundum propriam naturam poſtulãt: nã modo nõ dubium eſt, plures qualitates. l. alias ineſſe elementis, quàm poſtulet ipſorum natura.

2ª cõclu. Vna eſt qualitas, q̃ ẽ primo & immediate fluit a quouis elemẽto.

Prima concluſio. Vna eſt qualitas, quę primò, & immediate fluit a quolibet elemento. Explico. Singulis elementis multas in eſſe qualitates non dubium eſt; vt ignis calor, ſiccitas, raritas, leuitas in ſunt at una eſt, quæ immediatè profluit ab ipſa elementi forma ſimiliter in alijs.

Ratio. Hæc concluſio eſt omnium communis, & probatur vnica ratione. Ab unica natura ſimplici non fluunt multę paſſiones immediatè, & primo, ſed una per aliã at huiuſmodi qualitates ſunt paſſiones elementorum ergo una fluit ab uno immediatè. Ratio autẽ maioris eſt: quia ab vno, vt vno, non procedũt immediatè & primariè plura: hoc tamen multò magis conſtabit in Metaph.

2\. Cõclu. Probabilius eſt non nisi unã que qualitatẽ eẽ in ſummo.

Secunda concluſio. Multò probabilius eſt, in elementis manere vnam ex duabus qualitatem minus intenſam. Hæc ſententia eſt Auerro. 4. Metheoro. cõme. 10. vbi hoc dicit. exiſtimatque eſſe mentem Ariſtote. illic, ſed non eſt. Probat Auerroes quia aliter nõ poſſet eſſe mixtio. Si enim omnes eſſent in ſummo, vtiq; ęquè agerent contraria, nullaq; eſſet ibi actio, vbi nec minimus datur exceſſus. Pręterea eſt ſententia Ariſto. præſenti tex. 23. ubi vnã qualitatem magis quàm alteram dicit in eſſe elemento. 1.

2\. Ratio. Pręterea quia aer eſſet calidiſſimus; & ſic non eſſet ex ſe temperatum medium animalibus: nec ad reſpirationem aptum Quod ſi dicas, quod humidum refrangeret nõ uidetur ualere; quia aer eſt dẽſior igne: & ſic multum adhuc calefaceret ex parte denſitatis.

3 Cõclu. qualites remiſſa I elemẽto nõ eſt ẽ admixtionẽ cõtrarii.

Tertia concluſio. Qualitas remiſſa in elemento non habet mixtionem contrariæ qualitatis. Hanc reputo multo probabiliorem, quæ quidem eſt expreſſa Alex. 1. Metheor cõm. 13. vbi id docet diſcurrens per omnia quatuor elementa: & eſt locus notandus. Eſt etiam ſententia Fernelij lib. 2. Phiſiolog. cap. 4.

1\. Ratio. Et prima ratio eſt Alexandri Si elemẽta haberẽt qualitates tres, nõ eſſent ſimplicia, & pura corpora ex natura ſua; hoc autem falſum eſt. Sequela probatur quia habent ſingula mixtionem contrariarũ qualitatum ſcilicet ſiccitatem cum humiditate habet ignis, reliquaque huiuſmodi. hoc autem manifeſtam impuritatem, & mixtionem dicit. Habere. n. duas non contrarias qualitates, nulla eſt impuritas, nulla eſt mixtio at contrarias ſimul habere, mixtio eſt, ac oporteret alia elementa ſimpliciora conſtituere, nempe quæ contrarias ſimul qualitates non haberent.

2\. Ratio. Secunda ratio eſt noſtra. Sumo illã humiditatẽ in igne cõiũctam cũ ſiccitate, & peto, Vel eſt ſecundũ naturã ignis. l. non. Si nõ; ẽ iã accidẽtalis: & ſic nõ ineſt igni ſecundũ naturã. Si uerò ſecundũ naturã: ergo uni formæ ſimpliciſſimæ ignis duo contraria inſunt. ſ. ſiccitas, & humiditas per ſe quod eſt abſonum, & impoſſibile: quomodo enim una ſimplex forma per ſe habet duo contraria, & ex natura ſua?

Fateor, hoc argumentum mihi facere multam uim, ut exiſtimẽ minus probabilem ſententiam Marſilij, & illam aliam quoque, quæ utraſque ponit in ſummo. At nos media inceſſimus uia cum Alexandro.

3. Ratio. Tertia ratio eſt. Quia omnia elementa eſſent ſymbola: quod apertè eſt contra Ariſto. Sequela patet: ſi enim in igne eſt humiditas, quamuis non tanta, quanta ſiccitas, iam in humiditate ſymbolum habebit cum aqua, in calore cum aere, in ſiccitate cum terra idemque erit de aliis elementis.

4. Ratio. Quarta ratio. Quia iam non per combinationes qualitatum colligeretur numerus elementorum, cũ inſint ſingulis hę qualitates, immo non poſſet probari, quatuor eſſe elementa nam ſi dicas ſummum calorem multum ſiccum: paruum humidum facere ignem; dicam, ꝙ ſummum calorem, multũ humidum, & paruum ſicci, facere oportet alterum elemẽtum, quod non eſt unum ex alijs & ſic ſaciam multas poſſibiles combinationes, per quas numerus elementorũ incertus præſtabitur. Sed hæc quarta ratio parum conuincit nã etiam idem ſequitur ſi nõ habeat admixtã contrariam: nam oportet aſſignare unum elementum calidum in ſummo & humidum multum: quod non eſt; & ita in aliis combinationibus. Immo hæc ratio uidetur non parua contra hanc opinionem. Sed reſpondendum eſſet, uni ſoli elemento in primo unam qualitatem tribuendam, & non unam in ſummo multis elementis cum autem cõſtet eam eſſe calorẽ in igne, nil enim eſt igne calidius, ideo nõ erit ſumma in alteros; & ſic de cæteris dicendum. Oportebit igitur argumentis pro ipſis factis reſpondere.

Ad primum dico primo, quod nõ oĩs qualitas ſuſcipit magis & minus admixtione contrarij. Lumen enim, & habitus animæ ſuſcipiunt magis l. minus, & non mixtione contrarij. & hæ oſtendit ſuſcipere magis & minus non conſiſtere in mixtione contrarij, cum abſque tali mixtione detur magis & minus.

Nõ oĩs remiſſio eſt per admix. Dico ex hoc ſecundo, quod nõ omnis qualitas habens contrarium, eſt minus intenſa ex mixtione cum contrario. Ideo aduertendum, ꝙ qualitates hæ aliter ad mixta, aliter ad elementa comparantur, in elementis quidem ſunt, ut in ſubiectis & ut in principijs in ſubiectis, quia illis inſunt, in principijs quia ab illis fluunt, & ſecundum ipſorum naturas ſunt: at in mixtis ſunt, ut in ſubiectis. Tione cõtrarii etſi habeat cõtrarium. Nota ua l de.

Qualitas in elemẽto ſuſcipit dupliciter magis & minus. Qualitas ergo in elemento ſuſcipit magis minus dupliciter. Vno modo ut in eo eſt ut in ſubiecto, & hoc fit per mixtionẽ contrarij: ut cum remittitur calor ignis extrinſecè. Altero modo ut à principio; & ſic non intenditur per contrarium, nam ab uno elemento non fluunt contraria: eſt remiſſa ſecundum naturam formæ, unde fluit.

Reiicitur obiectio ex text. t 3 V. g. ſicut lumen remiſſum eſt ſecundum luminoſi uim & naturã, ut lucernæ ignis, & aſtrorũ, & coeli, ita ſiccitas in igne talis eſt. & tãta quia ab hac forma prouenit, ſic in aliis. At in mixti id fit ꝑ cõtrariũ: quia non fluunt à forma mixti. Nec contra hoc eſt textus Ariſt ſoluunt. n. dicit ꝙ ſuſcipere magis. l. minus eſt per contrarium loquitur. autem de ipſo motu, & qualitate, quæ per motũ ſuſcepit magis l. minus at qualitates hæ circa motum ſunt remiſſæ, in elementis iuxta ipſorum naturas, & hæc ſolutio eſt ualde notãda.

Ad 2. Ad ſecundũ negatur, motũ, ſeu alterationẽ futuram in inſtanti eſt n. reſiſtẽtia intrinſeca: ex ſe. n. tota latitudo qualitatis induci non poteſt etiam nullo exiſtente contrario, ut alibi diximus, & ipſe Marſilius in præſenti concedit.

Ad 3. At tertiũ dico, ꝙ non manebit in aere ſummus calor, ſed remittetur ab ipſo humido non per ſe, ſed per accidens: & conſequenter ex eo, quod deſtruit totam ignis ſiccitatem, à qua ſummus calor dependet, corrumpetur igitur tantum caloris, quantum cum humido eſſe non poteſt ſub forma aeris non tamen ulla ibi per ſe erit frigiditas.

Ad 4. Ad quartum dico, quod non prius expelletur tota ſiccitas ignis quin ſimul tota humiditas introducatur Nec eſt uerũ ꝙ ſex gradus ſiccitatis expellentur à ſex humiditatis oportet enim plus humiditatis introducere, quam expellatur ſiccitatis.

Nota. Sicas. n. ꝙ nõ quicũque gradus formę eſt incompoſſibilis cũ quocũq; gradu: nã calor

calor ut ſeptem poteſt eſſe cum frigidita te,ut uno,unde cum illa ſiccitate ignis,l. cum ſaltem quinque gradibus illius poſſunt eſſe duo.l.tres humiditatis, & ſic nō ſtatim primus gradus humiditatis expellet unum ſiccitatis:ſed multo minus, donec ſit tanta ſiccitas, quanta humiditas.ſ. vtraq; in medietate, & tunc unus gradus alterum expellet, ut bene dicit Albertus Saxo.q.5.& ſic in fine erit humiditas ut octo.& aeris forma. Omnia probabiliter tantum dicta ſint, non enim carent probabilitate illæ aliæ opiniones ſuperius poſitę quæ l.utraſque qualitates in ſummo.l,admixto contrario in qualitate alte ra prope ſummo in elementis concedūt.

QVAESTIO VII.

An qualitates elementorum ſymbolę ſint eiuſdem ſpeciei.

Senſus qōnis. QValitates ſymbolas uocamus eas, in quibus duo elementa in ſe conueniunt, ut calor igni, & aeri; frigiditas aquæ,& terræ ſymbola ſunt.ſimiliter ſiccitas terræ, & igni; humiditas aquæ,& aeri. Dubium igitur eſt, an tales differant ſpecie, nępe an calor ignis,& aeris ſit eiuſdē ſpeciei, nec ne, ſimiliter humiditas aeris,& aquæ,& reliquæ.

1.arg. Videtur autem, quod hæ ſpecie differant. Primo, Calor ignis non cōpatitur ſecum ſummā humiditatem, at calor aeris compatitur,ergo hi duo calores ſpecie differunt. Conſequentia probatur, quia unus calor opponitur illi humiditati, & non alteri, quòd ſi unus eſſent ſpeciei, eidem opponerentur.

2. Secundo, Humiditas aeris fouet ignē, ut apparet in oleo,in quo aer dominatur at humiditas aquę extinguit,ut notū eſt, ergo differunt ſpecie, alias profecto non haberent effectum tam diuerſum.

Reiicitur ſolutio. Nec ualet dicere,ꝙ humiditas aquæ extinguit propter frigiditatem quæ cum aqua eſt coniuncta, nam aqua uehemēter calefacta ignem extinguit,& non aer frigefactus.

3. Tertio Siccitas terræ eſt cum frigiditate,grauitate ſumma, ac denſitate, at in igne eſt cum ſummo calore, raritate & leuitate,ergo ſpecie differunt, aliter enim quomodo qualitates unius ſpeciei tantā patiuntur diuerſitatem?

Quarto. Grauitates aquę & terrę leuitates ignis & aeris ſpecie differunt,ut ſupra diximus:ergo & frigiditates terræ & aquæ,atq; calores ignis & aeris; nam ex his procedunt reliquę qualitates. 4.

Quinto. Si humiditas aquæ eſt eiuſdē ſpeciei cum humiditate aeris, ſuperfluit una ex his,ſimiliter calor ignis.l.aeris, & ſat erunt duo elementa contraria, in quibus qualitates quatuor inueniri poſſunt: non ergo neceſſaria ſunt quatuor elemē ad mixtum. 5.

Sexto.Quoties ſubiecta differunt ſpecie,paſſiones etiam ſpecie differunt,at calor aeris,& calor ignis ſunt ipſorum paſſiones;ergo differunt ſpecie,ſicut ipſa:idē dico de aliis duabus. 6.

Septimo. In mixtis calores ſpecie differunt;ergo in elementis etiam. Antecedens patet in calore naturali, & febrili,ꝗ ſpecie differunt, cum calor naturalis nutriat augeat, conſeruet ſubiectum, oppoſita uero faciat calor alter. Hæc ſunt Præcipua argumenta in hac parte, circa quam tres exiſtunt Philoſophorum ſententiæ. 7.

Prima Alberti Saxo.q.5.qui diſtinguit in elementis,ut ſuperius diximus, duplices qualitates uirtuales, & actuales, uirtuales ſpecie differre exiſtimat, ut calor ignis uirtualis & calor aeris ſimiliter uirtualis ſpecie differunt, at actuales eiuſdē ſpeciei eſſe exiſtimat 1.Sna.

Alia eſt quorundam opinio, quòd ſpecie differant ipſe actuales, nec oporteat ponere uirtuales. 2.

Tertia eſt Marſilij.q.4 quòd ſint actuales in elemētis ſolū, & ſymbolæ ſint eiuſdem ſpeciei,ſolo numero differentes. 3.

Pro determinatione huius difficultatis ſit prima cōcluſio.Pręter actuales qualitates in elementis non oportet alias uirtuales ponere ad eoſdem effectus producendos. Dico in elemētis, quia in mixtis nō negamus huiuſmodi eſſe qualitates. 1.concl.

Hanc concluſionem unica hac ratione probo quia præter formas ſubſtantiales elementorū, & qualitates actuales ſuper fluæ ſunt illę uirtuales. quod enim calor uirtualis ignis poteſt facere,poteſt etiam forma ignis per calorem actualem, & idē Ratio unica.

in aliis:non ergo oportet abſque neceſſitate multiplicare tot qualitates.

2.coclu. Secunda concluſio. Qualitates elementorũ ſymbolæ ſunt eiuſdem ſpeciei. Hanc concluſionem reputo uerisſimam.

Probatur primo; quia ſi ſpecie differunt; ergo ſunt octo qualitates primæ, quod abſurdum uidetur, ſicut ulterius in mixto octo qualitates:quod eſt ſuperfluũ non poterit etiam conſtare elementorũ numerus, qđ eſt in Philoſophia abſonũ. (1. rō ex triplici I cōmodo.)

2. Præterea ſecundo, Sequitur, quòd nullum eſſet elementũ ſymbolũ: quod eſt expreſsè contra Ariſt. Sequela nota eſt:nam ignis & aer, cum calores ſpecie differentes habeant, non communicabunt magis in calore, quàm in ſiccitate, præſertim cum calor vnus deſtruat alterum, ut elementa mutentur inuicem.

3. Præterea tertio. Sequitur, ꝙ uni qualitatis ſpeciei duæ ſpecies differentes cōtrariantur, quod falſum eſt. Nam unum tantum vni opponi, eſt commune Philoſophorũ dictum. Sequela patet. Sumo aerẽ & aquã:hæc mutuo ſe deſtruũt; ergo calor aeris contrariatur frigiditati aquæ. Vlterius, ſumo ignẽ & eãdem aquam, cum mutuo ſe corrumpant, calor ignis cōtrariabitur frigiditati aquæ; ergo duo calores ſpecie differentes vni ſpecie frigiditati contrarij ſunt:quod falſum eſt.

4. Præterea quarto. Sequitur, ꝙ ex aqua non poſſet ignis facere aerẽ, quod eſt contra Ariſt. tex. 27. & cōtra ſenſum. Probatur ſequela. Ignis agens in aquã, l. reſeruat humidũ aquæ, l. corrumpit: Si idem in aere manet; ergo iã humiditas aeris eſt eiuſdẽ ſpeciei cum aqua. Si uero non, ſed aliud humidum ſpecie diſtinctũ inducitur; a qua producitur hoc? Non enim ab igne, cũ ſit calidus & ſiccus; non ab aqua, cu non ſit:& quamuis eſſet, non haberet, quo illud produceret. Cum igitur non ſit cauſa producens, manebit idem. Et hoc argumentũ concludit contra iſtã opinionem. Idẽ poteſt fieri argumentum de terra & aere ad producendam aquam.

5. Præterea quinto: quia frigiditas terræ intendit aquæ frigiditatẽ, & e contra, ut apparet in manu parum frigefacta a terra, & poſtea immiſſa in aquam, manus enim frigiditas intenditur, ergo illę ſunt eiuſdem ſpeciei cum producãt effectum unius ſpeciei.

Ad 1. Ad primum igitur argumentũ reſpondetur, negando conſequentiã. Non enim calor ignis differt ſpecie a calore aeris, quãuis non poſſit eſſe cum ſummo humido, id enim eſt propter intenſionẽ maiorem, l. minorem; non tamen ob differentiam ſpecificam; ſicut calor, ut ſex, nõ poteſt eſſe cum frigiditate ut quinque, at calor ut tria, poteſt: non tamen ob id colligitur, calorem ut quinque, & calorem ut tria, ſpecie differre.

Deinde reſpondeo, quòd ſummus calor eſſe poteſt cũ humiditate in aere non naturaliter, ſed tamẽ uiolẽter, imo ſecundum illam aliam opinionem, quæ ponit utraſq; in ſummo in elementis, etiã naturaliter eſſe poteſt cum aeris humiditate.

Ad 2. Ad ſecundum dico, ꝙ ignis iſte apud nos exiſtens non eſt elementum purum, ſed mixtas habet qualitates, fit enim ex terrea exhalatione cum aere cõmixto. extinguitur autem per ſuffocationem. Sic enim fit flamma:extrahitur autẽ ad partes exteriores a corpore talis exhalatio vaporoſa, & accẽditur:cum autem occluduntur uiæ, per quas extrahitur, flãma extinguitur; & ſic flatus vehementes extinguit ignem, quia diuertit, & reprimit talem uaporem, quo ablato, flamma auffertur:ad moderatus accendit, quia excitat illum. Dico igitur ꝙ aqua extinguit hoc modo per ſuffocationem, & per ablationem materiæ ignis: & hoc habet non propter humiditatem, ſed ob groſſitiem, nam terra etiam extinguit, & olei copia: at aer non ob tenuitatem ipſius non accedente motu: ſic enim extinguit, ut diximus

Ad 3. Ad tertium dico, quòd non ſequitur, qualitates eſſe ſpecie diuerſas; quia inueniuntur coniunctæ cũ differentibus ſpecie. Nõ enim diuerſæ albedines ſpecie differunt, quamuis una cum dulcedine altera cum amaritudine inueniatur. Ita dico de ſiccitate, quæ cum grauitate in terra cum leuitate in igne coniuncta eſt, nõ tamen ob id ſiccitates differunt ſpecie. Et ratio eſt; quia ſiccitas non eſt illarum principium: non enim grauitas terræ ex ſiccitate prouenit, ſed ex forma ſubſtãtiali terræ ſimul cũ frigiditate & ſiccitate, idẽ dico de igne, & aliis:ſunt. n. qualitates hæ in ele-

in elementis ab ipſorum formis procedentes.

Ad 4. Ad quartum: aliqui grauitatem aquæ & terræ ſpecie non differre putant, ſed ſolo numero At profecto, ut ſuperius diximus, manifeſta eſt contra Ariſto. per haſce enim grauitates, & leuitates colligit loco quatuor diuerſa, & corpora ſimplicia, & elementa quatuor. Dicendum eſt ergo ſpecie differre, nec eſſe parem rationem de aliis; ſunt enim iſtę non alteratiuæ. nec ſequuntur unam qualitatem ſed utramque; puta grauitas aquę non ex humiditate per ſe, non ex frigiditate per ſe, ſed ſimul ex utroque eſt: & hoc ſufficit, ut ſpecie differat a terræ grauitate, idem dicitur de leuitate.

Ad 5. Ad quintum dico, quòd nō ſuperfluit humiditas aeris, quamuis ſit eiuſdē ſpeciei cum humiditate aquæ: nam ratione ſibi coniunctæ qualitatis, & ut a tali forma eſt, habet aliquos effectus in mixto, quos nō habet alia. Et idem dico de aliis. quãuis (ut ſupra diximus) nō negemus, ſat eſſe ad mixta aliquo duo elemēta formaliter conuenire.

Ad 6. Ad ſextum dico, ꝙ abſolute calor non eſt paſſio ignis, ſed talis calor puta ſicco coniunctus, & hoc totum differt ſpecie a calore cum humido, non ratione caloris abſolute, ſed ratione modi & coniunctæ qualitatis. Similiter de aliis, non enim ſunt reputandæ per ſe ſingulæ qualitates q̄ binæ ſimul in ſingulis elementis ſunt accipiendæ. Secundo reſpond. quòd ſi diligentius conſideremus, calor ipſe nō eſt propria paſſio, ſed eſſe calefactiuum, quare ignis propria paſſio erit, eſſe calefactiuum in ſummo gradu; & ita in cæteris elemētis. In aere vero eſſe calefactiuū nō in ſummo. Hę aūt paſſiones, & naturales aptitudines differunt ſpecie.

Ad 7. Ad ſeptimum dico, quòd calor naturalis, & febrilis, ut ſunt paſſiones, ſi nō differunt ſpecie; ſunt autem paſſiones, ſi comparentur ad tactum, pouuntur que in tertia ſpecie qualitatis.

Dubium. Quòd ſi petas, Quomodo calor naturalis facit hos effectus & nō calor febris?

Solutio. Dico, ꝙ in effectu eſſentiali calefacere vterque conuenit, at in non eſſentiali bus differunt, ut argumentum oſtendit, quia calor naturalis eſt inſtrumentum animæ, non autem alter; accidens autem varios effectus operatur ſecundarios, ut a uariis mouetur formis.

Habes igit̃ de elementis reſoluta iſta; An ſit elementum; quid ſit, & quot, & an pura, quę illis propriè inſint qualitates; & an in ſummo, an differant ſpecie qualitates ſymbolæ, an ſint virtuales qualitates in elementis, & an ipſorum grauitates, & leuitates ſpecie differant. Ad textū igitur exponendum redeamus. Epilogus

CAPVT QVARTVM.

Quoniam autem determinatum eſt. *Tex.* 24.

Qvot elementa, & qualia ſunt, huc uſque explicauit Ariſt. nunc de ipſorum mutua generatione diſſerit. Proponit autem primo intētionem, quæ talis eſt. Cum iam in libr. 3. Cœli dictum ſit, ipſa elementa mutari inuicem, duo ſuperèrant examinanda, & quo modo ſit iſta mutua mutatio & an ſingula ex aliis omnibus poſſint generari, vel nō ſic ſed aliqua ex quibuſdam, ſed non ex aliis generentur, atque iſta duo in præſenti traduntur. De mutua generatione elementorum.

Dicit autem, quòd in lib. Cœli dictum eſt, elementa inuicem mutari, & hoc præterquàm quòd dictum eſt, etiā ſenſui eſt manifeſtū. quia alteratio, ſine qua generatio elementi non eſt (alteratio inquam ſecundum tangibiles qualitates) nota eſt ſenſui, & iſta indicat, generationem eſſe mutuam elementorum, eſt enim alteratio hæc mutua.

Quòd igitur omnia nata ſint ad inuicem.

Aliquod theoremata circa hoc conſtituit, quorum primum eſt: Quodlibet elementum in quolibet tranſmutatur, ut ignis in alia tria per ſe, & aliorum unumquodque. Aliquot Ari. theoremata. 1. theorema, q̄ libet elementum in quodlibet trāſmutatur

Hoc tali ratione probat primo Generatio eſt inter contraria, & a contrariis. i. omnia contraria ſe mutuo tranſmutant. at omnia elementa inuicem contraria ſunt; ergo omnia inuicē ſe tranſmutant. 1. Ratio.

Minorē declarat, & probat, quia elemēta, aut

ta, aut ſunt ſymbola, & in una conueniũt qualitates, aut diſſymbola .i. in neutra conueniunt. Si ſunt ſymbola tunc contraria ſunt in unica qualitate, ut ignis. & aer vterq; calidus; ſed alter humidus, alter ſiccus: ſimiliter ignis, & terra. Si uero diſſymbola: tunc contraria in utraq; ſunt, ut notum eſt; erunt igitur ſemper cõtraria, atque ſe mutuo poterunt tranſmutare.

Vnde concluditur theorema propoſitum, & ita dicit Ariſto. ꝙ ex ratione facile eſt cognoſcere, quodlibet ex quodlibet elementum fieri, & mutari poſſe.

Differt autem ipſo citius & tardius. *Tex.* 25.

2. Theorema nõ oĩs mutatio eſt æque facilis, ſed ſymbola facilius diſſymila difficilius mutatur.

Secundum theorema eſt: nam quamuis omnia mutuo eſſent tranſmutabilia; tamen non omnis mutatio eſt æque facilis, & uelox, ob id theorema eſt, Quæ cognationem habent, & ſymbola ſunt .ſ. in una qualitate conuenientia, talia facilius inter ſe mutantur, quę uero talem cognationem non habent, difficilius inuicẽ mutantur.

2. Ratio probatur.

Ratio huius hæc eſt. Facilior eſt mutatio ubi pauciora deſtruuntur, at in mutatione ſymboli pauciora deſtruuntur, quã in non ſymbolo; ergo illa eſt facilior mutatio, & uelocior. Minorem probat, quia in ſymbolis una mutatur qualitas, ut aer fit ignis ſola humiditatis ſeparatione, in non ſymbolis uero utraque, ut cum aqua fit ignis, mutatur enim aquæ humiditas & frigiditas in ſiccitatem & calorem, ut fiat ignis.

3. Exẽpl.

Multis exemplis hoc declarat Ariſ. quæ ſunt ſatis in textu manifeſta.

Nota 1. Circularis, & mutua ẽ in elemẽtis mutatio.

Vnde concludit, ꝙ eſt circularis .i. mutua omnium elemẽtorum mutatio, & ꝙ quædam facilius, quædam difficilius in aliqua mutantur.

Nota 2.

Vocat elementa conſequentia, quorũ eſt alteri contiguum, ut ignis, & aer, nam iſta ſymbola ſunt.

Ex igne quoq; aquam & ex aere. *Tex.* 26.

Exempla diſſymbolorum ꝙ difficilius mutantur.

Nihil in hoc textu continetur, niſi exẽpla eorum, quæ difficilius mutantur, qualia ſunt diſſymbola; ut ignis cũ aqua, aer cum terra. l. ignis & aer ſimul cum aqua, & terra, nihil enim refert, illa ſingula. l. bina ſumere, hæc autem difficilius tranſmutantur mutuo, quia plura deſtruuntur, ut diximus, quàm in ſymbolis, & in textu patet.

Si autem uniuſcuiuſque alterum. *Tex.* 27.

3. Theo. Ex duobus elementis fit unum 3. & probat, exẽplis.

Tertium theorema eſt. Cum duo elementa conueniunt, & ex ſingulis una qualitas corrumpitur, tunc facilis etiam erit mutatio, ſed non fit unum elementum ex illis duobus, ſed tertium ex illis ſymbolum.

V.g. ignis & aqua pugnant, ut ex igne perdatur ſiccitas, ſed maneat humiditas, tunc fiet tertius aer ex utroque facilius, quàm ſi utraque deſtrueretur.

Idem dicitur de aere & terra, ut fiat aqua, & etiam ut fiat ignis, ſi enim ex terra aufertur frigiditas, & manet ſiccitas, & ex aere ablata humiditate, calor manet tunc fit ignis, ſi uero non ſic, ſed ex terra aufertur ſiccitas, manente frigiditate, & ex aere aufertur calor, manetq; humiditas, fit aqua.

Confeſſa autem & ſenſui. *Tex.* 28.

3. Experientia.

Quod dixerat ſcilicet, ex terra & aere fieri ignem, tunc experiẽtia comprobat, nã flãma eſt maxime ignis ex his, ꝙ apud non ſunt, & tamen flamma ex terra & aere: fit eſt enim fumus, at fumus eſt terreſtris exhalatio aeri cõmixta, per exarſionem autem fit ignis, deſtruitur enim terræ frigidum, & aeris humidum, manetq; materia ſicca, & calida.

In iis autem, quæ conſequenter ſunt. *Tex.* 29.

4. Theorema ex elemẽtis ſymbolis nõ fit alius 3.

Quartum theorema. Ex duobus elementis ſymbolis non fit tertium aliud, ut ex igne & aere nullum aliorum fit.

Ratio huius eſt: quia in ſymbolis eſt una qualitas communis, & duæ cõtrarię, quæro ergo .l. deſtruitur ſymbola; & tunc manebunt duæ contrariæ, quæ non faciunt

ciunt elementum: Vel deſtruuntur contrariæ;& tunc manet ſymbola; quæ cum una ſit, non facit elementũ V.g. ſit ignis & aer, uterque calidus, alter tamen humidus, alter ſiccus ſi calor deſtruitur, manet ſiccum & humidum, quæ non faciũt elemeutum, ſi hæc deſtruuntur, manet ſolus calor, qui non ſatis eſt ad elemẽtũ. Hoc autem eſt quia in omnibus ſymbolis eſt una qualitas eadem in utroq; altera autem contraria. Ex his concludit differentiam eſſe, cum unum elementum ex uno altero fit, & cum ex duobus fit tertiũ nam cũ ex uno fit unum, poteſt eſſe cũ qualitatis unius corruptione, ut ĩ ſymbolis fit at cum ex duobus tertiũ, debent duę deſtrui, una unius, altera alterius; q̃a non fit ex duobus ſymbolis, ſed et duobus contrarijs.

Quod ergo omnia ex omni. Tex.30.

Epilog°. Epilogum facit duorum, quæ dicta ſunt Alterum, quod omnia elementa ex ſingulis omnibus contingit generari: alterum, quomodo iſte tranſitus fit, nempe in quibuſdam, unius qualitatis mutatione, in quibuſdã uero utriuſque qualitatis, ſiue ex uno fiat alterum, ſiue ex duobus tertium, atque in alijs facilior, in alijs difficilior mntatio fiat, ſecundũ qualitatum mutationem.

QVAESTIO VIII.

An quolibet elementum ex quolibet immediatè generari poſſit.

Senſus q̃onis. Difficultas hæc eſt circa text.24. ſenſus autem notus eſt, puta, an unũ elementũ poſſit ex quolibet aliorum triũ ita generari, ut nõ prius in alterum mutetur illud. V.g. an aqua poſſit in ignem conuerti, quin prius conuertatur in aerem.

1.arg ꝓ parte negatiua. Sunt autem argumẽta, quibus probatur id fieri nõ poſſe Primum, extremum nõ poteſt tranſire in extremũ, niſi prius trãſeat per medium quod eſt inter extrema, ut docet, Ariſ.5.Phyſi.tex.22. at ignis & aqua extrema ſunt. inter quę eſt aer; ergo nõ fit tranſitus ab aqua in ignem niſi per aerem.

2. Secundo. Aqua non poteſt fieri ignis, niſi prius diſponantur, & exſiccetur, & calefiat ſed nõ poteſt diſponi quin prius fiat aer, ergo aqua non immediate tranſit in ignem. Cõſequentia eſt nota cum maiori minor probatur. Calor ignis eſt multo actiuior, quam ſua ſiccitas ergo aqua citius calefit, quã exſiccetur ergo prius aqua erit calida, & humida ut notum eſt quam calida, & ſicca erit ergo aer prius quam ignis.

3. Tertio. Sequitur, ſi ex aqua immediate fit ignis quod manet aqua ſub maiori raritate, leuitate, calore, quam ſint in aere quod impoſſibile uidetur Sequela probatur Demus raritatem leuitatẽ calorẽ ignis, eſſe ut octo. ſingula aeris uero cum ſint neceſſario tales qualitates remiſſiores, ſiut ut ſex tũc, ſi aqua debet peruenire ad illas ut octo, cum fiat ignis, neceſſario tranſibit per ſex. Peto ergo, In illo inſtanti I. eſt forma aeris I non. Si aeris: habetur intentum. Si non ergo, I. eſt ignis forma. I aquæ. Non ignis quia nondum eſt ſua integra diſpoſitio ergo aquę. Tũc ulterius, cum illud non ſit ultimum eſſe aquæ (non enim ſic deſinere poteſt ſubſtantia,) immediate poſt illud etiam erit aqua. erit ergo immediate poſt illud maior raritas, leuitas, & calor: ergo aqua tũc eſt ſub maioribus his qualitatibus, quã ſit aer.

4. Quarto Si ex aqua fit ignis, debet aqua nõ ſolum calefieri, ſed exſiccari ſed hoc eſt impoſſibile; ergo non poteſt eſſe talis tranſitus. probatur minor quia quamuis ignis uincat aquam in calore, tamẽ aqua uincit in humiditate, quæ actiuior eſt ſiccitate; & ſic non poterit exſiccari, potius enim deſtruet ſiccitatem ipſius ignis.

5. Quinto. Si immediatus eſſet tranſitus omnium, poſſet ex igne terra fieri; ſed hoc eſſe non poteſt ergo non eſt talis tranſitus. Sequela eſt nota minor probatur ſuppoſito, quod terra ob ſuam denſitatem ſub eadẽ quantitate plus multo materiæ continet, quam ignis ob ſuam leuitatem, ſeu raritatem. Sumo ergo minimum ignis, & probo, quod non conuertatur in terram. nam I. conuertitur in minimum terræ. I. in minus minimo: nam

nã in maius, notũ eſt, non poſſe: non in minimum terræ, quia hoc plus materiæ continet non in minus, quia eſſe non poteſt; ergo nõ poſſet conuerti ergo nec vlla alia pars, quia maioris, & minoris: cum vtriuſque vna ſit natura, vna videtur ratio.

6. Sextò probatur, quod nec ex aere fiat aqua quia humiditas aeris deberet remitti, quia minor eſt in aqua: at non videtur à quo remitti poſſit: non enim à frigiditate.l. humiditate aquæ vt notum eſt; altera enim eſt ſimilis, altera non eſt cõtraria

1.Snia. In hæc difficultate ſunt tres ſententiæ Philoſophorum. Quidam dicunt, elementa mediata non habere immediatum tranſitum, ſed prius mutari in alia; ut aqua non prius in ignem conuertitur, quàm conuertatur in aerem: & aer non prius in terram, quam in aquam. Rationes autem propoſitæ fauent huic opinioni.

2.Snia. Altera eſt aliorum, qui putant nõ eſſe immediatum tranſitum inter mediata ſemper, ſed non quia conuerſio fit in elementum medium; ſed quia conuerſio fit in mixtum quoddam, vt aqua non prius in ignem mutatur, quam in vaporẽ, qui mixtum quoddam eſt diſtinctum ab elementis: nec terra in ignem, niſi prius in exahalationem, quæ pariter mixtum eſt. Huic opinioni præter rationes etiam factas, ſenſus uidetur fauere.

Nota. Vtraque tamen opinio conatur ſe ab Ariſt. expedire. Dicit enim, quod Ariſt. ſolùm dixit, quodlibet fieri ex quodlibet, ſed non declarauit, an immediatè id fiat, vnde illud fit mediate l. immediate.

3.Snia. Tertia ſententia eſt communis Græcorum, & Latinorum, & Auer. quod ſit immediatus omnium tranſitus, & quod ex aqua immediate poſſit ignis fieri.

1fundamentum At ꝓ huius dilucidatione aduerte primo, quòd non eſt diſputatio de mutatione ſecundum accidentia, & qualitates: quæ alteratio eſt: ſic enim quodlibet poteſt alterari à quolibet, & alterare quodlibet elementum ſed de mutua generatione, quæ ſecũdum ſubſtãtiam eſt: ſic enim dubium eſt, an quodlibet ſecundum ſubſtantiam in quodlibet immediatè poſſit mutari.

Aduerte ſecũdo, quod non eſt diſputatio de toto elemento, nec de notabili parte ipſius: hoc enim non poteſt unica mutatione in aliud mutari; non enim totus ignis in aquã una mutatione poteſt mutari, nec è contrario. 2.fund.

Ratio autem eſt: quia ſi elementa ſuperiora, puta ignis & aqua, in inferiora mutarentur, tunc oporteret dari vacuũ: nam ob denſitatem, multo minorem locũ occuparent cõuerſa in inferiora. Si uerò inferiora mutarentur in ſuperiora: tũc non eſſet locus, nec ſpatium hoc elementare talia corpora pateretur aut caperet: nam terra aqua, ſi in aerem conuerterentur, multo ampliori loco indigerent. ratio fundamen.i

Sermo autem eſt de partibus, quæ ſeruata hac rerum diſpoſitione inuicem vnica mutati one poſſunt mutari: dico autẽ vnica mutatione nam pluribus elemẽtũ totum mutari poteſt, modo ſecundũ vnã poſtea ſecundum aliam particulam: nõ tamen vt perueniat ad hoc, ꝙ totum ſimul ſit corruptum hoc enim fieri non poteſt vt dictum eſt. De qua te ſit ſermo.

Aduerte tertiò, ꝙ vnum elementũ poteſt aliud diſtinctum producere, v g. ignis aerem, aer aquam Scias enim, quod quatuor qualitates, ſunt velut ſemina elemẽtorũ ut enim uirtus ſeminis inducit animantis formam; ſic & iſtæ qualitates producunt elementorum formas. Vnde fit, vt quodcũque qualitates inducat, elemẽti etiam inducat formam. Ob hoc motus & lumen ignem faciunt, quia qualitates ſcilicet calorem, & ſiccitatem inducũt: poteſt igitur unũ elementum inducere qualitates alterius, & ſic ipſum producit, non vi ſua, ſed ui qualitatis admotæ. v.g. ignis facit aerem; quia in aqua inducit calorẽ, qui cum humiditate inducit aeris formam. Similiter terra ex aere facit aquam quia inducit frigiditatem in aerem, & frigiditas cum humiditate facit aquam. Et hoc nota pro multis, quæ occurrent. 3 fund.

Sit igitur prima concluſio. Elementa ſubſtantialiter mutantur. Senſus huius eſt, quod elementa inuicem ſecundum formas ſuas ſubſtantiales mutantur. Hęc eſt contra Antiquos, quorum meminit Ariſt. quia elementa omnia unicam ſubſtantiam putabant. ſolumque differre per 1. cõclu circa ſententiam philoſophorum antiq.

per accidentia; & qualitates: quia enim erat rara, erat ignis, quia talis.l.talis, dicebatur aliud.l aliud elementum.

Ratio cõtra antiquos.

Hæc ſententia.eſt reijcienda: nam elementa tunc non differrent eſſentialiter: quod falſum eſt & unica ratione probatur. Cum talis ſubſtãtia eſt ſub raritate, & denſitate l.ſtat naturaliter.l. violentè. Si naturaliter: ergo eſt diuerſa forma ſubſtantiæ. quæ conſeruat talem raritatem partium, quominus condenſentur; & condenſationem, quominus rareſiant, quod ab una forma prouenire non poteſt. Si uiolenter: hoc dici non poteſt: nõ enim permanerent, ſed denſitas rediret ad raritatem, raritas ad condenſationem vere ergo diuerſas formas habẽt. Multa alia poſſent eſſe argumenta: ſed quia id notum eſt, prætermittuntur.

2. Concl.

Secunda concluſio. Probabilior uidetur ſententia, dicens, aquam prius tranſire in quoddam mixtum, ut fiat ignis; quam quæ dicit, quod debet tranſire in aerem. Et ratio eſt iſta: quia aqua non prius tranſibit in aerem, quam caleſiat ſatis ab igne: ſed non poteſt eſſe, quin dum caleſit, ſimul exſiccetur. ergo erit tã ſimul ſiccitas, & humiditas; calor, & etiã frigiditas. Hæc autem non eſt diſpoſitio aeris: quia ſummam humiditatem petiti, ſed mixti potius, ergo probabilius eſt, ꝙ tranſeat per quoddam mixtum: idem vt ex terra fiat aer, tranſibit per exhalationem mixtam.

3. Concl.

Tertia cõcluſio. Vt ex aqua fiat ignis. l, vt ex terra aer, non eſt opus, ꝙ ſit tranſitus per mixtum aliquod eſſentiale, bene tamen per accidentale.

Nota duplex mixtũ: eſſentiale. & accidentale.

Pro explicatione nota duplex eſſe mixtum, & ſubſtantiale, & accidentale. Voco ſubſtantiale, quod præter qualitates elemẽtorum habet formam ſubſtantialem diſtinctam à quatuor elementorum formis: vt lapis, metallum, & reliqua Accidẽtale uerò, quod ſolam elementi formam habet, tamen qualitates habet refractas: quod dicitur elementum impurum: ut aer, qui humiditatem, & calorem habet ſimul cum alijs qualitatibus confuſa. Dico igitur, ut aqua fiat ignis, tranſit quidem per hoc, quod ſit aqua impura, habens qualitates refractas; at non ob id prius ſit mixtũ ſubſtãtiale, ut illi putabãt

Vapor & exhalatio nõ eſſe mixtũ ſubſtãtiale ꝓbat.

Huius probatio pendet ex hoc, quod vapor non ſit mixtum ſubſtantiale, ſed habens ſolum formam aquæ, ut exhalatio terræ: & quamuis hoc non ſit modo ex profeſſo probandum, tamen ob concluſionem probatur primò. Niſi enim vapor aqua, & exhalatio terra eſſet, non poſſent aliter elementa naturaliter ad mixtionem conuenire. Patet ut enim ſupra diximus aqua per uaporem, terra per exhalationem ad aeris locum conueniunt, ubi mixtum ſit.

2. Præterea q;a uapore eſt frigidus & humidus ſicut aqua, exhalatio frigida, & ſicca ſicut terra, quamuis per accidẽs utrunque ſit calidum: ſi igitur eaſdem habent paſſiones, erunt eſſentialiter idem cum elemento.

3. Pręterea, quia euaporatio argenti uiui uaſe occluſi, conuertitur in argentum uiuum quod non eſſet, niſi ſubſtantialiter eſſet argentum viuum ergo ita etiam fiat in elementis: non enim ob id, quod uapor rarus eſt, ob id formam aquæ nõ habebit, & exhalatio terræ: re enim uera ſunt aqua, & terra impura ob mixtionẽ aliarum qualitatum.

4. Præterea, quia ſi uapor non eſt aqua, & exhalatio terra, erunt aer: nam ignis non erunt, cum non ſint caloris intenſi: quem ſi haberent, utique cõburerent magis quam ignis, quia denſiores ſunt: Probatur autem, quod non ſint aer. Tũc enim uapor. & exhalatio eſſent eiuſdem ſpeciei: quod eſt impoſſibile, vt ex uarijs ipſorum effectibus cõſtare poteſt: manet ergo probata concluſio.

4 conclu.

Quarta concluſio. Probabilior, & tenenda magis eſt ſententia, quod ex aqua poſſit immediate fieri ignis, & ex mediato mediatum abſque tranſitu per immediatum.

1. Ratio.

Hæc probatur primo, quia eſt ſententia Ariſtote. & communis: nec eſt in contrarium ulla ratio conuincens: & hoc eſt ualidum argumentum pro concluſione.

2. Secundo probatur. Si aqua non poteſt immediatè fieri ignis, eſſet, quia humiditas non tam citò poteſt expelli, ſicut frigiditas, Sed hæc ratio nihil obſtat. Pono. n. caſum poſſibilẽ, ꝙ aqua ſit ab aliquo ſicco & frigido exſiccata, ita ut nõ multũ

humiditatis maneat cum illa ſua frigiditate, tunc ſi applicetur ignis, quid prohibet quominus dum expellit frigiditatẽ, etiam cito expellat humiditatem paucã, eritque ignis immediatè præſertim, cum nõ ſit ſufficiens humiditas aeri generando. Hoc argumentum ualidum eſt, ut id ſit poſſibile, & fiat.

3. rõ bipartita. 1. Præterea tertio. Si illa ratio oppoſita eſſet bona, ſequerẽtur duo abſurda. Alterum eſt quod aer nõ poſſet ex terra facere aquam, quin prius faceret ignem, ꝙ abſonum uidetur. Probatur ſequela: nã aer citius calefaciet, quã humectabit terrã: & ſic terra prius erit ſicca, & calida & fiet ignis; quam humida, & frigida; quia

2. humidum tarde agit.

Alterum eſt, ꝙ aqua non facet ignem aqua in, quin prius efficiat illũ terrã, qđ aperte eſt contra ſenſum; Patet ſequela: quia aqua prius frigefaciet ignem, quã humectabit: ergo fiet citius ſiccus, & frigidus, erit ſi terra. non ergo uires habet argumentum cõtra Ariſt. probatur. 4. ex oſtenſis in 3. concluſione nam cũ ex aqua fiat vapor, ex vapore ignis. & vapor eſſentialiter fit aqua; iã ſequitur ex aqua ſubſtantialiter fieri ignem.

Manet igitur firma ſententia, & ratio Ariſt. cum enim ignis & aqua immediate contraria ſint, vtiq; imediate ſe mutabunt: idem dicitur de aere & terra.

Ad 1. Ad argumenta igitur reſpondetur. Ad primũ dico. ꝙ illa maior ueritatẽ habet in motu locali, ꝙ nõ eſt trãſitus de aqua, ad ignẽ, niſi per aerem: aer enim eſt medium ſecundum locum, non autem eſt medium ſecundũ mutationẽ: tunc enim per ipſum deberet eſſe tranſitus, ſed non ita eſt.

Ad secũdum prima ſolutio. Ad ſecundum reſpõdet Achilinus lib. 3. de elementis dub. 9. & Marſilius. q. 9. ꝙ eſt duplex actio ignis, una tarda, & remiſſa ſeu lenta, & ſecundum hanc cõcedunt, ꝙ aqua prius fit aer, quã ignis, altera fortis ſecundum quam ignis vndiq; circunſtat aquam, quia ignis multus eſt, vt cum aquæ gutta inijcitur fornaci, & tunc propter uehemens ſiccum, aquæ humidũ cito abſumitur.

Reiicit hęc ſolutio. Hęc diſtinctio mihi diſplicet: quia etiã in illa uehementer actione ignis adhuc citius calefit: nam ſi creſcit ſiccum contra humidum, etiam creſcit calidũ cõtra frigidum, manetq; eadem proportio in debili actione & forti, non ergo tam cito ex ſiccabitur, ſicut calefiet.

Dico igitur aliter præter caſum, quem poſui in quarta concluſione, per quẽ probata fuit. Reſpondeo ad argumentum in forma, ꝙ verum eſt citius expelli frigiditatẽ, quàm humiditatem, cum vtraq; ęqualis eſt: at cum humiditas minor eſt, nihil prohibet totam frigiditatem, & humiditatẽ ſimul expelli. quid enim prohibet, tã cito expelli quatuor gradus humiditatis, ſicut octo frigiditatis? cum igitur aqua ſit multo minus humida, quam frigida, poterit vtraque qualitas ſimul expelli, & ſic fieri ignis immediatè ex aqua. 1. Solutio.

Ad tertium reſpondet bene Marſ. q. 9. ꝙ aqua poteſt peruenire ad leuitatẽ ignis etiam ſi nõ tranſeat per leuitatem aeris, quia leuitas aeris non differt à leuitate ignis ſecũdum magis & minus, ſed ſpecie, vt dictum eſt: & ſic non eſt opus per illã tranſire, ſicut fit in calore à minimo ad ſummum per medium; at de raritate, & calore alia eſt ratio. hæc enim ſunt eiuſdẽ ſpeciei, & differunt in remiſſione. Sed pręterea ſi quis eiuſdem ſpeciei etiã illas putaret, dicere conſimiliter poſſet. ſicut de calore utriuſque cõmuni dicebamus. Reſpon. & bene, imò optime omnium, Albertus quæſtio ſeptima, quod non eſt inconueniens, quod aqua, dum eſt in uia corruptionis, ſit ſub maiori calore, & raritate, quam ſit aeris calor, & raritas: non enim repugnat, quod ſi diſpoſitio naturalis aeri minor diſpoſitione violenta ipſiut aquæ, præſertim cum tendit ad id, quod calidius eſt, & rarius ipſo aere ſcilicet ignis. Ad 3. 1. Solutio. 2. Solut.

Ad quartum dico, cum dicimus elemẽtum mutare aliud, oportet intelligere, ꝙ ſit pars tantæ proportionis, ut poſſet alterum mutare in ſe unde quãuis pars una uincat alteram in qualitatis alicuius intẽſione poteſt tamen eſſe tanta alia elemẽti pars, ut uincat multitudine, & extenſione, quod non faceret intenſione. Ad 4.

Ad quintũ dico, ꝙ minimũ ignis conuertetur in minus minimo terrę, ſed non exiſtẽs ꝑ ſe, ſed cõtinuũ cũ ipſa terra: nec hoc eſt incõueniẽs, ut alibi diximus: ꝙ ſi diſtat minimum ignis, tunc conuerte

tur

tur in elementum immediatum, nec hoc eſt cõtra nos, ſat enim eſt, ꝙ aliquid ignis conuertatur in terram, vt ſit verũ ex igne terram poſſe fieri: ꝙ ſi ex minimo nõ fit, eſt ob defectum quantitatis, non tamen ob naturam rei.

Ad 6. Ad ſextum dico, cũ ignis fit aer, remittitur calor ignis ab humiditate aeris ꝑ accidens, dum.n. iſta corrumpit ſiccitatem ignis remittit calorem ſummũ, q̃ nõ põt eſſe abſq; tali ſiccitate. Nec mihi diſplicet ſolutio Marſi. qui dicit, aeris formam induci cum ſummo calore, & ꝙ ipſa poſtea deſtruit calorem, reducitque ſe ad calorẽ ſuum (hoc inquam nõ diſplicet) quia ſubſtantialis forma, quamuis non ſit immediate operatiua, & actiua qualitatum in aliud extra ſe, tamen operatione immanente in ſe ipſam nil vetat.

QVAESTIO IX.

An ſymbola facilius mutentur.

1. Argumentum in partẽ negatiuam.

SEnſus quæſtionis notus eſt. Sũt enim ſymbola, quæ in vna qualitate conueniunt, in alia contraria ſunt, diſſymbola vero in vtraque ſunt contraria, hęc aũt dicit Ariſt. tex. 25. ꝙ difficilius mutãtur inuicem. Videtur autem ꝙ non Primo ſi id eſſet ita maxime propter rationẽ Ariſ. quia facilius eſt vincere vnum, quàm duo in ſymbolo autem vna qualitas expellit̃, in diſſymbolo vero duæ, ſed ratio iſta nõ valet; nam ſi in ſymbolo vna qualitas expellitur, vna etiam expellit, ſi autem in diſſymbolo duæ expelluntur, duæ ẽt expellunt: cũ ergo ſit tãta ꝓportio vnius ad vnum, & duorum ad duo; non videtur ꝙ facilius illa, quam hæc duo trãſmuten-
2. tur. Præterea ſecundo, eſt experiẽtia. Gutta aquæ citius abſumitur a magno igne, quam terræ particula: at terra eſt ſymbo-
3. la cum igne, non autem aqua Præterea tertio: Actio innititur contrarietati; ergo vbi maior cõtrarietas, & ibi facilior actio diſſymbola autem ſunt maximè contraria, cum in vtraq; qualitate opponantur; ergo inter ipſa facilior erit tranſmutatio

1. opin. 1. uia, ſeu tõ qua explicatur hæc opinio.

In hac difficultate eſt duplex opinio Philoſophorum. Prior eorum, qui dicunt citiùs, & velocius, breuioriq; tẽpore mutari elementũ in ſymbolum ſuum, quàm in diſſymbolum: tamen hi in cauſa huius velocitatis aſſignanda ſunt diuiſi in tres ſententias. Prima eſt Niphi qui ob id ſymbolum facilius mutari dicit; quia non reagit. Aer.n dum exſiccatur ab igne, nõ reagit, quia per calorem non poteſt reagere, quia eſt ſimilis, nec per humiditatem, quia ſecundum hanc patitur, nec eſt reactio ſecundum eandem contrarietatem.

Reiicitur prima uia.

Hæc ſententia iam ſuperius lib. 1. reiecta eſt, vbi aperte oſtendimus, reactionẽ eſſe ſecundum eandem contrarietatem.

2. uia.

Altera eſt Aegidij tex. 24. ꝙ ſymbolũ ob id facilius mutat̃, quia vna eius qualitas tantum corrumpitur à cõtrario: altera vero .ſ. ſymbola per accidens, ad corruptionẽ ſubiecti, facilius aũt corrumpitur ꝑ accidẽs, quia tota ſimul corrũpit̃, quàm a contrario, à quo paulatim corrũpitur.

Reiicitur ſecunda uia.

Hæc doctrina non mihi placet in hoc, ꝙ ſymbolam qualitatem dicit corrumpi, cùm ſecundum Ariſt. maneat eadem, & nos in lib. 1. id ſatis oſtendimus.

3. uia.

Tertia eſt S. Tho. etiam, tex. 25. qui dicit ſymbolum facilius corrumpi, quia minus reſiſtit: nam reſiſtere per vnum contrarium minus eſt quam per duo.

Obiect. circa tertiam uiam.

Contra hanc eſt arg. primum: tamen à nobis poſtea declarabitur. Hæc eſt prior ſententia.

2. Opin. Facilius mutari duplicẽ facit ſenſum.

Poſterior opinio eſt Marſilij q. 10. & Alber. q. 8. & Niphi palinodiam cantantis: qui dicunt, ꝙ facilius mutari, duplicẽ facit ſenſum. Alter eſt, ꝙ velocius, breuiorique tẽpore mutentur: & ſic fatentur facilius diſſymbola mutari, quàm ſymbola. Alter eſt facilius mutari i. pauciora in mutatione deperdi; & ſic ſymbola facilius mutantur. Fatentur tamen, ꝙ eſt improprius loquendi modus, dicuntque hunc eſſe ſenſum Ariſt.

Reiicitur hæc ſecunda opin.

Quæ ſententia profecto eſt intolerabilis, & aperte contra Ariſto. cum ipſemet vtatur verbis his, Citiùs, Tardiùs.

Et p̃terea ſi ille eſſet ſenſus Ariſt. tũc vana eſſet ipſius ratio. Probatur enim, facilius mutari q̃ a pauciora mutant̃: tũc ſi per facilius mutari intelligeret pauciora mutari, eſſet probatio eiuſdem per idem. Præterea non ſolũ eſt cõtra Ari. ſnia iſta, ſed eſt falſa, vt ex his, q̃ ſequent̃ apparebit. 1. 2. 3.

1. concl. Suppoſitio exempli.

Sit igit̃ prima concluſio Symbola citius velociuſq; mutantur, quàm diſſymbola. Vtamur exemplo vnó: quodque de hoc dicto, de alijs dici poteſt. Facilius &

citius aer mutatur in ignem,quam aqua in ignem;aer enim ſymbolus eſt igni nõ autem aqua intelligo cęteris paribus, & ſeruata cadẽ proportione aeris, & aquæ ad ignem.

Ratio. Probatur. Aqua non poteſt in ignem conuerti,niſi abſumatur humidum ipſius ſimiliter aer:ſed multo facilius aeris humidũ abſumitur ab igne; ergo citius aer mutatur. Minor probatur, quia humidũ aeris minus reſiſtit ob raritatem, & actiuitatem,nam aqueum actiuius eſt,& magis potens reſiſtere ratione adiunctæ frigiditatis,quàm cùm eſt in aere cum calore reſpectu ignis.

2. concluſio. Secunda concluſio. Inter ſymbola facilius mutantur ſymbola in paſſiuis,quàm ſymbola in actiuis qualitatibus.

Explicatur concluſio. Aduerte,quod duplicia ſunt ſymbola. Quædam,quæ habent qualitatem paſſiuam communem,actiuam vero cõtrariã Voco autem paſſiuas,ſiccitatem,& humiditatem:actiuas verò reliquas duas. Talia igitur ſymbola dicuntur in paſſiuis ſymbola:vt aer & aqua;terra & ignis. Quædã ſunt è contrario ſymbola in actiuis; contraria in paſſiuis;vt ignis & aer; terra & aqua: Dico igitur, ꝙ ſymbola in paſſiuis citius mutantur,ſeruata eadem proportione.

Ratio. Ratio in promptu eſt;quia iſta ſe mutant,& agunt ſecundũ actiuas qualitates, quarũ actio maior eſt,& velocior:reliqua ergo ſe mutant ſecundum qualitates tardas:vnde facilius aer mutatur in aquam, quàm ignis in aerem,& econtrario.

3. Concluſio. Tertia concluſio. Inter ſymbola in actiuis illa eſt mutatio velocior, q̃ eſt ex parte qualitatis actiuioris. Hoc idẽ inter paſſiua ſymbola,cæteris parib. Explico, Aer citius mutatur in aquam, quàm aqua in aerẽ ab ipſo,quia frigiditas aquæ eſt actiuior,quàm caliditas aeris. Similiter aer citius mutat in ſe ignem:quia magis agit humiditas ipſius aeris,qua ſiccitas ignis. Et ratio eſt nota, quia velocitas conſurgit ex vehementi contrario.

4. Concluſio. Quarta concluſio. Inter diſſymbola illa citius mutantur,in quibus magis vigẽt actiuæ qualitates,vnde citius aqua i ignẽ & è cõtrario,quàm terra,& aer,hęc enim non habent qualitates ita fortes. Similiter oportet conſiderare in utraque extremũ fortius:hoc enim citius mutabit. Per has concluſiones facile dignoſci poterit quęcunque combinatio elemẽtorum circa facilitatem mutationis, Eſt tamen paritas proportionis obſeruanda; nã magna copia aeris citius mutabit terram, quàm parum ignis aquã: in omnibus enim eſt paritas ſeruanda,vt ita vnum excedat alterum,ſicut alterum excedit alterum.

Ad primum argumentum reſpondetur,quod vnum contra vnum & duo cõtra duo æqualiter pugnant,ſi omnia alia ſint paria,non autem aliter,at in pręſenti,non eſt paritas:quia qualitas cum ſymbolo minus reſiſtit,quàm cõiuncta cum contrario.v g. humidum cum calore minus reſiſtit igni,quàm humidum cum frigiditate in aqua,vt diximus in prima concluſione:ob id multo magis reſiſtũt duo, quam vnum,quia augetur ex coniunctione reſiſtentia:& hoc uoluit S.Tho. ſuperius dicere,& bene dixit. **Ad 1.**

Ad ſecũdum dico,quod in gutta aquę & terræ particula illa non eſt eadem proportio:eſt enim multum materię ſub terra, ob quod maior eſt reſiſtentia, quæ non prouenit ex natura qualitatum terræ,quæ ſi ſumeretur ſub raritate exhalationis l. ſaltem æquali aquæ, tunc citius mutaretur. **Ad 2.**

Nota autem, quòd non ita cito aquæ gutta mutata eſt in ignem,ſicut apparet: nam fit prius vapor, qui ob ſubtilitatem occultatur.

Ad tertium dico, ꝙ non valet conſequentia. Nam licet actio ſit in contrarietate,non ſequitur,ꝙ vbi plura ſunt cõtraria,ſit actio velocior,ſed ſunt actiones plures:ex pluralitate enim agentiũ & patiẽtiũ nõ colligit̃ velocior actio,niſi cũ ſunt plura agẽtia,& vnũ paſſiu reſiſtẽs ſecundum vnum l. pauciora,quàm ſint agẽtia. Ex his abũdè ſatis factum eſt difficultati. **Ad 3.**

QVAESTIO X.

An ex duobus elementis fiat tertium.

Difficultas hæc inſurgit circa tex. 29. vbi Ariſto. docet ex duobus elemẽtis corruptis inuicẽ,vnũ tertiũ fieri v.g. ex aqua & inuicem corruptis fit aer; videtur

videtur autem, quòd non ita fit.

1. argu. ad partē negatiuam. Primo. Vbi nullum eſt efficiens, nullus ſequitur effectus. ſed cū ex igne, & aqua fit aer, efficiens nullum eſt: non ergo fiet aer. Conſequentia eſt certa cū maiori Minor probatur, quia maxime eſſent ignis & aqua; ſed hæc non poſſunt eſſe, tū quia ſpecie differunt, & ſimile è ſimili producitur; tum etiam, quia corrumpunrur; & cū aer producitur, non ſunt, ſed deſinunt eſſe; quod autem non eſt, non producit.

2. Præterea ſecūdò. Vt tertium producatur, debent illa duo corrumpi: ſed nō poſſunt corrumpi; ergo nec poteſt tertiū produci: Minor probatur, quia ſi corrumperetur vtrunque, vnum corrumperet alterum. hoc autem fieri non poteſt quia demus, ꝙ ignis corrumpat aquam, aqua corrupta non poterit corrumpere ignem.

3. Præterea tertio. Cum ignis, & aqua ſe corrumpût mutuo, qualitates omnes manēt reſtactæ: non ergo poterit induci forma aeris, quia deeſt ſufficiens diſpoſitio.

2. fundamentum dupliciter pōt intelligi fieri ex duobus elemētis. Aduerte circa declarationē, ꝙ ex duobus fieri tertium elementum, poteſt dupliciter intelligi.

Vno modo, vt vnum faciat ex altero aliud tertium, non ꝙ vtrunque corrumpatur, ſed vnum agat alterum deſtruatur. Et hoc pōt eſſe: vnum enim elementum pōt conuertere aliud in tertium: vt ignis ex aqua facit aerem, & terra ex aere facit aquam vt docet 1. Metheor ſumma 4 capi. 1. Vbi dicitur, particulas aeris incluſas poris terræ, conuerti in guttas aquæ, guttaſque ſimul iunctas riuum facere, & riuus cum riuo facit aquæ copiam: hoc autem modo fiunt fontes, & flumina. Conſtat autem, ꝙ iſta aeris cōuerſio in aquā fit à terra frigida.

Quod primus modus eſt poſſibilis.

2. modus bipartit' quod. 1. modo fit poſſibilis. Poteſt altero modo intelligi ex duob. fieri vnum, ex duobus. ſ. corruptis tertiū fieri, & hoc adhuc dupliciter. Vno modo per actionem tertij agentis, vt ex aere, & aqua poteſt fieri ignis ab aliquo igne deſtruēte illa duo. Et hoc poteſt optime fieri, immo fit, ex vapore enim, & exhalatione fit flamma, quæ igni eſt; ſiue iſta ſint ſymbola, ſiue diſſymbola; vt ex aere & aqua ſimul l ex aere & terra per actionem ignis poteſt fieri ignis.

2. modus de quo ē Altero modo e duobus corruptis fieri vnū. poteſt intelligi ſine actione alterius: & de hoc eſt quæſtio & reſpondetur ſecundum Ariſt. id fieri poſſe, quo autem modo id fiat, explicat S. Tho.

præcipua quæſtio. Qd hic quoque ſit poſſibilis modus. Debent enim elementa ſic ſe habere; vt vnum excedat alterum in vna qualitate, & excedatur in altera ab altero V g. ſit ignis, cuius calor multum excedat frigiditatem aquæ, & humiditas aquæ excedat ſiccitatem ignis, tunc talia poterūt ſe mutuo deſtruere, humiditas enim aquæ deſtruet ſiccitatem ignis, huius vero calor frigiditatem aquæ, vtraque forma recedat, manebitque vna materia calida, & humida, quam ſequitur forma aeris.

Nota. Ex quo fit, vt hoc nō poſſit fieri, niſi inter diſſymbola elementa, vt in textu expoſuimus, non autem inter ſymbola: nō enim tunc manerent qualitates pro vllo elemento tertio. V.g. ſit aer & ignis: ſi deſtruitur vtriuſque calor, contraria manebunt, quæ non faciunt elementum, ſi vero humiditas vnius, & ſiccitas alterius deſtruantur, manebit tantum calor, quo ſolo non eſt elementum. Per hæc igitur patet quæſtionis elucidatio.

Ad 1. Ad primum, nego deeſſe cauſam efficientem: ſunt enim ibi qualitates primæ, quæ ſunt diſpoſitiones, & virtutes velut ſeminales elementorum: producitur ergo aer immediate ab illa diſpoſitione ſcilicet caloris, & humiditatis derelicta ab igne & aqua, quæ quidem agit in virtute aeris agentis, facit. n. quod aer faceret, ſi adeſſet. Nec oportet neceſſario recurrere ad cauſam vniuerſalem cum Marſil. Deus. n. nullam formam ſubſtantialem producit, niſi cum cauſis particularibus præter animam rationalem: quanquam de cœlo & Sole aliquando poſſet habere probabilitatem, eſſe illius tunc cauſas vniuerſales, quæ cum deeſt proxima, eius actionem ſuppleant.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quòd mutuo ſe corrumpunt illa duo elementa per qualitates ſuas derelictas in materia, vnde ignis deſtruit aquam, & aqua ignem per qualitates quæ ſemper ſuperſtites ſunt, illæ n. inducentes aliam formam, corrumpunt ſimul præcedentes.

Ad 3. Nota 2. Ad tertium reſpondeo (quòd diligenter aduerte) quod vt inducatur forma elementi

menti, non eſt opus, quòd qualitates ſemper ſint in ſumma diſpoſitione: nam ſicut conſeruari poſſunt extra naturalem diſpoſitionem, ita & produci, quamuis nō nego maiorem diſpoſitionem eſſe neceſſariam ad introductionem, quàm ad conſeruationem.

Nota t. Dico tamen, quòd non eſt neceſſaria tota latitudo, ſat erit maior pars, & profectò experientia hoc indicat, nam tēpore hyemis intra terrā viget calor, & fiunt aquæ calidæ, quas conſtat eſſe factas abſque ſummo gradu frigiditatis, & aliæ multæ paſſim occurrūt huius rei experientiæ.

Et ſic dico ad argumentum, ꝙ non eſt neceſſaria tota, & ſumma diſpoſitio ad formarum harum introductionem. & mihi placet, quod Marſilius dicit, quòd forma introducta poſtea reducit ſe per ſeipſam ad ſuam diſpoſitionem: quia alteratio hæc immanens & perfectiua eſſe poteſt ab intrinſeco principio actiuo, vt alibi diximus.

CAPVT QVINTVM.

Sed tamen adhuc & ſic conſiderabimus. Tex. 31.

DE mutua generatione elementorū hactenus diſſeruit; nunc volens ipſa prima corpora, aliorumq; generationis principia eſſe oſtendere, inquirit, an ſit aliquod corpus ante ipſa ſimplicius, quod ſit eorum materia.

Quatuor elemēta eſſe principia aliorū corporū, & nullū aliud corpus eſſe materiā ſeu principium.

Probatque, tale eſſe non poſſe. Antiqui enim id affirmabant: facit igitur argumentum.

Si huiuſmodi elementa haberent corpus aliud, quod ipſorum eſſet materia: tunc, l. eſſet vnum ipſorum aliorum materia, ita vt aqua l. aer eſſet aliorum principium: vel ſi non vnum, ſaltem duo, ꝙ non eſſet vnum horum principium aliorum, eſſet aliud corpus diſtinctum ab his quatuor, ex quo iſta fierent; ſed nihil horum fieri poteſt.

Inter hæc elemēta nullū eſt primō aliorum.

Probat primam partem, ꝙ vnum horum nō ſit aliorū principiū. Sit illud v. g. aer: tunc, l. permanet, l. non. Si permanet, & non corrumpitur, cū ex eo fiūt reliqua ſequit̃, ꝙ generatio eſſet alteratio. Probatur; quia cū aer mutatur in alia elementa, vt ex igne in aquā, mutatur inter contraria, & eſt ſubiectum actu perfecto exiſtens: tale autem mutari, eſt alterari.

Alterū membrū, ſ. ſi mutatur tale corpus & non manet, relinquit in tex. 35. Nota.

Simul autem neque ita videtur.

1. pars. Impugnat ſecundam partem, puta. ꝙ illorum quatuor duo ſint principia aliorum duorum; vt aer ſit principium ignis, & aqua terræ.

Inter elementa duo non ſunt principia aliorum duorum.

Argumentum eſt. Si ex aere, vt ex principio fit ignis; ergo erit aliqua differētia. & contrarietas, cuius vnam partem hēbit ignis, ita, vt aer per calorem fiat ignis, ſit que ignis aer calidus: aliter enim non differret ab aere ipſo.

1. Ratio. Ad id fieri non poſſe, probatur primo quia talis alteratio erit, & non generatio, cum fit ex aere ignis, vt dictum eſt.

2. Præterea ſecundo; quia id nō videtur, ſed eſt contra ſenſum, ignis enim non apparet, quod ſit aer; nec videtur permanere aer, cum fit ignis: nec aer calidus ignis eſſe videtur.

3. Præterea tertio, Sequitur, duo contraria ſimul eſſe. Patet ſi ignis eſt aer calidus ergo, cum ignis mutatur in aerem, neceſſario ſequitur, quòd aer ſit frigidus: mutatio enim ex contrario eſt in contrariū; ergo aer de ſe frigidus eſt; ergo ſi aer, manens aer, fit ignis per calorem; erit ſimul frigidus, & calidus, alias nō maneret aer.

Colligit ꝙ non pōt eſſe; ꝙ vnū horum ſenſibilium corporum aliorū ſit ſubiectū ſed aliqua materia oībus cōis, cui de ſe nullum inſit contrarium, ꝙ aūt de vno probatur, poteſt etiam eodem argumento de ſingulis, aliorum reſpectu probari.

Sed neque aliud aliquid præter hæc. Tex. 32.

3. pars nullū corpus præter hæc quatuor, quod ſit principium. Probat tertiam argumenti partem ꝙ non ſit alius corpus præter hæc quatuor quo ipſorum ſit principium, quale aliqui ponebant, alij enim dicentes eſſe corpus medium inter ignem & aerem, quod eſſet craſſius igne, aere ſubtilius, alij medium inter terram, & aquam aqua craſſius; ſubtilius terra: ſed neutrum poteſt eſſe elementorum principium.

Et

Et argumētū eſt; ꝙ ſi tale eſſet corpus 1. Ratio medium inter ignem & aerem, fieret aer & ignis, addendo qualitates contrarias; vt v.g. per calorem ignis, per frigiditatē aer, ita, ut aer & ignis non eſſent aliud, quam tale corpus exiſtens cum diuerſa qualitate contraria.

Reiicitur obiectio. At quia poſſet quis dicere, quòd non aer per qualitatem contrariā, ſed per priuationem qualitatis ignis, dicit, ꝙ pari refert hoc dicere: nā priuatio dici poteſt etiam contraria, & ita ignis & aer ſunt corpus exiſtens ſub alia & alia contrarietatis parte.

Nota 1. Sed hoc eſſe non poteſt: nam ſequitur ꝙ tale corpus nō eſſet ſeparabile ab utroque contrario, nec per ſe eſſe ſenſibile, cum nō ſentiatur, niſi per cōtrarias qualitates, quas non habet in ſe. Hoc autem eſt contra ponentes tale corpus, quod infinitum, ideſt indifferēs uocat, & alia ſub ſe continens.

Nota 2. Vbi nota, quòd Ariſt. concludere vult, non eſſe aliud corpus primum ſenſibile præter hęc. Nam ſi aliquod eſſet commune his, ſecundum ſe non haberet qualitates, niſi contractum ad hæc corpora: & ſic præter iſta non eſt ſenſibile: ſi autem illud corpus eſſet, vtiq; ſenſibile eſſet. Cōcludit, quod, aut quodcunque corpus ponendum eſt principium, ſcilicet medium inter aquam & terram, & medium inter ignē & aerem, aut nullum; ſed cum probatum ſit iam vnum eſſe non poſſe, neutrum erit.

Si igitur nullum eſt ſenſibile prius his. Tex. 33.

Concludit Ariſt. Nullum corp' ſēſibile eſt prius 4. elem. Concludit, quod cum nullum corpus ſenſibile ſit prius his, iſta erunt omnia prima ſenſibilia, & nullum aliud erit primum.

Statim aggreditur aliam rationē, quæ talis eſt. Omnia mutantur inuicem; ergo nullum eſt reliquorum principium.

Antè tamen dubium proponit, an huiuſmodi corpora ſint immutabilia, an mutabilia; & ſi mutabilia; an omnia, an aliqua ſint, aliqua non, ut docuit Plato: dixit enim terram non mutari. Ad hoc reſpondet in ſequenti textu.

Quod igitur tranſmutari inuicem. Tex. 34.

Ad dubium reſpondet reſumendo ea, quæ ſuperius dixit, quorum. Reſp. ad dubium ppoſitū Repetūtur ſupra dicta.

Primum eſt omnia inuicem mutari neceſſarium eſſe, cum ſint inuicem contraria. 1.

Alterum, quod licet oīa inuicem mutentur, tamen quædam celerius, quædam tardius mutantur: facilius.n. ſymbola, difficiſius diſſombola mutantur inuicem. 2.

Tertiem eſt, quatuor eſſe elemēta: qđ ex duplici contrarietate colligitur. Si enim eſſet unica contrarietas, tunc duo eſſent elementa, præter materiam: hæc n. nō ſeparatur ab ipſis formis, & omnibus cōmunis eſt, nec coputatur inter elementa: at cum ſint plures contrarietates, ſaltem erunt duæ, pauciores enim eſſe non poſſunt, ſi plures eſſe debent: ſi autē duæ contrarietates ſunt, erunt neceſſario elementa quatuor: nam ſex combinationes fiunt. Hęc igitur ſunt, quæ dicta ſunt, per quæ habetur, elemēta oīa mutabilia eſſe. 3.

Quod autem quoniam traſmutantur Tex. 35.

NVNC rationem ex his, quæ ſumpſit componit: omnia ſunt inuicē mutabilia: ergo nullū eſt aliorum principium cum non ſit maior ratio huius, quam illius, hoc eſt aliud membrum argument ſuperius propoſiti: Probauit enim, quod nullum ſit aliorum principium manens immutabile nunc uero ſi mutabile eſt, poſſet aliquis dicere, quod non omnia ſunt inuicē mutabilia, quāuis mutabilia ſint; nam media in extrema mutantur, & extrema in media, ſed nō extrema inter ſe, ob id media, ut extrema poterunt eſſe principia, ut aer mutatur in ignem & aquam, aqua in aerem & terram; ſed nō terra & ignis inter ſe. 4. partis argum initio facti Ex his ſit ratio, ꝙ nullū ēle mē. ſit aliorū principium. Scopus Ariſt.

Hoc Ariſt. reiicit; probatque extrema non poſſe eſſe principia: quia ſi extrema non mutantur, omnia erunt ignis & terra, manerent enim actu, aut ſaltem omnia eſſent ex igne & terra facta: ꝙ falſum eſt: conſtāt enim ex quatuor corporibus. Extrema elemēta non eſſe principia aliorum mediorū

Quòd ſi dicas, Mediū corpus erit principium,

cipium, quod in extrema mutatus, & extrema iam non inter ſe; & ſic medium videtur habere ratione͂ principij. Hoc etiã excludit, probatq; neceſſario, ſi medium in extrema mutat̃, quod extrema neceſſario mutabuntur inter ſe, & ſic omnia erunt inuicem mutabilia, nullumque erit reliquorum principium.

1. Ratio.

Suppoſitio. Ad hoc autem ſupponit unum, quod non ſit proceſſus in infinitum ex parte utriuſque extremi elementi, ſed ſiſtatur in duobus finitis extremis. Si enim eſſet proceſſus in infinitum, tunc ſequitur, ꝙ in uno eſſent infinitæ contrarietates: ꝙ impoſſibile eſt hoc autem in tex. 36. probabitur.

Sit enim Terra in quo T. Lympha in quo L.

Si mediũ elemen. non mutetur in extrema nec extrema mutabũtur ſe. 2. Ratio

Demonſtrat nunc, ſi medium in extrema mutatur, quod neceſſario mutabuntur inter ſe extrema. Et ratio antequam ad textum ueniamus, hęc eſt: Sit aer medius, qui mutatur in ignem & aquam; ſi aer mutatur in ignem: ergo per aliquã cõtrarietatem differre debent aliter non mutarentur. Si. v. g. albedo, & nigredo; aer enim ſit albus, ignis uero niger.

Vlterius, aer mutatur in aquam, ergo pari ratione per aliquam differunt contrarietatem. Non eandem cum igne, aliter enim ignis, & aqua eſſent idem, erit ergo alia contrarietas, Sit. v. g. ſiccum, & humidum, aer enim ſiccus, aqua humida ex hoc ſequitur, quod aer ſit albus & ſiccus, & ita per albedinem igni. per ſiccitatem aquæ opponitur.

Vlterius ꝓceditur. Aer eſt ſiccus & albus ergo cum mutatur in aquam, manebit albedo: quia per hanc non opponitur aquæ, ſed ignis, aquæ per ſiccitatem: & hæc conuertetur in contrariã, & ſic aqua manebit alba & humida.

Præterea, aer ſiccus & albus mutatur in ignem: ergo in igne manebit ſiccitas: quia per hanc non opponitur, illi, ſed per albedinem: & ſic ignis erit ſiccus & niger.

Cõcluditur ergo quod neceſſario mutabitur cum aqua, quę eſt illi contraria, humida. ſ. & alba. Vnde igitur, quo pacto ſi medium mutatur in extrema, quod mutabuntur neceſſario extrema euadũt enim in utraque qualitate contrarietatẽ habentis.

Vlterius aqua eſt alba & humida, aer albus, & ſiccus ignis niger, & ſiccus ergo in terra erit nigrum & humidum: nam hæc duo reſtabant: nam nigrum cũ ſicco eſt in igne, oportet, ut nigrum cum humido coniungantur ſicut album reperitur coniunctum & cum humido, & cum ſicco. Si igitur terra eſt humida & nigra, mutabitur cum extremo ſuo aere ſicco & albo. Vide igitur elegantem probationem, & neceſſariam, quod extrema debeant inuicem mutari, ſi medium mutatur in ipſa, ſuppoſito hoc, quod contraria inuicem mutantur.

Ex his litera textus facile poteſt intelligi. Pro qua nota, ꝙ iſtæ qualitates, quę tribuuntur elementis, ſunt tantum loco exempli: nam etiam elementa iſta pro exemplo ponuntur: ratio enim procedit in communi de quibuſcunque elemẽtis. Explicat Arit. tex.

Non etiam, ꝙ litera quæcunque ſignificat elementum illud in cuius nominis principio ipſa ponitur, ut I, notat ignem A, aerem, L, aquã, quæ modo dicitur lymphas, S, ſiccitatem, H humiditatem, atque ideo Boetius non ſumpſit eaſdem literas Græcas, quia iſtæ non conſonabant nominibus Latinis. Nota 1.

Dicit igitur, ꝙ ſi A, mutatur in I, & in L, puta in ignem & aquam: debet eſſe aliqua contrarietas, ſecundum quam mutatur in I, aer, puta ignem ſit hęc albedo, & nigredo, ut aer albus ignis ſit niger.

Vlterius. Si A, mutatur in L, erit alia contrarietas: quia L, & I, non ſunt idem. Sit ſiccitas, & humiditas, aer ſiccus, aqua humida. Tunc, cum aer mutatur in aquã uel manet albedo, uel non. Si manet: erit alba, & humida aqua. Si nõ manet: erit nigra, quia mutatio eſt in contrarium non enim aliter eſſe poteſt, niſi ut ſit alba uel nigra at non eſt nigra, id enim eſt ignis: ſit igitur alba.

Vlterius Si aer ſiccus mutatur in ignẽ ob eandem rationem manebit ſiccitas in eo, & ita euadent contraria, ignis & aqua, puta extrema, & inuicem mutabuntur.

Vlterius. Terra erit nigra & humida quia iſta combinatio reſtabat; & ſic con

uertetur

uertetur in ærem, quia opponitur ei, & ſic extrema, videlicet aer, & terra, quę ſunt inter aquam, mutabuntur pariter. Nota expoſitionem hanc.

Probatur ſupra poſita ſuppoſitio.

Quod autem in infinitum. Tex. 36.

Non eſt ꝓceſſum in infinitū in extremis.

Qvod ſuppoſuerat, puta, nō eſſe proceſſum in infinitum in extremis, neque uerſus ſurſum, neque verſus deorſum; nunc oſtendit, & deducit ad hoc abſurdum, ꝙ in vno eſſent infinitæ contrarietates. Quo autem pacto hoc ſequatur. videndum prius quàm ad textum veniamus.

Detur (vt ſupra dicebamus) ꝙ ex aere fiat ignis, tunc in igne manebit ſiccitas, ſecundum quàm opponebatur aer aquę.

Tunc ſi iterū ex igne ſit aliud ſurſum, ſit A. ergo per aliquam contrarietatē differt ignis ab A. ſecūdùm quam in ipſum mutatur, erit ergo ignis ſiccus & niger, vt antè, & modo habebit terram aliam, ſecundum quam opponitur A. Cùm ergo ex igne fit aer, manebit iſta qualitas in aere, quia non ſecundùm illam opponitur ignis ipſi.

Vlterius, ſi iterum ex A fit aliud, puta, B; ergo erit alia contrarietas inter ipſa, & hęc manebit in A. cum ex B, fit A' quia non ei opponitur, ſimiter manebit in igne, & ex igne in aere, eruntq; iam quatuor in aere.

Vlterius ſi ex B, fit aliud, puta C, erit lia contrarietas, quæ manebit eadem ratione in antecedentibus vſque ad aerem, ſemper enim qualitates, per quas elementa differunt, & mutantur in ſuperiora. ſunt ſymbolæ inferioribus, manentque in ipſis.

Fūdamē tum iſti' rōnis.

Cùm autem infinita elementa ponantur, oportet multiplicare infinita contraria, per quæ mutētur ſemper inferiora in ſuperiora, & hæc omnia erunt ſymbola inferioriobus, aeri, ſ. & igni. & aliis; & ſic vni infinitæ qualitates contrariæ inerūt. Innititur. n. hæc ratio huic, quòd qualitas, ſecundum quam vnum elementum non opponitur alteri, manet, cùm in ipſum mutatur.

Dubium circa rationem Ariſtot.

Aduerſus hanc rōnem inſurgo, quia non videtur concludere intentum Nam non oportet multiplicare noua contraria ſecundum noua elementa, ſed facere nouas coniugationes contrariorum eorumdem; & ita dicam, ꝙ ignis differt ab A. per nouam contrarietatem ſed quia ignis eſt ſiccus, & niger, & dulcis, A. verò ſiccus, niger, amarus Poſtea verò A, & B. differūt quia A eſt ſiccus, niger, amarus, ſed B, ſiccus, albus, & amarus & ſic nouas poſtea earum qualitatum faciam cōbinationes, ſicut & Ariſt. facit. nam ſiccū modò coniungit cum frigido, modò cum calido.

Solutio.

Reſpondeo, quòd hoc nihil valet nam illæ qualitates l. ſunt finitæ. l. infinitæ. Si finitæ, non fient combinationes infinitæ pro elementis infinitis, vt ſupponitur. Si autem infinitæ, habetur intentum ob id Ariſtote. ſemper nouam contrarietatem ſumit cum nouo elemento. quod non fit in elementis poſitis ab Ariſtote. quæ combinationibus qualitatum conſtituuntur.

Quod dictum eſt de igne ſurſum, etiā dicitur de aere deorſum, verſus aquam, & terram. pari namq; ratione non eſt proceſſus in infinitum, ſed ex vtraque parte ad aliqua opus eſt ſtare extrema.

Expoſitio textus.

Ad literæ explicationem modò veniamus. Dicit, ꝙ ſi ignis mutat in aliud ſurſum, & non in extremum. ſ. aquam, Sit v.g. id, in quod mutatur ſurſum Ps oportebit ergo aliam contrarietatem præter dictas conſtituere inter ignē & Ps, quia hoc diſtinctum eſſe ſupponitur ab oībus aliis quatuor dictis, puta. igne, aqua, aere, terra. Sit igitur talis contrarietas inter ignem, & Ps, B, & M, vt igni inſit B, & ipſi Ps, inſit M Sequitur. ꝙ B inerit aliis inferioribus. ſ. aeri, aquæ, & terræ. quia Ps. in ignem & ignis in aerem. & aer in aquam, & hæc in terram mutari poſſent & B. eſt illis ſymbolum quia per tale ignis non opponitur illis.

Quod ſi rurſus Ps, in aliud mutatur, erit alia cōtrarietas, quæ inerit inferioribus Cùm igitur ſit in infinitū proceſſus, oportebit infinita multiplicare, quę vni inerunt. At Ariſ. incipit impugnare hoc, quòd inſint vni illæ contrarietates.

Facitq; primum argumētum. Quia talis qualitas non apparet in aere præter duas quas habet: neq; oſtenſum eſt, quæ ſit illud tamen certū eſſe, inquit, ꝙ ineſ.

ſent infinitæ, ſi procederet numerus elementorum in infinitum verſus extrema.

Si autem hoc non erit neq; terras inatum eſſe.

In'conuenientiæ, quæ ſe quũtur ſi in vno elemẽti ſẽt infinitæ qualitates.

Proſequitur, inconuenientia deducere, quæ ſequuntur, ſi in vno multiplicantur infinitę qualitates.

2. Et ſecundum inconueniens eſt, quòd non poterunt elementa definiri Definitio enim explicat naturam, & rei propria es, at infinitæ exprimi non poſſunt.

3. Tertium, quòd nullum erit generabile; quia ad generationem oportebit expectare tranſitum infinitorum contrariorum; ex omnibus enim his debet compoſitum generari.

4. Quartum. Erit aliquod elementum ingenerabile, ſi enim ſunt infinita elementa; ergo infinita media; ergo q̃ vltra ſunt ingenerabilia ſunt, quia oportet prius media infinita tranſire, quod fieri non poteſt.

5. Quintum eſt, quòd ex aere non fieret ignis. Philop. explicat, ꝙ ex medio non fieret extremum; quid diſtat in infinitũ. Tamen dici põt. ꝙ ex aere non fiet ignis quid vt prius fiat aer, debent deorſum tiãſiri infinita; & ſic non perueniretur ad ipſum aerem, ex quo fieret ignis.

6. Tandem infert, quòd omnia vnum eſſent elementum, quia omnes contrarietates vni ineſſent, nam ſuperiores ſurſum venirent ad aerem, ſimiliter inferiores deorſum.

Nota. Aduerte, quòd non intendit Ariſt. dicere, ꝙ omnes aliorum qualitates vni ineſſent, hoc enim non ſequitur, nam non omnes qualitates ſuperiorum veniunt ad aerem, nec ad inferiora.

V. g. ex igne regreditur ad aerem ſiccũ & illa qualitas, ſecundum quam differt à ſuperiori. tamen qualitas ſuperioris, per quam differt ab igne, non redit ad ignem, & ſic nec ad aerem, ſed illa per quam differt ab alio ſuperiori.

Idem fit in inferioribus.

Senſus Ariſto. Senſus ergo eſt, quòd ex omni contrarietate vnum extremum redit ad aerem. & tunc vnus aer opponitur omnibus, tã ſuperioribus, quàm inferioribus. fruſtra ergo multiplicantur reliqua, puta, ignis, & ſuperiora, quia aer illi opponitur, cui quodcunq; aliud. & ſic ad unum par contrariorum elementorum omnia reducenda eſſent, non ad infinita. Ita mihi videtur locus iſte exponendus, nam quæ dicunt Alex. & Philop. nullam apparentiã habent.

CAPVT SEXTVM.

Admirabitur autem aliquis dicentes. Tex. 37.

Reprehẽſio Emp. qui poſuit elemẽta intranſmutabilia.

CVM de mutua elementorum mutatione locutus fuiſſet, nunc contra Empedoclem ſermonem texit, ipſumque multipliciter redarguit, quia elementa intranſmutabilia poſuit.

I. arg. circa Empedocl.

Ac primò reprehendit, quia ipſius dicta repugnantia ſunt; dixit enim ex una parte elementa eſſe immutabilia, ex alia parte eſſe comparabilia æqualia, dicebat enim, eſſe æqualia, hæc autem duo repugnant. idcirco dicit Ariſtote. quod mirabitur quis eos, qui dicunt elementa plura eſſe intranſmutabilia, & ſimul cum hoc æqualia; nam ſi immutabilia ſunt, comparari non poſſunt. & ſi comparari poſſunt, non ſunt immutabilia.

Trib. modis æqualitatis cõparati poſſunt elemẽta inuicem

Quo autem modo id ſequatur, oſtẽdit, & diſtinguit tres modos, quibus comparari inuicem poſſunt. Primò ſecundum quantitatem, vt vnum ſit alteri æquale in quantitate. Altero modo ſecundum potentiam, & qualitatem, vt quantum poteſt vnum, tantum poſſit alterum, & hoc dupliciter; aut in qualitatibus diuerſæ ſpeciei, quæ comparatio eſt ſecũdum proportionem, ſicut dicitur. Hoc eſt tantum album, quantum illud eſt calidum; hoc tantum infrigidat, quantum illud calefacit. Aut in qualitate vnius ſpeciei, & iſta erit tertia comparatio, ut ſi dicatur. Hoc eſt tantum, aut plus minuſvè calidum, quàm illud. I. calefacere poteſt quantum illud.

Reijcitur primus modus ę qualitatisquem ponebat Emped.

Argumentatur contra primum modũ quem Empedocles ponebat. Si aqua. v.g. & terra ſunt æqualia, vt vnius pugillus terrę

terræ contineat decem aquæ:ergo eſt vna communis menſura vtrique, & ſic inuicem mutabilia ſunt.

Dubiũ D.Tho. Dubitabis. Videtur enim non valere conſequentia: quia cęlũ ſunt comparabiles: eſt enim vnum maius altero: at non ob id mutabiles inuicem ſunt. Hoc dubium mouet Auerroes, & S. Thom. ſed omiſſis reſponſionibus ipſorum, videtur mihi Philoponus optimè reſpondere.

Solutio optima Philop. Dicit enim ꝙ dupliciter pōt intelligi, elemẽtum eſſe alteri æquale. Vno modo ſecundum totalitatem, ita, vt quantum vnum occupat loci, tantum occupet alterum. Altero modo ſecundum quātitates potentiæ, vt tātum terræ, ſit tantū aquæ, quia quantum continetur ſub quantitate illius terræ, continetur ſub quantitate aquæ. Modo priori pugillus terræ nō eſt æqualis decem aquæ, vt notum eſt: modo vero poſteriori, ęqualis: quia quanta ſubſtantia & materia eſt ſub quantitate pugilli terræ, tanta eſt ſub decem aquæ.

Ex comparabilitate priori non colligitur mutabilitas, vt probat argumentum: at bene colligitur ex mutabilitate poſteriori: non.n. materię poſſent comparari niſi aptæ eſſent eſſe & ſub aquæ quantitate, & terræ. Ariſt. ergo procedit de hac æqualitate.

Rō Philoponi. Quod oſtendit Philop. nā de priori val de notum erat, elementa non eſſe æqualia. nec Empedocles id dicebat: nam terra maior eſt aqua, aqua in terræ foraminibus eſt; aer verò & ignis dignoſci non poſ ſunt ſecundum hanc quantitatem: reliquum eſt. vt de poſteriori intellexerit. Empedocles.

Nota. Nota ſecundùm Philoponum, aquam eſſe minorem terra ſecundum molem ſuam, & non ſupereminere terræ, ſed velut foramina ipſius terræ replere Quare ſententia hæc eſt antiqua; quam aliqui vt nouam proferunt.

Si autem non ſic ſecundum quantum comparabilia.

Reiicit. 2. modus comparationis elementorum. Impugnat ſecundum modum comparationis, quo quanta comparantur, non ſecundum quantum, ſed ſecundum potentiam, ut tantum poteſt vnus pugillus terræ infrigidare, quantum decem aquæ. Tunc inquit, non eſt menſurare quantitatem, ſed potentiam: ſicut cùm dicitur, tantum vnum eſſe album, quantum alterum calidum: hoc vero non eſt eſſe æquale vnum alteri, ſed ſimile quod enim in quā titate eſt ęquale, in qualitate eſt ſimile: & ſic vnum elementum non ob id dicetur ęquale alteri.

Inconueniens igitur uidebatur ſi corpora.

Impugnat modum tertium, dicens, quòd ſi ſic ſint comparabilia, vnum ſit calidum, alterum plus, minuſuè calidum, tunc inconueniens eſt dicere, ipſa non eſſe mutabilia: quia calidum plus, aut minus eiuſdem ſunt generis. Reiicit 3 modus.

Obiectio. Dices, Quare ſi vnum eſt magis calidū alterum minus, ſequitur, quòd mutabilia ſint?

Solutio. Reſpondeo, Si hoc eſt minus calidum, poteſt intēdi, & fieri magis: nam calor eſt eiuſdem ſpeciei, ſi ergo peruenit ad alterius calorem, mutabitur in alterū, ut ſi aer peruenit ad calorem ignis, vtique mutabitur in ignem, ex comparatione ergo in alterantiuis qualitatibus colligitur etiam ipſorum mutabilitas mutua.

Sed neque augumentatio utique erit. Tex. 38.

2. Argu. pricipale contra Empedo clem. SECVNDO argumẽtatur cōtra Empedoclem, quia aufert veram augmentatione. quæ non pōt conſiſtere ſine mutationem, elementorum, ſed erit ſolùm ꝑ iuxta poſitionem, & additionem conuerſio enim ſubſtantiæ non eſt, niſi exiſtente alteratione qualitatum, quę non poteſt exiſtere, niſi mutabilia ſint elementa, at Empedocl. augmentum ponebat, ut ipſius carmen indicat. At re vera non eſt verum augmẽtum, ſed additio, uerum enim augmentum non in ſola appoſitione ab extrinſeco conſiſtit, ſed in mutatione etiā, & conuerſione in auctum, quod fit media alteratione, vt dictum eſt in libro primo.

Multo autem difficilius eſt. Tex. 39.

3. Argu. cõtra Empedocl. ARGVMENTATVR tertiò contra Empedocl. qui in doctrina ſua nõ poterat reddere rationem generationis naturalis.i. quę naturę curſu fit,nõ arte,aut caſu. nam generatio talis, aut ſemper ita eſt, aut plerunq; vt ex homine naſcitur homo,ex vite vitis, ex frumento frumentum, raroq; deficit.

At apud Empedoclem nulla huius ratio redditur, non enim aliud de generatione dicit, nec aliã ponit cauſam, quam elementorum mixtionem, & coniunctionẽ, at per hanc nõ eſt ratio huius generationis, niſi ponatur forma, cuius natura eſt ſimile ꝓducere.i. ſemper.i. frequẽter.

An & ſi ita compoſitum fuerit os? Tex. 40.

Cõfirmatur arg. 3. ex mixtione. OSTENDIT, qđ dixerat, non ſolã mixtionem eſſe rẽ talem, ſed cõſiſtere in tali ac tali miſcibilium ratione, & proportione vt ſi talis ſit proportio, ſit os ſi verò alia, caro. I aliud quid. non fit igitur ex coniunctione elementorum vtcumq;, ſicut dicebat Empedocles, niſi tali.i. tali conueniãt ratione, & proportione inter ſe. Huius autem proportionis cauſa nõ ſunt elementa ipſa alia, ergo ponenda erat cauſa in quo etiam deficit quartò non ergo cognouit, non ſolam mixtionem eſſe rem, ſed & rationem ipſam. præterea cauſam huius rationis ignorauit.

At verò neque amicitia neque lis. Tex. 41.

Excludit ſolutio q̃ poſſit af ferri. EXCLVDIT reſponſionem. Poſſet quis pro Emped. dicere, ꝙ ſunt illius rationis, & proportionis cauſam nempe litem & amicitiam.

Hoc reijcit Ariſto. quia lis, & amicitia non ſunt cauſæ ſufficientes ſolùm. n. inducunt congregationem, & ſegregationẽ elementorũ, ſed nõ proportionẽ illã, quę eſt ſubſtantia: & forma ipſius mixti, vnde mixtio eſt a fortuna, poteſtq; eſſe à lite & amicitia. Dico à fortuna, quia quomodo cunq; elementa veniant, mixtio eſt; at rẽ non eſt, niſi in ratione & tali proportione veniant, quod non eſt à fortuna, ſed à cauſa determinata.

Et hinc in doctrina Ariſt. facilè ſoluit dubiũ de generatione ſecundũ naturam, non. n. ſic res eſt talis ob mixtionẽ ſolam ſed ob formã ipſam, quæ natura eſt cuiuſque rei, ſimileq; ſibi producit, de qua nihil dicit Empedocles, ſed ſolùm laudat mixtionem, cum tamen ipſa forma bene ſe habeat, ſitque optimum in re. Nota.

Quamuis & elementa ſegregat non lis.

Redarguit dicta Empedoclis, qui dicebat, litẽ ſegregaſſe elementa, & mundum feciſſe: dicebatq; mundum eſſe Deum, ſi militer elementa eſſe Deos priores mũdo Deo: quod ſi ita eſt, quomodo lis ſeparauit? potius enim amicitiæ tribuere oportebat, vt mundum faceret, & Deos ſepararet, quàm liti, quæ mala eſt. Ita mihi videtur locus iſte exponendus. 4. argu. quo ſpuit gnaturdi ab Emp de lite & amicitia

Amplius autem de motu. Tex. 42.

Quintũ arg. contra Empedoclẽ. QVINTÒ arguit Emped quòd leuiter de motu tractauerit, quo mundus eſt factus: nam litem, & amicitiam cauſas mouentes poſuit, ſed quis motus eſſet huius, quis illius in particulari non docuit & tamen debuit definire, aut demonſtrare. i. ſupponere. i. aliquo modo probare: quod non fecit contentus in communi & vniuerſali rem dixiſſe.

Amplius autem, quoniam videntur. Tex. 43.

SEXTÒ arguit Empedoclem, ex cuius doctrina ſequitur, quòd amicitia ſit magis contra naturam, quàm lis: qđ abſurdiſſimum eſt, Sequelã manifeſtat; ſup poſita motus diuiſione: eſt enim motus naturalis, vt cũ terra deorſum, & quodq; in proprium fertur locus, eſt etiã motus violẽtus, vt cùm terra ſurſum & quodq; contra locum proprium fertur; iſti autẽ ſunt contrarij: vnde fit, quòd ſi vnus eſt 6. argu.

in rerum

in rerum natura, alter etiam ſit.

6 arg. Fit igitur argumentum. Quis motus horùm eſt ſub amicitia, Probat quod violentus: nam motus, qui eſt contrarius erræ, cùm mouetur ſuperius, ſcilicet motus deorſum aſſimilatur ſegregationi, quia videtur ſeiungi ab omnibus alijs: cùm verò aſcendit, ſimilatur congregationi, quia cū alijs ſe copulat: ergo lis, quæ ſegregat, eſt magis cauſa motus naturalis, & ſic magis ſecūdum naturam, ob id prior erit, quàm

7. arg. amicitia.

Septimò, aliam ſuperaddit reprehenſionē: quia ſequitur, quòd nullus eſt motus, nec quies, niſi vbi eſt lis, & amicitia, & hæc tantùm ſunt cauſæ motus, quod inconueniens eſt, vt probat in textu ſequenti.

Amplius autem & apparent quòd mouentur. Tex. 44.

Litem & amicitiā non eſſe cauſam motus. Prob. 1.

Ostendit aliā eſſe cauſam motus præter litem, & amicitiam ex dictis. Empedoclis: lis enim ſolùm ſeparauit elementa, & fuit huius cauſa motus; at vnumquodque poſtea in ſuum locum ſecontulit, cuius motus non fuit cauſa lis: imo ipſe dicit, quòd à fortuna elementa in hunc l illum locum ſe contulerunt, & aliquando vbi eſt terra, fuit aer. oportuit ergo huius motus primam cauſam

Secundo proba. ponere.

Præterea dicebat, ꝙ mundus ſimiliter ſe habet. i. in circulo ſimili: modo enim mundus ex chao, modo chaos ex mundo: huius autem motui ſimilis non reddit cauſam: lis enim, & amicitia non omnis motus cauſæ ſunt: danda ergo erat vniuerſalis cauſa, & talis eſſet primum principiū, non autem lis.

Inconueniens autem eſt, & ſi anima. Tex. 45.

8. arg. cōtra Empedo.

Octavo reprehendit Empedoclem ex abuſu elementorum: omnia enim ex ipſis componebat, etiam ipſam animam: quod reijcit Ariſt. nam ſi aīa eſt elementum, non habebit alias paſſiones, niſi illius elementi, quod eſt, ſi autem eſt ex elementis, non habebit niſi paſſiones corporeas; at animæ paſſiones, veſſe muſicum, recordari, obliuiſci, non ſunt paſſiones tales; non ergo eſt ex elementis compoſita. At quia hoc de animæ paſſionibus diſcutere non erat loci præſentis, ſed ad alium ſpectat librum; ob id ſe ad eū remittit, & nos (Deo fauente,) ibi late de hoc diſſeremus.

CAPVT SEPTIMVM.

De elementis autem ex quibus. Tex. 46.

De elemētis in ordine ad mixtionem.

HVcuſque duò Ariſ. de elementis tradidit: alterum eſt ipſorum principia & numerus alterū ipſorum muta generatio, & tranſmutatio, nunc tertio de ipſis in ordine ad mixtionem, & mixtum dicit, nempe qualiter ad mixtionem veniant, & quæ in mixto ſint.

Differentia inter Ariſto. & Emp.

Procedit autem aſſignando differentiā inter ſuam ſentētiam, & opinibnem Empedoclis, qui eadem quatuor elemēta poſuit, ſicut & ipſe ſic autem procedit. Ponit etiam dubia contra ſententiā ſuam, & cōtra Empedoclem alternatis vicibus, & poſtea ſoluit contra ſe poſita dubia, relicta opinione Emped. vt falſa.

Principiū quoddā pro ſent. Ariſ.

Ac primo conſtituit vnum principium pro ſuamet ſententia tale: ꝙ quicunq; dicunt elementa iſta, ex quibus corpora cōponuntur, habere aliquid commune, ſcilicet materiam, coguntur fateri, eſſe inuicē mutabilia & ècontra, qui dicunt eſſe inuicem mutabilia, etiam fateri debent, materiam habere communem, vt notum eſt.

Diſputa. Ariſt. cōtra Emped. 1. Ratio.

Incipit autem contra Empedoclem diſputare, hic enim elementa in tranſmutabilia poſuit, ac integra manere in re ipſa compoſita. Ex quo ſequitur, quòd carnes, oſſa, & reliqua homogenea non poſſunt eſſe, quia ſi ex elementis conſtant diuerſis inter ſe ac manentibus, quomodo res erit ſimilaris? qua libet enim eius pars debet eſſe eiuſdem rationis, & denominationis eum toto, quod illo modo eſſe non poteſt.

Nota expoſitionem literæ.

Nota literam. Dicit enim, [quicunque ponūt elemēta, quæ nec inuicē generant, nec ex vno quoq; i. nō extrahunt ex mixto, niſi ſicut lapides ex pariete, lapides. n.

actu

actu erāt in pariete, & in qua parte vnus alius non erat (ſic enim ponebat in mixto elementa Empedocles.) Hi tales non poſſunt dicere, quomodo fiat os ex illis.i. non poſſunt dicere, quomodo aliquod mixtum ſit ſimilare,& homogeneum, vt diximus.

Ha bet autem, quod dicitur, dubitationem.

Arg. Ariſto. cōtra propriā ſententiā.

Contra propriam ſententiam ſe conuertit, dicitq; quod poſitis elementis mutabilibus; adhuc eſt difficultas de eodem, puta, quomodo fiat os & caro ex illis; nā quòd ex aqua fiat aer, facilè poteſt intelligi, quia eis eſt communis materia, at ꝙ ex ipſis fiat vnum ab omnibus diſtinctum, hoc videtur difficile, quia non videtur, quid eis ſit commune, puta elementis, & mixtis.

Altera eſt poſitio literæ.

Poteſt etiam eſſe ſenſus alius, vt dicat eſſe difficile etiam. quod dictum eſt de oſſe & carne apud ſententiam propriam, nā quis modus erit generationis ex ipſis? nō enim eſt, ſicut cum vnum elementum fit ex altero.

Sńia Emped. circa hoc dub.

Circa quod dubium ponit ſententiam Empedoclis: hic enim hunc modum mixtionis ponebat, quòd elementa diuidebantur in paruas partes, & ſimul coniunctæ faciebant mixtum manentes in ſuis integris ſubſtantijs, ſicut ex lapidibus & lateribus fiunt parietes: vnde mixtio apud Empedoclem non erat, niſi quędam compoſitio, vt patet.

Contingit autem non ex qualibet parte. Tex.47.

Reijcit modus Emp.

Modvm iſtum redarguit, quia ſequitur vnum inconueniens, quòd ex qualibet parte mixti non poſſent quatuor elementa extrahi, & ſic non qualibet pars mixti eſſet mixta. Sequela oſtenditur: q̄a ſicut ex qualibet parte parietis non poſſunt extrahi lapides & lateres; quia ī quo loco erant iſti, non erant illi, ſic profectò fiet in mixto, quod eodem modo ex elementis componitur.

Nota expoſitionē literæ

Nota literā. Dicit, ꝙ ex qualibet parte nō extraherent ignis, & aqua,& reliqua: ſed eſſet, ſicut ſi eſſet cęra, ex cuius vna parte fieret vna figura, ex altera parte alia

Statim impugnat per idem exemplū, quia ſicut ex qualibet parte ceræ vtraque poteſt fieri figura, ſic ex mixti parte quali bet educi poſſunt quatuor elemēta: quod ſuperius explicatum eſt.

Similiter autem & facientibus. Tex. 48.

Difficultas, quæ reperitur in ſnia Ariſt.

Postqvam difficultatē, quæ ex modo mixtionis poſito ab Empedocle, ſequitur, expoſuit; nunc difficultatem, quæ ex proprio modo ſequitur, ponit. Difficultas eſt: ſi ex igne & aqua fiat aliud. l. illa manent l. non. Si manent erit mixtio compoſiteo, ut dicebat Empedocles: ſi verò nō manent; ſola illorum materia reſtabit in mixto, cum corrūpatur: ſi autem hoc; ita erit generatio, ſi aliquid ex illis fit; & non mixtio: quòd ſi aliud non fit, manebit ſola materia: ex vnius enim corruptione videtur aliud non poſſe fieri, quàm. l. alterius generatio. l ſola manere materia, qđ eſſe non poteſt: ergo non erit mixtio.

Nūquid igitur quoniā eſt, vt magis.

Explicat ea difficultas. Dupliciter aliqd eſt calidum aut frigid.

Soluit dubium explicatq; modū, quo fiat mixtio, ſeu quomodo elemēta ad mixtionem veniant. Explicat primò dupliciter aliquid dici calidum, ſeu frigidum, ſeu aliud ex his. Vno modo ſimpliciter actu, vt quod totaliter eſt calidum, habetq; totam latitudinem qualitatis: & quod ſic eſt calidum, habet frigiditatem tātum in potentia: & è contra, quod ſic eſt frigidum, habet tantum calorem in potentia: idēq; eſt de alijs contrarijs. Altero modo aliud dicitur calidum, quia calorem habet, ſed nō ſummum, ſed in aliquo gradu: & hoc tale ſecum compatitur aliquam frigiditatem ita, vt ſic calidum & frigidum: ſimiliter de frigido, quod erit ſic calidum, idēq; de alijs contrarijs.

Mod' mixtionis ſecundū Ariſt.

Hoc ſuppoſito, dicit, ſic manere contraria in mixto, non quidē prorſus actu, non prorſus potentia, ſed refracta in ſuis excellentijs, & ad medium redacta: & ſic ſoluitur dubium: nam non ſola materia manet, nec ſimiliter integra manent, ſed quo ad

quo ad qualitates ſuas refractas ſimul cũ ipſorum materijs, & in hoc mixtio eſt.

Addit autem, quod poteſt magis.l.minus vna qualitas manere intenſa l. remiſſa, & ſecũdum hoc vnum mixtum poteſt alro eſſe calidius, aut frigidius duplo, l.triplo l.alia proportione, qua pōt vna qualitas, quæcunque ſit, aliam excedere, & ſuperare. quod non eſſet, ſi omnes æquales eſſent.

Erunt autem mixta alia ex contrarijs.

Solnitur dubium ſupra poſitum.

Nunc dubium ſoluit iterum, ſimul etiã quod contra Empedoclem dixerat, dicit, ꝙ mixta fiunt, & ecõtrarijs elementis; ét elementa fiunt, & educuntur ex mixto. Ex elementis quidem conſtant mixta, nõ vt ſola ipſorum materia maneat ſic enim ſola eſſet generatio, ſed p ꝑdicto modo, vt refractæ maneant qualitates, ſicque mixtio ſit, & non ſola generatio. Similiter ex mixto elementa fiunt, non tanquam ex ſola mixta materia. ſed tanquam ex eo, in quo ipſæ continentur potentia, & uirtute.

Quoniam autem patiuntur contraria.

Soluit dubium quod poſſet occurere

Poſſet.quis dicere Quomodo calidum poteſt fieri ſimul frigidum, & remitti, & frigidum ſimul fieri calidum, idem de ſicco, & humido. Ad hoc reſpondet, quòd vt dictum eſt capite de actione, vnum contrarium eſt potentia alterum. i. habens vnum contrarium eſt in potentia ad alterum, inde prouenit, vt inuicẽ poſſint agere, & pati, & ſic ſe mutant; cum æqualia non ſunt. Maius enim minus in ſe conuertit, at cum æqualia ſunt, agunt quidem, & patiuntur mutuo, ſed non ſe inuicem mutant, ſed ad mixtum veniunt & ſic elementa in mixto ſe mutuo mutant. vt contrarietas ad medium veniat, & ſic fiunt os, caro, & homogenea.

Tale autem medium non eſt ullum extremum, ſed extra temperata, nec conſiſtit in indiuiſibili.i.non ſolum eſt mediũ, quod diſtat æqualiter ab extremis, hoc enim medium eſt mathematicũ, vnumque eſt, ſed dicitur hinc medium, quodcunque eſt intra extremæ, quod multis modis poteſt cõtingere, ut notum eſt; & ſic multa fiunt media, & mixta, quæ in medijs hiſce conſiſtunt. Quo autem modo unum contrarium patiatur, ſatis declarauimus in quæſtione de reactione.

CAPVT OCTAVVM.

Omnia autem mixta corpora. Tex. 49.

Quæ in mixto ſint.

MOdum, quo elementa ad mixtum conueniant, explicuit, nunc quę in mixto ſunt, explicat, dicitq; in mixtis perfectis, quę prope medium.i.terram fiunt, omnia quatuor ineſſe elemẽta. Hoc dupliciter probat, primò, diſcurrẽdo per omnia, ſecundo ex ſigno quodam.

Oĩa quatuor elemẽta eẽ.

Primo igitur terra ineſt, quia cum talia fiunt in loco terræ, ibiq; maximè terra abũdet, quia proprius locus ipſius eſt, profectò ipſa inerit in mixto, eſt enim elementum aptum ineſſe, & copia eius eſt.

Eſſe aquã primo,

Aqua etiam ineſt, propter duo, primo quia mixtum debet eſſe aliquo termino terminabile, & aliquam figuram recipere, at aqua inter omnia eſt maximè terminabilis, i.aliorum terminatiua, vt dicit Philop. nam aer in ſe magis terminabilis eſt, tamen alia corpora dura non ita terminabilia facit, ſicut aqua.

Eſſe aquam 2.

Alterum eſt, quia aqua non poterit in mixto conſiſtere, niſi per humidũ aqueũ, quod melius cum terra eſt commiſcibile, quod pẽret ex his, quæ exſiccantur extracto vapore. ſtatim in partes diſſoluuntur.

Nota.

Non tamen putes ex hoc, quod terra non habet continuitatem, habet nãque, ſed in mixto non terminatur niſi ratione aquæ, vt patet. cùm enim terram ad aliquam figuram trahere uolumus, uon aerem, ſed aquam infundimus.

Eſſe aerẽ & ignem i mixto.

Probat de aere, & igne, iſta enim ingrediuntur mixtum tanquam contraria illis duobus, quia generatio ex contrarijs eſt. Senſus eſt.in mixto ſunt contraria refracta, & retuſa, cum ergo ſint aqua & terra, oportet, vt ſint etiam alia duo contraria ignis & aer, ut retundant alia.

Nota.

Atquia elemẽta dixerat contraria, nõ

videtur

videtur ponere contrarietatem in ſubſtã-tijs: ſubiungit eſſe contraria, prout ſubſtantia poteſt ſubſtantiæ contrariari: hoc autem eſt non ſecundum ſubſtãtiæ rõnẽ, ſed ſecũdũ qualitates ipſorũ, ac paſſiones.

Teſtificari autem videtur ex nutrimento. Tex. 50.

Idẽ probat à ſigno.

SECVNDO idem ſigno oſtendit: vnũquodque enim ſimili nutrimento nutritur, nam qualis eſt viuenti, ſubſtantia, tale nutrimentum eſt: at nutrimentum eſt multa, i. mixtũ ex elementis: ergo ex multis elementis conſtamus. Minorem oſtendit, quia ſi aliquod nutrimẽtum eſſet ſimplex: maximè eſſet plãtarum: at id nõ eſt: quod colligitur ex eo, quod irrigant, tanquam terra non ſufficiat ſola.

Quoniam autem eſt nutrimentum quidem materia.

Ignis inter elemẽta maxime nutriuaus.

Inter elementa ignem maxime nutrire docet: & rationem ſubdit: quia quod nutritur, eſt forma in materia comprehẽſa: fit enim augmentum, & nutritio ſecũdum formam, nutrimentum autem ſuccedit, vt materia: ignis maximè ſimilatur formæ, ob id maxime nutrire dicitur: aſſimilatur autem formę, quia habet rationẽ termini, & ad terminum tendit, i. ad locũ continentem reliqua elementa, at forma, vt terminus quidam eſt.

Nota.

Nota autem, ꝙ non eſt vera nutritio ignis, ſed impropria: propria. n. viuẽtibus conuenit, vt ſuperius eſt oſtenſum.

Cõcludit igitur. quod mixta ex omnibus elementis conſtituta ſunt, ſi non formaliter, ſaltem virtualiter ad mixtionem conuenientibus, vt diximus lib. 1.

QVAESTIO XI.

An detur mixtum ad pondus æquale.

Senſus qõnis. Duplex æquali.

EXplicandus eſt ſenſus qõnis, vt moris eſt. Scias duplicem poſſe conſiderari æqualitatẽ in qualitatibus hiſce, quæ mixtum componunt. Altera eſt æqualitas graduum inter ſe. vt ſit tãtus calor, quanta frigiditas, ſimiliter ſiccitas, & humiditas: & talis dicitur æqualitas ponderis. Altera eſt æqualitas proportionis, vt ſit talis concentus, & temperies ipſarũ, vt ſit conueniens formæ tali mixti; & ipſius operationibus, licèt qualitates inter ſe non ſint in gradu æquales: talis dicitur æqualitas iuſtitię. quia per eam forma habet & conſequitur operationes ſibi cõuenientes, & debitas.

tas ī quantitatibus graduus & proportionis.

Iuxta hanc duplicem qualitatum, & elementorum æqualitatem poteſt mixtum duplex conſiderari: alterum, quòd priorem ſortiatur æqualitatem, quod dicitur quo ad pondus: alterum, quod conſequatur poſteriorem, quod dicitur æquale ad iuſtitiam.

Dupliciter poteſt conſiderari æqualitas in mixto.

Nunc ergo in præſenti dubitamus: an tale mixtum ad pondus ſit poſſibile.

De quo eſt qõ.

Sunt autem argumenta, quibus ipſum eſſe probari poteſt.

Primus eſt: Vbi datur maius & minus, datur æquale: at datur mixtum, cuius calor excedit frigiditatem, & maior eſt: ſimiliter datur, cuius calor minor eſt, vt patet, ergo dabitur mixtũ, cuius calor æqualis frigiditati eſt, ſimiliter de alijs ergo dabitur mixtum ad pondus. 1. arg.

Secundo. Vbi eſt vnum cõtrariorum, eſt aliud, vt dicitur 2 Cœli. tex 44. & 2. cęli. tex. 18. at eſt mixtum inæquale in pondere, ergo dabitur etiã oppoſitum, quod eſt mixtum æquale ad pondus. 2. arg.

Præterea tertio. Si nõ poſſet eſſet mixtum ad pondus eſſet ex eo, quia qualitates contrariæ non poſſunt eſſe ęquales in vno ſubiecto, at poſſunt eſſe ſecundum duas medietates, quibus completur tota latitudo unius. ut calor ut quatuor ſimul cum frigiditate ut quatuor non ergo repugnat eſſe mixtum ad pondus. 3. arg.

Quarto. Non eſt tranſitus de extremo ad extremum eiuſdem rationis, niſi per medium; at m xtum ex minus calido poteſt peruenire ad magis calidum, quam frigidum, ergo neceſſario tranſibit per æquale calidum, & ſic dabitur mixtum ad pondus. 4. arg.

Præterea quinto. Si menſuratum eſt, menſura debet eſſe at mẽſura oĩum mixtorum inæqualium põdere eſt ipſum ęquale nam 5. arg.

le nam per ipſum reliqua: menſurantur, ſi ergo iſta inæqualia ſunt, profectò erit ipſum æquale.

6. argu. Præterea ſextò. Si nõ eſt mixtum hoc, unum contrarium alteri dominaretur, ipſumque excederet, & ſic facile, & citò diſſolueretur mixtum: quod falſum apparet.

7. argu. Tãdem ſeptimò. Dãtur æqualia quo ad qualitates ipſas motiuas, puta grauitatem, & leuitatem, ut ſit aliquid tantum graue quantum leue; ergo dabitur mixtum etiam æquale quo ad alteratiuas: eadem enim uidetur ratio, Probatur antecedens, de oleo, ligno, & aliis quæ ſuper aquas poſita partem intra aquam, partem extra habent: quod uidetur indicare, eſſe æqualis leuitatis, & grauitatis. Hæc ſunt argumenta in hac difficultate.

1. ſnia Galeni. Quatuor exiſtunt & Philoſophorũ, & Medicorũ circa hoc ſniæ. Prima eſt Galeni lib. 1. cõplex. cap. 9. & lib. 2. cap. 1. qui nõn ſolum exiſtimat dari mixtum æquale ad pondus, ſed tunc putat eſſe in ſua optima diſpoſitione: unde animal perfectiſſimam habere putat temperiẽ, cum qualitatem hanc ſortitum eſt.

Ratio. Galeni. Argumenta ipſius unum eſt, ſed bonum. Temperies optima eſt in actu hominis, ut etiam fatetur Ariſtot. 2. de anima cap. de odore, qui hominem in hoc ſenſu animalia cuncta recedere dicit, ſed talis temperies eſt in ponderis æqualitate, ergo illa eſt optima complexio. Minor probatur, quia ſi in actu aliqua excederet qualitas, non poſſet ſentire omnes qualitates omnium obiectorum, non enim ſentit niſi excedentes qualitates in obiectis ut ſi tango aliquid, ſentio ſolum quod magis excedit quod ſi tactus non haberet æqualitatem, utique non ſentiret exceſſus, imò plantæ, & oſſa ob id non ſentiunt, ſicut dicit Ariſtot. cap. de tactu, quia hanc æqualitatem non habent.

2. ſnia Auicẽnæ, & Auer. Secunda ſententia eſt Auicennæ. ſen. 1. doctr. 3. cap 1. & Auerrois. 1. par. cant. tract. 1. cõm. 19. & lib. 2. colliget c. 22. & 1. Cœli cõm. 7. & 10. Meta. cõm. 23. & 4. Metheo. cõm. 10. & in 2. genera. comm. 48. & aliorum Arabum, qui mixtum ad pondus non eſſe poſſibile contendunt; & dicit Auicenna, quod in hoc credendũ eſt magis Phiſico, quam Medico. Rationes Auer. hinc inde collectæ ſunt tres.

1. Ratio. Prima eſt. In mixtione non poteſt eſſe æqualitas ad põdus ergo nec in mixtò Conſequentia eſt certa; antecedẽs probatur, quia ſi qualitates eſſent plures, nulla ageret in aliam quia à proportione æquali non eſt actio, nec paſſio. Hanc rationem habet. 4. Metheo com. 10.

2. Ratio. Altera eſt quæ habetur. 2. colliget capite ultimo, quia in ſingulus mixtis ſicut vnica ẽ forma, ita debet eſſe unica qualitas dominans, quæ eſt uelut forma, reliquæ ut materia ſubiectæ: ſi enim multæ eſſent æquales, non poſſet mixtum unitatem per ſe habere.

3. Ratio. Tertia ratio eſt. 1. Cœli cõm. 7. quia ſi elementis æqualitas ineſſet, mixtum eſſet æqualiter leue & graue hoc autẽ eſt impoſſibile quia ubicunque poneretur, quieſceret, cum non ſit maior ratio, quare potius hoc l. illo motu moueret. Hæc eſt ſententia horum Arabum.

3. ſententia Hugonis. Quatuor cõplexiones in animali. Tertia ſententia eſt quorundã Medicorum, inter quos uidetur eſſe Hugo Senen. ſuper ſen. 1. doct. 3. cap. cap. 1. Hi diſtinguunt quatuor in animali cõplexiones. Prima eſt, quam uocant innatam, naturalem, & primã, & hæc eſt illa diſpoſitio proxima, ſecundum quam fuit intro ducta formam mixti ſubſtantialis, & hãc dicunt eſſe non poſſe æqualem ad pondus, imò ſecundum hanc animal eſt magis frigidum, quam calidum.

2. Altera eſt, quam influxam uocant. Scito enim, præter qualitates illas naturales quibus forma conſiſtit in materia tanquam proximis diſpoſitionibus, ſunt partes animalis aliquæ calefacientes alias, ut cor, ſunt etiam infrigidantes, ut cerebrum, aliaſque paſſiones inducentes, & temperies ſecundum has qualitates, dicitur influxa ſecundum iſtam dicunt, animal magis eſſe calidum, & humidum, quam frigidum.

3. Tertia eſt compoſita ex innata & influxa nam qualitates influxa coniunguntur cum naturalibus, & temperiem totalem faciunt, & ſecundum iſtam dicunt eſſe æquale ad pondus: imò tunc eſt optimũ temperamentũ, cũ innata complexio

reducitur ad ęqualitatem põderis ab influxa, talemq; in tactu eſſe dicunt:& per hoc defendunt Galenum.

Quarta complexio eſt totalis, puta, aggregatio qualitatum, quæ eſt in omnibus partibus animalis ſimul: & hãc dicũt eſſe ęqualem ad pondus.i. in toto animali tantũ eſt caloris, quãtũ frigiditatis, & aliorum ſimiliter contrariorũ, quãuis nõ i ſingulis partibus ſimiliter: quibuſdã enim ineſt calor magis, quibuſdã frigus.

4. ſententia Marſilii.

Quarta ſententia eſt nominaliũ, Marſilij.q. 15. Alberti Saxo.q. 11. & aliorum. Hi enim diſtinguũt qualitates primas in motiuas, quales ſunt grauitas, & leuitas: & alteratiuas, quales ſunt, quatuor aſſignatæ. Iuxta hoc diſtinguunt, tripliciter intelligi poſſe æquale ad pondus: vnõ modo in omnibus qualitatibus tam alteratiuis quam motiuis, vt omnes exiſtant æquales ſecundo in ſolis alteratiuis: tertio in ſolis motiuis.

Tripliciter intelligitur æquale ad pondus.

1. dictum illorum.

His propoſitis dicũt primò, ꝙ eſſe æquale ad põdus in omnibus qualitatibus ax alteratiuis & motiuis, eſt impoſſibile. Ratio eſt: quia iſtæ æqualitates duæ ſunt incompatibiles: ſi enim eſt æqualitas motiuarum, neceſſariò erit inæqualitas alteratiuarum, & è conuerſo; quia minor frigiditas facit maiorẽ grauitatẽ, quàm facit maior calor leuitatem unde ut tãta ſit leuitas, quãta grauitas, debet eſſe multo plus caloris: quod patet in ferro candentiſſimo, ubi plurimus calor minimũ leuitatis inducit.

2. dictũ.

Dicunt ſecundò, poſſe eſſe æquale in ſolis alteratiuis, Ratio horum eſt: quia exiſtẽti inæquali mixto poteſt adhiberi agens aliquod intendens. I. remittẽs qualitates, quæ intenſibiles ſunt; poteſt igitur ſic ad ponderis æqualitatem trahi.

3. dictũ.

Dicunt tertiò, quod poteſt etiam eſſe æquale in ſolis motiuis, ob eandem rationem: quia poteſt applicari intendens I. remittens, Addunt tamen, quod non propterea iſtud tale quieſcet in quocunque ponatur loco, quod eſt contra Auerroem: dicunt enim, quod ſi poneretur in loco ignis, deſcenderet, quia aqua, aer, terra uincerent, & facerent illud deſcendere, præſertim quia ignis in totã ſuã ſphæra non reſiſteret ſimiliter ſi eſſet in ſuperiori parte aeris, deſcẽderet quia ſolus ignis tunc reſiſteret, non aer per totam ſuam ſphæram, eodem modo ſi in terra eſſet, aſcenderet ſimiliter per aquam, at ſi eſſet in confinio duorum, ſcilicet aeris & aquæ, quieſceret, quia tũc æquales eſſent utriuſque reſiſtentiæ.

4. dictũ.

Dicunt quartò, quod quamuis eſſet æquale in alteratiuis, eſſet adhbc corruptibile, & ab extrinſeco, vt notum eſt, & etiam ab intrinſeco. Ratio eſt, quia quamuis qualitates alteratiuæ ſint æquales in gradu, non ob id eſſent æquales in potentia, nam calor eiuſdem gradus cum frigiditate actiuior eſt ipſa: ob id exiſtente æqualitate in gradu, inexiſteret inæqualitas in potentiis, & una alteram uinceret. Hæ ſunt ſententiæ Philoſophorum circa hanc difficultatem.

1. fundamentum qualitates elementorũ non ſunt ſufficiens cauſa formæ mixti.

Pro explicatione huius difficultatis ſit primum fundamentum; Qualitates elementorũ in mixtione conuenientes nõ ſunt ſufficiens cauſa cuiuſque formæ mixti, ſed vltra eas opus eſt aliqua alia uirtute productiua, qualis eſt uirtus ſeminis in animalibus, & plantis ex ſemimine productis.I. uirtus. Solis.I aſtris in his quæ citra ſemen generantur, I. influẽtia aliqua in alijs mixtis, & cęlorũ uirtus. Non enim qualitates hæ elemẽtares talis ſunt naturæ, vt formas molto perfectiores poſſint attingere: quãuis nõ nego, poſſe aliquam ſaltem formam mixti & ipſorũ elementorum attingege, ut diximus ſuperius probabiliter.

Qualitates elementorũ potius ſunt diſpoſitiones.

Hinc ſequitur, quod quãuis reſpectu elementorum ſint uirtutes productiuæ, & ſimiliter diſpoſiti: tamen reſpectu formarum mixtorum potius habent rationem diſpoſitionis, & materiæ, quam virtutis productiuæ.

Nota 1. cũ diuerſa diſpoſitione ſit eadẽ uirtus productiua aliquo mõ eadẽ ſpẽ forma pductus.

Ex his ſequuntur aliqua notanda duo ex parte uirtutis, duo ex parte qualitatũ harum. Primum ſequitur, quod cum uirtus productiua ſit cauſa inducẽs formã, poteſt eſſe, ut exiſtente aliquantum diuerſa qualitatum temperie in diuerſis materijs, producatur eadem ſpecie mixti forma, quia eſt eadem ſpecie uirtus productiua unde fit quod forma leonis inducatur in materia non eodem modo diſpoſita quantum ad has qualitates, ſicut altera in quam inducitur etiam

forma

forma leonis;& hoc, quia eſt eadem virtus productiua in vtraque.

2. Nota cur multa indiuidua eiuſdem ſpeciei non habeant omnino idem tēperamētum.

Sequitur, cur nō oīa indiuidua mixta eiuſdem ſpeciei idem oino temperamentum habent, ſed aliqua poteſt eſſe diuerſitas, dūmodo ſin oīa talia tēperamenta, vt non excedant id, quod ſpeciei debetur.

3. Nota aliqua forma inducitur cū diſpoſitione, & ſub qua non poteſt nulla cōſeruari.

Tertium ſequitur, ꝙ aliquādo forma inducitur cum diſpoſitione, ſub quā non poteſt multū conſeruari, niſi accedat alia diſpoſitio. V. g. anima inducitur in embrione, tamen non conſeruatur ab illa ſolum diſpoſitione; ſed virtus productiua ſuperaddit diſpōnes ad conſeruandum: ꝙ ſi illæ diſpoſitiones fuiſſent cauſæ, ſufficerent conſeruare: quod tamen non eſt.

4. Nota maior diſpoſitio requirit ad pducendum ꝙ ad cōſeruādū

Quartum ſequitur, ꝙ iſtæ diſpoſitiones, & qualitates obſeruant conditionē diſpoſitionū in hoc, ꝙ maior diſpoſitio eſt neceſſaria ad producendum, quā poſtquam eſt productum, ſit neceſſaria vt cōſeruetur: quod etiam in elemētis euenit: nam aqua petit tales qualitates, & tātas, vt fiat; tamen poſtquam eſt, pōt eſſe cum minoribus: vt patet in aqua calidiſſima: non enim ſub tanto calore poſſet generari: Ita in mixto; aliquando enim via corruptionis multum diſtemperantur, ita vt ſub tali non poſſent produci.

4. Nota oīs forma ſpecifica in productione & conſeruatione requirit certam latitudinē diſpoſitionū.

Quintum, quòd quæque forma ſpecifica in productione & conſeruatione requirit certam latitudinem diſpoſitionū, ita, vt non poſſit ipſam traſgredi, quamuis ſub iſta multipliciter poſſit ſe habere. v.g. ſpecies leonis habet tantum calorem, quo maior eſſe non poſſit ſub forma ipſius ſpeciei: & ſimiliter eſt tantus, vt non minor, quamuis intra hoſce gradus multipliciter poſſit ſe habere. Idē in alijs qualitatibus, & aliarum formarum temperamentis.

2. fundamentum quatuor in genere ſunt temperamenta uel cōplexiões.

Secundū fundamentū ſit. Omiſſa ęqualitate ponderis, harū qualitatum tēperies aliæ reducunt̄ ad quatuor in genere. Prima eſt, in qua abūdat calor, & ſiccitas ſupra alias: quę ignea dicitur, & in animalibus cholerica vocatur. Secunda eſt, in qua abundat calor, & humidum, & aerea dicitur, in animalibus autem ſanguineas. Tertia, in qua excedit frigiditas, & humiditas: quæ eſt aquea, & dicitur in animalibua flegmatica. Quarta terrea, in qua excedit frigiditas cum ſiccitate, quæ dicitur in animalibus melancholica.

Nota 1. in unoquoque horū tēperamētorū ſunt innumerabiles pportiones.

Aduerte aūt, ꝙ quæq; diuidit̄ in modos innumerabiles, ſecundum maiorē l. minorē exceſſum duarū ad alias, vt ſi eſt magis calidū l. minus; & ſimiliter duarū inter ſe; vt prima cholerica eſt multiplex; poteſt enim eſſe ęque calida & ſicca, aut magis calida, quā ſicca, aut magis ſicca, q̄ calida; & vlterius reſpectu aliarū magis ſicca, aut minus, magis calida, aut minus, excedendo alias duas: idē in quouis alio tēperamēto: vnde conſurgunt innumera temperamentē pro varijs ſpecierum & indiuiduorum mixtorum formis.

3. Fundamentum pōt tēperamētum unius tēperiei aliquomō ſ alia tēperari.

Sit tertium fundamentum. Proportio qualitatum, quę in ſpecie eſt, poteſt in indiuiduo alterius inueniri ſed non eadem ratione, ſed vni in tēperata, alteri tēperata erit l. ſi vtrique intēperata, vni erit magis, alteri minus. v.g. poteſt calor, qui eſt in leone, in homine eſſe, tn̄ in leone facit temperiem pro tali forma; at in homine faceret febrim, & magnam intemperiem. Præterea, calor qui in homine facit aliquam intemperiem, in leone tantus faceret minorē: vnde fit, vt caloris gradus idē vnum faceret tēperatū, alterū intemperatum: vnum parum calidum, alterum calidiſſimum in propria ſpecie.

Nota 4.

Imò in vna ſpecie ſecūdū loca diuerſa: tanta enim qualitas hominis vnius climatis faceret tēperatum, alterum intēperatum, vt bene dicit Auicen. fen. 1, doct. 3.

Nota 2.

Non igitur inconueniens eſt, eandem proportionem in diuerſis eſt etiam ſpeciebus, & facere diuerſos effectus. loquor autem de proportione qualitatū ex mixtione conſequenti.

Nota 3.

Imò puto, ꝙ in eiuſdem ſpeciei indiuiduis poteſt eadem proportio qualitatum inueniri. & vtrique eſſe temperata, & bona; imo de facto inuenitur, quamuis ab alijs cauſis aliquantulum varietur. Argumentum huius eſt, quod experimur duo indiuidua ferè in omnibus ſimilia., & in animalibus ipſis.

4. Fundamentum duplex ſ animalibus temperamētum.

Sit quartū fundamentum. Duplex ſaltem eſt in animalib. tēperies. Vna, quę dr̄ innata, & hæc eſt illa proxima qualitatū diſpoſitio ad formam, quę prima complexio dicitur, Altera eſt, quæ formam conſeruat, ac operationibus ipſius materiā reddit aptiorē; & hæc influxa dicitur

1. Cauſa illius diuerſitatis.

Cuius diuerſitatis duplex eſt ratio. Prima eſt quia partes animalis ſunt etherogeneæ, & diſſimiles inter ſe ad varia munera in ipſo corpore obeunda; idcirco nõ potuerunt omnes idem prorſus natiuũ ſortiri temperamentum, ſed quędam frigidæ & humidæ valde ſunt, vt cerebrum: quædam frigidæ & ſiccæ, vt oſſa, cartilagines, & nerui, licet non æqualiter iſtæ, q̃dam humidæ, ut pulmo ſecundum Galenum: quædam calidæ.

Nota primo, q̃d aliquæ partes animalis agunt in alias.

Ex hac diuerſitate, conſequitur neceſſario, vt quæ excedit nimis, agat in aliam ſecundum ſuum exceſſum: & ſic conſequitur ex hoc influxu ſimul cum qualitate natiua alia temperies in parte: vnde cerebrum natura frigidũ ſimũ, at à calore cordis tẽperatur, nerui, & cutis ſicca, & frigida: at à ſpiritu, & ab ipſo ſanguine humectantur, & calefiunt: & in hoc apparet ordo naturę mirabilis: poſuit enim partes in animali, quæ intemperatæ per ſe inuicem ſe ad temperiem reducerent.

2. Cauſa illius diuerſitatis.

Altera cauſa eſt: quia animal haberet proprietates, quæ non poſſent ſimul ex vnica prouenire temperie, eſt enim forte & durum, ob id eſt multũ terreum: ſi autem terreum, conſequitur ſiccitas & frigiditas ex compoſitione elementari: at q̃a motum habet, ſenſum, augmentationem & vitæ opera; indigebat calore multo & humido: ob id natura adiunxit principa vlta mistionem primam, quæ influerẽt, atque ita temperarent primam temperiẽ ſecundum qualitates primas.

Nota. 2.

Ex quo fit, quòd ſi prima temperies inſpiciatur in animali, ferè tota eſt ſicca, & frigida, vt in inanimatis: quia terræ multum: vt at ſi influxa, eſt calida, & humida magis, & in hoc vita conſiſtit: ſignum eſt autem, quod viget frigiditas, vita recedẽte, ſimiliter & ſiccitas.

Nota 3. De ætatibus, quinque ſunt ætates.

Ex quo nota vnum, ꝙ cum ſit mutatio temperamenti in ætatibus, iſta mutatio fit præcipue ratione influxæ, non autem ratione innatæ.

Aetas adoleſcentiæ diuiditur in par. quatuor.

Sunt enim quinq; ætates, vt rectè dicit Fernelius lib. 3. Adoleſcẽtia, Iuuẽtus, Virilis ætas, Senectus, Decrepitudo. in prima abũdat calor, & humidũ, i vltima frigiditas, & ſiccitas. Prima æta, eſt adoleſcentia quia in ea tota fit animalis augmentum: viget enim humidũ prolificans partes, & extenſioni faciens aptas, quæ durat vſque ad vigeſimum quintum annum: diuiditurque in quatuor partes.

1 Prima infantia.

Prima eſt infantia vſq; ad quartũ circiter annũ: in qua ætate multũ viget calor & humiditas: ob id membra ſunt laxa, pedes infirmi, vt nequeat homo ambulare præ nimia humiditate laxatis partibus.

2 Pueritia.

Altera eſt pueritia, vſq; ad decimũ annũ, in qua adhuc viget calor, & humiditas ſed non tanta humiditas, quæ paulatim conſumitur; ob id iam magis conſiſtere homo, ac progredi, quamuis debiles adhuc ſint vires.

3. Pubertas.

Tertia eſt pubertas vſque ad decim ĩ octauum, ſi qua minus humidum.

4. Adoleſcẽtia ꝓprie.

Quarta dicta nomine generis ſ. adoleſcentia vſq; ad vigeſimum quintũ, in omnibus calor, & humiditas vigent, ſemper tamen minor, & minor humiditas, quamuis plus ſit in hoc toto tempore humiditatis, quàm ſiccitatis.

2. Aetas principalis iuuentus.

Secunda æta à vigeſimo quinto vſq; ad trigeſimum quintum, aut quadrageſimum dicta florida, ſeu iuuentus, fortis & agilis, in qua iã incipit vigere ſiccitas. vt ſit calida, & ſicca.

3. virilis

Tertia eſt vſq; ad quinquageſimum, quæ eſt conſtãs ætas, & virilis, & verſus mediocritatẽ qualitatũ tẽdẽs, i qua maxime innata cõplexio qualis eſſet, apparet.

4. Senectus.

Quarta vſque ad ſexageſimum quintum dicta ſenectus, in qua ſit iam aliqualis conuerſio eſt enim frigida, & ſicca.

Vltima ætas decrepita.

Vltima decrepitudo q̃ ſicciſſima eſt, & frigidiſſima: ob id ſenſus frigidi dicuntur multaſque habent proprietates, ob frigiditatẽ nimiã & ſiccitatem prouenientes. Hæ ętates aliquando accelerantur l. tardãtur aliquibus de cauſis. Præterea non in omnibus animalibus eaſdem habent annorum periodos; quod non eſt præſentis loci amplius diſcutere.

Nota. 1. Cõcluſio. Temperies innata mixtoris eſt æqualis ad põdus.

His conſtitutis, pro quæſtionis dilucidatione, ſit prima concluſio. Mixtionem innatam eſſe æqualem in pondere, ſeu mixtum, quo ad temperiem primam ex mixtione elementorum inſurgentem eſſe ęquale in pondere vix poſſe in natura accidere credo.

Ratio.

Hãc mihi pſuadeo: nã mixta, aut ſunt perfecta aut iperfecta. Si pfecta q̃ ex quatuor elemẽtis cõſtãt, ferè oĩa fortia ſunt

& con-

& conſiſtentia ob idque abundant terra; aliter non poſſent conſiſtere:at cum maiori copia terrę non pōt conſiſtere æqualitas qualitatū:uincit enim terra: ob hoc etiam animalia quantum ad primam cōplexionem ſicca ſunt & frigida.Si autem imperfecta ſunt,quæ ex pluribus,ſed non omnibus conſtant elementis,aut conſiſtētiam habent.aut fluida ſunt:& tunc ſemper vnum elementum in maiori copia eſt: vnde difficile poteſt tale ad pondus temperamentum ex prima mixtione inſurgere.

2. Conc. aliquod dat mixtum ad æqualitatem. Secunda concluſio.Secundum complexionem influxam eſſe aliquid æqualiter mixtum,non eſt dubium,Hæc oſtenditur ex eo,quod non eſt aliqua qualitas remiſſa,quę intendi non poſſit;nec intenſa,q̄ remitti poſſit,exiſtente ergo innata qualitatum inęqualitate,poterit per ſuperuenientem influxam ad temperiem trahi ęqualitatem quod inæquale eſt Et hoc mihi multum perſuadet argumentū Galeni: cutis enim humana niſi haberet æqualitatem,vtique non poſſet percipere qualitates tangibiles,at talis tēperies non eſt cuti innata,cum ſit terrea.

Tertia concluſio. Eſſe animal quo ad omnes ſuas partes in æqualitate ponderis,ita,vt in ſingulæ ſint æquales in ſe,fieri non poteſt.

3. concl. non pōt animal oēs partes habere mixta ad æqualitatem. Nota 1. Aduerte,quod partes eſſe diuerſi linę qualis temperamenti innati, non dubiū eſt;tamen modo ſuperaddimus,ꝙ nec accedente influxa,id fieri poteſt.

1. Ratio. Patet primo;quia impedirentur functiones partium,quæ non conſiſtunt cū tale æqualitate,vt cor debet eſſe calidiſſimum:aliter non conſiſteret vita,cerebrū frigidiſſimum;oſſa ſicca,& nerui pupilla humida,quod ſint natura ad pondera reduceret iſta,utique periret ipſorum operationes.

2. Experientia. Indicat etiam hoc experientia , oſſa.n. cartilagines,& caro,quamuis animā habeant,non ſentiunt,nec poſſunt ſentire, ꝙ ſi talem poſſent in ſua naturali diſpoſitione admittere temperiem,vtique ſentire poſſent,non ergo omnes partes aptæ ſunt ad talem æqualitatem , ſed quibus aptus eſt ineſſe ſenſus tactus , vt pelliculæ,& cutes,& alia huiuſmodi.

4. conclu. Quarta concluſio. Eſſe temperiem ad pondus in toto animali aggregatiue eſſe poteſt,vt v.g.in uno toto animali ſit tantum caloris,quantum frigiditatis,ſimiliter aliorum contrariorum duorum, non obſtante,quod partes inter ſe nō habeāt talem æqualitatem, nec in hoc diſcordia eſt vlla apud Philoſophos. certo q̄dē modo pōt animal mixtum ad æqualitatem.

5. Cōcluſio ſanitas conſiſtit in æqualitate mixtionis , & parte ſic temperata viget tactus. Quinta concluſio.In hac tēpetie æqualitatum,maxime cōſiſtit ſanitas totius,& in parte æquali,ſecundum pōdus, maxime ineſt tactus,& etiam ſanitas , vt bene dicit Galenus.

1. Ratio. Hoc probatur de ſanitate:nam de ſenſu procedit argumētum Galeni factum Illa eſt optima tempeties,quæ magis diſtat à qualitatum extremo , magis enim reſiſtit,vt ad extremū non poſſit trahi, in quo corruptio conſiſtit , at complexio in medio prorſus ac æquali in pondere , diſtat maxime ab extremis;ergo iſta eſt tēperatiſſima,& optima.Minor patet, ſi. n. eſt aliqua excedens qualitas,iam hoc facilius ad extremum trahi pōt , quàm ſi nō excederet,citius enim fit ſumus calor , q. eſt vt ſex,quàm qui eſt vt a quatuor.

obiectio Dices.Hoc argumēto probatur, quòd melius erit eſſe calorem,vt vnum , hic.n. magis diſtat à ſummo calore,Dico,ꝙ nō Solutio. valet,nam ſi eſſet calor,vt vnum,tunc alterum contrarium,ſcilicet frigiditas eſſet prope ſummum,& ſic ex alia parte eſſet facilius corruptio.. Vt ergo omnia ſimul diſtent, maxime debet eſſe in medio. Accedit ad hoc, ꝙ hac ratione nulla qualitas alteram ſuperabit,cum ſint æquales, at ſi vna eſſet maior,facilius alteram ſuperabit,& ita facilius corrumperetur animal:corpus ergo,quod ſic æquale fuerit iuxta quartam cōcluſionem, erit in optima diſpoſitione totali.

Idem de parte animalis oſteditur. Similiter pars,quæ ita fuerit iuxta ſecundam concluſionem erit optime ſecūdum ſanitatem diſpoſita . vnde Ariſtote. Proble.ſect.5.q.11. quę conſiſtunt in æqualitate , facile infirmari dicit,ſed facile iterum ſanari , quod eſt optimi temperamenti.

Ad rōnes Auer. Rationes autem Auer.nullius ſunt valoris,nec probant quicquam etiam , nec ęquale ſecundum primam concluſionē, ꝙ quamuis non detur,tamen id non probat Auerroes.

Ad 1. Ad primum dico, quod ſupponit vnū falſum

falſum principium, quòd æquale non poteſt agere inæquale, vt calidum vt octo in frigidum vt octo.

Aequale non gradu poteſt agere ſibi æquale contrarium. Hoc dupliciter eſt falſum; Primò: quia æqualitas in gradu non facit æqualitatẽ in potentia, & actiuitate; actiuior.n. calor, vt octo, quam frigiditas ut octo.

Ad 1. Præterea ſecundò: quãuis eſſet vtrũq; æquè potens, adhuc eſſet mutua pugna, ſed nõ victoria: nõ.n. vnum vinceret alterum, ſed vtrunque ſe ad medium redigeret: vnde calidum agit in æquè potens frigidum, quia hoc eſt potentia calidum: ſimiliter frigidum in calidum, quia eſt potentia frigidum: & hoc non conſiderauit Auerroes, quod in materia de reactione latè declarauimus.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quod iſtę qualitates non ſunt paſſiones mixti formæ, ſed diſpoſitiones. ob id vna forma põt æquales qualitates diſpoſitiuè habere.

Adde etiam, quòd licet ſit æqualitas in gradu, & inæqualitas in potentia, propterea non debent ſingulæ per ſe ſumi, ſed ſimul omnes, quę vnicam complexionem faciunt.

Ad 3. Ad tertium benedicit Marſilius, vt diximus ſupra, quamuis ego credo non poſſe mixtum peruenire ad talem æqualitatem motiuarum, quia oporteret, quòd eſſet magna improportio quantitatis elementorum, quæ non poſſet pati vllam mixti formam.

Ad arg. 1. loco poſita. Ad 1. Supereſt, vt ad argumenta primo propoſita reſpondeamus. Ad primum dico, ꝙ in ſimplicibus valet conſequentia, ſi datur maior calor & minor, dabitur æqualis; at in compoſitis non valet: non enim ſi datur in complexione calor intẽſior & remiſſior, dabitur æqualis cum cõtrario, quia hoc impeditur non ob ipſum calorẽ ſolum, ſed ob naturam & modum mixtionis, cui illud repugnat, Poſt etiam dici, ꝙ datur æquale, ſed non in innata complexione, ſed ſecundum influxam: & hoc ſatis eſt pro argumento.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quòd non ſemper ſi vnum eſt contrarium, erit alterum, niſi ſit verum contrarium, & non habens potius vicem contradictori; Vnde non valet, ſi plenum, & finitum ſunt, quòd ſic vacuum, & infinitum ſunt, quòd potius contradictoria ſunt. idem dico de inæquali in mixtione, ſeu complexione innata, & æquali: æquale enim opponitur, vt vacuũ & infinitum.

Ad tertium dico, quòd non eſt repugnantia in illo; poſſunt enim contraria in æquo gradu medio eſſe ſimul: ſed repugnantia eſt, quia non ita poſſunt elementa conuenire ad mixtionem, vt reſultent qualitates inæquali põdere, vt diximus in prima concluſione. Ad 3.

Ad quartum dico, quòd multa æqualia prius exiſtentia poſſunt fieri inæqualia abſque eo, quod iterum fiant æqualia vnde ante mixtionem fuerunt elementa in ſuis inæqualibus qualitatibus, ſed non erat mixtum: poſtea accedente pugna, ꝙ a vnus fortius agit altero, reducta ſunt ad inæqualitatem: & mixtum fuit, abſq; trãſitu per æquale, in mixto. Ad 4.

Ad quintum dico, ꝙ eſt menſura realis, qua realiter menſuramus; & hæc debet eſſe, ſi menſuratũ eſt: eſt etiam menſura rationis, qua conſideratione menſuramus, & hæc non oportet, ꝙ ſit: nã imaginando oratorem perfectiſſimum qui non eſt, menſuramus alios. ſic eſt mixtũ ad pondus, menſura non rei, ſed conſiderationis, & doctrinæ. Ad 5.

Ad ſextum ſolutio patet ex his, quæ ſæpe alibi diximus: calor exiſtens adęquate in eodem ſubiecto cum frigiditate non corrũpit ipſam. aliter.n. idem ſe calefaceret, ſed ab extrinſeco debet talis eſſe corruptio, præſertim cum illa duo ſunt diſpoſitio naturalis formę mixti. Ad 6.

Ad ſeptimum aliqui volunt. oleum, & lignum eſſe mixta ad pondus ſecundum leuitatem, & grauitatem. ſed mihi non placet, ſed hæc eſſe grauiora multo puto, quàm leuiora: & ſi ſub aquis non conſiſtunt eſt, quia leuitatẽ participant aliquã vt ab aqua vinci prorſus non poſſint: qđ puto prouenire in ligno, ob incluſum aerem in poris: cuius argumento eſt vter, ꝗ mergitur aquis cõpreſſus; at tumẽs nullo modo. De hoc vide 4. Cęli, capite ult. Ad 7.

CAPVT NONVM.

Quia verò ſunt quædam generabilia. Tex. 51.

Libro primo Gen. text. 14. cauſas duas vniuer- De motu

vniuerſales generationis,& corruptionis ac ipſorum perpetuitatis diſtinxit;de ma tertia tunc diſſeruit,quæ una erat illarū: nunc de motu ſolis, qui cauſa eſt efficiēs ultimo tractat,& merito in hunc reſerua uit locum,quia tradiderat,de elementis, quæ cauſæ communes etiam ſunt, licet non omnino uniuerſales.

Solis agē dum qui eſt cā efficiens generationis Vniuerſalis.

Proponit igitur ſuam intentionem di cens,ꝙ cum ſint quædam generabilia, & corruptibilia particularia,ut mixta,& plā tæ,animalia,& ſic etiam generatio eorū, quæ ſunt in terra,æquum eſt,& antequā de hiſce & ipſorū generationibus in particulari tractetur,quod in aliis fiet libris, vt prius in generali conſiderentur princi pia cuiuſque generationis. Ratio autem eſt, quia particularia optimè cognoſcuntur,ſi uniuerſalium doctrina præmit tatur.

Intentio Ariſt.agēdum iam eſſe de pricipiis, & cauſis uniuerſalibus.

De principijs autem duo breuiter quę runtur quot ſint,& quæ ipſa ſiut.

Duæ quæſtiones ď principiis & cauſis uniuerſalibus quot & quæ.

Sunt igitur & numero æqualia.

Vtranque quæſtionem ſoluere aggre ditur,dicēs,ꝙ tot ſunt principia,& genere eadem in corruptibilibus corporibus, quot in primas, ac ſempiternis.l.corbibus cęleſtibus:in his enim eſt materia,eſt for ma,& eſt tertium principium efficiens l. Intelligentia,& his tribus abſoluitur mo tus corporum ſuperiorum,nō enim duo ſufficiunt. Ita etiam generatio inferiorū perficitur materia,forma,& tertio.Notā hic egregium locum cōtra Auerr.qui aſſerit cœlum eſſe corpus ſimplex. Ariſto. enim eodem modo ponit iu corporibus inferioribus & cœleſtibus materiā & for mā quod optime intellexit Philoponus. q. hoc loco habet hæc uerba. Dicit quod tot ſunt generabilium principia,quot cę leſtium & ęternorum,& genere eadē ma teria.n.utriuſque ſubiecta,& forma ſimi liter in his & in illis cōſideratur,licet ma teria,quæ in generabilibus in potētia cō ſideretur,illa uero ſit ſemper actuata &c. hęc Philophonus.Et certe locus Ari adeò eſt manifeſtus, ut nullā aliam expoſitio nē patiatur.Nec ualet quod quidā diunt Ariſt.dicere in cœlis eſſe tria principia,ſ. materiam & formam,& efficiens,non ta mē debere intelligi de eſſe ipſius cęli,ſed de motu.Hoc inquam aperte eſt falſum: quia motus cœli non poteſt aſſignari aliqua materia & forma,quæ ſit principiū, quæ nou etiam ſit principium eſſe ipſius cœli nulla enim ratione poſſunt effugere, quin Ariſt. hoc loco ponat intrinſecā cōpoſitionem materiæ & formæ ipſius cœli.Adde quod ſi illa materia & forma non eſſet ſubſtantialis,ſed accidētalis,fal ſum eſſet,quod dicitur in textu,hæc prin cipia inferioribus & ſuperioribus eſſe eadem genere.

Duæ principia in corruptibilium corporū, quot cor ruptibilium.

Vt materia igitur generabilibus cauſa eſt.

Explicat iſta tria in generatione principia,quæ ſunt dicitque eam dicit materiam generabilium, quæ facit ipſa poſſe eſſe,& nou eſſe radix ergo, unde rei pro uenit poſſe eſſe, & non eſſe, eſt materia generabilium. Cuius ratio eſt nam ſolū ſunt generabilia, quæ poſſunt eſſe & nō eſſe.

Quęnam ſint tria principia generationis.

In cuius gratiam diuidit ens in ſempiternū & neceſſarium,& imdoſſibile. Neceſſarium eſt, quod aliter ſe habere non contingit, ſed,l.ſemper eſt, quod ſimpliciter dicitur neceſſarium uel ſemper nō eſt,quod dicitur impoſſibile.Poſſibile ve ro eſt medium,quo modo ad eſſe,modo ad non eſſe conuertitur, & huius ſolum eſt generatio.

Eſt ergo materia,quæ rem facit generabilem, & corruptibilem,ſ poſſe eſſe,& non eſſe forma uero eſt rei ſubſtantia, & natura, qua res in ſpecie & certa quidi tate conſtituitur,& à qua rei ſumitur de finitio.

Oportet autem adeſſe tertium, quod omnes. Tex.52.

Præter duo aſſignata, materiam puta & formam opus eſſe dicit aliquo principio tertio in his generalibus, quod omnes Philoſophi ſomniauerunt. i. aliquo modo attigerunt, ſed non exactè, enumerat autem duas ſententias Philoſophorum.

3. Princi. generationis.

Prior fuit Platonis,qui in dialogo dicto Phædone inducit Socratem in hanc ſenten-

1. Sētē Plat.

ſententiam quod non ſit alia cauſa præter ideam; & materiam quæ dicit ſuſceptium idea ergo, quæ eſt forma uniuerſalis ſpecifica, facit generationem, dum cum materia coniungitur corruptione dum ab ea ſeparatur.

Vnde Plato cauſam formalem putauit ſimul eſſe efficientem illiuſmet, cuius eſt forma: & ita dicebat in alijs nam pro ſingulis ſpeciebus ponebat ideas ſingulas.

Hi autem ipſam materiam, ab hac enim eſſe.

2. Sola. Poſterior ſententia erat illorum qui dicebant materiam eſſe efficientem cauſam rei ſuo motu unde materia ſecundũ quod mouet, cauſa eſt efficiens rei, cuius eſt materia, & ad quam ſe mouet utrãq; ſententiam reiicit Ariſt.

Arg con. Plat. Et primò dupliciter arguit Platonem

1. primo, quod ſemper eſſet generatio, & nunquem corruptio, Patet: quia cũ ſemper ſit materia, & forma, quæ etiã eſt efficiens, ſemper erit effectus.

2 Secundo, quia per ea quæ ſunt in arte philoſophari oportet & indagare, quæ ſunt in natura at in arte præter formam & materiam eſt efficiens, ut præter ſanitatem & ſubiectum, eſt medicus: præter ſcientiam, & ſcientem eſt docens, ergo in natura præter formam, & materiam eſt etiã cauſa aliqua alia, quæ ſit efficiẽs.

Si autem materiam quis inquiat. Tex. 53.

Comparatio 2. ſententiæ cũ ea. Platonis. Impugnat ſecundam ſententiam primo tamen eam laudat in hoc, quod Plato poſuit cauſam efficientem, ſed ipſam non dicebat operari per motum, ſed per receptionem l. abiectionem. At iſti dicentes materiam eſſe efficientem, ponebant ipſam mouere: & in hoc bene dicebant: apud omnes enim cauſa efficiens eſt, quæ alterat, & transformat & mouet, & talis cauſa benedicitur generans.

Arg. contra ſententiam. At talem eſſe materiam putare, error erat, primo, quia materiæ non eſt, mo-

1. uere aut agere, ſed moueri, & pati.

2. Præterea ſecundò, experientia; nec enim in arte materia ſe mouet ad effectũ ut lignũ ad cathedrã, nec in natura aqua ad animal ſed ab alio tertio.

Errant præterea, quia auferunt nobiliſſimam cauſam, quæ eſt natura, & quod quid eſt hæc autem eſt forma qui autem efficientem tollit, aufert formam nã forma unius, efficiens eſt alterius.

Amplius autem & potentius. 54.

Auerroes hic nouam rationem poni contra ſententiam præcedentem putat; melius tamen eſt ſecundum Philoponũ, & Alexandrum, quod tertiam ſententiam aliorum ſcilicet Parmenidis impugnet. Iſte enim duo accidentia actiua ſimul cum materia poſuit, & iſta efficere putabat ſcilicet calidum, & frigidum. Mouebatur ad hoc experientia, nã ſenſu patet, calorem diſgregare, frigiditatem autem congregare, hoc autem agere eſt; 3. ſnſa de efficienti generationis.

Ex hoc colligitur, quod iſti nõ ponentes formam, niſi ſolam uirtutem nõ cõſtituunt niſi tantum inſtrumentum: cõponuntur ergo res ex calido & frigido, ut ex materia, & fiunt per calidum & frigidum, ut per efficientes uirtutes.

Impugnatur hæc ſententia. Hanc ſenteutiã impugnat primo: q a ignis, cuius eſt calor, ſolum ageret, quia, uirtutem actiuam habet, & nõ pateretur at ipſum pati experimur, & ab alio aliud ergo principium efficiens eſt extra rem ipſam ita exponit Philop.

Amplius uero ſimile faciunt. Tex. 56.

Impugnat ſecundo eandem ſententiam. Inſtrumentum non eſt ſine cauſa principali, nec abſque ipſa operatur non ergo ipſi tantum attribuendi ſunt effectus eſt igitur præter uirtus etiam, cauſa alia principalis effectiua. Per ea, quæ in arte ſunt, hoc explicat. Serræ ſoli non datur ſerrare ſine ſerrante aſciæ leuigare ſine leuigante: ita ſimiliter in naturalibus. Iſti autem loquitur in naturalibus, ac ſi quis diceret, In arte ſola ſerra ſerrat quod eſt impoſſibile. Ex quo fit quod cõcedentes ignem agere, ignorent modum 2. impugnatur eadẽ ſententia.

modum quo agat, quia ſolum inſtrumentum agendi ponunt.

CAPVT DECIMVM.

Nobis autem & vniuerſaliter prius dictum eſt. Tex. 55.

Sola Ari. de efficiente generationis. Supponuntur olim demonſtrata. SEntentiam ſuam conſtituit, repetitis his quę alibi dicta ſunt. Primò enim de cauſis in cõmuni dictum eſt 2. Phyſi. vbi quatuor genera poſita ſunt cauſarũ, & multi modi. Pręterea ſecundò, in hoc libro de materia & forma in particulari dictum eſt. Prærerea tertiò, motum localẽ ſecundùm Ariſto. eſſe perpetuum, probatum ex 8. Phyſic. & 1. Cœli. Ex his ſequitur, generationẽ naturalem eſſe perpetuã, ſtante enim materia perpetua, & multiplici forma ſuccedente in ipſa, & motu perpetuo, in quo fertur cauſa vniuerſalis, ſcilicet Sol, efficiens, per motum enim accedit vt generet, recedit, ut corruptio fiat. His itaque ſtantibus perpetua erit mutatio.

2.

3.

Approbat autem aliud, quod dictũ eſt 8. Phyſico. localem motum eſſe primum mutationum. Rationem dat quia; quod eſt, dẽt eſſe cauſa non entis, potiùs quam non ens cauſa entis, at quod localiter mouetur, eſt, quod generatur, non eſt, ergo potius illud eſt cauſa huius quàm hoc illius, & localis motus cauſa erit & prior generationẽ, ac alijs mutationib. De hoc dictum eſt lib. 8.

Quoniam autem ſuppoſitum eſt. Tex. 56.

Suppoſitis his quæ antes dictis quæ modo tractanda proponit. QVAE ſuppoſita ſunt paulò antè, cõmunia erant, nec ad hũc librum pertinentia, at quod proprium eſt, modò explicat, ſuppoſito autem ſecundum Ariſt. generationem eſſe perpetuam, quod demonſtratum eſt. & ꝙ motus localis eſt efficiens huius perpetuitatis, qa cauſa uniuerſalis mota localiter, perpetuam facit mutationem. Vnum aliud oportet particulariter ſcire, quomodo ſi latio & motus iſte unus eſt, poteſt generationis, & corruptionis eſſe cauſa.

Hęc.n. ſunt cõtraria; & contrariorũ cauſę ſunt contrarię, non.n. ab vno exiſtente uno procedunt multa, oportet ergo aut plures motus contrarios facere, aut ſaltẽ unum inęqualiter ſe habentẽ. Cùm autẽ plures motus non poſſint eſſe (non.n. circularis circulari contrarius eſt) relinquitur, ut ponendus ſit unus motus habens inęqualitatem, & diuerſitatem aliquã, ut ſit cauſa diuerſarum & oppoſitarum mutationum.

Ideoque non prima latio cauſa generationis.

Cùm dixiſſet, motum habentem inęqualitatẽ eſſe cauſam mutationis, colligit motum primi orbis nõ eſſe cauſam iſtam, eo quòd ille uniformis ſemper eſt, erit autem cauſa ille motus, qui eſt Solis per Zodiacum, qui dicitur Circulus obliquus, eo quòd diuidit ſphęram obliquè, & ſuper polos diſtantes à polis mundi, ut in ſphęrę doctrina oſtenditur. Cã efficiens g penuntatis l ſũonibus nõ ẽ motus primi mobilis ſed motus Solis ſecundũ Zodiacum.

Iſte ergo motus eſt cõtinuus & perpetuus habenſqꝫ inęqualitatem, nã Sol motus ſecundum talem lationẽ modò accedit, modò recedit à locis terrę eiſdẽ, & ratione huius acceſſus, facit generationes, ratione diſceſſus, corruptiones, qui acceſſus, & receſſus ex inclinatione, & obliquitate procedunt, ratione uerò perpetui acceſſus & receſſus prouenit continua ac perpetua generationum, & corruptionum ſeries.

Per hunc ergo motũ omnia ſaluantur, nam per ipſius perpetuitatem continua fit mutatio in his, per ipſius diuerſitatem, & inęqualitatem, fit diuerſitas mutationis eiuſdem, modò enim hoc generatur, poſtea idem corrumpitur. Nota.

Ex inæquali tempore corruptio. Tex. 57.

NON ſolũ generationes, & corruptiones ab hac motus inęqualitate proueniunt; ſed quędam in mutationibus hiſce ęqualitas ſumpta ex ipſo motu. Nam tempus generationum naturalium eſt ęquale tempori corruptionum, quia acceſſus, in quo generationes fiunt, eſt ęqualis receſſui, in quo ſunt corruptiones, utrunqꝫ enim eſt ſpatium ſex menſium, eſt.n. acceſſus à Capricorno vſque ad Cancrum, Tẽpora generationũ & corruptionum eſſe æqualia

receſſus à cancro vſq; in Capricornum: in acceſſu ſunt Ver & Aeſtas, in receſſu Autumnus, & hyems.

Nota. Hinc infertur, & tempus & duratio omnium generabilium limitem habet & numerum: ex numero menſuratur ſum̃pto eo numero circunuolutionum, aſtatũ Solis: & etiam habet ordinem; non enim duratio horum vniformis eſt, ſicut nec motus ille, à quo pendet, & quo menſuratur, quamuis non ſit æqualis omnium duratio, ſed hîs maior, illis minor.

Apparent autem & ſecundum ſenſum. Tex. 58.

Confirmant experiētia æqualia eſſe generationũ, & corruptionũ tempora. QVOD dixerat de æqualitate temporis generationis, & corruptionis, nunc experientia oſtendit, experimur enim, Sole aduenìente, fieri in terra generationes animalium, & plantarum, & herbarum; recedente autem corruptionem: & tempus vtrumque æquale eſſe experimur.

Occurrit obiectioni. At quia poſſet quis putare, omnia æquale tempus habere generationis & corruptionis; addit Non ita eſt: quia hoc impeditur per confuſſionem, ſeu commixtionem. i. ob varias in materijs diſpoſitiones & variam agentiũ particularium coniunctionem: quæ faciunt: vt vnum celerius, alterum tardius generetur, & corrũpatur: immo etiam extra tempus corruptionis generetur, & extra tempus corruptionis corrumpatur: vt notum eſt: & ſic deficit ordinatio mutationum ab illa ſuperioris motus ordinatione aliquando; tamen ſemper hoc eſt, vt generationes, & corruptiones ſemper ac continuę ſint ex illius motus perpetuitate, & in hoc non deuiant unquam.

Hoc autem rationabiliter contingit. Tex. 59.

Cã finalis perpetuitatis generationibus. PERPETVAE mutationis cãm materialem in lib. 1. poſuit ſ. materiam; nunc in textibus præcedentibus efficientem. ſ. ſolis motum; in præſenti finalem oſtendit, .ſ. conſeruationẽm rerũ in eſſe ſuo.

Natura enim intẽdit, quod melius eſt, eſſe autem melius eſt, quàm non eſſe, ob id omnibus intendit eſſe. Cum autem eſſe multis modis contingat, vt dictum eſt ſcilicet in Metaph. eſſe, idem numero, eſſe idẽ ſpecie, & genere, nec poſſint omnia cõſeruare eſſe in numero, ſaltem qđ poſſunt conſeruant in ſpecie & genere, qđ fit per continuã generationem: generatio enim eſt proxima ſubſtantiæ, & ipſi eſſe quia eſt via in eſſe.

Cã cur non oĩa uno modo permaneant. Reddit cauſam, quare omnia non vno modo permaneant: dicitque, quia non om̃nia ſunt Deo proxima, cæli enim & Intelligentiæ ob proximitatem cum ipſo eadem numero perſeuerant: reliqua diſtant, ob id non potuerunt id obtinere: obtinent autem aliquo modo eſſe ſemper per generationem perpetuam, & ſic quo ad poſſunt, fiunt proxima ſubſtantiæ .ſ. Deo, vt Philop. exponit.

Repetit cãm ppetuæ generationis. Repetit cauſam huius perpetuæ generationis eſſe motum circularem: hic enim inter locales perpetuò continuè eſſe poteſt. Probat autem circulo in eſſe perpetuitatem; quia etiam aliæ mutationes, ſi debent perpetuò durare, opus eſt vt induant rationem circuli; vnde elementorum mutatio perpetua eſt; quia circularis eſt, ac mutua: ex vno enim alterum, & ex hoc illud iterũ ſpecie fit. Nota, quòd vocat continuum hic id, quod perpetuum & inceſſabile eſt.

Simul autem manifeſtum eſt ex his. Tex. 66.

Dubium Ariſtot. Ex hac doctrina dubium ſoluit quoddam, quod oriri poterat. Dubium eſt: ſi continua fit corruptio: & in corruptione elementa ſeparentur, in ſuumque tendant vnumquodque locũ; quare cùm infinito tempore fuerit iſta corruptio, elementa non ſunt iam prorſus ſeparata in loca propria, nec amplius generatio vlla mixti fit?

Solutio. Reſpondet, huius eſſe duplicem cãm. Altera eſt, ipſa ex ſe mutabilia eſſe: altera, motus iſte duplex & inæqualis.

Ac ſi dicat, Sol extrahit iterum ſemper elementa a locis proprijs, quia vapores ab aqua, exhalationes à terra trahit, ac ad mixtum copulat, & ſuo etiam motu reſoluit iterùm, & ita non ſinit elementa ordinata manere in totum, ſed partes confundit perpetuò, vt diximus.

Epilogus dictorũ de generatione. Ex his epilogat, quæ dicta ſunt de generatione: quæ ſunt iſta; Generationem, & corruptionem eſſe: quæ harum cauſæ: quid generabile: quid etiam corruptibile ſit. Hæc partim lib. 1. partim in præſenti dicta ſunt.

Quoniam autem neceſſe eſt eſſe aliquod mouens. Tex. 61.

De primo motore, qđ non ſint plures primi, ſed unus ol[ũ] primus. QVIA non motus, cauſa prima eſt, ſed ipſum mouens, meritò ſe ad motorem parùm conuertit, ipſumque non vnũ, ſed plures dicit: non tamen ita plures, quin vnus ſit primus omnium, ſicut inter orbes vnus etiam eſt primus.

Illationes aliquot Ariſtot. ex motu colligendi motorem. Facit igitur has conſequentias à poſteriori. Prima eſt: Motus eſt, ergo motor eſt. Secunda. Motus ſemper eſt, ergo motor ſemper ac perpetuò eſt. Tertia. Motus eſt perpetuò cõtinuus, ergo & motor eſt vnus immobilis, ingenerabilis, & inalterabilis. Loquitur enim de primo motu. Eſt iſtę conſequentiæ ſunt notæ ex 8 Phyſi. Quarta eſt. Huiuſmodi motus plures ſunt, ſ. perpetui & cõtinui, ergo & motores plures ſunt perpetui, & immobiles, quamuis omnes ſub vno primo omnium ſint, vt probatur, 12. Metaph.

Cõtinuũ eſſe motũ ex tẽporis cõtinuitate colligit. Continuitatem motus ex tẽporis continuitate à poſteriori oſtendit. Cùm enim tempus ſit continuũ, & motus pariter erit quia tempus eſt numerus motus, & non alterius niſi circularis & cæleſtis, vt dictum eſt. 4. Phyſi.

Continuus autem motus. Tex. 62.

Quomodo mot⁹ ſit continuus. CVM motum continuum dixiſſet, nunc quomodo continuus ſit inquirit, dubitat autem, an ſit continuus ex parte ſubiecti, quod mouetur, an ex parte termini ad quem, in quo mouetur, puta ex parte loci, ſi eſt motus ad locum; ex parte qualitatis, ſi eſt alteratio.

Nota. Non meminit augmentationis, quia ſecundùm Philop. non eſt perpetua. Ego credo, id eſſe potius, quia nõ eſt continua.

Ex parte qualitatis, ſeu termini ad quẽ. Reſpondet, quod ex parte qualitatis non eſt continuus: quia qualitas ſuam ſortitur continuitatem ab ipſo ſubiecto.

Nota. Loquitur autem de motu qualitatis ſecundum extenſionem: hic enim notus eſt, & proprie ex contrario in contrarium intenſio autem non eſt niſi ex eodem extremo in idem ferè.

Ex parte loci, & ſubiecti. Similiter ex parte loci: poteſt quidem motus eſſe continuus, quia locus quantitas eſt, & non eſt continuus à mobili.

Sed cùm non omnis localis motus ſit perpetuus, niſi circularis, & hic non ſit per locum, nec ad locum; non poterit ſuam continuitatem à loco habere: erit ergo continuitas à ſubiecto: vnde quia partes cæli inuicem ſuccedentes continuæ ſunt, motum circularem faciunt continuum: motus autem ſic continuus à ſubiecto; à priori facit temporis continuitatem: motus ergo à ſubiecto, tempus à motu continuitatem habet.

QVAESTIO XII.

An motus Solis ſit inferiorum mutationum cauſa.

1. Arg. VT melius, quæ in textu dicta ſunt, percipiantur, libet circa ea parum diſputare. Eſt autem primum argumentum. Si Sol moueretur, motu tantùm Primi orbis, poſſet, inferiorum mutationum eſſe cauſa ergo non eſt neceſſarium illam inæqualitatem motus aſſignare, quæ ponitur in textu. 56. Antecedens probatur quia ſi non ſufficeret, eſſet propter rationem Ariſto. quia idem non facit multa. Sed ille non eſſet idem; quia talis motus faceret dies, ac noctes, ut notum eſt, ac Sol per eum accederet, & recederet; die enim accederet, nocte recederet: ergo nõ eſt neceſſarius alius motus pter ipſum.

2. Arg. Secundo, contra id, quod dicitur, cum Sol eſt prope, fieri generationes, in receſſu uerò corruptiones; videtur prorſus oppoſitum, nam in hyeme fiunt corruptiones, tamen Sol tunc maxime eſt prope terram, quia eſt in oppoſito auge in Vere autem magis diſtat, quia tendit ad augẽ, vt manifeſtum eſt ex theoria planetarum.

3. Arg. Tertiò, Ariſtote. Solis motum per zodiacum cauſam ponit mutationum, & perpetuitatis mutationum. ergo ſuperfluus eſt motus Primi orbis,

finita eſt, ac certo annorum.l.dierum.l.horarum numero concluſa: qui numerus periodus dicitur, quaſi numerus circunuolutionum: fiunt enim tempora, cælorum circunuolutione.

1. eſt periodi durationis & eius diuerſitatis 1 ex parte rerum.

Huius autem periodi duplex eſt in uniuerſum cauſa; altera ex parte ipſarum rerum, altera ex parte cœli: Ex parte rerum eſt complexio qualitatum, & temperies, ex qua conſiſtit: ſecundum enim diuerſitatem complexionum prouenit diuerſa duratio, & quia omnes contrarium habent, cui magis, l.minus pro ipſarum varietate reſiſtunt: omnes tandem vincuntur paulatim, donec in corruptionem redigantur.

Nota.

Sunt autem aliæ & aliæ pro diuerſitate ſpecierum: & ſic ſunt variæ periodi ſpecificæ, imò intra unam ſpeciem ſunt uariæ complexiones incluſæ ſub latitudine illius ſpeciei: & ſic ſunt variæ indiuiduorum etiam vnius ſpeciei periodi: nec omnia periodum ſuæ ſpeciei attingunt.

2. eſt ex parte cæli.

Altera cauſa eſt ex parte cœli, & hæc eſt uirtus in natiuitate rei communis, quæ varia eſt pro varietate ſpecierum in ipſa materia recepta.

Nota 1.

Imò in materiis vnius ſpeciei variè recipitur pro ipſarum diſpoſitione varia, & ſic varias efficit durationes, omnes tamen finitas: quia & virtus illa finita eſt, & debilitatur, cum ſit in materia.

Nota 2. Illa cãæ non afferunt omnimodã neceſſitatem.

Diuerſificatur etiam iſta virtus ex parte ſua, prout cum alia.l.alia virtute alterius actu coniungitur: & ſic non eoſdem habet effectus: hæc igitur eſt duplex cauſa periodi naturalis.

Nec exiſtimes eſſe cauſas neceſſarias: nam duratio cuiuſque à diuina voluntate liberrima pēdet. Præterea, multa impedimenta extrinſeca accidunt ipſam impedientia præſertim in indiuiduis, quæ ob victum, ob exercitia, ob multa alia mutãt complexionem, nec curſum naturalem permittunt procedere, de quo nos in præſenti tantùm agimus: multum etiam pendet periodus animalium, præſertim hominũ vt dicit Philop. ex coniunctione bona ſeminum maris & fœminæ, etiam ob diuerſitatem ipſorum aliquando non fit recta complexio, & ex animæ affectibus corpus tranſmutatur, ut triſtitia nimia, dolore, gaudio, & ex libero præſertim noſtro arbitrio multa facimus, & facere poſſumus, quibus temperies mutatur; & ab angelis, & à dæmonibus.

3 Funda. de periodo durationis I animatorum eſſe cõtea longiorẽ quã animatorũ. 1. cauſa.

Sit tertium fundamentum; nam inanimatorum periodus excedit frequenter animalium, & viuentium durationem triplici de cauſa. Prima, quia animata corrumpuntur ab intrinſeco multum, & ab extrinſeco. ab intrinſeco quidem propter influxam complexionem. cum enim ſit partium diſſimilitudo multa, eſt magna intrinſeca pugna, & alteratio. Similiter propter alimenta intus ſuſcepta ad nutritionem, quæ alterant ipſa; non enim ſunt ſimilia in principio. & hæc continuò lædunt. Ab extrinſeco etiam ſcilicet à continente, ſcilicet terra, aere, cælo, & aliis, à quibus, vt notum eſt, continuè patiuntur. At inanimata ob homogeneitatem tantum fere ab extrinſeco patiunt.

2. cauſa.

Altera cauſa eſt, quia animata ab extrinſeco continente multum ſunt apta pati. non autem inanimata, qualia lapides, metalla, & alia ob reſiſtentiam maiorem, ſunt enim dura, & præterea, quia qualitates magis habent in exceſſu, quibus reſiſtant.

3. cauſa.

Tertia eſt, recta temperies viuentium neceſſaria. Cum enim viuentia poſcant rectiorem temperiem; non poſſunt conſeruari ſub magna inordinatione ut inanimata habent & poſſunt eſſe ſub inordinatiſſima qualitatum temperie: poteſt enim lapis pati mixtum calorem, & frigiditatem, ob id magis durat, minuſque vincitur.

Experimur etiam in ipſis animalibus, quæ quo imperfectiora ſunt, maiori ſub intemperie durant, quam perfectiora. vt animalia, quæ viuunt magis abſciſſis partibus, quamuis iſta aliis de cauſis breuius durent.

4 fund. 2 duas partes diuiditur periodus viuentis.

Sit quartum fundamentum. Periodus cuiuſque uiuentis præſertim animalis, in duas partes diuiditur, ut notant Philoponus, & Auerroes, & alii, in tempus generationis, quod prius eſt; & in tempus corruptionis, quod poſterius eſt.

Id dicitur tempus generationis, in quo viuens naſcitur, & perficitur: non eo m

naſcuntur

naſcuntur perfecta, ſed temporis ſucceſſu per augmentum ad ſuam perfectionem ueniunt, & in ea quieſcunt per aliquod tempus: & hoc totum tempus, ſcilicet, profectionis & ſtatus, dicitur generationis: tempus uerò corruptionis eſt poſt ſtatum uſque ad mortem: incipit enim tunc homo, l. animal declinare à perfectione.

Tẽpus generationis ẽ tantum quãtum corruptiõis. Dicunt igitur hi Philoſophi, quod tẽpus generationis eſt tantũ, quantum corruptionis ſecũdum temperiem ſpecificam, remoto quolibet accidente extrinſeco, & violento, vel ſeruato naturæ curſu. Hoc autem proportionaliter in qualibet ſpecie intelligendum eſt: dimidium enim illius eſt generationis, dimidium corruptionis; vt in homine vſque ad trigeſimum quintum eſt generatio, uſque ad ſeptuageſimum corruptio, quamuis aliquando parùm excedatur.

Cur illud tempus uocetur generationis. Attende autem, quod dicitur tempus generationis, quamuis enim fiat corruptio aliqua, & alteratio continua in animali, tamen quia magis acquirit, quam deperdat vt in augmento. l. non minus acquirit, quam deperdat, vt in ſtatu.

No. circa Ariſt. intelligendum. Ex hoc fundamento gloſſant illud Ari. tex. 57. ſ. eſſe æquale tempus generationis, & corruptionis: quamuis crediderim, non eſſe hunc ſenſum, ſed quod in motu Solis eſt æqualis pars pro generationibus viuentium in plurimum, ſ. acceſſus: eſt etiam pars æqualis. ſ. receſſus, pro corruptionibus eorundem. l. quia corrumpantur. l. quia ceſſet ab ipſis generationibus: ceſſationis etiam tempus etiam dici poteſt corruptionis.

1. concl. Sol ẽ uniuerſalis & præcipua cã mutationum inferiorũ. His prędictis fundamentis, quibus melius iſta elucidantur, ſit prima concluſio. Sol eſt uniuerſalis, & præcipua cauſa mutationum inferiorum.

Dico præcipuam; quia non eſt negandum, alia influere aſtra, & cælum: at præcipuè, & maximè inter omnia Sol influit. Dico etiam vniuerſalem eſſe cauſam; quia non ſolus operatur ſemper quin cauſæ etiam particulares conueniant, præſertim in generatione uiuentium ex ſemine productorum.

2. Conc. Sol ẽ uniuerſalis & præcipua cauſa periodi uiuentium. Secunda concluſio. Sol eſt præcipua & vniuerſalis cauſa periodi, & durationis uiuentium: ut enim eſt cauſa eſſe, ita eſt cauſa durationis: à quo enim vnum, & alterum procedit aliquo modo.

Dico autem eſſe vniuerſalem cauſam, quia etiam conuenit particularis. ſ. complexio, & uictus, & alia, quæ aliquando abreuiant durationem, quæ erat ex parte cœli; aliquando etiam prolongant, ſed non vt excedat vltimam ſpeciei periodum.

Nota: In quo apparet error illorum, qui vitam immortalem, aut extra modum longam quibuſdam confectionibus promittunt, hæc enim ſunt contra veram philoſophiam, non enim modò poteſt iam ita bene ſeparari humidum, vt fiat tanta vitæ prolongatio vltra propriam periodum.

3. concl. quõ gñationes & corrupt. ſint perpetuæ in Ariſtot. Tertia concluſio. Generatio, & corruptio ſecundùm Ariſt. ſunt perpetuæ, non ad hunc ſenſum, vt aliqua particularis generatio, ſeu corruptio duret in perpetuum hoc enim fieri non poteſt ſed ad ſenſum quòd generatio, & corruptio non deficiat in communi; ſicut dicimus, ſemper eſſe homines, non hos determinatè, l. illos, ſed confuſè hos. l. illos.

Ad 1. Ad argumenta igitur oportet reſpondere. Ad primum non negamus, Solem motum ſolum motu Primi orbis inducere aliquas generationes, & corruptiones, & aliquam inæqualitatem habere; tamen non hoc eſſet, niſi in illis mundi partibus, quæ illi ſupponuntur, & propterea nõ faceret quamcunque mutationem, ſed v.g. in æquinoctiali omnia adurerentur, in polis ſeu partibus à Sole maximè ſemper diſtantibus omnia eſſent congelata, & frigidiſſima, cũ ad eas partes nunquam accederet, nec ab æquinoctiali diſcederet. At Ariſtote. loquitur de vniuerſis terræ partibus, in quibus nulla eſſet mutatio, quia Sol nunquam illas attingeret, niſi moueretur circulo obliquo, vt patet ex ſphæra.

Ad 2. Ad ſecundum dico, illud eſſe uerum, ſi enim acceſſus ſit minor diſtantia à terra, tunc minus diſtat tempore hyemis, ſed Ariſtote. vocat acceſſum propinquitatem ad Zenit capitis noſtri, & ſic magis prope eſt in Verè, licèt in recta diſtantia longius diſtat: at magis tunc agit ob directionem: fortius enim agens calefacit directum diſtans, quam ad latus prope præ-

pe præ-

pè, præſertim cùm ad latus careat reflexione radiorum per idem ſpacium, & impediantur prætereà radij Solis directi per vapores, & exhalationes multas circa ſuper ficiem terræ lateraliter oppoſitas, non ita autem cum eſt in Zenit capitis.

Ad 3. Ad tertium Alexander voluit, motum Primi orbis dare perpetuitatem mutationibus, ſed Solis motum dare varietatē, puta, generationes, ac corruptiones.

Reiicit 3. Solon. Sed hoc eſt contra Ariſto. expreſſè, ubi in textu vtrūque tribuit illi motui Solis, vt benè explicat Philop.

3. Solut. uerior. Nota cur requirat motus annuus & diurnus. Dico igitur, ꝙ non eſt ſuperfluus, nam motus Solis eſt ſimul coniungendus cum motu diurno, aliter enim non poſſent cōſeruari res, nam deſtruerentur cuncta ſi Sol tantum abeſſet à Zenit noſtro, & hoc patet ex Ariſto. qui dixit eſſe tempus generationis acceſſum, qui fit in vere, at iſte acceſſus non fit, niſi coniunctio motū Primi orbis, per quē fiunt dies, & noctes. Et obſerua hoc pro intelligentia textus.

Ad 4. Ad quartum ſolutio eſt facilis. Conceſſo antecedenti, negatur cōſequentia, quia generationes vocat productiones nobiliorum ſubſtantiarum, vt viuentium, & aliorum, horum autem corruptiones.

Ad 5. Ad quintum non negat id Ariſt. vt explicuimus in textu, ſed in plurimum generationes in acceſſu fiunt, præſertim eorum quæ non ducuntur ratione, & ſic experimur tunc pullulare plantas, & alia eſſe ad generationem aptiora, ſed maiori ex parte ceſſant in receſſu.

Ad 6. Ad ſextum dico, ꝙ non ſola cauſa periodi eſt Sol, ſed etiam ſunt aliæ ex parte materiæ, vnde non fit a qualis periodus omnium, nec correſpondet periodus vnico ſolis acceſſui, ſed multi etiam ex parte Solis, & cœli, non eſt eadem periodus, vt diximus.

Sed dicitur ſuo acceſſu, & receſſu facere periodum, quia virtus communicata inferioribus, quæ finita erat, ſuccedentibus & labentibus Solis circumuolutionibus, tandem ſolis virtute certo tempore conſeruatur, & poſtea conſumatur.

Ad 7. Ad ſeptimum non nego, etiam ſi Sol, & cœli ſtarent, aliquos poſſe motus exerceri, & aliquas mutationes, nec mihi potuerunt ſatisfacere, qui oppoſitū negant. Apparet etiam hoc tempore Ioſue, vbi ſtāte Sole per tres horas, illi præliati ſunt, nec hoc eſt contra Ariſt.

Verum eſt quod non poſſent res multum conſiſtere, præſertim viuentia, ſed deſtituta Solis calore maiori ex parte deſtruerentur, ac elementa vtiq; manerent, & poſſet ipſorum mutatio eſſe.

Imò quædam aliæ etiam generationes, nam adhuc non auferretur influxus cœleſtis, cum aſtra adeſſent, de hoc tamen alibi dicemus.

Vnum tamen eſt aduertendum, ꝙ Sol non eodem modo dicitur cauſa generationis, & corruptionis, generationis enim eſt cauſa poſitiua, quia virtutem influit, at corruptionis eſt priuatiua, ſicut abſentia nautæ in naui, ipſo enim recedente, inſurgunt contraria corrumpentia, quæ ipſius præſentia, non erant, l. ſi erant, debilitate vincere non poterant, ut patet de frigore & humiditate extra modum, quæ Sole recedente, ſurgentes multum nocent viuentium vitæ. **Not. Sol nō eodē mō eſt cā gener. & corrup.**

CAPVT VNDECIMVM.

Quoniam autem in his continuè. Tex. 63.

Dixerat Ariſto. generationem eſſe perpetuā, ac cōtinuā ita, vt vna poſt alterām non deficiat, nec deficere poſſit.

Meritò poſſet quis dubitare, cū ſit neceſſaria iſta generationis ſeries, an alicuius in particulari generatio ſit neceſſaria, an omnes ſint contingentes ita, vt ſinguli poſſint non fieri. **Soluit dubium an oēs generationes ſint contingētes, an ſit aliqua neceſſaria.**

Hoc igitur eſt qđ dubitat in præſenti textu, proponitq; dicens, Cùm continuitas in mutatione quæcunque ſit, ſiue generatio ſiue alteratio, aut demùm mutatio, debeat eſſe ſecundum conſequentiam, vt vnum poſt alterum generetur, dubitatur, an alicuius generatio ſit neceſſaria, an omnes contingentes, vel ſingulæ per ſe ſumptæ poſſint non eſſe. Hæc eſt igitur quæſtio.

Quod enim quedam manifeſtum eſt. Tex. 64.

Esse aliquas generationes neceſſarias **Eſſe ali-**

quę gene rationes olno neceſſarias e,ratio.

ſatias, vt non poſſint nō fieri, docet, idque dupliciter probat. Primum argumentum ſumitur ex vi vocabuli apud Græcos. Qđ enim futurum eſt, duplici vocabulo explicatur Græcè, ſicut etiam apud Latinos, Latini enim habent hæc duo, Futurum, & Erit, dicimus enim, Dies craſtina erit, & lectio craſtina futura eſt. Ita etiam duplex verbum Græcum τὸ μέλλειν, quod ſonat, Futurum; & τὸ ἔσεσθαι, quod ſonat erit.

Diſcrimen dicit Ariſt. ineſſe, quòd verbum Erit ponimus ad explicanda, quæ neceſſariò euenirent, at Futurum, ad ea, quæ contingenter, vnde dicimus, Ambulatio futura eſt, quia poteſt non eſſe, at non dicimus, Erit. quamuis Latinè non obſeruetur diſcrimen. Cùm igitur uocabula hanc ſignificent diſtinctionem ex vſu communi, uidetur, aliquid neceſſarium fieri.

Dicit igitur in textu, quædam neceſſariò fieri, indicant ſtatim, ipſa verba, Erit & Futurum, quę propter hoc diſtincta ſunt, vt diximus.

Omnino autem quoniam contingit. Tex. 65.66.

2.ratio.

Secvndo idem probat, & facit tale argumentum, in his duobus textibus, qui quidem nō ſunt ſeparandi. Generatio eſt via in eſſe, ergo ſicut ſe habent eſſe, ita etiam ipſorum generationes, at ſunt duo eſſe, quoddam quod neceſſariò euenit. vt quòd Sol ſit in Ariete, quòd ſit talis. l. talis orbis. circulatio, quoddam quod venit contingenter, ergo & generationes ſimiliter, & mutationes aliquæ venient neceſſariò, aliquæ contingenter, vt mutatio Solis in Arietem poſt Piſces neceſſaria eſt, & huiuſmodi alia.

Nota circa literæ explicationem.

Auerte ergo literæ explicationem. Dicit, quædam ſunt contingentia, vt poſſint eſſe, & non eſſe, & ſic horum generatio erit contingens. Sed dubium eſt, an omnia ſint contingentia. Reſpondet, aliqua ex neceſſitate eſſe, ut quòd ſint Solis circulationes. Concludit, quòd etiam generatio horum erit neceſſaria, quia eadem eſt ratiò ipſius eſſe & generationis.

Si igitur quod prius neceſſe eſt. Tex. 67.

Quō ſu[illegible] neceſſariū I generationibus ſubſtātiarū corruptibiliū. Dubium

Ostensvrvs in particulari quomodo inueniatur neceſſarium in generationibus ipſarum ſubſtantiarum corruptibilium, dubium prius proponit, & ſoluit, quod ad id attinet, vt dicemus.

Dubium igitur eſt, an ſicut prius in generatione conſequitur neceſſariò ex poſteriori in generatione, ita etiam ex priori ipſo colligatur poſterius. V. g. ſequitur neceſſario, ſi domus eſt, fundamenta fuerūt facta, & ſi fundamenta ſunt, lutum fuerunt, & lapides, hæc enim priora ſunt, illa poſteriora, ualebit ne, lapides ſunt, ergo fundamenta erunt, fundamenta ſunt, ergo domus erit?

Hoc eſt dubium, cui ipſe reſpondet, dicitque. Quando poſterius eſt neceſſarium in ſe, ut fiat, tunc ex priori colligetur poſterius, ut ſi eſſet neceſſarium, domos eſſe, nunc ualet, Domus erit, ſi fundamenta ſunt, ſed tunc non colligitur neceſſariò ex uirtute priori, ſed quia in ſe neceſſarium eſt, ut fiat. In talibus igitur, in quibus eſt poſterius neceſſarium, eſt conſequentia mutua, ut ab uno ad alterum ualeat, licèt differenter; quia prius ex poſteriori ſimpliciter colligitur, ex priori uerò poſterius, cum hoc neceſſarium eſt, ut fiat. Dicetur poſteà, cui uſui ſit hoc dubium propoſitum.

Si igitur in infinitum tendat. Tex. 68.

Quō aliquę generationes eueniant neceſſariò, aliquæ contingēter.

Ostendit, quomodo in generationibus ſit neceſſarium. Vt autem hoc intelligatur melius, oportebit intentum Ariſt. & quæ dicit, prius explicare. Intendit igitur docere, quo modo generationes aliquorum neceſſariò eueniāt ſeu potius omnium, & quo modo contingenter.

Quæ ſit circularis generatio.

Aduerte autem, quòd generationes circulariter proueniunt ita, ut quod modò euenit, & generatur, antè fuerit, & ſimiliter poſt erit, & hoc perpetuò, quia perpetua eſt generatio, non tamen quod fit modo, fuit idem numero, l. erit poſt, ſed ſpecie, unde ſi modo generatur Petrus,

dicitur

dicitur fuiſſe, q a homo fuit ante ipſum, & poſt etiam erit: & talis generatio dicitur circularis, quia per eam regreditur quodammodo, quod corrumpitur, & præfuit quod ſit: Si tu igitur conſideras, inuenies, quod quæ in circulo ſic generantur, neceſſaria ſunt ſimpliciter in ſpecie, quia fuerunt, erunt, & ſunt.

Nota 1. Loquor autē ſecundū Ariſt. qui mūdū falsò putauit æternū: ob id autē licebit à priori ad poſterius argumētari, vt homo eſt, ergo homo erit, & generabitur: & hoc q a neceſſariū eſt, hominē eſſe in natura, & ad hoc utile fuit dubium propoſitum.

Generatio eſt neceſſaria in ſpē. ſed cōtingēs in indiuiduo. Quamuis igitur ſingularium generatio horum. i. illorum non ſit neceſſaria, in cōmuni tñ ſumpta, neceſſaria eſt, & in hoc conſiſtit doctrina iſta: ſingulæ enim per ſe generationes contingentes ſunt: at confusè, & vniuerſaliter ſumptæ, ſunt neceſſariæ, & hoc, quia eſt circularis generatio, in qua regredi neceſſariū eſt. quod fuit in ſpecie quidē, quod ſi nō eſſet generatio circularis, i. nihil regreditur nec in ſpecie, ſed omnino noua generarentur: quam generationem uocat rectam: tunc poſteriora non eſſent neceſſaria, & ſic omnia contingentia eſſent.

Nota 2. Nota autem, q̄ non eſt opus quod ſtatim poſt unū immediate oriatur alterū illius ſpeciei: ſed ſat eſt aliquando. Hæc ſunt, quæ in hoc difficili textu continentur paulatim literam explicemus.

Explicatio lræ. Generationē nō eſſe infinitam. Proponit igitur, quod ſi generatio eſſet infinita inferius i. in rectum, nec eſſet circularis, vt dictū eſt, tūc nullius generatio eſſet abſolutè neceſſaria, imò nec ex ſuppoſitione. Probat, q̄ nō eſſet neceſſaria ex ſuppoſitione: nā alterū poſtea probabit. Demus illud de quo dicetur, Hoc

2. Ratio. erit, ſi prius fuerit, ſic argumentor. Ante illud ſunt infinita, q̄ debet p̄cedere vt ſuppoſitū eſt: ergo non erit illud neceſſario ex ſuppoſitione: nā neceſſariū ex ſuppoſitione pēdet ex priori, & primo, at in infinito nō eſt primū: nō ergo eueniet neceſſario, ex ſuppoſitione, cum non detur primum, quod debet eſſe prius.

At uero neque in terminum habentibus.

Probat ſecundò, quod nec in finitis ſecundum rectum, in quibus poteſt quidē eſſe neceſſariū ex ſuppoſitione, at neceſſarium ſimpliciter non erit, & eadem eſt probatio per infinita recta generatione.

Detur igitur id, quod neceſſariū dicitur eſſe ſit v. g. domus, quæ poſito fundamento, dicitur, neceſſario futura eſſe: ſi domus eſt neceſſaria ſimpliciter, ſemper erit, poſito fundamento aliter enim erit contingens non eſſe: & ſic aliquid, quod poteſt non eſſe, erit neceſſariu, quod falſum eſt. Conuertuntur enim neceſſariū, & non poſſe non eſſe, & ſempiternum. ſi igitur neceſſario generabitur domus ſemper ex fundamento poſito generabitur: at non ita fit quia in indiuiduo notum eſt, non eſſe neceſſarium ſi igitur nūquā generabitur amplius, nec fuit generata in ſpecie quia ſupponimus, nō eſſe circularem generationem, nō poterit eſſe neceſſaria ullo modo, quāuis ponantur iterum fundamenta: aliter enim contingeret circulus, quem ſupponimus non eſſe. 2. Ratio

Si igitur alicuius ex neceſſitate ſimpliciter.

Si aliqua generatio futura eſt neceſſaria, opus eſt eſſe circularem & negationem. Cōcludit, quod ſi generatio futura eſt neceſſaria alicuius, opus eſt, per circulum generationis procedere, ut expoſitū eſt. iterum autem facit argumentum. i. potius, quæ dicta ſunt, ad formam argumenti reducit, ſic. Generationes, aut habent terminum ita, ut vt finiantur, aut non: & ſi non, & aut procedunt in rectum, aut in circulum. Non eſt dicendum, terminu habere, cum ſint perpetuæ: erunt ergo infinitæ. i. in recto. i. in circulo ſed in infinitū rectæ non procedent, quia ſic non dabitur aliquid neceſſarium, nec uerſus futurum nec uerſus præteritum ob rationem factum at oportet, neceſſarium aliquo modo dari, & principium, cum ſit perpetua: erit ergo in circulo. Concludit ergo in circulo erit conuerſa cōſequentia à priori ad poſterius, & econtra quia ſingula in ſpecie fuerunt, ſunt, & erunt neceſſariò: ſic in circulo dabitur neceſſarium ſimpliciter & e contra ſi neceſſarium eſt ſimpliciter, in generationibus, dabitur id in circulo, ut expoſitū eſt, & hæc eſt expoſitio huius textus. Argumentum. Auth.

Hæc itaque rationabiliter. Tex. 69.

Alia rõ ad oſtendendũ circulum generationum.

Generationes circulo procedere, alia ratione probat præter eam, quam ex neceſſitate, & perpetuitate ſumpſit. Ratio autem à principio & cauſa ſumitur nam cauſa generationum etiam circularis, puta cœlorum motus.

Dicit igitur, meritò generationes circulariter procedere, quia circularis motus, qualis eſt cæli alibi probatus eſt ſolus eſſe cõtinuò perpetuus: quod ſi iſte circularis eſt rationabiliter, quotquot mutationes, & motus perpetui ab iſto proueniunt, ut etiam circulares ſint.

Nam ſi corpus, quod circulariter mouetur, aliquid mouet, id etiam circulariter mouebitur. V.g. orbis circulariter motus mouet Solem. Sol utique circulariter mouebitur.

Vlterius, Sol circulariter motus facit tempus, tempus utique circulariter procedet ſecundum annos, dies, & menſes, & reliqua ſimilia enim ſuccedunt, ſemper tempora.

Præterea, tempora circulariter procedunt, ergo etiam generationes, quæ ab ipſis menſurantur, & pendent.

Quare ergo hæc quidem. Tex. 70.

Idem docetur experientia.

Explicat etiam experientia, circularem eſſe generationem in aliquibus, ut nubes ex aqua, & aqua ex nube, & hoc iterum.

Dubium an I animalibus ſit circularis regreſsus.

At in animalibus eſt quidẽ regreſſus ſed non rurſus & immediate ſicut in illis ut ex ſocietate eſt Plato, & ex hoc alius ob id uidetur generatio horum eſſe in rectum, & ſic non neceſſaria non enim a priori ualet ad poſterius at non eſt in rectum, quamuis appareat.

Suppoſitio.

Ad cuius ſolutionem ſumit hoc an regreſſus fiat ſecundum idem numero ita ut corruptum & mutatum idem numero redeat.

Solutio.

Soluit dicens, quod in ſubſtantijs perpetuis idem numero redit ut Sol idẽ numero redit ad Arietem & hoc, quia non mutatur in ſubſtantiam ſed localiter mouetũ, & qualis eſt mutatio, ſic eſt reditus, mobilis quia enim non mutatur ſubſtantia redit eadem At incorruptibilibus ſubſtantiis, quę ſic ſunt, ut poſſint non eſſe impoſſibile eſt poſt corruptionem eadem numero redire, ſed ſpecie ſolum.

Ex quo habes ſolutionem, quod animalia, & elementia etiam regrediuntur in ſpecies, quamuis elementa ſecundum nomen uideantur, redire numero at perpetuorum circulus qui potiſſimus eſt, & huius inferioris circuli ſecundum generationes cauſa, & principium, non in ſpecie ſolum, ſed in numero idem eſt. Et hic eſt finis textus Ariſtotelis

QVAESTIO XIII.

An corruptum naturaliter idem numero reparari poſſit.

SEnſus quæſtionis notus eſt petimus n. an aqua ignis, leo, calor .l. aliquid horum ſemel corrupta, poſſint ab aliquo naturali agente iterum produci eadem numero prorſus. Videtur autem id poſſe fieri Primo poſitis eiſdem numero cauſis idem numero produci debet effectus ſed poſtquam aliquid eſt corruptũ, iterũ poſſunt eodẽ numero poni cauſæ ergo & idẽ reducitur effectus Minor patet ſi igni apponatᷓ manus & calefiat, poſtea calor deſtruatur ſeparata manu, qđ ſi reponatur eſſe eadem manus, eſt idem prorſus ignis ergo idem numero reſtituentur calor. — t. argu.

Secundo, materia, & agens ſunt in tanta potentia corrupto effectu, in quanta erant ante ipſum ergo poteſt idem effectus reparari. Conſeqnentia eſt certa: ſi enim materia eſt in potentia ad formam corruptam & ignis etiam ſeu agnes in potentia actiua, ergo effectus reduci poteſt ad actum. Antecedens uero patet, nã aliter minoraretur potentia agentis, & materiæ quo plures effectus producuntur quod uidetur falſum.

Tertio ſit calor per diem unum nõ interruptus conſtat, quod ueſpere, & mane idẽ erit ergo ſi deſtruatur meridie, & iterũ veſpere producatur. erit idẽ nihil enim interruptio facerę uidetur ad diuerſificãdos calores, qui & mane, & ueſperi ſunt, — ı. argu.

4. argu. Præterea quarto. Accidens indiuiduatur à ſubiecto, at corrupto accidenti manet idem ſubiectum, in quod poteſt tale accidens induci: ergo erit idem numero cum corrupto.

1. Snia q attribuit Plat. In hac difficultate ſunt quatuor ſentẽtiæ Prima eſt Platonis: hic enim exiſtimauit, poſſe idem numero redire poſt corruptionem, imò de facto rediturum: Dicebat enim, quod abſoluto motu octauę ſphæræ, redibunt cuncta iterum, ſicut erãt ante, & ſic redibunt eadem tempora, & iidem homines, & res, & operationes; durat autem iſte motus 36. millibus annorum, vel ſecũdùm veriorem 40000. annorum, quod tempus vocabat annum maximum, quo finito, dicebat reditura omnia, quia eædem rediturae erãt cauſæ. An vero hæc ſit ſententia Platonis, nõ omnino eſt conſtitutum, imò Iamblicus non admittit hoc in Platone, & alij multi, de quo vide Marſil. Fic. lib. 17. de theologia Platonis.

2. Snia Marſilij. Alia fuit ſententia in oppoſito extremo Marſil. q. o. & aliorum, qui redire eadem, quæ corrupta ſunt, ſimpliciter dixerunt eſſe impoſſibile, ita vt de potẽtia abſoluta Dei fieri non poſſit. Dicunt. n. ꝙ homo redire poterit, quia anima nõ eſt corrupta: quæ aũt corrumpuntur, nequeunt vlla potentia redire.

1. Ratio. Ratio prima eſt, quia non poteſt redire eadem res, niſi idem motus & tẽpus reparentur, at hęc non ſunt reparabilia; ergo nec res. Probatur minor, quia ſi tempus idem poſſet reperi, ſequitur, quòd vnõ anno ſolo poſſet mundus perpetuò durare, imo vna hora ſola, q a poſſet Deus illam ſemper reducere: illud autem videtur impoſſibile.

2. Ratio. Ratio altera eſt: quia ſequitur, quod poſſet idem exiſtens iterum reproducere, quod eſt impoſſibile. Probatur ſequela: quia ſi poteſt, quod ſemel fuit, reproducere, poſſet reproducere illud, ſiue exiſtat ſiue non.

3 Snia. Ricardi. Tertia ſententia eſt Ricardi, 4. Sen. d. 43. q. 1. ar. 3. quã ſequitur Scotus 4. ſen. d. 43. q. 3. dñt, ꝙ viribus naturalibus poteſt idem agens reparare eundem numero effectum, vt in accidentibus, & elementis, & mixtis, non tamen in omnibus: & dicit Scotus, qđ non videt, quomodo iſtud ſit impoſſibile.

4. Snia. D. Tho. Quarta ſententia eſt S. Thomæ, quod libet. 4. q. 5. & alibi ſæpe, & Aegidij: theorem. 1 quod Deus poteſt omnia permanentia corrupta reducere, id tamen impoſſibile eſt cuicunque agenti naturali virtute propria: & eſt hæc communis ſententia. Vt autem breuiter, quid mihi in hoc probabilius videatur, aperiam, ſit prima concluſio.

1. concl. Platonis ſnia eſt contra fidem. Sentẽtia quæ tribuitur Platoni: eſt impia, & contra rationem naturalem. Dico primo, eſſe impiam: quia eſt expreſſe contra fidem noſtram, quam reijcit Auguſtinus 12. de Ciui. c. 13. ſunt autem loca Scripturæ contra hanc 1. ad Theſſalonicen. 4. Semper cũ Domino erimus, & ad Ro. 6. Chriſtus reſurgens, iam non moritur. Pſal. 11. Tu Domine ſeruabis nos, & cuſtodies nos à generatione hac in æternũ, & Apocalip. Non erit vltra tempus.

Eſt cõtra rationem naturalẽ 1. ratio. His tamen omiſſis, eſt etiam contra rationem naturalem; primo, quia aufert libertatem hominis, dum dicit, quod redibunt iidem homines, patres, & filij, & alia quæ abſque neceſſitate eſſe nõ poſſunt. Quis enim prohibebit, quo minus in altero anno maximo iſte non mutet ſtatũ; niſi ponatur neceſſitas.

2. ratio. Præterea, quia aufert hominũ beatitudinem, quęcunq; ſit illa, dũ dicit, animas redituras ad corpora. Sunt etiam multa alia, & manifeſta impoſſibilia.

3. ratio. Sed hoc eſt maxime notandum, quòd poſt illum annum maximum, quamuis redibit ad principium ipſa ſphæra, non tamen orbes alij redibunt ad idem punctũ in quo erant, cum inciperet octauæ motus prior; & ſic non redibunt eædem cauſæ. In hoc autem multum deceptus fuit Plato, cuius errorem Aſtrologi certiſſimis computationibus compererunt, nec tamen etiam ſi redirent omnes, ob id effectus eſſent idem numero, deeſſent. n. cauſæ particulares inferiores à quibus etiam pendet vnitas numeralis effectuũ. de hoc habes multa apud Græcos interpretes. 1. de aia 41. & 1. de cælo. tex. 12. & 1. Met. c. 3. primæ ſum. vbi ait Ariſt. eaſdem opiniones ad nos infinities reuerti: ſed hæc fuſius examinare non eſt huius loci.

Secunda

2. concl. Secunda concluſio. Sententia Scoti probabilis videtur. ſ. quod aliquod corruptũ poſſit idem numero reparari, quia profectò non apparet ita facilè, quare id repugnet: nam non videtur alia repugnantia, niſi quia fuit: hoc autẽ nihil eſt, quia dũ tes non ſit, ſiue fuerit, ſiue non, videtur poſſe produci. nam tantum diſtat ab eſſe cum fuerit producta, & corrupta; & etiã cum non fuerit producta.

3. concl. Sit tamen concluſio tertia. Multò probabilior, ac tenenda magis ſententia oppoſita, quòd viribus naturæ nullo modo poſſit corruptum reparari. Ratio põ ſitiuam. Ratio aũt vna eſt præcipua. Motus eſt idem re cũ termino, ſed modus non poteſt idem numero naturaliter reparari: ergo nec res: conſequentia eſt euidẽs, & maior certa, minor probatur: Motus hic dependet ab hoc tẽpore, vt dicit Ariſt. 4. Phyſic. tex. 54. at tempus non poteſt naturaliter idem reparari aliter enim præteritum eſſet præſens, ergo nec motus, nec actio: & conſequenter nec terminus.

Nota. Attende autem in quo decipitur Marſilius in ſuo argumento, quod Deus cum nõ agat per motum, & mutationem, poteſt reparare eandem rem ſine tẽpore, & motu: imò vere poteſt etiam reparare ipſum motum & tempus, ſi velit: omnis creatu-

Ad 1. Rationem Marſilii. ra cum per motum agat, nõ poteſt idem reproducere, niſi eundem repetat motũ: ſi enim alio operatur, iam alia erit res, & terminus: & per per hoc ſoluitur argumẽtum Marſilij, quo contendit, id eſſe ſimpliciter impoſſibile.

Argumentum etiam alterum nullum eſt, quia eſt de ratione productionis, quod terminus non ſit, ob id, quod eſt, reproduci non poteſt, niſi amittat eſſe quod per productionem accipit. Supereſt ad argumenta priora reſpondere

Ad argu initio ſecta. Ad 1. Ad primum dicitur, quod non ſat eſt ponere idem agens, & ſubiectũ, ſiue cãs eaſdem, ſed ponẽda eſt eadem actio, quæ poni non poteſt abſque eodem tempore, vt producatur idem numero effectus, vnde ex eiſdem cauſis, abſolutè loquendo ſequitur ſemper idem effectus ſpecie quidem, non numero.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quòd verum eſt, quod qualis erat potentia, ſic manet, tamen potentia materię, & agentis eſt ſpecifica, & indeterminata, & infinita ſincathegorematice, i. ad non tot, quin plura, ob id nõ dicitur minorata, aliter eſſe minorata effectibus manentibus, cum iterum produ nequeant.

Ad 3. Ad tertium ſolutio eſt nota, cum. n. fit interruptio illa, calor perdit ſuum eſſe: quod tamen non perdit, ſi nõ interrumpatur: aliud autem eſt conſeruari idem eſſe, aliud eſt reproduci: hoc enim eſt impoſſibile naturaliter.

Ad 4. Ad quartũ dico, quòd illa vnitas à ſubiecto eſt extrinſeca ſecundum quam accidentia diuerſi generis exiſtentia in vno ſubiecto vnum numero dicuntur, at loquimur nos de vnitate intrinſeca, quæ ſequitur entitatem rei, & ſic plura ſunt, quæ inſunt, & ſecundum hanc corruptũ nequit reproduci.

Et ſatis ſint iſta de hac difficultate modo, ac proinde de tota enarratione in libros de Generatione. Sit Laus Deo, Op. Max. qui perduxit nos ad finem.

Finis librorum de Generatione, & Corruptione.

VENETIIS, Apud Iuntas. M D LXXXIII.

1.0c4.788

receſſus à cancro vſq; in Capricornum: in acceſſu ſunt Ver & Aeſtas, in receſſu Autumnus, & hyems.

Nota. Hinc infertur, & tempus & duratio omnium generabilium limitem habet & numerum: ex numero menſuratur ſumpto eo numero circunuolutionum aſtatiū Solis: & etiam habet ordinem: non enim duratio horum vniformis eſt, ſicut nec motus ille, à quo pendet, & quo menſuratur, quamuis non ſit æqualis omnium duratio, ſed his maior, illis minor.

Apparent autem & ſecundum ſenſum. Tex. 58.

Confirmant experiētia æqualia eſſe generationū, & corruptionū tempora.

Qvod dixerat de æqualitate temporis generationis, & corruptionis, nunc experientia oſtendit. experimur enim, Sole adueniente, fieri in terra generationes animalium, & plantarum, & herbarum; recedente autem corruptionem: & tempus vtrumque æquale eſſe experimur.

Occurrit obiectioni.

At quia poſſet quis putare, omnia æquale tempus habere generationis & corruptionis; addit Non ita eſt: quia hoc impeditur per confuſſionem, ſeu commixtionem. i. ob varias in materijs diſpoſitiones & variam agentiū particularium coniunctionem: quæ faciunt: vt vnum celerius, alterum tardius generetur, & corrūpatur: immo etiam extra tempus corruptionis generetur, & extra tempus corruptionis corrumpatur: vt notum eſt: & ſic deficit ordinatio mutationum ab illa ſuperioris motus ordinatione aliquando: tamen ſemper hoc eſt, vt generationes, & corruptiones ſemper ac continuę ſint ex illius motus perpetuitate, & in hoc non deuiant unquam.

Hoc autem rationabiliter contingit. Tex. 59.

Cā finalis perpetuitatis I generationibus

Perpetvae mutationis cām materialem in lib. 1. poſuit ſ. materiam; nunc in textibus præcedentibus efficientem. I. ſolis motum; in præſenti finalem oſtendit, puta, conſeruationem rerū in eſſe ſuo.

Natura enim intēdit, quod melius eſt, eſſe autem melius eſt, quàm non eſſe, ob id omnibus intendit eſſe. Cum autem eſſe multis modis contingat, vt dictum eſt ſcilicet in Metaph. eſſe, idem numero, eſſe idē ſpecie, & genere, nec poſſint omnia cōſeruare eſſe in numero, ſaltem qđ poſſunt conſeruant in ſpecie & genere, qđ fit per continuā generationem: generatio enim eſt proxima ſubſtantiæ, & ipſi eſſe quia eſt via in eſſe.

Cā cur non oīa uno modo ꝑmaneant.

Reddit cauſam, quare omnia non vno modo permaneant: dicitque, quia non omnia ſunt Deo proxima, cæli enim & Intelligentiæ ob proximitatem cum ipſo eadem numero perſeuerant: reliqua diſtant. ob id non potuerunt id obtinere: obtinent autem aliquo modo eſſe ſemper per generationem perpetuam, & ſic quo ad poſſunt, fiunt proxima ſubſtantiæ. Deo, vt Philop. exponit.

Repetit cām ꝑpetuæ generationis.

Repetit cauſam huius perpetuæ generationis eſſe motum circularem: hic enim inter locales perpetuò continuè eſſe poteſt. Probat autem circulo in eſſe perpetuitatem; quia etiam aliæ mutationes, ſi debent perpetuò durare, opus eſt vt induant rationem circuli, vnde elementorum mutatio perpetua eſt; quia circularis eſt, ac mutua: ex vno enim alterum, & ex hoc illud iterū ſpecie fit. Nota, quòd vocat continuum hic id, quod perpetuum & inceſſabile eſt.

Simul autem manifeſtum eſt. ex his. Tex. 66.

Dubium Ariſtot.

Ex hac doctrina dubium ſoluit quoddam, quod oriri poterat. Dubium eſt: ſi continua ſit corruptio: & in corruptione elementa ſeparentur, in ſuumque tendant vnumquodque locū; quare cùm infinito tempore fuerit iſta corruptio; elementa non ſunt iam prorſus ſeparata in loca propria, nec amplius generatio vlla mixti fit?

Solutio.

Reſpondet, huius eſſe duplicem cām. Altera eſt, ipſa ex ſe mutabilia eſſe: altera, motus iſte duplex & inæqualis.

Ac ſi dicat, Sol extrahit iterum ſemper elementa a locis proprijs, quia vapores ab aqua, exhalationes à terra trahit, ac ad mixtum copulat, & ſuo etiam motu reſoluit iterùm, & ita non ſinit elementa ordinata manere in totum, ſed partes confundit perpetuò, vt diximus.

Ex

Epilogus dictorũ de generatione.

Ex his epilogat, quæ dicta ſunt de generatione: quæ ſunt iſta; Generationem, & corruptionem eſſe: quæ harum cauſæ: quid generabile: quid etiam corruptibile ſit. Hæc partim lib. 1. partim in præſenti dicta ſunt.

De primo motore, q̃d non ſint plures primi: ſed unus olum primus.

Quoniam autem neceſſe eſt eſſe aliquod mouens. Tex. 61.

QVIA non motus, cauſa prima eſt, ſed ipſum mouens, meritò ſe ad motorem parùm conuertit, ipſumque non vnũ, ſed plures dicit: non tamen ita plures, qui.n. vnus ſit primus omnium, ſicut inter orbes vnus etiam eſt primus.

Illationes aliquot Ariſtot. ex motu colligendi motorem.

Facit igitur has conſequentias à poſteriori. Prima eſt: Motus eſt, ergo motor eſt. Secunda. Motus ſemper eſt, ergo motor ſemper ac perpetuò eſt. Tertia. Motus eſt perpetuò cõtinuus, ergo & motor eſt vnus immobilis, ingenerabilis, & alterabilis. Loquitur enim de primo motu. Eſt iſtæ conſequentiæ ſunt notæ ex 8 Phyſi. Quarta eſt. Huiuſmodi motus plures ſunt, ſ. perpetui & cõtinui, ergo & motores plures ſunt perpetui, & immobiles, quamuis omnes ſub vno primo omnium ſint, vt probatur, 12. Metaph.

Cõtinuũ eſſe motũ ex tẽporis cõtinuitate colligit.

Continuitatem motus ex tẽporis continuitate à poſteriori oſtendit. Cùm enim tempus ſit continuũ, & motus pariter erit quia tempus eſt numerus motus, & non alterius niſi circularis & cæleſtis, vt dictum eſt. 4. Phyſi.

Continuus autem motus.
Tex. 62.

Quomodo mot' ſit continuus.

CVM motum continuum dixiſſet, nunc quomodo continuus ſit inquirit, dubitat autem, an ſit continuus ex parte ſubiecti, quod mouetur, an ex parte termini ad quem, in quo mouetur, puta ex parte loci, ſi eſt motus ad locum; ex parte qualitatis, ſi eſt alteratio.

Nota. Ex parte qualitatis, ſeu termini ad quẽ.

Non meminit augmentationis, quia ſecundùm Philop. non eſt perpetua. Ego credo, id eſſe potius, quia nõ eſt continua. Reſpondet, quod ex parte qualitatis non eſt continuus: quia qualitas ſuam ſortitur continuitatem ab ipſo ſubiecto.

Loquitur autem de motu qualitatis ſecundum extenſionem: hic enim motus eſt, & proprie ex contrario in contrarium intenſio autem non eſt niſi ex eodem extremo in idem ferè. Nota.

Similiter ex parte loci potest quidem motus eſſe continuus, quia locus quantitas eſt, & non eſt continuus à mobili. Ex parte loci, & ſubiecti.

Sed cùm non omnis localis motus ſit perpetuus, niſi circularis, & hic non ſit per locum, nec ad locum; non poterit ſuam continuitatem à loco habere: erit ergo continuus à ſubiecto: vnde quia partes circuli inuicem ſuccedentes continuæ ſunt, motum circularem faciunt continuum: motus autem ſic continuus à ſubiecto; à priori facit temporis continuitatem: motus ergo à ſubiecto, tempus à motu continuitatem habet.

QVAESTIO XII.

An motus Solis ſit inferiorum mutationum cauſa.

1. Arg.

VT melius, quæ in textu dicta ſunt, percipiantur, libet circa ea parum diſputare. Eſt autem primum argumentum. Si Sol moueretur, motu tantùm Primi orbis, poſſet, inferiorum mutationum eſſe cauſa ergo non eſt neceſſarium illam inæqualitatem motus aſſignare, quæ ponitur in textu. 56. Antecedens probatur quia ſi non ſufficeret, eſſet propter rationem Ariſto. quia idem non facit multa. Sed ille non eſſet idem; quia talis motus faceret dies, ac noctes, ut notum eſt, ac Sol per eum accederet, & recederet; die enim accederet, nocte recederet: ergo nõ eſt neceſſarius alius motus p̃ter ipſum

2. Arg.

Secundo, contra id, quod dicitur, cum Sol eſt prope, fieri generationes, in receſſu uerò corruptiones; videtur prorſus oppoſitum, nam in hyeme fiunt corruptiones, tamen Sol tunc maxime eſt prope terram, quia eſt in oppoſito auge in Vere autem magis diſtat, quia tendit ad augẽ, vt manifeſtum eſt ex theoria planetarum.

3. Arg.

Tertiò, Ariſtote. Solis motum per zodiacum cauſam ponit mutationum, & perpetuitatis mutationum. ergo ſuperfluus eſt motus Primi orbis,

finita eſt, ac certo annorum, l. dierum, l. horarum numero concluſa: qui numerus periodus dicitur, quaſi numerus circunuolutionum; fiunt enim tempora, cælorum circunuolutione.

a. eſt periodi duratio[n]is & eius diuerſitatis 1 ex parte rerum.

Huius autem periodi duplex eſt in uniuerſum cauſa, altera ex parte ipſarum rerum, altera ex parte cœli: Ex parte rerum eſt complexio qualitatum, & temperies, ex qua conſiſtit: ſecundum enim diuerſitatem complexionum prouenit diuerſa duratio, & quia omnes contrarium habent, cui magis, l. minus pro ipſarum varietate reſiſtunt: omnes tandem vincuntur paulatim, donec in corruptionem redigantur.

Nota.

Sunt autem aliæ & aliæ pro diuerſitate ſpecierum: & ſic ſunt variæ periodi ſpecificæ, imò intra unam ſpeciem ſunt variæ complexiones incluſæ ſub latitudine illius ſpeciei: & ſic ſunt variæ indiuiduorum etiam vnius ſpeciei periodi: nec omnia periodum ſuæ ſpeciei attingunt.

2. eſt ex parte cœli.

Altera cauſa eſt ex parte cœli, & hæc eſt uirtus in natiuitate rei communis, quæ varia eſt pro varietate ſpecierum in ipſa materia recepta.

Nota 1.

Imò in materiis vnius ſpeciei variè recipitur pro ipſarum diſpoſitione varia, & ſic varias efficit durationes, omnes tamen finitas: quia & virtus illa finita eſt, & debilitatur, cum ſit in materia.

Nota 2. Illa cãz non afferunt omnimodã neceſſitatem.

Diuerſificatur etiam iſta virtus ex parte ſua, prout cum alia, l. alia virtute alterius actu coniungitur: & ſic non eoſdem habet effectus: hæc igitur eſt duplex cauſa periodi naturalis.

Nec exiſtimes eſſe cauſas neceſſarias: nam duratio cuiuſque à diuina voluntate liberrima pẽdet. Præterea, multa impedimenta extrinſeca accidunt ipſam impedientia præſertim in indiuiduis, quæ ob victum, ob exercitia, ob multa alia mutãt complexionem, nec curſum naturalem permittunt procedere, de quo nos in præſenti tantùm agimus: multum etiam pendet periodus animalium, præſertim hominũ vt dicit Philop. ex coniunctione bona ſeminum maris & fœminæ, etiam ob diuerſitatem ipſorum aliquando non fit recta complexio, & ex animæ affectibus corpus tranſmutatur, ut triſtitia nimia, dolore, gaudio, & ex libero præſertim noſtro arbitrio multa facimus, & facere poſſumus, quibus temperies mutatur; & ab angelis, & à dæmonibus.

3 Fundamentum de periodo durationis inanimatorum eſt ſe cõtec longior quã animatorũ. 1. cauſa.

Sit tertium fundamentum; nam inanimatorum periodus excedit frequenter animalium, & viuentium durationem triplici de cauſa. Prima, quia animata corrumpuntur ab intrinſeco multum, & ab extrinſeco. ab intrinſeco quidem propter influxam complexionem. cum enim ſit partium diſſimilitudo multa, eſt magna intrinſeca pugna, & alteratio. Similiter propter alimenta intus ſuſcepta ad nutritionem, quæ alterant ipſa; non enim ſunt ſimilia in principio. & hæc continuò lædunt. Ab extrinſeco etiam ſcilicet à continente, ſcilicet terra, aere, cælo, & aliis, à quibus, vt notum eſt, continuè patiuntur. At inanimata ob homogeneitatem tantum fere ab extrinſeco patiunt.

2. cauſa.

Altera cauſa eſt, quia animata ab extrinſeco continente multum ſunt apta pati. non autem inanimata, qualia lapides, metalla, & alia ob reſiſtentiam maiorem, ſunt enim dura, & præterea, quia qua litates magis habent in exceſſu, quibus reſiſtant.

3. cauſa.

Tertia eſt, recta temperies viuentium neceſſaria. Cum enim viuentia poſcant rectiorem temperiem, non poſſunt conſeruari ſub magna inordinatione ut inanimata habent & poſſunt eſſe ſub inordinatiſſima qualitatum temperie: poteſt enim lapis pati mixtum calorem, & frigiditatem, ob id magis durat, minuſque vincitur.

Experimur etiam in ipſis animalibus, quæ quo imperfectiora ſunt, maiori ſub intemperie durant, quam perfectiora. vt animalia, quæ viuunt magis abſciſſis partibus, quamuis iſta aliis de cauſis breuius durent.

4 fund. duas partes diuiditur periodus viuentis.

Sit quartum fundamentum. Periodus cuiuſque viuentis præſertim animalis, in duas partes diuiditur, ut notant Philoponus, & Auerroes, & alii, in tempus generationis, quod prius eſt; & in tempus corruptionis, quod poſterius eſt.

Id dicitur tempus generationis, in quo viuens naſcitur, & perficitur, non eo m

naſcuntur

naſcuntur perfecta, ſed temporis ſucceſſu per augmentum ad ſuam perfectionem ueniunt, & in ea quieſcunt per aliquod tempus: & hoc totum tempus, ſcilicet, profectionis & ſtatus, dicitur generationis: tempus uerò corruptionis eſt poſt ſtatum uſque ad mortem: incipit enim tunc homo, l. animal declinare à perfectione.

Tẽpus generationis ẽ tantum quã tum corruptiõis.

Dicunt igitur hi Philoſophi, quod tẽpus generationis eſt tantũ, quantum corruptionis ſecũdum temperiem ſpecificam, remoto quolibet accidente extrinſeco; & violento, vel ſeruato naturæ curſu. Hoc autem proportionaliter in qualibet ſpecie intelligendum eſt: dimidium enim illius eſt generationis, dimidium corruptionis; vt in homine vſque ad trigeſimum quintum eſt generatio, uſque ad ſeptuageſimum corruptio, quamuis aliquando parũm excedatur.

Cur illud tempus uocetur generationis.

Attende autem, quod dicitur tempus generationis; quamuis enim fiat corruptio aliqua, & alteratio continua in animali, tamen quia magis acquirit, quam deperdat vt in augmento. l. non minus acquirit, quam deperdat, vt in ſtatu.

No. circa Ariſt. intelligentiam.

Ex hoc fundamento gloſſant illud Ariſt. tex. 57. ſ. eſſe æquale tempus generationis, & corruptionis: quamuis crediderim, non eſſe hunc ſenſum, ſed quod in motu Solis eſt æqualis pars pro generationibus viuentium in plurimum, l. acceſſus: eſt etiam pars æqualis. ſ. receſſus, pro corruptionibus eorundem. l. quia corrumpantur. l. quia ceſſet ab ipſis generationibus: ceſſationis etiam tempus etiam dici poteſt corruptionis.

1. concl. Sol ẽ uniuerſalis & præcipua cã mutationum inferiorũ.

His prędictis fundamentis, quibus melius iſta elucidantur, ſit prima concluſio. Sol eſt uniuerſalis, & præcipua cauſa mutationum inferiorum.

Dico præcipuam; quia non eſt negandum, alia influere aſtra, & cælum: at præcipuè, & maximè inter omnia Sol influit. Dico etiam vniuerſalem eſſe cauſam; quia non ſolus operatur ſemper quin cauſæ etiam particulares conueniant, præſertim in generatione uiuentium ex ſemine productorum.

2. Conc. Sol ẽ uniuerſalis & præcipua cauſa periodi uiuentium.

Secunda concluſio. Sol eſt præcipua ẽt vniuerſalis cauſa periodi, & durationis uiuentium: ut enim eſt cauſa eſſe, ita eſt cauſa durationis: à quo enim vnum, & alterum procedit aliquo modo.

Dico autem eſſe vniuerſalem cauſam, quia etiam conuenit particularis. ſ. complexio, & uictus, & alia, quæ aliquando abbreuiant durationem, quæ erat ex parte cœli; aliquando etiam prolongant, ſed non vt excedat vltimam ſpeciei periodum.

Nota:

In quo apparet error illorum, qui vitam immortalem, aut extra modum longam quibuſdam confectionibus promittunt, hæc enim ſunt contra veram philoſophiam, non enim modò poteſt iam ita bene reparari humidum, vt fiat tanta vitæ prolongatio vltra propriam periodum.

3. concl. quõ gñationes & corrupt. ſint perpetuæ in Ariſtot.

Tertia concluſio. Generatio, & corruptio ſecundùm Ariſt. ſunt perpetuæ, non ad hunc ſenſum, vt aliqua particularis generatio, ſeu corruptio duret in perpetuum hoc enim fieri non poteſt ſed ad ſenſum quòd generatio, & corruptio non deficiat in communi; ſicut dicimus, ſemper eſſe homines, non hos determinatè. l. illos, ſed confuſè hos. l. illos.

Ad 1.

Ad argumenta igitur oportet reſpondere. Ad primum non negamus, Solem motum ſolum motu Primi orbis inducere aliquas generationes, & corruptiones, & aliquam inæqualitatem habere; tamen non hoc eſſet, niſi in illis mundi partibus, quæ illi ſupponuntur, & propterea nõ faceret quamcunque mutationem, ſed v.g. in æquinoctiali omnia adurerentur, in polis ſeu partibus à Sole maximè ſemper diſtantibus omnia eſſent congelata, & frigidiſſima, cũ ad eas partes nunquam accederet, nec ab æquinoctiali diſcederet. At Ariſtote. loquitur de vniuerſis terræ partibus, in quibus nulla eſſet mutatio, quia Sol nunquam illas attingeret, niſi moueretur circulo obliquo, vt patet ex ſphęra.

Ad 2.

Ad ſecundum dico, illud eſſe uerum, ſi enim acceſſus ſit minor diſtantia à terra, tunc minus diſtat tempore hyemis, ſed Ariſtote. vocat acceſſum propinquitatem ad Zenit capitis noſtri, & ſic magis prope eſt in Verè, licèt in recta diſtantia longius diſtat: at magis tunc agit ob directionem: fortius enim agens calefacit directum diſtans, quam ad latus prope

pè, præſertim cùm ad latus careat reflexione radiorum per idem ſpacium, & impediantur prætereà radij Solis directi per vapores, & exhalationes multas circa ſuperficiem terræ lateraliter oppoſitas, non ita autem cum eſt in Zenit capitis.

Ad. 3. Ad tertium Alexander voluit, motum Primi orbis dare perpetuitatem mutationibus, at Solis motum dare varietatē, puta, generationes, ac corruptiones.

Reiicit 1. Solon. Sed hoc eſt contra Ariſto. expreſſè, ubi in textu vtrũque tribuit illi motui Solis, vt bene explicat Philop.

2. Solut. uerior. Nota cur requirat motus annuus & diurnus. Dico igitur, φ non eſt ſuperfluus, nam motus Solis eſt ſimul coniungendus cum motu diurno, aliter enim non poſſent cõſeruari res, nam deſtruerentur cuncta ſi Sol tantum abeſſet à Zenit noſtro, & hoc patet ex Ariſto. qui dixit eſſe tempus generationis acceſſum, qui fit in vere, at iſte acceſſus non fit, niſi coniunctio motũ Primi orbis, per quē fiunt dies, & noctes. Et obſerua hoc pro intelligentia textus.

Ad 4. Ad quartum ſolutio eſt facilis. Conceſſo antecedenti, negatur cõſequentia, quia generationes vocat productiones nobiliorum ſubſtantiarum, vt viuentium, & aliorum, horum autem corruptiones.

Ad 5. Ad quintum non negat id Ariſt. vt explicuimus in textu, ſed in plurimum generationes in acceſſu fiunt præſertim eorum quæ non diuturnæ ratione, & ſic experimur tunc pullulare plantas, & alia eſſe ad generationem aptiora, ſed maiori ex parte ceſſant in receſſu.

Ad 6. Ad ſextum dico, φ non ſola cauſa periodi eſt Sol, ſed etiam ſunt aliæ ex parte materiæ, vnde non fit æqualis periodus omnium, nec correſpondet periodus vnico ſolis acceſſui, ſed multi etiam ex parte Solis, & cœli non eſt eadem periodus, vt diximus.

Sed dicitur ſuo acceſſu, & receſſu facere periodum, quia virtus communicata inferioribus, quæ finita erat, ſuccedentibus & labentibus Solis circunuolutionibus, tandem ſolis virtute certo tempore conſeruatur, & poſtea conſumatur.

Ad 7. Ad ſeptimum non nego, etiam ſi Sol, & cœli ſtarent, aliquos poſſe motus exerceri, & aliquas mutationes, nec mihi potuerunt ſatisfacere, qui oppoſitũ negant. Apparet etiam hoc tempore Ioſue, vbi ſtãte Sole per tres horas, illi præliati ſunt, nec hoc eſt contra Ariſt.

Verum eſt quod non poſſent res multum conſiſtere, præſertim viuentia, ſed deſtituta Solis calore maiori ex parte deſtruerentur, ac elementa vtiq; manerent, & poſſet ipſorum mutatio eſſe.

Imò quædam aliæ etiam generationes, nam adhuc non auferretur influxus cœleſtis, cum aſtra adeſſent, de hoc tamen alibi dicemus.

Vnum tamen eſt aduertendum, φ Sol non eodem modo dicitur cauſa generationis, & corruptionis, generationis enim eſt cauſa poſitiua, quia virtutem influit, at corruptionis eſt priuatiua, ſicut abſentia nautæ in naui, ipſo enim recedente, inſurgunt contraria corrumpentia, quæ ipſius præſentia non erant, l. ſi erant, debilitate vincere non poterant, ut patet de frigore & humiditate extra modum, quæ Sole recedente, ſurgentes multum nocent viuentium vitæ. Not. Sol nō eodē mō eſt cā gener. & corrup.

CAPVT VNDECIMVM.

Quoniam autem in his continuè. Tex. 63.

DIxerat Ariſto. generationem eſſe perpetuã, ac cõtinuã ita, vt vna poſt alterã non deficiat, nec deficere poſſit.

Meritò poſſet quis dubitare, cũ ſit ne neceſſaria iſta generationis ſeries, an alicuius in particulari generatio ſit neceſſaria, an omnes ſint contingentes ita, vt ſingulę poſſint non fieri. Soluit dubium an oēs generationes ſint contingētes, an ſit aliqua neceſſaria.

Hoc igitur eſt qđ dubitat in præſenti textu, proponitq; dicens, Cùm continuitas in mutatione quæcunque ſit, ſiue generatio ſiue alteratio, aut deniq; mutatio, debeat eſſe ſecundum conſequentiam, vt vnum poſt alterum generetur, dubitatur, an alicuius generatio ſit neceſſaria, an omnes contingentes, vel ſingulæ per ſe ſumptæ poſſint non eſſe. Hæc eſt igitur quæſtio.

Quod enim quædam manifeſtum eſt. Tex. 64.

ESSE aliquas generationes neceſſarias Eſſe ali-

quę gene rationes olno neceſſarias e.ratio. ſatias, vt non poſſint nō fieri, docet, idque dupliciter probat. Primum argumentum ſumitur ex vi vocabuli apud Græcos. Qđ enim futurum eſt, duplici vocabulo explicatur Græcè, ſicut etiam apud Latinos, Latini enim habent hæc duo, Futurum, & Erit, dicimus enim, Dies craſtina erit, & lectio craſtina futura eſt. Ita etiam duplex verbum Græcum τὸ μέλλειν, quod ſonat, Futurum; & τὸ ἔσεσθαι, quod ſonat erit.

Diſcrimen dicit Ariſt. ineſſe, quòd verbum Erit ponimus ad explicanda, quæ neceſſariò euenirent, at Futurum, ad ea, quæ contingenter, vnde dicimus, Ambulatio futura eſt, quia poteſt non eſſe, at non dicimus, Erit. quamuis Latinè non obſeruetur diſcrimen. Cùm igitur uocabula hanc ſignificent diſtinctionem ex vſu communi, uidetur, aliquid neceſſarium fieri.

Dicit igitur in textu, quædam neceſſariò fieri, indicant ſtatim, ipſa verba, Erit & Futurum, quę propter hoc diſtincta ſunt, vt diximus.

Omnino autem quoniam contingit. Tex. 65. 66.

2. ratio. SECVNDO idem probat, & facit tale argumentum, in his duobus textibus, qui quidem nō ſunt ſeparandi. Generatio eſt via in eſſe, ergo ſicut ſe habent eſſe, ita etiam ipſorum generationes, at ſunt duo eſſe, quoddam quod neceſſariò euenit, vt quòd Sol ſit in Ariete, quòd ſit talis. l. talis orbis circulatio, quoddam quod venit contingenter, ergo & generationes ſimiliter, & mutationes aliquæ venient neceſſariò, aliquæ contingenter, vt mutatio Solis in Arietem poſt Piſces neceſſaria eſt, & huiuſmodi alia.

Nota circa literæ explicationem. Auerte ergo literæ explicationem. Dicit, quædam ſunt contingentia, vt poſſint eſſe, & non eſſe, & ſic horum generatio erit contingens. Sed dubium eſt, an omnia ſint contingentia. Reſpondet, aliqua ex neceſſitate eſſe, ut quòd ſint Solis circulationes. Concludit, quòd etiam generatio horum erit neceſſaria, quia eadem eſt ratiò ipſius eſſe & generationis.

Si igitur quod prius neceſſe eſt. Tex. 67.

OSTENSVRVS in particulari quomodo inueniatur neceſſarium in generationibus ipſarum ſubſtantiarum corruptibilium, dubium prius proponit, & ſoluit, quod ad id attinet, vt dicemus. Quo ſunt neceſſariæ generationibus ſubſtātiarū corruptibiliū. Dubium

Dubium igitur eſt, an ſicut prius in generatione conſequitur neceſſariò ex poſteriori in generatione, ita etiam ex priori ipſo colligatur poſterius. V. g. ſequitur neceſſario, ſi domus eſt, fundamenta fuerūt facta, & ſi fundamenta ſunt, lutum fuerunt, & lapides, hæc enim priora ſunt, illa poſteriora, ualebit ne, lapides ſunt, ergo fundamenta erunt, fundamenta ſunt, ergo domus erit?

Hoc eſt dubium, cui ipſe reſpondet, dicitque. Quando poſterius eſt neceſſarium in ſe, ut fiat, tunc ex priori colligetur poſterius, ut ſi eſſet neceſſarium, domos eſſe, nunc ualet, Domus erit, ſi fundamenta ſunt, ſed tunc non colligitur neceſſariò ex uirtute priori, ſed quia in ſe neceſſarium eſt, ut fiat. In talibus igitur, in quibus eſt poſterius neceſſarium, eſt conſequentia mutua, ut ab uno ad alterum ualeat, licèt differenter; quia prius ex poſteriori ſimpliciter colligitur, ex priori uerò poſterius, cum hoc neceſſarium eſt, ut fiat. Dicetur poſteà, cui uſui ſit hoc dubium propoſitum.

Si igitur in infinitum tendat. Tex. 68.

OSTENDIT, quomodo in generationibus ſit neceſſarium. Vt autem hoc intelligatur melius, oportebit intentum Ariſt. & quæ dicit, prius explicare. Intendit igitur docere, quo modo generationes aliquorum neceſſariò eueniāt ſeu potius omnium, & quo modo contingenter. Quo aliquę generationes eueniant neceſſariò, aliquæ contingēter.

Aduerte autem, quòd generationes circulariter proueniunt ita, ut quod modò euenit, & generatur, antè fuerit, & ſimiliter poſt erit, & hoc perpetuò, quia perpetua eſt generatio, non tamen quod fit modo, fuit idem numero, l. erit poſt, ſed ſpecie, unde ſi modo generatur Petrus, dicitur Quæ ſit circularis generatio.

dicitur fuiſſe, q a homo fuit ante ipſum, & poſt etiam erit: & talis generatio dicitur circularis, quia per eam regreditur quodammodo, quod corrumpitur, & prę ſuit quod ſit. Si tu igitur conſideras, inuenies, quod quæ in circulo ſic generantur, neceſſaria ſunt ſimpliciter in ſpecie, quia fuerunt, erunt, & ſunt.

Nota 1. Loquor autē ſecundū Ariſt. qui mūdū falsò putauit æternū: ob id autē licebit à priori ad poſterius argumētari, vt homo eſt, ergo homo erit, & generabitur: & hoc q a neceſſariū eſt, hominē eſſe in natura, & ad hoc utile fuit dubium propoſitum.

Generatio eſt neceſſaria in ſpē, ſed cōtingēs in indiuiduo. Quamuis igitur ſingularium generatio horum. i. illorum non ſit neceſſaria, in cōmuni tn̄ ſumpta, neceſſaria eſt, & in hoc conſiſtit doctrina iſta: ſingulæ enim per ſe generationes contingentes ſunt: at confusè, & vniuerſaliter ſumptæ, ſunt neceſſarię, & hoc, quia eſt circularis generatio, in qua regredi neceſſariū eſt, quod ſuit in ſpecie quidē, quod ſi nō eſſet generatio circularis, i. nihil regreditur nec in ſpecie, ſed omnino noua generarentur: quam generationem uocat rectam: tunc poſteriora non eſſent neceſſaria, & ſic omnia contingentia eſſent.

Nota 2. Nota autem, φ non eſt opus quod ſtatim poſt unū immediate oriatur alterū illius ſpeciei: ſed ſatis eſt aliquando. Hæc ſunt, quæ in hoc difficili textu continentur paulatim literam explicemus.

Explicatio lſæ. Generationē nō eſſe infinitam. Proponit igitur, quod ſi generatio eſſet infinita inferius i. in rectum, nec eſſet circularis, vt dictū eſt, tūc nullius generatio eſſet abſolutè neceſſaria, imò nec ex ſuppoſitione. Probat, φ nō eſſet neceſſaria ex ſuppoſitione: nā alterū poſtea probabit.

1. Ratio. Demus illud de quo dicitur, Hoc erit, ſi prius fuerit, ſic argumentor. Ante illud ſunt infinita, q̄ debet pcedere vt ſuppoſitū eſt: ergo non erit illud neceſſario ex ſuppoſitione: nā neceſſariū ex ſuppoſitione pēdet ex priori, & primo, at in infinito nō eſt primū: nō ergo eueniet neceſſariò, ex ſuppoſitione, cum non detur primum, quod debet eſſe prius.

At uero neque in terminum habentibus.

Probat ſecundò, quod nec in finitis ſecundum rectum, in quibus poteſt quidē eſſe neceſſariū ex ſuppoſitione, at neceſſarium ſimpliciter non erit, & eadem eſt probatio per infinita recta generatione.

2. Ratio. Detur igitur id, quod neceſſariū dicitur eſſe ſit v.g. domus, quæ poſito fundamento, dicitur, neceſſario futura eſſe: ſi domus eſt neceſſaria ſimpliciter, ſemper erit, poſito fundamento aliter enim erit contingens non eſſe: & ſic aliquid, quod poteſt non eſſe, erit neceſſariū, quod falſum eſt. Conuertuntur enim neceſſariū, & non poſſe non eſſe, & ſempiternum. ſi igitur neceſſario generabitur domus ſemper ex fundamento poſito generabitur: nt non ita ſit quia in indiuiduo notum eſt, non eſſe neceſſarium ſi igitur nūquā generabitur amplius, nec fuit generata in ſpecie quia ſupponimus, nō eſſe circularem generationem, nō poterit eſſe neceſſaria ullo modo, quāuis ponantur iterum fundamenta: aliter enim contingeret circulus, quem ſupponimus non eſſe.

Si igitur alicuius ex neceſſitate ſimpliciter.

Cōcludit, quod ſi generatio futura eſt neceſſaria alicuius, opus eſt, per circulum generationis procedere, ut expoſitū eſt. iterum autem facit argumentum. i. potius, quę dicta ſunt, ad formam argumenti reducit, ſic. Generationes, aut habent terminum ita, ut vt ſiniantur, aut non: & ſi non, & aut procedunt in rectum, aut in circulum. Non eſt dicendum, terminum habere, cum ſint perpetuæ erunt ergo infinitæ. i. in recto. i. in circulo ſed in infinitū rectæ non procedent, quia ſic non dabitur aliquid neceſſarium, nec uerſus futurum nec uerſus præteritum ob rationem factum at oportet, neceſſarium aliquo modo dari, & principium, cum ſit perpetua: erit ergo in circulo. Concludit ergo in circulo erit conuerſa cōſequentia à priori ad poſterius, & econtra quia ſingula in ſpecie fuerunt, ſunt, & erunt neceſſariò: ſic in circulo dabitur neceſſarium ſimpliciter & e contra ſi neceſſarium eſt ſimpliciter, in generationibus, dabitur id in circulo, ut expoſitū eſt, & hęc eſt expoſitio huius textus.

Si aliqua generatio futura eſt neceſſaria, opus eſt eſſe circulare, ut negationem. ... Aliquid ... tum. Auth.

Hæc itaque rationabiliter. Tex. 69.

Alia rõ ad oſtendendũ circulum generationum.

Generationes circulo procedere, alia ratione probat præter eam, quam ex neceſſitate, & perpetuitate ſumpſit. Ratio autem à principio & cauſa ſumitur nam cauſa generationum etiam circularis, puta cœlorum motus.

Dicit igitur, meritò generationes circulariter procedere, quia circularis motus, qualis eſt cæli alibi probatus eſt ſolus eſſe cõtinuò perpetuus: quod ſi iſte circularis eſt rationabiliter, quotquot mutationes, & motus perpetui ab iſto proueniunt, ut etiam circulares ſiot.

Nam ſi corpus, quod circulariter mouetur, aliquid mouet, id etiam circulariter mouebitur. V. g. orbis circulariter motus mouet Solem. Sol utique circulariter mouebitur.

Vlterius, Sol circulariter motus facit tempus, tempus utique circulariter procedet ſecundum annos, dies, & menſes, & reliqua ſimilia enim ſuccedunt, ſemper tempora.

Præterea, tempora circulariter procedunt, ergo etiàm generationes, quæ ab ipſis menſurantur, & pendent.

Quare ergo hæc quidem. Tex. 70.

Idem docetur experientia.

Explicat etiam experientia, circularem eſſe generationem in aliquibus, ut nubes ex aqua, & aqua ex nube, & hoc iterum.

Dubium an in animalibus ſit circularis regreſſus

At in animalibus eſt quidẽ regreſſus ſed non rurſus & immediate ſicut in illis ut ex ſocietate eſt Plato, & ex hoc alius ob id uidetur generatio horum eſſe in rectum, & ſic non neceſſaria non enim a priori ualet ad poſterius at non eſt in rectum, quamuis appareat.

Suppoſitio.

Ad cuius ſolutionem ſumit hoc an regreſſus fiat ſecundum idem numero ita ut corruptum & mutatum idem numero redeat.

Solutio.

Soluit dicens, quod in ſubſtantijs perpetuis idem numero redit ut Sol idẽ numero redit ad Arietem & hoc, quia non mutatur in ſubſtantiam ſed localiter mouet, & qualis eſt mutatio, ſic eſt reditus, mobilis quia enim non mutatur ſubſtantia redit eadem At incorruptibilibus ſubſtantiis, quę ſic ſunt, ut poſſint non eſſe impoſſibile eſt poſt corruptionem eadem numero redire, ſed ſpecie ſolum.

Ex quo habes ſolutionem, quod animalia, & elementia etiam regrediuntur in ſpecies, quamuis elementa ſecundum nomen uideantur, redire numero at perpetuorum circulus qui potiſſimus eſt, & huius inferioris circuli ſecundum generationes cauſa, & principium, non in ſpecie ſolum, ſed in numero idem eſt. Et hic eſt finis textus Ariſtotelis.

QVAESTIO XIII.

An corruptum naturaliter idem numero reparari poſſit.

SEnſus quæſtionis notus eſt petimus n. an aqua ignis, leo, calor. i. aliquid horum ſemel corrupta, poſſint ab aliquo naturali agente iterum produci eadem numero prorſus. Videtur autem id 1. argu.
poſſe fieri Primo poſitis eiſdem numero cauſis idem numero produci debet effectus ſed poſtquam aliquid eſt corruptũ, iterũ poſſunt eodẽ numero poni cauſæ ergo & idẽ reducitur effectus Minor patet ſi igni apponatũ manus & calefiat, poſtea calor deſtruatur ſeparata manu, qđ ſi reponatur eſſe eadem manus, eſt idem prorſus ignis ergo idem numero reſtituentur calor.

Secundo, materia, & agens ſunt in tanta potentia corrupto effectu, in quanta erant ante ipſum ergo poteſt idem effectus reparari. Conſequentia eſt certa: ſi enim materia eſt in potentia ad formam corruptam & ignis etiam ſeu agnes in potentia actiua, ergo effectus reduci poteſt ad actum. Antecedens uero patet, nã aliter minoraretur potentia agentis, & materiæ quo plures effectus producuntur quod uidetur falſum.

Tertio ſit calor per diem unum nõ interruptus conſtat, quod ueſpere, & mane 3. argu.
idẽ erit ergo ſi deſtruatur meridie, & iterũ veſpere producatur. erit idẽ nihil enim interruptio facerę uidetur ad diuerſificãdos calores, qui & mane, & ueſperi ſunt,

Præterea

4. argu. Præterea quartò. Accidens indiuiduatur à ſubiecto, at corrupto accidenti manet idem ſubiectum, in quod poteſt tale accidens induci: ergo erit idem numero cum corrupto.

1. Snia q. attribuit Plat. In hac difficultate ſunt quatuor ſententiæ Prima eſt Platonis: hic enim exiſtimauit, poſſe idem numero redire poſt corruptionem, imò de facto rediturum: Dicebat enim, quod abſoluto motu octauę ſphęræ, redibunt cuncta iterum, ſicut erāt ante, & ſic redibunt eadem tempora, & ijdem homines, & res, & operationes; durat autem iſte motus 36. millibus annorum, vel ſecūdùm vetiorem 40000. annorum, quod tempus vocabat annum maximum, quo finito, dicebat reditura omnia, quia eædem redituræ erāt cauſæ. An vero hæc ſit ſententia Platonis, nō omnino eſt conſtitutum, imò Iamblicus non admittit hoc in Platone, & alij multi, de quo vide Marſil. Fic. lib. 17. de theologia Platonis.

2. Snia Marſili. Alia fuit ſententia in oppoſito extremo Marſil. q. 10. & aliorum, qui redire eadem, quæ corrupta ſunt, ſimpliciter dixerunt eſſe impoſſibile, ita vt de potētia abſoluta Dei fieri non poſſit. Dicunt. n. ꝙ homo redire poterit, quia anima nō eſt corrupta: quæ aūt corrumpuntur, nequeunt vlla potentia redire.

1. Ratio. Ratio prima eſt. quia non poteſt redire eadem res, niſi idem motus & tēpus reparentur, at hęc non ſunt reparabilia, ergo nec res. Probatur minor, quia ſi tempus idem poſſet repeti, ſequitur, quòd vno anno ſolo poſſet mundus perpetuo durare, imo vna hora ſola. q a poſſet Deus illam ſemper reducere: illud autem videtur impoſſibile.

2. Ratio. Ratio altera eſt: quia ſequitur, quod poſſet idem exiſtens iterum reproducere, quod eſt impoſſibile Probatur ſequela: quia ſi poteſt, quod ſemel fuit, reproducere, poſſet reproducere illud, ſiue exiſtat ſiue non.

3 Snia. Ricardi. Tertia ſententia eſt Ricardi, 4. Sen. d. 43. q. 1. ar. 3. quā ſequitur Scotus 4. ſen. d. 43. q. 3. dīt, ꝙ viribus naturalibus poteſt idem agens reparare eundem numero effectum, vt in accidentibus, & elementis, & mixtis, non tamen in omnibus: & dicit Scotus, qđ non videt, quomodo iſtud ſit impoſſibile.

Quarta ſententia eſt S. Thomæ, quodlibet. 4. q. 5. & alibi ſæpe, & Aegidij: theorem. 1 quod Deus poteſt omnia permanentia corrupta reducere, id tamen impoſſibile eſt cuicunque agenti naturali virtute propria: & eſt hæc communis ſententia. Vt autem breuiter, quid mihi in hoc probabilius videatur, aperiam, ſit prima concluſio. 4. Snia. D. Tho.

Sentētia quæ tribuitur Platoni: eſt impia, & contra rationem naturalem. Dico primo, eſſe impiam: quia eſt expreſſe contra fidem noſtram, quam reijcit Auguſtinus 12. de Ciui. c. 13. ſunt autem loca Scriptuæ contra hanc 1. ad Theſſalonicen. 4. Semper cū Domino erimus, & ad Ro. 6. Chriſtus reſurgens, iam non morit̃. Pſal. 11. Tu Domine ſeruabis nos, & cuſtodies nos à generatione hac in æternū, & Apocalip. Non erit vltra tempus. 1. concl. Platonis ſnia eſt contra fidem.

His tamen omiſſis, eſt etiam contra rationem naturalem; primo, quia aufert libertatem hominis, dum dicit, quod redibunt iidem homines, patres, & filij, & alia quæ abſque neceſſitate eſſe nō poſſunt. Quis enim prohibebit, quo minus in altero anno maximo iſte non mutet ſtatū; niſi ponatur neceſſitas. Eſt cōtra rationem naturalē 1. ratio.

Præterea, quia aufert hominū beatitudinem, quęcunq; ſit illa, dū dicit, animas redituras ad corpora. Sunt etiam multa alia, & manifeſta impoſſibilia. 2. ratio.

Sed hoc eſt maxime notandum, quòd poſt illum annum maximum, quamuis redibit ad principium ipſa ſphæra, non tamen orbes alij redibunt ad idem punctū, in quo erant, cum incæpit octauæ motus prior; & ſic non redibunt eædem cauſæ. In hoc autem multum deceptus fuit Plato, cuius errorem Aſtrologi certiſſimis computationibus compreerunt, nec tamen etiam ſi redirent omnes, ob id effectus eſſent idem numero, deeſſent. n. cauſæ particulares inferiores à quibus etiam pendet vnitas numeralis effectuū. de hoc habes multa apud Græcos interpretes. 1. de aīa 41. & 1. de cælo. tex. 12. & 1. Met. c. 3. primæ ſum. vbi ait Ariſt. eaſdem opiniones ad nos infinities reuerti: ſed hæc fuſius examinare non eſt huius loci. 3. ratio.

Secunda

2. concl. Secunda concluſio. Sententia Scoti probabilis videtur. ſ. quod aliquod corruptũ poſſit idem numero reparari, quia profectò non apparet ita facilè, quare id repugnet: nam non videtur alia repugnantia, niſi quia fuit: hoc autè nihil eſt, quia dũ res non ſit, ſiue fuerit, ſiue non, videtur poſſe produci. nam tantum diſtat ab eſſe cum fuerit producta, & corrupta, & etiã cum non fuerit producta.

3. concl. Ratio potiſsima. Sit tamen concluſio tertia. Multò probabilior, ac tenenda magis ſententia oppoſita, quòd viribus naturæ nullo modo poſſit corruptum reparari. Ratio aũt vna eſt præcipua. Motus eſt idem re cũ termino, ſed modus non poteſt idem numero naturaliter reparari, ergo nec res: conſequentia eſt euidẽs, & maior certa, minor probatur: Motus hic dependet ab hoc tẽpore, vt dicit Ariſt. 4. Phyſic. tex. 54. at tempus non poteſt naturaliter idem reparari aliter enim præteritum eſſet præſens, ergo nec motus, nec actio: & conſequenter nec terminus.

Nota. Attende autem in quo decipitur Marſilius in ſuo argumento, ꝙ Deus cum nõ agat per motum, & mutationem, poteſt reparare eandem rem ſine tẽpore, & motu: imò vere poteſt etiam reparare ipſum motum & tempus, ſi velit: omnis creatura cum per motum agat, nõ poteſt idem reproducere, niſi eundem repetat motũ: ſi enim alio operatur, iam alia erit res, & terminus: & per per hoc ſoluitur argumẽtum Marſilij, quo contendit, id eſſe ſimpliciter impoſſibile.

Ad 1. Rationem Marſilij.

Argumentum etiam alterum nullum eſt, quia eſt de ratione productionis, ꝙ terminus non ſit, ob id, quod eſt, reproduci non poteſt, niſi amittat eſſe quod per productionem accipiat. Supereſt ad argumenta priora reſpondere.

Ad argumenta in initio facta. Ad 1. Ad primum dicitur, quod non ſat eſt ponere idem agens, & ſubiectũ, ſiue cãſas eaſdem, ſed ponẽda eſt eadem actio, quæ poni non poteſt abſque eodem tempore, vt producatur idem numero effectus, vnde ex eiſdem cauſis, abſolutè loquendo ſequitur ſemper idem effectus ſpecie quidem, non numero.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quòd verum eſt, ꝙ qualis erat potentia, ſic manet, tamen potentia materię, & agentis eſt ſpecifica, & indeterminata, & infinita ſincathegorematice, i. ad non tot, quin plura, ob id nõ dicitur minorata, aliter eſſe minorata effectibus manentibus, cum iterum produ nequeant.

Ad 3. Ad tertium ſolutio eſt nota, cum. n. fit interruptio illa, calor perdit ſuum eſſe: quod tamen non perdit, ſi nõ in terrumpatur: aliud autem eſt conſeruari idem eſſe, aliud eſt reproduci: hoc enim eſt impoſſibile naturaliter.

Ad 4. Ad quartũ dico, quòd illa vnitas à ſubiecto eſt extrinſeca ſecundum quam accidentia diuerſi generis exiſtentia in vno ſubiecto vnum numero dicuntur, at loquimur nos de vnitate intrinſeca, quæ ſequitur entitatem rei, & ſic plura ſunt, quæ inſunt, & ſecundum hanc corruptũ nequit reproduci.

Et ſatis ſint iſta de hac difficultate modo, ac proinde de tota enarratione in libros de Generatione. Sit Laus Deo, Op. Max. qui perduxit nos ad finem.

Finis librorum de Generatione, & Corruptione.

VENETIIS, Apud Iuntas. M D LXXXIII.

1.004.788